

Petru Nicoară
Tatiana Tudur
Cornelia Foster

MONOGRAFIA COMUNEI PĂULIȘ

Colaboratori:

- Anca Tănase - juristă, inspector resurse umane Primăria Comunei Păuliș
- Pavel Homoki - economist, consilier superior Primăria Comunei Păuliș
- Daniel Chende - jurist, consilier, Primăria Comunei Păuliș

Editor: Ioan Matiuț

Tehnoredactor: Călin Chendea

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

NICOARĂ, PETRU

Monografia comunei Păuliș / Petru Nicoară, Tatiana Tudur, Cornelia Foster ; ed.:
Ioan Matiuț. - Arad : Mirador, 2010

ISBN 978-973-164-080-8

I. Tudur, Tatiana

II. Foster, Cornelia

II. Matiuț, Ioan (ed.)

908(498 Păuliș)

Editura **MIRADOR**
miradorul@yahoo.com

ISBN 978-973-164-080-8

Petru Nicoară Tatiana Tudur Cornelia Foster

**MONOGRAFIA
COMUNEI PĂULIȘ**

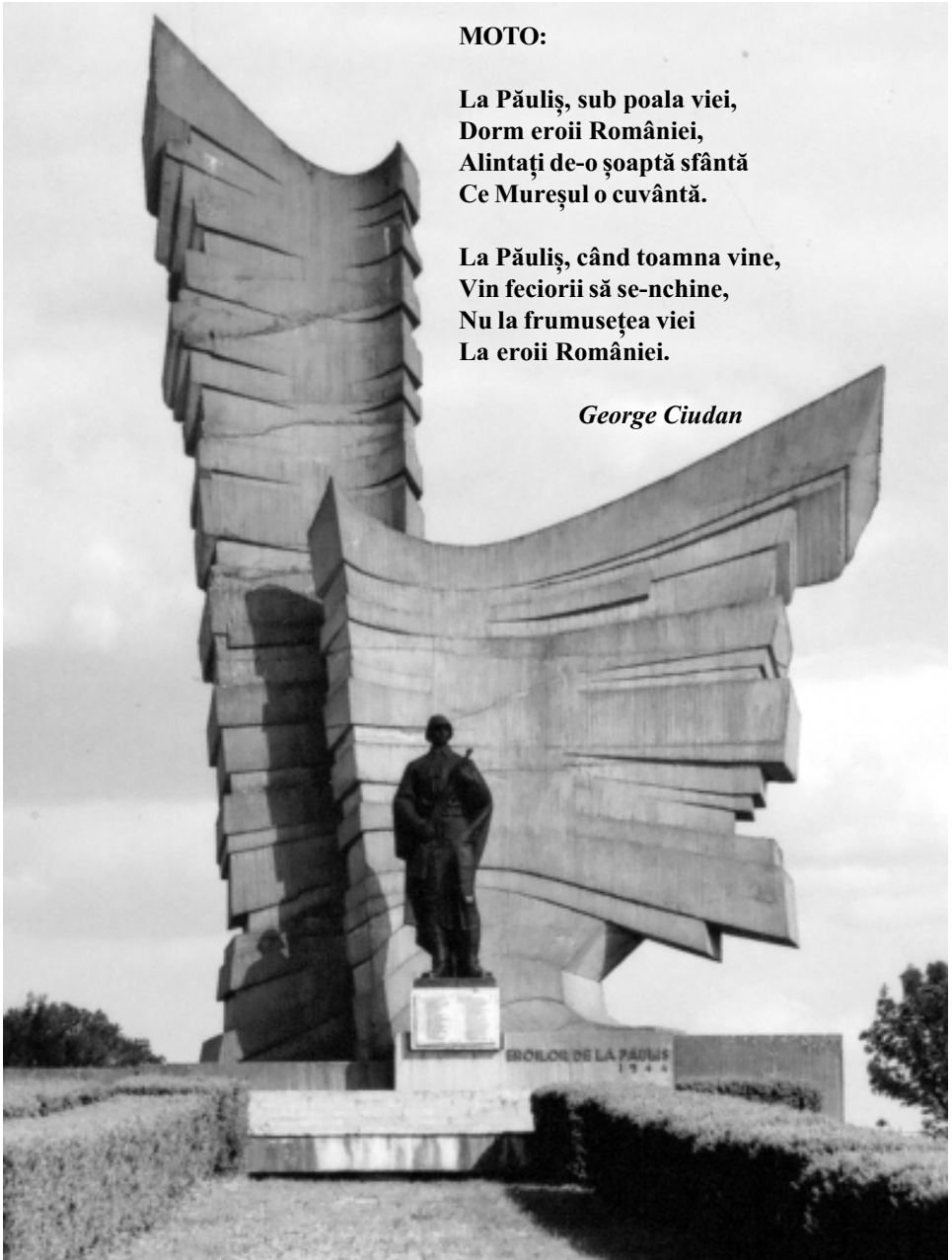
Arad, 2010

MOTO:

**La Păuliș, sub poala viei,
Dorm eroii României,
Alințați de-o șoaptă sfântă
Ce Mureșul o cuvântă.**

**La Păuliș, când toamna vine,
Vin feciorii să se-nchine,
Nu la frumusețea viei
La eroii României.**

George Ciudan

Introducere

Proiectul acestei monografii este rodul unei cercetări științifice de peste 30 de ani, timp în care am avut posibilitatea de a studia această zonă în teren și prin intermediul unei vaste bibliografii referitoare la Munții Zărandului, a Câmpiei Aradului și altor publicații legate de Podgoria Aradului.

În cercetările noastre, o atenție deosebită s-a acordat interacțiunii și interdependenței factorilor naturali și antropici, precum și întregului ansamblu de condiții, care au dus la geneza și evoluția transformărilor social-economice și cultural-artistice din comună.

Monografia cuprinde documente de arhivă, articole apărute în presa interbelică și postbelică, studii apărute în paginile unor periodice științifice cu caracter istorico-geografic, studii și cercetări etnografice și folclorice efectuate în comună de specialiști la sfârșitul secolelor XIX și XX.

În elaborarea volumului de față s-au folosit multe materiale și documente de la Direcția Județeană a Arhivelor Naționale, Direcția Județeană de Statistică, o serie de lucrări de sinteză și bibliografie în limba maghiară și germană. De un real folos au fost datele culese de la diferiți informatori, oameni în vârstă din localitățile Păuliș și Sâmbăteni, care au contribuit la fundamentarea datelor, sporirea gradului de interes și originalitate a conținutului lucrării.

Demersul nostru istoric, geografic, etnografic, folcloric și cultural urmărește reliefarea aspectelor fundamentale ale evoluției localităților comunei Păuliș, a obiceiurilor, datinilor și tradițiilor comunităților care au conviețuit de-a lungul veacurilor.

Comuna noastră are profunde rezonanțe în istoria poporului român, pentru eroismul elevilor sergenți și a comandanților Școlii de subofițeri Infanterie Radna, care și-au dat viața în septembrie 1944 pentru eliberarea Ardealului de sub ocupația trupelor hortiste și hitleriste.

Ne plecăm cu venerație în fața eroilor căzuți pe câmpul de luptă, eroi care au pus prin jertfa vieții lor tinerești o piatră trainică la temelia mărețului edificiu pe care-l înălțăm pe întregul teritoriu al României.

Faptele de înălțător eroism săvârșite de eroii „Detașamentul Păuliș” a cărei osatură a constituit-o Școala Militară de la Radna, vor rămâne neșterse în mintea și inima noastră, iar noi cei care îi omagiem în fiecare an la Păuliș ne exprimăm recunoștința față de aceștia.

Eroii și veteranii Detașamentului Păuliș vor trăi veșnic în memoria generațiilor, deoarece ei și-au pecetluit soarta în istoria țării, după cum spunea poetul în revista școlii „Gând Tineresc” : „Avem un Păuliș pe care / L-am ridicat pe trupuri de eroi/ E martor monumentul din Câmpia arădeană/ Și macii roșii ce au crescut din noi!” (Eroilor) și „Noi suntem stânca ce rămâne vie./ Cu inima înfiptă-n Păuliș/ Din fereastra lui privim în veșnicie/ Când urcăm spre noul vis” (Veteranilor).

Lucrarea de față se adresează iubitorilor de istorie, geografie, agricultură, biologie, cadrelor cu pregătire în domeniu, turiștilor, învățătorilor, profesorilor și elevilor, comunităților locale, pentru cunoașterea trecutului istoric al comunei.

Monografia comunei Păuliș este o lucrare colectivă amplă, care prezintă aspectele materiale și spirituale, trecute și prezente, ale comunității căreia îi aparținem.

Am încercat să transpunem realitățile istorice, geografice, cultural-artistice din comună în contextul transformărilor survenite în perioada comunistă, dar și în cea actuală.

Cu speranța că rodul strădaniilor noastre va avea un ecou favorabil în rândurile celor cărora ne adresăm, exprimăm cea mai profundă recunoștință, celor care ne-au sprijinit în munca noastră pentru elaborarea lucrării.

Acest volum de carte „Monografia comunei Păuliș” reprezintă pentru autori o îndatorire de onoare și de suflet față de comuna unde s-au născut, au copilărit și au învățat.

Am scris această carte pentru cei care au trăit și trăiesc pe meleaguri păulișene, dar și pentru cei care au plecat în alte locuri din țară sau din lume, cu gândul că ea va deveni un suport documentar pentru fiii comunei, dar și un ghid pentru cei care doresc să cunoască mai bine această frumoasă comună din Podgoria Aradului.

Autorii

CAPITOLUL I

Denumirea și așezarea geografică a comunei Păuliș

I.1 Denumirea localității

Primele atestări documentare în care este menționată localitatea Păuliș apar în prima jumătate a secolului al XIV-lea, în anul 1333, când în registrele dijmelor papale apare sub numele de Paululese, iar în anul 1334 sub denumirea de Sacerdos de Paulese sau Sacerdos de Paululese, după numele ordinului călugărilor Paulini din Cetatea Cladova.¹

În anul 1393 se numea Poalelese, iar în anul 1478 avea denumirea de Pal-Elesy și de Palelese.² La începutul secolului al XVI-lea, Păulișul este menționat în legătură cu Schitul unui ordin călugăresc, care se afla la gura Văii Cladovei, Păulișul fiind amintit printre localitățile exploatate de către acel ordin călugăresc. La sfârșitul sec. al XVI-lea, ca urmare a faptului că ordinul călugăresc nu a respectat dispoziția voievodului Ardealului de a îmbrățișa religia reformată, averile lor au fost confiscate și au fost siliți să părăsească acele meleaguri.

Prima menționare a localității pe hartă este din anul 1560 sub denumirea de Palelese.³

1 C. Suciuc- *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*- Editura Academiei RSR, București, 1968, p.32

2 Ibidem

3 Ibidem

O - Paulis

Uj - Paulis

Pentru prima dată întâlnim denumirea de **Păuliș** în anul 1752.⁴

În Conscripția din anul 1828, localitatea apare sub numele de **Vetus Paulis** și tot atunci apare denumirea de **Neo Paulis** pentru așezarea din nord-vestul localității a coloniștilor germani.⁵

În registrele conscripției din anul 1851, apare numele maghiarizat al localității de **Uj Paulis** și respectiv **Ó Paulis**.⁶

După darea în folosință a tramvaiului electric în anul 1913, întâlnim denumirea de **Pálos (H)**.⁷

Ulterior actului reîntregirii neamului de la 1 Decembrie 1918, când județul Arad a trecut sub administrație românească, numele localității revine la denumirea de **Păuliș**, nume păstrat până în prezent.

Primul document care amintește de localitatea Sâmbăteni datează din secolul al XII-lea. Numele sub care apare satul este **Szumbuth**, ceea ce ne îndreptățește să credem că acest nume este legat de ziua „Sâmbetei”. De altfel, localități cu acest nume se găsesc și în alte țări vecine, nume care ar însemna rămășițe străvechi ale zeității Sabadius, divinitatea soarelui, aduse de coloniștii romani, veniți din Asia Mică.

Urme ale vieții romane se văd și în localitatea Sâmbăteni, „Valurile lui Traian” sau „Iarcuri”, cum le mai numesc locuitorii, în termen popular. Acestea sunt niște movile de pământ sub formă de valuri, aflate în partea de răsărit a satului. Se pare că aici ar fi existat un castru roman, iar soldații romani erau adoratori ai zeului Sabadius.

Numele localității Sâmbăteni pare a se asemăna cu onomastica unei zile din săptămână, în țara noastră existând localități care poartă numele zilelor săptămânii. Nicolae Iorga considera aceste localități botezate după numele zilei în care avea loc în satul respectiv obișnuitul târg săptămânal.⁸

4 Gh.Ciuhand - *Români din Câmpia Aradului de acum două veacuri*-Editura Diecezana, Arad, 1940, p.34

5 C.Suciu - *Op.cit.*, p.33

6 Ibidem

7 Ibidem

8 *** *Istoria României*, vol.III, p.38

În „Descrierea comunelor județului Arad”, monografistul Somogy Gyula arată că în jurul anului 1702, după ce a luat naștere Confiniul Tisa-Mureșană, exista lângă vatra satului un loc numit „Râtul”. Acolo era o crâșmă ce purta numele „La baba Cati”. Pe vremea regimentelor grănicerești, soldații se adunau în acel loc în fiecare sâmbătă pentru a da raportul. Se presupune că numele satului vine de la denumirea zilei în care soldații se întâlneau, adică sâmbăta. Militarii erau de origine sârbă și apărau hotarele de năvala turcilor. Plecau în patrule timp de o săptămână și se întorceau sâmbăta pentru raport. Sâmbăta, se adunau toți militarii la locuința căpitanului, unde primeau instrucțiuni pentru săptămâna ce urma.

Locul a primit denumirea de **Sâmbăteni**, iar de aici denumirea de **Sembotel**, **Sobotel**. Preoții sârbești l-au numit **Subotel**, iar maghiarii **Szabotdhel** sau **Szabadhely**, în timp devenind **Sâmbăteni**.

Până în perioada evului mediu, istoria Păulișului este indisolubil legată de localitatea Cladova, care este menționată documentar pentru prima dată în anul 1308 sub denumirea de **Kolodva**.⁹ În anul 1333, atunci când și Păulișul este menționat în registrul dijmelor papale, localitatea Cladova apare sub numele de **Sacerdos de Galadua**.¹⁰

I.2 Așezarea geografică a comunei Păuliș

Comuna Păuliș este situată în vestul României, în județul Arad, pe malul drept al râului Mureș, la poalele dealurilor ce alcătuiesc treapta sudică a Munților Zărandului, Masivul Highiș, într-o zonă de contact direct a muntelui cu câmpia, zonă cunoscută sub denumirea de **Podgoria Aradului**.

Din punct de vedere topografic, comuna Păuliș este situată la intersecția paralelei de 46° 6' 57" latitudine nordică cu meridianul de 21° 5' 3" longitudine estică.

Vatra satului este amplasată pe exteriorul unui arc de curbură pe care dealurile subcarpatice îl formează aici.

Prin mijlocul comunei trece șoseaua DN 7, din care se desprinde în centrul comunei DJ 708 B, ce străbate întreaga podgorie arădeană. Pe teritoriul comunei, trece DJ 708 C (pe 5 km), care face legătura Sâmbăteni-

9 C.Suciu- *Op.cit.*, p.158

10 Ibidem

Ghioroc, precum și drumul comunal DC 69, care face legătura cu satul Cladova (prin DN 7).

La nord, comuna Păuliș se învecinează cu satul Miniș (comuna Ghioroc), la nord- nord-vest cu Șiria, iar pe o mică suprafață în nord-vest și nord-est se învecinează cu comuna Covăsânț. De asemenea, la nord-est face graniță cu Târnova și Șiria, iar la vest cu comuna Vladimirescu. La sud se învecinează cu comuna Zăbrani, la sud-vest, pe o mică suprafață, cu comuna Fântânele, iar în partea de est orașul Lipova.

Localitatea Păuliș este situată la 7 km de orașul Lipova și la 18 km de municipiul Arad, legătura asigurându-se nu doar prin șoseaua DN 7, ci și prin magistrala feroviară 200 Arad- Deva-Sibiu-București, Păulișul având gară C.F.R. și o haltă C.F.R., situată la intersecția lui DN 7 cu magistrala feroviară 200.

În actuala ei structură administrativă, comuna Păuliș are în alcătuire patru sate: Păuliș (reședință de comună), Barațca și Cladova, iar din 1967, odată cu adoptarea noii legi administrative a țării, în componența comunei Păuliș a intrat și satul Sâmbăteni, care până atunci a avut statutul unei localități independente din punct de vedere administrativ. Menționăm că Barațca a intrat în componența Păulișului în anul 1939, sub denumirea de Persicani. Distanțele până la aceste localități sunt de 5 km până la Sâmbăteni, 2 km până la Barațca și 5 km până la Cladova.

Împreună cu satele aparținătoare, perimetrul vetrei comunei Păuliș este de 361 ha, din care perimetrul vetrei Păulișului este de 123 ha, a Sâmbăteniului de 162 ha, a Barațcâi de 26 ha și a Cladovei de 50 ha. Suprafața comunei Păuliș este de 12 806 ha.

Denumirea și așezarea geografică a comunei Păuliș

CAPITOLUL II

Condiții fizico-geografice

2.1 Relieful

2.1.1 Structura geologică

Înfățișarea actuală a reliefului comunei Păuliș este rezultatul unui proces geologic și geomorfologic îndelungat. Acesta se prezintă ca unitate morfologică cu structuri geologice și cu o complexă tectonică.

Geneza actualului relief este parte componentă a genezei Carpaților Occidentali și a Câmpiei de Vest. Pentru a înțelege aspectele actuale și particularitățile regionale ale formelor de relief din cadrul comunei Păuliș, precum și modul în care influențează desfășurarea și intercondiționarea celorlalte elemente ale peisajului geografic, se cuvine să elucidăm întreaga gamă de procese și fenomene care au contribuit la formarea lor, ceea ce presupune o reconstituire a condițiilor morfogenetice care au acționat în spațiul analizat până în faza actuală.

Din cercetările și observațiile făcute s-a desprins concluzia că din punct de vedere geologic și geomorfologic relieful comunei Păuliș se compune din două unități bine individualizate:

- A. Zona înaltă-parte integrantă a Munților Zarandului
- B. Zona joasă- parte integrantă a Câmpiei Aradului

A. Zona înaltă

Această zonă este integrată Munților Zarandului și are o evoluție geomorfologică în concordanță cu evoluția întregului arc carpatic, caracteristice fiind formațiunile cristaline eruptive și sedimentare.

Cele mai vechi formațiuni geologice sunt reprezentate prin șisturile vechi paleozoice cu intruziuni granitice de tip Highiș-Drocea și apar în sectorul Păuliș-Barațca.

Stratigrafia și tectonica

Fundamentul

Formațiunile vechi întâlnite aparțin fundamentului cristalin al Munților Highiș-Drocea, formațiuni paleozoice, metamorfozate în cursul orogenezei hercinice.

Întreaga serie de șisturi prezintă o înclinare sudică și este străbătută de roci granitice cu unele faciesuri gnaisice –gnaisele de Radna. Acestea din urmă reprezintă, probabil, stadiul primorogen, în timp ce primele corespund stadiului serorogen din cadrul orogenezei hercinice.

Trebuie menționat faptul că fundamentul cristalin apare pe malul Mureșului, în apropiere de Cariera Păuliș și satul Barațca.

Formațiunile șistoase din această zonă aparțin seriei „Păiușeni”, serie ce se separă din punct de vedere stratigrafic în două complexe: complexul blastodetritic și complexul ortoșisturilor.

Complexul blastodetritic cuprinde o alternanță de conglomerate metamorfozate, cuarțite și filite, acest complex apărând, în mod obișnuit, în partea inferioară a seriei.

Complexul ortoșisturilor cuprinde complexul ofiolitelor metamorfozate. Principalele roci componente sunt metabazaltele, rezultate în urma unor metamorfozări și corespund, probabil, magmatismului inițial al orogenezei hercinice.

De asemenea, injecțiile de roci dioritice și gabroidale sunt foarte frecvente, ele apărând insular în malul drept al Mureșului la Păuliș.

Magmatismul acid sinorogen

Acest magmatism cuprinde granitele de Highiș, acestea prezentându-se sub formă de două faciesuri:

- faciesul gnaisic masiv
- aciesul gnaisic

Primul se dezvoltă în partea centrală a masivului, iar al doilea, de tip gnaisic, apare pe linia Lipova-Barațca-Păuliș.

Pe valea Cladovei, se întâlnesc filoane sau chiar masive mai importante de granodiorite și de diorite cuarțifere. În jurul granițelor, la contactul lor cu seria „Păiușeni”, apar frecvent largi zone de corneene, metabazalte și

diorite. Vârsta seriei metamorfice nu poate fi încă determinată. Unii autori au înglobat șisturile seriei „Păiușeni” la „cristalin”, nediferențiat stratigrafic (Papiu), iar H. Savu- paleozoicului mai vechi până în Carbonifer.

Vârsta metamorfismului seriei „Păiușeni” este admisă ca hercinică. D. Ciușcă opinează că succesiunea punerii în loc a rocilor care alcătuiesc eruptivul Highiș este următoarea: metabazalte, diorite de Cladova, gabrouri, granite de Radna, porfire micrognaisice și granite.

Mezozoic

În mezozoic, evoluția geosinclinalului carpatic (juristic-cretacic) este pusă în evidență de fâșiile orientate SV-NE.

Istoria șanțului geosinclinal a început în jurasic cu punerea în loc a complexului ofiolitic, iar sedimentarea s-a efectuat în mai multe fose:

- fosa Mureșului
- fosa Bucium
- fosa Drocea

În sectorul Păuliș – Cladova, depozitele sedimentare jurasice și cretace aparțin fosei Drocea.

Complexul ofiolitic este reprezentat prin curgeri de lave bazice. În ansamblul zonei, el a avut un rol de magmatism inițial și s-a manifestat în trei faze. Prima fază s-a manifestat prin punerea în loc de bazalte, peridotite, gabrouri și aglomerate bazaltice. Caracterul erupțiilor din această fază a fost în general efuziv, acesta dând naștere la curgeri submarine de lave bazaltice. A doua fază a vulcanismului ofiolitic s-a manifestat prin mișcările chimerice noi, când zona axială a șanțului geosinclinal începea să se ridice, vulcanismul migrând spre est. Acest vulcanism a avut un caracter exploziv și a generat o succesiune a lavei de roci, care cuprind bazalte, dacite și riolite. Faza a treia a erupției a început să se manifeste din timpul Barenianului când a avut loc o recrudescență a complexului ofiolitic.

Sedimentarul mezozoic

Este alcătuit din calcare negre bituminoase și din dolomite cenușii cu alterație gălbuie, masive sau fin stratificate.

Fundamentul întregii zone este reprezentat prin cristalin asociat cu eruptiv acid, reprezentând terminația sudică a masivului cristalin Highiș-

Drocea. Mișcările tectonice din faza subhercinică dintre turonianul superior și senonianul inferior au avut ca efect scufundarea părții nordice a regiunii, materializată prin transgresiunea senonianului inferior pe fundamentul cristalin.

Ca urmare a mișcărilor din faza laramică, întreaga zonă se exondează, fiind supusă peneplenizării, cel mai probabil până în miocenul inferior.

Formațiunile post-tectonice neozoice

După diastrofismul laranic, Munții Zarandului au fost exondați, pentru o perioadă lungă de timp. Singurul eveniment geologic care a rămas înregistrat în acest timp a fost intensă activitate banatică, care se plasează în Paleogen.

În tortonean, sedimentarea este reluată în câteva bazine de dimensiuni variabile, născute pe linie de fractură, așa numitele bazine „post tectonice” ale căror depozite neogene sunt aproape nedizlocate.

Corpurile banatitice sunt neomogene atât în ceea ce privește alcătuirea petrografică cât și textura lor. Aceste particularități au fost determinate de modul specific de diferențiere în condiții de răcire rapidă și de pulsațiile succesive de magmă. Depozitele panoniene au o mică răspândire în zona de contact cu Podișul Lipovei. Caracterul litologic al depozitelor panoniene este predominant nisipos cu intercalații subordonate de roci argiloase, uneori cărbunoase, nisipoase și de pietriș mărunț în zona de culoar al Mureșului- Cladova- Barațca. Culoarea nisipului este albă sau cenușie, uneori roșcată datorită oxizilor ferici sau local neagră datorită oxizilor de mangan. Grosimea variază de la câțiva metri până la 800 m. Tectonica lor este simplă, practic nefiind cutate, mulând relieful fundamentului. Acesta ne indică faptul că mișcările tectonice din pliocen și de la sfârșitul lui nu s-au făcut resimțite în zonă.

Se remarcă, de asemenea, că vulcanismul neogen nu a afectat zona studiată și nici porțiunea aceasta din valea Mureșului.

Cuaternarul apare reprezentat prin depozite aluviale-deluviale și coluviale.

Terasele superioare ale Mureșului aparțin părții medii a pleistocenului superior, iar cele inferioare părții superioare a acestuia. Pe harta geologică aceste depozite apar în zona de contact cu localitatea Zăbrani, pe stânga Mureșului.

	SERIE	ETAJ	INDICE	CONSTITUȚIE PETROGRAFICĂ	GROSIME m	CARACTERE ȘITO-STRATIGRAFICE
CUATERNAR	HOLOCEN	SUPERIOR	qh2		5 - 15	Pietrișuri și nisipuri aparținând luncii și zonei de divagare
			qh1		5 - 15	Pietrișuri și nisipuri aparținând terasei joase
	PLEISTOCEN	SUPERIOR	qp		5 - 15 10-30	1. Argilă roșcată 2. Depozite loessoide noi
			qp		5 - 15	Pietrișuri și nisipuri aparținând terasei superioare
			qp		5 - 20	1. Depozite loessoide vechi 2. Pietrișuri, nisipuri și argile aparținând conurilor de dejecție
MEDIU	qp		5 - 15	Pietrișuri și nisipuri aparținând terasei vechi		
NEOGEN	MIOCEN - PLIOCEN	PANONIAN	pn		400 - 3000	Nisipuri cu intercalații subțiri de pietrișuri Argile Nisipuri cu intercalații de gresii și argile marnoase Argile marnoase și nisipoase cu intercalații subțiri de nisipuri
					10 - 600	1. Marne nisipoase cu intercalații de nisipuri a. Andezite cu amfiboli și piroxeni Piroclastite

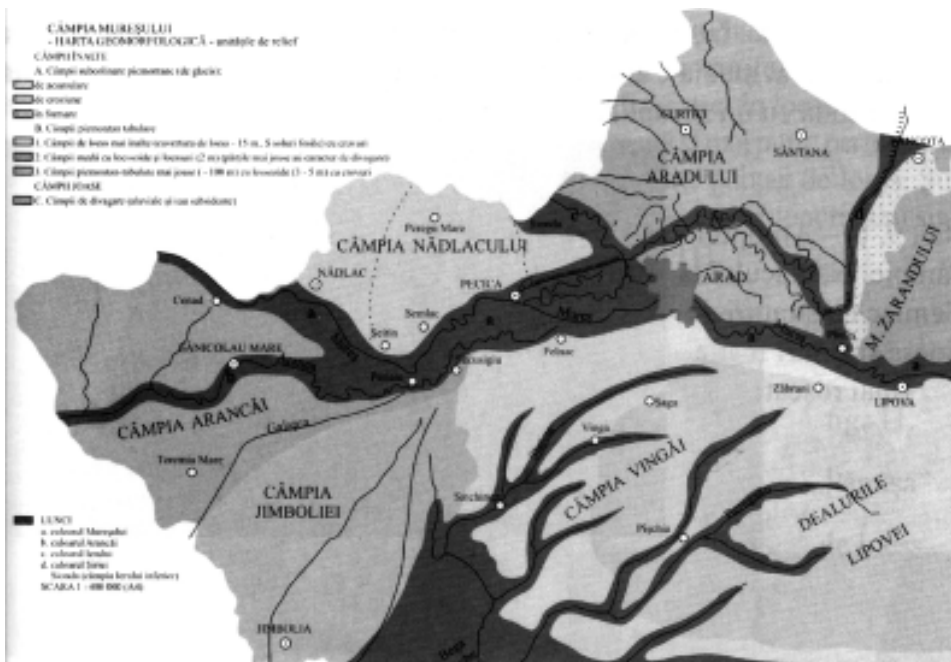
Legenda Hărții Geologice

SCARA TIMPULUI GEOLOGIC

EON	ERA	PERIOADA	EPOCA	Vârste radio-metrice (miloane ani)	Cicluri și faze orogenice		
FANEROZOIC	NEOZOIC (CENOZOIC)	Cuaternar	Holocen	0,01	— * valahă — * rhodania-nă — * stirică — * savică — * pirineană — * laramică — * mezocretacică — * neokimmerică — * paleokimmerică — * pflazică — * thuringiană — * asturică — * sudetă — * ardenică — * tasonică — * salairă — * assyntică — * belomoriană	CICLUL ALPIN	
			Pleistocen				
		Neogen	Pliocen	5,3			
			Miocen				
		Paleogen	Oligocen	24,5			
			Eocen	34			
			Paleocen	53			
				65			
		MEZOZOIC	Cretacic				135
			Jurasic				205
	Triasic		245				
	PALEOZOIC	Târziu	Permian		295		
			Carbonifer		360		
			Devonian		410		
		Timpuriu	Silurian		435		
			Ordovician		500		
			Cambrian		570		
					2500		
	PRECAM-BRIAN	Proterozoic			3500	CICLURI TECTONICE PRECAM-BRIENE	
		Arhaic			4500		

B. Zona joasă

Analizând această zonă din punct de vedere geologic și geomorfologic, se constată că ea este parte integrantă Câmpiei Aradului și se încadrează în Depresiunea Pannonică. Aceasta din urmă a luat naștere prin scufundarea unui vechi masiv muntos hercinic-caledonic. Din punct de vedere tectonic, câmpia s-a dezvoltat pe un fundament carpatic cristalin fracturat datorită mișcărilor epiro-genetice, concomitent cu colmatarea depresiunii. Una din faliile caracteristice, respectiv falia Păuliș- Mâsca sau falia mai veche pe direcția diametral opusă liniei Mureșului (Gh.Pop).

Harta geomorfologică a Câmpiei Mureșului

Fundamentul Câmpiei Aradului este constituit din șisturi cristaline paleozoice foarte dure. Majoritatea datelor de foraje au atestat prăbușirea diferențiată în trepte a cristalinului la diferite adâncimi (600-900 m la Arad și 260 m la Păuliș). Peste fundamentul cristalin și eruptiv s-au depus sedimente neogene. Forajele efectuate în comună și în apropiere au pus în evidență formațiuni aparținând sarmațianului, pannonianului și cuaternarului.

Depozitele panoniene sunt alcătuite dintr-o succesiune de nisipuri, nisipuri argiloase, marne și argile, cărora li se subordonează pietrișuri și gresii. Nisipurile au cea mai mare dezvoltare și prezintă culori variate, de la gălbui roșcat la cenușiu albicios. Unele au culoare cenușie-vineție, de cele mai multe ori ocupând baza succesiunii depozitelor panoniene. Pietrișurile sunt alcătuite, în general, din gnaise oculare, micașisturi, cuarțite, banatite, calcare și gresii.

Cel mai bine reprezentat este cuaternarul prin amândouă subdiviziunile: pleistocenul și holocenul.

1. Pleistocenul este format din depozitul de argile fine, curate sau amestecate cu nisipuri sau pietrișuri, care acoperă materialele conurilor de dejecție ce coboară dinspre est până în câmpie. Conurile de dejecție au fost depuse încă la sfârșitul levantinului și în tot cursul pleistocenului.

Limita între pleistocen și pliocen este marcată în această zonă prin orizontul de pietriș polimit auriu-gălbui, care formează un depozit continuu, întâlnit la săpatul puțurilor în localitățile comunei.

Pe o mare suprafață din zona de câmpie s-au depus în pleistocen și holocen depozite loessoide, reprezentate prin praful gălbui, macroscopice cu concrețiuni calcaroase.

După caracterele morfologice reprezentate de zona Păuliș, reiese că aceste depozite se repartizează în două nivele stratigrafice:

- un nivel inferior, reprezentat prin depozite loessoide mai vechi, care au fost atribuite pleistocenului inferior (Q P/ 3);

- un nivel superior, reprezentat prin depozite loessoide noi, raportate unui interval ce corespunde ultimei părți a pleistocenului superior și primei părți a holocenului (Q P3/3-3 QHL) Depozitele aluvionare de vârstă holocenă sunt constituite din pietrișuri, nisipuri, având grosimi cuprinse între 5-15 m și ocupând porțiuni întinse de-a lungul văii Mureșului.

Argila roșcată (Q P3/3) constituie un depozit de vârstă cuaternară, răspândit peste pietrișuri cu *Mamuthus primigerius* și *Coelondata antiquitatis*, aceasta fiind raportată nivelului cel mai înalt al pleistocenului superior.

2. Holocenul este reprezentat prin ambele subdiviziuni: holocenul inferior și holocenul superior.

- Holocenul inferior (Qh1), având o grosime ce variază între 5-15 m, este reprezentat prin pietrișuri și nisipuri, care formează depozite aluvionare ale terasei joase.

- Holocenului superior (Qhs) i s-au atribuit aluviunile recente ale luncilor, reprezentate prin pietrișuri și nisipuri.

Zona de contact între Dealurile Zărandului
și Câmpia Aradului la Păuliș

Tectonica

Zona de câmpie din cadrul comunei Păuliș a fost afectată de mișcările oscilatorii caracteristice Neozoicului, influențând în bună parte evoluția formelor de relief. Aceste mișcări au continuat și în Pleistocen și în Holocen.

Sub raport tectonic, câmpia s-a dezvoltat pe un fundament carpatic cristalin, intens, fracturat printr-un sistem de falii, orientat pe direcția E-V și N-S (Mircea Pauca, 1954).

Forajele executate au scos în evidență acest fundament cristalin căzut în trepte la adâncimi diferite. Diferențele considerabile de adâncimi la care se află fundamentul paleozoic la nord și sud de Mureș conduc la presupunerea că masa scufundată nu este unitară și că ea se află oarecum compartimentată de linii de falieri în blocuri mai mult sau mai puțin individualizată (Mircea Pauca).

Întreaga câmpie a fost acoperită în Pontic de apele mării, iar spre sfârșitul Neogenului apele mării s-au retras în Levantin, uscatul eliberându-se de sub ape concomitent cu ultimele mișcări orogenice, rodanice și valahice. Consecința acestor mișcări este și faptul că scufundarea se accentuează din ce în ce mai mult de la est spre vest, lucru observabil de altfel. În același context, de remarcat este și grosimea inegală a sedimentelor cuaternare, aspect ce constituie dovada concretă în privința scufundării.

Sondajele făcute la adâncime la Arad, Șiria, Păuliș au dat de formațiuni cretacice, scufundate la adâncimi diferite.

Gheorghe Pop scoate în evidență sistemul de falii - Podgoria Aradului-Valea Mureșului și semnalează o falie veche ce datează de la începutul Miocenului, diametral opusă liniei Mureșului, în dreptul munților Highiș, unde formațiunile muntoase s-au scufundat brusc în direcția câmpiei. Se pare că formarea faliei Arad-Lipova a avut loc la începutul Miocenului. Existența unei falii în această regiune este atestată de altfel și de prezența apelor minerale carbogazoase de la Lipova, precum și a celor opt izvoare forate la Păuliș, din care 3 conțin ape minerale carbogazoase asemănătoare celor de la Lipova.

Resursele subsolului

Un rol important în economia unei localități îl au, cu certitudine, resursele subsolului.

Prin așezarea și varietatea formelor de relief, comuna Păuliș oferă economiei locale piatră brută și spartă din Cariera Păuliș și balast exploatat din balastierele Păuliș –Sâmbăteni, iar pentru viitor o sursă de venituri ar fi exploatarea apelor minerale din zona localității Păuliș.

Sondajele efectuate în zonă prin săparea celor opt puțuri au scos la iveală existența a trei izvoare de apă minerală cu conținut ridicat de substanțe minerale și cu un debit destul de mare. Se impune din partea autorităților locale luarea unor măsuri pentru punerea în valoare a izvoarelor de apă minerală.

Dacă se au în vedere faliile din Podgoria Aradului, nu trebuie neglijată ideea existenței unor rezerve de ape minerale care pot fi puse în legătură cu apele termale și minerale de pe linia Timișoara-Lipova-Păuliș-Mocrea. Deocamdată aceste bogății nu sunt identificate, urmând ca prospecțiunile geologice să confirme sau să infirme aceste ipoteze.

2.1.2 Forme de relief caracteristice

Comuna Păuliș este așezată în zona de contact a Câmpiei Aradului cu Munții Zarandului, individualizându-se trei forme de relief caracteristice:

1. Munții Zărandului
2. Câmpia piemontană a Păulișului
3. Lunca joasă a Mureșului

Munții Zărandului

Munții Zărandului ocupă partea sudică a Apusenilor, situați la contactul cu Câmpia Aradului, prezentându-se ca o unitate bine individualizată cu unele trăsături proprii legate de morfostructura fundamentului lor.

Șoseaua Lipova-Păuliș-Pâncota (DJ 708B) urmează linia contactului direct al câmpiei cu muntele, iar între Cladova-Barațca-Păuliș, lunca îngustă a Mureșului individualizează cele două unități .

Munții Zărandului se prelungesc în zona comunei Păuliș sub forma unor dealuri de înălțimi cuprinse între 400-450 metri.

Aspectul actual al reliefului este în strânsă concordanță cu evoluția paleo-geografică foarte frământată. Formațiunile care caracterizează subsolul se încadrează la șisturile cristaline, rocile eruptive și cele sedimentare.

Contactul morfologic dintre Munții Zărandului și Câmpia Aradului reprezintă un caz particular pentru partea de vest a Carpaților Occidentali, în sensul că trecerea între cele două unități se face direct, fără prezența prispei piemontane clasice.

Lipsește studiul amănunțit asupra acestei probleme, doar L. Sawicki, în 1912, și V. Mihăilescu, în 1966, în lucrări cu caracter mult mai general, fac referiri la acest sector. L. Sawicki descrie aici 3-4 terase de abraziune marină, iar V. Mihăilescu este de părere că absența prispei piemontane s-ar datora fie unei subzidențe locale, destul de recente, „...fie divergenței celor două mari artere hidrografice-Mureșul și Crișul Alb, care atrase de ariile mai lăsate din axa Tisei, n-au colmatat sectorul dintre cele două mari așezări, construite, primul în direcție vestică, al doilea spre nord-vest...”.

Cercetările în teren, întreprinse de I. Mac și Petru Tudoran în 1970, arată că „...latura de vest a Munților Zărand nu este lipsită de o prisă piemontană, dar aici aceasta are caracterul unui pediment de eroziune. Corespondentul său de acumulare, păstrat la celelalte masive din Carpații Occidentali, nu s-a format aici din cauza subzidenței continue, care a afectat zona de contact, ca și a divagărilor Mureșului în aceeași arie...”.

În unele porțiuni din hotarul comunei Păuliș, în latura dinspre câmpie, Munții Zărandului prezintă versanți mai puțin înclinați în Dealul Neamț, care este acoperit, în bună parte, de vie, altitudinea fiind de 315 m. În sectorul Păuliș-Cladova, de-a lungul văii Mureșului, unghiul de pantă crește simțitor în cele două dealuri mai semnificative: Dealul Gol și Dealul Bătrân, între 15°-35° și peste 35°.

Tabelul alăturat vine în completarea afirmațiilor, ilustrând caracterul înclinării versanților, precum și morfodinamica și posibilitățile de utilizare a terenurilor. Versanții de categoriile II și III sunt utilizați pentru culturile viticole, precum și ca pășuni, iar cei de categoriile IV și V sunt împăduriți.

Tabel nr. 1 *Categoriile de versanți și posibilitățile de utilizare a terenurilor*

Categoriile de versant	Caracterul înclinării	Morfodinamica și posibilitățile de utilizare a terenurilor
0° – 3°	orizantal și ușor înclinat	<ul style="list-style-type: none"> - fără o denudație însemnată - posibilă argicultură dezvoltată - circulație optimă a mașinilor agricole
3° – 6°	moderat înclinat	<ul style="list-style-type: none"> - se manifestă diferite forme ale proceselor gravitaționale, dar mai ales șiroiri și solifluxiuni - este recomandabilă agricultura în lungul curbelor de nivel - bună circulație a mașinilor agricole
6° – 15°	înclinat	<ul style="list-style-type: none"> - procese de versant (plavic și nivic) acțiune, eroziune liniară - se recomandă agrotehnică specială (terasări artificiale) și utilizarea tractoarelor cu șenile
15° – 35°	foarte înclinat	<ul style="list-style-type: none"> - procese denudative de mare amploare (organisme torențiale, alunecări) - se cultivă numai prin terasare artificială și reprezintă limita accesibilității mașinilor agricole
peste 35°	abrupt	<ul style="list-style-type: none"> - imposibilitatea folosirii terenurilor agricole - se recomandă împăduriri

Versanții Munților Zărandului sunt fragmentați într-o serie de interfluvii prin acțiunea rețelei hidrografice cu caracter permanent al unor văi nepermanente, care se scurg în Mureș. Văile sunt adâncite, având un profil accentuat de „V”, lărgindu-se doar la pătrunderea în lunca Mureșului.

Dacă L. Sawicki (1912) explică lărgirea bazinetelor depresionare prin pătrunderi marine (golfuri), I. Mac și P. Tudoran explică această lărgire ca fiind datorată de fapt „prezenței unui substrat alcătuit din roci de modelat, în special filite puternic alterate (op.cit., pag.226).

Diversele trepte prezente pe suprafața pedimentului, considerate ca terase de abraziune marină, își datorează prezența unui proces de eroziune selectivă, în urma căruia șisturi cristaline filitoase au erodat, iar porțiunile de cuarțite, păstrate ca martori structurali (exemple: Dealul Gol, Dealul Bătrân, Dealul Neamț).

Versanți înclinați în Munții Zărandului în localitatea Păuliș

Versanții și procesele de modelare

Morfologia versanților din zona deluroasă este destul de complexă. Înclinarea versanților determină nu numai intensitatea eroziunii ci și posibilitățile de mecanizare a agriculturii.

Expoziția influențează, la rândul său, în funcție de înclinare, cantitatea energiei radiante directe, precum și repartiția vegetației, implicit specializarea culturilor. Au fost întocmite hărțile referitoare la categoriile de versant și orientarea lor, suprapunându-le pe amândouă, cu ajutorul monogramei Kampeufert-Morgan, obținându-se cea de-a treia hartă a expoziției versanților la radiația solară.

Într-adevăr, expoziția versanților produce diferențieri ale duratei insolației, care împreună cu unghiul de înclinare ce modifică incidența razelor determină regimul caloric al suprafeței, conținutul în umiditate, nuanțări cantitative și calitative ale proceselor morfodinamice și ale covorului vegetal.

Pe harta expoziției versanților se poate observa că energia radiantă se menține ridicată pe toate versantele sudice (140-165 kcal), în timp ce pe versantele nordice și nord-vestice scade până la 70 kcal. Temperatura aerului înregistrează valori sporite pe versantul sudic față de cel nordic.

Umiditatea solului este mai ridicată pe versantul nordic, după cum concentrația de săruri minerale este mai mare pe versantul sudic, datorită diferenței de radiație, respectiv a gradului de evaporare.

Versanții cu expoziție sudică sunt mai repede eliberați de stratul de zăpadă și mai pronunțat expuși eroziunii peliculare, pe când versanții nordici își mențin stratul de zăpadă timp mai îndelungat.

În funcție de efectele rezultate în urma expoziției distingem:

- versanți însoriți (sud, sud-vest)
- versanți semiînsoriți (sud-est, vest)
- versanți semiumbriți (est, nord-vest)
- versanți umbriți (nord, nord-est)

Orientarea generală a reliefului comunei Păuliș este vestică, sud-vestică și nord-vestică cu o cădere de ansamblu spre câmpie. Pentru majoritatea unităților cu expoziție sudică și sud-vestică, sudică și sud-estică predomină suprafețele cultivate cu viță de vie.

Harta expoziției versanților, împreună cu harta pantelor ajută la zonarea diferitelor culturi sau esențe lemnoase, cunoscute fiind cerințele anumitor plante față de lumină și temperatură.

Plantații de vii pe versanții însoriți la Păuliș

Spălarea versanților se desfășoară cu intensitate în funcție de expoziția lor, de gradul de acoperire și modul de folosire a terenului.

Trebuie menționat și faptul că eroziunea superficială este mai puternică pe pantele cu expoziție sudică, mai ales vara, când terenurile se ară și când, datorită ploilor frecvente, stratul superficial al solului este puternic spălat. Lucrările de săpături și arături au schimbat în multe locuri înfățișarea naturală a versantului.

Procesele de versant se remarcă în zone de contact cu dealurile piemontane, în general fiind evidente șiroirile cu totul incidentale, alunecările, ravenările și ogașurile. Plantațiile efectuate în ultimul timp au dus la echilibrarea proceselor pe versanți.

Câmpia piemontană a Păulișului

Câmpia piemontană a Păulișului ocupă suprafața de la vest de șoseaua Lipova-Pâncota și a vetrei localităților Păuliș și Sâmbăteni. Contactul câmpiei cu dealurile se face printr-o zonă destul de ridicată, de aproximativ 300 m.

Câmpia se înfățișează ca o succesiune de suprafețe plane, ușor ondulate și ușor înclinate de la sud-est spre nord-vest, conform liniei de subsidență –Păuliș- Chișineu Criș. Câmpia piemontană are o altitudine care înregistrează valori cuprinse între 115-120 m. Aspectul actual al câmpiei este rezultatul evoluției geomorfologice cu o îndelungată acțiune antropică.

Din cercetările efectuate reiese că peste fundamentul cristalin al Depresiunii Panonice (de vârstă paleozoică) s-au depus sedimente mezozoice. Acest scut cristalin a fost scufundat împreună cu sedimentul mezozoic și suportă depozite de cuvetă terțiare și cuaternare, ale căror grosimi variază în funcție de adâncimea la care se găsesc diversele sale compartimente. Sedimentul superficial este dominat de prezența argilelor, nisipurilor și intercalațiilor de pietrișuri într-o stratificație încrucișată, trădând natura aluvionară a acestora. Stratul de sol este bine individualizat, având o structură variată. Valorile mici ale pantei, structura solului și existența apelor freatice la mică adâncime (0,5-5,5 m) au determinat apariția în hotarul comunei a unor microforme caracteristice Câmpiei de Vest, respectiv mici zone înmlăștinite, canale de drenaj sau mici suprafețe depresionare, în care apele provenite din precipitații în anotimpurile ploioase stagnează formând băltiri, denumite local „rături”. Aceste terenuri au fost recuperate și redade agriculturii prin construirea și amenajarea unei rețele de canale colectoare, cum este Canalul Matca și alte canale mai

mici. Câmpia este slab fragmentată, panta domoală și relieful uniform favorizând dezvoltarea unei agriculturi intensive.

Zonă de interferență a câmpiei piemontane
cu dealurile Zărandului la Păuliș

Zona de câmpie constituie una dintre regiunile naturale fertile, de mare productivitate agricolă, ca urmare a lucrărilor complexe hidroameliorative (desecare, drenare, irigare), întreprinse cu ani în urmă. Această câmpie se caracterizează prin suprafața mare a solurilor fertile, dar se găsesc și suprafețe mai restrânse, care se cer ameliorate în mod radical sau parțial, pentru a deveni mai fertile.

Șesurile Păuliș și Sâmbăteni reprezintă zone de cultură agricolă în care domină suprafețe arabile. Utilizările acestora trebuie alese, în cea mai mare parte, după caracterul solului. Totuși există porțiuni în care nu solul a determinat o anumite utilizare, ci cerințele economice și sociale.

Lunca joasă a Mureșului

Din analiza reliefului comunei Păuliș se constată faptul că rolul determinant, între agenții externi, în formarea acesteia l-au avut râurile prin procesele de eroziune și acumulare. Activitatea râurilor a început odată cu retragerea Lacului Panonic, activitate ce se concretiza inițial printr-o acumulare efectuată de ape scurte și repezi, care depuneau la marginea lacului vaste conuri de dejecție, ce grăbeau retragerea țărmului. Pe măsură

ce suprafața uscatului s-a mărit, râurile au devenit lungi și mai stabile, formându-și albie și desfășurând o largă acțiune de eroziune.

De menționat faptul că atât eroziunea cât și acumularea fluviatilor au acționat în strânsă legătură și cu ceilalți factori geografici.

În cadrul comunei Păuliș pot fi diferențiate două generații de văi:

- o generație mai veche, reprezentată prin principalul organism colector, Mureșul;

- o generație mai nouă, cu văile Cladovei și Cladoviței, care se unesc mai la sud de satul Cladova, vărsându-se în Mureș, Valea Lotii (între Dealul Bătrân și Dealul Gol);

Caracteristica generației tinere de văi este că lungimea unora este destul de mare, fapt ce contrastează puternic cu aspectul lor de azi, de mici pâraie, care la ploile torențiale își ies ușor din matcă, inundând întreaga luncă. Complexitatea morfologică a acestora este evidentă, ele păstrând aspectul de culoare largi.

Valea Mureșului străbate comuna Păuliș din dreptul zonei de vărsare a pârâului Cladova și până în zona de graniță cu comuna Vladimirescu. De o parte și de alta a Mureșului se întinde lunca largă cu terasele sale.

Râul Mureș, în urma acțiunii de eroziune pe orizontală și pe verticală, și-a lărgit albia, terasele fiind o mărturie a acestor procese și indicând etape importante în evoluția văii.

L. Sawicki subliniază existența în această zonă a Mureșului patru terase bine individualizate, în special în sectorul Cladova-Păuliș. Se pare că aceste terase ar aparține holocenului. Terasale fac parte din cadrul nivelelor inferioare (2,5 -35m), cele mai înalte fiind păstrate sub formă de umeri, iar cele mai joase apar ca terse de acumulare, în special în zona bazinetelor depresionare -Cladova, pe dreapta și Țiganilor, pe stânga Mureșului.

Se remarcă, de asemenea, meandrele brațele părăsite din timpul inundațiilor în cadrul văii Mureșului.

Lunca Mureșului era cunoscută din cele mai vechi timpuri, fiind prielnică așezărilor omenești, oferind bune condiții, mai ales datorită unor vaste întinderi, care permit practicarea unei agriculturi intensive. O certă dovadă a prielnicilor condiții oferite de aceste pământuri o constituie urmele arheologice ale unor vechi așezări de pe Dealul Cladova, de peste 3000 de ani.

Zonă de terase I, II ale Mureșului la Sâmbăteni.

Eroziune laterală în malurile văii Mureșului la Sâmbăteni

Braț părăsit al Mureșului la Sâmbăteni după viitura din 1970

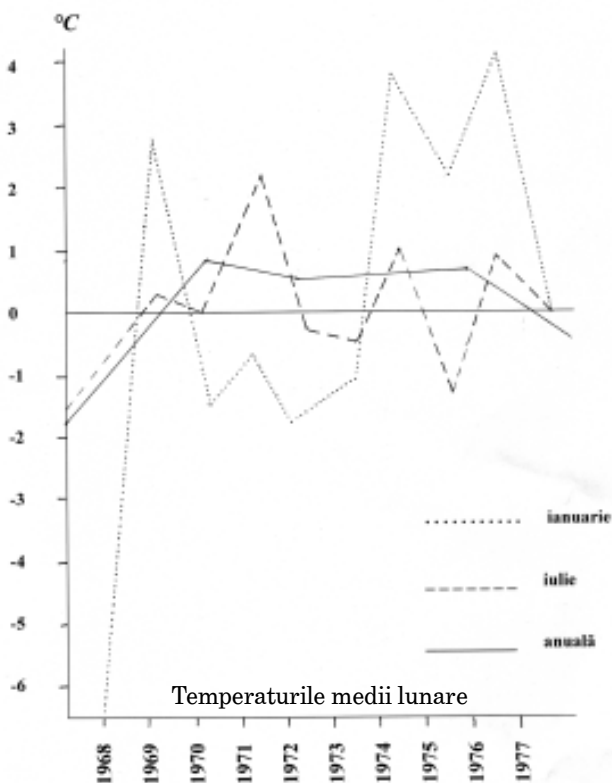

Lunca joasă a Mureșului la “Gara CFR” din Păuliș

2.2. Clima

Comuna Păuliș este așezată în partea de vest a țării, relieful acesteia fiind dispus în două trepte, deal și câmpie, fapt care influențează în mod deosebit principalele elemente climatice ale comunei. Ca urmare a așezării geografice, comuna Păuliș are o climă temperat-continentală moderată, iar datorită factorilor fizici locali se identifică și un topoclimat caracteristic. Astfel, verile nu sunt excesiv de călduroase, iar temperatura medie nu depășește 22°C.

MINIȘ

Abaterile temperaturilor medii anuale și anotimpurile la Stația Meteorologică Miniș între 1968-1977

Iernile sunt scurte și blânde, în general, cu zăpadă destul de redusă cantitativ, iar temperatura medie a celei mai reci luni a anului, ianuarie, nu scade sub - 3°C.

Primăverile sunt scurte și timpurii, fapt care favorizează frecvente înghețuri foarte dăunătoare pomilor fructiferi înfloriți și chiar viței de vie.

Toamnele sunt lungi și călduroase, favorabile desfășurării lucrărilor agricole. Rare sunt brumele timpurii de toamnă, care produc pagube, în special sectorului legumicol.

Precipitațiile cad pe tot parcursul anului, maximul pluviometric înregistrându-se în lunile mai-iunie, iar minimul în lunile ianuarie- februarie. În general, se observă un deficit de apă în sol în timpul verii.

Indicele de ariditate are valori cuprinse între 28-29, indicând o zonă de silvostepă.

Clima este temperată, cu puternice influențe vestice, favorizate de larga deschidere spre vest, dar și cu influențe sudice, însă mai reduse, așa cum reiese din observațiile înregistrate la stațiile meteorologice din Arad și Miniș.

Poziția văii Mureșului, orientarea ei est-vest, deci pe direcția dominantă a vânturilor de vest, au ca urmare apariția unui regim climatic diferențiat de regiunile înconjurătoare, pe o lățime de câțiva kilometri, în lungul Mureșului.

Drumul Național 7 și lunca Mureșului la Barațca.
Zonă adăpostită împotriva înghețului

2.2.1 Principalele elemente climatice

a).Temperatura aerului

Din studiul efectuat asupra temperaturii medii anuale se constată o scădere treptată de la vest, sud-vest spre nord, nord-est, de la câmpie spre munte, paralel cu creșterea altitudinii.

Temperatura medie multianuală variază între + 10,7°C (Arad) și + 11,1°C (Miniș).

Cercetând aceste date, se constată că repartiția temperaturii medii multianuale este relativ uniformă. Comparând temperaturile medii anuale, se observă abateri sensibile de la un an la altul față de media anuală, existând ani când mediile anuale au depășit +11°C la Miniș și Arad și ani în care au coborât sub +9°C, deci abateri maxime de la un an la altul de cca. 2°C.

Temperaturile medii anuale, calculate la intervalul 1968–1977 la stația meteorologică Miniș, reprezintă 1,5°C față de care se poate aprecia sensul și valoarea abaterilor de la un an la altul. Abaterile sunt mici, în general diferențele termice între anii cei mai călduroși și cei mai răcoroși sunt aproximativ 2,5°C.

Temperaturile medii lunare

În cursul anului, temperaturile medii lunare au un mers normal, cu un minim în ianuarie și un maxim în iulie. Luna ianuarie înregistrează valori negative la deal și la câmpie, cuprinse între -1°C la Miniș, iar în Munții Zărandului - 3°C, pe când valoarea medie a lunii iulie se menține în jur de +21°C la Miniș și +20°C în Munții Zărandului.

Iernile sunt blânde în această zonă, temperatura medie oscilând în jur de - 1,1°C, lunile decembrie și februarie având chiar valori pozitive, uneori înregistrându-se asemenea valori și în ianuarie. Acest fenomen se poate explica prin poziția mai adăpostită față de invaziile aerului polar continental dinspre est și nord-est și prin frecvența maselor de aer dinspre vest și sud-vest. Sub influența circulației vestice și a extinderii dorsalelor anticiclonei Azoric peste partea sudică a Europei, desprimăvărarea se face mai repede decât în partea estică a țării. Tot datorită influențelor vestice, în lunile de vară temperatura aerului nu este prea ridicată. Urmărind izotermele lunii iulie, observăm că între zona de câmpie și cea de deal există o diferență de aproximativ 1,5°C -2°C.

Constatăm, de asemenea, că toamna temperaturile descresc brusc. Această scădere se datorează accentuării răcirii aerului prin procese radiative și creșterea advecției aerului rece sub acțiunea dorsalei anticiclonei

Euroasiatic. Acum sunt frecvente și invaziile de aer cald din sectorul sud-vestic, ceea ce face ca media valorilor termice să fie cu 2°C-3°C mai mare decât în estul țării.

Temperaturile extreme absolute

Aceste temperaturi indică limitele posibile între care pot oscila valorile termice pe teritoriul comunei Păuliș.

Temperatura cea mai ridicată s-a înregistrat în 17 iulie 1933, fiind de 38,3°C, iar minima absolută s-a înregistrat în 23 ianuarie 1943, fiind de -27,4°C. La stația Miniș, minima absolută a fost înregistrată în februarie 1947, atingând valori de -28,6°C, iar maxima absolută în iulie 1960 când temperatura aerului a atins +39,7°C.

La Arad, temperatura maximă înregistrată a fost în același an de +40°C, iar minima absolută s-a înregistrat în februarie 1947, fiind de -30,1°C.

Din suma valorilor extreme rezultă o amplitudine termică absolută de 68,3°C la Miniș și 70,5°C la Arad.

O importanță climatologică și mai ales ecologică o are fenomenul înghețului. Frecvența mare a zilelor de îngheț se remarcă în luna ianuarie, 22-25 zile, iar cea mai mică în septembrie 0,1-0,3 zile.

Cunoașterea regimului înghețului are o mare importanță pentru activitatea agricolă, pentru trecerea temperaturilor medii prin pragul de 5°C, care reprezintă „ zero biologic”, temperatură la care o anumită specie își începe ciclul de vegetație, pentru majoritatea plantelor de cultură și ca atare semnalul începerii semănăturilor de primăvară.

Data medie a primului și ultimului îngheț

Stația	Data medie		Data extremă			
	Primul	Ultimul	Primul îngheț		Ultimul îngheț	
			cel mai timpuriu	cel mai târziu	cel mai timpuriu	cel mai târziu
Arad 1955-1984	20.X	17.IV	29.IX	10.XI	19.III	21.IV
Miniș 1948	21.X	13.IV	30.IX	15.XI	20.III	16.V

Depășirea acestui prag se face de obicei în intervalele 18-21 februarie și 16-20 noiembrie. O importanță deosebită are și trecerea pragului de 10°C, care reprezintă „zero biologic” pentru plantele mai puțin pretențioase față de temperatură, cum sunt: porumbul, vița de vie, roșiile, vinetele, castraveții și piersicii. Acest interval este cuprins între 12-15 aprilie și 14-18 octombrie.

Principalele înghețuri apar prin octombrie-noiembrie, iar ultimul îngheț apare în aprilie, mai rar și la începutul lunii mai.

Primele brume cad, în mod obișnuit, în octombrie, dar există și excepții, bunăoară, în anul 1977, primele brume au fost în septembrie. De obicei, ultimele brume sunt în aprilie, până aproape de sfârșitul acestei luni.

Brumele târzii au fost dăunătoare mai ales din cauza scăderii temperaturii până la -3,5°C în 19 aprilie 1965, iar în mai 1952 temperatura a scăzut la -2°C. Aceste brume au dus la compromiterea recoltelor de porumb, floarea-soarelui, varză timpurie, precum și a celorlalte culturi de primăvară.

La 18 aprilie 1968, bruma căzută a produs pagube, în special, pomilor fructiferi și culturilor de viță de vie.

În practica agricolă, interesează suma temperaturilor, realizată în acest interval, deoarece plantele au nevoie de o anumită cantitate de căldură pentru maturizarea și coacerea fructului.

Pe raza comunei Păuliș, suma temperaturilor medii zilnice mai mari de 10°C este destul de ridicată, dar neuniform distribuită în spațiu, în funcție de altitudine, gradul de înclinare și expoziția versanților. Astfel, valori mai ridicate se înregistrează în zonele adăpostite, unde câmpia intră în contact direct cu muntele, unde se pot întâlni valori în medie de 14-15°C.

Valori mai reduse se întâlnesc de-a lungul văii Mureșului și Canalului Matca, unde radiația solară atinge valori scăzute datorită cețurilor frecvente. Având în vedere faptul că teritoriul comunei Păuliș face parte din Podgoria Aradului, este necesar să arătăm câteva date referitoare la condițiile favorabile dezvoltării culturii viței de vie în această zonă. În perioada de coacere a strugurilor cea mai scăzută temperatură a fost de 15,4°C, înregistrată în luna septembrie 1959, iar cea mai ridicată temperatură a fost de 25,9°C în august 1946. În luna iunie, când are loc înflorirea viței de vie, temperatura medie pe 17 ani a fost de 19,7°C. Cea mai scăzută

temperatură a fost înregistrată în 1948 de 17,8°C, iar cea mai ridicată a fost de 28,4°C în anul 1957.

Din cele prezentate mai sus, rezultă că potențialul termic al zonei în care se află comuna Păuliș se menține mult peste limitele inferioare stabilite de specialiști pentru principalele faze ale culturii viței de vie.

Date privind condițiile favorabile dezvoltării viței de vie

Anul 1946- 1968	Nr. zile de vegetație	Suma gr. de temp.	Suma gr. de 10°C	Suma gr. utile	Indice de creștere	Indice de insolație reală	Indice heliotermic real
Media	186	3516	1.860	1.648	1,65	1,51	2,49

Din analiza elementelor prezentate în tabelul de mai sus, se desprind următoarele concluzii:

Numărul zilelor cu temperaturi de 10°C în perioada de vegetație a variat între 171 zile în 1954 și 200 zile în 1949, iar între anii 1946-1968 o medie de 186 zile.

Suma gradelor de temperatură în perioada de vegetație este cuprinsă între 3185°C în 1955 și 3894°C în 1947, media fiind 3516°C.

Suma temperaturilor utile a fost în medie de 1860°C cu limita inferioară de 1710°C în 1949 și cea superioară de 2000°C între anii 1946-1968.

Indicele heliotermic este în medie de 4,90, iar cel real este cuprins între 1,58 în 1955 și 2,89 în 1961.

b).Umiditatea aerului

Cantitatea de apă din aerul atmosferic se poate exprima prin densitatea vaporilor, umiditatea relativă și deficitul de saturație. Umiditatea relativă este unul dintre factorii ecologici mai importanți, deoarece ea reglează intensitatea evapotranspirației, cu alte cuvinte consumul de apă al plantelor, influențând procesul de polenizare și coacere a fructelor sau înlesnind răspândirea sporilor unor ciuperci patogene.

Umiditatea relativă medie lunară (%)

Stația	I	F	M	A	M	I	I	A	S	O	N	D	Anual
Ineu	88	84	78	73	75	78	77	77	81	82	83	90	80
Arad	84	80	69	62	63	63	59	61	65	73	83	84	71
Miniș	80	77	69	63	64	65	61	61	63	71	80	82	70

Concluzionând, putem afirma că frecvența ridicată a maselor de aer atlantice sau mediteraneene face ca în zona comunei Păuliș umiditatea relativă medie anuală să atingă valori în jur de 70-80%. Așa cum rezultă din tabel, umiditatea aerului variază mult în cursul anului, prezentându-se două maxime și două minime.

Maximul principal apare în decembrie și corespunde intensificării activității ciclonice din bazinul nordic al Mării Mediterane, urmată de invazia aerului rece și umed.

Maxima secundară apare în iunie și corespunde maximului pluviometric. Între cele două maxime se intercalează minimele: cea principală în aprilie, influențată de intensificarea circulației fonice între rama montană și câmpie, iar cea secundară în iulie, datorită temperaturii ridicate.

O importanță ecologică deosebită prezintă frecvența valorilor mai mari de 80% sau mai mici de 30% la orele 13. Astfel, o scădere a umezelii relative sub 30% în perioada de înflorire poate duce la uscarea polenului și ca atare la o fecundare incompletă, iar în perioada de umplere a semințelor, la zbârcirea boabelor. Foarte dăunătoare este scăderea umezelii aerului atunci când solul este uscat. Dezechilibru ce se creează prin absorbția apei și pierderea ei prin transpirație duce la ofilirea plantei, iar dacă situația persistă chiar la uscarea acesteia.

Dăunătoare este și umezeala excesivă (80%) în perioada înfloririi, deoarece împiedică deschiderea sacilor polenici și transportul polenului, iar în perioada de coacere întârzie uscarea semințelor și a paielor, împiedicând, astfel, efectuarea lucrărilor cu mașinile agricole.

Umezeala ridicată a aerului, în anumite condiții de temperatură, favorizează evoluția unor boli provocate de sporii ciupercilor patogene, exemplu: mana cartofului sau a viței-de-vie, rugina galbenă, pătarea roșie a frunzelor, putregaiul bulbilor de ceapă. Urmărind frecvența zilelor cu umiditate relativă (80%), observăm că valorile cele mai mari se înregistrează iarna, de regulă în decembrie, pentru ca apoi să scadă spre lunile de vară,

atingând minimumul în iulie. În spațiu, se constată creșterea frecvenței acestor zile de la vest la est și de la sud la nord, odată cu scăderea temperaturii. Astfel, la Arad numărul mediu anual al zilelor cu umiditate relativă(80%) este 68,2; la Miniș este 69,6, iar la Lipova este 71,2.

c). Nebulozitatea

Nebulozitatea reprezintă gradul de acoperire cu nori și se exprimă în zecimi cuprinse între 0 și 10, indicând: 0 – cer senin și 10 – cer complet acoperit.

Nebulozitatea constituie un factor climatologic important, deoarece influențează, în mare măsură, insolația din timpul zilei și radiația căldurii din sol, în timpul nopții.

Datele furnizate de stația Arad arată o medie anuală de 5,7, iar în cursul unui an variază între 4,1 – 7,6. În general, nebulozitatea medie anuală depășește gradul 5, adică mai mult de jumătate din bolta cerească a Păulișului este acoperită cu nori. Pentru perioada urmărită, datele de la stația meteorologică Miniș indică o medie anuală de 5,8, pe când la Lipova doar o medie anuală de 4,8.

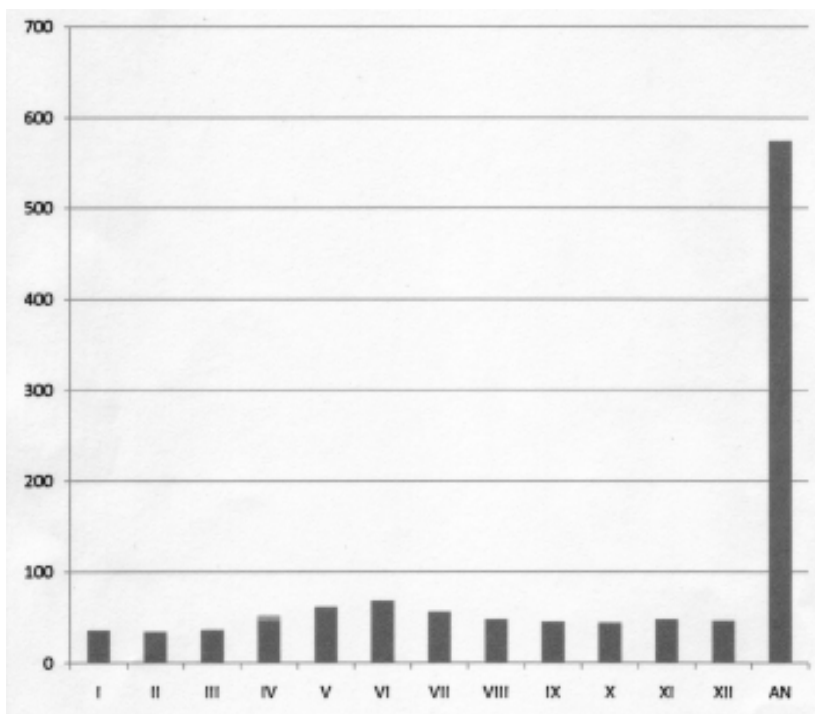
Nebulozitatea (0-10). Media lunară anuală. Amplitudinea anuală

Stația	Lunile												Anual	Ampl. anual
	I	F	M	A	M	I	I	A	S	O	N	D		
Arad	7,0	6,6	6,0	5,9	5,7	5,2	4,3	4,1	4,4	5,0	5,7	7,6	5,7	3,5
Miniș	5,9	6,9	5,6	3,5	4,4	4,2	5,9	4,6	5,1	3,0	7,0	9,0	5,8	6,0
Ineu	4,9	4,5	4,2	5,4	6,0	5,4	4,0	4,5	2,9	5,2	5,4	5,3	4,8	3,1

Anotimpul cu cea mai mare nebulozitate este iarna, când gradul de acoperire variază între 6,6 și 7,6; anotimpul cel mai puțin noros este vara, cu valori cuprinse între 4,1 și 5,2. Aceste valori sunt, în aparență, în contradicție cu regimul pluviometric, anotimpul cel mai ploios este vara, iar cel mai secetos este iarna. Acest fenomen se explică astfel: în timpul iernii, din cauza radiației puternice a solului, se formează o pânză de ceață și de nori plutitori Stratus deasupra câmpiei, persistând adeseori săptămâni întregi. La aceasta mai contribuie și invaziile de aer rece arctic de la nord-vest, precum și activitatea ciclonică, atunci când fronturile trec deasupra

Câmpiei Aradului. În timpul verii, sunt frecvenți norii Cumulus, care acoperă doar o parte din bolta cerească, dar generează precipitații bogate.

În ceea ce privește numărul mediu al zilelor cu cer senin, este evident că cel mai mare număr de zile senine îl au lunile iulie, august și septembrie (14,4; 14,1 și respectiv 14,6 zile senine), ca urmare a faptului că în aceste luni activitatea fronturilor este slabă și predomină tipul anticlionic.

Cantitatea lunară și anuală a precipitațiilor la stația Arad

Anual, la Arad sunt în medie 107,8 zile senine, la Miniș sunt între 60-85 zile senine, iar la Lipova sunt 127,2 zile senine (nebulozitatea medie 7,6-10). Numărul mediu al zilelor cu cer acoperit crește începând din noiembrie până în luna martie.

d). Regimul pluviometric

Alături de regimul termic, precipitațiile atmosferice constituie elementul climatogen cel mai important, fapt care impune o analiză mai

detaliată a acestuia, la fel ca și pentru temperatură. În acest scop s-au folosit datele prelucrate pe bază de observații de la stațiile meteorologice și pluviometrice Arad și Miniș.

Așezarea geografică a comunei Păuliș și conformația reliefului determină unele particularități pluviometrice proprii acestei zone, influențând și vegetația. Astfel, adăpostul oferit de Munții Zarandului în partea estică și larga deschidere spre circulația maselor de aer mai umede din vest, explică cantitățile anuale de precipitații relativ abundente de 600-700 mm și chiar peste 700 mm, suma precipitațiilor în perioada cu temperaturi medii zilnice de 10°C.

După cum rezultă din tabel, cantitatea de precipitații crește de la vest spre est și de la nord-vest spre sud-est, în raport cu altitudinea. Cantitatea medie multianuală ce se înregistrează pe raza comunei Păuliș este de 500-600mm, valori mai ridicate înregistrându-se în est, unde și altitudinea este mai ridicată.

Cea mai mare cantitate de precipitații (31,2%) din totalul anual cade vara, iar cea mai scăzută cantitate cade iarna (20,4%); primăvara, cantitatea este de 24,7%, iar toamna este de 23,7%. Din datele înregistrate la stațiile meteorologice din Lipova și Miniș rezultă mersul anual al precipitațiilor cu două maxime și două minime. Maxima principală are loc în intervalul mai-iunie, fiind influențată de frecvența ciclonilor atlantici și intensificarea mișcărilor de convenție, iar cea secundară în perioada octombrie-noiembrie, prelungită până în decembrie din cauza ciclonilor mediteraneeni.

Minimul principal se înregistrează în perioada ianuarie-martie, cauza principală constituind-o temperaturile scăzute, predominarea regimului anticlinal și lipsa convecției termice. Minimul secundar din septembrie se leagă de reducerea activității ciclonice și a mișcărilor convective. Luna cea mai ploioasă este iunie (68,4 mm), iar cea mai secetoasă este februarie (34,4 mm).

Cantitatea maximă în 24 de ore a fost în iulie 1896 de 66 mm, la Miniș 101,9 mm și la Arad la 28 august 1929, iar la Păuliș în 1940 a fost de 110,5 mm.

Ploi torențiale excepționale s-au înregistrat la Arad în lunile de vară (18iulie 1930), când în timp de 49 minute și respectiv 50 minute s-au înregistrat cantități de 39,1mm și 41,9 mm.

Ploi torențiale au căzut și la Miniș, la 4 iulie 1941, când în 35 de minute s-au înregistrat 25mm, cu o intensitate de 74 mm/minut.

Aceste maxime se produc vara, în interval de timp scurt, fiind rezultatul convecției termice, care generează ploi abundente, declanșate brusc și care

sunt însoțite de descărcări electrice. În contrast cu acestea, tot vara, se înregistrează minime lunare de precipitații (2,3-10mm), datorate maselor de aer din sud și care produc adesea mari pagube culturilor agricole.

În perioada vegetativă (1 aprilie-1 octombrie) s-au înregistrat 348,4 mm (59% din totalul anual). Se constată o variație apreciabilă în ceea ce privește repartizarea precipitațiilor în cuprinsul diferitelor perioade de vegetație. Numărul zilelor cu ploaie, pe raza comunei Păuliș, este mai mare decât în celelalte părți ale câmpiei, respectiv 130 zile.

e). Stratul de zăpadă și grindina

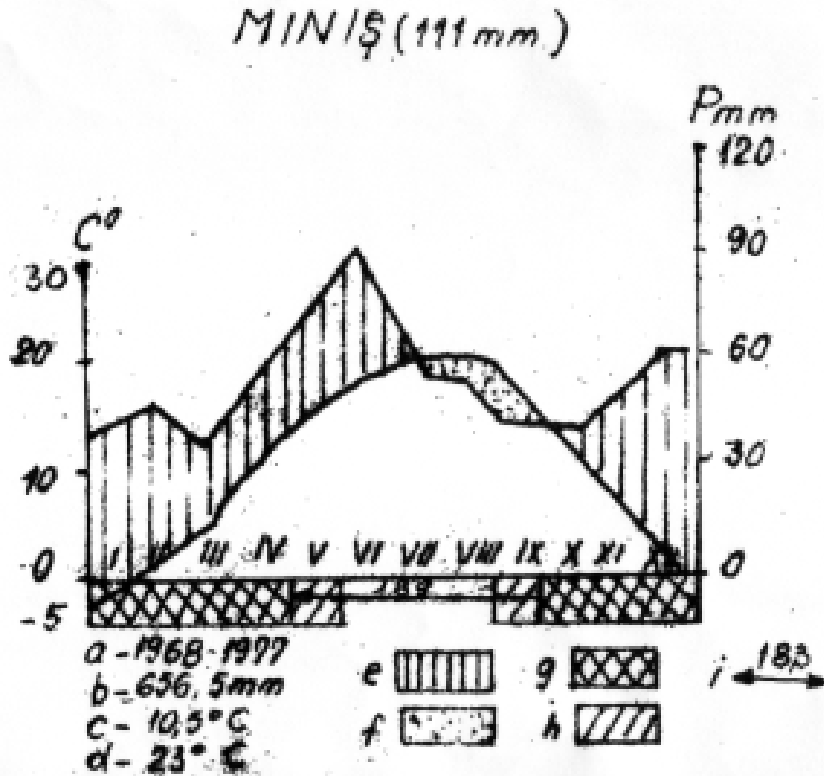
Stratul de zăpadă acționează ca suprafață activă în perioada rece a anului, reflectând o mare parte a radiației solare. Zăpada împiedică pierderea căldurii din sol, formând un înveliș protector plantelor ierboase, în mod special pentru semănăturile de toamnă. Zăpada constituie, de asemenea, și o importantă rezervă de apă la topirea ei prin infiltrațiile de primăvară. În sectorul studiat, data medie a primelor ninsori este 1 decembrie, iar a ultimei ninsori este 12 martie. Stratul de zăpadă stabil apare, în medie, în prima decadă a lunii decembrie (12 decembrie la Lipova; 7 decembrie la Miniș) și dispăre în prima parte a lunii martie. Astfel, stratul de zăpadă poate apărea într-un interval mediu de 80-90 zile, dar nu durează mai mult de 30-40 zile pe an (în medie 40 zile pe an).

Numărul mediu al zilelor cu strat de zăpadă

Stația	Lunile												Anual
	I	F	M	A	M	I	I	A	S	O	N	D	
Ineu	12,5	9,1	2,2	0,1	-	-	-	-	-	-	0,3	0,1	29,8
Miniș	12,2	11,5	1,0	-	-	-	-	-	-	-	5,6	4,9	29,7

Numărul mediu de zile cu ninsoare este de 18,3, iar numărul de zile în care solul este acoperit cu zăpadă este de 31,4. Grosimea stratului de zăpadă variază în limite largi, remarcându-se o creștere progresivă de la vest spre est și de la sud spre nord, atât la valorile decadice cât și la cele medii anuale. În cursul anului, valorile cele mai scăzute se întâlnesc în ultima decadă a lunii ianuarie și coincide cu perioada celor mai scăzute temperaturi, care reduc, practic la zero, posibilitatea diminuării stratului de zăpadă prin topire sau sublimare.

Climatograma stației Minis

- a. Durata perioadei de observație
- b. Media precipitațiilor anuale
- c. Media temperaturii anuale
- d. Amplitudinea anuală a temperaturii
- e. Perioada umedă
- f. Perioada de secetă
- g. Luni cu medii minime de 0°C (perioada rece)
- h. Luni cu medii minime de 0°C, dar cu minima absolută 0°C (perioada îngheț posibil)
- i. Durata medie a intervalului de zile fără îngheț

Grindina apare ca fenomen distinct în climatul local, mai ales în zona joasă- Câmpia Matca. Direcția nord-vestică este cea mai frecventă și afectează uneori suprafețe întinse, producând pagube mari.

f). Regimul vânturilor

Regimul vânturilor este determinat de caracterul, succesiunea și frecvența sistemelor barice și a proceselor de circulație atmosferică. Vântul este un factor climatologic important, deoarece direcția lui indică originea maselor de aer, care vin deasupra Păulișului, modificând evoluția vremii. Prin așezarea sa, țara noastră, implicit și comuna Păuliș, se află sub influența următoarelor sisteme barice: anticicloul Azoric, anticicloul Euroasiatic, cicloul Islandic și cicloul Mediteranean.

Frecvența medie (%) și tăria medie (G.B.) a vântului

Stația		N	NE	E	SE	S	SV	V	NV	CALM
Arad	F%	13,0	8,0	3,8	13,7	12,4	11,6	8,4	10,8	18,8
	TGB	3,0	2,5	2,1	2,4	2,4	2,4	2,7	2,9	-
Miniș	F%	7,7	15,5	8,3	18,1	8,0	7,8	4,8	17,3	22,5
	TGB	1,7	1,7	1,3	1,6	1,1	1,2	1,1	1,2	-
Media	F%	0,3	11,7	6,5	15,9	10,2	9,7	6,6	14,1	20,6
	TGB	2,3	2,1	1,7	2,0	1,7	1,8	1,9	2,0	-

Analizând datele cuprinse în acest tabel, reiese că vântul predominant la Arad este cel din sectorul sud-estic (13,7%) și sudic (12,4%). În aceeași situație se regăsește și comuna Păuliș.

La stația meteo Miniș dominant este tot vântul de sud-est (18,1%), însă înregistrează valori apreciabile și cel de nord-vest (17,5%).

Aceste valori evidențiază influența dominantă a maselor de aer mediteranean, ce determină un climat cu o nuanță mai blândă în această parte a țării. Și vântul din sectorul nordic și nord-vestic, care aduce mase de aer rece și umed, atinge frecvențe sporite.

Analizând frecvența vântului pe anotimpuri, se constată că iarna vântul predominant este cel de sud-est și nord, nord-vest. Primăvara domină vântul din sectorul nordic și nord-vestic, precum și din sud-est, în aprilie. În anotimpul de vară, vântul dominant bate dinspre nord-vest, aducând mase de aer umed și rece dinspre Oceanul Atlantic. Lunile iunie și iulie înregistrează și o dominantă a vântului din sectorul nordic și sud-estic. Toamna, vântul dominant are direcția dinspre sectorul sud-estic și sudic.

Procentajul cel mai mare de timp calm s-a înregistrat la Arad, în octombrie (29,5%) și în septembrie (26,8%). În aceste luni, intensitatea fronturilor este slabă, dominând deasupra câmpiei, anticicloul continental.

În ce privește tăria medie anuală, cele mai mari valori le prezintă vântul de nord și nord-vest (4,3 m/s).

Pe anotimpuri, situația se prezintă astfel:

- **iarna** –vântul nordic 4,5 m/s în ianuarie
- **primăvara** – vânt nordic 5,7 m/s în aprilie
- **vara** –vânt nord-vestic 4,7 m/s în iulie și vânt nordic 4,2 m/s în iunie și iulie
- **toamna** - vânt nord-vestic 4,2m/s în octombrie

Din datele meteorologice mai rezultă că la stația meteo Arad există două maxime ale vitezei vântului: una primăvara și alta la sfârșitul toamnei și vara. Aceste maxime sunt cauzate de deplasarea în regiunea de câmpie a maselor de aer maritim polar și de intensificarea fronturilor în această perioadă. Datele acestea scot în evidență că vânturile din nord și nord-vest, deși nu au o frecvență deosebită, au totuși viteza cea mai mare, provocând totdeauna scăderi de temperatură și devenind periculoase îndeosebi primăvara, când aduc brume și înghețuri târzii.

Vânturile dominante de sud și de sud-est au viteza mai mică și sunt vânturi calde, care provoacă uscăciune (prelungesc perioada secetoasă).

În ce privește numărul zilelor cu vânt, care are viteza de 11 m/s, acesta este mai mare în timpul primăverii (6 zile în aprilie). Anual, sunt în medie 40,4 zile cu vânt cu viteza de 11 m/s.

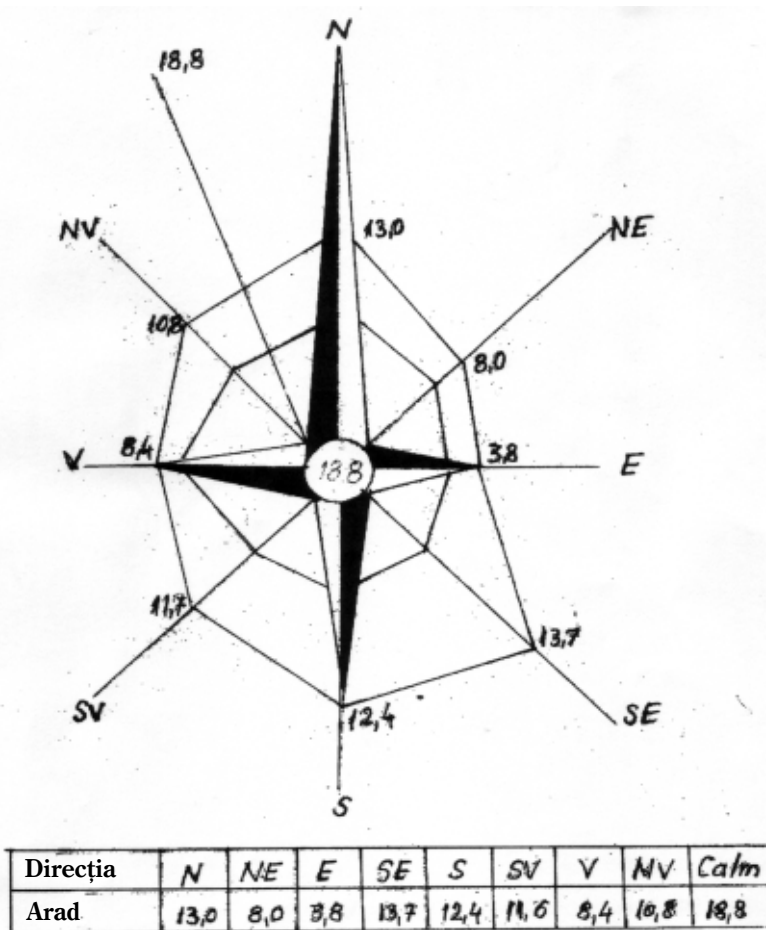
Numărul mediu al zilelor cu vânt cu viteza mai mare de 16 m/s este redus (4,4 zile anual), înregistrate îndeosebi în zilele de primăvară (1 zi în martie, 0,3 zile în aprilie și 0,5 zile în mai) și vara, când activitățile fronturilor se intensifică.

Vânturile de sud-vest și vest aduc o cantitate mai mare de precipitații și de aceea ele corespund cu lunile care au regim pluviometric ridicat. Aceste vânturi contribuie și la încălzirile bruște ce se produc uneori iarna, care sunt însoțite adesea de precipitații sub formă de ploaie. Frecvența lor atinge valori de 9,7 și 6,6, iar viteza de 3,1 m/s.

Iarna, vântul cu direcția nordică produce pagube culturilor, mai ales dacă stratul de zăpadă lipsește, amenințând cu degerarea păioaselor, iar primăvara, pe lângă brumele și înghețurile târzii, poate întârzia și însămânțarea culturilor iubitoare de căldură.

Vara, acest vânt, în lunile cu insolație puternică, mărește efectul evapotranspirației, cauzând în anii secetoși compromiteri la porumb și

scăderi la producția sfecei de zahăr. Vânturile din direcția sud, sud-vest bat vara, care dacă ating viteze mari pot produce pagube prin ruperea sau căderea la pământ a plantelor și prin scuturarea cerealelor păioase (orz, grâu) cum a fost cazul din 30 iunie 1969.

Roza vânturilor la stația Arad

g. Concluzii de ordin practic

Datorită adăpostului oferit de Munții Zarandului și influenței maselor de aer maritim, iernile sunt relativ blânde, iar verile nu sunt excesiv de călduroase și secetoase, astfel încât se poate afirma că Păulișul are o climă temperat-continentală moderată.

Iernile blânde sunt favorabile culturilor de toamnă. Cantitatea de precipitații din zona de contact a câmpiei cu muntele influențează favorabil cultura plantelor și pășunatul. Perioada ploioasă din an, mai-iunie, asigură recolte bune la păioase.

Seceta din septembrie permite efectuarea în condiții optime a lucrărilor agricole pentru culturile de toamnă și recoltatul strugurilor și a legumelor.

Efecte negative au brumele și înghețurile târzii de primăvară, prejudiciind sectoarele legumicol, pomicol și viticol. Bruma și înghețul timpuriu de toamnă afectează recoltarea și producția de roșii, ardei și altele.

În zonele mai înalte (200-400m) există condiții favorabile culturii viței-de-vie și a pomilor fructiferi.

Apare necesitatea irigării unor culturi în timpul lunilor secetoase, iar primăvara se impun amenajări pentru înlăturarea excesului de apă, precum și măsuri de combatere a brumei și înghețului, în perioadele în care sunt dăunătoare.

Barațca-Zonă adăpostită împotriva brumei și înghețului,
favorabilă culturii viței-de-vie

Păuliș- Plantații de vii adăpostite împotriva brumei și înghețului

2.3 Hidrografia

În ansamblul elementelor peisajului geografic din zona de contact a câmpiei cu Munții Zărandului, apa reprezintă principalul aspect de modelare a reliefului.

Condițiile climatice influențează în mod direct formarea resurselor de apă, determinând bilanțul hidrologic prin aportul adus de precipitații și prin pierderile provocate de evapotranspirație. Deficitul de umiditate se datorează mai puțin cantității de precipitații (500-600mm) cât mai ales repartiției, aceasta depășind cantitatea medie de precipitații. O altă cauză a deficitului de umiditate o constituie depozitele aluviale și pantele mici din câmpie, care favorizează infiltrația.

2.3.1. Condițiile geografice ale formării resurselor de apă

Datorită adâncimii apelor freatice și condițiilor de drenaj, comuna Păuliș reprezintă o unitate hidrologică bine individualizată. Predominarea nisipurilor, pietrișurilor și a depozitelor loessoide cu o capacitate de înmagazinare ridicată a oferit posibilitatea acumulării unui apreciabil volum de

apă subterană. Uneori, în masa acestora, sunt intercalate benzi de argilă, care imprimă orizonturilor acvifere un caracter slab ascensional. Alteori, sunt acoperite cu un orizont de luturi, ceea ce face ca apele să stagneze la suprafață, contribuind la apariția arealelor cu exces de umiditate.

Constituția geologică a zonei înalte, alcătuită din roci cristaline, eruptive și mai puțin sedimentare, favorizează scurgerea superficială în detrimentul celei subterane.

Condițiile climatice exercită o influență directă asupra formării resurselor de apă, intervenind în bilanțul hidrologic prin aportul adus de precipitații, dar și prin pierderile datorate evaporotranspirației.

Climatul temperat

Climatul temperat, cu frecvente invazii ale maselor de aer atlantic și mediteranean, determină precipitații bogate, dar neuniform repartizate în spațiu și în timp.

Așa cum s-a arătat anterior, precipitațiile anuale înregistrează o creștere progresivă în perioada aprilie-iunie și în continuare o descreștere până în septembrie-octombrie, fapt care se reflectă și în regimul pâraielor și a Canalului Matca.

Toamna târziu precum și la începutul iernii (noiembrie-decembrie) se remarcă un al doilea maxim pluviometric, legat de invaziile ciclonilor mediteraneeni. Efectul acestora, de fapt mai atenuat, se simte în anotimpul rece, când ploile, relativ frecvente, și topirea zăpezii provoacă apariția apei în pâraiele, care în restul anului seacă.

Atât în profil anual cât și multianual, se remarcă alternanța perioadelor umede cu cele secetoase, caracterizate prin deficit de umiditate, efectul hidrologic al acestor situații fiind diminuarea scurgerii pe Canalul Matca și secarea pâraielor.

Influența reliefului

Relieful influențează formarea surselor de apă, fie direct prin gradul de fragmentare, prin înclinarea și expoziția versanților, fie indirect prin rolul jucat în zonalitatea verticală a elementelor climatice și implicit a scurgerii.

Câmpia aluvială, prin înclinările reduse și slaba fragmentare, oferă condiții nefavorabile formării scurgerii superficiale, majoritatea precipitațiilor căzute, pierzându-se prin evaporație sau băltind din cauza substratului impermeabil.

În zona câmpiei înalte, condițiile de formare a scurgerii superficiale sunt mai favorabile datorită pantelor și fragmentării accentuate a reliefului, mai ales la contactul cu muntele.

De asemenea, se deosebesc versanții cu drenaj intens față de interfluvii, unde suprafețele slab înclinate și substratul argilos contribuie la menținerea unor orizonturi subfreatice.

Insulă creată de viitura râului Mureș în anul 1970, la Sâmbăteni

Influența vegetației

Influența vegetației, exercitată îndeosebi prin intermediul solului, se manifestă atât asupra scurgerii superficiale, cât și a celei subterane.

Infiltrarea sau scurgerea superficială a apei din precipitații este influențată de gradul de acoperire a solului cu vegetație, de tipul formațiunii vegetale (pădure, pajiște, plante de cultură) și de extensiunea acestora. Astfel, la Păuliș, aproximativ 65% din suprafața totală este acoperită cu diferite culturi agricole, trădând rolul important al omului în condiționarea regimului scurgerii.

Terenurile acoperite cu plante de cultură exercită o influență diferită, în funcție de natura plantelor și metodelor agrotehnice. Prășitoarele, care ocupă 48,19% din suprafață, duc la creșterea evapotranspirației, comparativ cu suprafețele ocupate cu alte culturi (cereale, plante florifere).

Zonă de pădure defrișată la Cladova.
Crearea proceselor erozionale de versant

Cea mai mare influență asupra proceselor hidrologice o exercită însă pădurea. Zona înaltă, unde procentul de împădurire este ceva mai ridicat (82-87%), influența pădurilor de foioase se manifestă prin reținerea unei părți din precipitații pe coronament și în litieră, precum și în procesele de nutriție, ceea ce duce la diminuarea valorilor coeficientului de scurgere.

Primăvara, prin atenuarea topirii bruște a zăpezii, iar vara, prin reducerea evaporației apei din sol, vegetația forestieră contribuie la sporirea alimentării subterane și implicit la conservarea rezervei de umiditate din sol.

În câmpie, vegetația naturală joacă un rol cu totul secundar și ca urmare efectele respective sunt sensibil reduse.

Solurile

Solurile influențează atât formarea scurgerii superficiale, cât și alimentarea subterană prin infiltrații.

Solurile aluviale lacoviștile gleizate din câmpia aluvială influențează defavorabil scurgerea superficială, datorită capacității mari de absorbție. Cantitatea de apă din aceste soluri, influențate puternic de nivelul apei din Canalul Matca și orizontul freatic superficial, generează, în perioadele ploioase, areale cu exces de umiditate.

Solurile din zona înaltă, dezvoltate pe materialele loessoide, au o mare capacitate de reținere, contribuind la alimentarea orizonturilor acvifere.

Scurgeri superficiale pe soluri argilo-aluviale la Cladova

Iarna și primăvara, datorită umidității mai ridicate devin mai puțin permeabile, favorizând astfel accentuarea scurgerii superficiale. Fenomenul este mult amplificat pe solurile argiloaluviale, cu coeficient redus de infiltrare, caracteristic zonei înalte.

2.3.2 Apele subterane

Apele freatice din zona de câmpie a Păulișului sunt cantonate în formațiunile cuaternare, alcătuite din nisipuri, pietrișuri, bolovănișuri cu intercalații de materiale argiloase. Predomină pietrișurile și nisipurile, care au permis acumularea unui strat acvifer, atât pe verticală, cât și pe orizontală.

În partea superioară a formațiunilor detritice apar, pe alocuri, depozite de permeabilitate redusă (prafuri argiloase, argile), care alături de prezența solurilor cu o textură grea determină apariția unui strat acvifer sezonier (suprafreatic) specific câmpiei.

Orizontul suprafreatic situat la 0-0,5 m adâncime apare discontinuu și prezintă oscilații sezoniere accentuate, legate strâns de regimul pluvio-

metric. Adâncimea apelor freatice din câmpie este mai mică de 5 m, majoritatea hidroizobatelor fiind cuprinse între 1,5-5 m.

În microdepresiuni nivelul hidrostatic se menține aproape sau chiar la suprafața terenului (0-1,5 m), favorizând procesele de lacoviștire, înmlăștinire și mai rar salinizare.

În glacisurile coluvio-deluviale, situate în racordul câmpiei cu muntele, nivelul hidrostatic coboară sub 5 m adâncime.

Caracterizarea regimului apelor freatice s-a făcut având în vedere faptul că orizontul acvifer freatic este sub influența factorilor climatici (precipitații, temperatură, evaporație) și hidrologici (nivelul apei din cursurile de suprafață, perioadele de minimă și maximă). În funcție de condițiile geomorfologice, litologice și a depozitelor din zona de aeratie, acești factori determină anumite caracteristici ale scurgerii subterane.

În ceea ce privește regimul orizontului freatic se constată că nivelul maxim se produce, în general, spre sfârșitul iernii și primăvara timpuriu, imediat după topirea zăpezilor. Nivelele cele mai scăzute apar frecvent în perioada septembrie-octombrie, când precipitațiile sunt reduse, iar evapotranspirația atinge încă valori apreciabile, încât disponibilul de infiltrație spre pânza freatică este practic nul.

Schimbări importante ale adâncirii nivelului freatic s-au produs în urma intervenției antropice. Astfel, lucrările de desecări efectuate în ultimii ani au contribuit la coborârea locală a nivelului hidrostatic cu 1-1,5 m, iar prin săparea canalelor s-a ajuns la ridicarea nivelului freatic pe unele areale.

Sub aspect hidrochimic, apele freatice din câmpie au o mineralizare cuprinsă între 0,1-3 g/l, aparținând tipului bicarbonat calcic, mai rar sodic. Se constată că atât mineralizarea, cât și duritatea cresc de la est spre vest. Debitelile stratelor în câmpie sunt cuprinse între 1-3 l/s, fiind ceva mai ridicate spre est.

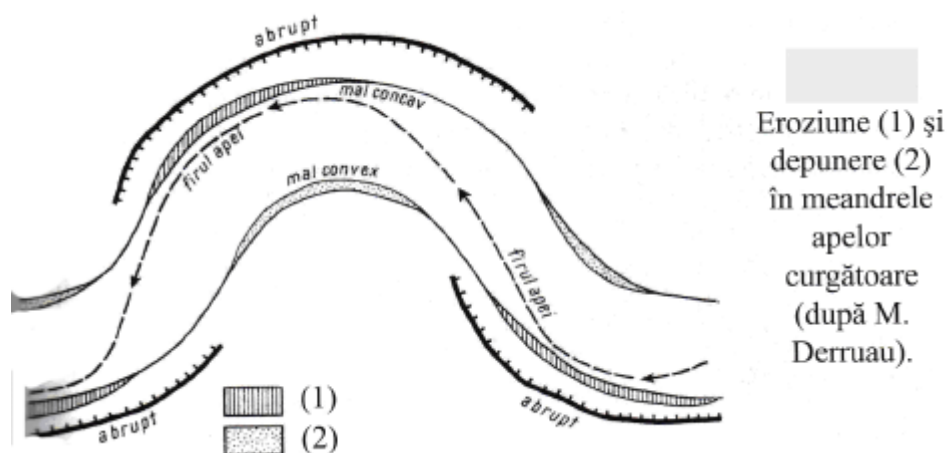
Câmpia înaltă, alcătuită dintr-o alternanță de nisip, pietrișuri, argile, materiale loessoide, oferă, de asemenea, condiții propice de acumulare a apelor freatice.

Structura încrucișată, caracteristică acestei zone, face ca majoritatea apelor freatice să aibă o formă lenticulară. În partea mai coborâtă a câmpiei înalte apare individualizarea stratului freatic sezonier, cantonat în depozitele loessoide, la adâncimi de 0,5-1,5 m.

Deși apare numai în perioada cu precipitații abundente, frecvența fenomenului este suficientă pentru a imprima solurilor caracterul freatic umed.

2.3.3 Rețeaua hidrografică-râul Mureș

Rețeaua hidrografică permanentă din cadrul comunei Păuliș este reprezentată de râul Mureș, emisarul principal al Transilvaniei și totodată cel mai mare afluent al Tisei. După ce izvorăște din Masivul Hășmașul Mare și traversează Podișul Transilvaniei, Mureșul ia o direcție sud-est, pe sub bordura muntoasă a Apusenilor, săpându-și un lung culoar de tip transversal între localitățile Alba Iulia și Păuliș.

Afluentul cel mai important din această zonă este pârâul Cladova, care are apă în tot cursul anului. Suprafața bazinului hidrografic al pârâului este de 10 km², panta 3m/km, iar aportul de apă este, în general, scăzut, crescând numai în perioadele ploioase și la topirea zăpezilor. Acest pârâu are un rol mai puțin important în modificarea regimului hidrologic al râului principal.

Erodarea laterală și spre avale a malului concav.

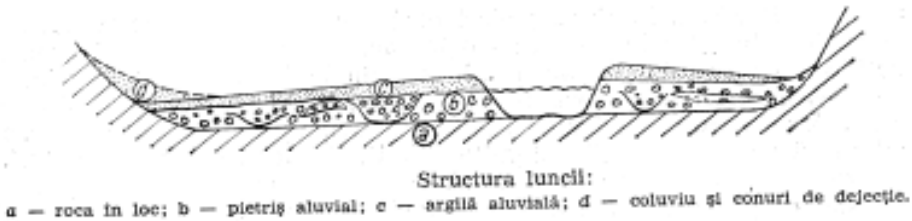
Formarea luncii.

Debitul mediu al Mureșului este de 157 m³/s, valoarea scurgerii medii multianuale este cuprinsă între 5,8 - 3,3 l/s/km², iar valoarea turbidității este slabă 500mg/l.

Mineralizarea apei în Mureș este, de asemenea, redusă sub 500mg/l, iar alimentarea subterană este moderată, reprezentând 15%-30% din scurgerea medie.

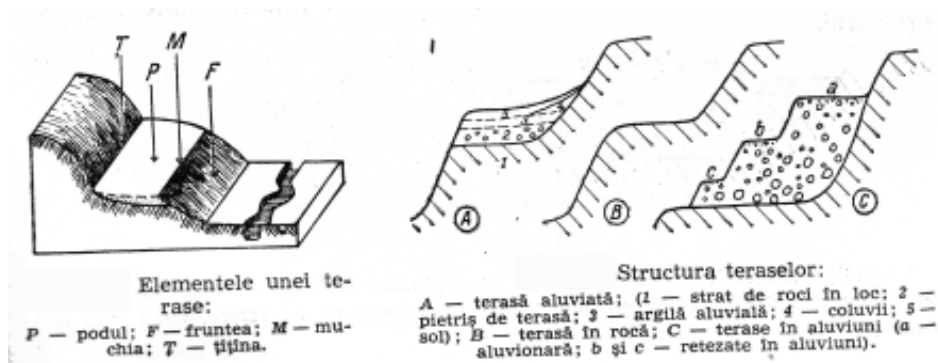
În această zonă, panta râului Mureș este redusă, în sectoarele de lărgire a văii, având valori în jur de 0,04%, pe când în îngustările văii, pantele talvegului sunt mai mari de 0,7%.

În timpul anului, valorile cele mai ridicate ale scurgerii le întâlnim în lunile de primăvară, aprilie-mai, datorită topirii zăpezilor, ceva mai târziu, în zonele înalte de peste 1000 m din Munții Apuseni precum și a zăpezilor de la altitudinea de peste 2000 m din Carpații Meridionali, de unde râurile Sebeș și Strei își adună apele.

În primăvara anilor 1970 și 1972, ca urmare a topirii zăpezilor din zonele înalte într-un ritm rapid, conjugate cu precipitațiile torențiale puternice și de lungă durată în întregul bazin al Mureșului, s-a semnalat pe cursul principal, pe întreg sectorul său și în special în zona Alba Iulia-Lipova, o puternică undă de viitură a cărei caracter catastrofal a fost accentuat de îngustările din culoarul Mureșului, producând inundarea totală a localității Lipova și parțială a unor sate din zonă.

Pe lângă imensele pagube aduse țării, această viitură a produs modificări importante în albia minoră și majoră a râului, ceea ce a condus, pe alocuri, la modificarea cursului și a patului de aluviuni.

Valorile cele mai reduse ale scurgerii se înregistrează în lunile august și septembrie, când nivelul apei coboară sub linia de etiaj.

Fenomenele de iarnă sunt relativ reduse, apar în iernile geroase și se manifestă destul de violent, mai ales spre sfârșitul sezonului rece, când podul de gheață se rupe și începe pornirea sloiurilor. În această situație, în zonele de îngustare a văii, se formează zăpoare ce determină creșterea nivelului de ape din amonte, creșteri ce se pot solda cu urmări distrugătoare în sectorul de luncă.

Pârâul Cladova izvorăște din Munții Zărandului și are direcția de scurgere nord-sud. Pe acest pârâu se pot identifica trei terase, care au oferit condiții prielnice pentru așezările omenești.

Pârâul Cladova după confluența celor două văi (Valea Mare și Valea Mică)

Localitatea Cladova este situată în lunca celor două pâraie-Cladova și Cladovița, care se unesc în sudul localității. Panta de scurgere este de 2-3 m/km, iar debitul apelor este scăzut, mai ales în timpul verii. În ultima perioadă, prin construirea barajului pe pârâul Cladova și a unui mic baraj pe pârâul Cladovița, s-a regularizat întreg cursul văii până la vărsarea în Mureș.

Lunca pârâului în partea superioară aproape că nici nu există, ea făcându-se simțită abia la sud, după confluență, unde atinge valori de 200 -400m lățime. Zona pârâului Cladova, de la vărsarea în Mureș și în amonte la 5-7 km, dincolo de baraj, oferă turiștilor locuri minunate de agrement.

În cadrul rețelei hidrografice din comuna Păuliș intră și sistemul hidrografic al Crișului Alb-Mureș, reprezentat de Canalul Matca, lung de 19 km, care leagă Mureșul de Crișul Alb. Acest canal este posibil să reprezinte un vechi braț al Mureșului care în anii 1940-1941 a fost regularizat cu scopul de a colecta nisipul și apele aduse de Mureș în zona câmpiei joase.

Totodată, acest canal servește ca un canal de aducțiune pentru Crișul Alb și sistemelor de irigație aferente, pentru care funcționează la Păuliș o stație de pompare din Mureș, cu o capacitate de 4 m³/s. De la Păuliș, canalul are o direcție nordică, paralel cu zona montană și se varsă în Cigher în hotarul comunei Zărand, având o capacitate maximă de 20 m³/s.

În urma analizelor efectuate asupra compoziției apei de 870 mg/l, rezultă că aceasta poate fi clasificată în categoria „apă sălcie”, cu un conținut redus de bicarbonați putând fi folosită la irigat și fără a exista pericolul de salinizare secundară a solului.

Regimul de scurgere a apei din Canalul Matca este în deplină concordanță cu condițiile climatice înregistrându-se debite sporite în perioada aprilie-iunie, iar cele mai mici debite în septembrie-octombrie. Canalul Matca are o lungime de 7 km pe teritoriul localităților Păuliș și Sâmbăteni, de la stația de pompare, până la ieșirea din zonă.

Rețeaua hidrografică torențială

Organismele torențiale ce brăzdează zona colinară, nu sunt prea bine dezvoltate. Apele acestor organisme sunt colectate de valea Mureșului, valea Cladovei și canalul Matca. Majoritatea văilor ce despart înălțimile cele mai mari sunt seci, având apă numai în perioadele ploioase sau în anii ploioși. Aceste văi sunt : Valea Bisericii, Valea Lotii, Valea Crucii și Valea Berthi, pe dreapta Mureșului și Valea Țiganilor, pe stânga. Aceste văi au un curs temporar.

În concluzie, se poate spune că rețeaua de văi a comunei Păuliș este relativ tânără, singurele văi cu terase fiind Mureșul și Cladova, pe aceasta din urmă, mai slab dezvoltate.

Existența la mică adâncime a unor strate impermeabile creează condiții în unele locuri pentru stagnarea apei în micile depresiuni ale reliefului.

Pe terenurile depresionare, apele freatice mai aproape de suprafață au putut evolua mai greu, producându-se chiar procese de sărăturare în adâncimi. Cu toate că s-au săpat numeroase rețele de canale, pe unele suprafețe, primăvara, apa provenită din topirea zăpezilor și din ploii stagnează în zonele microdepresionare.

Pârâul Cladova- Valea Mare la ieșirea din localitatea Cladova

La apariția și menținerea unor terenuri mlăștinoase a contribuit în mare măsură și Mureșul, care până la îndiguirea cursului său, se revărsa pe mari suprafețe. Panta foarte redusă a zonei facilitează formarea meandrelor brațelor moarte, belciugelor, iar pe locul lor a rămas astăzi o serie de lacuri, la Păuliș și Sâmbăteni.

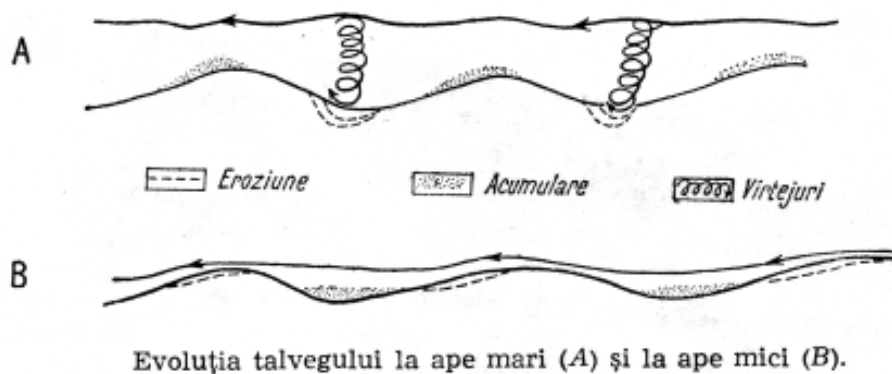
În general, apele freatice de pe teritoriul comunei pot fi folosite la irigații.

Barajul construit pe pârâul Cladova (Valea Mare)
în amonte de localitatea Cladova

Canalul Matca la Păuliș (1988)

Forme de relief create de râul Mureș

Eroziunea laterală care a afectat puternic malul drept al Mureșului la Păuliș, în apropierea stației de pompare a apei pe Canalul Matca. Râul s-a apropiat la aproximativ 12 m de dig.

2.4 Vegetația

Înfățișarea actuală a vegetației comunei Păuliș reprezintă doar o fază a unei evoluții care s-a desfășurat în timp îndelungat. Interdependența factorilor climatici, hidrici, edafici și mai ales antropici determină existența unui anumit tip de vegetație. Vegetația originară ocupă arii mici datorită utilizării agropastorale și forestiere a terenului.

Cercetările floristice și de vegetație efectuate în perimetrul comunei evidențiază predominarea elementelor central-europene și euro-asiatice în proporție de 68%, peste care se suprapun elemente mediteraneene, atlantice și continentale.

Asociațiile vegetale identificate justifică din plin încadrarea vegetației comunei Păuliș la provincia daco-ilirică din regiunea euro-siberiană (după Al. Borza-1960).

2.4.1. Principalele asociații vegetale

a). Vegetația de câmpie

Zona joasă din cadrul comunei Păuliș nu poate fi încadrată zonei de stepă propriu-zisă, deoarece lipsește vegetația primară de stepă, aceasta fiind desțelenită, iar pe suprafețele nearabile vegetația este puternic schimbată sub influența pășunatului, ajungând într-un stadiu accentuat de degradare. În zona joasă, predomină terenurile de cultură, pe alocuri întâlnindu-se fragmente de stepă degradată. Vegetația caracteristică este alcătuită din plante ierboase și puțini arbuști.

Vegetația ierboasă

Cele mai de seamă elemente componente ale pajiștilor de stepă aparțin genurilor: Festuca, Stipa, Agropyrum; de exemplu: Festuca culcata; Agropyron repens –pir; Alopecurus pratensis –coada vulpii, Poa pratensis-firuța; Polygonum aviculare-troscot comun; Trifolium repens- trifoi alb; Festuca rubra; Trifolium pratense- trifoi roșu; Euphorbya cyparissias –alior.

Arbuștii caracteristici sunt: Prunus spinosa-porumbarul și Rosa canina-măceșul.

În zonele cu exces de umiditate, pe lângă Canalul Matca, pot fi întâlnite: Juncus inflexus – rugina; Typha angustifolia (papura); Carex riparia-rogozul și alte specii.

Vegetația din lunca joasă a Mureșului

b).Vegetația zonei de contact-silvostepa

Această zonă face trecerea de la pajiștile stepice la păduri, cuprinzând o alternanță de suprafețe mai mici sau mai mari de stepă cu păduri.

Vegetația ierboasă

Vegetația ierboasă este alcătuită din specii xerofile, cum sunt: păiușurile și coliliile, precum și din specii subxerofile sau chiar mezofile, ca de exemplu: *Poa pratensis*- firuța de livadă, *Trifolium montanum* –trifoiul, *Galium verum*-sânzienele galbene și *Fragaria vesca*- fraga de câmp.

Vegetația zonei de contact între câmpie și dealuri

Asociate cu specii panonico-pontice întâlnim și speciile: *Festuca sulcata*, *Festuca valesiaca* – păiușul, *Stipa stephylla*, precum și *Sadina Chrysopogon gryllus* ca element mediteraneean.

Pajiștile naturale sunt alcătuite și din specii ca: *Agrostis stolonifera* – iarba câmpului, *Festuca ovina* - părul porcului, *Agropyron repens* – pir, *Achillea millefolium* – coada șoricelului, *Lolium perenne* – zâzanie. De asemenea, întâlnim și specii stepice (pontice) care au migrat spre vest: *Adonis vogensis* – rușcuța de primăvară, *Stipa lessingiana* – colilie, alături de elementul dacic *Helleborus purpurascens* – spânz.

Vegetația lemnoasă

Vegetația lemnoasă este alcătuită din pădure de: *Quercus pubescens* – stejar pufos, *Quercus polycarpa* – specie de stejar, *Colchicum autumnale* – brândușă de toamnă și *Lithospermum purpurea-coeruleum* – mărgelușa.

Asociația Luzula albidaie – Quercus petraea (Ion Pop – 1971)

Gornetele cu horști se instalează pe solurile acide, scheletice situate pe substrat silicios.

Vegetația arborescentă este reprezentată de gorun, iar vegetația ierboasă, săracă în specii de acidofilele *Luzula luzuloides* – horștiul, *Vaccinium vitis* – merișorul, *Genista pilosa*. În terenuri fără stâncărie aparentă, pe versanții moderați, până la puternic înclinați, cu soluri acide podzolice (argilo-iluviale), slab scheletice până la semisheletice se întâlnesc graminee ca: *Festuca heterophylla*, *Melica altissima*, *Melica uniflora* (mărgica), *Dactylis glomerata* (golomăț), *Poa nemoralis* (iarbă-deasă).

Vegetația lemnoasă a versanților umbriți

Este alcătuită din păduri de carpen cu gorun sau fag, în care se individualizează:

- *Asociații Carpino-cuercus petraea (Al. Borza - 1941)*

Aceste asociații îmbracă jumătatea superioară a versanților umbriți pe soluri brune de pădure, slab-podzolite și bogate în humus. În stratul arborescent domină *Carpinus betulus* – carpen și *Quercus petraea* – gorun, iar în stratul arbustic se găsesc *Rosa canina* – măceșul și *Acer campestre* – jugastrul. Stratul ierbos este reprezentat prin *Carex pilosa*, *Carex silvatica*-specii de rogoz. Această asociație se găsește pe versanții Feredeului și Hidicuț.

Vegetația zonei de pădure din localitatea Cladova

- *Asociația Carpino fagetum* (M. Paucă - 1941)

Carpino-făgetele preferă versanții umbriți, nordici. Cenozele acestea se întâlnesc în partea inferioară a versanților, dar mai ales în văile adânci și umede, dezvoltându-se pe soluri acide, frecvent scheletice, dar bogate în humus și cu umiditate ridicată. Vegetația arborescentă este reprezentată prin *Carpinus betulus* – carpen și *Fagus silvatica* – fag.

Asociații de vegetație arborescentă în amonte pe pârâul Cladova,
între dealurile Zărandului

c).Vegetația versanților

Factorii climatici influențează răspândirea vegetației în funcție de expoziția diferită a versanților.

Vegetația lemnoasă a versanților însoriți se compune din fitocenoza asociată *Quercetum farnetto-ceris* (Georgescu 1945). Cenozele de amestec gârniță cu cer alcătuiesc părți cu xerofile, care încorsetează poalele Munților Zărandului sub formă de mici pâlcuri, distribuiți pe versanții sudici, domoli, cu soluri brun-gălbui, mai mult sau mai puțin podzolite, la altitudini sub 400m.

Pin silvestru (*Pinus silvestris*)

Alun (*Corylus avellana*)

Carpen (*Carpinus betulus*)

Măceș, răsură (*Rosa canina*)

Sub aspect structural, în astfel de cenoze se disting trei straturi:

- Stratul arborescent cu înălțimea de 15-18 m este reprezentat prin queruncele termofile (*Quercus farnetto* și *Quercus ceriss*)

- Stratul arbustiv cu înălțime până la 2 m este bine încheșat și constituit din lăstărișul speciilor dominante, dar mai apar sporadic păducelul (*Crataegus monogyna*), măceșul (*Rosa canina*), părul sălbatic (*Pyrus pyraister*) și lemnul câinesc (*Lingustum vulgare*)

- Stratul ierbos realizează o acoperire slabă, fiind alcătuit din specii termofile ca *Lychnis coronaria* (o-paiță) *Lathyrus venetus*- lintea, *Echinops banaticus* – măciuca ciobanului,

alături de care apar și câteva specii mezofile ca *Juncus effusus* – rugina și *Lysimachia nemorum*- gălbășoia.

Asociația *Quercetum petraea-ceriss* succede altitudinea gârnițetocerețe, ocupând versanții însoriți sudici și vestici cu soluri levigate. Speciile reprezentative stratului arborescent sunt: *Quercus ceriss* – cer și *Quercus petraea* – gorun.

În stratul arbustiv se întâlnesc *Lygustrum vulgare* – lemnul câinelui și *Ruscus aculeatus* – ghimpele.

În stratul ierbos se găsesc plante de origine meridională ca *Tamus communis*- tremurătoarea și *Lathyrus venetus* – orăștica.

Stratul arbustiv este reprezentat de lăstărișul speciilor dominante, precum și din *Crataegus monogyna* – păducelul, *Corylus avellana* – alun, *Acer campestre* – jugastru. Vegetația ierboasă caracteristică este alcătuită din specii mezofile ca : *Agrostis tenuis*, în amestec cu *Festuca rubra*. Majoritatea acestor pajisti aparțin asociației *Agrost Festuca rubra* și *Lolium peruensis*, bune din punct de vedere furajer. Pășunile de *Lolium peruensis* se întâlnesc în partea inferioară a acestor asociații vegetale.

În hotarul comunei Păuliș se întâlnesc și plante medicinale sau comestibile, cum ar fi : mușețelul, traista-ciobanului, ciuboțica cucului, nalba, teiul, păpădia, menta, cicoarea, macul roșu, pătlagina, urzica, măceșul, porumbarul, castanul, dudul, alunul, murele, ciupercile și socul.

d).Vegetația de luncă

În zona joasă a Mureșului, în lunca sa, se întâlnește o vegetație lemnoasă alcătuită din salcâm, sălcii, plopi, răchite. Speciile ierboase sunt reprezentate de pajistile cu *Agropirum repens*, *Agrotis alba*, *Alopencurens protensis*, pajști ierboase care apar într-o proporție mai mare și pe dealuri, la care se mai adaugă unele grupări restrânse cu *Festuca pseudomina*, *Festuca sulcata* și *Festuca valesiana*.

e) Dicționar de plante

alun	<i>corylus avellana</i>
amorfa	<i>amorpha fruticosa</i>
amorfa	<i>amorpha fruticosa</i>
arțar	<i>acer campestre</i>
băbușoara	<i>physalis alkekengi</i>
bălbisă	<i>stachys annua</i>
bălbisă	<i>stachys annua</i>
bătrâniș	<i>erigeron canadensis</i>
boghiță	<i>rorippa silvestris</i>
boghiță	<i>rorippa silvestris</i>
brândușa de toamnă	<i>colchicum autumnale</i>
brebenei	<i>corydalis cava</i>
broscăriță	<i>potamogeton natans</i>
buzduganul de apă	<i>sparganium erectum</i>
călin	<i>viburnum opulus</i>
cer	<i>quercus cerris</i>
cernețel	<i>geum urbanum</i>
ciuboțica cucului	<i>primula officinalis</i>
ciumăfaia	<i>datura stramonium</i>
ciuperca albă	<i>amanita phalloides</i>
ciupercă de câmp	<i>psalliota campestris</i>

coada calului	<i>equisetum arvense</i>
coada cocoșului	<i>polygonatum officinale</i>
coada racului	<i>potentilla anserina</i>
coada șoricelului	<i>achilea millefolium</i>
coada vulpii	<i>alopecurus pratensis</i>
cocoșei de câmp	<i>adonis aestivalis</i>
colțunii popii	<i>viola silvestris</i>
corn	<i>cornus mas</i>
cornaci	<i>trapa natans</i>
crin de baltă	<i>butomus umbellatus</i>
crusin	<i>rhamnus frangula</i>
cucută de baltă	<i>cicuta virosa</i>
curpenul de pădure	<i>clematis vitalba</i>
curpenul de pădure	<i>clematis vitalba</i>
cuscrișor	<i>pulmonaria officinalis</i>
dentiță	<i>bidens tripartitus</i>
dovleac de arici	<i>echynocistis lobată</i>
ferigă comună	<i>dryopteris filix-mas</i>
firuță	<i>poa pratensis</i>
floarea paștilor	<i>anemone nemorosa</i>
foarfecă bălții (cosor)	<i>stratiotes alloides</i>
fragi de câmp	<i>fragaria vesca</i>
frasin	<i>fraxinus excelsior</i>
gălbejoara	<i>lysimachia vulgaris</i>
pătlagină	<i>plantago maior</i>
pecetea lui Solomon	<i>polygonatum officinale</i>
peniță	<i>myriophyllum spicatum</i>
peștișoara	<i>salvinia natans</i>
pipirig de baltă	<i>juncus effusus</i>
pir	<i>agropyron repens</i>
plop alb	<i>populus alba</i>
plop de munte	<i>populus tremula</i>
plop negru	<i>populus nigra</i>
pluminărică comună	<i>pulmonaria mollissima</i>
plutică	<i>lymnanthemum nymphoides</i>
pochâvnic	<i>asarum europaeum</i>
porumbar	<i>prunus spinosa</i>

pufuliță de munte	epilobium hirsutum
răchită albă	salix alba
răchită roșie	salix purpurea
răchițan	lythrum salicaria
răcuină	anagallis arvensis
ridichea	raphanus sativus
rochița rândunelei	convolvulus arvensis
rodul pământului	arum maculatum
rogoz	carex riparia
ruscuță de primăvară	adonis vernalis
săgeata apei	sagittaria sagittifolia
salbă moale	euonymus europaeus
salcâm	robinia pseudacacia
salcâm pitic	amorpha fruticosa
salcia fragedă	salix fragilis
sânger	cornus sanguinea
soc	sambucus nigra
șopârlița	veronica chamaedris
șovarul	carex pilosa
spălăcioasa	senecio vernalis
splina	chrysosplenium alternifolium
stânjenei galbeni	iris pseudacorus
stejar	quercus robur
stuf	phragmites communis
stupinița	platanthera bifolia
sugel alb	lamium album
sunătoare	hypericum perforatum
talpa găștii	leonurus cardiaca
tătăneasă	symphytum officinale
toporaș	viola odorata
traista ciobanului	capsella bursa pastoris
trestia	phragmites communis
ghiocel	galanthus nivalis
golomăț	dactylis glomerata
grăușor	ficaria verna
gricioarei	primula vulgaris
hamei	humulus lupulus

holera	xanthium spinosum
iarba broaștelor	hydrocharis morsus-rane
iarba fiarelor	cynanchum vincetoxicum
iarba fiarelor	cynanchum vincetoxicum
iedera	hedera helix
iedera	hedera helix
isma broaștei	mentha aquatica
jales de mlaștină	stachys palustris
lăcrimioara	convallaria majalis
laptele câinelui	euphorbia cyparissias
lemn câinesc	ligustrum vulgare
licheni	xanthoria parietina
limbărița	alisma plantago
lintița	lemna minor
luminița	oenothera biennis
măceși	roșă canina
măcrișul iepuresc	oxalis acetosella
mama pădurii	lathrea squmaria
măr	malus silvestris
mărăraș	oenanthe aquatica
mlăstrinița	epipactis palustris
morcov	daucus carota
morcov	daucus carota
mure	rubus caesius
mușchi	polytrichum commune
nalba mare	althea officinalis
năpraznic	clematis recta
neghină	agrostema githango
nufăr alb	nymphaea alba
nufăr galben	nuphar luteum
nufăr galben	nuphar luteum
obsiga	bromus arvensis
odolean	valeriana officinalis
otrățel de baltă	utricularia vulgaris
ovăscior	arrhenatherum elatius
ovăscior	arrhenatherum elatius
păducel	crataegus monogyna

păiuși	deschampsia flexuosa
păiuși de livezi	agrostis stolonifera
păiușul mare	festuca gigantea
păpădie	taraxacum officinale
papură	typha angustifolia
păr	pirus piraster
păștiță	anemone ranunculoides
urzică mare	urtica dioica
urzică moartă galbenă	lamium galeobdolon
varză	brassica oleracea
vița sălbatică	parthenocissus quinquefolia
vița sălbatică	vitis silvestris
volbura	convolvulus arvensis
zălog	salix cinerea
zârnă	solanum nigrum
zbârcioc	morchella esculenta
zbârciog	morchella esculenta

2.5. Fauna

Căprioară (capreolus capreolus)

a). Caractere generale

Situată la interfața faunei central-europene de pădure cu cea est-europeană de stepă și sud-europeană, mai mult sau mai puțin termofilă, elementele componente ale faunei comunei Păuliș sunt localizate în concordanță cu aceste condiții, constituind zone și etaje faunistice, care se suprapun, aproximativ, cu zonele și etajele floristice.

Stârc cenușiu (ardea cinerea)

Cuib cu ouă de uliu

Silvie

Fauna pădurilor se compune din elemente euro-siberiene și central-europene, iar în silvostepă se întâlnesc și multe elemente sudice, circummediteraneene, ilirice, circumpontice și pontice. Fauna de stepă, în cea mai mare parte, este de origine est-europeană. Răspândirea animalelor este în strânsă legătură cu factorii climatici, edafici, de vegetație și antropici, speciile predominante sunt cele panonice. Fiind mai puțin dependente de sol și microclimat decât plantele, răspândirea în spațiu a animalelor este mai greu de delimitat.

b). Fauna câmpiei

Fauna câmpiei este reprezentată de rozătoare-mamifere. Cel mai caracteristic este popândăul (*Citellus-citellus*), al cărui areal coincide cu cel al agriculturii intensive. Aceasta face ca popândăul să fie destul de dăunător. Alt animal și mai dăunător este hârciogul (*Cricetus-cricetus*), care alături de șoarecele de câmp, în perioada de înmulțire, produc pagube însemnate culturilor agricole. În câmpie se mai găsesc: cățelul pământului, orbetele (*Spelax graecus*), iepurele de câmp (*Lepus europeus*) și altele. Carnivorele sunt reprezentate de dihor (*Mustela putorius*), vulpe (*Vulpes crucigera*) și chiar viezure.

Păsările sunt reprezentate prin speciile care își fac cuibul pe pământ: fazanul, ciocârlia de câmp (*Alauda campestris*). Mai pot fi întâlnite: pitpalacul (*Coturnix-coturnix*), potârnichea (*Perdix-perdix*),

dumbrăveanca(*coracias-garulus*), prepelița și mai rar dropia (*Otis tarda*). O pasăre răspândită este graurul(*Sturnus vulgaris*) și guguștiucul(*streptophelia decaopto*), care și-a făcut apariția în această zonă la sfârșitul secolului trecut și se găsește într-un număr destul de mare.

Pescăruș albastru (*alcedo atthis*)

Păsări care stau tot timpul anului în această zonă sunt vrăbiile, ciorile, coțofenele etc.

Reptilele sunt reprezentate prin șopârle (*Lacerta agilis*) și șerpi.

Insectele sunt și ele variate, predominând otheopterele: lăcustele, cosașii -*Tettigonia viridissima* și altele.

c). Fauna silvostepii

Fauna silvostepii este alcătuită în principal din speciile caracteristice stepii, la care se mai adaugă și specii de pădure.

d). Fauna pădurilor

Mamiferele care trăiesc în pădurile de gorun și carpen nu sunt locuitori tipici ai pădurilor amintite, aceste mamifere ajungând până la munte sau chiar în stepe (veverița, iepurele).

Căprioara (*Capreolus-capreolus*) trăiește mai ales în partea de sud-est a comunei, iar veverițele în perimetrul satului Cladova. Foarte răspândite sunt următoarele mamifere: lupul, vulpea și iepurele. Mai pot fi întâlniți și mistreți (*Sus-scrofa*) în partea de nord-est și est a comunei. Tot în această zonă trăiește și șoarecele de pădure(*Apodemus szlvaticus*).

Dintre păsări, mai răspândite sunt sturzul, potârnichea, mierla (*Turdus merula*), fazanul (*Phasianus colchicus*), pasăre originară din Caucaz și colonizată pe aceste meleaguri încă din secolul al XVII – lea.

Prin poieni și la marginea pădurii poate fi întâlnită pupăza(*Upupa epops*), iar prin tufișurile din pădure trăiește privighetoarea mică (*Luscinia megarhynchos*), care preferă pădurile mai uscate.

În tufișurile de păducel cuibărește pitulicea(*Phylloscopus collybita*), iar ciocănitoarea o întâlnim de la șes până în cele mai îndepărtate regiuni ale comunei.

Reptilele sunt reprezentate prin : guște(Lacerta-viridis-viridis), șopârla de câmp(Lacerta agillis-agillis) și șarpele orb(Angius fragilis).

Foarte bine sunt reprezentate și insectele.

e). Dăunătorii

În zona de câmpie trăiesc : gândacul ghebos, ploșnițele cerealelor, păduchele verde al cerealelor, viermele roșu al paielor, sfredelitorul, gărgărița sfeclei, a mazărei și a fasolei, păduchele de sfeclă, gândacul de Colorado, omida păroasă a dudului, iar pe deal se întâlnesc viespea prunelor, a merelor și a viței-de -vie, viermele prunelor și merelor, molia piersicului și a strugurilor, viermele cireșelor și a vișinelor.

- Gândacul ghebos (*Zobrus tenebroides*) își face prezența în perimetrul comunei în toamnele și primăverile timpurii. Are o puternică frecvență de atac, însă prin combaterea chimică a culturilor este distrus.

- Ploșnițele cerealelor (genul *Eurygaster* și *Aelia*) sunt prezente tot mai mult în lanurile de grâu ale comunei, depreciind calitatea producției. Uneori, ating o densitate de 2-2,2 indivizi la m².

- Păduchele verde al cerealelor se înmulțește foarte repede în anii secetoși, atât toamna pe semănături, producând îngălbenirea plantelor, cât și vara (mai-iunie), producând șistăvirea boabelor.

- Viermele roșu al paielor a fost identificat acolo unde grâul a urmat consecutiv grâului. Prin galeriile pe care le face, acest vierme reduce circulația sevei către bob.

- Sfredelitorul porumbului este răspândit în perimetrul comunei deoarece și suprafața cultivată cu porumb este mare. Răspândirea lui se reduce an de an datorită mecanizării recoltatului.

- Gărgărița porumbului este destul de răspândită, mai ales în anii cu primăveri secetoase, întâlnindu-se pe terenurile zvântate și bine drenate.

- Deoarece sunt extinse și culturile de plante tehnice, în hotarul comunei sunt răspândiți și dăunătorii specifici acestor culturi, cum este de exemplu gărgărița sfeclei. Ea produce pagube culturilor de sfeclă răsărită , mai ales în anii secetoși, fiind necesară reînsămânțarea ei.

- Păduchele de sfeclă e răspândit în anii secetoși. Produce vetre în lanurile de sfeclă, care duc la micșorarea părții foliare prin sugerea sevei.

- În rândul culturilor de legume, care ocupă suprafețe considerabile pe teritoriul comunei, cel mai răspândit dăunător este gândacul de Colorado. Răspândirea acestuia depinde de condițiile climatice (relația temperatură-

precipitații). Există ani când apar trei generații de gândaci, combaterea acestora se face pe cale chimică și mecanică.

- Gărgărița mazărei apare atât în culturile de mazăre de grădină cât și în cele de mazăre furajeră.

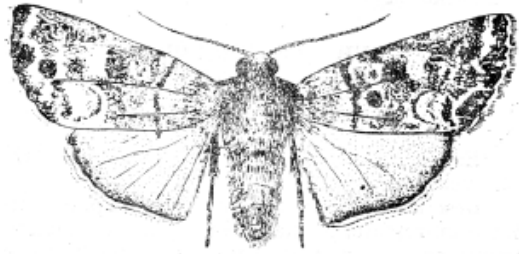
- Buha verzei atacă culturile de vărzoase (conopidă, varză, gullii) din grădini și de pe câmp.

- Afidele sau păduchii verzei sunt răspândiți nu doar în culturile de câmp, ci și în majoritatea culturilor legumicole. În studiile etimologice, sunt cartajați cu apariții în masă în grădinile de pe raza comunei. Cu ajutorul mijloacelor moderne de combatere, aria lor de răspândire se reduce simțitor, împiedicându-i astfel să producă pagube culturilor.

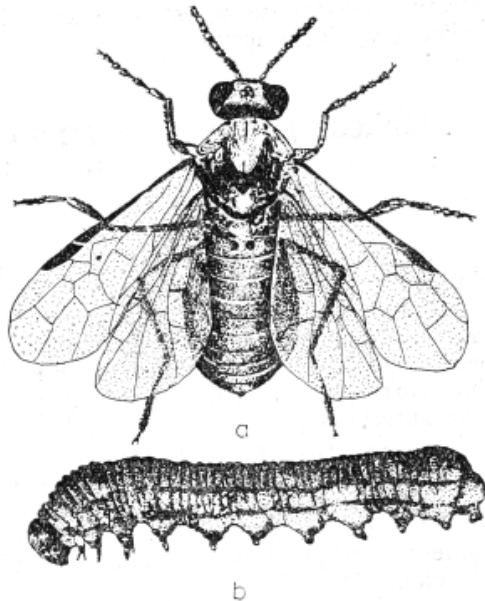
- Melcii, aparținând genului *Limax*, sunt întâlniți în zonele joase și umede din perimetrul comunei. Suprafețe de viță-de-vie și pomi fructiferi, răspândite sub formă de plantații specializate sau în grădinile din preajma gospodăriilor oamenilor, alături de climatul favorabil, facilitează dăunătorilor atacuri la vița-de-vie și la pomii fructiferi.

- Omida păroasă a dudului se găsește în număr mare atât în plantațiile de dud cât și în plantațiile de diverși pomi fructiferi. În 1970 a fost semnalat și în culturile de viță-de-vie.

- Păduchele de San-Jose se întâlnește rar în perimetrul comunei și nu reprezintă pericol mare deoarece nu există plantații atât de mari, care să favorizeze răspândirea lui.

Buha verzei (*Mamestra brassicae* L.)

Viespea rapiței (*Athalia rossae* L.) a - adult; b - larvă (după Manolache C. și Boguleanu Gh.)

- Viespea prunelor și a merelor, gărgărița florilor de măr, viermele merelor, molia piersicului, viermele cireșelor, molia strugurilor sunt dăunători care atacă frecvent speciile menționate. Atacul lor e localizat prin tratamente chimice și mecanice.

Tot în categoria dăunătorilor pot fi incluși și cei din familia rozătoarelor, cum sunt: popândăul (produce pagube culturilor de cereale și furajere), hârciogul (produce pagube cerealelor, legumelor și pășunilor), orbetele (produce pagube culturilor de cartofi), șobolanul de câmp (produce pagube cerealelor în perioada coacerii precum și furajelor depozitate în stoguri), șoarecele de stepă și șoarecele de casă (distrug cerealele și alte produse agricole depozitate). Pagube însemnate sunt produse, în special, în anii secetoși.

Împotriva dăunătorilor se duce o luptă continuă, urmărindu-se dinamica și distrugerea lor sistematică prin utilizarea substanțelor toxice, precum și pe cale mecanică.

În pășunile și fânețele comunei se întâlnesc alte specii de dăunători: omida pășunilor, gărgărița florilor de trifoi, care produc pagube în culturile trifoiului pentru sămânță) și gândacul roșu al lucernei, care atacă puternic lucerna, producând pagube însemnate).

Un număr mare de insecte și larve de insecte dăunătoare sunt distruse de păsările cântătoare: pitulicea și pițigoii. Unele specii de păsări răpitoare, precum ciufii și șoimii, distrug un număr însemnat de rozătoare.

f). Animale de interes vânătoresc

Până nu demult, iepurii prezentau un major interes vânătoresc. În prezent, numărul lor a scăzut foarte mult. Aceeași situație se regăsește și în cazul lupilor și vulpilor, a căror pericol a scăzut, atât în rândul animalelor sălbatice, cât și a celor domestice. Vulpile sunt vâdate pentru blănurile lor; se vânează, de asemenea, mistrețul și căprioara.

În perimetrul comunei, au fost colonizați cu ani în urmă fazani, a căror număr este destul de redus astăzi. Se impun măsuri de ocrotire și repopulare a speciilor de iepuri și fazani, precum și acțiuni vizând conservarea mistreților și a căprioarelor

g) Dicționar de animale

acvilă pitică	aquila pomarina
acvilă pitică	aquila pomarina
albilița	pieris brassica
albina	apis mellifera
albinar	merops apiaster
aușel	regulus regulus
barza albă	ciconia ciconia
bizam	ondatra zibethica
bondar	bombus hortorum
bondar	bombus hortorum
boul lui Dumnezeu	lucanus cervus
broasca	rana ridibunda
buburuza	coccinella septempunctata
călugăriță	mantis religiosa
călugăriță	mantis religiosa
calul dracului	libelula depressa
căluț de apă	libelula depressa
căprioara	capreolus capreolus
cărăbuș de mai	melolonta malolonta
caracudă	carassius carassius
cârțiță	talpa europea
cerb	cervus elaphus
cioc întors	recurvirostra avocetta
ciocârlan	galerida cristata
ciocârlan	galerida cristata
ciocârlia	alauda arvensis
cosaș	tettigonia viridissima
coțofană	pica pica
crap chinezesc	ctenopharyngodon idella
cucuveaua	athene noctua
cuc	cuculus canorus
dihor	mustela putorius
dumbrăveanca	coracias garrulus
dumbrăveanca	coracias garrulus
egretă mică	egreta garzetta

fazan	phasianus colchicus
fluture de noapte ochi de păun	saturnia pyri
fluture de zi ochi de păun	inachis io
fusar	zingel zingel
gândac de Colorado	leptinotarsa decemliniat
gândacul cartofului	leptinotarsa decemliniat
gâscă de semănătoare	anser fabalis
gâscă	anser anser
gâscă	anser anser
grangur	oriolus oriolus
graur	sturnus vulgaris
greierul de câmp	gryllus campestris
hârciog	cricetus capreolus
iepure	lepus europeus
libelula	libelula depressa
liliac	pleotus auritus
lin	tinca tinca
mierla neagră	turdus merula
mistreț	sus scrofa
mugurel	pyrhulla pyrhulla
muscă de casă	musca domestica
nagăț	vanellus vanellus
nălbar	aporia crateagi
păduche de trandafir	macrosiphum rosae
pescăruș albastru	alcedo atthis
pisica sălbatică	felis silvestris
pițigoii albastru	parus caeruleus
pițigoii mare	parus maior
prepeliță	coturnix coturnix
prigorie	merops apiaster
pupăză	upupa epops
rac de fluviu	astacus astacus
rădașcă	lucanus cervus
rândunica	hirundo rustica
rață fluierătoare	anas penelope
rață sălbatică	anas platyrhica
rață sălbatică	anas platyrhica

rusalia	palingenia longicauda
rusalia	palingenia longicauda
sabiță	pelecus cultratus
scoică de râu	unio pictorum
șoim călător	falco peregrinus
șoim dunărean	faico cherrug
șoimuleț de iarnă	falco columbarius
șopârlă	lacerta agilis
șorecar încălțat	buteo lagopus
stârc cenușiu	ardea cinerea
stârc roșu	ardea purpurea
sturz de vâsc	turdus viscivorus
țânțar	culex pipiens
tipar	missgurnus fossilis
uliul porumbar	accipiter gentilis
vânturel de seară	falco tinnunculus
vidră	lutra lutra
viespe	vespa crabro
vrabia de casă	passer domestica
vulpe	vulpes crucigera

2.6. Solurile

2.6.1 Caracteristici generale

Învelișul de soluri din comuna Păuliș se caracterizează printr-o varietate foarte mare. Datorită diversității factorilor de solificare (microrelief, litologie, hidrologie) s-a ajuns la un complex de soluri în diferite stadii de evoluție. În cea mai mare parte, factorul predominant este nivelul hidrostatic al apelor freatice, datorită adâncimii mici la care se găsesc acestea.

Tipurile de sol cunosc o diferențiere destul de pronunțată, fapt care atrage după sine și o diferențiere a eficienței economice. Din varietățile de soluri existente pe raza comunei Păuliș, se evidențiază patru tipuri de bază: cernoziomurile, lăcoviștile, solurile brune și solurile aluviale.

2.6.2 Solurile azonale

Soluri aluviale nisipoase de luncă, zona Păuliș- Sâmbăteni

a. Solurile aluviale sunt prezente în imediata apropiere de Canalul Matca și de Sâmbăteni, unde apa freatică se află la adâncimi între 0,5-1-2 m, fiind, în general, soluri gleice și semigleice sau soluri aluviale solonetizate și solodizate. Aceste soluri s-au format în condițiile unui climat umed, în care apele stagnante s-au menținut o perioadă îndelungată în orizontul superior. Anual, aceste soluri ajung să aibă apă la suprafață, mai ales în hotarul localității Sâmbăteni. Excesul de umiditate se datorează existenței unei texturi grele, ce nu permite infiltrarea apei în sol, orografiei terenului, care favorizează stagnarea apei în zonele depresionare și lipsa unei rețele de colectare și scurgere a apei. Pentru evacuarea apei de suprafață, s-a proiectat o rețea de canale deschise la 400-600m distanță între ele, cu evacuare gravitațională în Canalul Matca.

Pe o mică suprafață, în hotarul localității Păuliș se întâlnesc și soluri aluvio-deluviale, care au textură mai bună, respectiv lut ușor, lut negru, care datorită drenajului bun dau și recolte bune.

b. Lacoviștile sunt localizate în cea mai mare parte în hotarul localității Sâmbăteni. Ele s-au format pe depozite cu origini variate: depozite

loessoide, fluviale și fluviolacustre cu textură mijlociu fină și fină. Este de menționat că printre aceste soluri predomină semilăcoviștile cu apa freatică la adâncimi de 1-1,5m, dar o pondere destul de ridicată o au lacoviștile mlăștinoase cu apa freatică la 0,5-0,8 m.

În hotarele localităților Păuliș și Sâmbăteni în stânga Canalului Matca se întâlnesc lacoviști mlăștinoase și lacoviști salinizate și solidizate, care au reținut atenția specialiștilor și cărora li se aplică măsuri agrochimice corespunzătoare.

Solurile de tipul lăcoviștilor, având un drenaj slab sau foarte slab și un exces de umiditate periodic sau îndelungat, cu procese de solonetizare și salinizare, necesită măsuri de desecare în complex cu măsuri agrochimice.

Soluri brune-gălbui de pădure- zona de baraj Cladova

2.6.3 Solurile zonale

Solurile cernoziomice sunt cele mai fertile soluri, ele asigurând ponderea producției de produse agroalimentare în balanța economică a comunei Păuliș. Solurile cernoziomice ocupă peste 50% din teritoriul comunei, ele evoluând, în general, pe depozitele loessoide sub influența unui regim hidric și termo-exudativ, caracterizat de un indice de ariditate mijlociu. În cadrul acestei categorii de soluri se disting următoarele tipuri:

- Solurile cernoziomice freatic-umede (carbonatice și necarbonatice) sunt formate pe loess și pe depozite loessoide, luto-nisipoase până la luto-argiloase și sunt situate pe suprafețe plane, orizontale, cu apa freatică la mică adâncime (1,5-3 m). În afară de trăsăturile morfologice specifice (gleizarea slabă a părții inferioare a profilului, conținutul mare de CaCO_3 în orizontul C date de prezența apei freatice la mică adâncime), aceste soluri se diferențiază de corespondentele lor automorfe și printr-o accentuare a caracterelor termice. Suprafețele ocupate cu acest tip de sol sunt mici și cultivate cu porumb.

- Solurile cernoziomice levigate freatic-umede ocupă 24,5% din totalul solurilor cernoziomice, fiind situate pe grindurile din câmpia de divagare din stânga Mureșului. Aceste soluri sunt formate pe depozite loessoide sau fluviatile cu textură luto-nisipoasă, dar mai ales luto-argiloasă și sunt localizate pe suprafețe cu apă freatică, slab mineralizată, la adâncimi de 2-3 m. Suprafața mai extinsă se află în zona Păuliș-Hadă și Sâmbăteni-Mortăreț.

- Solurile cernoziomice levigate freatic-profund humifere, provenite din lăcoviști, sunt localizate, în principal, în teritoriul localității Păuliș și într-o proporție mai mică în hotarul localității Sâmbăteni. Textura acestor soluri este, în general, luto-nisipoasă, având un nivel freatic de 1,5-2m. Aceste soluri sunt cultivate cu cereale pentru boabe, ponderea mare deținând-o porumbul.

- Solurile cernoziomice levigate slab și moderat se găsesc în sud-vestul Păulișului la hotarul cu comuna Ghioroc. Aceste soluri ocupă suprafețe orizontale sau ușor ondulate, cu apa freatică la 3-5 m adâncime și sunt formate pe loess și pe depozite loessoide cu textură de lut-nisipos, uneori chiar depozite lutoase, luto- argiloase cu pietriș rar și lipsite de carbonat. Unele din aceste soluri provin din lacoviști și ca urmare au pe o mare grosime un colorit închis. Cultura predominantă este porumbul, cu intercalații de culturi de grâu și soia. Comparativ cu alte tipuri de soluri, cernoziomurile demonstrează capacitatea lor actuală de producție cu perspective largi de creștere a randamentului la hectar, ca urmare a efectuării unor lucrări hidroameliorative.

- Solurile brune și brune-gălbui de pădure s-au constituit în condiții diferențiate de acelea în care s-au format cernoziomurile. Ele dețin suprafețe mai mici din totalul fondului funciar al comunei Păuliș. Răspândirea acestor soluri se identifică în zona subcolinară, în partea de est a comunei, fiind dominată de temperaturi medii anuale mai scăzute și precipitații mai abundente (peste 600 mm anual). Aceste condiții, alături de factorii orografici, litologici și hidrogeologici, au determinat apariția unor subtipuri și varietăți de soluri, diferențiate ca structură și caracteristici fizico-chimici.

- Solurile brune de pădure tipice și mai ales podzolite ocupă suprafețe relativ restrânse în comparație cu celelalte tipuri genetice. Se întâlnesc în estul comunei Păuliș, în imediata apropiere a vetrei localității. Aceste soluri sunt dezvoltate pe depozite luto-argilose cu textură mijlocie, pe suprafețe cu pantă redusă și cu apă freatică la 10-15 m adâncime. Pe acest tip de sol, se cultivă cu succes vița-de-vie și s-ar putea practica și pomicultura.

- Solurile brune-gălbui de pădure, slab mediu erodate dețin cea mai mare pondere din categoria solurilor brune. Ele au o răspândire mai largă pe versanții din apropierea ramei montane. Prezența lor este legată de climatul mai umed și, în special, de materialul parental-luturi nisipoase uneori cu pietriș, provenite din alterarea rocilor cristaline, sărace în baze și minerale cu fier, ușor alterabile. Parcelarea defectuoasă a terenurilor în pantă a dus la spălarea și transportul orizonturilor fertile din deal în vale. S-au născut soluri erodate cu profil trunchiat. În parte, aceste soluri sunt cultivate cu vița-de-vie sau intră în zonele de pășunat, aflate în diferite faze de eroziune. Recomandabilă este îngrășarea lor și amendarea lor cu var.

Aceste soluri sunt răspândite pe pantele dealurilor din Păuliș, Barațca și Cladova.

Sol brun de pădure gălbui care apare la zi
în roca granitică la Cladova

Sol brun închis de pădure care apare la zi în roca granitică la Barațca

- Solurile brune închise de pădure, inclusiv podzolite slab se găsesc mai ales în Păuliș, Barațca și Cladova. Textura acestor soluri e luto-argiloasă cu schelet silicatic la suprafață sau la mică adâncime. Și aici este caracteristic procesul de podzolire și mai ales cel de erodare. Se individualizează ogașe și ravene bine dezvoltate, necesare fiind măsurile de prevenire a degradării suprafețelor ocupate cu aceste soluri, ținând cont că prin lucrări de fertilizare pot fi cultivate mai ales cu viță-de-vie, dar și cu pomi fructiferi.

- Solurile brune cu sau fără orizont argilo-alluvial sunt dezvoltate pe o suprafață restrânsă în sudul comunei, la hotarul cu comuna Ghioroc, în stânga șoselei, care duce spre Lipova. Textura acestor soluri este nisipo-lutoasă, având stratul freatic la adâncimi nu prea mari. Pe acest tip de sol se cultivă viță-de-vie și pomi fructiferi. Ca pondere economică, solurile brune se înscriu prin produsele vitico-pomicole, parțial cu cereale, și mai ales pentru pășunat, însă cu randament slab.

2.6.4. Concluzii de ordin practic

Ca măsuri de ordin practic, recomandate în vederea conservării și îmbunătățirii fondului pedologic al comunei Păuliș, exemplificăm:

- Scurgerea excesului de umiditate- sporirea rețelei de canale;
- Respectarea strictă a modurilor de folosire a terenurilor- repartizarea culturilor în funcție de cerințele tipurilor de sol;
- Extinderea lucrărilor de hidroameliorații (desecări și irigații), la care se adaugă și complexul de măsuri agrofitehnice, care vor contribui la sporirea nivelului producției agricole;
- Măsuri de combatere a eroziunii solului din zona colinară;
- Executarea aratului de-a lungul curbelor de nivel;
- Crearea unor benzi înierbate, situate la diferite distanțe, în funcție de pante și înclinarea lor;
- Efectuarea unor lucrări de terasare în zonele cu evidente organisme torențiale, supuse pagubelor;

O atenție deosebită trebuie acordată deșțelenirilor, pășunatului, care trebuie să înregistreze o dezvoltare corespunzătoare, fiind necesare: lucrări de împăduriri în anumite sectoare din estul și nord-estul comunei, la Cladova; administrarea îngrășămintelor chimice și organice, precum și amendamente calcaroase.

Sub aspect economic, solurile comunei Păuliș permit cultivarea întregului sortiment de culturi, cunoscut în țara noastră, predominând culturile cerealiere, plantele tehnice, culturile furajere, viticole, pomicole și legumicole.

CAPITOLUL III

File de istorie

Localitatea Păuliș, așezată la intrarea în Defileul Mureșului, are un trecut istoric bogat, ceea ce îi conferă un statut aparte. Cunoașterea trecutului istoric al acestei localități și integrarea lui în contextul istoriei naționale a constituit o preocupare permanentă a arheologilor.

Studiind un bogat material arhivistic, precum și numeroase cărți și reviste de specialitate, încercăm în cele ce urmează să realizăm o prezentare cât mai complexă a trecutului istoric al comunei Păuliș, care de-a lungul timpului a cunoscut majoritatea evenimentelor istorice majore ale patriei.

Cercetările arheologice din zona localității au scos la iveală mărturii, care atestă pe aceste locuri o civilizație încă din paleoliticul superior, dar mai precis din epoca fierului, perioada Hallstattiană, cu elemente aparținând culturii Basarabi, dar și culturii Baden-Coțofeni, din perioada sec. II î.Hr.

În sprijinul afirmației, stau mărturiile descoperirilor făcute cu ocazia unor săpături în zonă, atât cu prilejul deschiderii unor șantiere arheologice, cât și în contextul unor lucrări de îmbunătățiri funciare sau lucrări de construcții. Astfel, în hotarul comunei Păuliș s-au descoperit monede getodacice din faza timpurie și de dezvoltare a monetăriei, din timpul lui Filip al II-lea, fără a se preciza numărul și locul descoperirii lor.¹ Aceste monede au fost descoperite în anul 1854.

Cu ocazia săpăturilor pentru edificarea „Monumentului Eroilor de la Păuliș”, s-au descoperit și alte monede: denari republicani și monede din

¹ S.Márki – *Monografia județului Arad și orașului liber regesc Arad*-Vol.I, Arad,1892, p.20

timpul lui Hadrian (sec.II d.Hr.)². Descoperirile numismatice atestă faptul că locurile cele mai favorabile dezvoltării așezărilor umane au fost văile râurilor.

Pe lângă atestările numismatice, cu ocazia săpăturilor, s-au mai găsit materiale ceramice, lucrate cu mâna, datând din secolul II î.Hr., aparținând culturii Basarabi și Baden-Coțofeni.³

Descoperirile arheologice din zona localității Păuliș atestă că pe cursul inferior al Mureșului există elemente ale culturii Otomani, reprezentate prin ceramică neagră cu caneluri.⁴

În punctul „Năidoreni”, pe un grind situat la cca 1 km sud de Mureș, a fost identificată o așezare eneolitică, aparținând fazei târzii a culturii Tisa. Au fost descoperite unelte de silex, ceramică și un topor de piatră (colecția E.D.Pădureanu).

Știri mai vechi amintesc o așezare neolitică pe malul Mureșului, într-o vie, fostă a lui Eugen Károssy, care ar putea fi însă tot una cu așezarea cunoscută din epoca bronzului. Aici s-au găsit multe unelte de silex (nuclee, așchii), fusaiole și greutatea de lut, fragmente ceramice, aparținând culturii Otomani, precum și oase de animale, printre care multe coarne de cerb. Tot într-o vie, eventual în apropierea acestei așezări neolitice, s-au găsit fragmente ceramice de factură fină, o râșniță și un fragment de lance de fier.⁵

În locul numit „Dealul Bătrân” sau „Via lui Károssy”, un platou înalt aflat în stânga drumului național spre Deva, a fost identificată o așezare fortificată. Pe baza descoperirilor accidentale și a sondajului arheologic întreprins în 1960, au fost definite mai multe niveluri de locuire atribuite eneoliticului, bronzului târziu (grupul Păuliș), primei vârste a fierului (cultura Basarabi) și civilizației dacice, respectiv daco-romane (secolul II î.d.Hr.-IV d.Hr.)

Târânăcoape de cupru descoperite la Păuliș
(Muzeul Județean Arad)

² *** *Aradul, permanență în istoria patriei*-Arad, 1978, p.57

³ L.Mărghitan – *Meleagurile arădene, vatră de continuitate daco-romană și românească în*” Ziridava”, Nr.XVIII, Arad,1993, p.56

⁴ *** *Aradul, permanență în istoria patriei*-Arad, 1978, p.84

⁵ Complexul Muzeal Arad, Institutul de arheologie și istoria artei Cluj-Napoca, Muzeul Banatului Timișoara – *Repertoriul arheologic al Mureșului Inferior. Județul Arad*-p.73, 74

Din loc necunoscut provin un topor de luptă din bronz, cu disc, decorat cu motive spiralice, o brățară spiralică de bronz și trei vârfuri de lance, trei celturi, o brățară apărătoare de braț, toate din bronz. Obiectele se datează din Hallstatt și aparțin grupului Moigrad-Tăuteu. Nu se știe dacă toate obiectele provin din același depozit.

De asemenea, în apropierea localității Păuliș, fără a se preciza locul, se semnalează un vârf de săgeată din fier, dintr-o epocă nedeterminată.⁶

În hotarul localității, în arătură, a fost găsit un denar din timpul lui Hadrian.

Sunt menționate în raza localității Păuliș substructuri de clădiri vechi cu bolți (galerii subterane), considerate a fi din epoca romană (?), cărămizi romane cu ștampilă. De asemenea, fără precizarea locului, se amintește un opaiț de lut ars, probabil roman. Au fost semnalate urme ale unui val antic de pământ în hotarul localității.

În cimitirul din Păulișul Nou, pe ridicătura numită „Dealul Cimitirului”, lângă un braț mort al Mureșului, se află o bogată așezare din epoca neolitică și din epoca bronzului. Aici au întreprins săpături, între anii 1873 - 1877, preotul F.Varga și călugărul benedictin I.Millet, ambii membri ai Societății de Istorie și Arheologie din Timișoara. Ei au supravegheat vară de vară lucrările edilitare desfășurate la Păulișul Nou, salvând un important material arheologic neolitic și din epoca bronzului, material care a intrat în fondurile colecției muzeului Societății de Istorie și Arheologie Timișoara (1877). În același an, preotul F.Varga a finanțat din surse proprii sondajele arheologice din zona cimitirului de la Păulișul Nou. S-au descoperit resturi de vetre, cenușă, foarte multe resturi ceramice, așchii de obsidiană, lame de silex, topoare de piatră lustruită, un cuțit curb de piatră, fusaiole și greutăți de lut de la războiul de țesut, fragmente de rășnițe primitive și multe oase de animale. S-a găsit și un craniu uman fragmentar. Ceramica cuprinde ulcele în formă de pară, căni și vase mari, cu decor plastic și incizat. În același loc, s-au găsit topoare și ciocane de bronz și, probabil tot acolo, un tipar de ardezie pentru turnat ace de bronz. Obiecte de piatră au fost descoperite în imediata apropiere a cimitirului actual.⁷

Societatea culturală „Kölcsey”, înființată în 1881 și formată din cei mai de vază intelectuali arădeni, avea la conducerea secției de istorie pe

⁶ Ibidem, p.74

⁷ Ibidem, p. 6, 74

profesorul Sándor Márki. În vara lui 1882, profesorul de istorie Sándor Márki îl însoțea pe K. Toma în cercetarea valurilor de pământ și a urmelor romane în zona Chesinț, Neudorf, Cladova, Păuliș și Sâmbăteni.

În același an, Societatea „Kölcsey” era înștiințată despre descoperirea fortuită la Păulișul Nou a unor obiecte arheologice în viile lui Boros Beni și Karossy Ferenc.⁸

În periegezele sale, profesorul S. Márki era însoțit de inimosul profesor de desen al Liceului Real de Stat din Arad, Dömötör Laszlo, care timp de două decenii avea să fie principalul, dacă nu cumva singurul, promotor al cercetării arheologice de teren arădene. Meritul său este că a solicitat și a obținut din partea subprefectului P. Ormós aprobarea și sprijinul financiar pentru organizarea de săpături arheologice pe pășunea de lângă cimitirul din Păulișul Nou.⁹

Pe platoul de pe Dealul Carierei sau Dealul Cetății de la Cladova (Kladova, Kalodva), sat aparținător comunei Păuliș, situat la cca 200 m nord de cursul actual al Mureșului, în hotarul dintre satul Cladova și orașul Lipova, a fost identificat și cercetat sistematic, începând cu anul 1976, un sit arheologic complex. Au fost trasate 17 secțiuni și 11 suprafețe, care au scos la iveală urme de locuri din paleoliticul mijlociu și până în secolul al XIX-lea.

Cele mai vechi urme ale activității umane în acest punct datează de la sfârșitul interglaciului Riss-Würm și din primele stadii ale glaciațiunii Würm. Au fost descoperite mici vetre de foc și numeroase unelte cioplite din silex, cuarț și roci cuarțitice-vârfuri de mână, răzuitoare, piese denticulare, așchii retușate- aparținătoare culturilor musteriană și aurignaciană.¹⁰

Cercetările arheologice au arătat existența unor locuințe situate pe două nivele.¹¹

Urme ale Cetății din Dealul Cladovei

⁸ Ibidem, p.7

⁹ Ibidem, p.7,8

¹⁰ Ibidem, p.43, 44

¹¹ V. Boroneanț – *Săpături arheologice la Cladova în anul 1979*- în “Ziridava”, Nr.XII, Arad, 1980, p.118

Locuirea este reluată în perioada de trecere spre epoca bronzului, când purtători ai culturilor Baden și Coțofeni au întemeiat aici o așezare, compusă din locuințe semiadâncite, săpate în loess-ul, care s-a depus de-a lungul mileniilor peste urmele de locuire paleolitice, dar și din locuințe de suprafață. Acestea din urmă au fost construite din bârne, legate între ele cu nuiele lipite cu chirpic; au avut podele din lut bătut și vetre de foc.

A fost descoperită o mare cantitate de ceramică, de la ceșcuțe la vase de provizii, ornamentate cu împunsături succesive sau linii incizate în pasta crudă. Așezarea a fost distrusă prin incendiere.

Următorul nivel de locuire aparține Hallstattului. Au fost cercetate locuințe semiadâncite, unele construite chiar în buza pantei naturale, gropi de provizii și rituale din care provine vastă cantitate de ceramică neagră, canelată sau cărămizie.

Atrag atenția în mod deosebit două complexe arheologice din această perioadă, ambele descoperite în partea nordică a sitului. În buza pantei de nord, la 5,40 m sub nivelul de călcare actual, a fost identificată o locuință semiadâncită. Pereții de chirpic ai acesteia s-au prăbușit în urma unui incendiu violent, acoperind podeaua lutuită, vatra de foc, o mare cantitate de ceramică și oase de animale.

Ceramica, din care o bună parte este întregibilă, acoperă două categorii: fină (de lux), de culoare neagră, lustruită și decorată cu caneluri, respectiv zgrunțuroasă (uzuală), de culoare roșu-cărămiziu, decorată cu brâie crestate.

Din prima categorie fac parte vase de dimensiuni mici și medii (străchini, ulcioare, boluri), precum și un număr redus de urne de dimensiuni mai mari; pe când în categoria a doua se încadrează, aproape exclusiv, vase de provizii. Menționăm ca piesă aparte un fragment din suportul unui vas-alambic. În interiorul locuinței se afla o cantitate însemnată de oase, aparținând unor animale domestice sau sălbatice de talie mare.

Al doilea complex închis îl reprezintă o groapă rituală, care adăpostea un vas de provizii de mari dimensiuni, în interiorul căruia a fost așezată o râșniță.

Perioada civilizației dacice înseamnă primele lucrări de fortificare pe Dealul Carierei-ridicarea unui val din pământ bătut și săparea unui șanț de apărare (adâncit chiar și în stâncă). Rezultă astfel, o fortificație de formă elipsoidală de cca 160 x 70 m (din interiorul valului). În interiorul ei au fost descoperite mai multe bordeie și semibordeie, gropi de provizii (sau rituale), un bogat material ceramic (lucrat cu mâna, dar și la roată) și o monedă de argint (tetradrahmă de Apollonia, secolul II.î.d.Hr.).

Dintre piesele deosebite amintim mai multe fragmente de ceramică lucrată la roată și decorată cu motive geometrice picatate (alb pe fond roșu aprins sau sângeriu pe fond alb), precum și un segment de bronz dintr-o centură cu astragale. Aceste piese provin dintr-o locuință, care a fost probabil reședința unui aristocrat local.

Ruinele vechii biserici medievale de pe Dealul Carierei din Cladova

Începuturile așezării dacice datează din secolele IV-III î.d.Hr., iar fortificarea ei din secolul II î.d.Hr. Așezarea a ajuns la maxima înflorire în perioada secolelor I î.d.Hr.-I d.Hr. Urmele puternice de arsură, depistate atât în zona valului de pământ, cât și în interiorul fortificației, indică distrugerea violentă a acesteia.

Epoca romană este marcată prin descoperirea unor cărămizi, purtând ștampilele legiunii XIII *Gemina* (de la Apulum) și ale coortei II *Flavia Commagenorum* (staționată la Micia), fragmente de conducte de apă și ceramică romană, inclusiv fragmente de *terra sigillata*. Nu au fost depistate elementele vreunei construcții, care să dateze din această perioadă. Cărămizile romane au fost refolosite în zidurile bisericii medievale.

De mare importanță pentru a demonstra existența unor legiuni romane în aceste locuri, sunt cărămizile romane ștampilate, descoperite în zonă. Aceste cărămizi fragmentare au fost găsite în stratul al treilea de fortificații, care s-a ridicat în perioada medievală.¹²

În campania din 1997, au apărut un număr semnificativ de fragmente ceramice de culoare gri, fine, lucrate la roată, specifice atelierelor de olărie da la Arad-Ceala. Alături de acestea, au mai fost descoperite fragmente de ceramică provincial romană de culoare cărămizie. Aceste elemente conturează un nou orizont cronologic în evoluția habitatului, respectiv locuirea daco-romană a secolelor III-IV d.Hr.

Locuirea medievală începe cu fortificarea promontoriului în secolul al XI-lea. Pe o structură din bârne a fost înălțat un val din pământ și lut bătut, urmând traseul vechiului val dacic. Structura de lemn a fost mistuită la un

¹² P. Hügel – *Cărămizi romane ștampilate, descoperite la Cladova* în „Ziridava”, Nr.XIX-XX, Arad, 1996, p.73,76

moment dat de un puternic incendiu. Ulterior valul a fost refăcut, pe coama sa fiind așezată o palisadă, în spatele căreia a fost amenajat un drum de rond. Un nou incendiu a distrus suprastructura de lemn, resturile valului s-au păstrat până în zilele noastre pe o înălțime de 2,5 m și o lățime de 12 m.

În interiorul fortificației, au fost descoperite mai multe locuințe semiadâncite, cu pereți de lemn, podea din pământ bătut și cu vetre de foc. Inventarul specific, altfel destul de sărăcăcios, constă din ceramică lucrată la roata înceată. Pe unele funduri de vas apar mărci de olar.

Acestei așezări îi corespunde un cimitir, situat în partea central-sudică a promontoriului. Defuncții, de ambele sexe, au fost înmormântați în rit creștin. Inventarul mormintelor este modest, rezumându-se la un număr mic de inele de buclă în simplu și dublu „S”, verighete din argint, mărgelile din pastă de sticlă și monede, din care cea mai timpurie datează din 1095. Deși ea oferă un *terminus post quem*, datând cimitirul mai degrabă la începutul secolului al XII-lea, o încadrare a acestuia începând cu a doua jumătate a secolului al XI-lea nu este hazardată, ținând cont de alte piese din inventarul mormintelor, respectiv din locuințele identificate în preajmă.

Etapele succesive de construcție și distrugere ale fortificației de pământ nu pot fi datate absolut. Ipotetic, distrugerile pot fi puse în seama unor evenimente războinice, poate ultima incendiere să se datoreze mării invazii mongole de la 1241.

În a doua jumătate a secolului al XIII-lea, în interiorul arealului închis de vechiul val, activitatea meșteșugărească ia un avânt deosebit. Au fost cercetate cinci ateliere-locuință, de formă rectangulară, săpate în pământ și stâncă. Două dintre acestea sunt de dimensiuni mari (4 x 7m), celelalte trei ocupând o suprafață mai modestă (3 x 5m). Ele au fost destinate prelucrării fierului, aramei sau alierii bronzului.

În atelierele de dimensiuni mari sau în preajma lor, au fost găsite cantități mari de zgură și turte din fier, precum și diverse produse finite sau semifinite. Este vorba de cuțite sau cosoare din fier, foarfeci, dălțițe, fragmente de sfredele, topoare, săpăliși, vârfuri de săgeți, fragmente de cămăși de zale, mânere de căldări. Din inventarul metalic mai fac parte: catarama din fier, verigi și pintenii. Numeroase sunt scoabele pentru fixarea grinzilor și cuiele folosite la construcții sau la confecționarea coșciugelor.

În interiorul locuințelor –atelier, de mari dimensiuni, au fost găsite piese finite sau deșeuri din aramă. Unele erau piese deteriorate, aduse pentru a fi reparate sau pentru a fi retopite. Din atelierele mai mici provin

numeroase obiecte artizanale, cum ar fi: inele, cercei, inele de buclă din bronz sau argint, precum și cataramă. Asemenea podoabe și accesorii vestimentare au fost descoperite și în morminte. Nu este exclus ca unele dintre inele să fi fost lucrate în stațiune, ele având clar caracter de produs artizanal. În acest sens, pot fi amintite inelul de argint cu inscripția „DVS POVS(A)”, găsit în atelierul numărul 3 sau alt inel de argint, pe al cărui șaton a fost gravată o floare de crin, descoperit în atelierul numărul 4, respectiv inelul de bronz, găsit pe degetul inelar al unui defunct înhumat în locul numit de noi *Biserica din vale*.

Alături de inelul de argint cu inscripția „DVS POVS(A)”, a fost descoperită și o monedă emisă de Bernard al II-lea de Corinthia (1202-1256).¹³ Inelul de argint, frumos decorat cu o cruce dublă, preluată de pe coroana maghiară, considerată un simbol al puterii, are o dublă semnificație. El este o dovadă a tendinței catolicismului maghiar de a se substitui ortodoxiei promovată de populația românească din zonă. Așa se explică faptul că întâlnim în interiorul cetății o mănăstire fondată de Ordinul călugărilor Paulini în 1280.¹⁴ Totodată, acel inel de argint dovedește că cetatea de la Cladova, fortificată cu un zid puternic, a fost reședința unui voievod din acea epocă.

Surprinzătoare este descoperirea unor turtițe de aramă sau plumb, unele dintre ele cu unul sau mai multe cerculețe imprimate pe una din fețe. Este vorba, de fapt, de mici lingouri pregătite pentru schimb sau pentru a fi vândute artizanilor din zonă.

La sfârșitul secolului al XIII-lea și la începutul celui următor, în partea central-sudică a promontoriului a fost ridicată o biserică sală, din piatră de carieră și cărămidă (13,5 x 7,5 m). Zidul vestic al edificiului, precum și absida deranjează morminte din vechiul cimitir. Biserica a trecut prin mai multe faze de refacere, în care zidurile exterioare au fost consolidate, nivelul de călcare în interior ridicat și a fost construită tribuna. Nu au fost descoperite fragmente arhitectonice deosebite. Doar intrarea, parțial păstrată, a avut un ancadrament din piatră ecarisată.

Un alt orizont de înhumare corespunde perioadei de existență a bisericii. Inventarul acestor morminte este și el relativ sărac, cuprinzând: inele de argint, cataramă de fier și cuțitașe, puține monede.

¹³ V. Boroneanț, P. Hurezan, *Cetatea de la Cladova. Reședința Voievodului Transilvaniei-Poua în „Ziridava”*, Nr. XV-XVI, Arad, 1987, p. 75

¹⁴ *** *Documente privind istoria României, veacurile XLIV*, Vol. I, București, 1956, Editura Academiei, p. 309

Faptul că într-un alt mormânt s-a descoperit o monedă din vremea lui Ludovic I (1342-1382), ne permite să credem că la sfârșitul secolului al XIV-lea cetatea încă ființa. În anii următori, însă, o altă cetate din zonă cunoaște o dezvoltare spectaculoasă, Cetatea de la Șoimoș. Cetatea de la Cladova făcea parte din acest mare domeniu al Cetății Șoimoș, care era în stăpânirea lui Matei Corvin, fiul lui Iancu de Hunedoara.¹⁵

În secolele XV-XVI, importanța locuirii de pe Dealul Carierei scade mult. Vechea biserică a fost sumar reamenajată pentru a folosi drept punct fortificat, apărat de un număr mic de soldați angrenați în răzmerițele dintre feodalii locali.

În anul 1474, cetatea de la Cladova a fost atacată și distrusă, din ordinul Castelanului de Lipova, de o ceată de 8 nemeși și 109 iobagi.¹⁶ De la această dată nu se mai cunosc date concrete despre această cetate a cărei istorie s-a întins din secolul II î.Hr. până în secolul al XV-lea d.Hr.

De la mijlocul secolului al XVI-lea, odată cu instalarea stăpânirii otomane în zonă, urmele de locuire devin sporadice. La sfârșitul secolului al XIX-lea, în centrul promontoriului s-a construit o cabană forestieră (district silvic Radna). În timpul celor două războaie mondiale, s-au efectuat lucrări genistice în această zonă (tranșee, amplasamente de tun).

Un sondaj arheologic, realizat în punctul numit „*Biserica din vale*”, situat vis-à-vis de Dealul Carierei, pe malul drept al pârâului Cladova, a permis delimitarea unei clădiri de piatră rectangulară cu dimensiunile de 20,75 x 8 m, orientată cu laturile lungi pe direcția est-vest. În interiorul acesteia, puternic răvășit, au fost dezvelite 8 morminte de inhumație, orientate vest-est (privirea spre est). Între defunții se afla și un copil. Pe degetul inelar al scheletului (M2) a fost descoperit un inel sigilar de bronz, care are pe șaton gravată o floare de crin. Pe baza materialului arheologic descoperit, complexul sondat se datează în secolele XV-XVI. În săpătură a apărut sporadic și material ceramic aparținător culturilor Baden și Gava. La capătul estic al terasei sondate, înspre valea Cladovei, se disting în teren urmele unei amenajări rectangulară, eventual un debarcader.

La cca 14 km în amonte de Cladova, pe valea *Chersca*, afluent pe partea dreaptă a Cladovei (Valea Mare), a fost identificată o mină de cupru. Mina se află la cca 100 m în aval de actuala cabană silvică. Deschiderea se situează la 1,50 m deasupra actualului fir al apei pârâului. Terenul a fost modificat

¹⁵ E.Prodan – *Iobăgia în Transilvania în secolul al XVI-lea*-Vol.II, București, 1978, p.23,71

¹⁶ S. Márki, *op.cit.*p.214

recent de buldozerele, care au amenajat drumul forestier, abandonat și el. Galeria îngustă, cu deschidere de 1,80 m înălțime și 0,80 m lățime, are tavanul boltit și este lungă de aproximativ 30 m. La câțiva metri de la intrare se află un puț pentru acumularea apei. Filonul și galeria sunt în ușor urcuș, iar la câțiva metri în amonte de puț se află o nișă, probabil un loc de refugiu pentru mineri și de depozitare a minereului, săpată în peretele lateral. Pe pereți se află urme de minereu scăpat săpării. Începuturile exploatării minei pot fi eventual legate de funcționarea atelierelor de pe Dealul Carierei.

La intersecția văii Cladovei (Valea Mare) cu Valea Mancifului se află vechile cuptoare de ars var. Începuturile exploatării acestora nu pot fi precizate cronologic. Din vechile cuptoare se mai păstrează parțial două, dar detaliile din teren arată că au mai funcționat încă cel puțin altele două alături, pe care le-a îngropat pământul și le-a acoperit pădurea. În zonă se menționează existența unei mine părăsite, care însă nu a putut fi depistată. De altfel, existența altei mine părăsite se menționează pe Valea Mică (Valea Cladoviței).¹⁷

Concluzionând, putem spune că cetatea de la Cladova a fost un sit complex, din paleolitic și până în Evul Mediu, având un rol determinant ca fortăreață, așezată la intrarea în Defileul Mureșului și menită să apere două căi de acces spre nord-vestul țării, atât pe Valea Mureșului cât și pe Valea Cladovei.

Cu ocazia unor periegeze din anul 1972, pe teritoriul fostului I.A.S. din Barațca, sat aparținător comunei Păuliș, s-a descoperit un vârf de silex, probabil din paleoliticul mijlociu, iar pe versantul dinspre Valea Cladovei au fost descoperite urme de așezare de la sfârșitul epocii bronzului sau din Hallstattul timpuriu.¹⁸

La vest de localitatea Sâmbăteni, pe partea stângă a șoselei Arad-Deva, în locul numit „Către Cicireni”, au fost culese de la suprafață, în 1975, fragmente ceramice eneolitice (cultura Tiszapolgár), dacice din secolele II-IV d.Hr. și prefeudale (colecția E.D.Pădureanu, Arad).

Cu ocazia lucrărilor la șoseaua Arad-Deva, la cca. 200 m est de localitate, au ieșit la iveală fragmente ceramice din epoca bronzului (grupul Păuliș).

Între Sâmbăteni și Păuliș, de-a lungul drumului care traversează o terasă aluvionară, înaltă de 10-11 m, cu panta abruptă către Mureș, s-au cules,

¹⁷ *** Complexul Muzeal Arad, Institutul de arheologie și istoria artei Cluj-Napoca, Muzeul Banatului Timișoara, *op.cit.*p.44,45,46,47,48

¹⁸ Idem, *op.cit.*p.35

înainte de 1876, fragmente de unelte de piatră lustruite, fragmente de unelte din fier și oase de diferite animale. Descoperirile indică existența unor așezări din mai multe perioade.

La 2 km nord-est de sat, la hotarul cu localitatea Ghioroc, intersectate fiind de linia tramvaiului suburban, se disting pe o lungime de cca.1500 m, patru valuri de pământ și cinci șanțuri, orientate nord-sud. Ele fac parte din linia mijlocie a marilor valuri de pământ. Valul dinspre vest are 10 m lățime, iar celelalte câte 7 m. Înălțimea păstrată a valurilor este de 1,80 m.

De menționat este și faptul că pe locul numit „Săliște” ar fi fost, după tradiția locală, vatra vechiului sat Sâmbăteni.¹⁹

În îndelungata și puțin cunoscuta perioadă de după secolul al III-lea, peste teritoriul Podgoriei și de-a lungul Mureșului au trecut numeroase popoare migratoare: sarmați, gepizi, goți, avari, pecenegi și cumani. Cu toate acestea, până în zorii Evului Mediu, zona a fost permanent locuită.

În Evul Mediu timpuriu, Sâmbăteniul este cunoscut prin atestarea din 1138 ca târg. Un act din acest an amintește despre obligația locuitorilor din Sâmbăteni în privința plutăritului sării pe Mureș, din interiorul Transilvaniei.

În perioada medievală, zona Podgoriei este printre primele care apar în documentele Cancelariei Regale maghiare; viile, în special, au activat în mod deosebit dezvoltarea localității Păuliș, continuată spre est cu satul Barațca, fapt care s-a prelungit până la ocupația otomană.

În anul 1393, nobilii de Maroth obțin privilegiul de a exploata orice minereu (în speță aur și argint) de pe moșia lor Păuliș. Astfel, în afara culturilor de viță de vie, zona a început să fie cunoscută prin minele de metale neferoase.

O perioadă tulbură în istoria comunei Păuliș a început odată cu ocuparea Banatului de către turci, acțiune care a fost pregătită imediat după dezastrul de la Mohacs (1526). Zona a fost disputată de forțele fidele lui Ioan Zapolya (inclusiv otomane) și cele proaustriece. Această stare conflictuală s-a prelungit până în 1550-1558, când turcii au ocupat Comitatul Aradului și partea de sud a Zarandului. Intervalul de timp, cât turcii au fost prezenți în zonă, s-a caracterizat prin lupte, invazii, distrugerii și molime.

Așezările din zonă au fost vizate, în mod deosebit, de atacurile îndreptate către cele două cetăți importante, care flancau zona Șoimoș și Șiria, astfel încât, ca urmare a lor, a avut loc depopularea, atât a Podgoriei Aradului, cât și a culoarului Mureșului.

¹⁹ Idem, *op.cit.* p.89

Lupta împotriva dominației otomane a continuat și avem mențiunea că însuși Mihai Viteazul a vizitat aceste locuri, poposind la Șoimoș, în drumul său spre Viena, după lupta de la Mirăslău din anul 1600.²⁰

Luptele împotriva stăpânirii otomane au fost continuate și după moartea lui Mihai Viteazul, de către Gheorghe Rákoczy al II-lea. În 1650, Păulișul și Cladova se aflau sub conducerea cetății Ineului.²¹ Pentru a preîntâmpina căderea Ineului în mâinile turcilor, în anul 1658, Gheorghe Rákoczy al II-lea a atacat, la Păuliș, trupele conduse de pașa Ghenan, învingându-le în 27 iunie 1658. Nu fructifică, însă, această victorie. A pornit spre Oradea, lăsând Ineul izolat, fapt care a condus la ocuparea acestuia de către turci la 28 august 1658.²²

După ce în anul 1688, zona Șoimoș-Lipova a fost eliberată de sub ocupația otomană, în 1693, sub comanda generalului Sigbertus Heisterus, armata austriacă a eliberat zona Podgoriei, implicit Câmpia Aradului, până la Ineu.

După pacea de la Karlowitz din anul 1699, comitatul Aradului a fost încadrat regatului Ungariei, iar Mureșul a devenit linie de demarcație între cele două imperii Habsburgic și Otoman. Localitățile de pe malul drept al Mureșului au devenit așezări grănicerești. Atât Păulișul cât și Sâmbăteniul făceau parte din categoria localităților grănicerești, aflate sub protecția împăratului, bucurându-se de o seamă de privilegii ilirice. Au fost aduși aici militari sârbi pentru a ajuta la menținerea controlului în zonă.²³

Nobilimea maghiară dorea să-i transforme pe grăniceri în iobagi și să-i priveze de privilegiile ilirice. În aceste condiții, au avut loc mai multe revolte ale grănicerilor din zonă, cea mai importantă fiind cea din 1735, condusă de ofițerul de grăniceri din Pecica, Pero Seghedinat, care cerea păstrarea neștirbită a privilegiilor ilirice și concesia autorităților maghiare față de religia ortodoxă a grănicerilor români și sârbi.²⁴

În urma acestei revolte, autoritățile de la Viena au înțeles că organizația militară devine din ce în ce mai puternică, iar ortodoxia tot mai influentă și hotărâsc desființarea organizației militare în anul 1752, precum și a tuturor privilegiilor ilirice, foștii militari fiind trecuți în rândul iobagilor.

²⁰ N.Iorga – *Istoria lui Mihai Viteazul*, București, 1968, p.136

²¹ Erdélyi, Órszógyűlési Emlekek, Nr. XI, p.61

²² S.Márki, *op.cit.* p.24

²³ Gheorghe Ciuhandu – *România din Câmpia Aradului de acum două veacuri*-Arad, Editura Diecezana, 1940, p.53

²⁴ Ibidem, p.68

În anul 1772, datorită unor mari inundații, vechea vatră a satului Păuliș, situată pe malul Mureșului, în locul numit „Târnova”, a fost strămutată mai spre est, în partea dinspre deal a comunei.

Odată cu schimbarea vetrei satului s-a stabilit și sediul administrativ al localității, iar comuna Păuliș a purtat până în secolul al XIX-lea titlul de „opid”.²⁵

Anul 1773 marchează un eveniment major în istoria comunei. Au fost colonizați la Păuliș etnici germani, care au format în nord-vestul satului o așezare stabilă, numită Păulișul Nou, astăzi înglobat în comuna Păuliș.

Spre sfârșitul secolului al XVIII-lea, viața economică din ținutul Aradului se baza pe o agricultură reorganizată în temeiul urbaniului terezian din 1771. Deși urbaniul aplicat în Banat și Crișana le asigura iobagilor și jelerilor condiții superioare, comparativ cu cele din Transilvania, în rândurile lor mocnea nemulțumirea. Această nemulțumire a primit rapid o tentă națională, dată fiind contradicția dintre populația rurală majoritar românească și nobilimea maghiară. În acest context, în 4 noiembrie 1784, a izbucnit răscoala condusă de Horea.²⁶

Vestea Răscoalei lui Horea, Cloșca și Crișan a ajuns și în Comitatul Aradului. Iobagii de pe Valea Mureșului s-au răscolat împotriva nobililor.

În zilele de 8-9 noiembrie 1784, răsculații au ajuns la Radna și se pregăteau să ocupe localitatea.²⁷ Cuprinse de panică, autoritățile comitatului au cerut comandantului regimentului din Pecica să dizloce la Radna centuria cantonată la Păuliș, pentru a ajuta la înfrângerea răsculaților.²⁸ Sub conducerea Regimentului de Cavalerie Württemberg din Pecica, centuria participă la înfrângerea răsculaților în zona submontană a comitatului.

Sub stăpânirea habsburgică, viața țaranului român din Transilvania a devenit din ce în ce mai grea. Nobilimea maghiară din Câmpia Aradului acapara tot mai multe proprietăți în detrimentul iobagilor.

Prin politica de maghiarizare se interzicea folosirea limbii române în școli și administrație, iar prigoana catolicilor împotriva ortodocșilor a condus la evenimentele tragice din anul 1734.

După aceste evenimente, li se permitea iobagilor o îmbunătățire a vieții, dar în realitate nu se întâmpla așa. Revoltele din comunele Câmpiei Aradului au continuat și în secolul al XIX-lea.

²⁵ S.Márki, *op.cit.*, p.218

²⁶ *** *Județul Arad-monografie în imagini*-Arad, Editura Mirador, 2005, p.88

²⁷ N. Densușianu- *Revoluția lui Horea în Transilvania și Ungaria*-București, 1984, p.159, 218

²⁸ A.N.D.J.A., fond- *Prefectura județului Arad*„, *Acta Congregation*, F.9, nr.627, f.2

În perioada premergătoare revoluției de la 1848, mișcarea națională a românilor din Banat și Crișana a dobândit aspecte noi vizând intensificarea luptei pentru drepturi și pentru recunoașterea limbii române ca limbă națională și ca atare respectarea dreptului de a fi folosită în administrație.

Lupta pentru folosirea limbii române a luat forme concrete, în funcție de situația reală din comune. Autoritățile din Sâmbăteni s-au adresat ministerului, solicitând respectarea dreptului de a utiliza limba maternă în administrație. După puternice acțiuni, limba română a fost introdusă în administrația locală din Sâmbăteni.²⁹

Anul revoluționar 1848 nu a rămas fără ecou în rândul populației din Păuliș și Sâmbăteni. În vara anului 1848 au avut loc o serie de recrutări pentru armata revoluționară maghiară. Acest fapt a condus la declanșarea de mișcări împotriva înrolărilor în armată. Într-o adresă din 23 iunie 1848 a învățătorului Kelemen Laszlo din Ghioroc, în calitatea sa de comandant al gărzii naționale ungurești, către subprefectul județului Arad, se menționa că preoții din localitățile Cuvin, Miniș, Păuliș și Sâmbăteni se fac vinovați pentru pornirile agresive ale locuitorilor împotriva recrutărilor pentru garda națională.³⁰ Comandantul gărzii naționale ungurești a cerut sprijin militar, deoarece românii fiind în majoritate ca număr, altfel nu poate menține situația. După ce se iau măsuri în acest sens, mai mulți țărani au fost trimiși în judecată la Tribunalul din Arad, printre ei aflându-se și 13 țărani din Sâmbăteni, pe motiv că „au luat parte la răscoală”.³¹

Revoltele au continuat, țărani fiind nemulțumiți de înăsprirea legilor guvernului maghiar. Ei au refuzat robota și dijmele, cerând înapoi pământul acaparat abuziv de nobilii maghiari. Valul revoltelor a cuprins toate comunele comitatului și au continuat până în anul 1853.³²

Crearea statului dualist austro-ungar în anul 1867 marchează în istoria localității Păuliș instaurarea unui nou regim de asuprire. Întreaga regiune Crișana și implicit Comitatul Aradului au fost încorporate Ungariei. A urmat un amplu proces de maghiarizare a populației comunei Păuliș. S-au votat de către guvernul dualist legi foarte dure pentru poporul român: *Legea*

²⁹ V.Popeangă – *Aradul-Centru politic al luptei naționale din perioada dualismului (1867-1918)*- Timișoara, Editura Facla, 1978, p.23

³⁰ P.Vesa – *Eparhia Aradului în perioada episcopului Gherasim Raț (1835-1850)*-Arad, Editura Mirador, p.228

³¹ Arhiva Muzeului Județean Arad, *Secția Revoluția de la 1848-1849*, Nr.50-53

³² Alexandru Roz – *Aradul- Cetatea Marii Uniri*- Timișoara, Editura Mirton, 1993, p.33

naționalităților din Ungaria (1868), Legea învățământului, Legea electorală, Legea de desființare a școlilor românești și introducerea studiului limbii maghiare în toate școlile, începând din anul 1892. Toate aceste legi au existat sub guvernarea Banffy³³

La Păuliș, în centrul comunei, locul Primăriei vechi amintește de mișcările populare din 1873, la care a participat și marele scriitor Ioan Slavici, pe vremea aceea practicant de avocat la Arad. Abuzurile notarului din Păuliș au culminat cu încercarea de a scoate limba română din administrația comunală; limba română fiind introdusă în administrația locală cu peste zece ani în urmă, datorită luptei populației din localitate.

Conștiința națională împotriva asupririi regimului austro-ungar a rămas trează, iar visul de unire a Transilvaniei cu Regatul României prindea contur. Viața politică internațională și tendința de desființare a marilor imperii oferea românilor din Transilvania speranța că războiul dintre Antanta și Puterile Centrale va transforma în realitate visul de Unire cu frații de peste Carpați.

După doi ani de neutralitate (1914-1916), România a intrat în război, participând la campania din 1916-1918, alături de Anglia, Franța, Italia și Rusia, țări care recunoșteau ca justă pretenția de unire a românilor. Țărani și învățători din toate satele și comunele Comitatului Arad au fost mobilizați.

Datorită faptului că în acea perioadă de timp, Comitatul Arad era integrat Imperiului austro-ungar, locuitorii comitatului, implicit cei mobilizați din comuna Păuliș, au intrat în război încă de la începutul acestuia (1914), alături de regimentele austro-ungare. Prin poziția geo-politică a momentului, românii din Transilvania și cei din Regat se aflau într-o situație dramatică, aceea de a lupta unii împotriva celorlalți.

Cotidianul „Românul” publica la 19 septembrie 1914 prima listă cu victimele războiului. Pe această listă figurau și români din Păuliș și Sâmbăteni.³⁴ Numărul morților și răniților era din ce în ce mai mare, iar la Păuliș statisticile consemnau 109 morți și răniți.³⁵

Prin adresa numărul 526/1917, Consistoriul diecezan Arad aviza comunele bisericești că sumele din tasul pentru familiile celor duși la război se vor distribui celor care în urma situației materiale au drept la astfel de materiale.³⁶

³³ Al.Ilieș – *Etnii, confesiuni și comportament electoral în Crișana și Maramureș-Cluj-Napoca*, Editura Dacia, 1998, p.19

³⁴ *Românul*, Anul IV, nr.195 din 19 septembrie 1914, p.3

³⁵ Al.Roz – *op.cit.* p.95

³⁶ A.B.O.P – *Probleme de cult-anul 1917*, dosar 60, filele 108, 109

Preotul Cornel Popescu, conducătorul oficiului parohial Păuliș, a înaintat protopopiatului Radna prin adresa nr. 132 din 20 ian 1917, „Conspectul familiilor celor duși la război, lipsite total de mijloacele de trai – din Păuliș”.

Redăm conspectul menționat anterior:

Nr. crt.	Numele bărbatului	De când e sub arme?	Ce avere are?	Numele soției	Numele copiilor	Etatea
1.	Dimitrie Barbă	1914	O casă mică acoperită cu trestie	Aurelia n. Cântărescu	Gheorghe Maria Petru Ioan Dimitrie	12 10 8 6 4
2.	Vasile Păcurar	octombrie 1916	O casă acoperită cu trestie	Roza Sav	Dimitrie Petru	16 4
3.	Florea Bica	aprilie 1916	Nu are avere	Eca Vlai	Eca Todor	8 5
4.	Vasile Trif	1915	Nu are avere	Ana Brihan	Ioan Saveta Paula Nicolae	12 9 7 6
5.	Dimitrie Bujor	1914	Nu are casă	Maria Rudău	Dimitrie Nicolae Gheorghe	10 5 3
6.	Dimitrie Cristi	1914	Nu are casă	Ana Barbă	Florița Maria	6 3

Mulți bărbați au fost înrolați în armata austro-ungară, benevol sau cu forța, acest fapt conducând la scăderea numărului de locuitori și a forței de muncă. O mare parte dintre ei au căzut pe câmpul de luptă, în special în Galiția, alții s-au întors acasă invalizi de război, iar o mare parte au căzut prizonieri.

În memoria celor care au luptat și s-au jertfit în Războiul pentru Reîntregirea Neamului Românesc, s-a înălțat în centrul localității Păuliș, în anul 1925, un frumos monument, care va aminti peste timp de eroii păulișeni.

Monumentul a fost dezvelit în prezența prefectului I.C.Georgescu. Cheltuielile în valoare de 102.000 lei au fost suportate de Comitetul de Cultură al județului Arad.³⁷

³⁷ I.Nichin – *Monografia județului Arad. Realizări administrative de la Unire până în anul 1938*, Arad, 1939, p.319

La realizarea monumentului și-au adus aportul și membrii formației corale „Concordia” din Păuliș.³⁸

Urmările războiului au fost devastatoare pentru țăranii din Câmpia Aradului. Sărăcia, mizeria, lipsa medicamentelor făceau ravagii în rândurile populației, mai ales printre copii. Terenurile agricole și viile erau nelucrate datorită mobilizării bărbaților pe front. Văduvele de război și orfanii trăiau în cea mai cruntă mizerie. Pământul promis ostașilor întârzia să apară. Peste toate acestea, trupele maghiare, care nu vedeau cu ochi buni pe românii transilvăneni, făceau victime în rândul populației românești din toate satele comitatului.

Creștea numărul revoltelor țărănești. La 3 noiembrie 1918, țăranii din Păuliș au devastat 23 de vagoane de grâne.³⁹ Subprefectul a anunțat Ministerul de Interne despre violențele țăranilor din Păuliș împotriva reprezentanților vechii puteri administrative și de stat.⁴⁰

Notarii și ajutorii de notari s-au refugiat la Arad, iar țăranii români s-au organizat, au numit noi notari, care au depus jurământ de credință Comitetului Național Român. Soldații întorși de pe front s-au organizat în Garda Națională Română, condusă de Consiliul Național Român cu sediul în orașul Arad.

La Păuliș, s-a înființat o filială a Consiliului Național Român, constituită din Partidul Național Țărănesc -80% și Partidul Național Liberal- 20%.

Spre mijlocul lunii noiembrie 1918, atacurile împotriva vechilor autorități au slăbit, iar în Arad se instaura liniștea și ordinea.⁴¹ La Păuliș, în 2 decembrie 1918, iar la Sâmbăteni în 3 decembrie 1918, s-au ales noile antistii locale. La 17 noiembrie 1918 era constituită la Păuliș Garda Națională Română, formată din 120 membri, iar la Cladova din 40 de membri.⁴²

Gândul tuturor românilor se îndrepta la acel moment spre Alba Iulia, unde la 1 Decembrie 1918 se citea de către Vasile Goldiș -Proclamația de Unire-. Cu trenul, cu căruța sau chiar pe jos, mii de țăranii de pe Valea Mureșului au pornit spre Alba Iulia, îmbrăcați de sărbătoare, purtând steaguri tricolore și cântând cântece patriotice.

³⁸ Ibidem, p.315

³⁹ Al.Roz-*op.cit.*-p.123

⁴⁰ L.Botezan, - *Acțiunile revoluționare ale țăranilor în preajma Marii Uniri*- în „Ziridava”, Nr.VII, Arad, 1977, p.228

⁴¹ Ibidem, p.235

⁴² Al.Roz - *op.cit.*, p.128, p.139

Actul de la 1 Decembrie 1918 a fost urmat de o perioadă de tranziție, pentru a se instaura administrația românească. Vechea administrație maghiară ceda greu și înfăptuia chiar și crime. În multe localități, nemeșii au omorât români. La Păuliș au fost uciși 4 români, iar la Sâmbăteni 2.⁴³ Împotrivirea maghiarilor a mai continuat o scurtă perioadă de timp. Armata română a eliberat Transilvania de trupele ungare, iar administrația română și-a intrat în drepturi.

În perioada interbelică, Păulișul a cunoscut treptat un reviriment economic și social. Civilizația occidentală și cuceririle tehnicii moderne s-au făcut cunoscute și în aceste părți. Muncile câmpului au început să fie mai productive, iar forța aburului a pătruns și în această zonă. În această perioadă, este cunoscută existența la Păuliș a unor batoze de treierat grâul, tractoare și pluguri mecanice, importate din Anglia, Germania și Statele Unite ale Americii.

Scânteia războiului din răsăritul Europei a fost Pactul de neagresiune Ribbentrop-Molotov (iunie 1940), prin care România ceda Uniunii Sovietice, Basarabia și nordul Bucovinei. România se pregătea de un eventual război cu Uniunea Sovietică, pentru apărarea pământurilor românești, astfel că la începutul anului 1940, trupele de rezerviști au fost mobilizate, având loc concentrări masive de trupe pe teritoriul Basarabiei.

La mijlocul anului 1940, situația politică a României s-a complicat. Statele fasciste au impus României Dictatul de la Viena din 30 august 1940, prin care nord-vestul Transilvaniei era cedat Ungariei. Mișcărilor de masă

Soldați români (din Păuliș și alte comune ale județului Arad), din Divizia 27 Infanterie Timișoara, Regimentul 75 Artilerie grea, Compania Anticar de poziție, concentrați în Basarabia în perioada 26 martie-6 noiembrie 1940, județul Bălți, comuna Pîrlița, plasa Cornești, pentru instrucție de specialitate-cunoașterea Tunurilor 59⁴⁴

⁴³ *Românul*, Anul VIII, Nr.27 din 18 februarie 1918, p.6

⁴⁴ Informații din însemnările aflate pe fotografie (verso)

împotriva Dictatului de la Viena au luat proporții în multe dintre localitățile județului Arad. La 6 septembrie 1940, puterea de stat a fost preluată de generalul Ion Antonescu, în coaliție cu mișcarea legionară. În întregul județ Arad, rebeliunea izbucnită în zilele de 21-23 ianuarie 1941 a fost lichidată prin intervenția armatei până la 23 ianuarie 1941.

În anul 1941, România a intrat în război alături de Germania hitleristă împotriva U.R.S.S.-ului, în scopul redobândirii Basarabiei și Bucovinei, smulse din trupul țării prin tratatul Ribbentrop-Molotov.

După 23 August 1944, când România a întors armele împotriva Germaniei, situația militară a Ardealului devenise precară. Granița de vest, samavolnic trasată de Hitler, trebuia recucerită și împinsă pe vechiul aliniament, conferit României prin Tratatul de la Trianon din anul 1920.

Păulișul a intrat definitiv în istoria neamului românesc prin luptele eroice din timpul dramaticelor evenimente ce puneau în cumpănă integritatea și demnitatea României la hotarul ei de apus, în septembrie 1944.

În toamna anului 1944, contraofensiva armatelor germano-horthyste viza partea de nord-vest a țării. Aliniamentul pe care Armatele I și a IV-a române îl aveau de menținut era amplasat pe direcția Arad-Păuliș-Ineu-Beiuș-Cluj. Acest aliniament trebuia păstrat cu orice preț până la sosirea trupelor sovietice ale Frontului 2 Ucrainean, care acționa în zonă pentru a împiedica contraofensiva grupului de Armate Germane F spre estul țării prin defileul Mureșului și al Crișului.

Pentru apărarea intrării în defileul Mureșului, în zona Păuliș-Miniș-Ghioroc-Cuvin, a fost desemnată Școala de Subofițeri în Rezervă Infanterie Radna. După 23 August 1944, aceasta a revenit în garnizoana Radna, anterior fiind încartiruită, o parte la Ususău, iar o parte a participat la eliberarea Aeroportului Arad și a garnizoanei Ceala.

Prin Ordinul Corpului VII Teritorial operativ Nr. 025090 din 13 septembrie 1944, Școala de Subofițeri Rezervă Infanterie Radna se constituie în **DETAȘAMENTUL PĂULIȘ**, având ca misiune apărarea defileului Mureșului în zona Păuliș-Ghioroc-Miniș-Cuvin.⁴⁵

Pentru această misiune, Detașamentul Păuliș avea la dispoziție Batalioanele I și II de elevi sergenți, suplimentate cu un pluton Infanterie din Regimentul 93 Infanterie, un pluton Infanterie din Regimentul 38

⁴⁵ Dr,Radu Păiușan (coord.)-*Școala de Subofițeri Rezervă Infanterie Radna în luptele pentru apărarea graniței de vest a României-august-septembrie 1944*-Timișoara, Editura Heli-con, 1999, p.288

Artilerie și Divizionul 61 Artileria Grea, iar din 15 septembrie mai intră în componența sa un batalion din Regimentul 96 Infanterie.⁴⁶

Dispozitivul de apărare prevedea ca Batalionul II, întărit cu mitraliere și aruncătoare de 81,4 mm și cu tunuri antitanc să se instaleze în apărare în sectorul Păuliș, pentru a bara înaintarea dușmanului pe direcția Arad-Sâmbăteni-Păuliș, de-a lungul șoselei DN 7. Celălalt batalion avea misiunea de a interzice înaintarea inamicului pe o a doua direcție, socotită secundară, Sâmbăteni-Ghioroc.⁴⁷

Oficialități și veterani de război, la a XXXV-a aniversare a luptelor de la Păuliș din sept. 1944 - La troița din Șanțul anticar

Batalionul II, comandat de maiorul Emil Pârcălabu, și-a amplasat subunitățile în sectorul Păuliș. Compania a 6-a primise misiunea de a ocupa poziție în linia I, la vest de satul Păuliș, în dreapta și în stânga șoselei care înainta dinspre Arad spre defileul Mureșului, trecând podul construit peste Canalul Matcă, ce reprezenta un adevărat șanț antitanc. Singura posibilitate de a depăși aliniamentul format aici era acel pod, care nu avea voie să fie trecut de unitățile mobile ale dușmanilor. Compania a 7-a a Batalionului II a fost repartizată în linia a II-a, la liziera Păulișului, iar compania a 5-a a fost reținută la Barațca, în rezervă, pentru eventuale intervenții.⁴⁸

Forța Combativă inițială a Detașamentului Păuliș a fost următoarea: Personal: 58 ofițeri, 96 subofițeri, 1684 elevi trupă; Armament: 1465 puști, 62 pistoale mitralieră, 82 puști mitralieră, 16 mitraliere, 4 tunuri antitanc, 2 tunuri antiaeriene, 8 tunuri artilerie și 33 aruncătoare.⁴⁹

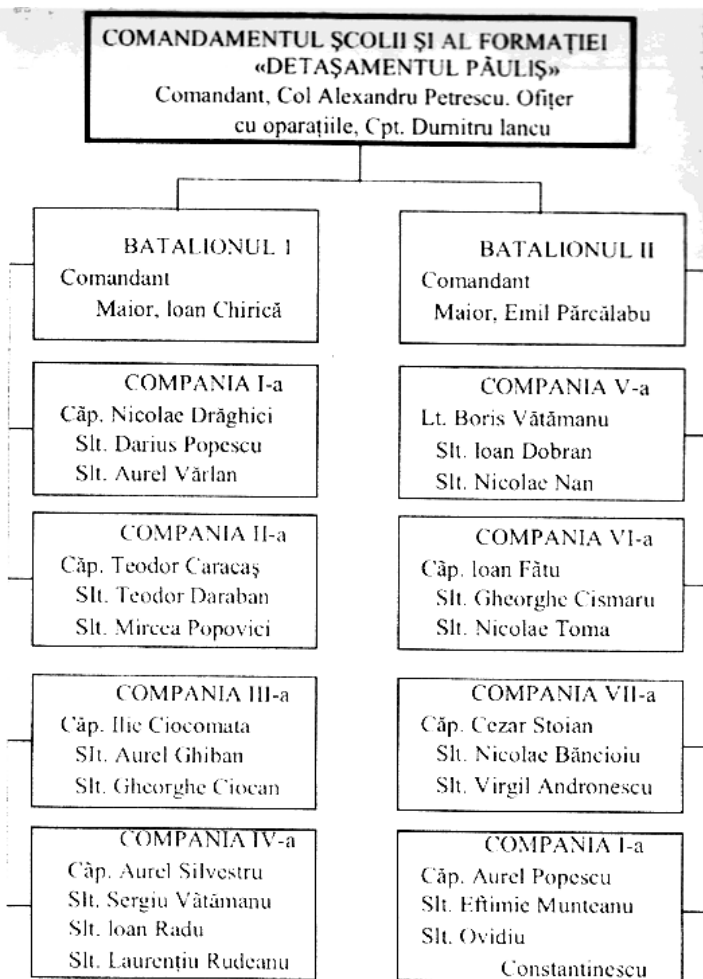
Detașamentul Păuliș, dispunând de forțele reduse menționate, trebuia să opună rezistență unei forțe inamice puternice, care acționa pe direcția

⁴⁶ Al.Petrescu – *Detașamentul Păuliș*-București, Editura Militară, 1965, p.81

⁴⁷ Ibidem, p.82,83

⁴⁸ D.Susan-*Cel mai greu examen- Păuliș 1944*-Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1989, p.52,53

⁴⁹ Dr. Radu Păiușan (coord.) – *op.cit.*-p.296

Tabel întocmit de veteranul Nicolae Thoma.

Arad-Sâmbăteni-Păuliș, formată din Corpul 6 Armată Ungar, Divizia 1 Blindată Armată Budapesta.⁵⁰

Se poate concluziona faptul că forțele inamicului erau net superioare elevilor sergenți ai Școlii de Subofițeri în Rezervă Radna, atât ca număr cât și ca tehnică de luptă. Elevii sergenți aveau ceva în plus, ceva ce inamicul nu știa: eroismul specific tinereții, patriotismul soldatului român și comandanți încercați, precum căpitanul Ioan Fătu și sublocotenenții

⁵⁰ Ibidem, p.21

Gheorghe Cismaru și Nicolae Thoma. Ceea ce le conferea acestor tineri atributul de elevi ai școlii militare și îi deosebea de restul trupei, era panglica galbenă, aplicată pe bordura capelei, iar pe epoletți o tresă albastră, străbătută de un zig zag de culoare alb.

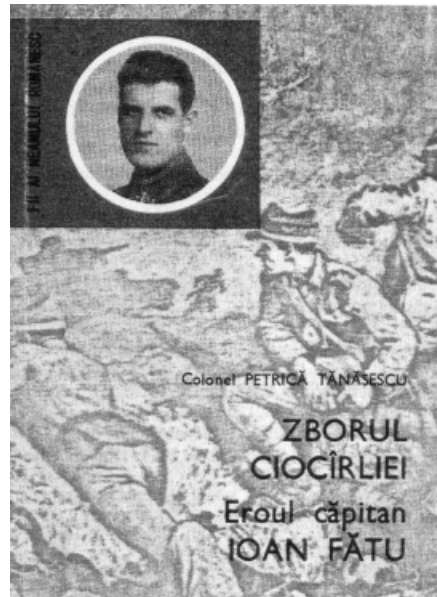
Misiunea de a apăra podul de peste Canalul Matcă a primit-o Compania a 6-a, comandată de căpitanul Ioan Fătu. Această companie era formată din două plutoane cu un efectiv de 80 de elevi sergenți, un pluton de mitraliere Z.B. și o grupă de tunuri antitanc. Punctul de comandă al companiei era la nord de podul de peste șanțul antitanc, iar punctul de comandă al Batalionului 2 era la Halta Păuliș.⁵¹

Atacul inamic s-a declanșat în ziua de 13 septembrie 1944, pe direcția Arad-Păuliș, iar la 14 septembrie 1944 frontul era deja în fața șanțului antitanc pe tot aliniamentul Păuliș-Miniș-Ghioroc-Cuvin. Un rol important în stăvilirea atacului inamic le-au avut zborurile aviației de bombardament în picaj din Grupul 6/3 Stukas român. Aceste atacuri au produs numeroase distrugerii, mai ales în tehnica de luptă.

Luptele din 14-15 septembrie 1944 au fost de un dramatism ieșit din comun.

Grupul ofițeresc de comandă al Școlii de Subofițeri de Rezervă – Radna, ce a constituit forța principală de luptă a „Detașamentului Păuliș”

⁵¹ Ibidem, p.27

În ziua de 14 septembrie, elevii sergenți au menținut o perdea de foc continuu împotriva inamicului, producând distrugerii mari. Astfel, în prima zi au fost distruse 8 tancuri inamice și au fost avariate alte 6.⁵²

Datorită încrâncenării, stocul de muniție a scăzut. Primarul Păulișului, Dumitru Stoian, aflat în fruntea localnicilor, a participat la descărcarea unui tren militar cu muniție, transportând-o până la linia întâi.⁵³

Ziua de 15 septembrie 1944 a fost cea mai grea. Inamicul a declanșat ofensiva la ora 5⁴⁵, atacând pe trei direcții principale: spre Păuliș, spre Miniș și spre aliniamentul Ghioroc-Cuvin. Concentrarea maximă era din nou în zona ocupată de Compania a 6-a. Dușmanul a reușit să

creeze o breșă între Batalioanele 1 și 2. În această situație, sub comanda maiorului Emil Pârcălabu rezerva batalionului contraatacă, invadatorul maghiar pierzând 67 de prizonieri, 29 de morți și mult armament. Pentru această faptă eroică, maiorul Emil Pârcălabu a fost decorat cu Ordinul Militar „Mihai Viteazul” cu Spadă, clasa a III-a.⁵⁴

În acea zi de mare dramatism s-a ajuns la lupta cu grenada. Au căzut eroic în luptă căpitanul Ioan Fătu, comandantul Companiei a 6-a împreună cu sublocotenentul Gheorghe Cismaru (comandantul plutonului I din Compania a 6-a) și elevii sergenți Lera Slobodan, Mechenici Dumitru și Cașotă Grigore.

Copleșiți de inamic, elevii sergenți se repliază pe aliniamentul căii ferate. Compania a 6-a, rămasă fără comandantul Ioan Fătu, a fost preluată de maiorul Emil Pârcălabu, care împreună cu plutonul din rezerva Batalionului 2 au reușit să refacă linia întâi. Deși luptele au continuat până la 13¹⁵, inamicul nu a reușit să străpungă apărarea podului, asigurată de

⁵² Al.Petrescu, *op.cit.*, p.124

⁵³ Dr.Radu Păiușan (coord.)-*op.cit.*-p.512

⁵⁴ Ibidem, p.250

Batalionul 2 al Școlii de Subofițeri în Rezervă Radna, pierzând 12 tancuri, 5 tunuri, numeros armament automat și înregistrând 302 morți și 84 prizonieri.⁵⁵

În zilele de 16-17 septembrie 1944, luptele au continuat cu îndârjire, mai ales pe aliniamentele Ghioroc-Miniș și Ghioroc-Cuvin, apărate de Batalionul 1. Aceste zile au fost considerate cele mai critice, existând posibilitatea ca inamicul să străpungă frontul în această zonă.

În zilele de 18-19 septembrie 1944, acțiunile inamicului au fost reduse, mărgininindu-se doar la menținerea liniei frontului.

În ziua de 20 septembrie 1944, a pornit contraofensiva, iar elevii Școlii de Subofițeri în Rezervă Radna au intrat sub comanda Corpului 57 Armată Sovietic, având ordinul de a se deplasa la Ineu pentru a asigura flancul drept al ofensivei aliate spre vest.

Astfel, se încheie epopeea uneia din cele mai sângeroase și eroice lupte din vestul României, din timpul celui de-al doilea război mondial.

În 20 septembrie 1944, colonelul Alexandru Petrescu, cel care a lansat sintagma „**Pe aici nu se trece**”, raporta comandantului Corpului 57 Armată Sovietic că „*Misiunea Detașamentului Păuliș a fost îndeplinită.*”⁵⁶

Cei 12 eroi din compania a VI-a pușcași, căzuți în 15 septembrie 1944 în luptele pentru apărarea podului de peste șanțul anticar din vestul Păulișului, situat pe șoseaua Arad-Deva

Jertfele umane în rândul armatei române au fost mari. Școala de Subofițeri în Rezervă Radna a pierdut 3 ofițeri, 2 subofițeri și 22 de elevi sergenți. Au fost răniți 3 ofițeri, 1 subofițer și 83 de elevi sergenți.⁵⁷

Pentru faptele de arme excepționale, săvârșite de ofițerii, subofițerii și elevii Școlii de Subofițeri în Rezervă Radna în timpul operațiunilor de apărare a defileului Mureșului, Școala de Subofițeri în Rezervă Radna a fost citată prin Ordinul de Zi Nr.2 din 23 septembrie 1944 pe Armata I, ulterior pe

⁵⁵ Ibidem, p.254

⁵⁶ Ibidem, p.290

⁵⁷ Ibidem, p.302

întreaga armată română prin Ordinul de Zi Nr. 15 din 14 noiembrie 1944 al Ministerului de Război.

Păulișul a intrat în istorie prin eroicele fapte de arme ale **Detășamentului Păuliș**.

Grandiosul monument de la Păuliș, înălțat în memoria celor care s-au jertfit aici pentru apărarea patriei, va dăinui ca mărturie peste ani, că aici, la poarta de vest a țării, niște tineri plini de cutezanță și-au făcut din plin datoria.

Anual, începând cu anul 1974, eroii-veterani ai acestor lupte comemorează amintirea celor căzuți în luptă prin organizarea de diverse acțiuni, fie la Școala de Subofițeri în Rezervă Radna, fie la Monumentul Eroilor de la Păuliș, fie la troițele ridicate în localitățile Cladova, Miniș, Ghioroc și Cuvin.

Trăirea sentimentelor între viață și moarte în tranșeele de foc ale Păulișului, răscolește sufletele eroilor-veterani la fiecare întâlnire realizată fie cu prilejul Zilei Eroilor Neamului, fie la comemorările și aniversările de Ziua Crucii (14 septembrie).

14 septembrie 1974 – Dezvelirea Monumentului Eroilor de la Păuliș

Întâlnirea primarului Nicoară Petru cu veteranii și soțiile acestora la Monumentul Eroilor de la Păuliș, 2009

În relatările eroilor- veterani, adevărate lecții de istorie, se evidențiază de fiecare dată faptele celei mai eroice companii a școlii militare-Compania a VI-a, condusă de neînfricatul căpitan Ioan Fătu. Această companie a dat jertfă doisprezece eroi (zece elevi sergenți, un sublocotenent comandant de pluton, Cismaru Gheorghe și un căpitan, Ioan Fătu, comandantul companiei), precum și numeroși răniți, care mai poartă și astăzi pe trupurile lor urmele luptelor din septembrie 1944.

Consemnăm ca făcând parte din Compania a VI-a a căpitanului Ioan Fătu și participând la eroicele lupte de la Păuliș în acel septembrie de foc, pe veteranul Trifaș Ioan (Ioji), pe care destinul l-a adus la Școala de Subofițeri în Rezervă Infanterie Radna și care se stabilise în Păuliș chiar înaintea începerii luptelor din 13 septembrie 1944.

Trifaș Ioan s-a născut în anul 1916, la 24 octombrie, în comuna Hălăucești, județul Iași, într-o familie de țărani săraci, fiind primul născut într-un șir de mai mulți copii.

A fost încorporat în 1938, la Regimentul 14 Dorobanți din Roman, unde a primit gradul de sergent și în cadrul căruia a participat în al doilea război mondial la luptele din Bucovina, Basarabia și Transnistria. În apropiere de Odesa, la Dalnic, a fost rănit la brațul drept, fapt pentru care a fost decorat cu „Virtutea Militară”.

După însănătoșire, s-a înscris la Școala de Subofițeri activi din Făgăraș, pe care o absolvă și este numit ca subofițer instructor la Școala de Subofițeri în Rezervă Infanterie Radna.

Înainte de începerea luptelor de la Păuliș a fost încartiruit la o familie din Păuliș. Vis-à-vis de această familie locuia familia măcelarului german Peter Arnold, de a cărui fată, Elisabeta (Duți) s-a îndrăgostit. Și fata nutrea aceleași sentimente față de el, băiatul înalt, cu ochi albaștri. Familia fetei nu era prea încântată, erau prea multe piedici: el e român, e „cătană”, e sărac, „venit din lume”.

A participat la luptele de la Păuliș, alături de camarazii săi și de elevii Școlii de Subofițeri în Rezervă Radna.

După terminarea luptelor de la Păuliș a fost trimis pe front, în Ungaria, cu Regimentul 31 Dorobanți Calafat. Pe teritoriul Ungariei a participat la luptele de forțare a Tisei, la căderea Budapestei, apoi a trecut în Cehoslovacia, unde a luptat în Munții Tatra până în luna februarie 1945, când a fost rănit la piciorul stâng. După vindecare, s-a întors în țară, sosind la timp ca să o salveze pe fata dragă de deportarea în Rusia, declarând comisarului rus că se căsătorește cu ea. Astfel, o salvează pe ea, iar părinții fetei nu se mai puteau împotrivi căsătoriei.

După război, a fost trecut o scurtă perioadă în rezervă, ca participant pe frontul de răsărit. A lucrat la Uzinele de vagoane Arad, apoi a fost reprimat în armată și repartizat la Unitatea de grăniceri Oradea. A lucrat vreme de 8 ani la Curtici pe frontieră, în funcția de comandant de companie, apoi la Chișineu Criș timp de 4 ani, apoi alți 4 ani la Vărșand. Ultimii 10 ani de activitate i-a desfășurat la UM Lipova, de unde a ieșit la pensie, în anul 1973, cu gradul de plutonier adjutant.

A decedat în 31 august 1997 și este înmormântat în cimitirul din Păuliș (lângă acest cimitir avea postul în sept.1944); a fost primit de pământul pe care și el l-a apărut.

Cu versurile profesorului veteran Pavel Galea, elev sergent în Detașamentul Păuliș, Compania a VI-a, încheiem o pagină de istorie glorioasă, pe veci scrisă de înaintașii păulișenilor de astăzi:

La Păuliș sub glie ne zace o comoară,
De sânge și de oase, când treci te-nfioară!
În numele victoriei un simbol străjuiește,
Ce peste veacuri încă pământul ni-l păzește.

CAPITOLUL IV

Populația și sistemul de așezări din comună

4.1 Evoluția demografică a populației

4.1.1 Evoluția populației și organizarea cadrului vieții umane

Lunca Mureșului și dealurile din vecinătatea comunei, condițiile climatice favorabile precum și resursele solului și subsolului au oferit din cele mai vechi timpuri condiții favorabile constituirii unor așezări omenești.

Râurile și pădurile de odinioară, care acopereau dealurile și câmpia, adăposteau un bogat vânat, ce puteau asigura existența primilor oameni care se stabileau în această zonă.

O primă afirmare a acestei realități de odinioară se explică prin existența unor oase de mamut descoperite în secolul trecut pe Dealul Neamț cu prilejul unor lucrări efectuate la fostele vii. Descoperirea acestor fosile atestă posibilitatea existenței societății omenești pe aceste meleaguri încă din epoca paleolitică.

Descoperirile arheologice făcute în zona Dealului Cetății de la Cladova de către cercetători ai Muzeul Național București și Muzeului Banatului din Timișoara, evidențiază case de locuit și materiale din mai multe epoci: Hallstatt, perioada civilizației dacice, epoca romană și evul mediu. Cele mai recente cercetări arheologice de la Cladova întăresc și mai mult convingerea asupra continuității permanente a așezărilor din zonă.

Marea invazie tătară din 1241 a distrus așezarea, care a fost părăsită, nefiind locuită și din cauza înfloririi celor două cetăți foarte apropiate Șoimoș și Șiria.

Păulișul este menționat ca târg încă din anul 1333, fiind domeniu regal și având conducere autonomă compusă din primar și jurați.

Începând din a doua jumătate a secolului al XVI-lea, zona Podgoriei intră sub stăpânire turcească. După 1718, turcii sunt alungați din zonă, Păulișul intrând sub dominație austriacă, aceasta aducând schimbări substanțiale în organizarea și sistematizarea localităților din Podgorie.

În trecut, poziția satului Sâmbăteni nu a fost cea de astăzi, vechiul sat fiind situat în „Săliște”. La 1725, pe lângă câteva familii de foști soldați sârbi, însărcinați cu apărarea graniței Banatului, găsim primul așezământ de sat. Casele erau în număr de 180, construite din lemne aduse din pădurea Almăsigului, iar în 1740 numărul caselor se ridica la 240.

Menționăm că în toate epocile istorice, populația localităților Păuliș și Sâmbăteni a fost majoritar românească. Astfel, în prima conscripție din 1752 constatăm următoarea situație:

Localitatea	Nume românești	Nume maghiare	Nume germane	Nume sârbești	Total
Păuliș	68	2	-	19	89
Sâmbăteni	48	2	-	9	59

Păulișul și Sâmbăteniul făceau parte din categoria localităților cu populație majoritar românească cu o minoritate sârbă.

Dacă considerăm o medie de 5 locuitori/familie, atunci totalul populației din Păuliș și Sâmbăteni, așa cum reiese din tabel, ar fi de:

Păuliș: 455 locuitori

Sâmbăteni: 295 locuitori

Total: 750 locuitori

Nu există date concrete despre împărțirea pe sexe sau grupe de vârstă, doar anii când comunele grănicerești de pe Valea Mureșului s-au demilitarizat.

După Pacea de la Karlowitz, din anul 1699 și până în 1752, comunele Păuliș și Sâmbăteni au avut statutul de localități grănicerești, cu o populație militarizată, care trăia sub ocrotirea Împăratului și a privilegiilor ilirice ale Bisericii Ortodoxe sârbo-românești. Numărul mare de familii cu nume sârbești se explică prin faptul că au fost aduși aici mulți militari sârbi. Aceștia se vor româniza treptat, iar organizația militară va deveni din ce în ce mai mult mai românească, mai ortodoxă. Crește conștiința de sine a populației, iar spiritul ortodox se dezvoltă.

Iată de ce, în anul 1752, maghiarii hotărăsc să desființeze această organizație militară. Deși conscripțul a maghiarizat în mod voit sau din

interese imperiale numele românești, este evident faptul că aceste nume sunt de origine românească, ele păstrându-se până astăzi. Astfel, în Păuliș găsim maghiarizate numele următoarelor familii: familia Bradin, este menționată sub numele de Bradán, familia Ardelean este menționată sub numele Ardelán, iar familia Boșneag este menționată sub numele de Bosnyák.

În localitatea Sâmbăteni au fost maghiarizate nume românești vechi cum ar fi: familia Muntean, menționată Muntyan, familia Ioviță, menționată Iovitza. Se observă tendința de maghiarizare a numelor, acest lucru a fost făcut pentru a demonstra că românii nu sunt majoritari pe aceste meleaguri, iar teoria continuității românilor în Transilvania ar fi falsă.

Cu toate aceste tendințe subversive ale cancelariei ungurești, românii și românismul au fost permanente în aceste ținuturi, iar spiritul românesc încă din secolul al XVIII-lea se manifestă tot mai pregnant.

Conscripțiile de la începutul secolului al XIX-lea relevă în continuare aspectul continuității populației românești pe aceste meleaguri. Se constată de asemenea o puternică creștere demografică în perioade relativ scurte de timp. Astfel, în Reglementarea urbarială din 1771, situația populației în preajma Revoluției lui Horea, Cloșca și Crișan este următoarea:

Păuliș	484 persoane
Cladova	528 persoane
Sâmbăteni	344 persoane
Total	1356 persoane

Se observă o creștere a populației de aproximativ două ori la nivelul celor trei localități.

În trecut, poziția satului Păuliș nu a fost cea de astăzi. Vechiul sat a fost situat în locul numit „Târnova”, mai spre sud-vest. Spre sfârșitul secolului al XVIII-lea, în anul 1772, datorită unor mari inundații ale Mureșului și a pericolului pe care-l reprezentau revărsările râului, locuitorii au fost nevoiți să schimbe vatra satului mai spre nord-est, aproape de poalele dealurilor Zărândului.

În anul 1773 a avut loc colonizarea etnicilor germani în partea de nord-vest a satului pe locul numit Păulișul Nou. Aceștia nu numai că sporesc numărul locuitorilor, dar aduc un element cultural - lingvistic nou. Au fost colonizați 452 etnici germani din Bavaria, Alsacia și Lorena, au ocupat o stradă cu caracter permanent numită „Păulișul Nou”, „strada „nemțească”. Coloniștii au primit o serie de facilități, un loc de casă, 12 iugăre de pământ,

au primit mijloace de aprovizionare pentru construcția caselor sau chiar bani.

Conscripția din 1828 relevă creșteri demografice și mai importante:

Păulișul Vechi	1284 persoane
Păulișul Nou	250 persoane
Cladova	468 persoane
Sâmbăteni	1168 persoane
Total	3170 persoane

Referitor la Sâmbăteni, se constată că în anul 1835 vechiului sat format i se mai adaugă încă 2 străzi, în partea de nord, locuitorii primind locuri de casă din pășune .

În jurul anului 1856 numărul caselor se ridică la 420, dându-se satului forma aproape definitivă.

Străzile satelor Sâmbăteni și Păuliș au fost largi și nesimetrice. Pe străzile principale în Păuliș și Sâmbăteni a fost amplasată linia de cale ferată Arad - Podgoria Ghioroc – Păuliș - Radna, și șoseaua principală. De asemenea pe artera principală au fost amplasate clădirile instituțiilor din comună (Biserica, Școala, Primăria, etc.)

În urma recensământului din 1890, datele statistice se prezintă în următoarea situație:

Păulișul Vechi	1975 persoane
Păulișul Nou	400 persoane
Cladova	746 persoane
Sâmbăteni	1852 persoane
Total	4973 persoane

Anul 1890 este anul de vârf al înregistrării populației de origine germană stabilită în aceste părți și datorită faptului că evreii erau înregistrați ca fiind vorbitori de limbă germană. Subliniem faptul că după această dată numărul germanilor scade continuu, ajungând în zilele noastre să fie sub 100 persoane, mai precis la 53 de persoane, conform recensământului din 2002. Pentru o apreciere corectă a sporului demografic înregistrat până la sfârșitul secolului al XIX-lea, redăm mai jos o situație sintetică a recensământului populației între 1752-1900.

În această perioadă de aproximativ 150 de ani, populația Păulișului și a satelor aparținătoare a crescut de 6, 7 ori.

Se remarcă în această perioadă câteva aspecte:

- Apariția în 1773 a localității Păulișul Nou, colonizat cu germani, care schimbă structura etnică a populației;
- Păstrarea elementului românesc majoritar în localitate;
- Creșterea populației într-un ritm rapid între 1771-1828, odată cu venirea etnicilor germani în localitatea Păuliș.
- Acordarea locurilor de casă celor sosiți în Păuliș și Sâmbăteni a dus la un salt demografic considerabil.

Evoluția populației în secolul XX este influențată de unele situații:

LOCALITATEA	1752	1771	1828	1890	1900
Păuliș vechi	455	484	1284	1975	2301
Păuliș Nou					
Cladova		528	468	546	506
Sâmbăteni	295	344	1168	1652	1831
Total	750	1356	3170	4573	5044

- Marile evenimente istorice, primul și al doilea război mondial, care au dus la pierderi de vieți omenești;
- Scăderea numărului populației după 1910 datorită emigrărilor în SUA și state mai dezvoltate din continentul european, în căutarea unui loc de muncă;
- Emigrațiile din perioada comunistă a etnicilor germani, care nu au mai rezistat regimului;
- Condițiile foarte grele de trai care au dus la un procent ridicat al mortalității infantile;
- Măsurile luate de conducerea de partid și de stat în 1966, privind întreruperea sarcinii a dus la creșterea natalității, la un spor natural pozitiv;
- Sprijinirea familiilor cu mai mulți copii prin acordarea de alocații și indemnizații de naștere.

Populația în vârstă de sex bărbătesc din localitatea Sâmbăteni, 1934

Populația în vârstă de sex feminin din localitatea Sâmbăteni, 1934

Populația și sistemul de așezări din comună

Situație sintetică a recensămintelor în perioada 1910-2002

Localitate	1910	1920	1930	1948	1966	1979	1988	2002
	Nr. locuitori	Nr. locuitori	Nr. locuitori	Nr. locuitori	Nr. locuitori	Nr. locuitori	Nr. locuitori	Nr. locuitori
Păuliș	2512	2435	1951	1920	1966	1980	1930	1750
Cladova	502	470	461	442	451	400	440	450
Barața	-	-	-	232	242	415	315	250
Sâmbăteni	1897	1780	1720	1502	1690	1772	1772	2130
Total	4914	4595	4132	4096	4349	4567	4457	4580

PREFECTURA JUDEȚULUI Arad.
 PLASA Gradina.
 Fișa comunei Păuliș.

I
 Populația

Denumirea satelor ce compun comuna	Nr. total al populației	Originea etnică					Cetățenie				Religie			Nr. gospodăriilor	Nr. capi familie	Nr. contribuabililor		
		Români	Evrei	Unguri	Germani	alte națiuni	Români	Evrei	Unguri	Germani	alții	Ortodoxi	Mozaiici				Catolici	alții
		<u>Păuliș</u>	<u>2225</u>	<u>1803</u>	<u>2</u>	<u>15</u>	<u>105</u>	<u>2225</u>	<u>1790</u>	<u>2</u>	<u>400</u>	<u>33</u>	<u>698</u>				<u>736</u>	<u>1030</u>
Total . . .	<u>2225</u>	<u>1803</u>	<u>2</u>	<u>15</u>	<u>105</u>	<u>2225</u>	<u>1790</u>	<u>2</u>	<u>400</u>	<u>33</u>	<u>698</u>	<u>736</u>	<u>1030</u>					

II
 Ad-ția Comunală

1) Primar Dl Ioan Stoian etatea 44 ani, gradul de cultură primar profesiunea principală _____ in ce partide politice _____
 2) Inscris nu a fost inscris _____ ce funcțiune sau demni-
 tate a mai ocupat și cât timp _____
 3) Numit primar prin Deciziunea Nr. 2386 din 25 Ianuarie 1941
 4) Ajutor primar Dl _____ etatea _____ ani, gradul de cul-
 tura _____ profesiunea principală _____ in ce partide poli-
 tice _____
 5) Numit ajutor de primar prin Decizia Nr. _____ din _____

Populația comunei Păuliș la recensământul din 1941.

Analizând situația sintetică a recensămintelor cuprinse între 1910-2002, constatăm o scădere a populației față de anii 1910, 1920, aceasta datorită situației materiale grea a populației, crizei economice, care a înregistrat un nivel maxim în 1932, a mortalității infantile.

Recensământul din 25.01.1948 evidențiază o scădere masivă a populației datorită sacrificiilor din timpul războiului. Din analiza datelor se constată apariția satului Barațca, sat ce poartă denumirea de Persicani în (1939) și este integrat plasei Radna. Constatăm de asemenea numărul scăzut al populației de sex masculin în urma pierderii de vieți omenești pe front; bărbați – 1876, femei - 2220.

După 1948, populația comunei Păuliș înregistrează creșteri și un spor natural pozitiv, aceasta datorită așezării în localitățile Păuliș, Sâmbăteni și Barațca a unor persoane venite din județele Alba, Suceava, Maramureș, Bihor, județul Arad (zona Petriș - Săvârșin- Gurahonț), care și-au cumpărat case, stabilindu-se în comună.

În localitatea Păuliș casele etnicilor germani care au plecat în Germania au fost ocupate de persoanele venite în căutarea unui loc de muncă. Populația venită în comună a fost reprezentată de țărani, muncitori, care s-au angajat la IAS Barațca, CAP Păuliș, CAP Sâmbăteni, etc., precum și la diferite întreprinderi din Arad și Lipova.

Din analiza tabelului se observă că numărul locuitorilor din 1920 în comuna Păuliș este aproape același cu cel din 2000.

Păulișul Nou, cel colonizat în anul 1773 cu populație germană este astăzi ocupat cu populație română venită din diferite zone ale țării. Casele etnicilor germani plecați au fost închiriate prin Consiliul Local și Primăria comunei Păuliș celor veniți în localitatea Păuliș, iar după 1989 au fost cumpărate în baza unor evaluări (contracte de vânzare - cumpărare).

4.1.2 Mișcarea naturală a populației

Creșterea numerică a populației se apreciază după indicii de bază ai natalității și mortalității. În trecut cu toate că natalitatea era mare sporul natural nu indica creșteri substanțiale deoarece și mortalitatea infantilă atingea cote înalte. Odată cu dezvoltarea rețelei medicale, cu medici și asistență medicală corespunzătoare, procentajul mortalității s-a redus, astfel că s-au înregistrat și sporuri de populație, mai ales în perioadele 1970-1975 și 1980- 1982, 1987-1989.

Creșterea sporului natural s-a făcut și prin introducerea decretului de interzicere a avortului, din anul 1966.

Sporul natural este diferența dintre natalitate și mortalitate ($Spn = N - M$), $N =$ natalitate, $M =$ mortalitate, $Spn =$ spor natural.

În cele ce urmează vom reda în tabelul de mai jos populația și sporul natural între anii 1970-1989, în comuna Păuliș.¹

Anul	Populația	Femei	Născuți vii	Decedați	Spor
1970	4916	2533	78	77	+1
1975	5009	2596	64	71	-7
1980	4618	2411	54	71	-17
1981	4634	2415	56	68	-12
1982	4659	2402	54	71	-17
1983	4505	2326	44	67	-23
1984	4454	2293	50	79	-29
1985	4457	2296	72	86	-14
1986	4473	2297	62	63	-1
1987	4423	2269	78	72	+6
1988	4457	2238	70	61	+9
1989	4473	2284	78	79	-1

Concluzii: Din analiza tabelului se constată o creștere a numărului populației la nivelul comunei în perioada 1970-1975, depășind cifra de 5000 de locuitori, după care se observă o scădere a numărului de locuitori de la 5000 (1975) la 4473 (1989).

Creșterea numărului populației s-a datorat faptului că în perioada respectivă situația din agricultură a fost favorabilă populației, ceea ce a dus la stabilirea în comună a unor persoane venite din județele Alba, Bihor, Suceava și Maramureș.

Scăderea populației între anii 1975-1989 cu 536 de locuitori într-o perioadă de 14 ani a avut următoarele cauze:

- Populația germană a început să emigreze în Germania, părăsind casele din Păuliș;
- Sporul natural al populației este negativ;
- Populația tânără a părăsit agricultura, a plecat din localitățile Păuliș și Sâmbăteni stabilindu-se cu locul de muncă și domiciliul în municipiul Arad.

¹ Direcția Județeană de Statistică; Date din BDL Anii 1968-1989

Evoluția populației în comuna Păuliș între 1992-2004²

Anii	Populația	Femei	Născuți	Decedați	Spor natural	Căsătoriți	Divorț	Emigrări
1992	4285	2190	56	66	-10	34	5	-
1996	4143	2110	45	82	-37	21	9	17
1998	4216	2159	57	77	-20	28	6	6
2000	4239	2151	44	49	-5	25	6	-
2004	4241	2176	34	53	-19	29	10	-

Concluzii: Analizând evoluția populației în perioada 1992-2004, constatăm o scădere a numărului populației stabile în toată perioada, se observă un spor natural neegal în creștere (-10/1992, la -19/2004), o scădere a numărului de căsătorii și o creștere a divorțurilor.

Se observă, de asemenea, că în perioada 1996-1998 au avut loc emigrări în număr de 23 persoane.

Redăm mai jos în tabel, populația pe grupe de vârstă (din 5 în 5 ani), în urma recensământului din 2002.³

Grupa	TOTAL	Masculin	Feminin
0-4 ani	254	137	117
5-9 ani	292	148	144
10-14 ani	336	171	165
15-19 ani	276	143	133
20-24 ani	270	137	133
25-29 ani	298	151	147
30-34 ani	325	152	173
35-39 ani	246	126	120
40-44 ani	241	139	102
45-49 ani	266	135	131
50-54 ani	235	108	127
55-59 ani	226	106	120
60-64 ani	254	110	144
65-69 ani	233	106	127
70-74 ani	166	73	93
75-79 ani	111	39	72
80-84 ani	75	34	41
Peste 85 ani	44	12	32
TOTAL	4148	2027	2121

² Direcția Județeană de Statistică; Fișa localității

³ Ibidem

Concluzie: Analizând tabelul cuprinzând populația comunei pe grupe de vârstă, constatăm un număr ridicat al populației cuprinsă între 10-14 ani, 30-34 ani, număr ridicat al bărbaților cu vârste între 10-14 ani și al femeilor cu vârste între 30-34 ani.

De asemenea, se observă un număr redus al populației cu vârsta peste 80 de ani, atât la sexul masculin cât și la cel feminin. Aceasta denotă faptul că la noi condițiile de viață sunt departe de cele ale țărilor din vestul Europei, din Statele Unite ale Americii, Canada, etc.

4.1.3.Mobilitatea teritorială a populației

Mobilitatea populației este un fenomen ce a caracterizat societatea din cele mai vechi timpuri și până astăzi. Așadar ea are un profund caracter istoric, manifestându-se în mod diferențiat în spațiu și timp în funcție de factori și condițiile concrete, specifice de la o etapă la alta și dintr-un loc în altul.

Noțiunea de mobilitate are o sferă foarte largă de cuprindere de la cea teritorială și până la cea socială. În acest sens putem defini mobilitatea populației ca fiind procesul prin care persoanele își schimbă statutul rezidențial, profesional sau social.

În mod corespunzător, dacă facem o schemă a mobilității putem distinge mobilitatea spațială(teritorială sau geografică), mobilitatea profesională și mobilitatea socială, schimbarea statutului matrimonial, schimbarea statutului educațional.

Dintre toate cea mai complexă și care influențează în același timp și celelalte tipuri de mobilități este mobilitatea spațială, teritorială sau geografică a populației. Este un proces care cuprinde suma deplasării populației în spațiu, distorsionate de cauze variate, pe distanțe mai mari sau mai mici însoțite sau nu de schimbarea definitivă (permanentă) a domiciliului.

Migrația este în ultimă instanță nu numai o schimbare de domiciliu ci și o schimbare de mediu social, cultural, economic și afectiv.

Din diferența dintre natalitate și mortalitate rezultă bilanțul demografic natural, care determină creșterea naturală a populației iar diferența dintre imigrări și emigrări pune în evidență creșterea migratorie.

Emigrația se referă la plecările (ieșirile) de populație dintr-o anumită zonă indiferent de mărimea sau nivelul economic al acesteia. În comuna noastră este evidentă emigrarea populației de origine germană înainte și după 1989 în Germania .

Imigrația definește populația migrantă sosită sau intrată într-o zonă sau localitate.

În această situație avem populația care a venit în comuna Păuliș din diferite zone ale țării: Munții Apuseni, județul Alba, Moldova, județele Harghita, Covasna, Bihor, etc.

În funcție de factorii și condițiile care au favorizat sau au determinat deplasarea, putem distinge următoarele categorii de populație:

-populația migratoare este cea care s-a deplasat sau se deplasează în teritoriu schimbându-și domiciliul și locul de muncă. Aici se încadrează atât deplasările de la o localitate la alta și până la deplasările de la un continent la altul. Exemplu în acest sens sunt emigranții în Germania și America de Nord, imigrările în comuna Păuliș din celelalte județe ale țării, care au avut ca efect schimbarea domiciliului și a locului de muncă.

-populația flotantă –cuprinde populația ce se deplasează pentru muncă, recreere sau alte scopuri, în altă localitate decât cea de reședință, fără a-și schimba domiciliul de bază, pentru o perioadă mai mare de 48 ore. În această situație putem exemplifica perioada înainte de 1989 când în cadrul fermelor IAS Barațca, CAP Păuliș, CAP Sâmbăteni, s-a folosit forța de muncă flotantă adusă cu prioritate din diferite zone ale Moldovei și Transilvaniei pentru campaniile din agricultură de primăvară, vară și toamnă. Aici, putem de aminti și persoanele care se deplasează temporar pentru muncă în statele europene, cu prioritate: Italia, Spania, Germania etc., fără a-și schimba domiciliul.

-populația navetistă – este formată din populația ce se deplasează zilnic alternativ pentru muncă în teritoriu, între localitatea de domiciliul și localitatea unde își exercită activitatea.

Din datele pe care le deținem se constată că în prezent la nivelul comunei Păuliș 620 persoane au locul de muncă în altă localitate din județ, fac naveta zilnic, iar 357 lucrează pe raza comunei în diferite sectoare.

Trebuie să arătăm faptul că înainte de 1989 cea mai mare parte a populației din comună era navetistă cu prioritate în municipiul Arad, fiind

angajați la marile întreprinderi: Întreprinderea de vagoane, Uzinele textile (UTA, Tricolul Roșu), Combinatul Chimic Vladimirescu, Întreprinderea de Strunguri, Combinatul de prelucrare a lemnului IMAR, Uzina de ceasuri Victoria, etc., precum și în orașul Lipova la secțiile Uzinei de Vagoane, Uzina de Strunguri, Autobaza de transport, etc.

Comuna Păuliș fiind la o distanță apropiată de municipiul Arad precum și de orașul Lipova, existența unor locuri de muncă pentru populația masculină și feminină, mijloacele de transport la un preț acceptabil și la timp, a dus la situarea pe primul loc a navetismului (peste 1000 de persoane) aproximativ 60% din populația activă lucrând în afara comunei.

După 1989, datorită restrângerii masive a activităților industriale, numărul navetiștilor este din ce în ce mai mic.

Tabel cuprinzând evoluția sporului migrator în comuna Păuliș în perioada 1970-2004⁴

Anii	Populația comunei	Veniți	Plecați	Spor migrator
1970	4916	174	145	+29
1975	5009	68	78	-10
1980	4618	45	70	-25
1981	4634	47	68	-21
1982	4659	35	102	-67
1983	4505	29	101	-72
1984	4454	63	61	+2
1985	4457	55	47	+8
1986	4473	49	42	+7
1987	4423	42	52	-10
1988	4457	36	61	-25
1989	4473	52	50	+2
1992	4222	77	84	-7
1996	4175	83	60	+23
1998	4208	113	51	+62
2000	4244	54	52	+2
2002	4148	64	62	+2
2004	4227	110	87	+23

⁴ Direcția Județeană de Statistică; Date din BDL 1968-2004

Din studiul tabelului de mai sus, desprindem următoarele concluzii:

- Se constată un spor migrator negativ până în anul 1989, număr ridicat al persoanelor care au plecat din localitate;

- Persoanele au plecat fie în străinătate, în Germania, pentru a se stabili cu domiciliul, fie în căutarea unui loc de muncă la oraș.

În perioada de după 1970, migrația spre oraș a fost masivă, problema cooperativizării de la sate și nevoia de forțe de muncă la oraș în construcții, industrie, a dus la restrângerea activităților la nivelul comunei Păuliș precum și la tendința unora de a părăsi comuna, în scopul găsirii unor soluții privind locuri de muncă foarte bune, schimbând domiciliul în municipiul Arad.

Semnificativ este faptul că după anul 2000, foarte multe persoane au început să părăsească mediul urban (Arad), căutând să-și construiască sau să-și cumpere case în comuna Păuliș.

4.1.4 Structura populației active și ponderea ei în ramurile economiei comunei

Structura populației pe domenii de activitate este determinată de faptul că locuitorii din comuna Păuliș, încă din cele mai vechi timpuri au avut ca domeniu principal de activitate agricultura și viticultura.

Spre sfârșitul secolului al XIX-lea au apărut primii meșteșugari, iar mai târziu după cel de al doilea război mondial, populația a început să activeze și în alte domenii de activitate.

Schimbările de mediu socio-economic se reflectă și în domenii noi de activitate, care până atunci nu au fost accesibile: industrie, construcții, transporturi, comerț, gospodărie comunală și altele.

Pentru a reda cât mai sintetic structura populației în diferite domenii de activitate ale economiei, prezentăm următoarea situație statistică pentru perioada 1970-1989.⁵

⁵ Direcția Județeană de Statistică; Fișa localității

Total populație ocupată	Anii															
	1970	1975	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989				
Industrie	579	858	669	696	750	612	743	664	554	392	416	551				
Agricultură	563	553	344	325	447	303	473	432	328	188	202	229				
Construcții	82	70	41	96	44	41	32	13	20	11	11	11				
Transporturi	22	18	39	33	21	21	27	15	10	10	38	38				
Comerț	32	27	28	27	28	26	24	24	24	24	25	28				
Învățământ, cultură, artă	37	35	42	46	46	40	40	39	40	39	28	28				
Ocroirea sănătății, asistență socială	17	14	9	8	9	8	8	9	12	12	12	12				
Administrație publică	8	7	7	7	7	7	6	6	7	6	5	5				
Cooperatori CAP	596	594	526	481	475	437	319	415	582	574	537	552				
Muncitori	419	719	546	570	612	476	626	533	428	299	322	402				
Personal didactic total	22	32	36	37	37	32	32	32	32	30	30	30				
Personal didactic învățământ preșcolar	6	7	9	9	8	7	7	7	7	7	7	8				
Personal didactic învățământ primar și gimnaziu	16	25	27	28	29	25	25	25	25	23	23	23				
Medici- sector public	1	2	2	2	2	2	2	3	5	3	3	3				
Personal mediu sanitar	5	6	5	5	5	4	5	5	5	5	5	5				

Din analiza tabelului care prezintă structura populației ocupate în diferite domenii de activitate ale economiei comunei, constatăm că în perioada 1970-1989 ponderea cea mai mare o ocupau agricultorii, membrii cooperatori, care lucrau pământul în cele două CAP-uri; pe locul doi, se situau muncitorii care erau angajați în uzinele și fabricile din Arad și Lipova. Un număr ridicat din populație lucra în sectorul public și cooperatist.

Ramura predominantă în economia comunei rămâne tot agricultura, care a înregistrat modificări structurale importante în perioada analizată, privind mecanizarea, combaterea bolilor și dăunătorilor, creșterea animalelor în cadrul unităților de producție IAS Barațca, CAP Păuliș, Sâmbăteni.

De asemenea, se observă că în perioada 1970-1984 o parte importantă a populației lucra în construcții, apoi numărul acestora a început să scadă simțitor.

În celelalte ramuri ale economiei, transporturi, comerț, învățământ și cultură se menține un echilibru, cu mici creșteri sau scăderi ale populației ocupate între anii 1970-1989.

Era foarte mic numărul persoanelor încadrate în administrație și ocrotirea sănătății.

Structura populației ocupate pe activități ale economiei naționale la recensământul din 2002⁶

Total persoane ocupate din care:	1089
Agricultură, silvicultură, vânat	151
Industria extractivă	17
Industria prelucrătoare	302
Energie electrică, termică, gaze și apă	31
Construcții	99
Comerț, reparații auto, bunuri casnice	161
Hoteluri și restaurante	22
Transport, depozitare, comunicații	105
Activități financiare	12
Tranzacții imobiliare, închirieri servicii	9
Administrație publică	63
Învățământ	52
Sănătate și asistență socială	45
Alte activități de servicii colective, sociale	14
Activități ale persoanelor angajate în gospodării	1

⁶ Ibidem

Concluzie: Față de perioada comunismului, populația activă, ocupată în diferite domenii ale economiei comunei, a scăzut aproape la jumătate. Cea mai mare parte a populației este angajată în industria prelucrătoare (302 persoane), urmată de comerț (161 persoane), agricultura și silvicultură (151 persoane), iar mai semnificativ ar fi personalul ocupat în construcții și transporturi (99, respectiv 105 angajați), restul activităților au sub 65 de persoane ocupate.

Constatăm de asemenea, că din rândul personalului ocupat feminin, cele mai multe lucrează în domeniul industriei alimentare și textilă, urmate apoi de servicii de vânzări, iar dintre bărbați ponderea ridicată a populației lucrează în metalurgie și construcții metalice, urmată de agricultură, silvicultură și conducătorii de vehicule.

Populația după situația economică (activă, inactivă) 2002⁷

Total populație stabilă din care:	TOTAL	Masculin	Feminin
	4148	2027	2127
1. Populația activă, din care:	1177	730	447
Persoane ocupate	1089	673	416
Șomeri în căutarea altui loc de muncă	53	34	19
Șomeri în căutarea primului loc de muncă	35	23	12
2. Populația inactivă din care:	2971	1297	1674
Elevi /studenți	696	362	334
Pensionari	1062	508	554
Casnice	657	97	560
Întreținute de alte persoane	440	231	209
Întreținute de stat sau organizații private	12	8	4
Persoane cu altă situație economică	104	91	13

Analizând situația populației stabilă la recensământul din 2002 din comuna Păuliș, după situația economică, se constată următoarele:

- Populația totală stabilă pe comună este de 4148 persoane, în pondere de aproximativ 50% de sex masculin și feminin

- Populația activă cuprinde 1177 persoane, din care reprezintă 1089, 60% bărbați și 40 % femei, angajate, iar numărul de șomeri se ridică la 88 persoane, adică 8,8%.

- Se observă ponderea ridicată la nivelul comunei a populației inactivă de 2971 persoane cu pondere mai ridicată sexul feminin, care cuprinde un

⁷ Ibidem

număr ridicat de pensionari (1062 persoane, 50% femei, 50% bărbați), un număr ridicat de persoane casnice, 657 persoane, din care femei 560 persoane.

Desprindem concluzia că la nivelul comunei Păuliș cea mai mare parte din populație este inactivă în număr de 2971 persoane, care se compune din elevi și studenți 696 persoane, pensionari 1062 persoane, casnice 657 persoane, persoane întreținute de alte persoane 440, iar populația activă 1177 persoane, fapt ce se răsfârge negativ și asupra vieții economice și sociale a comunei în ansamblu.

Populația după statutul profesional și locul de muncă, recensământ 2002⁸

Statutul profesional	Total	Masculin	Feminin
Salariați	992	575	417
patroni	9	7	2
Lucrători pe cont propriu	92	80	12
Membrii ai unor societăți agricole	1	0	1
Lucrători familiali în gospodăria proprie	44	43	1
Altă situație	4	2	2
Total	1142		

Sectorul în care lucrează	TOTAL	Masculin	Feminin
Persoane din sectorul de stat	352	230	122
Persoane din sectorul privat	716	418	298
Persoane din sectorul mixt	36	22	14
Persoane din gospodăria proprie	38	37	1
Total	1142		

Locul de muncă

În aceeași localitate	357 persoane
În altă localitate din județ	620 persoane
În alt județ	6 persoane
În altă țară	9 persoane
Total	992 persoane salariați

⁸ Direcția Județeană de Statistică; Recensământul populației și locuințelor 2002

Din tabelele de mai sus se constată că avem în comuna Păuliș un număr de 992 persoane, care au calitatea de salariați, din care cei mai mulți sunt de sex masculin (575 persoane) și un număr de 92 persoane, care lucrează pe cont propriu, un număr de 9 patroni.

Cele mai multe persoane lucrează în sectorul privat, 716 din care 418 de sex masculin, apoi în sectorul de stat 352 persoane din care 230 de sex masculin.

Constatăm de asemenea, că cea mai mare parte din salariații comunei lucrează în alte localități din județ (municipiu, orașe, comune, 620 persoane), iar 357 sunt angajați prin contract de muncă în comună.

Concluzionând putem spune că, raportat la numărul populației comunei Păuliș de 4148 locuitori, avem un număr foarte scăzut de salariați, 1142 persoane, care depun o muncă activă aducătoare de venit la nivelul comunei.

Populația după nivelul de instruire, recensământul din 2002⁹

Școli absolvite	Număr persoane
Învățământ superior de lungă durată	97
Învățământ superior de scurtă durată	9
Învățământ postliceal și maiștri	43
Învățământ liceal	678
Învățământ profesional și de ucenici	485
Învățământ secundar inferior (gimnazial)	1169
Învățământ primar	855
Fără școală absolvită	266
Total populație peste 10 ani	3603
Total populație de 6 ani ce urmează școli	De stat 692 Private 17

Având în vedere nivelul de instruire a populației din comuna Păuliș, constatăm următoarele:

- Cea mai mare parte din populația comunei are un nivel de pregătire gimnazial, 1169 persoane;

- Se observă, de asemenea, un număr de 855 persoane mai în vârstă sau rromi, care nu au reușit să termine decât ciclul primar;

- Învățământul liceal, profesional și de ucenici este absolvit de 1163 persoane din comună, echivalentul populației cu pregătire gimnazială (1169 persoane)

- Se constată și un număr ridicat de persoane 266, care nu au urmat nici un ciclu de școlarizare sunt analfabeți.

⁹ Ibidem

- Nici învățământul superior de lungă și scurtă durată, absolvit de cele 106 persoane din comuna noastră cu un procent de peste 3% nu se ridică la nivelul cerințelor comunității celor 4148 locuitori.

4.1.5 Structura națională și religioasă a populației

Alături de populația de origine română, care reprezintă majoritatea în componența populației comunei Păuliș, intră și alte etnii: maghiari, rromi, germani, slovaci, ucraineni și alții.

După secolul al XI-lea, în documente apar și nume maghiare pătrunse în dările oferite de regii unguri unor persoane cu merite deosebite.

Documentele mai pomenesc despre colonizări ale sârbilor în aceste locuri, prin secolul al XV-lea, persistența lor în comuna noastră fiind dovedită de nume de familie existente și astăzi: Strajici, Nicolici, Popovici, Ivici, Rus, Stoian și alții.

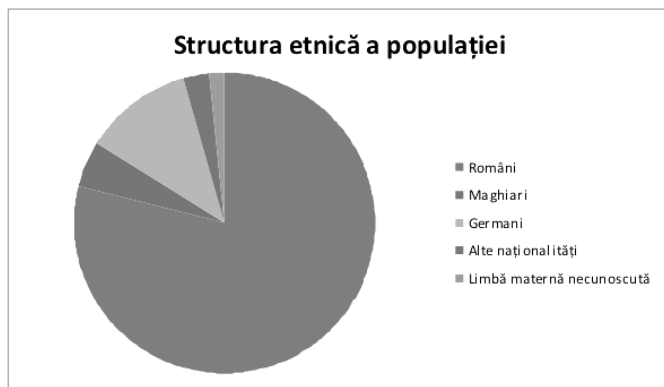
După anul 1773 au avut loc colonizări de șvabi și maghiari în Păulișul Nou și Vechi ceea ce a contribuit la schimbarea structurii naționale. Colonizarea masivă a maghiarilor, germanilor și slovacilor a început abia după 1835 în comuna noastră.

Din punct de vedere etnic, structura populației se reprezenta astfel la recensământul din 1890 în comuna Păuliș:

Localitate	Români	Maghiari	Germani	Alte naționalități	Limbă maternă necunoscută
Păulișul vechi	1439	193	211	46	60
Păulișul nou	36	12	344	8	-
Cladova	702	11	11	22	26
Sâmbăteni	1749	33	6	64	-
Total	3926	249	572	140	86
Procentul	79%	5%	11,50%	2,80 %	1,70%

Analizând datele din tabel rezultă că populația de origine română ocupă în Păuliș 79% din totalul populației, sunt majoritară pe aceste meleaguri. Semnificativ este faptul că după 1867 (crearea statului dualist austro-ungar), politica de maghiarizare a fost o problemă de stat. Legile date de cancelaria imperială urmăreau maghiarizarea totală a populației românești. Cu toate acestea populația maghiară reprezenta doar 5% din totalul populației comunei.

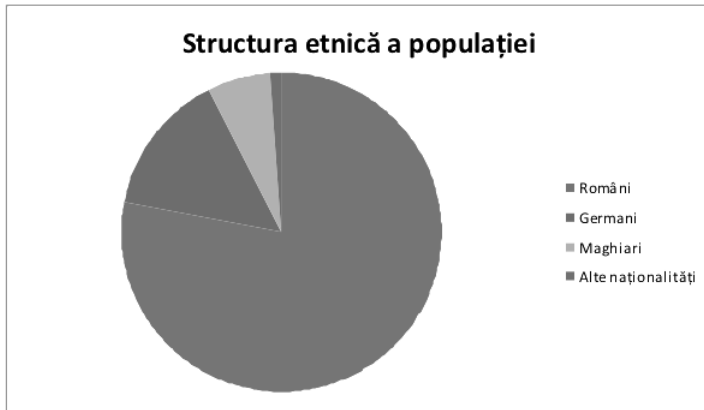
Structura etnică a populației

Situația populației comunei Păuliș din punct de vedere etnic în anul 1900

Dacă analizăm datele din tabel, se observă că în continuare la recensământul din anul 1900 populația din Păuliș este majoritară, având un procent de 78%, urmată de populația germană care înregistrează un procent de 14,5%, fiind de altfel anul de vârf al înregistrării populației de origine germană stabilită în aceste părți.

Semnificativ de remarcat este puritatea etnică a localității Sâmbăteni - 94% români, aceasta păstrându-se majoritară nu numai ca număr, dar și ca spiritualitate.

Structura populației din punct de vedere etnic, la recensământul din 1920

Localitate	Români	Germani	Maghiari	Alte naționalități
Păuliș	1668	528	121	8
Cladova	470	-	-	-
Sâmbăteni	1773	-	7	-
Total	3911	528	128	8
Procente	85%	11,50%	2,50%	1%

Făcând o analiză a tabelului privind structura populației pe etnii în 1920 se constată următoarele:

- Se observă față de anul 1890 o creștere a populației de origine română la 85%

- Scăderea populației de etnie germană la 11,50%, datorită pierderilor suferite de pe urma războiului și a emigrărilor în străinătate

- Scăderea populației de etnie maghiară de la 6,5%, în 1890, la 2,50% în 1920

Populația stabilă pe etnii în comuna Păuliș, în 2002, din totalul populației de 4 148 locuitori

Români	Maghiari	Rromi	Germani	Slovaci	Ucraineni
3830	132	112	53	8	5

Sârbi	Bulgari	Alte naționalități
2	2	4

La recensământul din 2002 se constată că populația majoritară este română, în procent de 92%, urmată de maghiari, în număr de 132, adică 3,2%, rromi- 112, adică 2,6% și un număr de 53 germani, adică 1,5%.

Constatăm o scădere drastică a populației de origine germană, ca urmare a emigrărilor masive înainte și după 1989. De asemenea, se constată apariția etniei de rromi în localitățile Sâmbăteni și Păuliș într-un procent destul de semnificativ pentru recensământul din 2002.

Populația stabilă pe religii în comuna Păuliș din totalul populației de 4148 locuitori în 2002.¹⁰

Baptistă	Penticostală	Adventistă	Evanghelică reformată	Alte religii	Fără religii
249	702	28	4	21	6

Analizând populația stabilă pe religii, în Păuliș în anul 2002, se constată următoarele:

- Numărul ridicat de ortodocși la nivelul comunei, 2905 persoane, care frecventează bisericile ortodoxe și Oastea Domnului din localitatea Sâmbăteni

¹⁰ Direcția Județeană de Statistică; Recensământul populației și locuințelor 2002

- Cultul pentecostal înregistrează un număr ridicat de credincioși, 702 persoane, care se roagă în bisericile pentecostale din Sâmbăteni, Păuliș și Cladova.

- Cultul baptist are un număr mai mare de credincioși în localitatea Sâmbăteni, unde s-a construit și o biserică nouă, în Păuliș s-a renovat biserica. În total cultul baptist este înregistrat cu 249 persoane.

- Bisericile romano-catolice din Păulișul Vechi și Păulișul Nou sunt înscrise la recensământ cu un număr de 178 credincioși.

- Cultul adventist de ziua a șaptea cuprinde un număr de 28 de credincioși care și-au construit în Păuliș o biserică nouă.

Concluzionând, arătăm că, indiferent de religie sau etnie, este necesară și importantă buna conviețuire între săteni.

4.2 . Sistemul de așezări din comună

4.2.1 Apariția și dezvoltarea așezărilor (satelor)

Primele atestări scrise în legătură cu existența și popularea așezărilor din comuna Păuliș, apar după secolul al XII-lea. Sistemul de așezări din localitatea Păuliș este menționat în registrul dijmelor papale din 1333, iar satul Sâmbăteni apare în documentele din secolul al XII-lea sub denumirea de „Szumbuth”, nume care se pare a fi legat de ziua Sâmbetei. Numele localității Sâmbăteni pare a se asemăna cu onomastica unei zile din săptămână. În țara noastră există localități ce poartă numele zilelor săptămânii. Nicolae Iorga socotea aceste localități botezate după numele zilei când se ținea în satul respectiv obișnuitul târg săptămânal.¹¹

Aceeași părere ar fi avut-o și monografistul Somogy Gyula, care în lucrarea sa „Descrierea comunelor județului Arad” arată că era lângă vatra satului un loc numit „Râtul”, unde se afla o crâșmă ce purta numele de „Baba Cati.” Pe vremea regimentelor grănicerești, soldații se adunau în acel loc în fiecare sâmbătă, de aici venind denumirea localității Sâmbăteni. Sătenii erau militari de origine sârbă, care apărau hotarele de năvala turcilor. Ei plecau în patulă pe o săptămână întregă și se întorceau sâmbăta pentru a da raportul. La locuința căpitanului se adunau toți militarii sâmbăta, unde primeau instrucțiuni pentru noua săptămână. Locul a primit denumirea de

¹¹ Istoria României, volumul VIII, p. 38

„Sâmbăteni”, iar de aici „Sembotel”. Preoții sârbești l-au numit „Subotel”, iar maghiarii „Szabadhel”, cu timpul să devină Sâmbăteni.

Așa după cum am menționat în capitolul „File de istorie”, primele atestări documentare ale Păulișului sunt din anul 1333, când în registrul dijmelor papale apare sub numele de Paululuse, iar în anul 1334 sub denumirea de Sacerdos de Paulese, după numele ordinului călugărilor Paulini din cetatea Cladova. În secolul al XV-lea, în anul 1478, întâlnim denumirea de Pal-Elesy și de Palelese. La începutul secolului al XVI-lea, Păulișul este amintit în legătură cu schitul călugăresc existent pe atunci la gura văii Cladova, care a exploatat locuitorii din „Paulese” ca de altfel și pe cei din împrejurimile localității.

Localitatea Cladova este menționată documentar pentru prima dată în anul 1308 sub numele de Kolodva. În anul 1333, localitatea Cladova apare sub numele de Sacerdos de Galadna.¹² (vezi capitolul I)

La începutul secolului al XIII-lea apar date scrise despre toate localitățile comunei Păuliș.

În prezent sistemul de așezări al comunei Păuliș se compune din patru sate:

- Păuliș, reședința de comună, cu 1778 persoane;
- Sâmbăteni, sat aparținător, cu 1786 persoane;
- Cladova, sat aparținător, cu 362 persoane;
- Barațca, sat aparținător, cu 222 persoane

În total, în comuna Păuliș, sistemul de așezări format din cele 4 sate cuprinde un număr de 4148 persoane, conform recensământului din anul 2002.

Casă nouă din Păuliș

Ca formă și tip de sate, comuna Păuliș este sat de câmpie (sat adunat), făcând parte din categoria așezărilor cu forme geometrice regulate, poligonale sau areolare.

Poligoanele realizate în dezvoltarea comunei nu permit deschiderea de străzi noi, rămânând loturi de case mari, care depășesc

¹² Coriolan Suciu - *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*. Ed. Academiei RSR București. 1968, p.33

suprafețele cu grădinile. Drept urmare, rezultă o densitate scăzută a populației raportată la hectar/vatră. În aceste poligoane procentul construit este relativ mare, densitatea clădirilor fiind de 4-5 la hectar. Astfel nu se poate trece la o îndesire a populației în vatră, modificările fiind neeconomice.

Casă veche din Păuliș

Studiile privind planul de sistematizare a comunei redă densitatea populației raportată la suprafața zonei de locuit.

Redăm mai jos situația cuprinsă în planul de sistematizare a comunei Păuliș din 1979, plan care cuprinde comunitatea populației raportată la suprafața zonei de locuit prezentată atunci și în perspectivă:

Localitatea	Nr. locuitori	Nr. hectare în habitat	Densitatea locuită/ha
Păuliș	1980	123 ha	16 loc/ha
Sâmbăteni	1772	162 ha	10 loc/ha
Cladova	400	26 ha	15 loc/ha
Barațca	415	50 ha	8 loc/ha
Total	4567	361 ha	12 loc/ha

Măsurile impuse de regimul comunist privind sistematizarea localităților, au redat agriculturii până în 1982, 300 ha, care în 1967 aparțineau vetrelor de sate, punându-se borne de delimitare a intravilanului (în ideea de a se extinde casele pe verticală).

Suprafața totală a comunei este de 12806 hectare, iar numărul populației la recensământul din 1970 a fost de 4916 locuitori, rezultând o densitate medie de 40 locuitori/km².

Cu această densitate, comuna Păuliș se prezintă sub media pe țară care era de 90,8 locuitori/km² și chiar sub media pe județ de 66 locuitori/km².

Densitatea a scăzut drastic prin scăderea numărului de locuitori, astfel că în anul 2002 populația comunei a ajuns la 4148 locuitori, densitatea coborând sub 40 locuitori/km².

Analizând fondul de locuințe al comunei Păuliș, se poate aprecia că starea clădirilor este bună în proporție de 70%, mediocră 20% și rea 10%.

Dacă în anul 1900, Păulișul avea 621 clădiri de locuit, Sâmbăteni 437, Cladova 112 (total 1170, inclusiv Barațca), în anul 1986 numărul total de clădiri se ridică la 1585 (la nivelul comunei), iar în 2002 numărul locuințelor atinge cifra de 1617, din care proprietate privată 1524 și proprietate de stat 93.

Vederi din localitatea Sâmbăteni în anul 1930

Se constată o creștere substanțială a numărului de locuințe, clădiri într-o perioadă de aproximativ 86 ani, de la 1170 clădiri (1900) la 1585 (în anul 1986) cu peste 400 clădiri la nivelul comunei.

Redăm mai jos câteva date despre fondul de locuințe în perioada 1970-2004.¹³

¹³ Direcția Județeană de Statistică; Date din BDL 1968-2004.

Din tabelul de mai sus se constată o creștere a numărului de locuințe în perioada 1970-2004, de la 1560 la 1617 (57 de clădiri) la nivelul comunei, în același timp crescând și suprafața locuibilă pe mp.

Aspecte din viața cotidiană a localității Sâmbăteni, 1934

Imagini din localitatea Sâmbăteni în anul 1930.

S-au dat în folosință și locuințe din proprietatea statului 26 (în 1970), 10 (în 1980) la IAS Barațca și în 1985, 4 locuințe (blocul de la Sâmbăteni). Aceste locuințe au trecut în proprietate privată după anul 1989.

Se observă un ritm intensiv de construcție a locuințelor în perioada 1970-1975 (72,52), după care urmează o scădere a numărului proprietarilor care își construiesc case. Creșterea substanțială s-a datorat primei etape a cooperativizării agriculturii când veniturile erau mai ridicate.

În perioada după 1989 se observă un ritm mediu de ridicare a construcțiilor cuprins între 10-12/an.

Analizând materialele de construcție folosite pentru aceste clădiri, vom observa în tabelul de mai jos, preponderența celor construite din pământ bătut, lemn, piatră, respectiv cărămidă în anul 1900.

Situația fondului de locuințe în 1900

Din tabelul de mai sus se constată numărul ridicat de case construite din pământ bătut (în special în localitatea Păuliș, 237) o pondere ocupând-o casele etnicilor germani, colonizați în 1773 în Păulișul Nou. Se constată un număr ridicat al caselor din lemn în Păuliș (178) și Sâmbăteni (151), construite, în Sâmbăteni, cu lemn adus din Pădurea Almășigului (lângă Mureș), iar la Păuliș din lemnul adus din apropiere, Dealurile Zărandului.

Redăm în tabelul următor câteva date privind recensământul populației și al locuințelor din 2002:

Populația și sistemul de așezări din comună

Indicatori	Nr. total	Apă în locuințe	Canalizare sistem propriu	Instalație electrică	Baie în locuință	Bucătărie în locuință	Centrală termică
Nr. gospodării populație	1252	-	-	-	-	-	-
Nr. persoane care alcătuiesc gospodăriile	4134	-	-	-	-	-	-
Nr. camere de locuit	4578	-	-	-	-	-	-
Suprafața camerelor (mp)	73865	-	-	-	-	-	-
Nr. locuințelor	1603	-	-	-	-	-	-
Nr. locuințe permanente	1265	567	479	1576	436	1396	35
Nr. locuințe sezoniere	338						
Nr. locuințe proprietate privată	1546	-	-	-	-	-	-
Nr. locuințe proprietate de stat	51	12	11	48	7	44	0

Din tabelul de mai sus constatăm că din totalul locuințelor permanente și sezoniere nici 50% nu au introdusă apa în locuință (în anul 2002), abia 479 au canalizare în sistem propriu (sub 30%), baie în locuință (sub 30%), iar centrală termică de încălzire în procent foarte mic de locuințe.

Situația este asemănătoare și în locuințele proprietate de stat la nivelul comunei.

În concluzie, putem spune că utilitățile (apă, canalizare, încălzire, etc.) în comuna Păuliș sunt încă sub standardul multor state din Europa. Sperăm că odată cu intrarea în Uniunea Europeană, autoritățile administrației publice centrale și locale vor depune eforturi în vederea accesării și valorificării proiectelor europene în vederea dezvoltării infrastructurii utilităților în România și implicit în comuna Păuliș.

4.2.2. Structura funcțională a așezărilor

Conform clasificării funcționale a așezărilor rurale (după Vasile Cucu), comuna Păuliș este un important centru de producție agricolă, făcând parte din grupa A, iar după clasificarea lui I. Șandru se încadrează la așezările cu funcțiuni agricole cerealiere și viticole.

Funcțiunile comunei Păuliș sunt caracterizate de următoarele activități:

a) Activitatea agricolă, fiind un centru principal de producție agricolă cu funcțiuni predominant agricole, în care este dezvoltată agricultura cu pondere pe culturile de câmp, după care urmează viticultura, legumicultura, cultivarea pomilor fructiferi și creșterea animalelor.

b) Activitatea industrială, activitate care a început să prindă contur pe raza comunei după 1989, aceasta materializându-se în activitățile industriale ale carierei de piatră ICIM Arad, balastierelor care exploatează sorturi, nisip, pietriș, etc. , unități de exploatare și prelucrare a lemnului, S.C. Wegland Alpin S.R.L., centrul privat de prelucrare a strugurilor și producerea vinului S.C. Wine Princess S.R.L., S.C. Contis Car Parts S.R.L., unitate de producție electromotoare, bobinaje, etc. pentru autoturisme, S.C. Cimevar S.R.L., unitate de producere a diferitelor tipuri de bolțari din beton.

c) Activitatea turistică este impusă de existența cadrului natural, (pădure, dealuri), care atrag turiști în excursii, drumeții, popasuri în locații pitorești pe Valea Cladovei. În ultimul timp s-a construit foarte mult pentru dezvoltarea unui turism de calitate pe raza comunei (vezi capitolul „Potențialul turistic al comunei”).

d) Activitatea de deservire – social- culturală și comercială, activitate care a început să prindă contur pe raza comunei. Remarcăm activitatea din căminele culturale Păuliș, Sâmbăteni (dat în folosință în 2008) și Cladova; centrul complex de prestații sociale Păuliș (Azil de bătrâni dat în folosință în 2009), Casa de copii „Speranța” Sâmbăteni; pentru Păuliș S.C. Ada Oil carburanți, Tinu Oil Sâmbăteni; unități de deservire a populației cu produse alimentare și industriale; AF- uri în Păuliș, Sâmbăteni, Barațca și Cladova.

În cadrul comunei, Păulișul este centrul principal, localitatea care îndeplinește rolul coordonator în teritoriu, având funcțiuni mixte (agricultură, industrie, turism și deservire social-culturală). Celelalte sate au cel mult una, două funcții cu prioritate cea agricolă. Această funcție este cea mai dezvoltată, ca urmare a condițiilor naturale foarte bune, soluri cernoziomice,

agricultura fiind cea mai veche îndeletnicire a locuitorilor, așa cum am arătat la capitolul „Aspecte din viața cotidiană.”

Suprafața arabilă deține o pondere cu mult mai mare decât cea a pajiștilor și fânețelor naturale, principalul loc în cadrul agriculturii deținându-l culturile de câmp (grâu, porumb, orz, soia, floarea soarelui), în comparație cu creșterea animalelor.

Condițiile pedoclimatice favorabile culturii viței de vie au contribuit la dezvoltarea acestei subramuri, depășind ponderea creșterii animalelor, mai ales înainte de 1989.

Dezvoltarea pe termen lung a unităților industriale în comună, nu va influența schimbarea profilului social-economic al comunei Păuliș în ansamblul lui, menținându-se și în viitor funcțiunea agricolă.

Comuna Păuliș nu are funcție turistică propriu-zisă, însă peisajul natural din cadrul comunei, Valea Cladovei, Valea Mureșului, monumentul eroilor, pensiunea „Wine Princess” cu colecțiile de vinuri, oferă un loc minunat de agrement, pentru care autoritățile locale își prevăd o dezvoltare corespunzătoare a infrastructurii de turism, care să se ridice la nivelul cerințelor Uniunii Europene.

4.2.3 Situația dotărilor social culturale și de învățământ din comună

Obiectivul fundamental al politicii statului nostru este ridicarea continuă a nivelului de trai material și cultural, al condițiilor de viață a tineretului și persoanelor în vârstă, dezvoltarea utilităților (apă curentă, canalizare, încălzire, drumuri, etc.) la nivelul tuturor unităților administrative teritoriale (județe, municipii, orașe și comune).

În perioada comunismului s-au construit la nivelul comunei Păuliș o serie de obiective de investiții, care au sporit zestrea edilitar-gospodărească a localităților. În localitatea Sâmbăteni prin grija autorităților locale, primar Dehelean Ioan a fost construită Școala Generală cu clasele I-VIII și sala de sport; la Păuliș s-au construit Dispensarul uman și Poșta; la Cladova căminul cultural, dispensarul și magazinul sătesc, iar la Barațca s-a construit un magazin sătesc din inițiativa locuitorilor și a primarului Hack Petru.

Poșta și dispensarul uman din Păuliș,
construit în 1974

Căminul cultural din Cladova

Magazinul sătesc din localitatea Barațca

În această perioadă funcționau 5 grădinițe cu un număr de 250 copii, iar școlile cu peste 500 elevi. (Școala generală clasele I-VIII Păuliș, Școala generală cu clasele I-VIII Sâmbăteni (din 1974), Școala generală cu clasele I-IV Cladova, Școala generală cu clasele I-IV Barațca (până în 2002).

Unitățile de învățământ au avut încadrate, conform statutului de funcționari, un număr de 32 cadre didactice cu studii superioare și medii, care asigurau un proces instructiv-educativ corespunzător programelor de învățământ.

În localitatea Păuliș, era amplasată într-un loc plăcut și odihnitor, Tabăra de pionieri și școlari, care avea o capacitate de 120 de locuri pe serie. Curtea taberei a pus la dispoziția pionierilor terenurile sportive de handbal, baschet, volei, pistă aplicativă pentru „Circulație și PSI” în școli, precum și un club dotat cu mese de șah și tenis de masă.

Zilele de vară au făcut-o gazdă a pionierilor și școlarilor din diferite județe ale țării, care și-au petrecut vacanța la poalele Munților Zărandului, în zona de ieșire a Mureșului din defileu, în apropierea Monumentului Eroilor de la Păuliș.

Au deservit populația un număr de 8 cadre medicale, 3 medici și 5 asistente cu studii medii și postliceale.

Activitatea bibliotecii comunale este complexă și bogată, dispunând de 10 780 volume, dar cu un număr mic de cititori.

Având în vedere faptul că biblioteca funcționează într-un local impropriu în prezent, sperăm că odată cu mutarea acesteia în locul sediului primăriei, vom găsi spațiu suficient pentru o sală de lectură.

În 1982 existau în comună 13 unități comerciale, aparținând Cooperativei de consum Păuliș, care însumau o suprafață de 350 mp, 3 unități de alimentație publică cu o suprafață de 105 mp și 5 unități prestatoare de servicii cu o suprafață de 140 mp.

Grădinița cu program prelungit din Sâmbăteni, construită în 1980

În cadrul primăriei comunei Păuliș funcționau în anul 1986 în cadrul Legii 7 o serie de secții prestatoare de servicii: Secția prestatoare servicii buldoexcavator (2 utilaje), Secția de tinichigerie și confecționat măhuri, Secția de zidărie-zugravi, Gospodărie comunală, Secția de tâmplărie, și altele. Aceste secții aduceau un venit foarte important primăriei, executau în regie proprie lucrările de construcții în localități, Dispensar și PTTR Păuliș, Bloc Păuliș, Cămin Cladova, Bloc Sâmbăteni, au avut rezultate foarte bune în perioada 1986- 1989, un beneficiu 2 milioane lei 1989, având în statul de funcțiuni un număr de 30 de persoane sub autoritatea primăriei, primar Nicoară Petru.

Comuna Păuliș dispune de o unitate PTTR (Poștă și telefoane) amplasată într-un local nou începând cu anul 1980. Constatăm o creștere a numărului abonaților telefonici:

Rețeaua de telefonie 1970-1989¹⁴

Anul	1970	1975	1980	1981	1982	1983	1984	1985
Abonați telefonici	0	26	120	140	136	146	158	161
	1986	1987	1988	1989				
	165	174	186	189				

Din tabel se poate observa că în anul 1970 nu exista în comună centrală telefonică. În 1980, odată cu darea în folosință a localului și centralei

¹⁴ Direcția Județeană de Statistică

telefonice, numărul abonaților centralei telefonice se ridică la 120, iar în anul 2000, într-un interval de 20 de ani, numărul acestora s-a dublat.

Redăm mai jos abonamentele la radio și televiziune în perioada 1970-1989.¹⁵

Anul	1970	1975	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986
Abonamente radio	947	610	423	386	386	386	530	507	490
Abonamente televiziune	188	312	480	510	465	472	653	623	622
	1987	1988	1989						
	482	448	413						
	615	585	548						

Se constată din tabelul de mai sus că în anul 1970 posturile de radio la nivelul comunei noastre au fost foarte solicitate (947 abonamente), scăzând cu timpul interesul pentru radio, astfel că în 1989 ajungem la mai puțin de jumătate din abonamente (413 abonați).

În anul 1970 foarte puțini cetățeni din comună aveau abonamente la televiziune, dovadă că erau începuturile acesteia (188 abonamente) față de 947 abonamente la radio, populația nu avea posibilitatea să își cumpere televizor, să plătească abonamentul, cele mai multe abonamente se înregistrează în anul 1984 (653), după care urmează o ușoară scădere a lor până în 1989.

Energia electrică cu care se alimentează comuna Păuliș a pătruns cu mulți ani în urmă rețeaua de electrificare de după 1924, extinzându-se aproape în toate gospodăriile populației în prezent.

În 1982 comuna Păuliș nu a dispus de un sistem centralizat de alimentare cu apă. Necesarul de consum pentru populație și animale s-a obținut din fântâni, dar care nu au un debit suficient, variind în funcție de perioadele umede ale anului. După 1982 a început racordarea la sistemul de alimentare cu apă Ghioroc-Păuliș-Barațca, alimentarea întregului sistem are loc din puțurile forate la Ghioroc, unde de altfel se află și Uzina de apă care administrează localitățile din Podgoria Aradului.

După anul 2004 autoritățile locale din comuna Păuliș, prin primar profesor Nicoară Petru, acționează cu mult simț de răspundere în direcția accesării proiectelor europene, guvernamentale și locale în vederea

¹⁵ Direcția Județeană de Statistică; Date din BDL Anii 1968-1989

dezvoltării infrastructurii de drumuri și utilități (apă, canalizare, încălzire, etc.) precum și pentru intensificarea activității în crearea de noi obiective de investiții pe raza comunei.

Printr-un proiect guvernamental, Ordonanța Guvernului 7/2006, s-au început lucrările la Sistemul de alimentare cu apă în localitatea Sâmbăteni, cu stația de pompare și clorinare, lucrări încheiate în anul 2010, proiect cu cofinanțare din bugetul local.

Un alt proiect european Phare 2004 „Sistemul de gestionare a deșeurilor menajere din zona turistică Lipova”, cuprinzând orașul Lipova și localitățile Păuliș, Ghioroc și Zăbrani, proiect care a intrat în funcțiune în 2010, cu cofinanțare din bugetul local.

Construcția Căminului cultural din Sâmbăteni din fonduri locale, dat în folosință în anul 2008, s-a dovedit de un real folos pentru populație.

Schimbarea acoperișului la Școala Generală cu clasele I-VIII Sâmbăteni a fost de maximă urgență, deoarece țigla a ajuns într-o fază de deteriorare și degradare, astfel încât apa a început să se infiltreze în tavan. O altă realizare, cu efecte benefice pentru elevii și cadrele didactice, s-a concretizat prin darea în folosință a centralelor termice în cele două școli generale, din Păuliș și Sâmbăteni.

Tot prin două proiecte guvernamentale și cu o cofinanțare din bugetul local s-au realizat în localitatea Cladova 6 km de asfalt pe drumul comunal DC 69 între km 0-5,900, lucrare care s-a încheiat în anul 2010.

La școala din Păuliș, printr-un proiect local s-a betonat și asfaltat baza sportivă din curtea școlii, terenul de handbal și volei, lucrare care s-a încheiat în 2009.

De asemenea, la Școala Generală Păuliș s-a construit, printr-un proiect guvernamental, sala de gimnastică și sport, care s-a dat în folosință în luna iunie 2009.

Căminul Cultural din Sâmbăteni
construit în 2008.

Sala de gimnastică și sport de la Școala
Generală Păuliș construită în 2009

Remiza de pompieri Păuliș. Mașini pentru intervenții în stingerea incendiilor, 2009

Complexul de prestări servicii pentru persoane vârstnice, Păuliș

În curtea primăriei s-a construit Remiza PSI și garaje pentru mijloacele din dotare, lucrări care s-au finalizat în 2008 și 2010, precum și dotarea serviciului pentru situații de urgență a comunei cu 2 autospeciale, o mașină de intervenție rapidă de tip Mercedes în situație de dezastre, etc. Acestea au fost aduse prin fonduri locale, externe și sponsorizări.

Baza sportivă din Păuliș a fost modernizată printr-un proiect local cu sprijinul unor sponsori, executându-se lucrări în regie proprie de construcție a vestiarului, împrejmuirea arenei, alimentare cu energie electrică și termică.

- Construcția centrului complex de prestări servicii pentru persoanele vârstnice, 2009, Păuliș, lucrare finalizată.

4.2.4 Strategia de dezvoltare a comunei Păuliș

a) Considerații generale

Strategia de Dezvoltare este un document complex întocmit cu scopul de a stabili obiectivele, prioritățile și măsurile de dezvoltare strategică a comunei Păuliș pentru perioada 2008-2014.

Obiectivele, prioritățile și măsurile de dezvoltare strategică au fost stabilite în concordanță cu:

- PND 2007-2013 (Planul Național de Dezvoltare) la nivel național
- PDR Vest 2007-2013 (Planul de Dezvoltare Regională Vest) la nivel național
- Strategia de dezvoltare și Planul local de acțiune pentru județul Arad la nivel județean

- Planul Urbanistic General al comunei Păuliș- la nivel local

Obiectivul global al PND 2007-2013: „Reducerea cât mai rapidă a discrepanțelor de dezvoltare socio-economică între România și Statele Membre ale Uniunii Europene.”

Obiectivul general PDR Vest 2007-2013 este acela de a asigura dezvoltarea armonioasă a Regiunii de Vest, astfel încât aceasta să devină o regiune competitivă în cadrul Uniunii Europene cu o economie dinamică și diversificată, cu resurse umane superior calificate, iar PIB-ul regional pe locuitor să ajungă până în anul 2013 la 45% din PIB-ul mediu pe locuitor al UE.

b) Sistemul obiectivelor de dezvoltare

Comuna Păuliș este un loc minunat în pitoreasca Podgorie a Aradului, unde istoria se îmbină cu tradiția și valorile culturale românești în contextul integrării în Uniunea Europeană și a asigurării unei vieți mai bune și prospere pentru cetățeni.

În concordanță cu aceste aspecte ale comunei, Strategia de Dezvoltare locală cuprinde următoarele trei obiective strategice:

a) Facilitarea acceptului investițional la resursele naturale și la oportunitățile investiționale, în vederea dezvoltării unui mediu economic productiv;

b) Crearea unei infrastructuri moderne și a utilităților publice care să îmbunătățească calitatea vieții populației și să favorizeze dezvoltarea economică;

c) Dezvoltarea educațională socială și culturală a tuturor categoriilor sociale, respectând principiile egalității de șansă;

Planul de acțiune

Planul de acțiune din cadrul strategiei de dezvoltare a comunei Păuliș se bazează pe douăsprezece priorități articulate pe cele trei obiective strategice.

Obiectivul strategic nr.1

Facilitarea accesului investitorilor la resursele naturale și la oportunitățile investiționale, în vederea dezvoltării unui mediu economic productiv

- a) Îmbunătățirea mediului local de afaceri
- b) Dezvoltarea turismului rural

- c) Dezvoltarea unei agriculturi performante
- d) Dezvoltarea unei zone industriale și comerciale
- e) Valorificarea resurselor naturale și minerale

Obiectivul strategic 2

Crearea unei infrastructuri moderne și a serviciilor de utilitate publică care să îmbunătățească calitatea vieții populației și să favorizeze dezvoltarea economică.

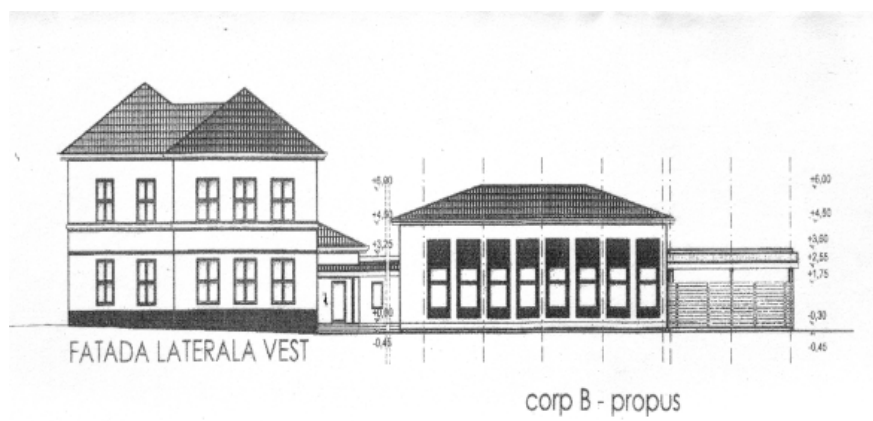
- a) Realizarea, modernizarea, extinderea infrastructurii de bază
- b) Modernizarea și diversificarea serviciilor publice

Obiectivul strategic 3

„Dezvoltarea educațională, socială și culturală a tuturor categoriilor sociale, respectând principiile egalității de șansă”

Acest obiectiv cuprinde următoarele priorități:

- a) Măsurile pentru asigurarea bunăstării și sănătății populației
- b) Programe realizate în domeniul protecției mediului și populației
- c) Creșterea coeziunii sociale și îmbunătățirii condițiilor de trai
- d) Îmbunătățirea infrastructurii și serviciilor furnizate în mediul școlar și preșcolar
- e) Dezvoltare activității culturale, sportive și de tineret

Extindere și renovare Școala Generală Păuliș

În baza strategiei de dezvoltare a comunei, Consiliul local și primăria își propun să realizeze următoarele obiective de investiții în perioada 2008-2013:

1. Reabilitarea conductei de apă la Păuliș și Barațca; Introducerea canalizării în Păuliș și Barațca cu stația de epurare în Păuliș, cu două stații de pompare în Păuliș, proiect european cu cofinanțare din bugetul local;

2. Asfaltarea a 15 km de străzi din Păuliș și Sâmbăteni; Reabilitare Cămin Cultural Păuliș, Reabilitare și construcție After School Păuliș. (Școală după program) proiect european cu cofinanțare de la bugetul local

3. Construcția și amenajarea parcului „Sabin Manuilă “ în localitatea Sâmbăteni, pe o suprafață de 1,4 ha, proiect european cu cofinanțare de la bugetul local

4. Reabilitare și extindere școala din Păuliș; reabilitare școala Sâmbăteni; proiect pe Programul Operațional Regional, proiect european cu cofinanțare de la bugetul local

5. Construirea sediului administrativ al primăriei Păuliș, proiect guvernamental, județean, local

Noul sediu administrativ al Primăriei comunei Păuliș. Clădire în construcție. 2010

6. Introducerea canalizării cu stație proprie de epurare pentru localitatea Sâmbăteni, proiect guvern, european, local

7. Amenajarea parcului din Păuliș și Cladova, proiect din bugetul local

8. Asfaltarea DC 69- Valea Mică, proiect guvernamental și cu cofinanțare din bugetul local

Parcul „Căpitanul Fătu Ioan” localitatea Păuliș. Lucrare în construcție. 2010

9. Modernizarea bazei sportive din Sâmbăteni; construirea unui vestiar care să corespundă cerințelor europene, proiect județean, local

10. Împrejmuirea cimitirului din Sâmbăteni și construirea capelei în cimitir, proiect din bugetul local și sponsorizări

11. Construcția a două blocuri ANL- Păuliș și Sâmbăteni

12. Construirea zonei de locuințe în Sâmbăteni, proiect guvernamental, local

13. Reabilitarea sediului vechi al primăriei Păuliș și amenajarea bibliotecii comunale, Muzeul Detașamentul Păuliș, amenajarea unor spații pentru ONG-uri, pentru promovarea proiectelor, proiect european, local

14. Construcția din fonduri europene a unui centru de informare turistică în localitatea Barațca, buget european, cofinanțare bugetul local

15. Crearea zonei industriale în localitatea Păuliș, proiect local, județean, fonduri locale

16. Crearea zonei de locuințe în Păuliș, proiect local, județean, fonduri locale

Stația de pompare și clorinare a apei din localitatea Sâmbăteni, 2010

Împreună cu Consiliul Local, primarul Nicoară Petru va stabili strategia de dezvoltare a comunei Păuliș, astfel încât în perioada următoare, care este destul de grea din punct de vedere financiar, să fie identificate resursele financiare și umane pentru punerea în practică a proiectelor care urmează a se derula până la finalizarea acestora.

Realizările deosebite înregistrate în ultimii ani la nivelul comunei Păuliș, promptitudinea cu care se rezolvă problemele primăriei, ale Consiliului Local, agenților economici și ale cetățenilor, au ca suport disponibilitatea și profesionalismul de care dă dovadă întreaga echipă de funcționari și personalul contractual din instituție.

La aceste realizări și-au adus aportul și consilierii locali, care au sprijinit inițiativa primarului prin proiectele depuse în fața Consiliului local, astfel că acestea au reușit în timp scurt să fie analizate și aprobate în vederea depunerii acestora la Agenția de Dezvoltare Vest Timișoara, Agenția de Dezvoltare Rurală pentru Agricultură și pescuit Timișoara, la Ministerul Mediului, Ministerul Transporturilor, Ministerul Dezvoltării Regionale și Turismului, la alte foruri superioare și ministere.

	VERIFICATOR	NUME	SEMNATURA	CERINTA	REFERAT/EXPERTIZA NR/DATE		
		S.C. CAPOTESCU STUDIO S.R.L. TIMIȘOARA, ale. Blănduș nr.2 tel/fax: 0256-472073, 0742054820 e-mail: capotescu@studiosrl.ro www.capotescu.com @ 2010 toate drepturile rezervate. Toate drepturile aparțin S.C. Capotescu Studio S.R.L.		BENEFICIAR: COMUNA VLADIMIRESCU, JUDEȚ ARAD		PROIECT NR: 55/2010	
SPECIFICAȚII/NUME ȘEF PROIECT Arh.Valentin CAPOTESCU		SEMNATURA		SCARA 1:50		CF NR.2362 NR TOP 12967/10	
PROIECTAT Arh.Valentin CAPOTESCU		SEMNATURA		DATA IUN. 2010		PROIECT: LOCALITATE: COMUNA VLADIMIRESCU, JUDEȚ ARAD	
DESENAT Arh.Valentin CAPOTESCU		SEMNATURA		DATA IUN. 2010		PLANȘA: PLAN INVOLTOARE	
						FAZA: A.C.	
						PLANȘA NR: AOS	

Centru de informare turistică Păuliș-Barațca

Evident, evoluția comunei Păuliș nu se va opri aici. Bunăstarea locuitorilor va crește odată cu îndeplinirea noilor etape de dezvoltare stabilite de primărie și Consiliul local, care cuprind: introducerea rețelei de apă în întreaga comună, a rețelei de canalizare, aducerea rețelei de gaze naturale, construirea unor blocuri ANL, construirea unor case pentru specialiști (medici, ingineri, profesori, polițiști, etc.), asfaltarea tuturor străzilor și drumurilor de acces în comună și localități, asfaltarea unor drumuri agricole și forestiere de strictă necesitate, amenajarea în Păuliș a zonei de locuințe pentru tineri până la 35 de ani, atragerea unor investitori pentru zonele industriale din Păuliș și Sâmbăteni, dezvoltarea localității Cladova ca zonă agroturistică și de agrement, dezvoltarea turismului în zonă.

Anii care urmează vor da Păulișului o nouă înfățișare. Ca simbol al recunoștinței și prețuirii eroilor, care și-au sacrificat viața pentru binele și

prosperitatea noastră, a generațiilor viitoare, este necesar să facem eforturi susținute cu toții, pentru ca în viitor comuna Păuliș să se ridice la nivelul comunelor din statele dezvoltate ale Uniunii Europene. Nutrăm sentimente că într-un timp cât mai scurt condițiile de trai și de viață din comuna noastră vor ajunge la nivelul standardelor comunelor europene.

CAPITOLUL V

Aspecte din viața cotidiană a comunei Păuliș

Așa după cum am precizat anterior (vezi capitolul I), primele atestări documentare în care este menționat Păulișul datează din anul 1333, când în registrul dijmelor papale apare sub numele de Paululese, iar în anul 1334, sub denumirea de Sacerdos de Paulese sau Sacerdos de Paululese, după numele ordinului călugărilor Paulini din cetatea Cladova.

La sfârșitul secolului al XVI-lea, ca urmare a faptului că ordinul călugăresc nu a respectat dorința voievodului Ardealului de a îmbrățișa religia reformată, averile lor au fost confiscate, ei fiind siliți să părăsească acele meleaguri.

O schimbare radicală a avut loc după 1699, când odată cu încheierea păcii de la Karlovitz, comitatul Arad a fost înglobat regatului Ungariei, Mureșul devenind linie de demarcație între cele două imperii: Habsburgic și Otoman, iar localitățile de pe malul drept al Mureșului au devenit așezări grănicerești până în anul 1752, când organizațiile grănicerești au fost desființate, regiunea respectivă fiind încorporată în comitat.

Odată cu această încorporare toate privilegiile acordate grănicerilor încetează. Din acea perioadă, s-a păstrat o conscripție a grănicerilor din Păuliș, în număr de 95 familii, iar numărul total al membrilor de familie 475, dintre care cele mai multe sunt românești, sârbești, urmând apoi cele maghiare. Multe nume de familii consemnate în conscripția amintită există și astăzi, spre exemplu: Albulescu, Berar, Boșneac, Crișan, Miculiță, Rusu, Savu, Vărădineanț și alții.

Spre sfârșitul secolului al XVIII-lea, în 1772 datorită unor mari inundații și a pericolului pe care-l reprezentau revărsările Mureșului, vechea vatră a

satului Păuliș, situată pe malul Mureșului, în locul numit „Târnova”, este strămutată mai spre est, în partea dinspre deal a comunei. Odată cu schimbarea vetrei comunei, dar mai ales cu stabilirea funcționarilor domeniului de stat, numărul populației de altă limbă începe să sporească și concomitent sprijiniți de stat, aceștia încep să acapareze terenuri din proprietatea viticolă a comunei în detrimentul populației românești.

La un an după stabilirea Păulișului pe actuala vatră are loc colonizarea germanilor în partea de nord-vest a comunei pe locul numit Păulișul Nou. Au fost colonizați un număr mare de germani, aduși din Austria, Bavaria, Alsacia și Lorena. Coloniștii din Alsacia și Lorena în mare parte vorbeau limba franceză. Originea franceză o arată chiar numele de familii: Düran, Bondan, Mayet, etc, care se păstrează până astăzi. Satul a primit denumirea de Păulișul Nou, făcând parte din comuna Păuliș, situat în partea de nord a localității.

În anul 1774 a fost o epidemie de „holeră”, care a afectat cu prioritate Păulișul Nou. Lipsa de medicamente și sistemul sanitar precar au dus la decesul unui număr ridicat de persoane, 104 din care 17 copii.

Odată cu mutarea localității pe actuala vatră aici se stabilește și sediul administrației comunei, Păulișul păstrând până în secolul al XIX-lea denumirea de Opid și având dreptul de târg și piață săptămânală.

Pe la mijlocul secolului al XIX-lea, în administrația comunei se folosește limba română, iar ștampila care se punea pe actele redactate aici purta denumirea „Sigiliul Opid Păulișul Vechi”.

Din documentele pe care le deținem, se constată că la venirea coloniștilor germani în Păuliș, aceștia au început să-și ridice, inițial, case din pământ bătut, apoi cu timpul casele s-au clădit din văiug și cărămidă. În anul 1900 au început să-și restaureze casele care au fost acoperite cu stuf, apoi cu țiglă.

În anul 1778, primăria a intrat sub administrarea Ungariei, făcându-se simțit procesul de maghiarizare, aici totuși mai puțin decât în alte zone. S-a vorbit în limbile română, maghiară și germană. Preoții vorbeau mai multe limbi.

Până în anul 1840 au fost două comune, Păulișul Vechi și Păulișul Nou, dar începând cu acel an, s-a trecut la comasarea lor.

În perioada 1867-1918, comuna Păuliș era sub regimul dualist austro-ungar, care a influențat mult limba, obiceiurile și tradițiile culturale ale populației din comună.

În timpul regimului dualist și românii din comuna Păuliș au fost angrenați în lupta pentru drepturi politice și naționale. Intelectualitatea locală a activat atât în rândurile Partidului Național Român cât și în cadrul unor asociații culturale precum „Astra”.

Primul război mondial (1914-1918) și-a pus amprenta asupra comunei Păuliș. Mulți bărbați au fost înrolați în armata austro-ungară, benevol sau cu forța, aceasta ducând la scăderea numărului de locuitori și a forței de muncă. O mare parte din ei au căzut pe câmpul de luptă, în special în Galiția, alții au venit acasă invalizi de război, iar o mare parte au căzut prizonieri.¹

Lipsa forței de muncă, ororile războiului, creșterea prețurilor au creat mari nemulțumiri în rândul locuitorilor.

Pe acest fond, mișcarea de emancipare și eliberare națională a românilor din Păuliș a cunoscut un mare avânt. Se înființează Consiliul Național Român-local Păuliș, format din Partidul Național Liberal 80% și Partidul Național Țărănesc 20%.

La Marea Adunare de la Alba Iulia de la 1 Decembrie 1918, românii din comuna Păuliș au fost reprezentați de către Crișan Gheorghe. Acolo s-a votat pentru unirea Transilvaniei cu România, lucru realizat mai târziu prin Tratatul de pace de la Trianon.

După tratatul de la Trianon (1920), populația de etnie germană din Păulișul Nou a avut acces la școală în limba germană.

5.1 Administrația comunei

5.1.1. Administrația comunei Păuliș

Comuna Păuliș a făcut parte în această perioadă din Plasa Radna, iar comuna Sâmbăteni din Plasa Arad, județul Arad, având sub administrare zece plase. Legea organizării administrației locale din 3 august 1929 nu a afectat cele două comune Păuliș și Sâmbăteni.

Plasa Radna cuprindea 36 de comune. Comuna Sâmbăteni a existat ca și comună de sine stătătoare până în anul 1967, când prin Legea reorganizării teritoriului țării a fost comasată comunei Păuliș.

¹ Anexele cuprinzând decedații din primul război mondial

Primăriile din Păuliș și Sâmbăteni și-au desfășurat activitatea în construcții vechi, aflate în proprietatea comunităților sătești, în centrele localităților unde își avea sediul și notarul.

Înainte și după 1918, funcția de primar era onorifică, primarii fiind aleși din rândul celor mai gospodari țărani din sat. Datorită faptului că Păulișul Vechi și Sâmbăteniul au avut o populație majoritar românească, locuitorii au avut posibilitatea de a-și alege conducători primari, consilieri și de a-și organiza o viață națională proprie.

Primarii care s-au succedat la conducerea comunelor au fost români, ei reprezentând unul sau altul din partidele aflate la putere : PNT- Ianota Iosif, PNL- Rudău Ioan.

Din documentele pe care le avem la dispoziție se constată că în 1936 primăria comunei Păuliș avea următoarea componență: primar Rudău Ioan, notar Chiriciu Aurel, viceprimar Crișan Teodor, casier Ardelean Nicolae, jandarmerie Iordache Ioan, perceptor Iliuță Gheorghe, diriginte de poștă Stan Ilie, director școală, învățătorul Givulescu Traian, profesor Oprea Nicolae, învățător Götz Martin, învățător Wolz Iacob, moașă Berar Maria.

În 1934, în ședința Sfatului Comunal se discută și se aprobă introducerea luminii electrice în localitatea Păuliș. În evidențele „comunei” Păulișul Nou figurau un număr total de 428 locuitori: 400 germani, 28 români, cu 101 gospodării. Primarii și viceprimarii aveau funcții onorifice neplătite.

În 1940, în fișa Păulișului Nou figurează conducătorii: primar Petru Reingruber, 41 ani, ajutor primar Matei Heubergher, 40 de ani, notar Traian Rusu, guard comunal Bader Andrei.

Componența Sfatului comunal era următoarea: Bondan Ștefan, agricultor, Brandais Petru, agricultor, Reingruber Florian, agricultor, Wolz Iacob, director școlar, Wolz Ecaterina- casnică.

Fișa comunei Păuliș, din Plasa Radna se prezintă în anul 1941 după cum urmează: Păuliș 2225 (total populație), 1803 români, 2 evrei, 15 unguri, 405 germani, cu 698 gospodării.

Primăria avea următoarea componență: primar Ioan Stoian, 44 ani, notar Traian Rusu, secretar Dumitru Stoiu, cu diplomă de contabil, casier Petru Babă, impegat Dumitru Stoian, guard comunal George Minișan.

Sfatul comunal era constituit din: Gheorghe Barbă, preot, Nicolae Oprea, director școală, Ioan Rudău, agricultor, Iosif Andraș agricultor, George Dragoș agricultor, Sofia Stan învățătoare.

C O N V O C A R E

Anul 1934, luna ~~Sept~~ August ziua 13.-

Noi, Rudău Ioan primarul comunei Păuliș, în conformitate cu
... din l.p.c. ad. locală, convocăm pe membrii consiliei interimare comunale
notați mai jos, de a se întruni în localul primăriei comunei Păuliș, în
ziua de 13 August 1934, ora 17, la ordinea zilei fiind chestiunile urmă-
toare:

- 1./Getirea și aprobarea sumarului gelinței precedente.
- 2./Deschiderea creditelor suplimentare pt. cumpărarea reproducătorilor
- 3./Arendarea prin licitație publică verbală a pământurilor comunale
- 4./Achitarea lucrărilor făcute la primărie pt. plasarea porcepciei.
- 5./Achitarea lucrărilor făcute la bredul comunal.
- 6./Glogovician Vasile cere lemn pentru repararea grajdului dela
postă stricat de un salcâm al comunei.
- 7./Introducerea luminii electrice.

De vedere și luare la cunoștință veți binevoi a semna în dreptul
suntelui D-Voastru.-

Primar:
Rudău ss.

Notar:
Hiroa ss.

Membrii consiliului:

- 1./Avramuț Pavel Avramuț ss.
- 2./Boșneac Iosif. Boșneac ss.
- 3./Brădean Ioan Brădean Ioan ss.
- 4./Grigău Teodor Grigău Teodor ss.

conformitate

FUNCȚIONARII PRIMĂRIEI

Nr. curent	NUMELE ȘI PRONUMELE	Gradul	Studii	Data intrării în funcțiune			Salariul ce primește	Starea materială			Sateea civilă			
				Anul	L u n a	Ziua		Are casă	Câte vite	Pământ in Ha.	Necăsătorit	Căsătorit	Văduv	Copii
1	Ștefan Rusu	Notar	Facultate											
2	Dimitrie Stoian	Secretar	Facultate	1919	Jan.	1	1400	da.	3	4	da.	4		
3	Petru Dabă	Casier	Facultate	1934	Apr.	1	1800	da.	-	3	da.	-		
4	Dimitrie Stoian	Impiegat Telefonist	Facultate	1917	Jul.	1	3800	da.	1	6	da.	1		
5	George Mlințan	Guarzi	Facultate	1911	Apr.	8	1500	nu	-	-	da.	-		

Compunerea sfatului comunal

Domnul	Profesia	din satul
George Marba	preot	Păuliș
Nicolae Oprca	dir. școlii	"
Ioan Andruș	agricult.	"
Ioan Andruș	agricult.	"
George Dragos	agricult.	"
Ștefan Ștefan	îmbățătoare	"

III
Situația bugetului comunei

Specificare	PE ANUL 1941/1942				PE ANUL 1942/1943			
	Cap. I Ordinar	Cap. II Extra ord.	Cap. III Drumuri	Cap. IV Destinație specială	Cap. I Ordinar	Cap. II Extra ord.	Cap. III Drumuri	Cap. IV Destinație specială
Prevederi	1.071.720	342.000	128.577	952.200				
Încasări								
Plăți								
Sold								

Soldurile din anii precedenți sau consemnat sub recepsele Nr.

în valoare de lei 5.566. -

Rămășițe de încasat lei 100.000. -

Ordonanțe rămase în suferință lei 3520. -

Ce lucrări s'au executat în 1941/1942 - se arată f. samar pe capitole și valoarea

XIV

Agricultură

1941

V. Nr. ordine	Statele care compun comuna	Felul Terenului in Ha. și arii										TOTAL		In medie ce suprafață se însămânțează cu					
		Arabil	Fânețe Naturale	Pășuni	Pomi Fructiferi	Vii	Păduri	Verre de sat	Drumuri	Teren. degradat	A. b. bălți	Ha.	a.	Grâu	Orz	Ovas	Porumb	Fl. soare. fii	Fesole
	Păuliș	1251	34	164	8	488	305	73	5	9	150	2491	-	500	5	5	700	.	.
	Total Gsl	1251	34	164	8	488	305	73	5	9	150	2491	-	500	5	5	700	.	.

Câte tractoare de arat sunt în comună _____

• batoze de treer _____

• mașini de sămănat _____

• „ „ secerat _____

Câte pluguri _____

• grăpi _____

• prășitoare _____

• bânturătoare _____

Ce măsuri s'au luat pentru intensificarea mijloacelor de producție _____

va anexa prezentei lucrări o copie după planul agricol.

XV

Zootehnie

Nr. animalelor domestice și păsărilor de curte.

C A V A L I N E	A L T E A N I M A L E D O M E S T I C E							O V I N E		C A P R I N E	
	— Cai	Epe	Mânji	Tauri	Boi	Vaci	Viței	berbeci	Oi.	Țepi	Capre
—	2	78	42	2	174	102	64	4	374	-	-

Situație privind agricultura comunei Păuliș în 1941

primăria comunei : Păuliș, Judetul Arad.

No. 1543-1942.

Privește : Numirea membrilor comisiei de recepție pe anul fin. 1942/4

DECIZIUNE Nr. 15-1942.

Noi, Ioan Stoian primarul comunei Păuliș, jud. Arad

Având în vedere dispozițiunile art. 189 din L.A. potrivit căruia consiliile comunale vor delega câte 2 membrii spre a face recepția lucrărilor și furniturilor - pe lângă notar care va lua parte în mod obligatoriu la recepție.-

Având în vedere dispozițiunile art. 168 din L.C.P. potrivit căruia recepționarea furniturilor sau a lucrărilor se va face de o comisie numită de șeful administrației respective.-

În baza dispozițiilor art. 15, 189 și 194 din L.A.

Decidem :

Art. 1.-Aprobăm instituirea comisiei de recepție pentru anul financiar 1942/43 și numim ca membrii în comisie pe d-nii: Stoian Dumitru impiegat comunel, ~~Rudolf~~ ~~Ernst~~ Reingruber Petru ajutor de primar, pe lângă Traian Rusu notarul comunei care va lua parte în mod obligatoriu la recepție.-

Art. 2.-Prezenta deciziune se va înainta Preturii plasei Radna, pentru control.-

Păuliș, la 19 Iunie 1942.-

Primar: I. Stoian

Notar: T. Rusu

PRETURA PLĂȘII RADNA.

Nr. 2010 / 1942

Primăriei comunei Păuliș

Controlată și înțelegându-se fără excepțiuni:

Pretor: Collier

Decizia Consiliului Comunal Păuliș în anul 1942

Se poate constata din fișa comunei Păuliș că era o singură comună din punct de vedere administrativ și bugetar, însă pentru a se putea menține mai bine legătura cu populația de etnie germană din Păulișul Nou s-au ales primari și ajutoi de primari onorifici, iar guardul comunei înștiința populația despre anumite probleme ale primăriei.

Din datele pe care le deținem cu privire la Păulișul Nou² asupra perioadei de îndeplinire a funcției de primar onorific, aflăm că între anii 1890-1910 primar onorific a fost Bondan Johann, între 1911-1914 Reingruber Peter, între 1915-1922 Fröhlich Josef. În perioada 1923-1941 au avut loc dese schimbări de primar, după cum urmează: Düran Georg, Bondan Peter, Ihm Georg, Düran Franz. Între anii 1941-1944, primar onorific era Reingruber Peter.

După al doilea război mondial, cele două primării s-au comasat definitiv.

După anul 1948 conducerea țării a fost preluată de către comuniști, care și-au impus propriul lor primar până la „revoluția din 1989”, când au avut loc primele alegeri democratice.

În această perioadă au condus comuna următorii primari: Crișan Dumitru, Rășcanu Teodor, Holzer Gheorghe, Bota Petru, Dehelean Ioan, Hach Petru, Nicoară Petru.

După revoluția din 1989 au fost aleși primari: Niculescu Florin, Stoian Onoriu, Barbă Nicolae, Cucuș Eduard, Turcin Ioan și Nicoară Petru.

Primăria comunei Păuliș și-a desfășurat activitatea într-o clădire veche (actualul sediu) care a fost bombardată în al doilea război mondial (1944), fiind distrusă în proporție de 60%.

Sediul vechi al Primăriei comunei Păuliș

În perioada efectuării reparațiilor (1944-1946), sediul primăriei a funcționat lângă localul școlii generale (casa Năsu- Stoian), timp în care s-au procurat materialele de construcție (cărămidă, lemn, țiglă, etc.)

Sediul primăriei a fost ridicat din cărămidă și acoperit, în timpul când la conducerea instituției se aflau primar Crișan Gheorghe și notar Neța Gheorghe.

² Hans Bade und Ludwig Schmidt, *Paulisch- im Arader Komitat*, 2000, p.95

Salariatul și omul de bază al primăriei era notarul, având o pregătire corespunzătoare funcției (diplomă de bacalaureat) și cunoștințe în domeniul conducerii și organizării administrației locale. De obicei notarii locuiau la sediul primăriei, obligându-i, astfel, să fie prezenți la toate problemele și evenimentele din comunitate. Dintre notarii comunei Păuliș amintim: Chiriciu Aurel, Traian Rusu, Mirea Pavel, Neța Gheorghe, Topor Ioan.

5.1.2 Administrația comunei Sâmbăteni

Comuna Sâmbăteni este compusă din mai multe străzi, care poartă din vechime anumite denumiri: strada Crucii, strada Principală, strada Ghiorocului, strada Școlii, strada Primăriei, strada Fântânei, strada lui Iosif, Ulița Iancu, strada Covaciului, Ulița Miloș, Ulița Ciorău, Ulița Giurchi, strada Lacului, strada Cimitirului, Ulița Ursu, Ulița la Hadă, Ulița la Islaz, strada Cimitirului Nou.

Pentru o mai bună orientare administrativă, locuitorii au împărțit comuna în două: „Sârbii” și „Băcșenii. „Sârbii” sunt cei ce stau în partea de răsărit a comunei, până la vechea Primărie. Această denumire arată că în această parte a comunei au locuit pe vremuri familiile grănicerilor sârbi, aduși pentru paza hotarelor. „Băcșenii” sunt cei ce locuiesc la apus, denumire care este dată de un document din secolul al XVIII-lea, când se presupune că vatra satului se afla mult spre sud și se numea „Hadă”. Mai târziu primește denumirea de „Bocsea”, denumire primită de la militarii veniți din comuna Bocșa (Banat). Aproape toate casele au fost zidite din pământ bătut și văiug, cele mai vechi fiind acoperite cu paie sau trestie.

În trecut, poziția satului Sâmbăteni, nu a fost cea de azi. Vechiul sat a fost situat în „Săliște”. Aici în jurul anului 1725, pe lângă câteva familii de soldați sârbi, însărcinați cu apărarea granițelor Banatului, găsim primul așezământ de sat. Casele erau în număr de 180, fiind ridicate din lemne din Pădurea Almăsigului, lipite cu pământ bătut, iar în jurul anului 1740, numărul caselor se ridică la 240. În 1835, pe lângă vechiul sat, s-au mai adăugat 2 străzi în partea de nord, iar în 1856 numărul caselor se ridică la 420; în acest an se presupune că s-ar fi dat forma apropiată satului de azi. Înainte de 1725, hotarul de azi al comunei era acoperit cu pădure, iar o parte era pășune.

Documentul care vorbește despre teritoriul comunei Sâmbăteni este „Diploma din 28 iunie 1607 a lui Sigismund Rakoczy”, în care ni se spune

printre altele că „Prediul Sobotelui este dat episcopului Sava Brâncuși I în donațiune”.

Cu alte cuvinte, hotarul de azi al Sâmbăteniului ajungea la 1607, moșie episcopală, până atunci fiind în proprietatea statului.

Pădurea era peste Mureș, în Săliște și în partea de răsărit a comunei. Aici era pădurea Almăsigului . Denumirea de „almăsig” vine de la „ alma” szeg,” ceea ce în maghiară înseamnă măr sălbatic, pădure de meri sălbatici.

„Praedium” în latină înseamnă teritoriu, pășune. La 1725, hotarul comunei se afla în proprietatea statului. În acest an „Cămara” se învoiește să dea loc de case acelor oameni care se vor stabili aici și vor tăia pădurile din jurul Almăsigului. Statul oferea nu doar locuri de case, ci și pământ de moșie, în schimbul unei despăgubiri.

În primii ani s-au luat 2570 iugăre cadastrale. Răscumpărarea pământului luat a constat din următoarele sarcini:

- robotă cu mâinile, 13 zile pe an, pentru 4 iugăre;
- să se ducă un stângen de lemne, din Almăsig la Arad;
- să se dea a zecea parte (dijma) din rodul pământului „Cămarei”;
- recolta adunată era transportată în ariile „Cămarei”

Starea de iobăgie se desfășoară până în anul 1848. Cu timpul, înmulțindu-se numărul locuitorilor s-a cerut „Cămarei” să mai împartă pământ din pășune. Cerința locuitorilor a fost luată în seamă abia după 1878, când „Cămara” s-a arătat dispusă să intre în tratative cu un comitet pentru a soluționa cererea locuitorilor. Comitetul l-au format următorii membri: Petru Comloșan, primar, Petru Cociuba, notar, Constantin Ardelean, preot, Constantin Petrovici, preot, Gheorghe Popescu învățător, Stoia Mircu, perceptor, Ioan Suciu, tutor orfanal, Lazăr Popii, Iancu Ciorău, Florea Popii, Costa Stai, Gheorghe Popi, Nuțu Ioviți, Senta Ioții, Vasa Popi, Lazăr Strajici, Iancu Grozdii, George Tuduran, Florea Jichi, Alexandru Popi.³

Între acest comitet numit „urbarialiști” și comisarul erariului s-a convenit în cancelaria erarială din Arad (în septembrie 1878) ca să se dea din pășune celor ce au pământ tot la 32 iugăre, 12 iugăre de pășune, iar jelerilor, în număr de 71, să li se dea 615 iugăre cu 110 florini iugărul. Baniii trebuiau plătiți în 10 ani cu 5% dobândă.

Lipsa capitalului și a creditului loveau mai greu în gospodăriile țărănești decât în marile moșii. Țăranii erau lipsiți de mijloace bănești, de unelte

³ Octavian Lupaș, *Monografia comunei Sâmbăteni, județul Arad*, 1930

perfecționate, producția lor era scăzută și se baza în multe locuri pe vechea tehnică feudală.

Avântul economic general de la sfârșitul secolului al XIX-lea a făcut posibilă introducerea mecanizării. S-au răspândit noi tipuri de pluguri, au apărut batozele și alte mașini agricole, atât în Sâmbăteni cât și în Păuliș. Totuși în această perioadă se lucra cu o tehnică înapoiată, cu un inventar agricol insuficient, prețul de cost al produselor țărănimii era mai ridicat decât cel al produselor similare de pe moșiile mari. Producția pe hectar a gospodăriilor țărănești era aproape cu 30-40% mai scăzută față de cea de pe marile domenii moșierești.

În vara anului 1891 se semnalează în zona Podgoriei Aradului (Păuliș și Sâmbăteni) mișcări țărănești prin care muncitorii, zilierii și țărănimea săracă solicitau anumite drepturi:

- stabilirea zilei de muncă la prețul de 1 florin;
- interzicerea săpatului de poruncă cu plugul;
- recoltarea grâului să se facă cu o retribuție de 10% din totalul recoltei;
- să se dea familiilor sărace ajutor de iarnă, constând în lemne din pădure;

Autoritățile au primit ordin de supraveghere a celor care erau considerați „elemente periculoase pentru siguranța statului”.

În anul 1918 se intensifică criza de produse de larg consum, aceasta atingând proporții uriașe. Recoltele destul de slabe din anii 1916 și 1917 au îngreunat și mai mult situația. Majoritatea bărbaților erau mobilizați pentru armată, iar femeile nu puteau face față volumului mare de munci agricole.

Înapoierea economică, puternicele contradicții interne de ordin social-economic și contradicțiile naționale, precum și distrugerile și pierderile provocate de război au dus la radicalizarea celor mai puțin avuți. În anul 1919 și 1920 producția de grâu și porumb pe raza județului Arad a atins numai 58% din media producției pe ultimii 10 ani și a fost cea mai scăzută, începând din 1900. Scăderea producției agricole este influențată și de lipsa brațelor de muncă, de scăderea stocului de animale precum și de lipsa inventarului agricol.

Epoca interbelică a adus un suflu nou în viața comunei care a fost marcată de revoluția național-culturală, care avea ca obiectiv integrarea în România Mare a tuturor etniilor alături de români. Viața economică și socială a locuitorilor a fost afectată apoi de criza economică din 1933, prelungită până în anul 1937.

Copie

R O M A N I A
JUDEȚUL ARAD
Plasa Aradul-Nou
Primăria comunei Sâmbăteni

Nr.1209/1935

II-d

C O N V O C A R E

Anul 1935, luna iunie, ziua 30.

Noi, Nicolae Strajici primarul comunei Sâmbăteni, în conștințată cu dispozițiunile art.31 din L.O.A.L., convocăm pe membrii consiliului comunei al comunei Sâmbăteni - aleși și de drept - de a-se întruni în localul Primăriei comunei Sâmbăteni în ziua de 1 Iulie 1935 orele 15, la ordinea zilei fiind chestiunile următoare :

1. Cățirea și aprobarea procesului verbal al ședinței anterioare,
2. Raport asupra stăruții casei comunei,
3. Primirea în comună a echipei Funcției regale Carol al II-lea,
4. Aprobarea și votarea contului de gestiune al comunei Sâmbăteni pe anul financiar 1934/35,
5. Fixarea prețului lemnelor din parconul anului 1934/1935 din pădurea comunală.
6. Ofertul firmei Victor Hess, fabrica de cântare Sibiu, pentru vânzarea unui nod basculă.
7. Pronunțarea asupra Licențierii din serviciu a lui Valului Vanu Dimitrie din Sâmbăteni Nr. 103,
8. Cererea S. I. Panduca Hiron n. Brodar Sofia din Gârboșinț,
9. Cumpărarea unei cascade de fer pentru Primărie,
10. Publicarea licitației asupra debitelor pentru vânzarea beuturilor spirtoase devenite vacante prin renunțarea la aceasta Vad. I. Nicolici Gh. n. Coron Sufrozina și Ioța Pantălie.
11. Revizuirea hotărârii Nr. 49/1935 cu privire la normari în școlul dispozițiunilor ordinului Nr. 3404 din 23 Martie 1935 a Prefecturii Jud. Arad.
12. Cererea Impiegatului comunal Ioan Iujan.
13. Conștințarea școlii pentru 1935,
14. Diferența cu societatea de Telefoane.
15. Cererea locuitorului Peleca. Costă din Sâmbăteni Nr. 122.

Da vedere și luare la cunoștință veți binevoi a semna în dreptul numelui D-Voastră.

Primar:

ss. Nicolae Strajici

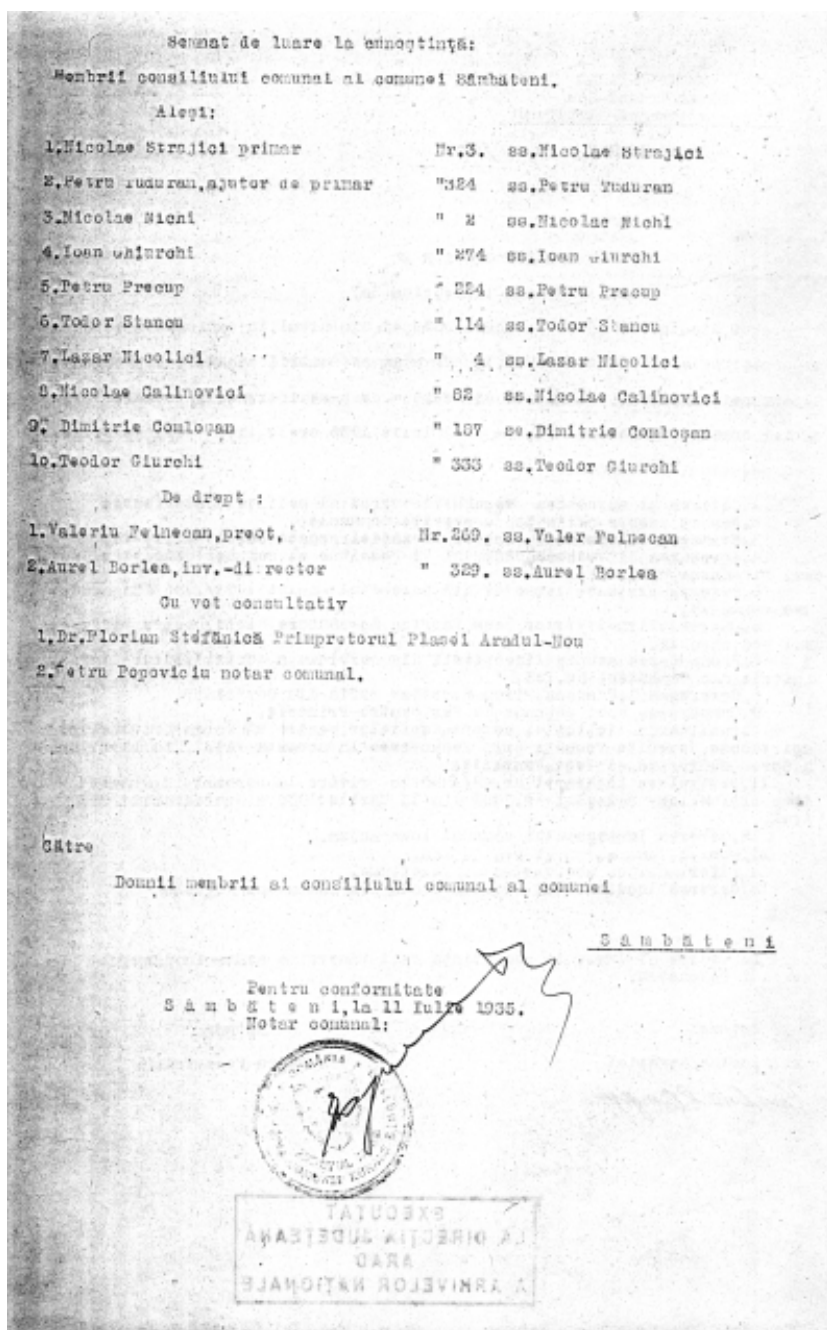
Nicolae Strajici

Notar:

ss. Petru Popoviciu

EXECUTAT
LA DIRECȚIA JUDEȚEANĂ
ARAD
A ARHIVELOR NAȚIONALE

Monografia comunei Păuliș

Convocarea Consiliului comunal Sâmbăteni, în 1935, având pe ordinea de zi 15 puncte

După 1948, Primăria a fost condusă de către Păcurar Nicolae, o perioadă mai scurtă, Ioți Petru Nicolae (peste 15 ani), secretar era Mircea Căprucean. În anul 1967 cele două comune s-au comasat.

Ședința Consiliului comunal Sâmbăteni din data de 30 iunie 1935 avea pe ordinea de zi un număr de 15 puncte dintre care amintim :

- primirea în comună a Echipei Fundației Regale Carol al II-lea;
- raport asupra casieriei locale;
- aprobarea și votarea contului de gestiune al comunei Sâmbăteni, pe anul financiar 1934-1935;
- fixarea prețului lemnului din parchetul pădurii comunale 1934-1935;
- cumpărarea unei case de fier pentru primărie;

Convocatorul pentru desfășurarea ședinței Consiliului comunal poartă semnătura primarului Strajici Nicolae și a notarului Petru Popovicu.

Sediul vechi al Primăriei Sâmbăteni

Primăria comunei Sâmbăteni și-a desfășurat activitatea într-o clădire veche (actualul sediu primărie, grădiniță, dispensar veterinar, etc.) până în 1967 când a avut loc reorganizarea administrativă a României și comuna Sâmbăteni a devenit localitate aparținătoare comunei Păuliș.

Având în vedere bugetul general de venituri și cheltuieli al comunelor Păuliș și Sâmbăteni până în 1944, remarcăm faptul că exista o administrare bună a veniturilor și cheltuielilor, menținându-se un echilibru permanent.

Autoritățile locale ale administrației încasau venituri din impozitele elementare directe: din proprietatea agricolă, din comerț, din industrie și profesioni, impozit pe consumația rachiurilor din fructe și derivatelor fabricate, venituri încasate prin percepțiile comunale, impozite comunale, asupra oamenilor de serviciu, asupra prestațiilor mecanice, impozit pe caii de ham întrebuințați în cărăușie, impozit asupra vehiculelor cu tracțiune mecanică și animală, impozit pe vânzările de vite.

Alte surse de venit erau: taxa de horn, taxa pentru tăierea vitelor în abator, taxa asupra controlului executat la vânzătorii ambulanți, asupra controlului greutateii pâinii și a fabricatelor din făină, pentru controlul

băuturilor acidulate, pentru eliberarea autorizației de construcții și reparații, pentru eliberare de acte de la biroul populației.

Cheltuielile constau în: retribuția personalului din administrație, indemnizații de notar, iluminatul primăriei, furnituri de cancelarie, întreținere telefon, serbări naționale, cheltuieli de judecată etc.

Analizând bugetul comunei Păuliș, contul de gestiune pe exercițiul financiar 1941-1942, pe articole și capitole, constatăm la venituri sume încasate 793.586 lei, rămase de încasat 100.962 lei, iar la cheltuieli sume plătite 332 884 lei. Se observă că primăria s-a preocupat de realizarea veniturilor, cheltuielile fiind la jumătatea veniturilor realizate.

Sfatul comunal avea un rol determinant în stabilirea bugetului și în administrarea comunei, în componența sa intrând de drept preotul, directorul de școală, restul consilierilor fiind aleși prin vot democratic din partea partidelor politice. Secretarul Sfatului comunal era notarul comunei, el întocmea procesul-verbal, pregătea forma juridică a hotărârilor, ținea legătura cu forurile administrative superioare.

Problemele dezbătute în cadrul Sfatului comunal au fost legate de dezvoltarea comunei din punct de vedere economic, social și cultural.

Spre exemplu, la Păuliș în ședința comisiei interimare comunale din 18 august 1934 s-au dezbătut și aprobat următoarele:

- aprobarea sumarului ședinței precedente;
- deschiderea creditelor suplimentare pentru cumpărarea reproducătorilor;
- arendarea prin licitație publică a pământurilor;
- achitarea lucrărilor făcute la brodul comunal;
- introducerea luminii electrice;

Hotărârile luate aveau număr de ordine și data când s-au adoptat. În realizarea unor lucrări mai mari de interes public (exemplu: curentul electric) s-a întocmit caietul de sarcini, care a fost citit și aprobat în întregime.

De reținut că într-o hotărâre adoptată s-au specificat toate clauzele pentru constructor și beneficiar cu privire la lucrări și plată. Constatăm că în perioada 1918-1934-1941 autoritățile locale, Sfatul comunal, priveau cu multă seriozitate problemele comunității locale, dovedeau interes pentru primărie, căutau să aducă veniuri bugetului, nu risipeau banii publici.

În comuna Sâmbăteni din datele pe care le deținem, introducerea curentului electric a fost discutată în Sfatul Comunei în 1927, iar lucrările au fost începute în anul 1928, finalizându-se după al doilea război mondial.

5.2. Ocupațiile locuitorilor

5.2.1 Agricultura

a) Cultura viței- de- vie

Așezarea geografică a comunei Păuliș într-o zonă cu condiții pedoclimatice favorabile, a făcut ca locuitorii acestei așezări să se îndeletnicească încă din cele mai vechi timpuri cu agricultura. Îmbinarea armonioasă a celor două forme de relief- câmpie și deal- larga deschidere spre sud-vest a câmpiei, conferă un topoclimat aparte zonei. Acest lucru a permis cultivarea cerealelor în câmpia mănoasă din lunca Mureșului, dar mai ales cultivarea viței- de- vie pe dealurile din Păuliș și Barațca. Terenurile necultivate cu viță- de- vie din zona subcolinară constituie pajști și fânețe cu iarbă bună, ce a permis locuitorilor să se ocupe cu creșterea animalelor.

Înainte de toate, locuitorii comunei Păuliș au fost și sunt renumiți cultivatori ai viței- de- vie. De aceea, viticultura a fost principala sursă de venit a țăranilor.

Istoria viței-de-vie, cultura ei ca și arta preparării vinurilor se pierd în negura vremurilor, întocmai ca și istoria existenței civilizației omenești. Este greu de precizat epoca în care omul a cunoscut vinul ca băutură.

Există indicii că omul primitiv din epoca bronzului, alături de grâu, orz, prune, mere și pere, avea printre alimentele sale și strugurii, din care prepara vin. În Dacia, însă, viile erau în floare cu mult timp înainte de cucerirea romană. La daco-romani cultura viței- de- vie era o îndeletnicire de frunte, iar vinul era considerat drept băutură națională.

Începând cu secolul al XIV-lea, numeroase documente vorbesc de existența viilor și de unele măsuri cu privire la vița- de- vie. Existența viilor de la Cotnari, Huși, Odobești, Nicorești, Dealul Mare este semnalată încă din 1359.

Date istorice precise despre Podgoria Aradului, din care face parte și comuna Păuliș, găsim încă din secolul al XIV-lea, perioada feudalismului dezvoltat. În acea perioadă, puterea nobililor devenea din ce în ce mai mare, marile latifundii funciare s-au consolidat în detrimentul țăranilor iobagi și a jelerilor considerați „hospes” (oaspeți) pe feudă.

În Podgoria Aradului, mari suprafețe cultivate cu viță- de- vie aparțineau unor familii maghiare: Maroty, Guthi, Orszagh, iar în zona Păulișului familiei Haraszty.⁴ Țăranii iobagi dețineau mici suprafețe de vie.

Primele consemnări privind vânzarea unor suprafețe de vie în zona Păulișului apar în anul 1374, când călugării Paulini din cetatea Cladova, cei ce stăpâneau pe atunci localitatea Păuliș, cumpără o vie cu 33 de mărci, iar în anul 1383, o altă vie cu 36 de mărci.⁵

De asemenea, tot din această perioadă avem informații despre dărilor de vin și despre revoltele locuitorilor producători de vin din zonă.

În secolul al XV-lea, Cetatea Șoimoș intră în stăpânirea lui Ioan Corvin, fiul lui Matei Corvin, împreună cu ținuturile înconjurătoare. Reprezentanții cetății sunt trimiși să adune „nona” de vin de la proprietarii de vie. În anul 1498, intră în conflict cu contele Haraszty, care se opune acestei dări.⁶ În anul 1507, conflictul se ascute, iar cei 5 frați Baky, proprietari de vie din Păuliș, prind reprezentantul cetății și îl omoară în bătaie.⁷

Vinul era considerat pe atunci un produs agricol prețios pentru țăranul român. Surplusul de vin începea să fie comercializat. Se apreciază că în anul 1562 producția de vin a fost de 10 800 hl, de pe o suprafață de 700 ha, cultivate cu viță- de-vie, în Podgoria Aradului.⁸

Harta viticolă a județului Arad în Evul Mediu cunoaște următoarele localități: Mocrea, Șiria, Măderat, Galșa, Miniș, Păuliș, Ghioroc, Cuvin, Cladova, Pâncota, Covăsânț, Radna (după Marki).

Vița de vie se cultiva într-o măsură tot mai mare, atât pe domeniile feudale, cât mai ales pe cele iobăgești, veniturile realizate de nobilimea feudală din renta de vin erau destul de însemnate. Prima înregistrare a iobagilor cultivatori de vin s-a făcut în „Urabarialul domeniului cetății Șiria” din 1525 (Prodan D. 1960).

În secolul al XV-lea se consideră că producția de vin acoperea necesitățile locale de consum. De menționat este faptul că 75-80% din veniturile cetățenilor provenea din comercializarea și desfacerea vinului.

⁴ Gh.Ciuhandu-Români din Câmpia Aradului de acum două veacuri, Editura Diecezana, Arad,1940, p.46

⁵ Ibidem, p.61

⁶ Ibidem, p.69

⁷ Ibidem, p.265

⁸ Ibidem, p.269

După pacea de la Karlowitz din 1699 partea dreaptă a Mureșului trece în stăpânirea Ungariei, care dorește întărirea proprietății feudale și formarea unor mari latifundii în favoarea familiilor nobiliare maghiare. Marile suprafețe agricole din comitatul Aradului aparțin acestor latifundiari, țăranilor români revenindu-le suprafețe de pământ reduse. Datele statistice pe care le avem la dispoziție nu menționează valoarea acestor mari proprietăți, ele mărgininu-se la a prezenta situația iobagilor și a jelerilor români.

Conscripția din 1752 pentru localitățile demilitarizate Păuliș și Sâmbăteni prezintă următoarea statistică pentru cultivatorii de viță-de-vie:

- În Păuliș, împreună cu Barnasel (Barațca), cătun aparținător, 42 de familii cultivau viță de vie pe o suprafață de 100 de „sape”. Majoritatea cultivatorilor aveau în proprietate „sape”. Maghiarii Mihaly Irin și Hopady Péter aveau câte 11 „sape”, iar sârbul Kapitane avea tot 11 „sape de vie”.

- În Sâmbăteni lucrau la vie 21 de familii, toți români, care cultivau 68 de „sape”;⁹

Unitatea de măsură „1 sapă” este egală cu 200 stânjani pătrați.¹⁰ Considerând că 1 stânjene pătrat este egal cu 3,6 mp., atunci 1 „sapă” este egal cu 7,2 arii.

Viile din podgoria Aradului au început să-și câștige faima în a doua jumătate a secolului al XVII-lea. În anul 1779, Grossinger, referindu-se la calitatea vinurilor de Miniș spunea: „care este setos de vin roșu și negru să meargă prima dată în comitatul Aradului, la Miniș, unde găsește așa un vin nobil după care rămâne mult în urmă vinul de Burgundia și alte vinuri renumite.”

Vinurile roșii de Miniș sunt atestate calitativ din anul 1744, depășind hotarele țării, fiind din ce în ce mai apreciate și solicitate. Primele acțiuni mari de comercializare la export a vinurilor le-a făcut contele Antal Grassalkovich (1745), exportând vin roșu de Miniș în Cehia, Anglia, Suedia, Olanda, etc.

În anul 1749 contele a construit la Miniș un castel și o pivniță, care au folosit în anul 1881 ca sediu al școlii de viticultură.

În anul 1771, împărăteasa Ungariei, Maria Tereza, ordonă o reglementare urbarială. Conform acestei reglementări urbariale, avem următoarea situație asupra proprietății iobăgești, pentru comuna Păuliș și

⁹ Ibidem

¹⁰ T.Rotariu, *Recensământul din Transilvania din 1880*, Ed. Staff, Cluj-Napoca, 1997, p.40-41

satele aparținătoare: Păuliș, 738 „sape”, Sâmbăteni – „sape”, Cladova 115 „sape”; total 853 „sape”.¹¹

La Păuliș se cultivă 738 „sape” de vie, suprafața crescând de 5 ori față de anul 1752. Acest lucru se explică prin faptul că în reglementarea urbarială sunt cuprinse și viile care aparțineau străinilor. Se observă de asemenea că la Sâmbăteni nu se mai înregistrează cultivatori de vie, în schimb apar cultivatori de vie la Cladova, datorită despăduririlor și terasării dealurilor de pe Valea Cladovei.

Cultivarea viței-de-vie la Păuliș în jurul colnelor, castelelor și conacelor, în 1928

Conscripția din 1828 oferă date despre cultivatorii viței-de-vie:¹²

- La Păuliș se cultivă 697 „sape”;
- La Cladova se cultivă 151 „sape”;

Totalul suprafeței de 848 de „sape” este aproximativ egal cu cel înregistrat la reglementarea urbarială din 1771. Acest lucru ne arată că această cultură a viței-de-vie pe dealurile Păulișului și Cladovei este stabilizată, iar preocuparea principală a producătorilor este performanța producției de struguri și vin.

Împotriva pericolului filoxerei s-au luat măsuri încă din anul 1874, prin interzicerea importului de butași din Austria și Croația. Cu toate acestea, în anul 1878, în urma unui atac puternic de filoxeră, culturile de viță-de-vie au fost total compromise.

S-au realizat cursuri pentru recunoașterea filoxerei, dar foarte puțini dintre cultivatori, chiar specialiști au dat crezare acestui pericol. Filoxera s-a constatat în viile de la Păuliș, Miniș și Ghioroc în 1885. Lupta de apărare contra filoxerei s-a dus prin tratarea solului prin sulfură de carbon, dar fără rezultate.

În anul 1809, Schwartner a menționat „nobilitatea vinului de Miniș datorită dulceții lui, buchetului și aromei, culorii frumoase roșu-negru a

¹¹ G.Kovacs-Țărănimea arădeană în perioada reglementării urbariale din 1771-1786, în „Ziridava” VIII, Arad, 1977, p.128

¹² Idem, Conscripția satelor arădene din 1828 în „Ziridava” XV-XVI, Arad, 1987, p.109-112

Prelucrarea strugurilor în zona dealurilor
Zărandului, în cadrul colnelor, 1930

început să întunece renumele celorlalte vinuri și este considerat de unii în rang chiar peste cel de Tokay”.¹³

La un concurs internațional de vinuri de la Londra din anul 1862, vinul roșu de Miniș a obținut premiul I. În anul 1889, s-a semnalat pentru prima dată în Podgoria Aradului, mana viței-de-vie, împotriva căreia în anul 1893 s-a generalizat tratamentul de combatere cu sulfat de cupru.

În mod repetat s-a trecut la altoirea viței-de-vie pe portaltoiul „Riparia”, la început în uscat, apoi în verde, cu rezultate slabe din cauza nepriceperii viticultorilor din podgorie. În anul 1885 s-au pus bazele școlii de vițe a satului Barațca- Păuliș.

Primele plantații de vii altoite s-au făcut în anul 1886 (12 iugăre), iar în 1890 întreaga suprafață de vii a pepinierii din Păuliș-Barațca a fost replantată cu vițe altoite.

Dintre toate podgoriile românești cele mai frumoase rezultate în refacerea plantațiilor viticole distruse de filoxeră le-a avut Podgoria Aradului. Mulți străini au venit să învețe din experiența acestei podgorii. 790 hectare erau deja replantate în anul 1894.

În anul 1921 s-a constituit sindicatul viticol din județul Arad, fiind primul din Transilvania, aprovizionând viticultorii din podgoria Aradului cu sulfat de cupru, sulf, praf, rafie, foarfeci de vie, sape, pompe de stropit, etc., la prețuri mai reduse, distribuirea lor făcându-se prin cooperativele sătești.

La 1 octombrie 1923 a apărut primul număr din „Revista viticolă, horticolă, agricolă și economică” prescurtat „Viticultura”, care a contribuit la dezvoltarea științei și practicii viticole.

Înainte de dezastrul filoxerei, cel mai răspândit soi de vin roșu în centrele Miniș, Păuliș, Ghioroc, Cuvin și Radna, era Cadarca, urmat în procent mai mic de Burgund și Oporto. După filoxeră a fost introdus treptat

¹³ Ion Armăsoiu, *Vinul, fiul soarelui*, 2002

Cabernet Sauvignon, iar începând cu anul 1962 Merlot, superior calitativ celui obținut în Franța, țara sa de origine.

S-a apreciat de asemenea de către specialiști că cele mai bune vinuri din Podgoria Aradului se obțin la Miniș, urmat de Ghioroc, Păuliș, Cuvin, Barațca și Covăsânt.¹⁴

Viticultura a constituit pentru păulișeni nu numai o ocupație ci și un mod de a trăi, cultivând din generație în generație cu multă pasiune și dăruire vița-de-vie. Aceasta și-a păstrat modul tradițional de organizare încă din perioada feudală, funcționând cu rezultate bune și după atacurile filoxerei (1885). Activitatea propriu-zisă în vie (săpat, legat, stropit, recoltat) era organizată de către administrator, care purta denumirea de „vințeler” (administrator), acesta preocupându-se de asigurarea forței de muncă, de pontajul și plata oamenilor.

Unii proprietari din Păuliș dețineau suprafețe mari de vii, Birtolon Aurel, Birtolon Stefan (Barațca), Neferu Dumitru, dr. Fabian, Karossy Etelca, Ambruș Octavian, Bohn Carl, Miatovici Victor, Givulescu Octavian, Mănăstirea Sârbească Bezdin, Schmidt Francisc, Acs Alexandru, Bănărescu Marin, Cimpoiu Liliana, Schultz Iohan și alții, care aveau pe deal colne, conace, vile pe care le foloseau pentru cazarea forței de muncă și prelucrarea strugurilor.

Trebuie să arătăm de asemenea că „vințelerul” administra întreaga suprafață de vie a proprietarului, aducea forță de muncă „ziuași” din localitate sau din satele învecinate Chesinț, Cicir, Sâmbăteni etc. Plata pentru lucrările efectuate în vie se făcea ziuașilor o dată pe săptămână, de obicei sâmbăta cu sume cuprinse între 20-30 lei (stropit), lista se prezenta de către „vințeler” proprietarului în cursul săptămânii.

Programul de lucru pe deal la vie se desfășura între orele 7⁰⁰ până la orele 18⁰⁰ cu o pauză de masă între 12⁰⁰- 13⁰⁰; ziuașii care erau din localitate mergeau seara acasă, cei din satele învecinate dormeau la colne sau mergeau acasă pe jos.

Pentru stropitul viilor erau amenajate pe deal căzi din beton, iar apa pentru stropit se aducea de către cei care aveau vii, cu căruțele trase de boi sau cai.

Paza viilor era bine organizată de către un comitet de conducere, care se alegea dintre marii proprietari de vii sau dintre „vințelarii” capabili și cu spirit de inițiativă. Aceștia alegeau un președinte.

¹⁴ Ion Armăsoiu, *Vinul, fiul soarelui*, 2002

Taxa pentru pază se stabilea în funcție de suprafața de vie deținută și de puterea economică a proprietarului.

Dintre paznicii care au fost recunoscuți de săteni pentru seriozitatea păzirii recoltelor de struguri amintim: Boșneag Gheorghe, Arsici Ioan, Vereș Lajos, Bondan Johann, Bradin Teodor, Vanciu Vasile.

În pivnițele colnelor, conacelor, vilelor, precum și în casele țărănești din Păuliș, Barațca și Cladova se desfășura o bogată activitate toamna la storsul strugurilor, folosindu-se obiectele tradiționale din lemn (moară de măcinat, storcător, șăitâu, etc.). Vinurile erau lăsate pe drojdie până după Bobotează, apoi se trăgeau, făcându-se prima stabilizare.

În perioada colectivizării precum și prin preluarea unor terenuri de pe deal de către stat, respectiv IAS Barațca, suprafețele de vie s-au comasat, au început să dispară colnele, căzile din beton pentru stropit.

Culesul viilor era o sărbătoare, motiv de bucurie că s-a reușit ca recolta să fie depozitată în perioada optimă cuprinsă între 10-20 octombrie. Se avea în vedere cantitatea de zahăr acumulată de struguri pentru ca vinul să fie de o calitate bună, în vederea păstrării în condiții optime.

O altă activitate distinctă se desfășura de către viticultorii din Păuliș și Barațca. Ei produceau viță altoită, care era foarte căutată în podgoriile din Oltenia, Muntenia și Moldova.

Plantarea în biloane a viței de vie altoite la Păuliș

La Barațca s-a format o adevărată școală de producție a vițelor altoite, acestea necesitând, în special, un sol nisipos din zona de câmpie sau lunca Mureșului.

Pregătirea vițelor pentru altoit (portaltoiul și altoiul) altoitul, forțatul, plantatul, recoltatul și clasarea vițelor necesitau o pregătire calificată. Aici s-au remarcat în mod deosebit unii specialiști ca: Umbrich Emerich, Miloș

Gheorghe, Boșneac Gheorghe, Iovescu Gheorghe. Această activitate de producere a vițelor altoite a luat o amploare mai mare în perioada comunismului, la IAS Barațca, CAP Păuliș, CAP Sâmbăteni.

b) Cultura cerealelor și creșterea animalelor

O altă preocupare de bază a țăranilor din zona Păulișului a fost încă din cele mai vechi timpuri cultivarea cerealelor, în mănoasa câmpie a Păulișului și a Sâmbăteniului. Paralel cu activitatea din agricultură, țăranul român a știut dintotdeauna să crească animale. Animalele erau crescute atât pentru tracțiune (boi, cai) cât și pentru asigurarea necesarului traiului (vacii, porci, oi, capre).

Datele statistice care ne permit să facem o analiză a stării materiale a iobagului român din perioada dominației Habsburgice și a imperialismului Austro-Ungar în Transilvania, respectiv Câmpia Aradului, sunt conscripțe făcute în anii 1752, 1771 și 1828. Aceste conscripții redau cu o anumită fidelitate, deoarece de teama dărilor și dijmelor tendința țăranului a fost de a minimaliza atât suprafețele agricole avute în posesie cât și numărul animalelor din gospodărie.

În Conscripția Domestica din 1752, datele statistice sunt următoarele:¹⁵

Localitatea	Semănături				Animale			
	Grâu	Orz	Ovăz	Porumb	Boi	Vaci	Cai	Oi și capre
Păuliș	183	110	0	16	141	124	16	95
Cladova	4	0	0	0	26	12	1	0
Sâmbăteni	115	47	117	10	84	60	32	96
Total	302	157	117	26	251	196	49	191

Unitatea de măsură a suprafețelor cultivate este iugărul. 1 iugăr = 0,47 ha.

Din totalul de 602 iugăre, cea mai mare parte este semănată cu grâu. Porumbul începe și el timid să fie cultivat. Se observă folosirea masivă a boilor la arat și tracțiune. Numărul cailor este destul de mic comparativ cu alte localități din Podgoria Aradului, cum ar fi Covăsânț.

În perioada reglementării urbariale din 1771, situația țăranilor este din ce în ce mai grea. Producția agricolă crește și de asemenea cresc suprafețele cultivate cu cereale.

Suprafețele cultivate cu cereale în cele 3 localități este următoarea:¹⁶

Păuliș-	277 iugăre
Cladova -	280 iugăre
Sâmbăteni-	<u>334 iugăre</u>
Total=	886 iugăre

¹⁵ Gh. Ciuhandu- *Op.cit.*-p.263-269

¹⁶ G.Kovacs- *Țărănimea arădeană în perioada reglementării urbariale din 1771-1786, în „Ziridava” VIII, Arad, 1977.p.128*

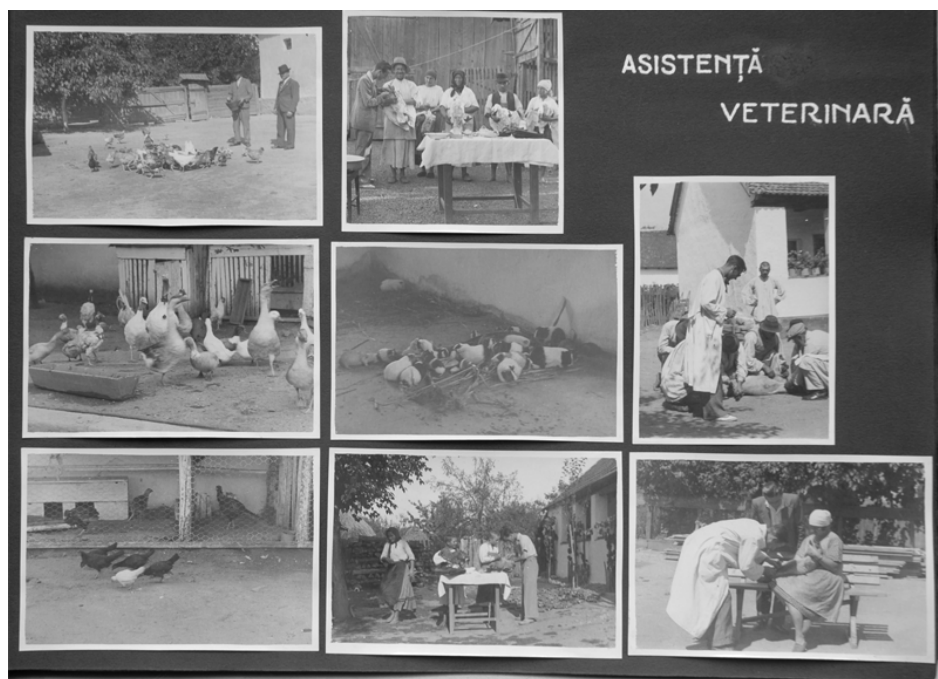
Dacă comparăm aceste date cu cele din 1752, vom observa o creștere a suprafețelor agricole de 1,5 ori. Aceste creșteri s-au realizat prin defrișări, desecări și asanări ale terenurilor mlăștinoase din lunca Mureșului.

Conscripția generală din 1828 aduce noi date privind starea țărânimii din Păuliș și zonele aparținătoare.

Suprafețele cultivate sunt următoarele:¹⁷

Păulișul Vechi-	755 iugăre
Păulișul Nou-	234 iugăre
Cladova-	150 iugăre
Sâmbăteni-	<u>918 iugăre</u>
Total-	2057 iugăre

În comparație cu datele statistice din anul 1771 se observă o creștere masivă a suprafețelor cultivate și apariția în 1776 a Păulișului Nou, colonizat cu etnici germani, care introduc noi culturi agricole, cum ar fi trifoiul și sfecla de zahăr.

Asistența veterinară a animalelor la Sâmbăteni în 1930

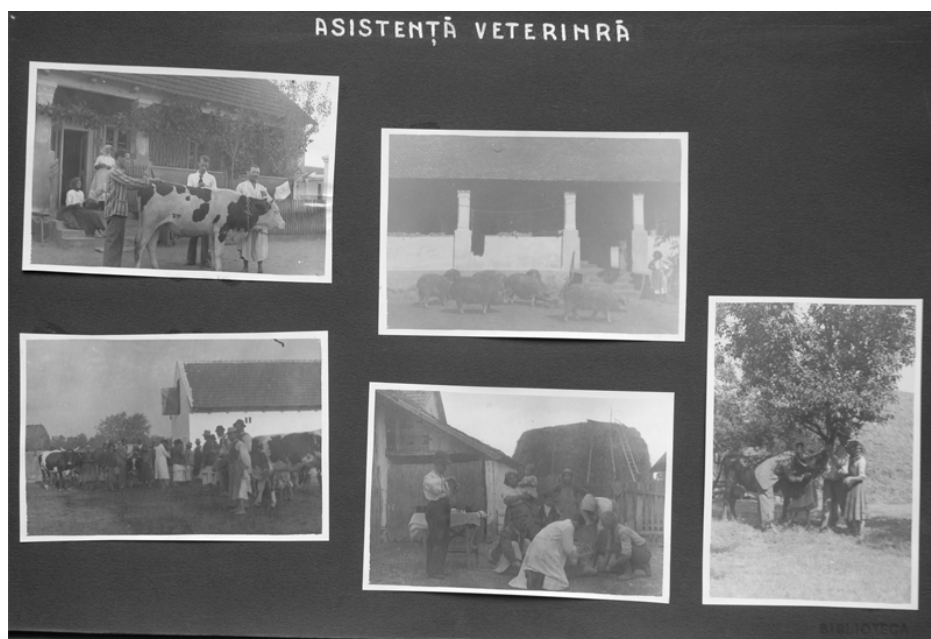
¹⁷ Idem, *Conscripția satelor arădene din 1828*, în „Ziridava” XV-XVI, Arad, 1987, p. 109-112

Din aceeași conscripție constatăm creșterea numărului cailor ca animale de tracțiune, în special în Păulișul Nou (73 de cai).

Tot din analiza datelor statistice observăm că suprafața agricolă cultivată crește în 1828 de aproximativ 3 ori față de anul 1752, adică de la 602 iugăre în 1752 la 2057 iugăre în 1828. Proportional cu această creștere are loc creșterea numărului de animale de tracțiune de la 300 animale în 1752 la 781 de animale în anul 1828.¹⁸

Acest lucru este firesc deoarece suprafața de producție și forța de muncă se dezvoltă în același ritm.

Până la sfârșitul secolului al XIV-lea suprafețele agricole cresc continuu, însă starea materială a țăranului român sub dominația austro-ungară este din ce în ce mai rea. În perioada modernă productivitatea muncii agricole crește, iar țăranul român își exploatează în condiții optime mica lui proprietate.

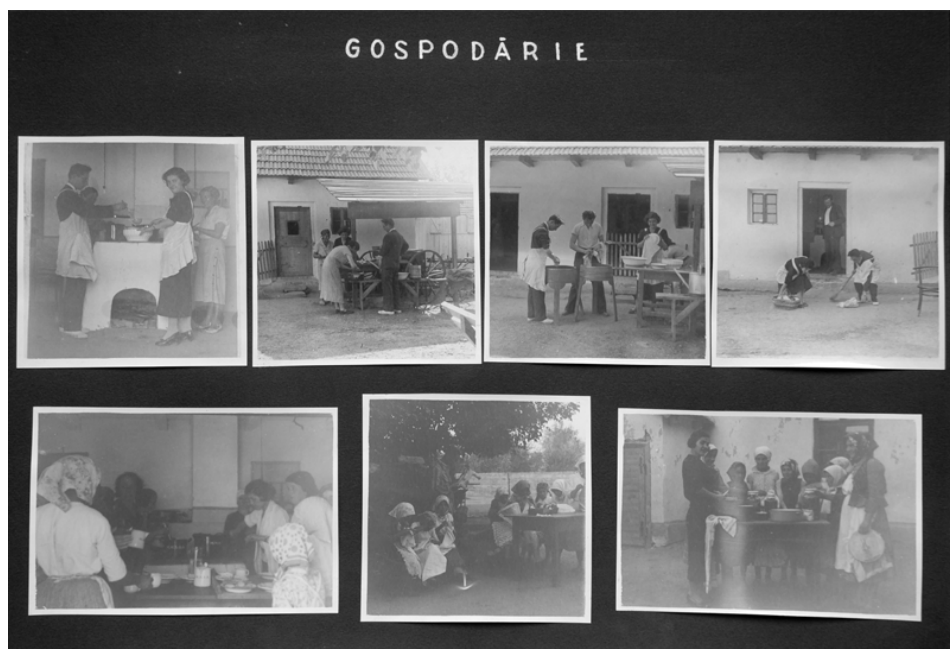

Asistența veterinară a animalelor la Sâmbăteni în 1930

¹⁸ Ibidem, p.115

După 1918, anul Marii Uniri, din punct de vedere administrativ suprafețele cadastrale din Transilvania intră treptat sub conducerea administrației românești.

Reforma agrară din 1921 vine să facă câteva reparații, expropriind terenurile din marile moșii și împrăștiind țărani, care luptă pe frontul primului război mondial. Din moșia bisericească s-au expropriat 16 iugăre și 1015 stânjeni, care au trecut în proprietatea învățătorilor școlii din comună și în proprietatea familiilor sărace și a văduvelor de război.¹⁹

Aspecte din gospodăriile locuitorilor în localitatea Sâmbăteni, 1930

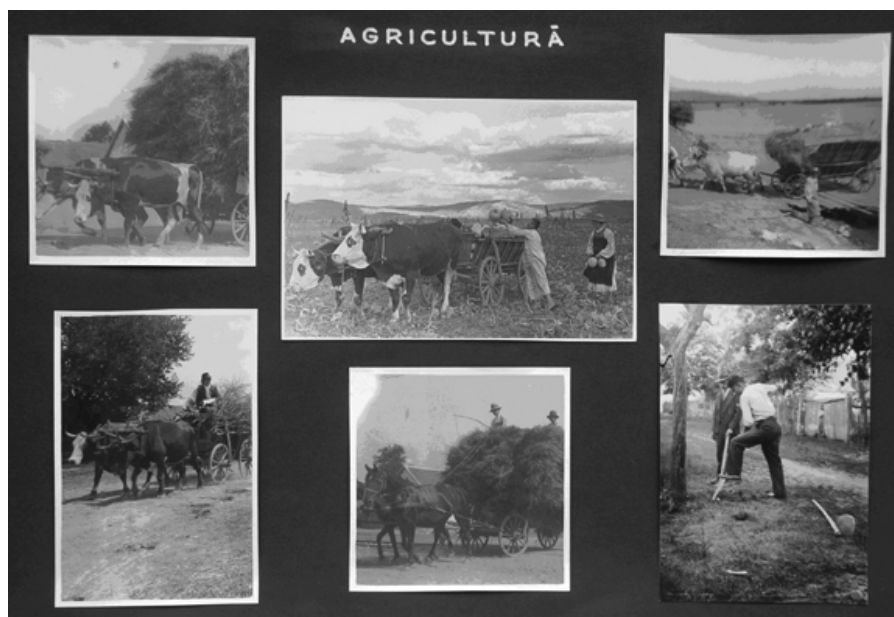
În anul 1941 localitatea Păuliș a deținut o suprafață agricolă de 2491 hectare, din care 1251 arabil, 488 hectare vii, 305 hectare pădure, 164 hectare pășuni, alte suprafețe 150 hectare, 73 hectare vatra satului și alte terenuri.

Cele mai mari suprafețe arabile erau cultivate cu porumb 700 hectare, grâu 500 hectare, orz 5 hectare, ovăz 5 hectare. Zootehnia era reprezentată prin următoarele specii de animale: ovine 378 capete, vaci și viței 166 capete,

¹⁹ ANDJA-Colecția hărți și planuri, inv.87/9, Dos. 734/1938

boi 174 capete, tauri 2 capete, cabaline 122 capete. Făcând o analiză a datelor statistice privind agricultura localității Păuliș în anul 1941 se constată o creștere a suprafețelor agricole și a numărului de animale față de anul 1828.

Suprafața arabilă reprezintă 50% din cea agricolă, această suprafață fiind cultivată în întregime cu cereale, cu prioritate porumb și grâu, iar din suprafața agricolă o pondere mare o ocupau viile 488 hectare, pădurile 305 hectare, pășunile și fânețele naturale 198 hectare.

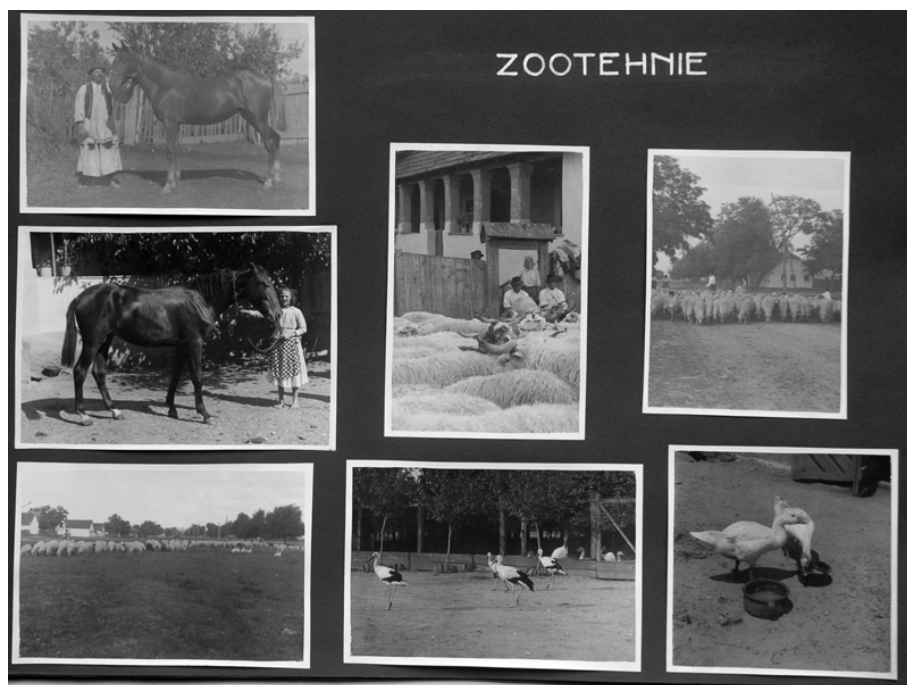
Aspecte din agricultura comunei Sâmbăteni, 1927

Odată cu creșterea suprafețelor agricole a crescut și numărul de animale la 842, cuprinzând ovine 378 capete, vaci 342 capete, cabaline 122 capete.

Majoritatea locuitorilor din comună se ocupau cu cultivarea pământului, culturile principale fiind porumbul și grâul. Se cultiva și orz, ovăz, secară, trifoi pentru animale, iar pe porțiuni mai mici se cultiva porumbul pentru masă verde.

Cultura tutunului era o preocupare deosebită pentru locuitorii comunei până în 1944, deoarece era o sursă de venit. Recoltat, uscat, apoi balotat după mărime și culoare, era vândut fabricilor de tutun din zonă. Tutunul s-a cultivat și în perioada comunismului.

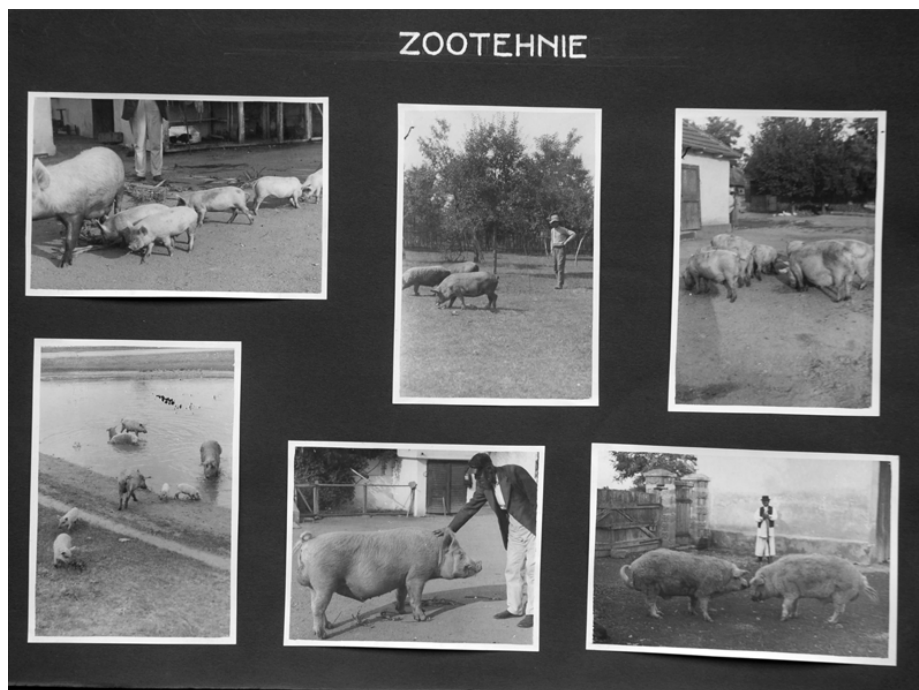
Cultura cânepii ocupa o suprafață modestă la nivelul comunei. Cânepa se cultiva deoarece era folosită la confecționarea de saci, funii și prosoape. Creșterea viermilor de mătase era o altă ocupație a țăranilor din zonă, deoarece aducea venituri în gospodărie.

Aspecte din zootehnie în comuna Sâmbăteni, 1934

Pe lângă aceste activități de bază, țăranii din această zonă s-au mai îndeletnicit cu albinăritul, legumicultura, morăritul și diverse meșteșuguri legate de agricultură. În 1852, la Păuliș erau 6 cazane de fiert țuică, ale lui „Todor Popi”, iar la Sâmbăteni tot 6 cazane. În această perioadă la Cladova exista o moară, protopopului Pavel de la Cladova, fiind unul dintre cei trei proprietari ai acelei mori. La Păuliș erau 5 mori, cu un venit de 300 de florini pe an, iar la Sâmbăteni 4 mori cu un venit de 240 de florini pe an.²⁰

²⁰ Gh.Ciuhandu – *Românii din Câmpia Aradului de acum două veacuri*-Editura Diecezana, Arad, 1940, p.172,173

Creșterea animalelor în gospodăriile populației din Sâmbăteni, 1930

În ceea ce privește comerțul, el s-a făcut în special cu comercianții greci, care aveau deschise în aceste localități dughene, prăvălii și cârciumi. Comerțul se mai efectua și în târgurile existente la Radna și Ghioroc. Aici țărani puteau vinde sau schimba produsele agricole pentru a obține diferite mărfuri și obiecte de uz casnic și gospodăresc necesare familiei.

Din datele conscripției din 1828 rezultă că meșteșugurile încep să se dezvolte, astfel că la Păuliș erau 3 meșteșugari, iar la Sâmbăteni 8 meșteșugari, care trăiau exclusiv din această activitate (dogarii, rotarii, fierarii și împletitorii de nuiele).

În concluzie, putem spune că încă din cele mai vechi timpuri și până la al doilea război mondial, activitatea de bază a locuitorilor din Păuliș, Sâmbăteni și Cladova a fost agricultura. Au predominat în această perioadă viticultura și culturile cerealiere la Păuliș, culturile cerealiere la Sâmbăteni și exploatarea fondului forestier la Cladova.

Creșterea animalelor în localitatea Sâmbăteni, 1934

c) Pădurea comunei

Combustibilul lemnos necesar în gospodăria era asigurat din pădurea comunală, care era administrată de către primărie și aparținea comunei (aproximativ 568 ha Păuliș, 500 Sâmbăteni). Pădurea era exploatată în regim silvic, cu pădurari angajați dintre localnici, cel mai cunoscut fiind Albulesc Ioan. Din pădurea comunală puteau cumpăra lemne pentru foc toți cetățenii, prețul lemnului fiind achitat la casieria primăriei. Fiecare gospodărie avea dreptul la o căruță de lemne, care puteau fi tăiate, după ce acestea erau marcate de către pădurar. În Cladova exista și „pădure urbarială”, care cuprindea 160 ha pe Dealul Bisericii și se întindea pe actuala pășune împădurită. Ea aparținea comunității locale și era administrată de către un comitet urbarial, compus dintr-un președinte onorific, un secretar, un casier remunerat și câțiva membrii. Asociația urbarială trebuia să gospodărească singură pădurea, astfel din banii încasați în urma vânzării lemnului se efectuau anumite lucrări în pădure: curățatul arboretului, întreținerea drumurilor de acces, plantarea de puieți.

Atât pădurea comunală cât și cea urbarială erau exploatate în regim silvic, rațional, de către pădurari, care se îngrijeau de fondul forestier, având o răspundere deosebită cu privire la igienizare, curățirea arboretului, marcarea arborilor uscați, vânzarea materialului lemnos și plantarea parcelelor cu puiți de diferite specii.

d) Arhitectura comunei

Arhitectura comunei se încadrează în structura satului de tip compact (Sâmbăteni), răsfirat pentru Păuliș și Cladova de-a lungul unei văi, șosele, etc. În perioada interbelică au dispărut treptat casele din lemn și pământ bătut, acoperite cu stuf. S-au construit case mari din văiug și cărămidă, acoperite cu țiglă, lângă care s-au ridicat grajduri și șuri. Casele obișnuite erau constituite din camera din față, tindă, camera din spate și târnaț de-a lungul întregii construcții.

Camera din față era nefolosită, acolo se țineau hainele de sârbătoare, mobilierul mai deosebit, dunele, pernele și obiectele de artizanat. Tinda era folosită pe post de bucătărie, dar și ca dormitor. Camera din spate avea funcția exclusivă de dormitor pentru toți membrii familiei.

Făcând o analiză a construcțiilor din localitatea Păuliș (Barațca), a peisajului arhitectural se poate constata existența unor „conace”, construcții masive, înalte, cu 5 sau 6 camere mari de 30- 40 m². Spațiul locuibil era mobilat cu piese din lemn masiv, adeseori sculptate în lemn de nuc, cireș, stejar sau alte esențe prețioase. Întregul spațiu al clădirii este ocupat de pivniță, care se folosea pentru prepararea și depozitarea vinurilor. Sunt încântătoare bolțile pivnițelor din cărămidă, clădită în cant cu multă măiestrie de către zidari, pivnițe ai căror pereți asigură o temperatură optimă pentru

Casă țărănească în Sâmbăteni, 1920

Casă veche din Păuliș

Conacul Birtolon din Barațca

Casa Fabian (fosta Tabăra de Pionieri Păuliș)

păstrarea și conservarea vinurilor (pivnița de sub Primăria Păuliș). S-au remarcat prin construcție și arhitectură deosebită „caselr domnești” următoare:

- castelul, conacul, casa cu turn din Barațca, proprietar Birtolon Aurel și Birtolon Stefan, care dețineau cea mai mare suprafață de vie, peste 35 ha (fostul sediu IAS Barațca) clădire retrocedată proprietarilor, împreună cu suprafața de vie.

- conac, vilă, proprietar Ambruș Octavian, lângă dealul Carierei, pe Valea Crucii (casa Bățălărean Ioan) a deținut și o suprafață mare de vie;

- casa, conac, proprietar familia Bonh Karl, venit din

Ungaria în 1921; a cumpărat imobilul și mari suprafețe de vii, Șugar Iosif ginere (casa lângă Primăria Păuliș);

- castel, conac proprietate dr. Fabian Traian, președintele Tribunalului Arad (Tabăra de pionieri Păuliș), a deținut suprafețe de vie, pomi, a părăsit localitatea în 1944.

- casă, conac, proprietar Neferu Dumitru, colonel de armată, soția Lucia, director Liceul Comercial Arad (casa Puțină Cornel, lângă Primărie), a deținut suprafețe de vie; în jurul anilor 1950 a plecat în Franța, nesuportând regimul;

- casă, conac, proprietar Karossy Ianos- inginer cadastru, soția Etelca (casa lângă Postul de Poliție; Pulbere) au deținut suprafețe de vie și pomi. Casa era gospodărită de vișțeler, iar suprafețele de vie de către oameni de încredere;

- casa- conac, proprietar Mănăstirea Sârbească Bezdin au deținut și suprafețe mari de vie și pământ arabil (casa de sub deal Păuliș);

- casă-conac, proprietar Miatovici Victor, notar Zăbrani (casa Boșneac Florica) a deținut suprafețe de vie în Păuliș;

- casa-conac, proprietar Schmidt Francisc, soția Emi, (castelul în spatele casei Boșneac, sub deal) a deținut plantații de pomi și vie, a fost proprietarul unei bănci la Pâncota. A plecat în Germania.

Există și astăzi în Păuliș alte case și conace tipice prin arhitectura lor: casa Bauman (Păulișul Nou), casa Lindner (Păulișul Nou), casa Țărău-Codoș Lucia (Păulișul Vechi), casa Schwartz Johann (ocolul Silvic Gară CFR), casa Acs Alexandru (Crișan Anuța), cu pivniță amenajată pentru vinuri, casa Ghizela Dolphi (cooperativa Becheș).

Majoritatea acestor case-conace, castele și-au păstrat de-a lungul timpului configurația construcțiilor vechi tradiționale, ele coexistând chiar cu unele foarte vechi, de la sfârșitul secolului al XVIII-lea.

Până la colectivizare, specific localității Sâmbăteni erau sălașele de peste Mureș ai căror proprietari au locuit efectiv acolo, ocupându-se de gospodărie și lucrările câmpului. La sălașe, familiile îngrijeau un număr ridicat de animale: vaci, cai, oi, păsări, pe care apoi le valorificau în cadrul piețelor. Sălașele erau construite din văiug și din cărămidă aveau grajduri și șuri pentru depozitarea fânului.

Enumerăm mai jos persoanele care dețineau sălașe peste Mureș, în Sâmbăteni: Tătar Nicolae, Vanu Teodor, Sari Vasile, Culi Ioan, Bărnău Nicolae, Morodan Dumitru, Drăghici Gheorghe, Bărbătei Petru, Stoicu Maria, Anghelin Aurel, Păcurar Nicolae, Mayer Zenovia, etc.

În Păuliș, peste Mureș, aveau sălașe: Bucatoș Gheorghe, Suciuc Ioan, Ves Maria, Stoiu Lazăr, Moț Vasile, Neamț Petru, Cismaș Ioan.

Proprietarii acestor case veneau zilnic în localitate pentru a transporta laptele spre vânzare la „lăptăria din sat”; se aprovizionau cu alimente necesare traiului.

Brodul sau luntrea (luntrița) erau folosite ca mijloace de transport de la un mal la celălalt al Mureșului. În perioada de iarnă se trecea mai greu, iar în zilele geroase când Mureșul îngheța, oamenii aflați la sălașe erau nevoiți să se deplaseze în localitățile Aluniș sau Zăbrani (aproximativ 3 km) pentru cele necesare traiului.

În pusta Sâmbăteni se găseau câteva sălașe numite în termen popular „hodăi”. Aceste „hodăi” erau în proprietatea unor persoane care dețineau suprafețe mai mari de pământ: Ioviți Costa (Părăschie), Stoicu Petru (Ion lu Dinchi), Calinovici Liviu, Ardelean Stoia (Stoia Boji), Dehelean Nicolae (Dudaș).

În pustă Păuliș, aveau sălașe: Vărășeț Dumitru, Ivici Ioan, Pârnevan Nicolae, Șirian Ioan, Sav Petru, Răitar Vasile, Stoian Dumitru, Cătană Dumitru Rudău Ioan, Guleș Mihai, Miculiță Dumitru.

În perioada colectivizării, aceste sălașe- „hodăi” au fost demolate, iar terenul a fost comasat.

5.3. Meșteșugurile, comerțul și transportul

Producerea și comercializarea țuicii din comună, atât cea fabricată din prune, cât și cea din comină și drojdie (struguri) era o ocupație a cetățenilor, cărora le aducea și un venit familiilor.

În Păuliș funcționau următoarele cazane de țuică sub deal „la Schibel Johann”, înainte și după război (era Holzer Flavius) pe drumul spre balastieră „la Boșneac Gheorghe” (casa Oniga), pe strada Piceida „la Nedelcu” pe pășunea comunală în Păulișul Nou „la Brandais Peter”, în Păulișul vechi „la Bader Sebastian” în Sâmbăteni la Momir Costa (pe drumul Ghiorocului), Stai Nicolae (la Comlosan), Ciorău Iancu (la cruce); acestea erau cazane particulare.

Procesul de producere a țuicii din borhotul de prune și struguri începea toamna și se încheia în perioada de primăvară. Țuica se producea în două sortimente (calități) în funcție de cerințele clientului de 30- 35°, cea pentru casă, iar pentru vânzare de 52°, plata pentru fierbere se făcea în natură în funcție de mărimea cazanului.

În localitatea Păuliș în perioada după război era cunoscut cazanul lui „Coceanu” (Miloș Gheorghe), la Sâmbăteni „Făt Savu” (Făt a Culi Savu), iar la Cladova, era cazanul lui Crâznic.

În comună s-au remarcat în mod deosebit în viața cotidiană serviciile care aveau un rol important pentru comunitățile locale. Așa cum arătam în datele conscripției din 1828, comuna Păuliș a avut tradiție în domeniul meșteșugurilor și comerțului.

În localitatea Păuliș funcționau două măcelării: „la Arnold”(casa Coman), „La Schmidt, „la Loățî”, care asigurau carne proaspătă și mezeluri pe tot parcursul anului. La aceste măcelării se sacrificau porci și vite, carnea fiind tranșată pe categorii, în funcție de calitate și cerințele clienților. În Sâmbăteni e renumită măcelăria lui Haini (la Sari Petru), la Vasi Emil, la Antonie Dumitru (Zbârnel), de la care se aprovizionau toți locuitorii.

În Păuliș, magazine pentru procurarea alimentelor erau: „La Schiff”, „La Duți”, „La Weis”, „La Brandais” înainte și după 1944, în Sâmbăteni „La Mustafă Axente”, La Hainii (Sari Petru), „La Berti” (evreu), „La Ioți Adrian” (lângă Albulița).

În Păuliș funcționa o moară cu motor pe motorină, cu 2 valțuri duble și o piatră, având o capacitate de 5000 kg în 24 ore, proprietar fiind Iosif Fröhlich, vama se lua din măciniș, 10%. Moara măcina porumb și grâu, fiind amplasată în zona Haltă CFR.

În Sâmbăteni este menționată moara lui Ioviți Adrian (Părăschie), măcina cereale, la Mustafă Axente (măcina porumb), Csilag Feri (în casa Buftea) măcina porumb, moară pe Mureș, proprietar Todor Lazăr (Grăviloane) măcina porumb, era amplasată pe locul Balastierei (lângă Duța).

Întreținerea carelor și a căruțelor și potcovirea cailor se făcea la fierărie. La Păuliș erau recunoscuți ca fierari Schiebel Stefan, Düran George, Pim Adrian, Păcurar Nicolae, Reiter Iosef, fiind meseriași desăvârșiți care executau la comandă confecționarea plugurilor, grapelor, sabelor etc. În localitatea Sâmbăteni fierari erau: Mustafă Petru, Sari Petru, Popi Petru, Fănică Florea, Ion Mircu, Petreuş Petru.

Între meșteșuguri s-au evidențiat: olăritul, dogăritul, (confecționarea butoaielor), a căzilor pentru depozitarea prunelor și strugurilor, confecționarea roților la căruțe, etc. La Păuliș erau dogari: Schiebel Peter, Milich Iohann, Wegmann Peter, Raober Iacob, Brandais Krastel, Maxa Andres, etc., iar la Sâmbăteni: Stai Vasa, (Vasa lui Beba), Mircu Muțiu, (casă Șoica), tâmplari, Mircu Petru (Pântălie), Ștenghel Carol, Babă Petru, rotari.

Croitori renumiți în Păuliș au fost: Düran Katharina, Toman Petru, Hach Petru, Brădean Viorel, Holzer Terezia, iar la Sâmbăteni: Iacob Ioan, Sari Petru (Tică), Peri Floare, Vasi Floare, Baba Smaranda, Ștenghel Maria, Bățălărean Teodor.

Pantofari în Păuliș erau: Putz Iosef, Turzan Iosif, Brodner Iosef, Bondan Peter, Schmidt Ludwig, iar în Sâmbăteni: Ciorău Stoia, Popescu Ioan (lângă Lia Anti).

Frizeri renumiți din Păuliș: Schmidt Anton, Bondan Iosef, Holzer Florian, Reiter Iohann; din Sâmbăteni menționăm pe: Ioți Mănăilă, Ianos Ioan, Baichici Onoriu, Anghelini Aurel.

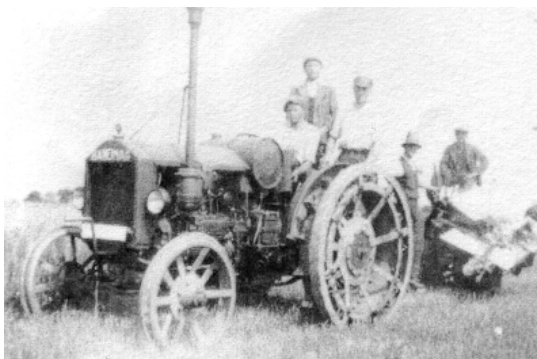
Zidari din Păuliș: Becheș Constantin, Sălăjan Ioan, Schiebel George, Kassnel Franz, iar din Sâmbăteni: Ursu Petru, Mihăescu Nicolae, Miloș Petru.

Ceasornicari renumiți în Păuliș au fost: Bader Andreas, Fröhlich Iosef, iar în Sâmbăteni erau: Momir Ioan, Ursu Roman (Drăghici).

Tâmplari din Păuliș sunt: Bondan Iosef, Revolag Johann și Borșoș Ignat, iar din Sâmbăteni: Baba Petru, Ștenghel Carol.

Tinichigii din Păuliș: Hissler Francisc, Pim Iosif, Hack Petru, Reingruber Anton, Pim George, iar din Sâmbăteni: Mustafă Petru și Sari Petru.

Tinichigii auto din Păuliș: Putz Iosif, Gruber Petru, Holzer Peter, Maxa Andres, iar din Sâmbăteni menționăm pe Mustafă Petru.

Tractor Hanomag al familiei
Ihm Peter din Păuliș

La secerat cu batoza, 1928

La nivelul comunei Păuliș existau, după anul 1900, mașini agricole, mașini care prestau servicii către populație în schimbul unei plăți în natură sau în bani. În Păuliș a deținut tractor familia Ihm Peter (Hanomag), iar batoză aveau Vărășeț Traian, Stoian Onoriu, Rudău Ioan.

În Sâmbăteni familia Lazăr (Snaidăru) deținea tractor Lanz Bulldog, iar Czilag Feri și Mustafă Axente, dețineau batoze pentru treieratul grâului.

În anul 1906 a intrat în funcțiune linia ferată îngustă pe traseul Arad-Ghioroc- Pâncota-Radna, care străbătea Podgoria Aradului pe o lungime de 60 km. La început vagoanele erau puse în mișcare de motoare cu combustie externă, apoi în 1912 a

fost inaugurată prima cale ferată electrică pe linie îngustă din sud-estul Europei.

Circulația tramvaielor pe ruta respectivă era asigurată de 15 automotoare electrice fabricate de către firma Ganz Co Danubius din Budapesta, acestea serveau ca vagoane de clasa I-a. Depoul de automotoare din Micălaca mai avea în dotare pentru acest tren 22 vagoane de călători de

clasa a II-a și 28 vagoane de marfă de diferite tipuri, care erau produse la fabrica Johan Weizer din Arad.

Trenul electric care circula pe ruta Arad- Ghioroc- Pâncota, respectiv Ghioroc – Radna funcționa cu două automotoare cuplate care avea în tracțiune până la 10 vagoane de clasa a II-a călători, la care se mai adăuga

2-3 vagoane de marfă în zilele de piață la Pâncota sau Lipova. Pentru transportul materialelor de construcție, piatră, balast, cărămidă, se foloseau vagoane de marfă descoperite, trase separat de automotoare în garnitură.

Acest mijloc de transport a circulat de la darea în folosință a liniei până în anul 1991 când liniile au fost dezafectate.²¹

Tramvaiul electric a facilitat transportul o perioadă lungă de timp a muncitorilor la principalele fabrici (uzine) din Arad, a elevilor la liceele și școlile profesionale din Arad, Miniș și Lipova, a țăranilor cu produse agricole în piețe. Cu tramvaiul electric, cetățenii din Podgoria Aradului au transportat cherestea, țiglă, cărămidă, ciment, var și alte materiale de construcție din depozitele din Arad, Pâncota și Lipova. În perioada comunismului acest mijloc de transport a fost foarte solicitat, avându-se în vedere faptul că foarte mulți muncitori, tineri, elevi din zona Podgoriei Aradului studiau sau lucrau în Arad.

5.4. Mișcarea Legionară

În perioada de dinaintea celui de-al doilea război mondial se remarcă în cadrul comunei Păuliș, Mișcarea Legionară, mișcare care a tulburat viața și activitatea comunității.

Șeful, organizatorul și conducătorul mișcării legionare din Păuliș a fost Dârlea Iulius, iar în Sâmbăteni, Tuduran Teodor.

²¹ Virgil Valea.- *Miniș-Istorie și cultură*-Editura Fundației „Moise Nicoară”, Arad, 2006, p.63,64

Organizația legionară din Păuliș, cuprindea aproximativ 30-35 persoane, cu vârste 18-30 de ani, dintre care amintim: Savu Gheorghe, Savu Simion, Rusu Gheorghe, Crișan Dumitru, Barna Gheorghe, Buzeșan Nica, Manea Gheorghe,, Vărășeț Ioan, Boșneac Gheorghe, Guleș Nicolae, Ivici Cristian, Neța Nicolae, iar din Sâmbăteni: Cicirean Aurel, Ciorău Leonte.

Întrunirile legionarilor din Păuliș aveau loc într-o colnă din vii, unde aveau și sediul, iar la Sâmbăteni la casa lui Tudoran Teodor, unde se lectura presa și documentele mișcării legionare, se intonau cântece, făceau exerciții militare, defilau pe drum în acordurile fanfarei.

Cuibul legionar din Păuliș a fost cel mai activ în timpul rebeliunii (21-23 ianuarie 1941), când au participat la mișcările de dezarmare a armatei din Cetatea Aradului. Dârlea Iulius, șeful cuibului legionar din Păuliș, a fost arestat, condamnat la 12 ani de închisoare, trimis la Canalul Dunăre-Marea Neagră, după 9 ani a fost eliberat, iar după 3 ani a murit acasă la Păuliș.

Membrii mișcării legionare au fost urmăriți și persecutați mai mult în timpul regimului comunist, decât în anii dictaturii militare antonesciene (ianuarie 1940- august 1944).²²

5.5. Deportările în Rusia

După cel de-al II-lea război mondial au urmat vremuri triste pentru populația de etnie germană (sași, șvabi) din Păuliș, deoarece au fost deportați în Rusia. Deportările au început în luna ianuarie 1945, fiind vizați bărbații născuți între 1900-1928 și femeile născute între 1914-1926, până la vârsta de 30 ani. Celor deportați le-au fost confiscate animalele, căruțele, tractoarele și batozele.

Rușii au considerat că nemții trebuie să refacă ce au distrus în timpul războiului, astfel că au fost deportați în Rusia 109 persoane din Păuliș, bărbați și femei.

În Rusia, cei care erau mai robuști și sănătoși erau folosiți la munci mai grele: fasonatul lemnului în pădure, la montat șine de cale ferată, spart piatră în cariere, la sapă în colhozuri, în fabrici metalurgice, în mine la

²² Ibidem, p.64, 65

transportul vagonetilor, etc. Cei mai slabi sau care sufereau de boală, erau folosiți la munci mai ușoare: în bucătărie la preparatul hranei, la curățenie și pentru îngrijirea bolnavilor.

Datorită condițiilor foarte grele de muncă, a lipsei de hrană și a lipsei de asistență medicală, au decedat multe persoane în acele lagăre de deportare.

Persoane deportate din Păuliș,
într-un lagăr din Rusia

În zonele unde au fost deportați, multe persoane talentate la muzică au pus pe note muzicale foarte multe cântece despre viața lor petrecută în lagăre, scoțând în evidență dorul de casă, condițiile de muncă, de odihnă, hrană, etc. Începând cu anul 1947, persoanele care au fost deportate în lagărele din Rusia, au fost imbarcați în garniturile de tren și dirijați spre Germania.²³

Cei mai mulți au venit spre casele lor din România, iar o parte din persoanele deportate s-au stabilit în Republica Democrată Germană.

5.6. Lupta împotriva comunismului (1945-1989)

Motto:

„Voi n-ați fost cu noi în celule
Să știți ce e viața de bezne
Sub gheare de fiară, cu gură nesătule
Voi nu știți ce-i omul când prinde să urle
Strivit de cătușe la glezne.”

Radu Gyr

Mișcarea de rezistență de pe valea Mureșului, Crișurilor, a fost o organizație anticomunistă care a cuprins un mare număr de țărani și intelectuali, care s-au revoltat pentru faptul că statul comunist a început o

²³ Anexe privind deportările în Rusia

goană a arestărilor tuturor persoanelor care au îndrăznit să se opună teroarei bolșevismului în România.

Venirea comunismului a pus românii, în fața unui dușman pe care nu l-au cunoscut niciodată în istorie.²⁴ Comunismul a vrut totul. Pe lângă bunurile materiale, a impus oamenilor renunțarea la credința în Dumnezeu, la istorie, la cultură și tradiție. Au fost însă oameni care au intuit pericolul și și-au pus viața stavilă fără să se mai întrebe dacă vor birui sau nu.

Un exemplu de curaj și profund patriotism l-a dovedit Savu Florica, născută la 23 mai 1930 în Păuliș, județul Arad, o elevă eminentă, de religie ortodoxă și de o moralitate desăvârșită. A terminat clasa a VI-a a școlii primare de stat din Păuliș, cu media de 9,10. A fost arestată pentru activitate anticomunistă, fiind elevă la Școala Normală Ortodoxă Română de conducătoare Beiuș, în anul 1947 (avea 17 ani).

SAVU FLORICA

ROMÂNIA
CONSILIUL LOCAL AL ORAȘULUI TÂRGU OCNA

CERTIFICAT DE DECES

Numele de familie: SAVU
Prenumele: FLORICA
Sexul: femeiesc
Data nașterii: 1930 –
Comuna PĂULIȘ
Județul ARAD
Prenumele tatălui: NECULAI
Prenumele mamei: ELISABETA

LOCUL ȘI DATA DECESULUI

Orașul TÂRGU OCNA
Județul BACĂU
Anul 1950 – unamienouăsutecincizeci
Luna mai
Ziua 28 douăzecișiopt
Decesul a fost trecut în registrul stării civile la nr. 87 din anul 1950, luna mai, ziua 29, în orașul TÂRGU OCNA, județul BACĂU.
Ultimul domiciliu: comuna PĂULIȘ
Eliberat astăzi 22.09.1994, cu nr. 8550.

Semnătura,
ss indescifrabil

²⁴ Constantin Totir- *Catalogul dascălilor și învățătorilor uciși în lupta împotriva comunismului*, 2004

După arestarea sa a fost supusă torturilor timp de 3 ani în închisoarea deținuților politici de la Târgu Ocna. **Savu Florica** a fost asasinată în închisoare pe data de 28 mai 1950, iar certificatul de deces a fost eliberat familiei îndoliate în data de 22.09.1994.

Ea a murit învingătoare, lăsând urmașilor mesajul exemplar al unei vieți trăite sub semnul adevărului, al dreptății și al onoarei.

Rigorile temnițelor comuniste în perioada 6 martie 1945-16 decembrie 1989 au suferit și alți luptători ai rezistenței anticomuniste, plătind cu libertatea și nu de puține ori cu viața, curajul și consecvența cu propria lor conștiință .

Redăm mai jos date din „ Jurnalul Detenției Politice în Județul Arad 1945-1989” de Corneliu Cornea:

- Bacoș Ioan din Sâmbăteni, județul Arad, născut la 18.03.1903, condamnat la 15 ani închisoare, a fost închis între anii 1952-1964, executând pedeapsa la Gherla și Aiud.

- Hara Ion, elev din Arad, originar din Păuliș, născut la 07.04.1942, șeful unui grup de tineri anticomuniști a fost condamnat de Tribunalul Militar din Timișoara la 12 ani temniță grea, executând pedeapsa între anii 1960-1964 în închisoarea de la Timișoara, Oradea, Gherla.

- Magoș Mircea din Păuliș, născut la 19.11.1938, a fost condamnat de Tribunalul Militar Brașov la 4 ani închisoare pentru uneltire. I-a executat între anii 1958-1962.

- Malatescu Ioan din Păuliș, județul Arad, născut la 20.10.1918, condamnat de Tribunalul Militar Timișoara la 2 ani închisoare, pe care i-a executat între anii 1954-1955.

- Răgălie Constantin, muncitor din Păuliș, născut la 15.08.1914, a fost condamnat de Tribunalul Militar Timișoara la 12 ani închisoare pe care i-a executat între anii 1950-1962 la Jilava și Aiud.

- Savu Iovan, contabil din Păuliș, născut în 1929 a fost arestat în anii 1957-1959 și a decedat în 1974.

- Silcă Ilie din Păuliș, născut la 08.09.1920, arestat la 16.01.1953, a fost eliberat la 25.10.1954.

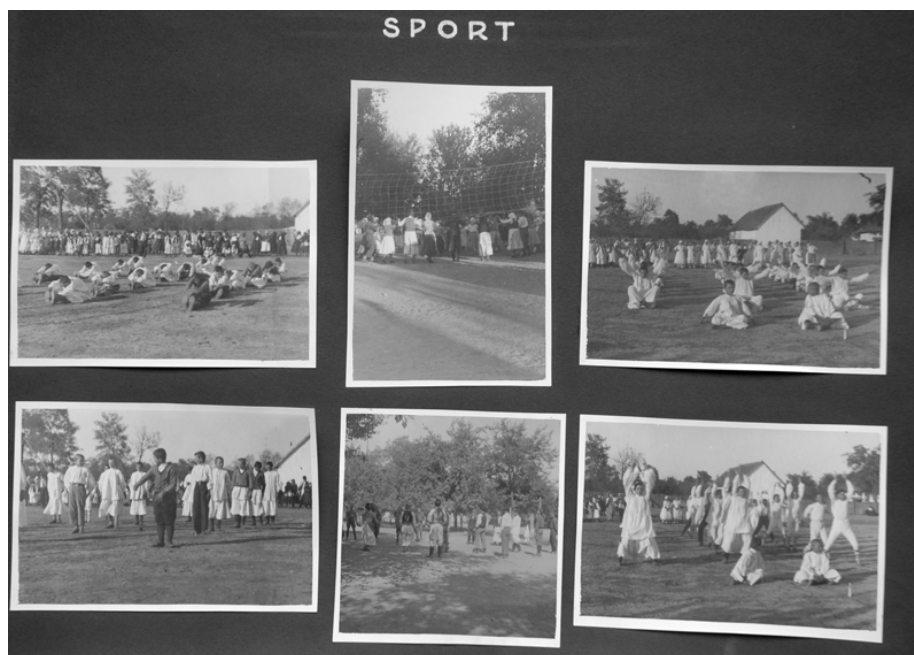
- Vanu Lazăr, țăran din Sâmbăteni, județul Arad, născut la 17.11.1922 a executat un an de închisoare între anii 1952-1953.

Ștefan A. Negrea, anul V la Facultatea de filologie București s-a sinucis în 1958 la închisoarea din Gherla, nemaiputând suporta regimul temniței comuniste și lăsând în urmă o serie de poezii, din care redăm în continuare, o strofă, din poezia „Blestem.”

„Nu vom uita în veci de veci jurăm
Nici moartea nu-i de crez să ne dezlege
De ne-ați tăia pe toți, noi nu cedăm
Brâncoveneasca noastră lege”²⁵

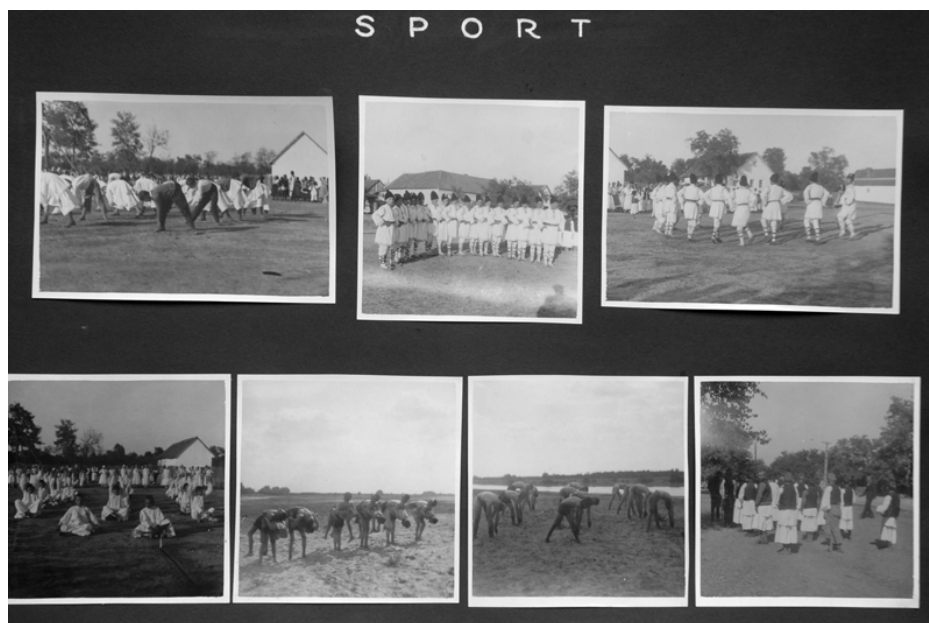
5.7. Activitatea sportivă

Formele sub care s-au practicat exercițiile fizice în trecutul îndepărtat al populației de pe teritoriul României, derivă din procesele de muncă și din relațiile de producție care s-au succedat în istorie. Etapele parcurse de către membrii comunității noastre în practicarea exercițiului fizic au o vechime foarte mare, noi intenționând să prezentăm începuturile organizării mișcării de educație fizică și sport.

Activități sportive în localitatea Sămbăteni în 1930

²⁵ Constantin Totir- *Catalogul dascălilor și învățătorilor uciși în lupta împotriva comunismului*, 2004

Activități sportive în localitatea Sâmbăteni în anul 1934

După Marea Unire de la Alba Iulia, decembrie 1918, intelectualitatea și organele noului stat au consimțit că trebuie să dezvolte activitatea spiritual-culturală și sportivă în România. Astfel, iau naștere asociațiile literar-sportive, în special la orașe, acestea devenind instituții care au menirea să cultive sportul pentru toată populația.

Trebuie să arătăm faptul că populația tânără din localități și-a căutat un mod de petrecere sănătos și util a timpului liber prin practicarea următoarelor întreceri: trânta, înotul, vâslitul, săritul în lungime și înălțime, fotbalul și apoi voleiul.

La originea mișcării sportive din comună au fost mulți tineri născuți după Marea Unire, educați în spiritul național românesc, care au studiat la liceele din Arad sau Lipova. După anul 1945, au luat ființă echipele de fotbal din Păuliș și Sâmbăteni, ca ulterior să devină asociațiile sportive „Păulișana Păuliș” și „Recolta Sâmbăteni” ..

Începând cu anul 1950, atât în localitatea Păuliș cât și în Sâmbăteni s-au organizat jocuri de fotbal, între diferite echipe ale comunelor învecinate.

La inițiativa învățătorului Niculescu Horațiu, precum și a altor persoane cu suflet și deschidere pentru fotbal, în 1955, echipa din Păuliș „Păulișana

Păuliș „ se înscrie în campionatul regional, zona Lipova, alături de echipele „Șoimii Lipova”, „ Podgoria Ghioroc”, „Minișana Miniș”, „Victoria Zăbrani”, „Recolta Sâmbăteni”, Mândruloc, Cruceni .

Competițiile sportive se desfășurau pe terenul de la Gară, iar jucătorii se echipau pentru meci la fosta „Tabără de pionieri Păuliș” .

Echipa din Păuliș avea următoarea componență: Ioan Zvunca, Sarvici Dumitru (kila), Aufmudth Iohan, frații Irimia, Ivici Gheorghe (Huias), Stoian Onoriu, Boșneac Gheorghe, Tompi Ioan, Umbric Eduard, Niculescu Horațiu și alții.

Cu trecerea anilor, în echipă au loc schimbări de generații, încep să se impună unii tineri, precum: Pulbere Viorel, Tătaru Viorel, Malatescu Mihai, Barbă Vasile, Ștefănescu Nelu și alții. Având în vedere faptul că terenul era amplasat în zona inundabilă a Mureșului, unde frecvent aveau loc inundații, autoritățile locale împreună cu tinerii din localitate au hotărât să schimbe locația pentru arena de fotbal, în locul numit de localnici „ Crauștic „.

Între anii 1965 – 1970, mișcarea fotbalistică din Păuliș ia amploare, existând în această perioadă două echipe. Un rol important în dezvoltarea și creșterea activității a avut-o domnul Avrămuț Gheorghe, jurist (fost secretar UTC Arad) , procurându-le fotbaliștilor echipamente pentru „Asociația sportivă” (galben cu albastru, alb cu roșu și alte tipuri de echipamente).

În această perioadă are loc un schimb de generații, prin venirea în echipă a tinerilor: Adam Hach, Anton Hach, Hanczi Hach, Dragoș Cristian, Fulger Pavel, Popescu Gheorghe, Alexa Gheorghe, Tănase Trofim .

Echipa de fotbal „Păulișana Păuliș”

Din inițiativa tinerilor, a autorităților locale, a președintelui CAP, Avrămuț Gheorghe, în 1974 terenul de fotbal se mută pe actualul spațiu în intravilanul comunei.

Echipa avea următoarea componență: Fulger Pavel, Cor Dorel, Mircu Gheorghe, Lazăr Domin, Lazăr Iosif, Șirian Onoriu, Iovanescu Gheorghe (Sâmbăteni), Go-

ron Dorel (Sâmbăteni), Blaj Stelian, Tănase Trofim, Șirian Gheorghe, Precupaș Ion (Ghioroc), Lazăr Iovu. În această perioadă nu existau vestiare și nu se putea accede într-un eșalon superior fără un minim de condiții.

Echipe de fotbal „Păulișana Păuliș”, promovată pentru prima dată în divizia „D”

În perioada 1983-1985, prin grija administrației publice locale, a primarilor Hach Petru și

Nicoară Petru, precum și a tinerilor din localitatea Păuliș, s-a construit și primul vestiar la arena de fotbal. Tot atunci, cu sprijinul IAS Barațca, a inimoșilor oameni Alexa Gheorghe și Barabaș Iosif, are loc împrejmuirea terenului de fotbal cu gard din stâlpi de beton și plasă de sârmă.

Se remarcă acum în instruirea și pregătirea echipei de fotbal domnul profesor Tănase Trofim, care s-a preocupat de promovarea echipei în Divizia „Onoare” 1987, fiind și antrenorul principal al echipei, care a avut în componență următorii jucători: Miculiță Gheorghe, Turcin Ioan, Martinescu Dan, Lazăr Domin, Dumitru Nicolae, Aurel Vasile, Guleș Cristian, Șirian Gheorghe, Ardelean Nicolae, Stoian Radu, Martinescu Ion, Păcurar Radu, Borteș Nicolae și alții.

După 1989, activitatea echipei de fotbal a fost preluată de către Cucos Eduard, primar al comunei Păuliș, de Vasile Aurel, șeful centrului de vinificație IAS Barațca. Echipa era compusă din următorii jucători: Cucos Eduard, Vasile Aurel, Ardelean Nicolae, Beraru Cristian, Nicoară Florin, Crișan Călin, Miculiță Gheorghe, Lazăr Iosif, Heuberger Cristian, Blaj Ovidiu, Păcurar Lili, Luchian Ioan. În anul 1996, echipa condusă de Vasile Aurel și Cucos Eduard (primar) promovează pentru prima dată în Divizia D.

După anul 2004, prin grija primăriei și a primarului Nicoară Petru, se modernizează baza sportivă, realizându-se: vestiare, împrejmuirea stadionului, introducerea curentului electric, a apei potabile, a rețelei de canalizare și încălzirea centrală.

Se efectuează procedurile de legalizare juridică a Clubului, care a primit denumirea de „Club Sportiv de drept public Păulișana Păuliș”, având personalitate juridică. Echipa a promovat în Divizia „D”, în anul 2005, menținându-se și în prezent în această divizie.

Modernul vestiar al echipei de fotbal „Păulișana Păuliș”, construit în anul 2005

Echipa de fotbal „Păulișana Păuliș” alături de oaspeții din Ötömös, Ungaria

Echipa „Păulișana Păuliș” pe un loc fruntaș în divizia D

În această perioadă, se ridică o nouă generație de tineri ai comunei, buni sportivi, care depun eforturi susținute pentru menținerea echipei în acest eșalon.

S-au remarcat în această perioadă următorii jucători: Mircu Cosmin, Nicoară Florin, Suciuc Marius, Lazăr Flavius, Lazăr Dorel, Ardelean Ioan, Popa Daniel, Orza Gheorghe, Țepeș Adelin, Juravle Dănuț, Belei Titus, Coman Daniel, Lazăr Octavian, Itu Aurelian și alții.

În localitatea Sâmbăteni s-a desfășurat începând cu anul 1955 o adevărată activitate fotbalistică, sprijinită de conducerea CAP Sâmbăteni, președinte Stancu Lazăr, și de sponsorul adevărat al echipei și Asociației „Recolta Sâmbăteni”, în persoana lui Ursu Gheorghe (colector de lână și de piei la DCA), care era unul dintre cei mai înstăriți oameni din sat. Aceștia li se adaugă Făt Savu, care la vremea respectivă era responsabilul cazanul de țuică

(cazanul MAT-ului) din sat. Cei menționați se regăsesc în poza echipei de fotbal din Sâmbăteni.

Echipa de fotbal era compusă din următorii jucători: Pârnevan Nicolae (portar), Todoran Mihai, Rujan Petru, Gavra Constantin, Stancu Nicolae, Iacob Nicolae, Goron Dorel, Vasi Petru, Balaș Ioan, Sari Vasile, Lovas (Ghioroc), Contraș Pascu (Mândruloc), Contraș Gheorghe (Mândruloc),

Aron și Pișta, veniți din altă localitate.

Terenul de fotbal era amplasat în intravilanul comunei, vis-à-vis de actuala stație de benzină „Tinu Oil”, iar duminica când aveau loc meciuri, de jur împrejurul stadionului, erau foarte mulți spectatori, tineri și în vârstă, care susțineau echi-

Echipa de fotbal „Recolta” Sâmbăteni, 1968

pa. Jucătorii erau tineri elevi de liceu din Sâmbăteni, excepție făcând cei doi frați Contraș (Mătăhală), care veneau din Mândruloc, iar la competiții se mai înrola Cociuban Gheorghe (Ghiță mic - Mândruloc).

În cadrul competițiilor sportive, ocazional, mai juca împreună cu Asociația Sportivă „Recolta Sâmbăteni” și Domide, fostul jucător de la UTA, astăzi observator al Federației de Fotbal .

Echipa a participat la campionate în cadrul Raionului Lipova, având meciuri în diferite localități: Săvârșin, Zăbrani, Birchiș, Miniș, Ghioroc, Păuliș, obținând și două cupe pentru asociație.

Odată cu creșterea traficului rutier pe șoseaua națională DN 7, terenul a fost mutat la marginea de nord a satului, lângă Iancu Dimitrie (Toș), unde jucătorii se aprovizionau cu apă, se spălau, aveau și o cameră pentru echipare.

Pentru deplasarea echipei în alte localități, autoritățile locale, primar Ioți Petru și președinte CAP, Stancu Lazăr, au pus la dispoziția jucătorilor mașinile de la CAP și un ARO, care transportau suporterii echipei „Recolta Sâmbăteni” la meciurile susținute în deplasare. Echipa se bucura de câțiva suporteri, dintre care cei mai devotați au fost Vanu Vasile(zis Lia Plăieșu), Strajici Axente și Negoii Valeriu. De spălarea echipamentului sportiv și de transportul jucătorilor se ocupa Ghiță Păcurar (Gică), care de altfel era și un supporter nelipsit al echipei din Sâmbăteni.

Cu trecerea anilor, în echipă s-au produs schimbări de generații, cu jucători mai tineri, care au luat locul celor mai în vârstă: Goron Dorel, Iovanescu Gheorghe, Iacob Ioan, Strajici Tiberiu, Iacob Dumitru, Sari Gheorghe, Stancu Gheorghe, Damian Mircea, Vanu Nicolae și alții.

Odată cu reorganizarea administrativă din 1967, comuna Sâmbăteni a fost înglobată comunei Păuliș. Ca urmare, activitatea sportivă a pierdut din

intensitate. Competițiile sportive s-au desfășurat doar sporadic după 1975, echipa nefiind înscrisă într-un eșalon superior, iar terenul de fotbal a început să se degradeze.

Începând cu 1989, odată cu aplicarea Legii 18/1991, privind retrocedarea terenurilor agricole către proprietari, arena de fotbal a fost transformată în teren arabil, activitatea sportivă limitându-se la jocul de fotbal pe pășunea comunală, într-un cadru neorganizat.

În anul 2007, prin preocuparea autorităților locale, primar Nicoară Petru, viceprimar Iovanescu Gheorghe, consilieri locali Vasile Ardelean și Ilea Viorel, s-a trecut la amenajarea unei baze sportive în localitatea Sâmbăteni, construirea unui vestiar modern pentru desfășurarea competițiilor sportive în condiții bune. Se are în vedere înscrierea echipei de fotbal în campionatul județean divizia „Promoție”, în 2011.

O mare bucurie a constituit-o pentru localitatea Sâmbăteni și pregătirea echipei de volei masculin, condusă de profesorul Stoi Lazăr, reușind performanțe strălucite în perioada 1968-1975, înscriindu-se în campionatul județean cu rezultate remarcabile.

Echipa era compusă din următorii jucători: Goron Dorel, Iovanescu Gheorghe, Stancu Ioan, Ioți Petru, Jucu Petr , Sari Gheorghe, Damian Mircea, Florea Gheorghe, Coman Ioți și alții. Profesorul Stoi Lazăr împreună cu echipa de volei din Sâmbăteni au participat la „Cupa cravata roșie de pionier”, ocupând locul III la Timișoara și la „Cupa Agriculturii”, obținând locul III pe Regiunea de Vest , la Bozovici, Caraș Severin.

Viața cotidiană a comunei Păuliș a fost înviorată de activitatea sportivă, care s-a derulat în deplină armonie. Datorită seriozității locuitorilor, a atitudinii tolerante a spectatorilor, aceste acțiuni s-au desfășurat în limitele sportivității, fără a degenera în violențe.

CAPITOLUL VI

Considerații etnografice, folclorice și culturale

6.1. Aspecte etnografice

6.1.1. Casa și gospodăria țărăneasă

Etnografia, „ramură” a istoriei, studiază compoziția, originea și răspândirea popoarelor, urmărește evoluția culturii lor materiale și spirituale, moravurile și particularitățile felului lor de viață (Dicționarul istoric și administrativ al localităților din Transilvania, Banat și Maramureș, 2003).

Arhitectura caselor din localitățile comunei Păuliș se remarcă prin simplitate și ornamentație extrem de modestă. Reflectarea spiritualității localnicilor se regăsește în tipologia caselor și aranjarea interioarelor. De obicei, casele au fost construite perpendicular pe axa străzii, având pereții groși din văiug, acoperiți cu chirpici și spoite în culoarea albă.

Casa tradițională din localitățile comunei, se compunea de obicei din trei camere dintre care două aveau o destinație funcțională: bucătăria „tinda” și dormitorul numit și „soba dinapoi”, iar cea de-a treia, soba sau „casa dinainte”, era frumos amenajată, un fel de cameră de oaspeți unde erau primiți musafirii.

Specific fiecărei case este pridvorul sau „târnațul „susținut de stâlpi groși de formă dreptunghiulară sau rotundă, acesta fiind deschis. Cu multă vreme înainte, pridvorul era locul preferat de odihnă peste noapte al bătrânilor care nu părăseau „patul din târnaț” în nici o noapte de primăvară până toamna târziu.

Casă țărănească din Sâmbăteni - „Soba dinainte”

Interiorul **sobei dinainte** nu cuprindea, în general, articole mari față de cele existente în dormitor, dar aici te surprindea frumusețea deosebită a obiectelor existente. Într-o ordine desăvârșită, gospodina casei căuta să scoată la iveală ceea ce avea mai frumos și mai de preț în casă. Lângă paturi, pe care stau așezate perne mari de puf cu o îmbrăcăminte frumos

brodată, se află câte o laviță lungă cu spetează acoperită cu niște țesături foarte frumoase. Pe pereți, de jur împrejur, atârnau farfurii din pământ, viu colorate și ornamentate frumos, împrejmuite cu ștergare de pânză, cusute în diferite modele.

În această cameră se afla și „lada de zestre”, o ladă mare de lemn, sculptată, în care tinerele fete și feciorii păstrau obiectele de zestre, în special cusături și obiecte de îmbrăcăminte. În casele fără copii, bătrânii păstrează toate articolele de îmbrăcăminte necesare înmormântării, pregătite din timp, lada fiind numită „lada de moarte”.

În dormitor sau „**soba – casa dinapoi**”, unde locuia familia gospodarului în cea mai mare perioadă a anului, se aflau paturile, așezate pe colțurile încăperii. Paturile aveau căpătâi și răstaniță, precum și scânduri, care sprijinite de răstaniță susțineau dricala, fiind demontabile. Dricala (salteaua) confecționată din țesătură rezistentă, de cânepă, era umplută fie cu paie de grâu, secară, fie cu „șușorci” de porumb, fiind zilnic scormonite, atunci când gospodina făcea patul. Apoi se întindea cearceaful peste care erau aranjate „perinele” și „duna”, umplute cu pene de gâscă, ce asigurau confortul gospodarului peste noapte. Paturile sunt acoperite cu „ponevi” frumos colorate, cu diferite modele naționale, executate în casă la războiul de țesut.

„**Camera de mijloc**” sau „**tinda**” (un spațiu de trecere) servea în majoritatea cazurilor pentru bucătărie. Era locul în care se prepara mâncarea, în cea mai mare parte a anului. Puținul mobilier al acestei încăperi consta în următoarele: o masă ce servea la preparatul mâncărurilor, un

„stelaj”, o etajeră din lemn cu trei sau patru rafturi unde se depozitau în ordine toate articolele de bucătărie: „hârboicile”, „tipsiile” și „oalele”. De „stălaj” era agațată „sucitoarea” și diverse funduri de tocat.

Intrând în tindă, se putea observa imediat cuptorul, „soba” de gătit, construită din pământ, cu plită de tuci (astăzi aproape a dispărut, fiind înlocuită cu soba de metal și aragaz).

Majoritatea caselor aveau „cuptor de pită”. Pentru „arsul” cuptorului se foloseau câteva unelte ajutătoare: „piscălu”, cu care se stârnea jarul, „drâglul” - un fel de sapă de lemn care servea la manipularea jarului pe toată suprafața cuptorului, „pe vatră”. Mai exista și o lopată rotundă, confecționată din lemn, având coada lungă, lopată cu care se duceau: pâine, cozonacii, sarmalele până în fundul cuptorului.

Pardoseala din interiorul caselor era din pământ, care cel puțin săptămânal era „muruit” cu amestec de pământ galben, baligă de cal, puțină pleavă și apă. Mai aproape de zilele noastre, au apărut, ca pardoseală, „podelele” din scândură, chiar și-n casele tradiționale.

Aproape fiecare casă are sus la fațadă gravat numele proprietarului și anul construcției. Acestea sunt de fapt singurele ornamente dacă le putem numi astfel, care apar pe fațadele clădirilor vechi.

Cămara era locul unde se depozitau alimentele. Aceasta era dotată cu rude de lemn, atârinate de grinzi pe care se agățau „clisăle”, „șoncile”, „cârnații”, „straița popii” (toba). În lăzi speciale era depozitată făina, iar pe „stălaje” erau așezate borcane cu „dulcețuri” (compoturi și sticle cu părădaică”(suc de roșii).

„Podrumul” sau pivnița se amenaja în spațiul de sub camere. Acolo se găseau adăpostite următoarele obiecte ale gospodarului : „cada cu cureci”, butoaiele- „vasăle” cu răchie și vin, lăzile cu nisip, în care se păstrau verdețurile peste iarnă. Intrarea în podrum se făcea fie din „târnaț”, fie din „ocol”.

Podul casei era locul în care, în cazul gospodăriilor ce n-aveau „cotarcă”, se păstrau grâul, orzul, ovăzul, cucuruzul (porumbul) și diverse alte lucruri care nu se foloseau zilnic (războiul de țesut, demontat, furca manuală cu roată, vârtelnița, fustei).

În fundul curții era amplasat **„iștălăul”** sau grajdul, cu două despărțituri: pentru vaci și pentru cai, iar la extremități avea locuri pentru anumite unelte, respectiv pentru „plevărie”. Iștălăul comunica cu șura unde erau adăpostite furajele pentru animale.

Paralel cu casa de locuit erau construite „cotarca” (pătulul pentru porumb), având sub ea „cotețul porcilor” cu padoc și colnă.

Grădina de pe lângă casă, destul de întinsă, era cultivată cu legume, zarzavaturi, vie, pomi fructiferi (pruni, meri, peri, gutui, nuci, caiși, cireși) etc. Lucrările de întreținere le efectua gospodarul cu familia sau cu „zâuași”, folosind următoarele unelte: arșeu (hârleț), sapă, greblă, ferez (fierăstrău), târnăcop (budac).

Uneltele din gospodăria țaranului erau confecționate de către meșteri rotari și fierari, care lucrau cu multă pricepere la căruță: „obezi”, „spițe”, „butuc”, „feleherțu”, „loitriile”, „șireghile”, „leucile”; iar la pluguri: „grândeiu”, „roțile”, „coarnele”.

Cei care nu aveau casă în sat, gospodăria era așezată la „sălaș”, peste Mureș sau în Pustă (spre Sântana).

Existau și situații în care proprietarii sălașelor aveau casă în localitate și lăsau sălașul în grija „hodăjeilor”, cărora, la înțelegere, le încredințau toate cele de trebuință.

Conform tradiției, în sarcina fiecărui gospodar revenea întreținerea întregului spațiu din fața caselor până-n axa drumului, și anume văruiul caselor, al pomilor, desfumatul șanțurilor.

Acum, ca și în trecut, casa și curtea sunt oglinda gospodarului, iar preocuparea de a avea o casă frumoasă și curată îi caracterizează pe locuitorii comunei Păuliș.

6.1.2. Ocupațiile tradiționale ale locuitorilor comunei Păuliș

Plugăritul și creșterea animalelor erau ocupațiile tradiționale ale locuitorilor comunei Păuliș. Aceste îndeletniciri s-au dezvoltat în strânsă interdependență cu animalele, producătoare de materie primă pentru îmbrăcăminte, încălțăminte, dar și îngrășăminte naturale (gunoiul de grajd). O tradiție existentă și astăzi printre gospodari este îngrășarea porcilor, a „bicilor”(tauri), care apoi erau valorificați sau sacrificați pentru hrana familiei. Mândria localnicilor erau boii și caii, care erau folosiți pentru tracțiune și la muncile agricole.

Plugarii foloseau plugul de lemn cu brăzdar de fier, cu corman mobil, care, de fiecare dată când ajungea la capătul ogorului arat, se întorcea de cealaltă parte a plugului, rostuind astfel brazda de aceeași parte. Plugul era

alcătuit dintr-un grândeii lung de lemn, care avea la un capăt introduse coarnele plugului.

Se mai obișnuia ca în unele perioade mai grele din timpul anului (în campaniile agricole), la secerat, semănat, cules, la coasă, să se desfășoare așa numita „clacă”. Se ajutau familiile, prietenii între ei sau mai angajau, cu ziua, brațe de muncă străine, așa numiții „zâuași”, pe care-i plăteau în natură sau în bani.

În cadrul comunei Păuliș se deplasau temporar persoane venite din Munții Apuseni (moți), care își aduceau produsele (fructe, ciubere, scări, furci, greble din lemn, măhuri pentru curte etc.), ca să primească grâu, porumb (era un fel de troc de produse), folosindu-se ca unități de măsură „ghioaba”, „șânicu” etc.

De fapt și în alte domenii, înainte de adoptarea sistemului metric, se făceau măsurători „cu cotu”, „cu stânjeni”, „cu ștricu” (tăria acoolului). În cazul trocurilor ca și în cazul vânzărilor/cumpărărilor avea loc „tocmeala” (înțelegerea) și apoi „plata aldămașului”.

În perioada de iarnă, localnicii își găseau și alte ocupații casnice, care contribuiau la dezvoltarea puterii economice a familiei și a localității, implicit cele de proveniență industrială. Prelucrarea firelor și a fibrelor vegetale (lână, cânepă) a fost o ocupație importantă pentru populația din zonă. Se asigurau, astfel, țesături pentru îmbrăcăminte sau obiecte de uz casnic. Procesul de producție comporta mai multe operații : tunsul oilor, spălătul lânii, scărmanatul lânii (dărăcitul), torsul lânii (cu furca manuală cu roată și fus) din caier, torsul firului. Cânepa era semănată primăvara, se culegea în august; urma topitul cânepii în apa Mureșului, uscatul și melițatul (zdrobirea tulpinilor).

Femeile mânuiau cu multă dibăcie războiul de țesut manual (alcătuit din: urzoi, ițe, spată, brâgle, socală, țăvi, suveică), realizând atât piese de îmbrăcăminte cât și țesături necesare în interiorul casei.

Cele mai dificile operații erau urzitul și țesutul, poate și de aceea s-a renunțat la războiul de țesut și la producerea de țesături în casă, atunci când mai ușor era să fie achiziționată de pe piață. Din țesăturile de cânepă cu fir mai fin se confecționau cămăși „spătoaie”, „poale”, ștergare, iar din țesătura mai puțin fină se realizau cârpe de bucătărie, „procovițe”, „ponevi”, „dricale”, saci.

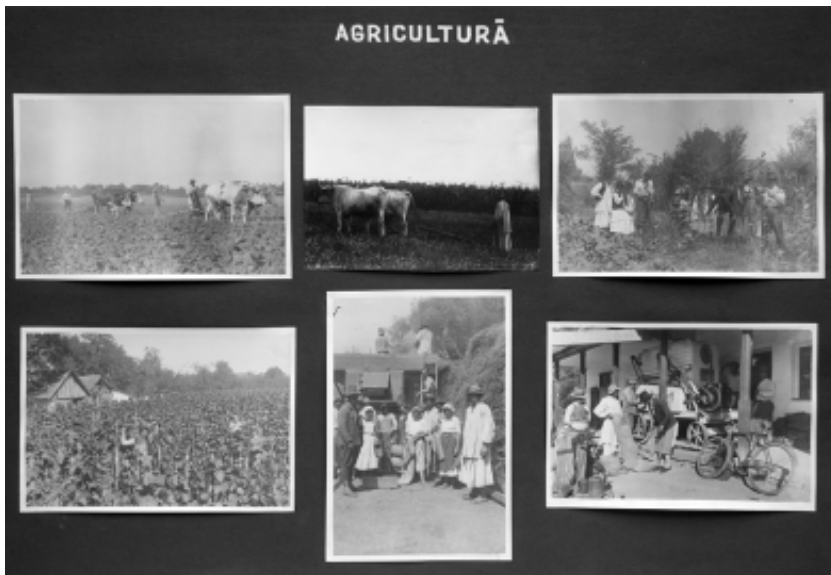
Din lână vopsită cu vopsele naturale (coji de nucă, ceapă), se țesau „streți”, obiecte de îmbrăcăminte: „cioareci”, „poale”, „sumne”, „pieptare”.

Aspecte din activitatea zilnică a populației din Sâmbăteni, 1934

Aspecte din ocupațiile tradiționale ale locuitorilor din Sâmbăteni în 1934

Ocupațiile tradiționale ale locuitorilor din Sâmbăteni în 1934

6.1.3. Aspecte referitoare la toponimia comunei Păuliș

Iorgu Iordan menționa că: „Toponimia poate fi socotită drept istoria nescrisă a unui popor, o adevărată arhivă, unde se păstrează amintirea atâtor evenimente, care s-au petrecut de-a lungul timpurilor și-au impresionat într-un chip oarecare sufletul popular.¹”

Așa după cum am mai precizat anterior, în anul 1722, datorită unor mari inundații și a pericolului pe care-l reprezentau revărsările Mureșului, vechea vatră a Păulișului, situată pe malul Mureșului, în locul numit Târnova, a fost strămutată mai spre est, în partea dinspre deal a comunei, iar Sâmbăteniul, în secolul al XIV- lea avea vatra în sud, în Hadă, apoi în Săliște.

Aceste aspecte sunt confirmate de o „conscripție” a grănicerilor din Păuliș, prin care se arată că atât Păulișul cât și Sâmbăteniul făceau parte din categoria localităților grănicerești, aflate sub protecția împăratului.

Din cele arătate în conscripție se desprinde concluzia mai puțin plauzibilă că populația zonei ar fi avut tendința de „sârbizare” a numelor de

¹ I.Iordan-*Toponimia românească*-Editura Academiei, București, 1963, p.2

familiei, tendință manifestată de preoții vremii la ordinul ierarhilor, care erau sârbi, cât și a grănicerilor, care erau prezenți în zonă. Semnalăm faptul că în această conscripție multe nume de familii din acea perioadă există și astăzi în Păuliș și Sâmbăteni, spre exemplu: Strajici, Albulescu, Berar, Boșneac, Crișan, Miculiță, Savu, Rusu și alții.

Anul imediat următor, 1773, marchează un eveniment major în istoria comunei, și anume, colonizarea etnicilor germani, care vor forma o localitate stabilă, numită Păulișul Nou.

Odată cu mutarea vetrei satului se stabilește și sediul administrativ al localităților, iar comuna Păuliș va purta până în secolul al XIX –lea titlul de Opid.

Semnificativ de precizat este faptul că toponimele din intravilanul localităților, din câmp și deal s-au păstrat până în zilele noastre. În intravilanul comunei se vehiculează următoarele denumiri de locuri: „Pe Piceaida”, „La coliba cioșilor din deal” „La Duță”, „La Bărdăcuț”, „La pomolojdie”, „Ulița Bisericii”, „La morminți”, „La Bârcă”, „La Săliște”, „La balastieră”, „La pășune”, „La cărămidărie”; locul unde solul era corespunzător și apa era din abundență se făcea văiugul și cărămida(în Sâmbăteni). Pe locul actualei școli din Sâmbăteni era așezată o construcție veche ce aparținea primăriei unde se găseau „bicii satului”. „La gropane,” pe locul actualului bloc din Sâmbăteni, erau gropi mari cu apă unde localnicii scăldau vara boii.

În extravilanul localităților din zona pământurilor arabile circulau următoarele toponime și hidronime: „Almăsig”, „Prundu Mare”, „Rātu Maci”, „Pustă șanț”, „Bugar”, „Târnova”, „La Minișeni”, „Seliște”, „Dealul Rachi” „Rātu Isăili”, „Rātu Țiganilor”, „Dealul Străjerilor”, „La Doru peste Mureș”, „La orezărie”, „La pârâul țiganilor peste Mureș”, „La hodaie în pustă”.

Extravilanul Păulișului din zona de deal este foarte bogat în toponime și hidronime, folosite în mod curent de către localnici. Nu există un deal, un loc, o vale sau pârâu să nu aibă o denumire cu o anumită semnificație.

Apelativul românesc „vale” stă la baza toponimelor care denumesc ape cu debit și lungimi mai mari decât pârâul. În hidronimele existente, apelativul „vale” apare articulat însoțit de un determinant. Cele mai multe determinante ale acestui apelativ sunt substantive în cazul Genitiv, care indică locul pe unde se revarsă sau de unde izvorăște valea. Amintim, în acest sens, câteva exemple de văi: Valea Lotii, Valea Bisericii, Valea Frunzișului, Valea Ierbelova, Valea Crucii. Apelativul „vale” este uneori însoțit de adjectivul „mare” în opoziție cu adjectivul „mic”, care au rolul de a deosebi cele două toponime: „Valea Mare”- „Valea Mică” (în satul Cladova).

Județul Arad
 Plasa Arad

Inventarul I cu situația din

Nr. în curent	Avere activă	Venitul anual		Valoarea după estimare				Observări
				la unitate		la oaltă		
		Lr	b.	Lr	b.	Lr	b.	
	I Imobile:							
	carte a fixării funciunilor cadastrata Nomenclatură Nr. 100 Nr. 101 Nr. 102							
	Primăria, locuința		357-					
1.	moșie în se gospodărie	295	42	475	254			7000 - 7000 - 1 60
	Locuința la Almajug fugan	238		1206				2 124 arături 1.1000 arături
3.	în Pașiera	1536		1335				4 68
4.	în Pașiera	2764		2611				3 206. Solarii
5.	în Pașiera	2116		489				2 1583. meș mo
6.	Almajug	2380	222	1066				2 781. Solarii
7.	Pravoslava din Pașiera			1713				- 270
8.	în Pașiera	2116		2332				- 126
9.	Solarii			769				741
10.	Pașiera			1193				4800 - 1 151
11.	Teranțele comunale	40.962	466	3117				11 924
12.	---	---	---	3111				12 1309
13.	Arături în Pașiera	---	---	4280				3 763
14.	Pașiera Solarii	---	---	3988				1 413
15.	Pașiera Solarii	---	---	3693				7 436
16.	Pașiera Solarii	---	---	3725				1 1304
17.	---	---	---	3725				18 770
18.	Pașiera Solarii	---	---	3725				36 288
19.	Pașiera Solarii	---	---	3292				- 1000
20.	Pașiera Solarii	---	---	3704				6. 254
21.	---	---	---	65				5 300
22.	---	---	---	465				126 867
23.	---	---	---	471				22 1179
24.	---	---	---	471				8 1028
25.	Pașiera în Pașiera Solarii	---	---	295				- 1469
26.	Pașiera Solarii	---	---	416				2 111
27.	Pașiera Solarii	---	---	709				* 25 - 408
28.	Pașiera Solarii	---	---	35				70 - 691
29.	Fondul Solarii	2217	2016	576	4119			3000 - 12 1200
30.	Pașiera Solarii	---	---	80				80 -
31.	Pașiera Solarii	---	---	1000				1 1528
32.	Pașiera Solarii	---	---	200				200 -
33.	Pașiera Solarii	---	---	8274				7254 - 10319

Toponimia comunei Sâmbăteni- Inventarul terenurilor agricole în 1930

Județul
Plasa

Inventarul
cu situația din

Nrul curent	Avere activă	Venitul anual		Valoarea după estimare				Observări
				la unitate		la oală		
		Lei	b.	Lei	b.	Lei	b.	
	I Imobile:							
	<i>III/17-Fântâni</i>							
1	<i>1 Fântâni (Rul)</i>			1930	-			
2	<i>1 Lângă drumul Ghiorocului</i>			250	-			
3	<i>1 În drumul Ghiorocului</i>			250	-			
4	<i>1 În dunga neșii (la luncă timp)</i>			250	-			
5	<i>1 Pajină (la bătălan)</i>			250	-			
6	<i>1 Râlu Ulici</i>			250	-			
7	<i>1 Lângă drumul pustii</i>			250	-			
8	<i>1 În drumul pustii</i>			250	-			
9	<i>2 În pustii</i>			440	-			
10	<i>1 În pustii</i>			250	-			<i>antigardă</i>
11	<i>1 Dealu Rachi</i>			250	-			
12	<i>1 În curtea primăriei</i>			1200	-			
13	<i>1 La panologie</i>			250	-			
14	<i>Palae</i>			2005	-			

Toponimia comunei Sâmbăteni- Inventarul fântânilor în 1930

Unele nume topice ale dealurilor au la bază nume de familie: „Dealul Neamț”, „Dealul Rachi”; alte nume topice de deal fiind: „Dealul Bătrân”, „Dealul Gol”, „Dealul Lipovei”. Aceste forme de relief erau foarte bine cunoscute de localnici.

Zonele dealurilor și ale văilor erau cultivate cu vii și pomi fructiferi. Erau locuri unde proprietarii aveau colibe, conace și erau amplasate căzi pentru stropitul viilor.

În extravilanul localităților erau construite o serie de fântâni, care erau folosite pentru asigurarea apei necesare oamenilor și animalelor (boi, cai),

în perioada când se aflau în campaniile agricole (arat, semănat, recoltat). În Sâmbăteni au fost inventariate de către primărie un număr de 17 fântâni, iar la Păuliș 14 fântâni; enumerăm câteva: în Pustă 4, Dealu Rachi 1, La pomolojdie 1, Târnova 1, În drumul Pustii 1, Lângă drumu Pustii 1, La Minișeni 1, La Vălae 1, Țighiriște 1, la care se mai adaugă izvoarele de apă minerală, forate mai târziu în localitatea Păuliș, izvoare care nu au fost valorificate până în prezent.

Constatăm din documentele vremii existența unui număr mare de toponime și hidronime în zona intravilanului și extravilanului localităților, precum și folosirea acestora, neîntreruptă, din generație în generație.

Acest fapt atestă ideea vechimii și continuității populației majoritar românești, care și-a conservat limba și tradițiile în ciuda influențelor străine venite din exterior.

6.1.4. Cercetări monografice în comuna Sâmbăteni-1934

Activitățile culturale se desfășurau mai mult duminica, cu prilejul sărbătorilor creștine (Crăciun, Anul Nou, Bobotează, Paște), la care participa aproape tot satul. Inițiativele culturale aparțineau conducătorului căminului cultural, școlii și bisericii, activitățile desfășurându-se cu regularitate duminica după masă. Ele aveau o mare rezonanță în cadrul comunităților din Păuliș și Sâmbăteni.

În anul 1933 se deschidea la Arad o secție cultural-artistică a „Institutului Social Banat-Crișana”, care avea sediul în Timișoara. Se dorea, astfel, o cât mai bună cunoaștere a aspectelor culturale și artistice din realitatea vieții românești din ținutul Aradului. Din comitetul de acțiune care asigura conducerea secțiunii amintite făcea parte și avocatul Octavian Lupaș, originar din Sâmbăteni. Misiunea acestuia era de a studia cadrul istoric al comunei Sâmbăteni, după metoda Institutului Social din București. La îndemnul marelui sociolog Dimitrie Gusti au început cercetările monografice.

Fundația Culturală Regală „Principele Carol”, Echipa Studențească și Asociația „Prietenii comunei Sâmbăteni” au desfășurat în comuna amintită activități referitoare la viața și activitatea satului în perioada 1 iulie 1934 – 1 octombrie 1934. Rolul echipei care a desfășurat cercetările monografice

a fost nu doar acela de a studia realitățile sociale din localitate, ci mai ales de a da un nou și puternic impuls vieții satului.

Referitor la Asociația „Prietenii comunei Sâmbăteni”, precizăm că aceasta era compusă din toți cei care erau originari din Sâmbăteni, dar care locuiau în alte comune, precum și din toate persoanele care au îndeplinit o funcție publică în Sâmbăteni sau care aveau legături economice, culturale sau de rudenie în această localitate.

Membrii Asociației „Prietenii comunei Sâmbăteni” se întruneau în vara fiecărui an la o consfătuire, care avea ca obiectiv principal ridicarea satului sub toate aspectele.

Așa cum rezultă din procesul verbal, încheiat în ziua de 28 iulie 1935, la ședința de constituire a Comitetului Cultural „Vasile Goldiș” din comuna Sâmbăteni au participat: dr.Cornel Radu, directorul Spitalului de copii Arad, președintele fundației; dr.Octavian Lupaș, secretarul Baroului de avocați din Arad, secretarul fundației.

Lista cuprindea următoarele persoane:

– Președinte de onoare al Comitetului Cultural „Vasile Goldiș” din Sâmbăteni

- Dr.Sabin Manoilă (fiu al comunei), cu ierarhie înaltă în stat;

• *Membrii de onoare:*

- Dr.Cornel Radu

- Dr.Octavian Lupaș

- Dr.Traian Vățianu, medic în Sâmbăteni

• *Președinte:*

- Valeriu Felnecan- preot

• *Vicepreședinți:*

- Traian Rugilă – preot

- Aurel Borlea- învățător, director școlar

• *Secretar general:*

- Teodor Stancu- învățător

• *Casier:*

- Leontie Bărdăcuț – subnotar

• *Cenzor:*

- Ioan Rujan – subnotar

• *Membrii comitetului cultural:*

- Nicolae Strajici – primar
- Nicolae Nichi – picher
- Gheorghe Ioți – agricultor
- Adrian Ioți – fost primar
- Petru Stancu – contabil
- Ioan Jucu – agricultor
- Lazăr Cicirean – agricultor
- Precup Lazăr – agricultor
- Dimitrie Ursu – agricultor
- Aurel Popi – agricultor

1. *Director cămin:* Petru Popovici- notar comună

2. *Cenzor:* Rozalia Stancu – învățător

3. *Bibliotecar:* Ioan Rujan- subnotar

4. *Conducător muzical:* Teodor Stancu – învățător

5. *Organizator de teatru:* Rozalia Stancu – învățător

6. *Organizator al muzeului:* Traian Rugilă – preot

7. *Conducătorul sportului:* Leontie Bărdăcuț – subnotar

8. *Conducătorul ajutoarelor medicale:* Petru Popoviciu – notar

9. *Conducătorul instrucției premilitare:* Lazăr Ciorău – sergent în rezervă

10. *Îndrumător agricol:* Valeriu Felnecan – preot; inginer agronom

11. *Conducătorul desfacerii cărților:* Aurel Borlea – învățător, director școlar;

În urma acestei ședințe de constituire a Comitetului Cultural s-a propus ca noul Cămin cultural să poarte numele de „Vasile Goldiș”, mare om de cultură și luptător național.

La cercetările monografice din Sâmbăteni au luat parte activă, în total, 32 de persoane, din care 3 medici, 3 profesori, 1 avocat, 2 preoți, 5 învățători, 1 notar, 3 subnotari și 14 elevi din clasa a VII-a a Școlii Normale din Arad.

Echipele de monografiști au fost conduse de către dr.Octavian Lupaș, secretarul general al Institutului și Fundației „Principele Carol”, care a făcut și observațiile necesare în „Raportul echipelor care au acționat în localitatea Sâmbăteni”.

Echipe de monografiști însoțită de tineri și vârstnici din Sâmbăteni în 1934

VIZITA ECHIPEI LA CHESINȚ

VIZITA ECHIPEI LA CHESINȚ

Echipa de monografiști însoțită de tineri și vârstnici din Sâmbăteni în 1934.

În imagine, trecerea cu „bradul” peste râul Mureș.

DIFERITE MANIFESTARI

Manifestări culturale la Casa culturală din Sâmbăteni în 1934

Pe lângă materialul științific adunat cu elevii, dr. Octavian Lupaș a avut satisfacția de a fi indicat, prin utilizarea unei echipe de elevi, o nouă posibilitate de studiere a satului. El menționa următoarele: „Să nu mi se socotescă drept o lipsă de modestie faptul că amintim în această privință

următoarele rânduri de încurajare, datorate lui Dragoș Vrânceanu, și publicate în ziarul „Curentul” din 23 iulie 1934: **„Satul este o perspectivă de cercetare în direcția căreia nici o inițiativă nu este de prisos. A orienta, chiar în preajma terminării studiilor secundare, când inteligența e tentată de orizontul iluzoriu al cosmopolitismului, pe acești băieți înspre un obiect de studiu mai apropiat și mai necesar vieții noastre culturale, cum este satul, contribuie, fără îndoială, la educația lor. Ca să existe însă un efect de educație e nevoie ca inițiativa Institutului Social Banat-Crișana din Arad, în Sâmbăteni, să fie generalizată în județ și în România.”**

Profesorul Ioan Clopoțel scria în „Societatea de Măine” din iunie 1934 următoarele: **„Inițiativa de la Sâmbăteni e de natură să deschidă ochii tuturor asupra importanței cunoașterii, în prealabil, a satului pentru ca tânărul învățător să fie la înălțimea misiunii încredințate”.**

Dr. Octavian Lupaș, conducătorul echipei de monografiști, arăta: **„Ne permitem a desprinde câteva rânduri din actul de legământ întocmit de elevii monografiști cu ocaziunea terminării muncii pe teren în satul Sâmbăteni”:**

„Astăzi, când am ajuns la bun sfârșit cu prima cercetare monografică a fruntașei comune de pe malul drept al Mureșului, Sâmbăteni” afirmăm cu cea mai mare convingere că planul întregului calvar făurit de mintea noastră, neîncercată în această direcție înainte de începerea muncii, s-a transformat într-o atmosferă senină de adevărată recreere sufletească și totodată de înălțare spirituală.

Noi, monografiștii din Sâmbăteni, ne luăm obligațiunea față de Institutul Social Banat-Crișana ca planurile de lucru precum și cunoștințele însușite cu această ocaziune să le punem și pe mai departe în sensul cercetărilor monografice, convinși fiind că servim interesul scumpei noastre Români.

Cu siguranță afirm faptul că aceste 3 săptămâni, pe care le-am petrecut în mijlocul țăranilor din satul Sâmbăteni, au fost pentru noi o școală de unde am câștigat poate ceea ce în toată viața noastră nu am fi avut ocazia să câștigăm!”

În Raportul prezentat Institutului Social Cultural Banat- Crișana și Fundației Culturale Regale „Principele Carol”, dr.Octavian Lupaș sublinia concursul și sprijinul primit din partea unor intelectuali din Sâmbăteni: învățător Teodor Stancu, un neobosit cercetător folclorist al satului; notar Petru Popoviciu, bun organizator și conducător al obștei. De asemenea,

menționează că în zilele de miercuri, vineri și duminică primea spijin din partea membrilor Oastei Domnului, tinerii elevi luând parte la adunările acesteia.

Printre membrii de la centru, care au participat și s-au interesat despre cercetările de la Sâmbăteni, aflându-se deseori la fața locului, se regăseau: dr. C.Radu, dr.Cosma, ing.Șerbănescu, prof.N.Blaga, prof.Iulian Toader, dr.Nica, M.Ieșeanu, ing. Șincai și Constantin Dagosin.

Costul întreținerii tinerilor monografiști la Sâmbăteni, timp de trei săptămâni, precum și celelalte cheltuieli intervenite în legătură cu campania monografică au însumat 17 168 lei.

Materialul cules la Sâmbăteni s-a ridicat la aproximativ 2000 de fișe de o deosebită valoare științifică. Rămâne ca acest material să fie prelucrat și dat tiparului.

În anul 1934, primar al localității Sâmbăteni era Adrian Ioți, agricultor înstărit, ospitalier și dornic de progres. Era membru al Partidului Național Țărănesc și ales primar în repetate rânduri.

FUNDAȚIA CULTURALĂ REGALĂ „PRINCIPELE CAROL”, ECHIPA SÂMBĂTENI-ARĂD

INVITAȚIE

Cu onoare sunteți invitat a participa la serbarea de încheiere a activității echipei noastre, care va avea loc la Sâmbăteni, în ziua de 29 Septembrie 1935, cu următorul

PROGRAM :

I. Înainte de masă :

1. Dela ora 9—11, participarea la Sf. Liturghie.
2. Dela ora 11—13, constituirea asociației „Prietenii comunei Sâmbăteni”.

II. După masă :

1. Dela ora 3—5, *mare serbare de educație fizică*, organizată pe terenul de sport, cu străjerii și premilitarii.
2. Dela ora 5—8, *ședința publică a echipei* la Căminul Cultural, cu care prilej fiecare membru al echipei va face o dare de seamă despre activitatea sa în comună.

III. Seara :

La ora 9, va avea loc o șezătoare, jucându-se revista: „*Trei luni la Sâmbăteni*”, întocmită de membrii echipei.
După terminarea șezătorii, urmează dans.
Intrarea benevolă.

ECHIPA SÂMBĂTENI.

Invitație la serbarea de încheiere a activității monografiștilor în localitatea Sâmbăteni

FUNDAȚIA CULTURALĂ REGALĂ
"Principele Carol"
Echipa Studențească Sămbăteni
Nr. 24/1935

MULT STIMAT.....

Cu onoare vă aducem la cunoștință, că Fundația Culturală Regală "Principele Carol" a trimis în comuna Sămbăteni, jud. Arad, o echipă studențească, pentru durata 1 Iulie 1935 - 1 Oct. 1935.

Rostul acestei echipe fiind nu numai acela de a studia realitățile sociale din localitate, ci mai ales acela de a da un noul și puternic impuls vieții satului, am luat inițiativa ca, în cadrele Căminului Cultural "Vasile Goldiș", decurând înființat în Sămbăteni, să se pună bazele unei asociații a "Prietenilor comunei Sămbăteni". Această asociație ar urma să fie compusă din toți cei ce, fiind originari din Sămbăteni, trăiesc în alte comune, precum și din toate persoanele care au îndeplinit o funcțiune publică în Sămbăteni sau au legături economice, culturale sau de rudenie în această localitate.

Membrii asociației "Prietenii comunei Sămbăteni" se vor întruni în vara fiecărui an într-o consfătuire și ei vor avea ca activ principală: ridicarea stbului din toate punctele de vedere.

Șunoscând că dvs.....

..... prin care fapt sunteți interesat de soarta comunei Sămbăteni, cu onoare vă rugăm să binevoiți a ne comunica de urgență, pe adresa: Echipa Regală, Sămbăteni, poșta Ghioroc, jud. Arad, dacă sunteți sau nu dispus să faceți parte din asociația "Prietenii comunei Sămbăteni".

Deasemenea vă rugăm să binevoiți a ne comunica data la care vă convine să fie convocată, în acest an, prima consfătuire a "Prietenilor comunei Sămbăteni".

După ce vom primi răspuns din partea tuturor persoanelor care ne-am adresat, vă vom comunica toate amănunțele în legătură cu înființarea asociației, precum și data ținerii primei ei consfătuiri.

Primiți, vă rugăm, asigurarea deosebită noastre considerații.

Sămbăteni, la 5 August 1935

Inspector,
Dr. Sabin Mamulă ss.

EXECUTAT
LA DIRECȚIA JUDEȚEANĂ
ARAD
A ARHIVELOR NAȚIONALE

FUNDAȚIA CULTURALĂ REGALĂ
"Principele Carol"
Echipa Studențească Sămbăteni
Nr. 24/1935

MULȚ STIMAT.....

Cu onoare vă aducem la cunoștință, că Fundația Culturală Regală "Principele Carol" a trimis în comuna Sămbăteni, jud. Arad, o echipă studențească, pentru durata 1 Iulie 1935 - 1 Oct. 1935.

Rostul acestei echipe fiind nu numai acela de a studia realitățile sociale din localitate, ci mai ales acela de a da un nou și puternic impuls vieții satului, am luat inițiativa ca, în cadrul Căminului Cultural "Vasile Goldiș", decurând înființat în Sămbăteni, să se pună bazele unei asociații a "Prietenilor comunei Sămbăteni". Această asociație ar urma să fie compusă din toți cei ce, fiind originari din Sămbăteni, trăiesc în alte comune, precum și din toate persoanele care au îndeplinit o funcțiune publică în Sămbăteni sau au legături economice, culturale sau de rudenie în această localitate.

Membrii asociației "Prietenii comunei Sămbăteni" se vor întruni în vara fiecărui an într-o consfătuire și ei vor avea ca obiectiv principal: ridicarea școlii din toate punctele de vedere.

Știind că dvs.....

..... prin care fapt sunteți interesat de soarta comunei Sămbăteni, cu onoare vă rugăm să binevoiți a ne comunica de urgență, pe adresa: Echipa Regală, -Sămbăteni, poșta Ghioroc, jud. Arad, dacă sunteți sau nu dispus să faceți parte din asociația "Prietenii comunei Sămbăteni".

De asemenea vă rugăm să binevoiți a ne comunica data la care vă convine să fie convocată, în acest an, prima consfătuire a "Prietenilor comunei Sămbăteni".

După ce vom primi răspuns din partea tuturor persoanelor care ne-am adresat, vă vom comunica toate amănunțele în legătură cu înființarea asociației, precum și data ținerii primei ei consfătuiri.

Primiți, vă rugăm, asigurarea deosebită noastră considerațiuni.

Sămbăteni, la 5 August 1935

Inspector,
Dr. Sabin Mamulă ss.

EXECUTAT
LA DIRECȚIA JUDEȚEANĂ
ARAD
A ARHIVELOR NAȚIONALE

Adresă către directorul Școlii Normale din Arad,
pentru asigurarea mesei monografiștilor 1935

Institutul Social Banat-Crișana
Despărțământul Arad

Monografia comunei *Său hăteni*

215
Dosarul No.

Fișa No.

Fișă de informator

Numele și prenumele *Libria Mihăiescu*

din comuna *Său hăteni* casa No. *71*

Starea civilă *văduvă*

Ocupațiunea *agricultoare*

Știe carte? *da* a absolvat *6 cl. prim.*

A părăsit comuna? *da* Cu ce prilej? *prin mărițul*
prin prim. elbinis unde a stat 6 luni

Data *19/VI-934*

Numele redactorului:

F. Gancu și Tosa clb

Institutul Social Banat-Crișana

Despărțământul Arad

Monografia comunei *Sâmbăteni*

Dosarul No. *214*

Fișa No.

Fișă de informator

Numele și prenumele *Costa Ciocan*

din comuna *Sâmbăteni* casa No. *16*

Starea civilă *Căsătorit*

Ocupațiunea *Agricultor*

Știe carte? *da*

A părăsit comuna? *da* Cu ce prilej? *A fost în Italia*

*în timpul răz. mond. 2 1/2. În Constanta, Făgăraș,
și Liège cu diferite afaceri stând câteva zile.*

Data *19 Iunie 1953* Numele redactorului:

În studiile monografice realizate la Sâmbăteni se regăsesc consemnate câteva păreri referitoare la viața cotidiană din acea perioadă, păreri aparținând primarului Adrian Ioți. Menționăm câteva dintre acestea:

- Apreciază oamenii bogați, care știu să-și gospodărească averea;
- Meseria este averea cea mai bună;
- Meseriașii trăiesc mai ușor, munca lor este mai plătită decât a țăranilor;
- Jandarmii asigură siguranța și liniștea populației, iar aceasta purta frica jandarmilor deoarece aceștia îi băteau rău pe cei ce încălcau legea;
- Medicii erau puțini și percepeau anumite taxe, pe care populația mai săracă nu avea posibilitatea să le plătească;
- Deputații și miniștrii aveau lefuri mari și nu rezolvau problemele grave ale cetățenilor;
- Țăranii reprezentau fundamentul țării, dar munca lor nu era răsplătită. De multe ori cheltuielile și impozitele depășeau câștigul. Bietul țăran era nevoit să umble zdrențos, desculț și necăjit.

- Învățătorii erau cotați bine în comună deoarece de ei atârna mult viitorul populației. Cei mai în vârstă erau bine plătiți, iar cei tineri nu primeau decât un sfert din salariul unui învățător bătrân, deși cei tineri munceau mult în comună.

- Preoții erau „mai domnoși” decât învățătorii; nu întotdeauna își făceau datoria față de biserică și se implicau în politică. Erau situații în care preoții se dușmăneau unii pe alții,

- Despre locuitori: partea de la Primărie în sus le ziceau „sârbi”, iar la cei din partea de jos „băcșeni”. Aceștia erau mai „înapoiți”, iar cei din partea de sus erau mai „tresăriți”. Se mai foloseau și denumirile de „hăgeni”- de la cuvântul „hadă”, adică „loc fără deal” pentru locuitorii din partea de jos, iar pentru cei din partea de sus se folosea denumirea de „podgoreni”;

- Despre „servitori” se menționează că aceștia trebuiau să fie supuși stăpânului. Traiul și viața era mai grea pentru ei deoarece era sub poruncă, sub ordine.

Costa Ciorău- agricultor, Silvia Mihăescu- agricultoare, Ioța Pântălie-cârciumar și Ioța Petru-economist au consemnat următoarele păreri despre viața cotidiană a anului 1934:

- Despre intelectuali au păreri bune, spunând că „dacă nu ar fi ei, țara s-ar ruina”. S-a desprins din fișele monografice cercetate faptul că locuitorii din Sâmbăteni au avut respect și prețuire deosebită față de dr.Octavian Lupaș;

- Fișcalii (avocații) luau foarte mulți bani de la oameni pentru procese, unii chiar renunțând la serviciul acestora, spunând că „mai bine să rămână păgubiți”;

- Au fost apreciați foarte mult învățătorii din comună pentru munca depusă la școală și în comunitate;

- Aprecieri pozitive erau și la adresa primarului și a notarului, care gospodăreau bine comuna, „ca și averea lor”;

- Banca Populară funcționa în comună din anul 1928; aceasta dădea bani bogaților și mai greu celor săraci pentru a-și cumpăra boi și cai;

- Aveau păreri negative despre impozitele și taxele percepute de statul român cetățenilor, aceștia neputându-le suporta;

- Referitor la școală, spuneau că era foarte greu pentru copiii de țărani să urmeze „școli înalte”, în comparație cu „copiii de domni de la oraș”, care dispuneau de „parale”;

- Se menționează, de asemenea, că aproape în fiecare an aveau loc bătăi sau crime în comună, feciorii umblând cu cuțitul la ei în teacă. Se dau și câteva exemple: Florea Stoi a fost omorât de Iancu Grozdi, venind de la Arad, în comuna Glogovăț (Vladimirescu) și a fost închis trei ani; Crețu a fost omorât de Vasa Jurchi lângă Jubric, în localitatea Sâmbăteni; Ion a lui Gheorghe Mili a omorât pe Nicolae Ciovici, sfârșindu-și viața în temniță; Slavia Mănăilă a băgat cuțitul în Vasa Ardelean;

- Se consemnează că prin anul 1882, în locul „cătanelor lui Langer” au venit jandarmii, care au fost mai severi privind disciplina și ordinea publică; cei certați cu legea se temeau de jandarmi;

- În acea vreme, se produceau multe furturi, atât din casele gospodarilor, cât și de pe hotar; se furau: oi, găini, boi, grâu de către persoane certate cu legea (bețivi, hoți). De pe hotar furau mai mult „cioșii”, cei care păzeau recoltele;

- Pe timp de noapte, unele persoane, care se aflau în dușmănie cu fetele și feciorii din sat, „se ocupau cu muritul caselor”, folosind „cătran” (smoală), balegă de cal sau de vacă,

- De foarte multe ori feciorii se băteau „pe la birturi” și se spunea că „cel care nu-i beat, nu-i fecior al dracului”. Bătașii satului, Nica Popii și Ila Popii, spărgeau capul feciorilor la birturi.

- Din spusele localnicilor menționați reiese că cel mai vestit „lotru” (hoț) din sat a fost Nica Suciu, pe care l-a orbit Dumnezeu pentru faptele făcute în comunitate.

6.1.5. „Oastea Domnului” în cercetările Fundației Culturale Regale „Principele Carol”

Manifestările spirituale ale cultului ortodox „Oastea Domnului”

Cum s-a înființat „Oastea Domnului” în Sâmbăteni?

Petru Stancu mărturisea că în anul 1930, dr Octavian Lupaș i-a recomandat să se aboneze la un ziar-foaie- „Lumina Satelor”-, în care se făcea o explicație a bibliei și a evangheliei, pe înțelesul tuturor. Au fost cumpărate aproximativ 50 de exemplare de ziar, care au fost distribuite cetățenilor.

Alte trei persoane au mai primit aceste foi, prin intermediul cărora cei dornici studiau „Sfânta Evanghelie” în pauza de masă, pe hotar la munca agricolă, astfel că numărul cititorilor creștea treptat. Împreună cu alți săteni credincioși s-au deplasat în unele sate pentru a vedea cum își desfășoară activitatea „Oastea Domnului”.

Petru Stancu preciza că „Oastea Domnului” nu are un statut pentru desfășurarea ei, aceasta fiind o lucrare a „Duhului Sfânt”. Din inimile ostașilor au izvorât multe poezii religioase, care au fost puse pe note muzicale. Petru Stancu declara următoarele:” Noi, după ce ne-am format „Oastea Domnului”, am cerut preoților Valeriu Felnecan și Traian Rujilă un loc în programul dat pentru prima dată în „Casa Culturală. Am stat mult până să ne înscriem în oaste. În postul Sfințelor Paști din anul 1930 ne-am mărturisit și am plecat pe calea Domnului, făcând parte din „Oastea lui Iisus”.

De asemenea, Petru Stancu menționează faptul că în anul 1934, credincioșii din cultul baptist au venit la „Oastea Domnului”. Cităm: „Dumnezeu ne-a învrednicit ca să putem opri trecerea unora la bapțiști și am putut ca să-i ținem în credința noastră ortodoxă”.

În documentele monografice avem câteva nume de referință din „Oastea Domnului” în acea perioadă: Florea Stancu, Saveta Nincu, Saveta Popi, Floare Stoian, Petru Popi, Ruja Comloșan, Catița Morodan, Lena Calinovici, Elena Crâșnic, Nicolae Rujan, Saveta Iovănescu, Lița Stancu, Teodor Tuduran, Catița Stai și alții.

Ostașii aveau un program săptămânal bine stabilit: miercuri, vineri și duminica după masa. La programul Oastei Domnului participau și preoții, mai des preotul Traian Rujilă și mai rar, preotul Valeriu Felnecan.

Redăm câteva dintre ideile desprinse în urma discuțiilor purtate cu ostașii, idei preluate din documentele monografice:

- Ostași suntem cu toții dacă ne lepădăm de lucrurile rele pe care le facem;

- Oastea Domnului ne arată nouă drumurile drepte și numai prin ea poți să ajungi la mântuire;

- Foaia „Iisus Biruitorul”-când o citesc parcă stau de vorbă cu Dumnezeu;

- Biserica este casa lui Dumnezeu;

- Ostașii laudă pe Dumnezeu;

- Oastea Domnului ne propune o viață cât mai aproape de Iisus Hristos și trăită în cumpătare;

- Dacă îndeplinești Biblia, atunci poți să ajungi cel mai fericit om dincolo de moarte;

- Oastea Domnului îți propune să te reții de la păcate;

- Acel om se face ostaș care vrea să facă voia lui Dumnezeu;

Din datele pe care le deținem, Oastea Domnului ființează în localitatea Sâmbăteni ca și un cult ortodox pe lângă biserică, începând cu anul 1927, odată cu inaugurarea Casei Cuturale, iar constituirea definitivă s-a făcut în anul 1930 de Sfintele Paști.

Un rol deosebit pentru înființarea și constituirea Oastei Domnului l-a avut Petru Stancu, care a depus o muncă susținută, a alergat în alte sate pentru a se documenta în acest scop.

6.2 Obiceiuri, tradiții și datini din comuna Păuliș

Tradițiile și obiceiurile populare românești sunt mărturii importante ale continuității neamului. Tradiția înseamnă zestrea culturală și spirituală a unui popor, care se perpetuează din generație în generație.

Obiceiul este un concept ce desemnează comportamentul social-cultural determinat de modul de viață comunitară, ansamblul obișnuințelor legate de acesta. În evoluția obiceiurilor putem delimita două faze :

1. Formarea lor de-a lungul mai multor generații

2. Stabilizarea lor ca norme formalizate, recunoscute de comunitate

Apariția obiceiului înseamnă transformarea unei rânduieli, relații întâmplătoare, într-o necesitate comunitară, a unei acomodări ocazionale într-o deprindere socială. Stabilizarea obiceiului înseamnă determinarea psiho-socială a relației sale și integrarea ei culturală, precum și statuarea juridic-cutumiară a sa. Există o multitudine de obiceiuri de muncă, viață, relații interumane, joc, încât situația a fost sintetizată laconic în folclorul

român prin proverbul „Câte bordeie atâtea obiceiuri”². Cultura populară românească cuprinde o varietate de datini și tradiții strămoșești legate de scurgerea timpului, de anotimpuri, începutul iernii (Crăciun, Anul Nou, Bobotează etc.), legate de anumite momente ale existenței umane (nașterea, căsătoria și moartea), legate de ocupații în agricultură (semănat, cules, pomicultură etc.), legate de sărbătorile religioase (Crăciun, Paști, Sfânta Maria etc.)

Hora satului - face parte dintr-un obicei strămoșesc ce s-a transmis din cele mai vechi timpuri, în zilele noastre, însă, acest obicei aproape că a dispărut din viața tinerilor.

Jocul la horă duminica și în zilele de sărbători creștine era una din cele mai îndrăgite activități culturale la care participau atât tinerii (feciori și fete) necăsătoriți, cât și tinerii căsătoriți și vârstnicii, până seara târziu după ora 21⁰⁰.

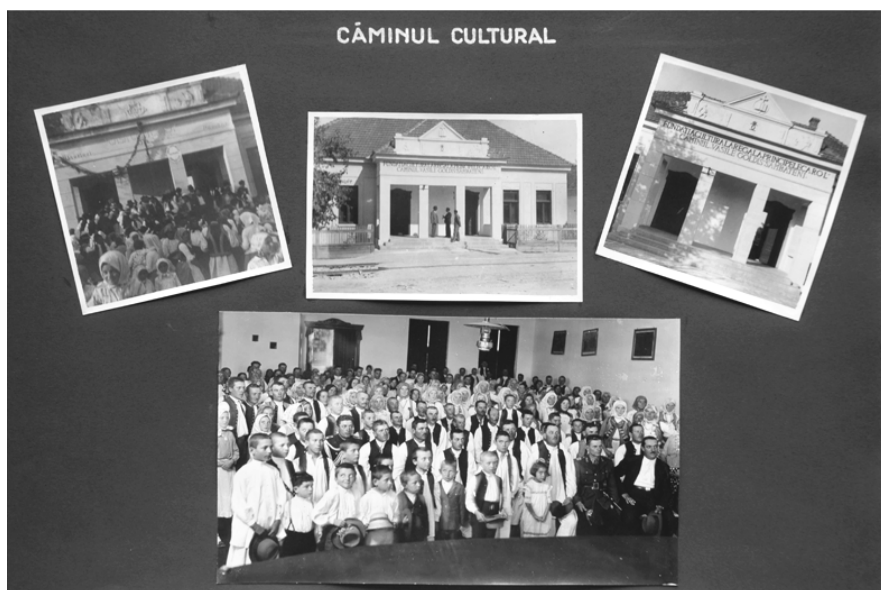
În timpul sărbătorilor creștine (Crăciun, Anul Nou, Bobotează, Paști) hora se desfășura pe intervalul a două sau trei zile urmată de bal la care erau invitați să participe feciori și fete din satele vecine. Muzicanții care cântau la horă sau bal erau „tocmiți”, adică primeau un avans, așa numita „căpară”, cu mult înainte, de la feciorii mai în vârstă, care erau un fel de „lideri” la jocul din sat.

Duminica și în sărbătorile creștine, sala mare a Căminului cultural din Sâmbăteni era arhiplină, atunci când feciorii și fetele participau la hora satului, alături de ei aflându-se părinții lor, rudele apropiate sau mai îndepărtate precum și săteni de toate vârstele, dornici de a vedea și discuta desfășurarea horei.

Organizarea și desfășurarea jocului nu avea date exacte, se știa doar că duminica după masa hora satului avea loc la căminul cultural. La Sâmbăteni, vara se juca în stradă, în fața căminului cultural, iar la Păuliș se juca la „Birtu Mare”. Muzicanții care cântau la horă erau din sat: în localitatea Păuliș-taraful lui Chichireaua, iar la Sâmbăteni -taraful lui Vâțca (Ioți Nicolae). Multe dintre jocurile tarafului din localitatea Sâmbăteni sunt înregistrate, în special de inimosul și cunoscutul folclorist Ion T.Florea, și sunt transmise de Radio Timișoara.

Caracteristic pentru fiecare tânăr sau tânără era „intratul în joc”, un moment important din viața lor, astfel că se considera „intrat în joc” feciorul sau fata care avea deprinderea de a juca, dovedită prin faptul că putea dansa cu partenerul său trei jocuri : „Ardeleana”, „Învârtita” și „P-un picior”. Pentru a putea „intra în joc”, fetele și feciorii trebuiau să depășească vârsta de 14 ani și să-și caute un prieten sau o rudă (verișor), care să îi introducă în joc.

² Ștefan, Chișu (și colaboratorii)-*Etimologie generală*2000

„Hora satului” 1930

Pe parcursul desfășurării jocului, erau anumite persoane din sat mai „căznitoare”, care se întreceau în strigături, căutând să-i distreze pe cei intrați în joc.

Exemple de strigături :

„Hai mândră și mă sărută, dubă
Că mâine mă duc la pustă, duce
Holda-i lungă, zâua-i mare, fie
Gura mea n-are răbdare, n-aibă.”

*

„Asta-i fată lăudată
Cu gunoiu lângă vatră
Țâpă furca-n buruieni
Și să cară la pomeni.”

Cu ocazia zilelor onomastice, feciorii mai în vârstă care dominau hora, obișnuiau să întrerupă jocul pentru cel sau cei sărbătoriți de „Sfântul Ion”. Muzicanții cântau marșul, apoi grupul de tineri, înțeleși în prealabil, îi aruncau pe cei sărbătoriți de mai multe ori în sus, în văzul celorlalți participanți, iar muzicanții cântau „La mulți ani să trăiască !”

Jocurile populare specifice localităților comunei Păuliș sunt: „Duba”, „Duda”, „Decica”, „Șiregea”, „Pănariu”, „Băieșu”, iar pentru localitatea Sâmbăteni un joc bărbătesc autentic este „Sorocul din Sâmbăteni”, care se păstrează din bătrâni, inclusiv costumația și figurile de joc. Aceste jocuri au fost repuse în scenă cu sprijinul talentatului coregraf de la Centrul Cultural Județean Arad, profesorul Viorel Nistor.

Interesant este faptul că această suită de jocuri populare locale se cânta numai duminica la horă, pentru a se încerca abilitatea de a dansa a tinerilor feciori, proaspăt „ieșiți la joc” sau a „feciorilor de pe sate”, invitați la horă.

Pentru a fi jucată, această suită de dansuri populare trebuia „comandată” la muzicanți, care o cântau numai cu acceptul organizatorilor, a liderilor de grup, feciori mai în vârstă, care cunoșteau bine suita de jocuri.

De ce se folosea această suită? Pentru a-i obliga pe feciorii tineri, mai nepricepuți la joc, să învețe bine jocul, să deprindă corect figurile și chiar să dovedească măiestrie artistică în timpul jocului. Cei care nu reușeau să se încadreze în formația de joc alcătuită, erau obligați să renunțe, să se retragă sub privirile ironice ale mamelor, fetelor și feciorilor care stăteau pe margine, rezemați de pereții sălii căminului cultural.

Fete în costume autentice din Păuliș și Sâmbăteni la jocul duminical, în anul 1932

La hora de duminică, în sala mare a Căminului Cultural din Sâmbăteni participau la joc sau ca spectatori mamele fetelor care jucau, rudele fetelor și ale feciorilor care au intrat în joc, fetele și feciorii care încă nu și-au terminat școala, însoțiți de ambii părinți, persoane vârstnice care îndrăgeau jocul duminical.

Cum se desfășura jocul duminical în Sâmbăteniul anului 1934?

Jocul începea la orele 13 la Casa Culturală. Fetele se adunau la un loc, iar feciorii lângă ele. Cu toții așteptau sosirea lăutarilor. Odată ajunși, aceștia intrau în sală cântând, urmați de feciori. Înăuntru, lângă ușă, la o măsuță, stătea Iancu Popii, având în mână bilete albastre de 5 lei, iar lângă el era Nicolici Iancu cu bilete roșii de 2 lei. Cei doi bărbați amintiți și încă alți doi erau numiți din partea bisericii, în proprietatea căreia se afla Casa Culturală. Muzicanții erau plătiți pe un an întreg, cu prețul de 150 lei, de către Consiliul bisericesc pentru a cânta în fiecare duminică. Restul de bani încasați au fost destinați fondului Casei Culturale.

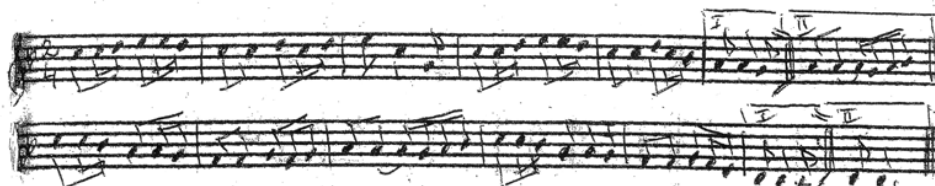
Cei patru lăutași erau: Ioța Petresi, „primaș”, Ioța Miloș, „primașul” al doilea, Stancu Petru, „contrălău”, Teodor Stancu, „broncaș”. Locul lăutașilor era pe scenă. Ei începeau „o zicală” după dorința lor. Fetele, câte două, începeau să se învâртеască, dar pentru scurt timp, deoarece erau chemate la joc, printr-un semn cu ochiul, de către feciori. Cel care lua o fată la joc, avea obligația să o joace trei „zicale” și numai după aceea feciorul alegea altă fată. Cei mai mulți dintre feciori jucau numai cu câte o fată, aceea fiind „drăguța” lui. Dacă juca și alte fete, „drăguța” se supăra și-l părăsea.

În pauza jocului, fetele se adunau deoparte, feciorii de alta și vorbeau despre activitățile din timpul săptămânii. Jocul duminical constituia, așadar, un bun prilej de a se întâlni feciorii și fetele din sat.

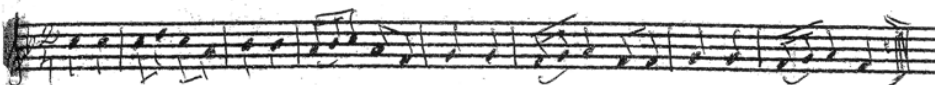
Redăm mai jos portativele ce cuprind melodiile de joc ale suitei, scrierea figurilor de joc de la suită cu semne coregrafice, pentru punerea în scenă.

PORTATIVELE
cuprinzând melodiile de joc ale suitei
- DUBA, DUDA, DECICA, ȘIREGEA

DUBA

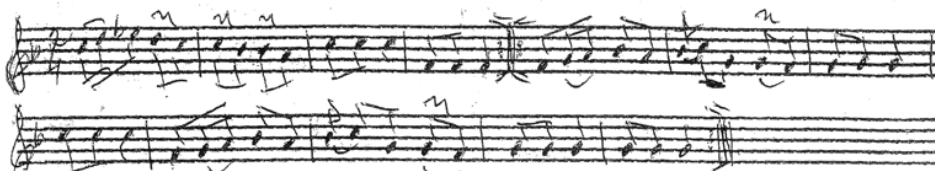
DUDA

DECICA

ȘIREGEA

NOTAREA JOCURILOR CU SISTEMUL COREGRAFIC

DUBA

DUDA

DECICA

ȘIREGEA

The image displays four sections of handwritten musical notation, each representing a different instrument or dance piece. Each section includes a rhythmic diagram at the top and a corresponding musical staff below. The notation uses various symbols such as notes, rests, and arrows to indicate rhythm and pitch. The sections are labeled 'DUBA', 'DUDA', 'DECICA', and 'ȘIREGEA'. The notation is dense and appears to be a traditional form of musical notation used in the region.

„A mătura”- obicei și datină strămoșească

Între obiceiurile și datinile strămoșești tradiționale, se păstrează în Sâmbăteni obiceiul numit „a mătura”. În timpuri străvechi era obiceiul ca la Crăciun să nu se măture în casă. A două zi de Crăciun, seara, o ceată de feciori însoțiți de muzică mergeau a mătura. Ei măturau curtea, grajdul și în casă. Era un ritual de purificare făcut numai de feciorii juni (necăsătoriți).

Ceva mai târziu, acest obicei s-a schimbat, pierzându-și sensul ritual, magic, de purificare. Își păstrează însă sensul de urare de căsătorie, prin prezența măștilor de mire și mireasă; „cu măturatul” se mergea la fetele mari nemăritate.

Feciorii se adunau în a doua zi de Crăciun, seara, la un fecior mai în vârstă, pe care-l maschează în mireasă, având în spate o mătură. Mirele poartă în spate un sac rău plin de pleavă. Când ajung la poarta gospodarului, tânărul care „face curte” fetei întreabă „Primiți a mătura”? La invitația gospodarului (tatăl fetei), tânărul intră în curte, iar feciorii însoțiți de muzicanții tarafului Vâtca (Ioți Nicolae), încep să cânte. Se aud diverse strigături populare, apoi mirele începe să arunce pleavă prin curte și casă, iar mireasa o împrăștie cu mătura, în loc să o adune. În casă, muzicanții cântă de joc, iar fetele, feciorii și nevestele venite la față se prind în joc.

Hazul este produs de „jocul miresei”, care în timp ce joacă, sărută fetele și pe cei aflați în casă, având obraji și buzele pline de ruj. Nevestele care au venit cu bărbații la casa gospodarului se fereau de sărut pentru a nu crea probleme în familie.

Obiceiul „a mătura” în localitatea Sâmbăteni

Acest obicei este filmat integral și se păstrează la arhiva Institutului de Cercetări Folclorice de la Timișoara.

Trebuie să arătăm faptul că acest obicei este specific localității Sâmbăteni, fiind unic în felul său. Astăzi, însă, nu se mai păstrează în rândul tineretului.

„Păpușile” - obicei și datină strămoșească

Acest joc popular se desfășura după melodiile de la „Duba” și „Decica”. Avea un caracter de exhibiție, îmbinat cu îndemânarea sau deprinderea de a-l juca feciorii din localitatea Păuliș și Sâmbăteni. Se juca mai mult la nunți și mai puțin duminica la horă în sat. Menționăm faptul că acei feciori care jucau „păpușile” erau înzestrați cu calități artistice, aveau formate deprinderi de joc.

Cum se desfășura la nuntă acest joc? Pasul de bază a fost cel de la „Decica”, dar sensul de desfășurare era altul, atunci când se juca „Păpușile”. În fața mesei mirilor, a nănașilor mari (ai mirelui), nănașilor mici (ai miresei) și a părinților mirilor, după „strigarea cinstelor” se juca dansul „Păpușile”.

Aceasta constituia și o destindere pentru toți cei invitați la „uspăț”, momentul defășurării jocului „Păpușile” fiind așteptat cu nerăbdare.

Se organiza un grup de 5-6 feciori, care cunoșteau foarte bine jocul acesta, își făceau din batistă o păpușă, apoi dădeau semnalul muzicanților pentru a începe jocul respectiv. Grupul de feciori avea un conducător, care comanda mișcările. Toți trebuiau să execute mișcările în același timp și la comandă. Conducătorul grupului avea în mână o nuia, „joardă”, atenționând jucătorul care greșea mișcările, obligându-l să se încadreze în jocul echipei.

Se pornea dintr-un anumit loc al încăperii și se ajungea cu jocul în fața mesei mirilor și nașilor, iar la comanda „Păpușă!” fiecare jucător își ținea în gură păpușa improvizată, „mărămuța”, apoi prin aplecare spre stânga sau dreapta lăsa „mărămuța” pe masă.

La comanda conducătorului de joc se lua păpușile de pe masă, astfel că feciorii trebuiau să fie foarte atenți în mișcări și la schimbarea direcției de deplasare.

Nu întotdeauna feciorii invitați la nuntă, care formau acest grup, erau buni dansatori, dotați cu auz muzical și simț ritmic ca să se poată încadra cu repeziciune în direcția de mers. Astfel că, atunci când se greșea, „joarda” își arăta eficiența prin atenționare mai mult simbolică.

Întoarcerea și depunerea păpușilor pe masa mirilor se făcea de 2-3 ori, nu mai mult, pentru că ducea la plictisirea celorlalți nuntași, care abia așteptau să înceapă jocul pentru a dansa până în zorii zilei.

Considerăm că aceste obiceiuri și datini strămoșești „Hora”, „Măturatul”, „Păpușile”, obiceiuri specifice comunei Păuliș, reprezintă un adevărat tezaur nesecat, rămas secole de-a rândul neexploatat și neevaluat. Rămâne un bun valoros, exemplu de cultură, transmițându-se generațiilor

viitoare cu scopul de a cunoaște creațiile spirituale locale, de a le păstra și, mai ales, de a le perpetua.

Obiceiurile și datinile strămoșești prezentate aici, dar și cele pierdute, sunt dovada forței creative, a vieții spirituale a sătenilor noștri, crescuți și educați în spiritul iubirii, respectului față de aproapele său și față de Dumnezeu.

Datini

Datinile și tradițiile strămoșești conferă unei comunități umane caracteristici de identificare a naturii sale în raport cu alte comunități, deci îi conferă identitate culturală și personalitate, un anumit mod de a se manifesta în împrejurări specifice.

Datinile sunt valori culturale transmise de regulă oral, din generație în generație, sub forma unor modele constituente în procesul evoluției comunităților etnice.

Într-un sens mai restrâns, datina este un concept ce exprimă ceea ce este dat prin tradiție ca normă de comportament social al indivizilor ce alcătuiesc o comunitate etnică, în anumite împrejurări de tip spațiu, sisteme de relații.

Datina este rezultatul experienței culturale a unei colectivități în evoluția sa istorică a ceea ce a devenit treptat comunitar și durabil în conștiința etnică.

Cultura populară românească cuprinde o mare varietate de datini, printre care se regăsesc și datinile legate de anumite momente ale existenței umane, de elemente determinante ale acesteia precum: nașterea, trecerea de la copilărie la adolescență – majoratul (atingerea vârstei bărbăției), căsătoria, trecerea la vârsta senectuții și statutul acesteia și moartea sau cum spunea Lucian Blaga „Marea Trecere”.

Datina presupune realizarea, în anumite împrejurări, a unui ceremonial specific, legat de un rit, implicând dimensiunea sacră sau sacralizată a existenței. Prin aceste din urmă caracteristici, datina ocupă un loc aparte în cadrul valorilor culturale ce constituie sfera tradițiilor. Putem distinge între datinile stabile, legate de momente fixe și altele fluctuante, legate de diferite evenimente ale vârstei umane (nașterea, căsătoria, moartea și alte momente premergătoare ale acestora, context în care, în cultura română tradițională se producea o permanentă pendulare între ceea ce era acceptat de credința creștină și ceea ce era considerat ocult sau de-a dreptul malefic-superstițiile sau unele practici vrăjitoarești.

În viața omului, există trei momente cruciale: nașterea, căsătoria și moartea, fiecare din ele având un ceremonial aparte ce constă în obiceiuri adânc înrădăcinate în cultura populară, obiceiuri care au condus de-a lungul timpului la modificarea ritualurilor acestor ceremonii din generație în generație.

Nașterea unui copil aducea o bucurie mare în viața unei familii, ea contribuind la consolidarea relațiilor între soți și la perpetuarea neamului.

În cadrul comunei Păuliș, existau anumite norme de conduită care trebuiau respectate de către femeia gravidă, ca acestea să poată spera că va avea un copil sănătos, cu viață lungă.

Era interzis ca în timpul sarcinii femeia să intre în cuptorul de pâine, fiindcă i s-ar fi născut copilul mut. Dacă gravida s-a mirat prea mult de cineva, va naște copil nebun. Nu avea voie să treacă pe sub frânghie, fiindcă se credea că va naște copil mort. La naștere, femeia era asistată de moașă și mama sa, care tăiau buricul copilului, îl spălau și îl puneau în leagăn. Apa în care pruncul nou născut a fost îmbăiat trebuia aruncată peste gard ca nu cumva copilul să se îmbolnăvească. De asemenea, în apa în care se îmbăia nou-născutul trebuiau puși bănuți pentru ca acesta să devină om bogat. Banii rămâneau ai moașei.

Copilul nou-născut se boteza în biserică, la cel mult trei, patru zile de la naștere. Au fost cazuri în care botezul s-a oficiat chiar după două zile, se grăbeau pentru că „pruncul nebotezat” care piere, ajunge vârcolac.

Botezul era pregătit din timp de către nași, care cumpărau lumânarea pentru biserică și îmbrăcămintea necesară pentru ceremonial. În ziua botezului, de obicei duminica, înainte de a se încheia liturghia, copilul nou-născut era dus la biserică de către moașă, nănașă, tatăl copilului și rudele apropiate. Mama copilului rămânea acasă.

Ceremonialul de botez al copilului începea după terminarea slujbei, timp în care preotul oficia Sfânta Taină a Botezului.

La întoarcerea de la biserică, pruncul era așzat pe jos, iar moașa zicea că îl va ridica cel care va avea nevoie de el. Îl lua tatăl, îl ridica spre cer și exclama „Să crești mare !”

În majoritatea gospodăriilor din comună se organiza o masă pentru rudeniile care au participat la botezul copilului. Ajunși acasă, moașa trecea după masă, se întorcea către invitați cu o farfurie pe care era un drob de sare și zicea: „Oameni buni trebuie să știți că gazda mult s-a ostenit până a

strâns prunele pentru țuică și strugurii pentru vin, dar și mai mult s-a obosit ca să adune grâul pentru făină. Și cât de mult s-a ostenit până când din grâu a copt pâinea și plăcintele din care v-ați ospătat astăzi! Fiindcă noi am venit la masă întinsă, recunoașteți că trebuie să-i răsplătim osteneala.” Apoi, întorcându-se spre gazdă, puneă în farfurie bani de dar, spunând: „De la noi mai puțin, de la Dumnezeu mai mult!” Spunea „Amin” și apoi toți cei prezenți puneau în farfurie suma de bani cu care doreau să cinstească copilul botezat.

La botez în localitatea Sâmbăteni, 1975, cu Vâțca la trompetă și Ghiuri la clarinet

După botez, copilul putea fi plimbat afară din casă, fiind mult mai liniștit și apărat de duhurile rele. La șase săptămâni de la botez, mama și copilul primeau binecuvântarea preotului în biserică, după slujba de duminică, apoi tânăra familie era vizitată de nași, rudenii și prieteni apropiați.*

Nunta

După Taina Botezului, care certifică încreștinarea, nunta este taina cea mai importantă, care se poate săvârși asupra unui mirean.

În zilele noastre s-a cam pierdut farmecul nunților tradiționale românești. Acestea se întâlnesc din ce în ce mai rar, ascunse de modernitatea lumii de azi.

Căsătoria reprezintă o modificare a relațiilor familiale și de grup, suferită de ambii parteneri și are scopuri bine definite. Primul ar fi acela de ajutorare și sprijin de-a lungul vieții, „la bine și la rău”; următorul este legat de perpetuarea neamului și numelui de familie, iar ultimul scop este acela de a nu fi lipsită de sens existența individuală, adică „degeaba s-au născut și au trăit în lumea aceasta”.

Nunta reprezintă un moment deosebit din viața tinerilor, care nu se putea încheia decât cu acordul părinților. Duminica la joc, tinerii începeau să se cunoască mai bine, să fie atenți unii cu ceilalți, încă de la intrarea fetei în joc, dar părinții aveau un cuvânt de spus în ce privește căsătoria.

* V. Valea, *Miniș. Istorie și cultură*, Editura Fundației „Moise Nicoară”, Arad, 2006, p. 112-114

Pălăscașii cu „birja” ducând invitații pentru nuntă, Sâmbăteni, 1976

Pregătirile pentru nuntă începeau cu „pețitul” fetei și continuau apoi cu logodna (căpara). Pețitorul era o persoană din afara familiei, care lua legătura cu părinții fetei pentru a vedea dacă aceștia acceptau încheierea căsătoriei. Dacă se primea acceptul părinților fetei, urmau întâlnirile dintre familii la care luau parte și viitorii miri.

Pentru a se interesa mai bine de intențiile viitoarei mirese, părinții tânărului obișnuiau să mai trimită la casa viitoarei mirese, un neam ca să o descoase, să afle dacă aceasta ar fi dispusă să-i primească.

Dacă părinții fetei au acceptat, viitorul mire se deplasa, seara, cu căruța, acest fapt fiind un semn de prețuire, și anticipa cererea în căsătorie. De fapt nu putem vorbi despre o cerere în căsătorie, cu adevărat, ci mai degrabă despre o târguială pentru că părinții fetei obișnuiau să ceară în schimbul miresei o sumă de bani și obiecte de îmbrăcăminte. Trebuie să precizăm faptul că aspectul material era decisiv, și nu cel sentimental. De multe ori cele două părți nu reușeau să se înțeleagă, mai ales atunci când pețitorii considerau că zestrea fetei este prea mică față de aportul bărbatului.

Este de subliniat faptul că, în acea seară, mirii își dădeau acordul de căsătorie, după ce în prealabil familiile cădeau de acord asupra zestrei. Dacă totul mergea bine, mirele împreună cu familia trebuia să achite pe loc suma de bani, iar celelalte cadouri cerute de către mireasă în urma unei înțelegeri prealabile cu părinții mirelui, erau primite înainte de nuntă.

Logodna dura doar câteva săptămâni, timp în care mirele se ocupa de procurarea actelor necesare în vederea încheierii căsătoriei. După logodnă, începeau pregătirile pentru nuntă la casa mirelui sau a miresei. Nunta se desfășura numai duminică. Rudele mirelui și ale miresei se preocupau din timp pentru asigurarea obiectelor necesare nunții: oale, tacâmuri, farfurii, mese, scaune etc. Primii care anunțau fericitul eveniment erau „pălăscașii” mirelui și ai miresei, cei care umblau prin tot satul, invitând la nuntă. Chemările la nuntă erau făcute cu două sau trei săptămâni înainte de nuntă. În săptămâna dinaintea nunții (uspățului), de obicei marți sau miercuri,

băieții și fetele, prietenii mirelui și ai miresei se adunau la casa mirelui, împodobind „pălăstile,” care se foloseau pentru invitarea la nuntă.

Pălăscașul umbla călare pe cal sau cu „birja” la casele invitaților, în zi de duminică, rostind următoarele: „Cu mare bucurie vă invită familia..... la nunta fiului / fiicei sale, cu voie bună, să mâncăm, să bem și după cum va mai fi voia Domnului”, apoi se prefăcea că bea din pălască, poftindu-i și pe cei ai casei să servească din băutură.

Nunta începea duminica dimineța cu pregătirea miresei; se aranja părul acesteia, rochia și se puneau cununa și „șlaierul” (voalul), brodat cu mătase. Mi-reasa era îmbrăcată în costum alb de mătase, care era adeseori

Nuntă în localitatea Sâmbăteni, 1955

„mulerit” (pictat), iar în picioare avea ciorapi albi și sandale cu curea. Mirele purta cămașă cu „cinari”, cu căptușeală și „pumnari”, izmene largi și cizme de lac. Ospățul era organizat fie de una dintre familii, fie de ambele, la înțelegere.

În dimineța nunții, familiile nuntașilor se adunau la casele mirilor, muzicanții fiind prezenți pentru a se deplasa împreună cu întreg alaiul la casa nănașului, acesta fiind persoana cea mai respectată în ziua nunții, nimeni nu-i putea ieși din cuvânt. El va fi și nașul copilului care se va naște din cununia celor doi.

Alaiul era format din mire, însoțit de două fete tinere, urmat de nănași, de rudeniile apropiate, prieteni, nuntași, iar în spate erau muzicanții, deplasându-se cu toții la casa miresei. Aici, alaiul era așteptat de către socrii mici, de rudeniile apropiate și alți nuntași. În fața casei, alaiul se oprea deoarece era întâmpinat de către nuntașii miresei cu ușa închisă la clădire. Era cerută mireasa de la socrul mic. Din partea mirelui participă la târguială nuntașii mai „buni de gură”. Li se aduce o „mireasă” făcută dintr-un sac cu paie, având ruj pe față și o aruncă în fața nuntașilor numiți pentru a cere mireasa. Aceștia, supărați, se adresează socrului mic: „Să ne dai mireasa pe care am cumpărat-o!” În cele din urmă, apare mireasa adevărată, care era întâmpinată de către mire și sărutată. Apoi mireasa întâmpină nuntașii, sărută prima dată nașii și apoi celelalte rudeniile apropiate.

În cinstea miresei se desfășoară dansul la care participă nuntașii; mireasa este jucată de către nănaș, de către mire și ceilalți nuntași.

După mai multe jocuri se formează alaiul care se deplasează la biserică pentru cununia religioasă.

Alaiul se forma astfel: în față un tânăr care purta și flutura drapelul tricolor („stegașul”), apoi urmau „pălăscașii”, care purtau sticle de țuică și vin și erau pricepuți în descântece și strigături de nuntă. Urma mireasa, însoțită de doi tineri necăsătoriți, care duceau lumânările de cununie („lumânașii”), urmați de către mire, însoțit de două fete tinere, prietene cu mirele și mireasa. În spatele acestora se aflau nănașii, socrii mari și socrii mici, rudele apropiate mirelui și miresei precum și ceilalți nuntași, după care urmau muzicanții, care cântau marșuri și melodii de joc și petrecere.

Nu putem vorbi despre nuntă, dacă nu amintim minunatele orații, care făceau deliciul oricărei căsătorii populare, petrecute după străvechea datină românească.

Pe traseul de la mireasă spre biserică, „pălăscașii”, dar și nuntașii care cunoșteau descântece și strigături de nuntă cu conținut vesel le rosteau în cadrul alaiului; aceste orații se refereau la cei ce priveau în stradă, la miri, la nănași, la socrii etc.*

„Cin’ se uită după noi
Crească-i coarne ca la boi
Și urechi ca la măgari
Și capete ca la cai!”

„Cin’ se uită pe fereastră
Strângă-ne pe toți în brață!”

„Frunză verde după coastă
Frumoasă-i mireasa noastră.
Frunză verde după rât
Nici junile nu-i urât.”

„Bucură-te, soacră mare,
C-ai o noră ca o floare.

* V. Valea, *op. cit.*, p. 115-116.

Soacra mare poale n-are
Toarce nora și i-o face
Poale de bumbac,
O purta un cioc dă drac.”

„Bucură-te, soacră mare
C-ai o noră ca un soare
Ce-o spăla, ce-o pieptăna
Cu tine de ușă o da.”

„Asta-i nuntă nu-i minciună,
Că toți îs cu voie bună.
Miresuță cu cunună,
Fă-ți o țâr' dă voie bună
Că junile ș-o făcut
Ș- o luat pă cine-o vrut!”

„Mire dragă te-oi ruga
Nu-ți mai bate nevasta,
Că-i minte copilărească
Și mai poate să greșească.

Dacă îți greșește-o dată
O sărută și o iartă!
De-ți greșește-a două oară
Sărut-o și-o iartă iară!”

Alaiul cu mirele, mireasa și nuntașii ajung, în jurul prânzului, la biserică pentru oficierea cununiei religioase. Aici sunt așteptați cu nerăbdare de către unele persoane din localitate, care doreau să vadă costumația miresei, aranjarea acesteia, dar și cum arată mirele și nănașii.

În timpul cununiei aveau loc anumite practici locale: preotul pune coroana pe capul mirilor, le leagă mâinile cu o batistă, două femei puneau „privezul” pe spatele mirilor „privezul”, dăruit de nănași. Preotul îi servește, de trei ori, cu vin sfințit, pe cei doi miri, folosind un pahar comun, ceea ce semnifică soarta comună a vieții lor de familie, iar pe de altă parte este un simbol al fericirii și necazului peste care cei doi vor trebui să treacă împreună.

Nuntașii se îndreptau cu tot alaiul, cu mirele și mireasa, de data aceasta împreună, spre locul de desfășurare a nunții. La sosire, erau întâmpinați cu pâine și sare. De asemenea, mirii erau serviți cu câte un pahar cu vin din care gustau și apoi le spărgeau, gest ce simboliza alungarea ghinionului și noroc în viață.

În continuare, la casa mirelui sau a miresei, se desfășura jocul, hora tradițională cu Duba, Decica, Ardeleana și Băieșul. Muzicanții erau din localitate: în Sâmbăteni era taraful lui Vâtca (Ioți Nicolae), iar în Păuliș era taraful lui Chichireaua.

Masa era pregătită de o bucătăreasă, care purta denumirea de „socăciță”. Meniul conținea: supă de pasăre, sarmale, carne friptă de porc cu garnitură de cartofi și prăjitură, iar ca băutură țuică și vin. La masă serveau rudele apropiate mirelui sau miresei.

La miezul nopții, avea loc „strigarea cinstelor” (darurilor) la masa tinerilor și nănașilor, de către un bărbat, care avea talent de a face haz, dar și bațjocură pentru persoanele care veneau la cinstirea mirilor, încercând să obțină cât mai mulți bani și cât mai multe daruri pentru tânăra familie. Rudeniile apropiate aduceau mirilor torturi frumos ornate.

Urma jocul miresei „pe crițari”, adică pe bani. Cel care dorea să joace cu mireasa, trebuia să pună banii într-o farfurie, aflată la nănași, farfurie în care se bătea cu lingura în momentul în care se considera că muzica a cântat suficient pentru suma respectivă. Jocul continua doar dacă se puneau din nou bani în farfurie. Când se bătea iarăși în farfurie, muzicanții întrerupeau jocul. Se continua cu o altă persoană, care juca mireasa până când își epuiza banii. Nuntașii petreceau până în zori.

Pentru populația din comună, nunțile au fost întotdeauna momente de mare bucurie, de responsabilitate pentru tinerii care întemeiau o familie. Populația căuta să-și organizeze bine viața în familie, în spiritul valorilor morale. Fata nu era acceptată să stea la casa bărbatului decât după căsătorie, iar concubinajul, în acea perioadă, era considerat un mare păcat și nu era acceptat.

Înmormântarea

Înmormântarea constituie o datină strămoșească legată de un anumit moment al existenței umane, decesul persoanei, aceasta transmițându-se din generație în generație.

Există în tradiția creștină a omului, obiceiul ca atunci când unul dintre membrii familiei este grav bolnav, familia are grijă să cheme preotul pentru

săvârșirea împărtășaniei, înaintea trecerii în veșnicie. Se rostea o rugăciune la căpătâiul bolnavului pentru ușurarea sufletului celui aflat în suferință.

Pe patul de moarte, bolnavul este vizitat de către toți cunoscuții, de neamuri, vecini și toți cei apropiați, care vin să-i ierte și să-i ceară dezlegare de

Înmormântarea în localitatea Sâmbăteni

greșelile pe care le-au făcut în relațiile cu el. Atunci când cel aflat pe moarte își dă ultima suflare își ține lumânarea pentru ca să vadă pe lumea cealaltă unde este întuneric.

Spălarea mortului și îmbrăcatul constituie o parte din ritualul de înmormântare, după care era așezat în „copârșeu” (sicriu). Se proceda, apoi, la încrucișarea mâinilor pe piept, ceea ce semnifică faptul că răposatul cere iertare de la toți și îi roagă să ceară pentru el îndurare de la Dumnezeu. În camera care se afla mortul, se acopereau oglinzile cu o pânză albă pe toată perioada desfășurării ritualului de înmormântare.

După ce mortul era așezat în „copârșeu” și camera a fost pregătită, se desfășura privegherea, care dura două zile; în prima seară, preotul împreună cu cantorul și cu cântăreții din strana bisericii făceau slujba și puneau „stâlpul”. În acest timp, se aduce la locuința decedatului și sfeșnicul de la biserică, punându-se în el lumânarea de la căpătâiul decedatului, lumânare care ardea până în ziua înmormântării.

Clopotele bisericii sunt trase de crâșnic, care era anunțat de familia decedatului și care solicita ca trasul clopotelor să se facă „pe ceasuri”, până în ziua înmormântării.

Cei sosiți la priveghi și înmormântare, intrau în casă spunând „Dumnezeu să-l ierte”, după care își făceau semnul crucii, se apropiau de sicriu (copârșeu) și sărutau crucea. Privegherea dura toată noaptea; bătrânii își amintesc și discută despre faptele celui trecut în neființă, unii joacă cărți, alții servesc țuică, vin sau cozonac.

Este păstrat, de asemenea, obiceiul de a boci, de a se plânge în versuri, compuse special pentru situația decedatului respectiv. Astfel că, în timpul privegherii, unele femei apropiate mortului, femei care știau să plângă mortul prin „bocete”, spuneau:

„Săracu-le, George al meu,
Cum mi te luă Dumnezeu
Uită-te la casa ta
Cum rămâne singurea
Uită-te la pruncii tăi
Cum rămân ca vai dă ei.”

„George, mă dusă-i un pic afară
Ș-am venit în casă iar.
În casă iar am venit
Să văd dă nu ce-ai trezit.
Nu știu somnu-i dulce tare
Ori nimica nu ce doare.
George, George, dragu-meu
Cât ai zăcut dă greu
Că până-n ceasu' ce-ai murit
Nici-o noapte n-ai dormit
Că ți-o fost boala prea grea
Dă ea n-ai putut scăpa
Până ce-o luat moartea.
Sara nu m-am dezbrăcat
Nici în pat nu m-am culcat
Numa'lângă cine-am stat.
Am crezut că te faci bine
Dacă stau io lângă tine.
Ai avut boală prea grea
Și nu te-ai putut vindeca
Nici de am fi dat casa.
Noi casa-am făgăduit-o,
Dar doctorii n-au primit-o.
Că ei, dragă, or știut bine
Că d-astă boală nu scapă nime'.
Dumnezeu ce hoginească
C-ai fost bun gazdă dă casă.

Că vai ș-amar d-așa casă
Pă care gazda o lasă.
Și vai ș-amar d-așa ocol
Ce dă gazdă rămâne gol.

Ceremonia înmormântării este pregătită de familie, de neamurile apropiate și de vecini. În seara de priveghi sunt numite neamurile, care vor merge în ziua următoare să-i sape groapa, cei care vor duce mortul la groapă, cei care vor duce praporii, sunt numiți copiii care vor îmbrăca steharele la înmormântare,.

Slujba religioasă începea în casa decedatului, fiind prezenți preotul, cantorul, corul bisericii, rudeniile apropiate și toți cei care l-au cunoscut pe decedat. Mortul este scos din casă, afară în curte, de către cei numiți în seara de priveghi, după care scaunele sunt răsturnate pentru ca păcatele celui decedat să nu treacă cu el în veșnicie, ci să se întoarcă (cum s-au întors scaunele) și să rămână pe pământ.

În timpul slujbei de înmormântare, preotul împreună cu cântăreții și corul bisericii cântă, se citește Evanghelia, se fac cuvenitele iertăciuni. Înainte de a fi îngropat, preotul stropește decedatul cu vin sfințit. Se împart lumânări, prosoape și colaci rudeniilor, prietenilor, vecinilor.

La plecarea din curte, cortegiul funerar se oprește în fiecarei colț de stradă, preotul citește din Evanghelia, iar o femeie în vârstă, numită de familie, duce în mână o „bocală”(cană din sticlă) cu apă sfințită, un colac și ștergar, care se dau peste mormânt celui care a început și păzit groapa până după înmormântarea celui decedat.

Pe parcursul deplasării cu mortul până la cimitir, unele femei mai în vârstă „bocitoare”, jeleau mortul rostind :

„Puțin ai trăit cu bine
Pân-a dat răul de tine.
Când boala te-a pus la pat,
Cu binele ai gătat.”

„Moartea crudă când ne-ajunge
Inima din piept ne-o frânge,

Că prin cap trec jalnici gânduri,
Copârșeu din patru scânduri.
Moartea lege pă lume n-are
Duce tot fără cruțare.
Duce tată de la fii
Dulcii mei iubiți copii
Rămâneți azi părăsiți
În năcazuri și durere
Cine vă dă mângâiere?
Ah, cum plâng sărmanii prunci
Cum se tânguiesc atunci
Când ei văd că n-au pă nime
D-ajutor în astă lume.
Însă în zadar sunt toate
Că tăicuțul lor nu poate
Să rămână pe pământ.”

Ajunși la cimitir, sicriul este așezat în groapă, cu capul spre apus, după ce preotul marchează cu hârlețul semnul crucii în cele patru laturi ale gropii. Rudele și prietenii aruncă peste sicriul coborât în groapă, bani, bulgări de pământ, flori, iertând prin aceasta toate greșelile pe care decedatul le-a săvârșit față de ei.

După terminarea înhumării mortului, preotul, cântăreții, corul bisericii și persoanele invitate se deplasează la casa decedatului pentru a lua parte la pomană. Preotul sfințește pomana, iar cantorul zice „Tatăl Nostru”, după care se servește mâncarea: sarmale, tocană cu carne de oaie sau alt meniu. Pomana se încheie cu o rugăciune din partea preotului după care la plecare se spune „Dumnezeu să-i primească”.

În ziua următoare, familia decedatului și rudeniile apropiate se deplasează la cimitir, la mormântul decedatului pentru rugăciune, ducând cu ele colac, cană cu apă și tămâie. Se înconjură mormântul de trei ori, se face semnul crucii deasupra mormântului, turnând apă din cană, apoi cana este spartă. Lângă mormântul decedatului cei prezenți servesc din colac și din țuica adusă la cimitir pentru odihna sufletului celui răposat.

După nouă zile, se face o nouă pomană, la care participă un număr redus de invitați (9-15), preotul și cantorul. Se servește masa la casa celui

decedat, după care cei prezenți primesc o farfurie și colac cu lumânare; se mai obișnuia să se dăruiască și din vestimentația răposatului.

La șase săptămâni, se obișnuia să se facă în biserică primul parastas în prezența membrilor familiei, a celor invitați, a sătenilor prezenți la biserică. Parastasul se pune de către familie și după un an de la deces.

Între datinile și tradițiile locale mai avea loc și „punerea paosului”. Acest ritual trebuia să-l îndeplinească o tânără care nu era căsătorită; începea înainte de Paști și se încheia la Rusalii. În această perioadă, fata căra zilnic apă cu o găleată, din aceeași fântână, la rudele și vecinii decedatului, după apusul soarelui.

„Punerea paosului” însemna un colac, făcut în casa gospodarului și o lumânare, așezate pe o bucată de scândură făcută plută, care se lăsa pe Mureș, dimineața înainte de răsăritul soarelui. Se spunea, la „punerea paosului” pe Mureș, de către familia răposatului că așa cum plutește „paosul” și arde lumânarea, așa a avut loc ceremonia înmormântării și starea sufletului decedatului.

Aceste obiceiuri, datini și tradiții strămoșești legate de înmormântare, în Păuliș și Sâmbăteni, au început să-și piardă din importanța și semnificația lor, păstrată de-a lungul timpului din generație în generație.

Alte datini și tradiții strămoșești

Sfințirea caselor, a dealului și a câmpului constituie alte datini și tradiții din localitățile comunei. În perioada sărbătorilor de iarnă, de Crăciun și Bobotează, dar și la Sfintele Paști, preotul, însoțit de cantor și dieci, îmbrăcați în stehare, trec pe la casele credincioșilor ortodocși pentru a le sfinți. Preotul este primit de gospodar în casă, pentru sfințirea acesteia. Membrii familiei prezenți la sfințirea casei sărută Sfânta Cruce, iar preotul și diecii, sunt cinstiți cu bani și cu alte produse (ouă, cozonac).

Ziua Floriilor – Intrarea Domnului în Ierusalim- este o sărbătoare foarte importantă pentru credincioșii ortodocși. Se obișnuia în localitățile Păuliș și Sâmbăteni ca elevii din școlile respective, însoțiți de învățători să meargă, în vinerea Floriilor, după mlădițe de salcie, de pe Dealul Gol, Dealul Bisericii, Dealul Bătrân sau de pe Valea Mureșului. Salcia, adusă la biserică, era sfințită în ziua de Florii și împărțită credincioșilor la sfârșitul slujbei.

Salcia sfințită se păstra în casă tot timpul anului, iar în caz de tunete și fulgere se purta aprinsă prin casă pentru a se păzi de evenimente grele.

Învierea Domnului (ziua de Paști)

În zilele premergătoare Învierii Domnului (Postul Paștelui), credincioșii ortodocși din ambele comune se deplasau în serile de Denie la biserici, împreună cu familia și copiii. Tinerile fete și feciorii erau prezenți în curtea bisericilor, locul unde se bătea toaca. În toată perioada postului nu se țineau nunți, nu se organizau jocuri sau alte activități culturale.

În dimineața zilelor de Paști, în fața bisericilor, iar după masă în fața căminelor culturale, era o mulțime de tineri și vârstnici, care se întreceau în „ciocnitul” ouălor roșii.

Toți credincioșii așteptau cu nerăbdare sărbătoarea Paștelui pentru a participa la slujba „Învierii Domnului”, când, cu lumânări aprinse în mâini, înconjurau biserica. În ziua de Paști, întreaga comunitate participa la Sfânta Liturghie. După masa, tinerii se întâlneau la căminul cultural, la „Hora satului”, prilej deosebit pentru unii de a „intra în joc”.

A doua zi de Paști exista obiceiul „ieșirii cu crucea la câmp”. Credincioșii plecau de la biserică cu praporii, împreună cu preotul, cântăreții și corul, îndreptându-se spre câmp. Aici erau așteptați de familii tinere, care aveau pregătite cununi împletite din grâu și flori de câmp. După săvârșirea slujbei de rugăciune pentru roadele câmpului, preotul sfințea cununile cu busuiocul și fiecare tânără agăța cununa la prapurul prietenului.

Procesiunea se continua la cimitir, unde se făcea slujba pentru morți și se sfințeau mormintele, iar familiile celor decedați dădeau de pomană băutură, cozonac și ouă; se mergea și la troița de la Canalul Matca.

Ziua Sfântului Mare Mucenic Gheorghe „Sângiorzul”, o sărbătoare specifică zonei Podgoriei Aradului. În ajunul zilei de Sfântu Gheorghe, ulciorul cu lapte este petrecut cu lăstari de trandafiri sălbatici, iar din acești lăstari câțiva sunt prinși de grinda casei. Se obișnuia să se pună trandafiri sălbatici și în geam, cu câteva fire de urzică, ca să le țină deoparte pe vrăjitoare. Localnicii obișnuiau să pună în ușa de la curte un lăstar de rug (măceș) pentru ca strigoii să nu le ia laptele de la vacă. Există de asemenea obiceiul ca băieții să stropească fetele la fântână, uneori cu două trei găleți de apă.

Pogorârea Sfântului Duh – Rusaliile constituie o sărbătoare importantă din viața credincioșilor ortodocși. A doua zi de Rusalii avea loc procesiunea de sfințire a dealului și a câmpului. Cele mai multe procesiuni au avut loc la coliba cioșilor (lângă primărie). Se pleca din curtea bisericii cu praporii, diecii cu steharele, preotul, cântăreții și corul bisericesc. Cu toții erau așteptați de către viticultori la deal sau în câmp, cu mesele pline de fructe: cireșe, vișine, căpșuni. Se săvârșește slujba de sfințire a viei, a cerealelor (grâu, orz); credincioșii sărutau crucea și erau invitați să servească un pahar de țuică sau vin.

Sânzienele – Drăgaica (dezlegarea la pește) este sărbătoarea specifică fetelor, care își puneau sub pernă coronițe de flori împletite de ele de cu seara pentru a-și visa alesul inimii. În ziua de Sânziene, fetele necăsătorite și femeile mai tinere împleteau cununi de sânziene, pe care le agățau pe poartă, pe cruci la cimitir sau le duceau la biserică.

Gospodinele caselor din comună pregăteau o coroniță, pe care o așezau pe poartă ori pe fațada casei. Împleteau, de asemenea, coronițe pentru fiecare membru al familiei, iar aceste coronițe se aruncau pe acoperișul caselor. Se credea că membrul familiei a cărui coroniță a căzut de pe acoperiș va avea o viață mai scurtă.

Hramul bisericilor din comuna Păuliș era și este o sărbătoare deosebită pentru toți credincioșii, atât ortodocși cât și catolici. Hram este sfântul patron al unei biserici.

Biserica ortodoxă din Păuliș poartă hramul „Sfântul Nicolae”, Biserica ortodoxă din Sâmbăteni are hramul „Sfântul Nicolae”, Biserica ortodoxă din Barațca are hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”, iar Biserica ortodoxă din Cladova poartă hramul „Bunavestire”. Biserica catolică din Păulișul Vechi are hramul „Sfinții Apostoli Petru și Pavel”, iar Biserica catolică din Păulișul Nou are hramul „Sfântul Martin”.

Cu ocazia hramurilor, în biserici se oficiau slujbele religioase în prezența unui sobor de preoți, a enoriașilor veniți din parohiile învecinate, invitați și toți acei care doreau să împărtășească bucuria acestui eveniment important din cadrul comunității bisericești.

Sărbătoarea hramului bisericesc la populația de etnie germană se desfășura cu mult fast. Se organiza Kirchwei, prilej cu care etnicii germani îmbrăcau frumosul lor port popular.

La hramul localităților aveau loc petreceri în cadrul căminelor culturale; în stradă se desfășurau hore și jocuri populare, la care erau invitați tineri și tinere din satele învecinate.

Prima impresie pe care o are cititorul îmbătat de frumos în fața poeziei obiceiurilor românești, a portului popular, a datinilor și tradițiilor strămoșești, este extraordinara ei puritate. Amintirea obiceiurilor de iarnă, a cântecelor și jocurilor populare autentice, a datinilor strămoșești însoțește pe orice om o viață întreagă.

Obiceiurile, datinile și tradițiile strămoșești reprezintă un adevărat tezaur pentru comunitatea locală, tezaur care a rămas deocamdată neexploatat și neevaluat.

Un muzicolog, iubitor al folclorului arădean, academician Sabin V. Drăgoi, arăta faptul că „împreună cu puritatea de credințe și datini, românul și-a păstrat și puritatea limbii.”

6.3. Obiceiuri ale populației de etnie germană din Păuliș

1. Fasching (fărșang)

Înainte de a se intra în postul Paștelui se obișnuia să se organizeze baluri, care durau 3 zile (duminică, luni și marți). Acest fasching simbolizează venirea primăverii și lăsarea postului. Se desfășura în fiecare an, la bal participând tineri și bătrâni, care se distrau și dansau: polca, valsuri și tangouri. În timpul fărșangului, se desfășura și „Balul Postului”, care era din timp pregătit, tinerii și tinerele fiind deosebit de frumos îmbrăcați. Muzicanții care cântau la fasching erau, de cele mai multe ori, cei din localitate, alteori, însă, tinerii aduceau muzicanți din Vladimirescu sau Șiria, care cântau pe toată perioada desfășurării acestei activități culturale.

Pentru că Păulișul Nou nu dispunea de cămin cultural, aceste baluri se desfășurau la casa Bader Iosef unde, de altfel, funcționa și un bufet și exista spațiu suficient pentru dans, precum și un balcon al muzicanților.

2. Kirchwei (chirvai) este un alt obicei al populației de etnie germană din Păuliș și se desfășura la hramul bisericii „Sfântul Martin”, pe 11 noiembrie (dată fixă) în Păulișul Nou, de obicei, în fiecare an.

Dimineața, populația din comună și cei invitați din Zăbrani, Vladimirescu, Lipova participau la slujba religioasă din Biserica Catolică Păulișul Nou, tinerii fiind îmbrăcați în port popular german.

După masa, tinerii și tinerele se întâlneau la Casa Ihm, pentru a se poza, după care se pleca la casa Bader Iosef, la dans.

Kirchweil începea de fiecare dată cu licitația unui berbec viu. Cel care câștiga acest berbec, mergea pe stradă, împreună cu perechile de tineri, până la el acasă, unde servea oaspeții cu băutură și prăjitură.

În continuare, perechile de fete și băieți, în frumoasele lor costume populare germane, se întorceau la casa Bader, locul de petrecere atât pentru cei tineri cât și pentru cei vârstnici.

Spre seară, cei care s-au adunat la Kirchwei, plecau spre casă împreună cu musafirii pentru a servi masa. După servirea mesei, aproape toate persoanele care au participat ziua la Kirchwei se întorceau seara la bal, care se prelungea până dimineața. Îmbrăcămintea pentru feciorii și fetele care participau la Kirchwei se compunea din următoarele elemente:

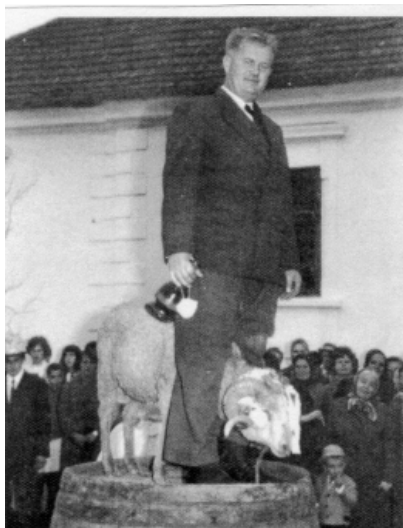
Feciorii: costum albastru sau negru, pălărie împodobită cu flori și panglici, iar în picioare aveau pantofi.

Fetele: costume specifice, cu rochii largi, înfoiate, de culoare albă, ornamentate cu flori, cămașă albă cu flori, iar în picioare purtau ciorapi albi și încălțăminte de culoare albă.

La miezul nopții, se licita pomul cu flori de rosmarin și panglici. Cel care câștiga licitația, organiza, în anul următor, Kirchweil și era prima pereche ce ducea „pomul”.

2. „Balul strugurilor” era un alt obicei al populației germane, un obicei care, de altfel, se regăsește și la restul populației din Păuliș.

Acest bal se organiza în Păuliș de către localnici, de regulă toamna, fără a exista o dată fixă, desfășurându-se, de obicei, după terminarea culesului strugurilor din deal.

Licitația berbecului în fața casei Reingruber din Păuliș, 1978

Păuliș, casa Ihm, fete și băieți în costume germane. Fanfara din Păuliș, 1975

Kirchwei, perechi de fete și băieți în costume populare germane, Păuliș, 1980

Păulișul Nou, care cântau la instrumente, erau următorii: Bader Sebastian-clarinet, Kopf Iohann-clarinet, Bondan Iohann-bass frigon, Zollner Iakob-

Cei care organizau „balul strugurilor” amenajau spațiile din sălile de dans cu ghirlande de struguri.

Tinerii care participau la bal erau îmbrăcați în costume populare.” Balul strugurilor” se organiza, adeseori, pentru toată populația din Păuliș, fiecare naționalitate participând în costumul popular specific.

La „Balul strugurilor” erau invitate mai multe formații de muzică din Păulișul Vechi (Chichireaua), din Sâmbăteni (Vâtca), din Păulișul Nou – Bader Sebastian, Holzer Iosef, la care se mai adaugă fanfara din Păuliș – Crișan Petru, Barna Gheorghe.

Muzicanții mai în vârstă, din Wegmann Iosef- bass, Weis Blorns- tobă.

În Păulișul Nou, mai existau 14 tineri muzicanți care cântau la diferite instrumente cu ocazia fashing-ului, la Kirchwei, la „Balul strugurilor” sau cu alte ocazii. Amintim câțiva dintre muzicanți: Ichieber Georg, Maxa Andreas, Weiglein Iohann, Hack Peter, Reingruber Klaudius, Reingruber Peter, Holzer Iosef, Reingruber Anton, Reiter Iohann, Reingruber Florian, Bondan Iosef.

4. În tradiția populației de etnie germană se mai păstra **pelerinajul la Sfânta Mănăstire Maria Radna**. În fiecare an, în luna mai, când se sâr-

La Mănăstirea Sfânta Maria Radna în costum german, la rugăciune de „Înălțarea Domnului”

bătorea „Înălțarea Domnului-„Ziua Eroilor”, populația de etnie germană din Păulișul Nou și Vechi se deplasa pe jos, în grup, la Radna pentru a participa la liturghia în limba germană la Sfânta Mănăstire Maria Radna.

Grup de fete îmbrăcate în costume germane și pregătite de plecare la Mănăstirea Sfânta Maria Radna

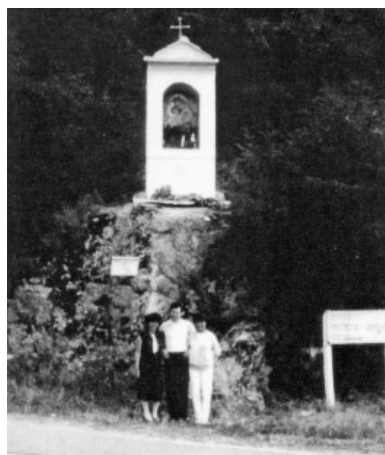
În acest pelerinaj (călătorie, pe care credincioșii o fac într-un loc considerat sfânt), grupul de credincioși germani obișnuiau să plece la drum cu 2 prapori, cu crucea și icoana Sfintei Maria în față, acestea fiind duse de către tineri.

În ziua sărbătorii „Înălțarea Domnului”, se pleca pe jos, dimineța la ora 7⁰⁰ din fața Bisericii Catolice din Păulișul Nou, în grup de două sau trei persoane, deplasându-se pe șosea. Se ajungea la Mănăstire în aproximativ 3 ore.

În drumul lor spre Mănăstirea Sfânta Maria Radna se opreau pentru rugăciune la Sfânta Cruce, amplasată la Gara CFR Păuliș. Următorul popas era la Capela mică a Maicii Domnului din Dealul Cladovei, iar cel din urmă popas, pentru rugăciune, era la Sfânta Cruce din Rădnuța.

Grupul era însoțit în acest pelerinaj și de căruțe, amenajate cu cort, în caz de timp nefavorabil. Căruțele transportau persoanele vârstnice, pentru care deplasarea pe jos timp de 3 ore era peste puterile lor. Cu toate acestea, de la ultimul popas (Sfânta Cruce din Rădnuța), toată lumea pleca pe jos până la Mănăstirea Maria Radna, iar căruțele veneau în spatele pelerinilor.

Odată ajunși la Sfânta Mănăstire Radna, participau la slujba religioasă, oficiată în limba germană, până aproape de ora 15⁰⁰, când se întorceau spre case, pe jos sau cu căruțele, în funcție de starea vremii.

Capela mică a Maicii Domnului din Dealul Cladovei

Era un prilej deosebit pentru populația de etnie germană de a se întâlni cu toții, de a parcurge drumul în ritualul de rugăciuni și cântece, de a se ruga lui Dumnezeu pentru asigurarea traiului zilnic, a recoltelor, dar și pentru greutățile pe care-i apăsau pe unii dintre aceștia.

6.4. Portul tradițional din comuna Păuliș

Deoarece comuna Păuliș este așezată pe malul drept al râului Mureș, între două zone etno-folclorice distincte, Banat și Crișana, etnografia și folclorul au aici o dublă influență.

Costumul popular reprezintă unul din elementele de bază ale culturii materiale ale unui popor, o componentă a modului de trai și a genului artistic al acestuia. Nota dominantă ce caracterizează costumul popular este „îmbinarea organică și armonioasă a utilului cu frumosul, bogăția de exprimare artistică, gust și măiestrie în execuție, simplitate plină de eleganță, varietate în unitate.”

Portul tradițional din comună, port pe care oamenii harnici și pricepuți au știut dintotdeauna să-l respecte, are un aspect deosebit. Costumele lor populare sunt armonioase, de o mare varietate și echilibru cromatic, executate cu finețe și măiestrie artistică. Elementele ansamblului erau executate în casă, manual, în timpul iernilor, atunci când muncile câmpului o permiteau. În serile lungi de iarnă, fetele și feciorii se adunau la „șezătoare” și munceau la aceste costume populare. Adunați în jurul unei ulcele cu vin, fetele și feciorii, spun glume și ghicitori.

Din păcate, astăzi, tot mai puțini sunt localnicii care mai confecționează și poartă aceste costume populare. De obicei, în zilele noastre aceste costume sunt scoase din lada de zestre, în care sunt păstrate, doar cu ocazia unor sărbători tradiționale ale satului sau cu ocazia unor serbări.

1. Costumul popular femeiesc

Portul popular se deosebește atât în ceea ce privește sexul cât și vârsta persoanelor care-l purtau.

O primă categorie ar fi **costumul tinerei fete**, intrată deja la joc și al tinerei femei.

Acest costum se compune din următoarele piese:

- O rochie de mătase de culoare deschisă, ornată cu flori mari, mai închise la culoare, confecționată din „crep de China” numită și „crepdesie”,

care trebuia să fie bine înfioată, purtând pe dedesubt poale din pânză fină și albă cu ghiură și colțișori;

- O cămașă din pânză de in cu dantele la guler și mâneci;

- Un pieptar din mătase brodat cu fire aurite, împodobit cu un metal auriu (islogi), cu nasturi metalici îmbrăcați în catifea neagră;

- Pe cap purtau o «măramă» din mătase,ornată cu flori frumoase și asortată cu restul pieselor costumului;

- La gât se purta salbă de galbeni, care era mai mare la fetele cele mai bogate din sat, cele mai sărace purtând o salbă mai mică;

- Odată cu înaintarea în vârstă, cromatica se schimbă, predominând negrul atât la costumul femeiesc cât și la cel bărbătesc.

A doua categorie este **costumul femeilor vârstnice din Sâmbăteni**, compus din următoarele piese:

- Poalele sunt confecționate din pânză de bumbac sau tramă, strâmte, având în partea de jos cusături executate cu acul, ața folosită fiind de culori diferite; femeile mai în vârstă foloseau culorile roșu și albastru sau poalele cu „sălbănași”. În partea de jos se prinde „cipcuța”, o dantelă din ață albă. Pe poale se îmbracă 4-5 rochii albe cu „colții” brodați, care sunt foarte largi. Peste acestea se îmbracă o rochie largă din mătase de culoare mai închisă sau de stofă, apoi „latul” din față de culoare neagră, pictat cu flori galbene.

- Cămașa albă din pânză de „cinari” are pe mâneci motive florale cusute cu ață albă, broderie. La mânecă are o dantelă frumos executată, croiala cămășii fiind simplă.

- „Bruslucul” se poartă peste cămașă, o vestă neagră fără mâneci, din mătase cu „cipcă de fir”, iarna în loc de „brusluc” se purta „cojocul” bogat ornamentat cu motive florale cusute cu ață de diferite culori.

Costumul fetelor tinere din Sâmbăteni la jocul duminical, 1930

Pregătirea fetei pentru intrarea în joc, la Sâmbăteni, 1934

- Pe cap, purtau o maramă din mătase asortată cu restul pieselor costumului, având culoarea închisă, iar în zilele de sărbătoare purtau marama de mătase cu flori plisate.

2. Costumul popular bărbătesc

Acest costum se compune din următoarele piese:

Pantaloni negri confecționați dintr-un material lucios, sclipitor așa numitul pantalon de „barșon” sau de „cârțiță”;

Costume populare autentice, de tineri și vârstnici, din Păuliș și Sâmbăteni, 1928

- Cămașă albă, fără guler, încheiată cu 6-8 nasturi, confecționată din pânză de in, încrustată cu broderii frumoase;

- „laibăr” negru încrustat cu fire de metal auri, cu diferite modele foarte frumoase;

- În picioare se purtau cizme negre;

- Pe cap se purta o pălărie neagră;

Portul bărbătesc din localitatea Sâmbăteni era specific în Câmpia Aradului, caracterizat prin cămașă albă lungă, cusută cu guler și manșete cu flori. Pânza din care se confecționa se numește de „cinari”, pânză subțire țesută în casă.

Din aceeași pânză erau confecționate izmenele largi, care se purtau în perioada de vară și cămășile albe neornamentate. Peste cămașă se purta o vestă din mătase neagră numită „laibăr”. Iarna, bărbații purtau „cioareci”, piețar și șubă, în picioare purtau „cizme” în zilele de sărbătoare, iar în zilele de lucru „opinci”. Pe cap purtau pălărie neagră sau căciulă de astrahan.

Șubele se deosebeau de cele din satele vecine, atât prin croială, cât și prin modul de împodobire: cusături cu roșu și albastru, la Sâmbăteni, iar la Păuliș cusături în culorile alb și negru.

Bogăția costumelor populare variază în funcție de starea socială a purtătorului cât și de momentele în care erau purtate. Costumele de sărbătoare ale celor mai înstăriți erau deosebite, atât prin ornamentație cromatică cât și prin ponderea firului de aur. În zilele de lucru, țăranii purtau acel costum popular, simplu, unicolor.

Portul femeilor tinere și vârstnice în zile de sărbătoare, 1929

Costume populare femeiești autentice din localitatea Sâmbăteni, 1934.

În zilele noastre a dispărut din activitatea comunei tradiția confecționării costumelor populare autentice, iar îmbrăcarea acestora are loc doar cu ocazia unor spectacole folclorice prezentate de cele două ansambluri de dansuri „Podgoreni” Păuliș și „Armonia Mureșană” din Sâmbăteni sau la programele artistice prezentate de elevii școlilor generale din cele două localități.

Costum popular femeiesc din Păuliș, 1972

Costum popular femeiesc din localitatea Păuliș

Fete tinere din Păuliș
îmbrăcate în costume
germane

Costum german de tineri
îmbrăcați pentru Kirchwei

Costum german pentru
zile de sărbătoare - Păuliș,
1970

6.5. Activitatea culturală

Activitatea culturală în atenția monografiștilor

În acest context, se poate afirma că activitatea culturală din Sâmbăteni are rădăcini vechi, ea intrând în atenția marilor folcloriști: Sabin Manuilă (originar din Sâmbăteni), Constantin Brăiloiu și Dimitrie Gusti. Utilizând metoda monografică – sociologică a profesorului Dimitrie Gusti, încă din vara anului 1933, se inaugurează în comuna Sâmbăteni o campanie de cercetare.

Valoarea cercetărilor monografice din anii 1933 și 1934 a fost apreciată de profesorul Dimitrie Gusti, care în calitatea sa de director al Fundației Culturale Regale „Principele Carol”, a trimis la Sâmbăteni, în vara anului 1935, o echipă formată din: tehnicieni, medici, agronomi, veterinari, maestre de lucru etc. Inițial se făcea o evaluare obiectivă a stării de fapt existente.

La cercetările sociologice desfășurate la Sâmbăteni, în perioada 1935-1937, au participat activ, alături de membrii secțiunii culturale Arad, atât studenți teologi cât și elevi ai Preparandiei, coordonați de către profesorul Dimitrie Gusti.

Cu prilejul vizitei sale aici, la 9 august 1935, profesorul Dimitrie Gusti a însemnat în cronica echipei următoarele rânduri : „**Vizita mea la Sâmbăteni mi-a produs o deosebit de mare satisfacție prin activitatea desfășurată de Institutul Social Arad pe tărâmul demografic, cât și prin rodnică acțiune culturală a echipei regale** „.

Conducerea echipei regale de la Sâmbăteni a fost încredințată avocatului Octavian Lupaș, iar dr.Sabin Manuilă din Sâmbăteni și prof. Traian Mager au condus echipa regală, care desfășura cercetări la Vârfulile, în Munții Apuseni, în perioada 1936-1938.

Cercetările monografice de la Sâmbăteni s-au înscris

Taraful din Sâmbăteni în 1935

Ioți Nicolae (Vâțca) trompetă, Ardelean Nicolae (Moțu) clarinet, cu grupul lor de tineri din Sâmbăteni, în 1936

pe direcția ideilor lansate de profesorul Dimitrie Gusti, care sub deviza „Pro Scientia et Patria”, intenționa să studieze amănunțit și documentat realitățile sociale românești și să identifice soluțiile cele mai viabile pentru un progres social real și uniform.

Dintre activitățile culturale, de cel mai mare succes s-a bucurat întotdeauna Taraful din Sâmbăteni, în cadrul căruia au cântat nume de referință precum: Vâțca, Lică Șoimoșan, Mariș

Gheorghe, Bărdăcuț, Ciorău Lazăr și alți rapsozi mult îndrăgiți de public.

Taraful din Sâmbăteni a fost înregistrat pentru prima dată pe cilindru de fonograf, chiar în localitate, în anul 1938 de către cercetătorul Tiberiu Alexandru de la Arhiva de folclor a lui Constantin Brăiloiu.

De aceea, existența unui cămin cultural sătesc în această vatră de cultură și spiritualitate tradițională românească a fost foarte timpurie, încă din anul 1927. De-a lungul timpului, pe scenă au evoluat mulți artiști, unii localnici, alții din alte zone folclorice ale României.

Cu timpul, lăcașul de cultură s-a degradat și mai bine de 15 ani, 1992 – 2007, era o ruină pe lângă care localnicii treceau cu regret, amintindu-și de vremurile apuse. Perseverența primarului, profesor Nicoară Petru, fiu al localității Sâmbăteni, a dat roade. Cu fonduri de la bugetul local și de la sponsori, în scurt timp s-a reușit renovarea clădirii și dotarea ei la standarde moderne, încercându-se păstrarea liniei arhitecturale inițiale.

Activitatea culturală în perioada comunismului a fost mai intensă prin participarea la evenimente culturale, jocuri duminicale și festivaluri. În perioada în care director al Căminul Cultural Sâmbăteni era învățătorul Bărdăcuț Petru și mai apoi învățătorul Pai Ioan, iar Căminul Cultural Păuliș avea director pe inimosul și talentatul instrumentist, învățător Niculescu Horațiu, activitatea culturală s-a concretizat prin rezultate deosebite.

La Sâmbăteni a existat o preocupare specială prin sprijinul remarcabil al primarului, prof. Petru Nicoară, pentru punerea în scenă a dansurilor locale, autentice, a tarafului din Sâmbăteni, compus din aproximativ 15 membri.

Componența tarafului era următoarea: Ioți Nicolae (Vâtca) trompetă, Mariș Gheorghe (din Păuliș) clarinet, Neți Constantin saxofon, Ianoș Gheorghe saxofon, Hristea Cornel saxofon, Stancu Dorin taragot, Pai Remus taragot, Iacob Stelu taragot, Cârpați Aurel (Lulu) trompetă, Ciorău Lazăr (Gincu) vioară, Stancu Teodor (Todoruț lu' Nichi) dubă, Mircu Stoia acordeon, Babă Lucian contrabas. Au mai activat și Iacob Nicolae dubă, Hristea Dorin contrabas, tobă, Stan Pavel acordeon, Ioți Georgel, acordeon.

Taraful din Sâmbăteni în 1986, locul III, la Timișoara. Faza Națională „Cântarea României”

Taraful a fost condus de Ioți Nicolae (Vâtca), iar la concursuri naționale a fost pregătit de profesorul instrumentist Nagy Iosif (Joji) de la Școala Populară de Artă Arad, inclusiv soliștii vocali și instrumentiști.

Dansurile populare locale din Sâmbăteni cu suita: „Duba”, „Duda”, „Decica”, „Șiregea”, „Pănariu” – dansuri mixte, dansul bărbătesc „Sorocul din Sâmbăteni” au fost conduse la început de către dansatori, care au dansat aceste jocuri în timp-instructori Iacob Nicolae și Pai Ioan, iar pentru concursuri naționale au fost pregătite de instructor profesor Viorel Nistor de la Centrul Cultural Județean Arad.

În componența formației de dansuri populare erau tinerele: Sârb Florica, Rujan Mirela, Roșu Rodica, Pop Rodica, Calinovici Liliana, Morodan Adelina, Pecican Nicoleta, Velescu Mirela, Cata Camelia, Iovanescu Gheorghita, Mircu Maria, Neți Cosmina, Neți Daniela, Vanu Maria, Vanu Vioara, Subu Doina, Stai Livia, Ciorău Maria, Rujan Maria, Stancu Maria, Pântălie Maria.

Din echipa de dansuri feciorești, generația I (soroc, bătuta, călușerii), au făcut parte: Iacob Nicolae, Stancu Nicolita, Pecican Dumitru, Savi Adrian, Calinovici Ioan, Anti Ion, Ioți Nicolae, Neți Ioan, Neți Costel, Verișan Octavian, Pai Gheorghe, Pecican Petru, Rujan Petru, Bărdăcuț Petrișor, Bărdăcuț Ioan, Iacob Nelu, Popi Dimitrie.

Din echipa de dansuri feciorești, generația II (soroc), au făcut parte: Ioți Nicolae, Florea Gheorghe, Pântălie Lazăr, Vuculescu Alexandru, Vasi Emil, Bărdăcuț Stelu, Pecican Nicu, Calinovici Ionel.

Formația de dansuri bărbătești „Sorocul” din Sâmbăteni, 1955

Din echipa de dansuri feciorești, generația III (soroc), au făcut parte: Iacob Stelian, Ioți Felician, Stancu Dorin, Ille Ioan, Pai Remus, Pecican Livius.

Din echipa de dansuri feciorești, generația IV (soroc), au făcut parte: Benea Ovidiu, Benea Florin, Iovanescu Marian, Mircu Ioan, Cata Călin, Cata Cristian, Pai Călin.

La faza națională a concursului de folclor „Cântarea României” Timișoara 1987- 1988, echipa de dansuri și taraful din Sâmbăteni au ocupat locurile III și IV pe țară. Rezultatele obținute de către echipa de dansuri și taraful din Sâmbăteni dovedesc intensă preocupare din partea Primăriei comunei Păuliș, a școlii și a conducerii Căminului Cultural Sâmbăteni pentru asigurarea costumelor populare și, nu în ultimul rând, pentru prezentarea în cadrul concursului la o înaltă ținută cultural – artistică.

La Păuliș, activitatea culturală s-a remarcat prin priceperea, devotamentul și talentul învățătorului Niculescu Horațiu, care a îndeplinit o vreme îndelungată funcția de director al Căminului Cultural Păuliș. Directorul căminului, sprijinit de alți inimoși dascăli ai Școlii Generale Păuliș și anume: profesorul Ioan Gugu, profesoara Lucia Țărău, învățătoarea Octavia Lucaciu și învățătorul Maxim Lucaciu au instruit următoarele formații artistice: grup vocal, brigadă artistică, teatru, dansuri populare. Acești dascăli erau un exemplu în activitatea culturală a Păulișului, activând efectiv în cadrul formațiilor artistice amintite. Cu certitudine, puterea exemplului personal a dascălilor, a atras tineretul, dar și perechile căsătorite, la activitățile culturale desfășurate la căminul cultural.

Dintre membrii grupului vocal, ai brigăzii artistice, ai formației de teatru și ai echipei de dansuri populare amintim pe: Lucaciu Octavia, Lucaciu Maxim, Gugu Ioan, Țărău Gheorghe, Țărău Lucia, Bunica Felicia, Avrămuț George, Avrămuț Steluța, Sav Viorel, Iancu Gheorghe, Iancu Mărioara, Culda Petru, Culda Aurelia, Becheș Petru, Dehelean Florica, Gugu Felicia, Vărășeț Florica, Niculescu Mărioara, Popescu Felicia, Sari Petru, Sari Florica, Medar Gheorghe, Medar Lenuța, Rocsin Victor, Reingruber Ecaterina, Maxa Brigitte, Düran Elfride, Raiter Eva.

Brigada artistică din Păuliș, condusă de învățătorul Niculescu Horațiu, la Festivalul artiștilor amatori, faza regională Timișoara, 1975

Corul din Păuliș, condus de învățătorul Horațiu Niculescu, la Faza Regională, 1980

Brigada artistică din Păuliș

Brigada artistică din Păuliș, instructor înv. Horațiu Niculescu, 1970

Grupul vocal de fete și băieți din Păuliș, condus de învățătorul Horațiu Niculescu, 1970

Grupul vocal de fete din Păuliș, condus de învățătorul Horațiu Niculescu, 1972

Soliști vocali erau: Stoian Georgeta, Ciupercă Sofia, Petic Aurora. Taraful, condus de Niculescu Horațiu, un maestru al acordeonului, avea în componență pe Mariș Gheorghe -clarinet, Borteș Costel –saxofon și Drăgan Dumitru -acordeon.

Formația de dansuri populare a fost pregătită de învățătorii Lucaciu Octavia și Lucaciu Maxim, iar formația de teatru de către profesorul Gugu Ioan.

Aceste formații cultural-artistice au participat la concursurile de la Timișoara, Arad, Herculane, precum și la alte festivaluri: Festivalul portului german din Păuliș, Vladimirescu, Zăbrani, obținând premii și diplome.

Georgeta Stoian, 17 Februarie 1983,
debut la Festivalul național
„Floarea din grădină”

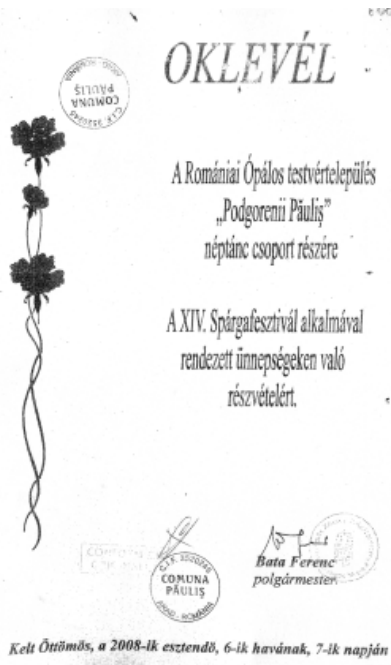
Activitatea culturală după 1989

Activitatea în cadrul căminelor culturale s-a rezumat doar la Păuliș, și aici sporadică, reprezentată de activitățile culturale ale școlilor și grădinițelor (serbări școlare, concursuri artistice în cadrul parteneriatelor școlare). Din 2005, director al Căminului Cultural Păuliș este Mihaela Cata, o tânără plină de inițiativă și mare iubitoare a folclorului românesc.

Formația de dansuri populare „Armonia Mureșană”
Sâmbăteni la inaugurarea Căminului Cultural, 2008

În anul 2008, la Sâmbăteni, s-a finalizat renovarea căminului cultural, iar activitatea artistică s-a făcut din nou simțită în cadrul localității. Dovadă în acest sens, sunt ansamblurile de dansuri nou înființate: „Podgorenii” din Păuliș, instructor Ilie Macovei și „Armonia Mureșană”, instructor Radu Rașca.

Au fost puse în scenă dansuri populare locale, autentice: „Ardeleana”, „Duba”, „Duda”, „Decica”, „Băieșu” și alte dansuri din județul Arad, care au fost prezentate în ultima perioadă la diferite festivaluri din județ (Lipova, Conop, Ghioroc, Șiria), la Televiziunile din Timișoara și Arad. O evoluție foarte bună au avut ambele ansambluri de dansuri populare la Festivalul Sparanghelului în localitatea Öttömös din Ungaria, în luna iunie 2007.

De asemenea, ansamblurile folclorice ale comunei Păuliș au evoluat impecabil la festivitatea de inaugurare a Căminului Cultural Sâmbăteni precum și la alte festivaluri, unde au concurat cu formații artistice renumite din județul Arad, obținând numeroase diplome.

Avându-se în vedere localul nou al Căminului Cultural Sâmbăteni, investițiile făcute pentru buna lui funcționare, aspectul deosebit al interiorului și exteriorului acestui lăcaș de cultură, se impune extinderea activităților culturale, avându-se în vedere existența mai multor spații. Se dorește ca activitățile culturale organizate să corespundă nivelului și cerințelor actuale și mai ales să vină în întâmpinarea dorințelor locuitorilor.

Formația de dansuri populare „Podgoreni” din Păuliș, 2008

Taraful din Sâmbăteni, la inaugurarea Căminului Cultural, 2008

Spectacol folcloric cu ocazia inaugurării
Căminului cultural din Sâmbăteni, 2008

Membrii fanfarei după un spectacol
la „Birtu Mare“ Păuliș, 1940

Fanfara din Păuliș în deplasare la un spectacol
la Băile Lipova, 1938

Fanfara din Păuliș

Ideea înființării unei fanfare țărănești a pornit de la faptul că în fiecare dintre satele șvăbești din Banat și din județul nostru, exista câte o fanfară. Dorința fierbinte de a înființa în comună o fanfară, formată din țărani români, a mobilizat un grup de tineri, care au pus în practică această idee.

La Paști, în anul 1927, după procesiunea de pomenire a morților din cimitirul sătesc de lângă Halta „CFR” Păuliș, acei tineri țărani, inițiatorii înființării fanfarei, s-au întâlnit la locuința unuia dintre ei, Trifulescu Petru. Au hotărât să depună fiecare participant o cotă de 250 lei lunar, necesari la înființarea

fanfarei și cumpărarea instrumentelor. Din aprilie până în septembrie 1927, inițiatorii fanfarei au căutat să atragă noi membrii, pentru ca numărul lor să permită organizarea societății muzicale, juridic și organizatoric.

Pentru a putea cumpăra cât mai repede instrumentele necesare au recurs la împrumutarea sumei de 20.000 lei de la Banca Neudorf (Comuna Zăbrani), banii fiind împrumutați pe numele lui Crișan Petru, șef de echipă în Districtul Radna.

Instrumentele pentru fanfară, în număr de 13, au fost cumpărate în 1927 de la firma „Antoniu Braun” din Timișoara, pe bază de factură.

Odată cumpărate instrumentele muzicale, s-a procedat la învățarea „Teoriei muzicii”, pe care ei au numit-o „împărțeala notelor”, deci inițierea teoretică și practică.

Conform unui proces-verbal din 1927, încheiat de inițiatorii participanți la acea adunare: Barna Gheorghe, Crișan Petru, Petic Dimitrie, Trifulescu

Petru, Dragoș Gheorghe, Sav Iovan și Moisescu Petru, fanfara a fost instruită de plutonierul major Ioan Buzatu, de la fanfara militară din Arad, Cetate.

Membrii fanfarei, prin pregătiri periodice, au reușit ca până la sărbătoarea de Paști din anul 1928 să se poată prezenta la procesiunea de pomenire a morților, iar apoi să cânte la jocul duminical de la „Birtu Mare”.

Din 1928 și până în anul 1940, fanfara a participat cu regularitate la procesiunile de pomenire a morților și la sărbătorile mai importante din localitatea Păuliș.

Societatea muzicală „ARMONIA” din Păuliș a fost formată dintr-un grup de 16 tineri țărani români.

Actul oficial de înregistrare a Societății la Primăria Păuliș, datează din 20 octombrie 1927 și este înscris la Tribunalul județului Arad, sub numărul 176/09 mai 1929.

Apreciem în mod deosebit voința și strădania acestor tineri, care au realizat mărețul act de cultură, crearea societății cultural- muzicale «Armonia» în localitatea Păuliș.

Fondatorii acestei societăți muzicale au fost: Crișan Petru, Barna Gheorghe, Berar Petru, Petic Dimitrie, Sav Iovan, Dragoș Gheorghe, Moisescu Petru, Andraș Gheorghe, Sav Teodor, Trifulescu Petru, Minișan Gheorghe, Avrămuț Nicolae, Sav Gheorghe, Ardelean Gheorghe și Sarvici Teodor.

Din anul 1938 au început concentrările tinerilor în armată, în vederea pregătirii războiului, astfel că fanfara a început să fie descompletată, neputându-și desfășura în condiții optime activitatea culturală.

A fost nevoie de completarea locurilor rămase libere cu alți tineri talentați cu aptitudini muzicale: Brădean Gheorghe, Igreț Teodor, Ștef Dumitru, Crișan Viorel, Vărășeț Ioan și Barna Mihai.

Cu această ocazie s-a hotărât ca fanfara să fie instruită de Barna Gheorghe, care de altfel a fost ales și diriginte instructor al fanfarei.

Trebuie să arăm faptul că fanfara a participat la organizarea jocului duminical în sala de joc „Birtu Mare”, în actualul local al Școlii Generale Păuliș, la sărbătorile religioase(Crăciun, Anul Nou, Botez, Paști), de ziua națională, 1 Mai- ieșirea la pădure, la nunți, la „Rugi” în diferite localități. De asemenea, fanfara din Păuliș a participat la inaugurarea Depoului CFR din București.

Repertoriul fanfarei era compus din muzică populară, marșuri, române, muzică patriotică și muzică religioasă. Cele mai cunoscute melodii populare din repertoriul fanfarei au fost: „Ardeleana”, „Învârtita”, „Pe picior”. Dintre române, cele mai cunoscute piese interpretate de fanfară erau : „În fânul de curând cosit”, „Pe lângă plopii fără soț”, iar la cimitir, la înmormântări se cântau marșuri funebre.

În toată această perioadă, de la înființarea sa și până în anul 1940, fanfara din Păuliș a fost cunoscută pentru activitatea deosebită pe care a desfășurat-o atât în comună, cât și în localitățile din jur și din țară.

Capitolul VII

Spiritualitatea locală

7.1. Școala și învățământul din Păuliș de-a lungul timpului

Motto:

*„Biserica nu se poate închipui fără școală,
iar școala este o parte întregitoare a bisericii”*

(Andrei Șaguna)

Legătura dintre cele două instituții de bază ale spiritualității locale, biserica și școala, este susținută de faptul că școala a funcționat în trecut, vreme îndelungată, pe lângă biserică, numindu-se școală confesională. Aceasta era susținută material și spiritual de biserică, dar și de comunitatea locală. Învățătorul școlii era chiar preotul satului, în secolul al XVIII-lea neexistând școli care să pregătească dascăli.

Preotul era ajutat în activitatea sa școlară de către epitropia sau senatul școlar local, format enoriași ai parohiei, aleși pe șase ani. Activitatea senatului școlar era controlată nemijlocit de către comitetul parohial și de sinodul parohial, care organizau și răspundeau direct de toate problemele pe care le implica procesul de învățământ.

Această legătură dintre biserică și școală s-a menținut până la începutul secolului al XX-lea, când școlile de la sate se aflau sub conducerea protopopiatului de care aparținea comunitatea bisericească din localitatea respectivă. Protopopul, ca reprezentant al protopopiatului din care făcea parte parohia era numit inspector școlar districtual, fiind sprijinit în funcțiile

sale școlare de comitetul și de sinodul protopopiatului respectiv. Statul avea dreptul de supremă inspecție, pe care o exercita prin inspectoratele școlare regești comitatense.

Documentele vremii reflectă din plin activitatea școlară a protopopilor, preoților și învățătorilor confesionali din protopopiatul Radna, căruia îi aparținea și parohia Păuliș, protopopiat păstorit de protopopul Procopie Givulescu. (1873-1946).

La sfârșitul secolului al XVIII-lea, autoritățile vieneze au decis înființarea de școli românești. Împăratul Iosif al II-lea, animat de idei iluministe, a acceptat propunerile făcute în 1785 de către contele Iancovici, referitoare la înființarea de școli naționale, care să asigure educația tinerilor români din comitatele: Arad, Bihor, Hunedoara, Caraș și Timiș. Ca urmare inspectorul școlar al districtului Oradea, Iacob Werner, a elaborat un plan de înființare a 74 de școli naționale românești.

La 26 martie 1789, școala din Păuliș se regăsea printre cele 48 de școli elementare din comitatul Arad, ale căror contracte au fost înaintate spre aprobare de către Cancelaria aulică. Contractele școlare erau vizate de inspectorul Alexie Vezilici. Împăratul Iosif al II-lea și-a dat acordul la 6 mai 1789 odată cu semnarea contractelor.¹ Curtea de la Viena era preocupată de elaborarea unui plan centralizat de dezvoltare a învățământului din Transilvania, plan urmărit îndeaproape de inspectorii imperiali.

Conform Conscripției din 1791, în Păuliș funcționa o școală elementară, având ca învățător pe Grigorie Popovici. Salariul stabilit prin contract era de 100 florini, la care se adăugau și alte drepturi: lemne de foc și pământ dat în folosință.

Localul școlii era corespunzător, dispunea de o sală de clasă și de locuință pentru învățător. La acea vreme, în vatra satului se aflau 249 de case, iar numărul locuitorilor se ridica la 1803.

Din însemnările aflate pe o Evanghelie, care aparținea bisericii din Păuliș, aflăm despre învățătorii Vasile Simionovici și Simeon Lupu, care au funcționat în școala din localitate, fără a fi precizat anul. În anul 1802, învățător era Gheorghe Draja.

În anul 1811, frecventau școala un număr de 17 elevi, iar în anul școlar 1814-1815 erau 158 de copii cu vârstă cuprinsă între 6-12 ani. Nu se cunoaște

¹ V. Popeangă – *Un secol de activitate școlară românească în părțile Aradului 1721-1821-* Arad, 1974, p.26, 27

numărul celor care frecventau școala deoarece învățătorul nu a trimis darea de seamă. În anul școlar 1817-1818 frecventau școala 30 de elevi din care 22 erau „diligent” și 8 „negligent”. În 1818-1819 frecventau școala 16 elevi, din care 8 „diligent” și 8 „negligent”.² Învățător în 1819 a fost Matei Chitu. Acesta era originar din Miniș și absolvise cursurile Preparandiei din Arad în anul 1814. Avea 5 ani de serviciu și stăpânea temeinic metoda predării lecțiilor.

În anul școlar 1819-1820, școala era condusă de învățătorul Dem Nicolici, care se îngrijea de instruirea unui număr de 19 elevi din clasele I-IV. În anul școlar 1820-1821 îndruma 19 elevi (cl.I-8; cl.a II-a 7; cl.a III.a-4), din care 2 elevi erau fiii de nobili, 17 erau fiii de plebei, adică din popor.

În rapoartele anuale, înaintate Deputăției școlare, apăreau calificativele primite de școli în raport cu randamentul de muncă al învățătorilor. Astfel, în 1821, școala din Păuliș a fost apreciată prin calificativul „lăudabil”.³ Învățătorul Dem Nicolici a funcționat la școala din Păuliș și în anii următori. În anul 1822 era în vârstă de 31 de ani și avea o vechime de 9 ani în învățământ. A fost instalat ca învățător de către directorul școlar districtual, care i-a apreciat pozitiv activitatea. Director școlar local era Abraham Putici, care se străduia să asigure școlii condiții bune de funcționare.⁴

În perioada imediat următoare Revoluției de la 1848 au avut loc o serie de memorii ale învățătorilor din cuprinsul Eparhiei Aradului, prin care se cerea îmbunătățirea salarizării. Un memoriu, redactat la Păuliș în 18 mai 1850, semnat de un număr mare de învățători și înaintat ministrului de culte, arăta dependența învățătorilor de autoritățile comunale, de primarii satelor, care îi supuneau pe slujitorii școlii unor procedee arbitrare. Învățătorii solicitau modificarea raporturilor cu autoritățile locale și propuneau ca salariile să fie achitate din bugetul statului și să nu mai fie supuși voinței primarului.⁵

În anul școlar 1868-1869, cursurile școlii confesionale din Păuliș erau frecventate de 70 elevi, avându-l ca învățător pe Demetriu Rafila. Păulișul aparținea Protopopiatului Arad.⁶

² Ibidem, p.85

³ V.Popeangă-*op. cit.*-p.97

⁴ V.Popeangă – *op.cit.*, p. 89, 158, 159

⁵ P.Vesa –*Eparhia Aradului în perioada episcopului Gherasim Raț(1835-1850)*-Editura Mirador, Arad, 2008, p.340

⁶ V. Popeangă –*Școala românească din părțile Aradului în perioada 1867-1918*- Arad,1976, p.218

Conform Conscripției din anul 1873, Păulișul avea 1630 de locuitori români. În 1872 ei au cumpărat un nou local de școală, care oferea condiții bune pentru desfășurarea învățământului. În localitate au fost recenzați 88 de băieți și 110 fete de vârstă școlară, iar dintre aceștia frecventau cursurile școlare 63 de băieți și 23 de fete. Școala avea grădină de pomi, iar fondul școlar a fost utilizat pentru cumpărarea localului. Învățător era Demetriu Rafila, care absolvise cursurile Preparandiei din Arad în anul 1854. Avea 19 ani vechime în învățământ și își îndeplinea datoria în mod lăudabil. Salariul său consta din 200 florini și bunuri în natură în valoare de 300 florini. Director școlar local era preotul Dimitrie Panea.⁷

La 1 octombrie 1874 a avut loc Adunarea generală a învățătorilor pentru definitivarea fondului de pensii. Învățătorii contribuiau cu 2% din salariul anual, în acesta fiind incluse și veniturile în natură.

Pentru dezvoltarea învățământului popular și îmbunătățirea frecvenței școlare este semnificativă înființarea unor școli de fete. În acest context, în anul 1879 se înființează la Păuliș o școală de fete.⁸ Despre existența la Păuliș a unei școli de fete aflăm și din arhiva bisericii greco-ortodoxe române din Păuliș. Școala de fete este menționată în anul 1903 ca fiind și locul de desfășurare a ședinței comitetului parohial. De asemenea, prin adresa nr.128 din 1906, preotul Cornel Popescu cerea „binecuvântarea arhierescă pentru săvârșirea sfintelor slujbe dumnezeiești” în localul școlii de fete, pe perioada renovării bisericii. Prin sfințire, școala devenea capelă provizorie timp de două săptămâni. Lucrările nu au fost finalizate la timp, ca urmare slujbele religioase au avut loc în continuare în localul școlii de fete. Preotul Cornel Popescu a fost atenționat de către episcopul Ioan I. Papp de faptul că acest lucru nu poate fi de lungă durată, doar dacă parohia se va îngriji de sală de învățământ, deoarece nici școala nu poate fi neglijată.⁹

În anul școlar 1880-1881 frecventau școala 129 de elevi (72 băieți și 57 fete), care urmau cursurile în două localuri. Băieții erau îndrumați de învățătorul George Barabaș, iar fetele de învățătoarea Iuliana Nuțiu. Din cei 129 de elevi au participat la examenul de sfârșit de an școlar 77 elevi (42 băieți și 35 fete), adică 59,68%. Păulișul era arondat Inspectoratului Arad, inspector fiind în acea vreme Moise Bocșianu.¹⁰

⁷ Ibidem, p.123

⁸ Ibidem, p.139

⁹ A.B.O.P. – *Probleme de cult pe anii 1905-1908*, Dos.34, fila 8

¹⁰ V.Popeangă- *op.cit.* p.228

Școala populară avea două cicluri distincte: instrucția cotidiană, cu durata de 6 ani, care era obligatorie pentru copiii între 6-12 ani și instrucția școlară repetitoare, frecventată timp de 3 ani de copiii între 12-15 ani.

În anul școlar 1892-1893 învățătorul George Stoian conducea școala de fete din Păuliș, cu un efectiv de 108 eleve, care „cercetau școala de toate zilele” și 30 eleve „deobligate a cerceta școala de repetiție”. Președintele comitetului școlar era preotul Dimitrie Panea.¹¹

Școala de băieți din localitatea Păuliș este menționată în adresa nr.64 din 18/31 decembrie 1905, ca fiind, asemenea școlii de fete, și o locație pentru desfășurarea ședințelor comitetului parohial.¹²

În anul școlar 1899-1900, învățătorul confesional George Stoian îndruma școala confesională de fete, având un efectiv de 99 eleve, iar în anul școlar următor clasele I-IV erau frecventate de 142 eleve. Efectivul a scăzut la 80 eleve în anul școlar 1901-1902.¹³

În anul școlar 1902-1903, școala de fete era frecventată de 78 eleve, îndrumate de învățătorul George Stoian.¹⁴ Acesta a absolvit Preparandia din Arad în anul 1890. A venit în Păuliș doi ani mai târziu, în 1892 și a condus școala vreme îndelungată. Avea un salariu de 310 florini și bunuri materiale de 300 florini.¹⁵

Conform datelor statistice sumare din parohia Păulișului Vechi pe anul 1902, cele două edificii școlare valorau 8 000 coroane, pământurile școlare (30 iugăre) reprezentau 5 184 coroane, iar fondul școlar era de 92 coroane și 92 fileri.¹⁶

În Protocolul ședinței ordinare a sinodului parohial Păuliș din 27 I/9.II 1902, membrii sinodului solicitau pensionarea învățătorului Ștefan Onu de la școala de băieți, pe motiv că „dânsul are în serviciul învățătoresc 44 de ani și că în școală este foarte slab în ce privește învățământul, precum s-a dovedit aceasta cu ocaziunea examenelor, încât părinții sunt siliți a-și căuta

¹¹ Arhiva Școlii Păuliș-*Conscrierea fetițelor deobligate a cerceta școala de toate zilele și cea de repetiție pe anul 1892-1893 școlastic*-filele 1-5

¹² Idem – *Probleme de cult pe anii 1905-1906*, Dos.32 vol.II, fila 50

¹³ Arhiva Școlii Păuliș – *Ziuaru despre progresul și absențele elevilor din școala greco-ortodoxă română elementară din Păuliș, pe anii 1899-1900-1901-1902*

¹⁴ Idem-*Conscrierea școlărițelor pe anul 1902-1903*-filele 1-10

¹⁵ Arhiva Școlii Păuliș –*Anuarul Școlii populare elementare de fete Păuliș* – Dos.12/1905, filele 1,2

¹⁶ Arhiva B.O.P – *Probleme de cult pe anii 1902-1904*-Dos.25. vol.III. fila 3

învățătura copiilor lor în școala de stat.” Toți membrii sinodului au fost de acord cu propunerea , solicitând Consistoriului ca în timpul cel mai scurt” învățătorul să fie pensionat ori strămutat”; în caz contrar, membrii sinodului vor preda școalele statului.”¹⁷

Consistoriul acorda atenție modului de organizare și desfășurare a examenelor finale. Prin Ord. 2427/1902 era trimisă Oficiului parohial Păuliș, Programa ce cuprindea temele pentru examenele finale, pentru anul școlar 1901/1902, acestea urmând a fi susținute „miercuri 5/18 iunie 1902, dimineața în Miniș și Păuliș, iar după amiaza doar în Păuliș”. Prin același ordin era numit drept comisar consistorial învățătorul pensionar Ioan Tuducescu, din Lipova. Inspectorul școlar, protopop Vasile Beleş împreună cu învățătorul Tuducescu urmau să viziteze comunele, preoții locali fiind obligați „să trimită trăsura la gara unde vor descăleca”. De asemenea, preoții erau „pofțiți să publice termenul de examen poporului în biserică” și să invite spre participare, în mod special, membrii comitetului și epitropiei parohiale, funcționarii comunei și părinții școlarilor. Erau invitați să participe la examen și învățătorii din apropiere. ¹⁸

În anul școlar 1904-1905 școala din Păuliș funcționa, în continuare, în două localuri. Erau obligați să frecventeze școala 178 de copii de 6-12 ani (96 băieți și 82 fete) sub îndrumarea învățătorilor George Stoian și Traian Givulescu. La examenele de la sfârșitul anului au fost prezenți 83 de elevi (49 băieți și 34 fete), adică 46,62%. Păulișul aparținea în acea perioadă Inspectoratului Radna.¹⁹

În anul școlar 1905/1906, preotul Cornel Popescu informa, prin adresa nr.857/1906 trimisă episcopului Ioan I. Papp despre faptul că din 202 elevi înscriși frecventau școala 25%.²⁰

Cornel Popescu, conducătorul oficiului parohial Păuliș, acorda atenție întreținerii celor două școli confesionale. În acest context, menționăm că în anul 1907 învățătorul George Stoian informa despre „cvartirul învățătoresc al școlii de fete, care era aproape de dărâmare. Peretele din dos s-a crăpat în urma așezării fundamentului pe care s-a zidit.” Este convocat inginerul P.Răzvan, care a constatat cauza dărâmării și a recomandat angajarea unui „măestru” pentru reparare. Toate spesele valorau cel mult

¹⁷ A.B.O.P. *Probleme de cult pe anii 1902-1904* –Dos.25, vol.III, f.15

¹⁸ Ibidem ,f.21

¹⁹ V.Popeangă-*op.cit.*-p.243

²⁰ A.B.O.P. –*Probleme de cult pe anul 1905-1906*-Dosar nr.32, vol.II, fila 91

300 coroane. S-a încheiat un contract între comuna parohială ortodoxă română Păuliș și zidarul George Avrămuț. Materialul necesar reparării peretelui la procurat epitropia. La reparare „s-a folosit piatră și cărămidă la fundament și văiug de la fundament în sus”. Suma învoielii a fost de 190 coroane, primită la finalizarea lucrării, „măestrul având a răspunde pentru lucru”. Contractul este datat –Păuliș, la 20 august 1907- și semnat de preot Cornel Popescu, zidar George Avrămuț și martor Pavel Avrămuț.²¹

Timp de 35 de ani, învățătorul Traian Givulescu a fost figura reprezentativă a școlii din Păuliș. S-a născut în Ilteu în anul 1881 și a absolvit Preparandia din Arad în anul 1900, primind testimoniu preparandial (document certicator). După absolvire a funcționat în Arad și Petriș, iar din 1 septembrie 1903 a fost încadrat definitiv la Școala elementară greco-ortodoxă română de băieți din Păuliș, cu un venit anual de 600 coroane.

În anul școlar 1908-1909 frecventau școala 75 de băieți în clasele I-V. În următorul an școlar erau „deobligați „ 84 de băieți, de 6-12 ani; înscriși la școală erau doar 75 băieți, iar la finele anului școlar au rămas doar 69 băieți, toți de confesiune greco-ortodoxă; știa să scrie și să citească 65 de școlari, adică 94,20%. Directorul școlii de băieți era preotul Cornel Popescu, numit în oficiul parohial Păuliș de către Consistoriul Diecezan în anul 1902.

Despre clădirea școlii cunoaștem că a fost ridicată în anul 1879 și era construită din cărămida bisericii, iar piatra și țigla erau din partea comunității, la cadastru fiind trecută pe biserică și comună. Era în stare bună și valoarea 20.000 coroane. Dispunea de o clasă de învățământ, locuință pentru învățător și o grădină de legume. Sala de învățământ avea dimensiunile următoare: L-6m, l-4m, î-3,5m și 3 ferestre cu lumină din partea stângă. Mobilierul era compus din: o masă, un scaun, 14 bănci, două dulapuri, un cuier. Mijloacele de învățământ constau în: un tabel de intuițiune, un tabel de cetire limba română și unul de limba maghiară, două table negre, o numărătoare, un glob pământesc, harta geografică a comitatului Arad, harta Ungariei, harta Europei.²²

Din „Ziuarul evenimentelor anuale pe 1908-1909” aflăm că înscrierile școlare s-au efectuat în perioada 1-5 septembrie 1908, iar sfințirea școlii și începerea prelegerilor (cursurilor) a avut loc în 7 septembrie 1908.

²¹ Arhiva B.O.P-Dosar nr.77 referitor la reparații la Școala de fete, anul 1907-1908 f.3,6

²² Arhiva Școlii Păuliș – Anuarul Școlii elementare greco-ortodoxe române de băieți din Păuliș –anul 1908/1909, filele 2-13, 180, 192, 210

Din aceeași sursă aflăm și despre „excursiunile școlare”. Astfel, în 16 aprilie 1909 „s-a făcut excursie cu băieții la „Dealul Crucii”, unde li s-a explicat intuitiv de către învățătorul Traian Givulescu noțiunile fundamentale geografice. În 6 mai 1909 este consemnată o altă activitate desfășurată în aer liber și anume” o ieșire afară la câmp, unde învățătorul le-a explicat elevilor săi noțiunile: șes, colină, arătură, fânaț, livadă”.

Din „Ziuarul de progres și absenții” aflăm că învățătorul nota progresul elevilor la Crăciun și la Paști, cu cifre de la 1 la 4, iar la finele anului școlar, calificativul era consemnat în litere, astfel: nesuficient-4; corespunzător/suficient-3; bun-2; lăudabil sau foarte bun-1. Au obținut calificativul „lăudabil” următorii: Igrețiu Petru, Crișan George, Stoian Zamfir, Novac Ioan, Vărășețiu Nicolae, Stoian Ioan. Era urmărit progresul la limba română și limba maghiară pentru citire, ortografie, gramatică și stilizare.

Examenul final pentru anul școlar 1908-1909 a avut loc la 15/21 mai 1909 în prezența preotului Cornel Popescu și a comisarului consistorial Ioan Furdian. Consultând rubrica „Anuarului Școlii Confesionale Păuliș”, referitoare la manualele folosite în anii școlari 1904-1905, 1906-1907, 1908-1909 și 1911-1912, se constată faptul că doar la religie se utiliza manualul profesorului dr. Petru Barbu din Caransebeș, în rest se utilizau manualele alternative ale arădenilor.²³

Consemnăm manualele folosite în anul școlar 1908-1909 la Școala confesională din Păuliș:

- „ABC”-carte de citire pentru elevii clasei I, de Iosif Moldovan; (1907)
- Carte de citire pentru clasa a II-a, de Iuliu Grofșorean și soția; (1904)
- Carte de citire pentru clasele a III-a și a IV-a”, de Iuliu Vuia; (1905)
- Carte de citire pentru clasele a V-a și a VI-a”, de Iuliu Vuia; (1905)
- Carte de citire maghiară pentru clasele I,II,III, de Iuliu Vuia; (1905)
- Curs practic de limba maghiară, de Iuliu Vuia; (1905)
- Elemente de geografie și constituție, de Iuliu Vuia
- Istorioare religioase(1905) și Istorioare bisericesti, de prof.dr. Petru Barbu (1907)
- Istorioare biblice, de Nicolae Crășmariu (1908)

În anul școlar 1909-1910, la școala de băieți frecventau cursurile claselor I-VI un număr de 69 elevi. Examenul final s-a desfășurat în 15/21 mai 1910 în prezența comisarului consistorial Ioan Furdian.

²³ Arhiva Școlii confesionale Păuliș- Dosar 10/1905-1906 și Dosar 216/1911-1912

Sfântul Scaun de Est greco-ortodox român din Arad, prin adresa 1402/10.IV.1910, aprobă înființarea la Școala primară Păuliș a claselor de repetenție.²⁴

În anul școlar 1910-1911 erau obligați a frecventa școala 89. Dintre aceștia frecventau școala 65 de băieți.²⁵

Prin Circularul adresat oficiilor protoprezbiterale și parohiale din Eparhia română ortodoxă a Aradului, episcopul Ioan I.Papp anunța următoarele: „Cu ajutorul lui Dumnezeu se împlinesc, la 3/16 noiembrie 1912, o sută de ani de când, prin bunăvoință împăratească și spre recunoașterea și încurajarea virtuților cetățenești ale poporului românesc din aceste părți și a năzuințelor lui de emancipare culturală și ierarhică, s-a deschis Preparandia română din Arad. Un fior de sfântă bucurie și de legitimă mândrie trebuie să pătrundă inimile noastre, ale tuturor, acum când acest institut își împlinește cea dintâi sută de ani a existenței și a operei sale culturale.”

Preoții și învățătorii din dieceza Aradului erau invitați să participe în număr cât mai mare la serbările centrale din 3/16 noiembrie 1912.

Pregătirea pentru serbarea centenară în parohii s-a desfășurat conform unor dispoziții. Fiecare conducător de oficiu parohial era obligat ca în duminica din 4/17 noiembrie 1912 „să aducă pe amvon, la cunoștința credincioșilor că la 8/21 noiembrie se va face în sfânta biserică pomenirea mai înainte de aceasta cu o sută de ani a Preparandiei noastre din Arad și să-i invite pe credincioși a participa în număr cât mai mare la sfânta liturghie, din acea zi, la parastasul ce se va ține pentru profesorii de odinioară ai Preparandiei și la festivitatea școlară, ce va fi a se ținea în aceeași zi cu elevii școlii noastre populare.”

În predica din acea zi, preotul trebuia să arate însemnătatea înființării institutului preparandial pentru dezvoltarea bisericească și culturală, iar în final să îndemne credincioșii „a-și trimite băieții la învățătură la școala noastră confesională, precum și la învățătură mai înaltă pe la alte școli, neuitând a-și trimite din băieți pe viitor la preparandie”. În aceeași zi însemnată, urmau a se ține festivități școlare cu elevii școlii populare, festivități la care să fie invitați și părinții. Festivitatea trebuia să înceapă cu o cuvântare din partea învățătorului școlii, iar în cuvântare să li se explice elevilor, pe scurt,

²⁴ Idem – *Registrul din 1915*, partea VI, f.6

²⁵ Idem – *Anuarul Școlii elementare greco-ortodoxe române de băieți din Păuliș pe anii 1909-1910-1911*-filele 60, 64

însemnătatea zilei. După alocuțiunea învățătorului, va urma serbarea elevilor, cu cântări și declamări.

Pentru anul școlar 1911-1912, redăm mai jos „Datele statistice școlare” în forma în care erau întocmite la acea vreme.

Păuliș, 24 Mai / 6 Iunie / 1912

Date statistice școlare 1911 / 1912

Obligați a frecvența școala noastră confesională populară

	6 – 12	12 – 15	De toți		±	Notă
	ani	ani	anul curent	anul precedent		
Prunci	98	56	154	153		
Fete	89	54	143	143		
Total	187	110	297	296	+ 1	

Au frecventat școala noastră populară din localitate

Au frecventat școale străine de orice categorie

	Școale elementare	Școale medii	De toți		±	Notă
	Anul curent		Anul curent	Anul precedent		
Prunci	28	3	31	36	-5	
Fete	27	-	27	32	-5	
Total	55	3	58	68		
Total în %	29,41 %	2,72 %	19,52 %	22,97 %		

Au frecventat școale elementare de ale noastre și străine (elementare) în total

	An curent	An precedent	±	Notă
	170	187	-17	
Procent %	57,02 %	63,64 %		

Frecvența școlară era fluctuantă, mai ales între anii 1904-1914, datorită faptului că școala populară românească din dieceza Aradului a cunoscut frământările determinate de legislația școlară a epocii și de accentuarea tendințelor de deznaționalizare.

În 16 septembrie 1914, învățătorul Traian Givulescu „a intrat la oaste”, fapt care a determinat Oficiul protobrezbiterial și Inspectoratul zonal să aprobe „prefacerea școalelor”-cea de băieți și cea de fete- în școală mixtă, astfel clasele I-II mixte sub îndrumarea preotului Cornel Popescu, iar clasele III-VI sub îndrumarea învățătorului George Stoian, începând cu 1 decembrie 1914.²⁶ Comisia administrativă comitatensă aviza Scaunul școlar că soția învățătorului Traian Givulescu poate ridica ajutorul de stat în urma „intrării acestuia la oaste” (adresa nr.3193/1914, înregistrată de oficiul parohial cu nr.68 /1914).

Procese verbale ale ședințelor comitetului parohial greco-ortodox român din Păuliș consemnează faptul că învățătorul Traian Givulescu era membru al acestui comitet și a fost ales prin „vot unanim” notar al comitetului parohial în perioadele 1905-1913 și 1918-1924, fiind apreciat atât de preotul paroh Cornel Popescu, cu care se afla în bună înțelegere, cât și de membrii comitetului parohial.

Dovadă în acest sens este protocolul ședinței comitetului parohial Păuliș din 1 aprilie 1917, care face referire la „promovarea învățătorului Traian Givulescu din clasa III în clasa II de salarizare, gradația 3”. Sunt precizate următoarele: „Întrucât învățătorul Traian Givulescu, atât în școală cât și în afara ei, satisface în mod deplin mulțumitor, pe lângă purtarea morală bună, toate cerințele legale, comitetul parohial propune promovarea învățătorului Traian Givulescu la locul competent, cu trei luni înainte de 1 septembrie 1917.”

În anul 1917, datorită disproporției numerice ivită în urma natalității mai mari a fetelor, care are drept urmare depopularea școlii de băieți, comitetul parohial a decis ca școala să se divizeze astfel: clasele I-II mixte, sub conducerea învățătorului George Stoian, iar clasele III-VI sub îndrumarea învățătorului Traian Givulescu.

În anul școlar 1917-1918, Școala confesională Păuliș aparținea Inspectoratului Radna. Învățătorul Traian Givulescu avea recenzați 46 de copii de 6-12 ani; la examenul final din 30 iunie 1918 au fost prezenți 20 de

²⁶ Idem –*Registru de intrare și ieșire nr.271/1915*, fila 6

copii (43,47%). Învățătorul George Stoian avea recenzați 35 de copii de 6-12 ani, din care 19 copii au fost prezenți la examenul final, ceea ce înseamnă un procent de 54,28%.²⁷

Istoricul act de la 1 Decembrie 1918 a adus poporului român realizarea unității naționale. Deoarece anul școlar 1918-1919 a început târziu, în primăvară, încheierea lui a fost una formală.

Școala din Păuliș a fost statificată după anul 1918 de către noile autorități românești, care aveau obligația să le susțină din punct de vedere material. După aplicarea Legii învățământului primar din anul 1924, școala din Păuliș a primit titulatura de Școală primară de stat.

În primii ani după Marea Unire, notarea elevilor se făcea după sistemul maghiar, adică prin note de la 1 la 5, nota 1 având valoare maximă.

În anul școlar 1921/1922 frecventau școala 92 elevi, înscriși în clasele I-VI sub îndrumarea învățătorilor Traian Givulescu și Sofia Stan.

În anul școlar 1922-1923, Directoratul General Cluj, prin Ordinul nr.32 168 din 18.12.1922 îl numește pe învățătorul Traian Givulescu director școlar al școlilor din Păulișul Vechi și Păulișul Nou.

Pentru o scurtă perioadă de timp (1919- 22 octombrie 1922), conducerea școlii i-a revenit învățătorului Iulian Lucuța. Originar din Cerneteaz, județul Timiș, Iulian Lucuța a urmat școala primară în satul natal în perioada 1887- 1890, iar cursurile secundare între anii 1890-1896. A studiat Pedagogia greco-ortodoxă (1896-1899), fiind certificat cu diploma nr.803/1899 iunie 28, iar mai târziu a urmat la Arad Teologia greco-ortodoxă (1913-1916). Fiind absolvent de teologie, a fost dispensat de serviciul militar. Vorbea bine maghiara, germana și corect românește. A depus jurământul oficial în 9 ianuarie 1920 la Revizoratul Școlar Arad. A participat în vara lui 1919 la cursul de vară organizat la Oradea Mare pentru „completarea culturii învățătorilor români din ținuturile ungurene.”

În perioada în care a funcționat ca director la Păuliș, Revizoratul Școlar Arad l-a numit prin actul 5427/1921 inspector de plasă la Plasa Șiria, prilej cu care revizorul școlar Iosif Moldovan declara că „inspecționarea școlilor era încredințată celor mai aleși membri ai corpului didactic”. Menționăm câteva dintre școlile inspectate de Iulian Lucuța în perioada 25 noiembrie-10 decembrie 1921: Comlăuș, Vărșand, Sântana, Covăsânț, Galșa, Pâncota, Măderat.²⁸

²⁷ V.Popeangă-op.cit. p.252

²⁸ Arhiva școlii Păuliș-registrul de evidență despre progresul realizat în învățământ la Școala primară Păuliș-fila 9

Cu un surplus de muncă și dăruire, învățătoarea Sofia Stan asigura suplینirea colegului inspector Iulian Lucuța. Inimooasa învățătoare, originară din Păuliș, era absolventă a Școlii normale confesionale greco-ortodoxe române din Arad, în anul 1903-1904, obținând și examenul de capacitate. Vorbea și scria corect românește și, de asemenea, scria și vorbea bine ungurește. A depus jurământul oficial la 29 septembrie 1919 la Revizoratul Școlar Arad. Funcționa la Școala primară de stat din Păuliș începând cu 19 septembrie 1919.

Revenind la Iulian Lucuța, menționăm faptul că Iosif Moldovan, mulțumit de activitatea depusă de inspectorul de plasă Iulian Lucuța, îl transferă de la Păuliș la Arad, încredințându-i direcțiunea Școlii primare de stat nr.7 din Arad.²⁹

În anul școlar 1923/1924 și mai apoi în 1924/1925 s-a introdus sistemul românesc, cu note de la 1 la 10. În „Registrul despre progresul și absențele elevilor de la Școala primară de stat din Păuliș, pentru anul școlar 1922/1923” progresul elevilor era notat la Crăciun și la Paști în cifre, iar la finele anului era consemnat în calificative. Disciplinele de învățământ erau următoarele: calcul general, exerciții de vorbire și cugetare, cetirea, aritmetica, cântarea, desenul, gimnastica, religia și morala, diligența (sârguința) și purtarea morală.

Conferințele învățătoarești au constituit o modalitate organizatorică instituționalizată de perfecționare a învățătorilor români din Transilvania.

La conferința de primăvară din 1922, ce a avut loc la Păuliș, învățătorul Traian Givulescu a dezvoltat tema „Ținerea serbărilor școlare, festivalele școlalei”. De asemenea, a susținut o prelegere pe tema „Cooperățiilor satești”. Alegerea acestei teme se datora, probabil, faptului că la Păuliș exista în acel timp Cooperativa „Păulișana”, avându-l președinte pe învățătorul Givulescu. Cooperativa a dăruit școlarilor săraci și diligenți (sârguincioși) suma de 500 lei. Aceeași cooperativă a pus la dispoziția Revizoratului Școlar Arad suma de 500 lei pentru ajutorarea școlarilor orfani și sărmani.

Cercurile culturale ofereau posibilitatea îmbunătățirii pregătirii pedagogice a învățătorilor, prin conferințe și lecții practice. La cercul cultural susținut la Păuliș s-a făcut o „prelegere practică de lucru manual cu

²⁹ Fond ISJ ARAD-Dosar 34/11-Lucuța Iulian, Memoriu de activitate adresat Ministrului Învățământului

aplicarea principiului intuiției și al legării de viață”. Cercurile culturale își elaborau singure programul de ședințe, dar erau obligate să trateze anumite teme sau să susțină lecții practice cu teme anunțate din timp.

În 22 mai 1922 s-a susținut examenul de religie la clasele I-III, în prezența protopopului Procopie Givulescu, a secretarului Gheorghe Covacevici, a catihetului Cornel Popescu și a învățătorilor Sofia Stan și Iulian Lucața. În 2 iunie 1922 s-a organizat o „excursiune” la Lipova, care a avut un „succes moral excelent”. Examenul final a avut loc în 6 iunie 1922, avându-l ca președinte pe Nicolae Cristea, director Școala primară Mândruloc. Erau prezenți următorii: preot catihet Cornel Popescu, învățătorii :Sofia Stan, Jakob Wolz, Stoian, Traian Givulescu, Fridrich, Lăncrănjan și Ciochina. Invitați au fost: Durain, șef de gară, Stan, magister poștal, Ioan Russu, plugar și Petru Cristea plugar.³⁰

În anul școlar 1922/1923 erau înscriși 57 de elevi (25 fete și 32 băieți), distribuiți astfel: 34 elevi în clasa a IV-a; 20 elevi în clasa a V-a și 3 elevi în clasa a VI-a, conduși de învățătorul Traian Givulescu. În clasa a II-a, îndrumați de învățătoarea Sofia Stan, învățau 29 de elevi.

Anul școlar 1923-1924 s-a deschis cu sfințirea școlii, iar prelegerile au început în 24 septembrie. În anul școlar menționat, erau înscriși în clasele I-IV un număr de 118 elevi (59 români, 50 germani și 9 maghiari), iar în clasele V-VI 46 elevi (23 fete și 23 băieți). Situația școlară pentru 1927-1928 era următoarea: 72 de elevi în clasele I-II, 27 elevi în clasele III-IV, iar în clasele V-VII erau 32 de elevi, un total de 131 elevi.

Pentru perioada interbelică, datele statistice școlare ne sunt furnizate de recensământul școlar din anul 1926, când sunt recenzați 97 de băieți și 84 de fete.³¹

În anul 1927, învățătorul Traian Givulescu a fost desemnat subvizor școlar de control în circumscripția Arad II. În această calitate avea misiunea de a inspecta școlile din circumscripția sa: Sâmbăteni, Cicir, Mândruloc, Glogovăț, Micălaca, Sânleani, Zimandul Nou, Zăbrani, Fântânele, Sânicolaul Mic, Aradul Nou. De asemenea, subvizorul școlar avea responsabilitatea de a informa direcțiunile școlilor din circumscripția sa despre ordinele, adresele, circularele transmise de Revizoratul Școlar Arad.

³⁰ Arhiva Școlii Păuliș – „Registrul de evidența despre progresul realizat în învățământ la școala primară națională din Păuliș, anul școlar 1921-1922-dosar nr.222, fila 3,4

³¹ Idem -Dosar 73/26, filele 1-3

În acest context, Revizoratul Școlar Arad transmitea subrevizorului Traian Givulescu circulara nr.934/1927 a Ministerului Muncii, Cooperățiunii și Asigurărilor Sociale, prin care se arăta că se dorește stimularea inițiativei de a alcătui manuale didactice cât mai potrivite pentru învățământul muncitoresc. Ca urmare, s-a instituit pentru anul 1927 un concurs cu premii pentru obiectele cele mai importante pentru pregătirea profesională și cetățenească a muncitorilor.

Un alt ordin al Ministerului Instrucțiunii-Direcția Generală a Învățământului primar, nr. 18922 informa despre faptul că directorul Orfelinatului „Regina Maria” din Arad a alcătuit, în culori și relief, harta României, pe care ministerul a aprobat-o pentru „uzul școalelor” normale secundare și primare, hartă recomandată a fi cumpărată la prețul de 30 lei/exemplar (5 lei din acest preț se oferea orfelinatului).

Prin adresa nr.664 din 25.02.1927 a Revizoratului Școlar Arad, subrevizorul Givulescu este rugat să informeze direcțiunile școlare din circumscripție despre adresa nr.24 din 12.02.1927 din partea Societății „Mormintele Eroilor căzuți în război”, de sub președinția PSS dr. Grigorie Gh. Comșa, episcopul Aradului, în vederea constituirii Comitetelor comunale din județul Arad, comitete din care făceau parte preoții, învățătorii, notarii, jandarmii, perceptorii și agenții fiscali.

Din ordinul nr.3887/1927, primit din partea Ministerului Instrucțiunii, rezulta „rolul foarte mare al școlii și învățătorimii în ridicarea nivelului cultural al masei mari a poporului și inspecția celui de la sate, dar și pentru întărirea suflotească a poporului românesc din regiunile cu populație eteroglotă.” În acest context, se dispunea înființarea a 7 regiuni de mai intensă propagandă culturală, Aradul fiind inclus în regiunea a V-a alături de județele Caraș, Hunedoara, Severin, Timiș-Torontal. În fiecare din aceste regiuni urmau să se înființeze centre culturale.

La Sâmbăteni s-a înființat un centru cultural în anul 1927. Subrevizorul școlar Traian Givulescu era invitat de către președintele Centrului cultural Sâmbăteni, învățătorul Petru Lupaș, să participe la șezătoarea de duminică, 13 martie 1927, orele 14.

Legea din 1934 stabilea că durata școlii primare este de 7 ani. Ca urmare, titulatura școlii a devenit „Școala elementară de 7 ani Păuliș”.

La 18 iunie 1934, Școala din Miniș a organizat examenul de absolvire a elevilor de clasa a VII-a din zonă, la care au participat absolvenții școlilor din Odvoș, Milova, Radna, Păuliș, Sâmbăteni, Cuvin și Miniș. Examenul a

constat din probe scrise și orale la două discipline: Aritmetică și geometrie și Limba română. În urma corectării lucrărilor scrise și a susținerii răspunsurilor orale, toți cei 45 de candidați au fost declarați promovați.³²

În decursul anilor, școala din Păuliș a fost foarte des vizitată de către revizorii școlari, inspectorii și subinspectorii școlari din acea vreme, fapt evidențiat de condicile și registrele de inspecții școlare (inspecții curente, inspecții speciale și administrative).

Din Condica de inspecții școlare pe anul 1937, aflăm că Școala primară de stat din Păuliș, condusă de directorul Traian Givulescu, avea 4 puteri didactice, care îndrumau 132 de elevi, repartizați pe 7 clase.

Procesul verbal de inspecție din 3 iunie 1937 a fost întocmit de revizorul școlar Iosif Târziu, în urma inspecției școlii. Acesta preciza că „la ora inspecției, 8.30, numitul Traian Givulescu era la datorie, unde fiind „săptămâna străjerilor” făcea exerciții corale cu toți elevii.” În urma examinării generale, făcută de inspectorul școlar „s-au primit răspunsuri foarte bune la toate obiectele de învățământ. Elevii știau în cele mai mici amănunte evenimentele mondiale de la ordinea zilei, dovadă că s-a făcut ora de lectură cu scop bine determinat și rezultat strălucit.” Revizorul a rămas plăcut impresionat de faptul că „dl. director, deși suferind, muncea în clasă cu un zel vrednic de toată lauda”.³³

Până în anul 1948, elevii clasei a VII-a trebuiau să susțină examenul de absolvire a școlii primare. După 1948, elevii claselor IV-VI susțineau examene la fine de an școlar, iar elevii clasei a VII-a examene de absolvire.

Din procesul verbal datat 16 iunie 1937, aflăm că la examenul de absolvire a clasei a VII-a din centrul Păuliș, al cărui președinte era Alexandru Terebențiu, director școlar la Covăsânț, a luat parte revizorul școlar Lazăr Igrășan. Membrii comisiei de examinare erau: Traian Givulescu (înv.director Păuliș), Gheorghe Ciochina (înv.director Radna), Vlad Dimitrie (înv.director Miniș), Sinesie Moțiu(înv. director Șoimoș) și Ladislau Matrai (înv. confesional Radna). La finalul examenului, revizorul școlar Lazăr Igrășan spunea: „Am primit răspunsuri frumoase de la toți elevii școalelor, care i-au prezentat la examen, dovadă că s-a lucrat serios și cu interes de carte.”

În toamna anului 1937, revizorul Iosif Târziu revine la școala din Păuliș pentru o inspecție administrativă. În urma efectuării inspecției, revizorul

³² V.Valea-Miniș. *Istorie și cultură* - Editura Fundației „Moise Nicoară”, Arad, 2006, p.77

³³ Arhiva Școlii Păuliș – *Condica de inspecții școlare 1937-1938*, fila 2

școlar a constatat faptul că „toate registrele, recensământul și matricola anului școlar 1936/1937 s-au aflat în ordine; registrele de administrație și contabilitate erau conduse cu multă pricepere.” Referitor la edificiile școlare, se constata că acestea „sunt corespunzătoare, bine și curat întreținute.

La 8 octombrie 1937, se înființa „Straja țării” sau „Străjeria”, organizație de tineret ideată și patronată de regele Carol al II-lea, supranumit și „Marele Străjer”. Deviza străjerilor era „Credință și muncă, pentru țară și rege:”Organizația avea propriile drapele, fanioane și cântece străjerești. Fiecare învățător era obligat să desfășoare activitate militară și educativ-politică cu elevii, în cadrul acestei organizații. După trei ani, în 1940, odată cu venirea la putere a legionarilor și a generalului Antonescu, „Străjeria” a fost desființată.

Procesul verbal de inspecție din 3 noiembrie 1937, întocmit de revizorul școlar Iosif Târziu, ne oferă informații despre faptul că la secția română a școlii erau înscriși 111 elevi, dintre care 32 de elevi se aflau în clasele III-IV, conduse de învățătorul Nicolae Oprea. Erau prezenți la cursuri 29 de elevi, deci un procent de 90,6%. Revizorul școlar consemna următoarele:”La ora inspecției, învățătorul era în clasă, unde rezolva probleme cu elevii. A ținut o lecție model la clasa a III-a, la aritmetică-scrierea sutelor de mii. Lecția a fost ținută conform regulilor metodice și pedagogice. Alături de învățător, elevii muncesc cu toții întru rezolvarea problemelor. Învățătorul este bine pregătit și cunoștințele sale le aplică cu succes. Face străjerie cu elevii școlii, fiind absolventul cursului de străjerie din Breaza.³⁴

În 24 noiembrie 1937, revizorul școlar Lazăr Igrășan a inspectat clasele I-II mixte, cu un efectiv de 34 elevi, prezenți toți, îndrumați de Sofia Stan, învățătoare cu gradul didactic II. A fost asistată la lecția de citire-exerciții de vorbire și intuiție și la lecția de aritmetică-probleme și exerciții în centrul 0-80. Suplimentar, învățătoarea preda lucrul de mână și gospodăria la fetele cursului „supra-primar”. Organiza șezători culturale, introducând portul popular. Revizorul școlar Lazăr Igrășan i-a acordat calificativul FB.

În după amiaza zilei de 8 iunie 1938, a avut loc la serbarea „stolului străjeresc” de la Școala primară de stat din Păuliș, serbare la care a asistat și subrevizorul școlar R.Furdui. Programul consta în recitări, coruri, dansuri naționale și două piese de teatru:”Suflet de străjer”și „Fecioara de la Jiu”.

³⁴ Ibidem , fila 5

Piese de teatru au fost realizate sub îndrumarea directorului școlar Traian Givulescu, „învățătorul care merită laude pentru felul cum înțelege să-și îndeplinească îndatoririle de luminător al acestei comune”- consemna cu acel prilej R.Furdui.³⁵

În 25 iunie 1938 a avut loc examenul de absolvire a cursului primar, la centrul de examinare din Păuliș, unde au participat alături de elevii păulișeni și elevi din comunele : Zăbrani, Radna, Șoimoș, Cladova, Miniș, în număr de 36 elevi. Delegat ministerial a fost subrevizorul școlar R.Furdui. La proba orală a examenului a participat din partea Revizoratului Școlar Județean Arad, Lazăr Igrășan. În urma corectării lucrărilor scrise și a susținerii examenului oral, au fost declarați promovați toți cei 36 de elevi participanți.³⁶

Ca urmare a pensionării învățătorului Traian Givulescu, conducerea școlii a fost preluată de învățătorul Nicolae Oprea. Predarea-preluarea școlii s-a făcut în 16 octombrie 1938 în prezența membrilor comitetului școlar, care avea următoarea componență: Nicolae Brădean, Peri Pavel, Stoian Ioan, Vărășeț Dimitrie. În anul școlar 1938-1939 erau înscriși la începutul anului școlar 106 elevi români.³⁷

În procesul verbal al consiliului învățătoresc din 2 noiembrie 1939 este consemnat ordinul I.S. J.Ar. nr.6193/1939, care făcea referire la „introducerea orei săptămânale de apărare pasivă, obligatorie în programa tuturor școlilor”. Obligația fiecăruia era de a participa împreună cu toți membrii familiei la demonstrațiile/exercițiile și cunoștințele ce se vor propune în ora de apărare pasivă.³⁸

În 15 ianuarie 1940, inspectorul școlar județean, Lazăr Igrășan efectuează inspecția la clasele I-III mixte, cu un efectiv de 44 elevi, condus de Sofia Stan, învățătoare cu gradul didactic II. Inspectorul m.L.Igrășan a consemnat următoarele: „Elevii au intonat cântece străjerești, iar în clasă era frumos amenajat colțul străjerilor. D-na. Stan preda și lucrul de mână la toate clasele și conducea cu elevele grădina de zarzavaturi. Face și educația adulților, din punct de vedere gospodăresc și igienic, fiind o excelentă sfătuitoare pentru femeile din comună.”Pentru activitatea școlară și extrașcolară i s-a acordat media 10(zece).

³⁵ Idem – *Condica de inspecții școlare pe anul 1937-1938* fila 6

³⁶ Ibidem- fila7

³⁷ Idem – *Registrul de procese verbale ale comitetului școlar Păuliș, nr.274, filele 1,2*

³⁸ Idem – *Registrul de procese verbale încheiate în cadrul consiliului învățătoresc de la Școala primară de stat Păuliș, între anii 1938-1944, nr.273, fila 1*

Însoțit de inspectorul școlar general, Lazăr Igrășan , inspector școlar județean, revine în 13 mai 1940 la școala din Păuliș la inspecția specială pentru gradul didactic I, la învățătoarea Sofia Stan, care obținuse gradul II în septembrie 1924. Din procesul verbal de inspecție aflăm că în perioada stagiului (24.03.1937-13.05.1940) învățătoarea a avut frecvență și promovabilitate peste 90%. Avea completate fișele individuale ale elevilor; sala de clasă era dotată cu o mică farmacie și cu o bibliotecă; pereții clasei erau ornamentați cu lucrările elevilor; participa activ la toate cercurile culturale, organizând șezători și serbări școlare. În timpul stagiului a avut mai multe inspecții și a fost „apreciată cu cuvinte de laudă”. Deși nu a absolvit cursul de inițiere străjerescă, fiind bolnăvicioasă, a participat activ la programul străjeresc, primind aprecieri din partea comandantei de legiune a județului.³⁹

În anii școlari 1938-1939, 1939-1940, directorul Școlii primare Păuliș era Nicolae Oprea, alături de care funcționau învățătorii Sofia Stan, Dumitru Tămaș și Martin Götz.

Pe ordinea de zi a consiliului amintit anterior, se afla și problema sprijinirii cooperativei școlare, atât printr-o bună administrare a acesteia cât și prin cumpărăturile de rechizite ce se vor face de la cooperativa școlară.

O altă problemă viza arendarea pământului școlar, în conformitate cu art.41 din Legea învățământului primar și dispoziției Comitetului Școlar Județean. S-a procedat la arendarea pământului școlar cadrelor didactice existente în școală:

- Nicolae Oprea – 6 ” iugăre duleul II și IV
- Sofia Stan - 7 ” iugăre duleul II
- Dumitru Tămaș- 4 iugăre de la Piatră și 1 iugăr duleul II
- Martin Götz – 2 ” iugăre de la locul zis Barnațer⁴⁰

Directorul Nicolae Oprea a fost mobilizat, ca urmare conducerea școlii i-a fost încredințată învățătorului Dumitru Tămaș, doar pentru o scurtă perioadă, acesta fiind nevoit să predea conducerea școlii învățătoarei Sofia Stan, deoarece începând cu 8 septembrie 1941 învățătorul Dumitru Tămaș a fost transferat la școala primară de stat din comuna Fărășești, județul Severin. Registrele de contabilitate ale școlii au fost predate notarului comunal Rusu Traian, pe timpul mobilizării directorului înv. Nicolae Oprea.⁴¹

³⁹ Idem- *Registrul de inspecții școlare pe anul 1939-1940*-filele 15, 16

⁴⁰ Idem –*Registru de procese verbale ale Consiliului învățătoresc între anii 1938-1944, nr.273, fila 1*

⁴¹ Ibidem – fila 6

În 8 mai 1939, revizorul școlar C. Dogaru a efectuat inspecția specială de înaintare la gradul didactic II a învățătorului Nicolae Oprea, care funcționa ca învățător definitiv de la 1 septembrie 1935, prin Decretul Regal nr.2669. În urma pensionării învățătorului Traian Givulescu, Nicolae Oprea a fost numit director școlar. A înființat cooperativa școlară cu un capital social de 1060 lei, iar la 29 ianuarie 1939 conducea biblioteca școlară și cursurile de adulți. Revizorul școlar Dogaru i-a acordat calificativul „admis” pentru înscrierea la gradul didactic II.⁴²

La recensământul școlar din 1939 erau recenzați 113 băieți și 100 fete.⁴³

În anul școlar 1940-1941 funcționau 3 învățători: Nicolae Oprea, care era și director, Sofia Stan și Dumitru Tămaș, învățător refugiat din comuna Ilba, județul Satu Mare. Ei îndrumau un număr de 93 de elevi, dintre care frecventau regulat școala 91 de elevi (96%).

Subinspectorul școlar Romulus Ponta inspecta școala în 19 martie 1941. În ziua inspecției erau prezenți 87 de elevi din totalul de 93 elevi (93,5%). Cursurile se desfășurau în două localuri școlare. În primul local erau clasele V,VI,VII, conduse de învățătorii Nicolae Oprea și Dumitru Tămaș. Lecțiile se țineau alternativ, nefiind decât o sala de clasă. În al doilea local erau clasele I-III mixte, învățătoare Sofia Stan și învățătorul Martin Götz pentru secția germană.

Subinspectorul Romulus Ponta revine pentru o inspecție administrativă în 18 iunie 1941, prilej cu care verifică matricolele și cataloagele școlare, recensământul elevilor, întreținerea școlii, aprovizionarea cu combustibil și curățenia generală.

La sfârșitul anului școlar 1940-1941, situația școlară se prezenta astfel: 94 elevi înscriși, promovați 81, repetenți 13.

În anul școlar 1941-1942 erau înscriși în clasele I-VII 86 de elevi. Directorul școlar Nicolae Oprea era mobilizat încă de la începutul anului școlar. De instruirea elevilor se ocupau învățătoarea Sofia Stan și Filip Ioan, învățător gradul didactic II, fost titular la Școala primară de stat din comuna Ilba, județul Satu Mare, refugiat și utilizat la Școala primară din Persicani (azi Barațca), apoi detașat la Școala primară de stat Păuliș. Conducea clasele IV-VII, având înscriși 43 de elevi, iar învățătoarea Sofia Stan avea 44 de elevi în clasele I-III.

⁴² Arhiva Școlii Păuliș – *Condica de inspecții școlare 1938-1939*, fila12

⁴³ Idem – *Dosar nr.33/39, filele 1-6*

F. Macarie, inspector școlar regional, a efectuat inspecția specială învățătorului Filip Ioan în vederea „înantării acestuia pentru gradul didactic I”. Învățătorul și-a depus cererea pentru gradul I în 1936, legea prevăzând un stagiul de 5 ani. Pe perioada stagiului, învățătorul nu a suferit nici o pedeapsă, ca urmare era îndreptățit pentru inspecția specială. Activitatea școlară și culturală din perioada stagiului a fost calificată de către inspectorul școlar regional cu calificativul „foarte bine.”⁴⁴

Din procesul verbal de inspecție din 5 martie 1942 aflăm că pe perioada mobilizării învățătorului-director Nicolae Oprea, conducerea școlii a fost asigurată de învățătorul Filip Ioan. Subinspectorul școlar Drecin Ioan a efectuat o inspecție curentă și administrativă. Școala funcționa în două edificii școlare, cu două săli de clasă unde învățau un număr de 32 elevi înscriși în clasele IV, V, VI, VII. Exista cantina școlară, care servea zilnic lapte elevilor. De asemenea, funcționa Cooperativa școlară cu un capital de 1040 lei. În urma constatărilor făcute, subinspectorul Drecin Ioan a acordat directorului școlar Filip Ioan calificativul „Bine”.⁴⁵

Subinspectorul școlar Gavril Stănescu a inspectat Școala primară mixtă Păuliș în 12 iunie 1942. Deoarece atât directorul școlii Nicolae Oprea cât și cel care-l suplinea, învățătorul Filip Ioan erau mobilizați (acesta din urmă începând din mai 1942), informațiile necesare au fost furnizate inspectorului școlar de către învățătorul secției germane Martin Götz și de către învățătorul Buhai Augustin din Miniș. Învățătoarea Sofia Stan lipsea și ea deoarece s-a prezentat la comisia medicală regională Timișoara, fiind foarte bolnavă. Subinspectorul Gavril Stănescu a cules informații și de la preotul paroh Gheorghe Barbă și de la notarul comunal Rusu Traian. Aspectele vizate de inspector au fost următoarele:

- Căminul de zi- notarul preciza că înființarea unui Cămin de zi în localitatea Păuliș era dificilă, deoarece erau înscriși doar 5-6 copii și nu exista învățător sau conducător prin care să se garanteze educația morală a copiilor;

- Munca de război- se va executa de un număr de 111 elevi de școală primară și secundară, împărțiți în trei categorii și pe echipe, sub îndrumarea preotului Gheorghe Barbă și a notarului comunal Rusu Traian; Certificatele doveditoare pentru munca prestată se vor da de către preot și notar. În munca prestată se va urmări atât „utilul cât și distractivul”, creând astfel un mediu destins;

⁴⁴ Idem – *Registru de inspecții școlare, anul școlar 1941-1942*-filele 25, 27

⁴⁵ Ibidem – fila 28

- Grădina școlară- s-au însămânțat 1 800 m, în cele 3 grădini școlare (cartofi, ceapă, morcovi, fasole, legume și zarzavaturi), care vor asigura o bună parte din alimentele necesare cantinei școlare pentru anul 1942-1943. Suprafața de 21 iugăre lot școlar a fost dată în arendă;

- Plante medicinale – se va colecta și conserva, mai ales teiul, care se găsește din abundență; Sub conducerea învățătoarei Sofia Stan se va aduna mușețel. Pentru aspectul estetic al localității se va acționa pentru stârpirea bălăriilor; învățătorul Martin Götz va realiza recensământul copiilor cu vârsta între 5-21 ani, pentru ambele localități (Păulișul Nou și Păulișul Vechi), sprijinit de 2 elevi din echipa de muncă.⁴⁶

În anul școlar 1942-1943 directorul școlii era Vlad N.Dimitrie , iar învățătoarea Costa Irina o suplinea pe învățătoarea Sofia Stan, aflată în concediu de boală.

Subinspectorul Gavril Stănescu a efectuat o nouă inspecție la școala din Păuliș în 2 octombrie 1942, în scop administrativ, vizând gospodărirea școlii și măsurile luate pentru începerea noului an școlar 1942-1943.

În procesul verbal întocmit, subinspectorul consemna constatările făcute. Titularul postului I, învățătorul Nicolae Oprea era mobilizat. Învățătoarea Sofia Stan, titulara postului II se afla în concediu de boală în vederea pensionării. Din ordinul I.S.J. Arad a fost repartizată învățătoarea Dâchi Victoria, care „ a girat direcțiunea școlii și a supravegheat munca de război în perioada vacanței.”Cursurile au început în 28 septembrie 1942 și au continuat până în 30 septembrie 1942, fiind suspendate începând cu 1 octombrie 1942. În ziua inspecției, învățătoarea Dâchi Victoria era chemată la centrul Radna, în legătură cu recensământul școlar. La școală era prezent preotul Gherorghe Barbă, care arăta că s-a cerut vacanță regională de culesul viei, cu data de 2 octombrie 1942, localitatea fiind „eminamente viticolă”. Din raportul nr.275 rezultă că erau înscriși pentru anul școlar 1942-1943 un număr de 89 elevi, distribuiți în clasele I-VII. Dâchi Victoria preda la 7 clase, fiind singurul cadru didactic din școală. Despre necesitatea repartizării unui învățător bărbat la această școală, subinspectorul școlar Gavril Stănescu menționează că va face un raport.⁴⁷

Subinspectorul școlar Gavril Stănescu a inspectat din nou școala în 6 noiembrie 1942, când la conducerea școlii era învățătoarea Dâchi Victoria, care îndruma clasele IV-VII mixte cu un efectiv de 46 elevi. Învățătoarea

⁴⁶ Ibidem – filele 29,37

⁴⁷ Arhiva Școlii Păuliș – *Registru de inspecții școlare pe anul 1942-1943*-fila 32

Sofia Stan era suplinită de învățătoarea Costa Irina, care instruia 45 de elevi în clasele I, II, III. Subinspectorul a apreciat rezultatele muncii învățătoarei Dâchi Victoria cu calificativul „Bine”.⁴⁸

În 10 decembrie 1942, subinspectorul Gavril Stănescu inspectează clasele I-III mixte, de sub conducerea Irinei Costa, învățătoare suplinitoare cu diplomă, numită la această școală la 1 noiembrie 1942. Avea 45 de elevi înscriși, prezenți în ziua inspecției 36 elevi. S-a asistat la predarea literei „p”, „lecția fiind predată metodic, dovadă că învățătoarea era bine pregătită pentru cariera ce a îmbrățișat-o, consemna în procesul verbal subinspectorul G.Stănescu. Acesta a asistat și la masa elevilor de la cantina școlii. Serveau masa 17 elevi supravegheați de învățătoarele Costa Irina și Dâchi Victoria. În urma inspecției, se acordă învățătoarei Costa Irina calificativul „Mulțumitor”, primind totodată îndrumări de ordin metodic și didactic.⁴⁹

Subinspectorul Gavril Stănescu a revenit în inspecție la Școala primară de stat Păuliș, aflată sub îndrumarea învățătorului Vlad N. Dimitrie, învățător gadul didactic I, titular la Cermei, județul Arad și repartizat la Păuliș în locul învățătorului titular Nicolae Oprea, care la acea dată era mobilizat. Directorul școlar conducea clasele mixte IV-VII, cu un efectiv de 47 elevi, prezenți la data inspecției 37 de elevi.

Învățătoarea Costa Irina funcționa pe postul vacant prin pensionarea învățătoarei Sofia Stan. Îndruma clasele mixte I-III, cu un efectiv de 46 elevi, prezenți 43. Au fost inspectați ambii învățători. Costa Irina, fiind suplinitoare își întocmea planuri de lecții, care au fost vizate de subinspector și notate cu calificativul „Bine”.⁵⁰

Conform procesului verbal din 25 februarie 1943, Subinspectorul școlar Gavril Stănescu a inspectat cursul superior de la Școala primară de sta Păuliș, de sub conducerea directorului învățător Vlad N. Dimitrie. În clasa a IV-a erau înscriși 18 elevi, prezenți 15, iar în clasele V-VII erau înscriși 27 elevi, prezenți 23. S-a urmărit aplicarea noii metode de lucru la clasele V-VII, referitor la „problema fixată în planul săptămânal de lucru, și anume, „Îngrijirea păsărilor”. Se recomanda stimularea „ interesului elevilor pentru toate activitățile practice ce se impuneau a fi executate, în ordinea importanței și urgenței: grădinărit, pomicultură, viticultură și plugărit”. A fost apreciat „corul pe trei voci”, condus de învățătorul Vlad N. Dimitrie,

⁴⁸ Ibidem-fila 33

⁴⁹ Ibidem – fila 34

⁵⁰ Ibidem – fila 35

care avea un talent remarcabil. În urma inspecției, s-a acordat calificativul „Bine”.⁵¹

Romulus Drincu, subinspector de îndrumare agricolă inspectează în 22 martie 1943 Școala primară de stat Păuliș, condusă de învățătorul Vlad N. Dimitrie. Din procesul verbal de inspecție aflăm că școala dispunea de 3 grădini în suprafață de 16 ari și un lot de 8,63 ha, din care 2,30 ha nu se pot utiliza, fiind teren mlăștinos. Subinspectorul sugera să se cultive salcie pentru nuiele, folosite la împletitul coșurilor. De asemenea, recomanda înființarea unui muzeu agricol, utilizat la predarea cunoștințelor agricole.

De menționat faptul că grădinile școlare erau cultivate și îngrijite de către elevii școlii, iar produsele obținute se foloseau pentru cantina școlară.⁵² În 25 martie 1943, școala este inspectată de Virgil Lugojan, subinspector școlar de îndrumare și control pentru cântare, muzică și coruri școlare. Fiind sărbătoarea „Bunavestire”, a participat la serviciul divin, oficiat de părintele Gheorghe Barbă. Au fost prezenți în biserică 30 de elevi, conduși de învățătoarea Costa Irina. A urmat, la școală, o ședință colegială, în care dascălii și subinspectorul Lugojan au discutat probleme de actualitate. În procesul verbal de inspecție se menționa faptul că în comună existau coruri, instruite de directorul școlar Vlad N. Dimitrie, „foarte bun dirijor de cor și foarte bun cântăreț cu voce de tenor.” Datorită acestei calități, fost rugat să activeze în Corul învățătorilor din Arad. Rugămintea a fost adresată și învățătoarei Costa Irina. De asemenea, se evidențiază faptul că s-au organizat serbări școlare, șezători și concerte, care promovau cultul religios și dragostea de neam. Venitul obținut s-a virat în contul „Darul ostașilor”, un gest pentru care învățătorii școlii au fost lăudați.⁵³

Din procesul verbal nr.17/25.06.1943 aflăm despre ordinul Inspectoratului Județean Arad referitor la munca de război a cadrelor didactice și elevilor în perioada vacanței de vară. Elevii au fost împărțiți în două serii, care alternau săptămânal. Fiecare serie trebuia să aibă 30 de zile de muncă de război în cursul lunilor iulie-august. Direcțiile vizate erau: cultivarea grădinii și a lotului școlar;colectarea plantelor medicinale și ajutorarea prin muncă efectivă a familiilor celor mobilizați, invalizi și văduve de război.⁵⁴

⁵¹ Ibidem – fila 36

⁵² Ibidem - fila 37

⁵³ Ibidem – fila 39

⁵⁴ Idem- *Registrul de procese verbale încheiate în cadrul consiliului învățătoresc de la Școala primară de stat Păuliș, 1938-1944, nr.273-32 file, filele 13-14*

În vara anului 1943 s-au făcut lucrări de reparație la școala primară, la ambele corpuri de clădire. Recepția lucrărilor s-a realizat în 21 august 1943, conform procesului verbal întocmit la data menționată. I-a fost achitată suma de 15 500 lei lui Putz Mihai, cel care a efectuat lucrările.⁵⁵

La 30 octombrie 1943 s-a deschis cantina școlară. Primăria comunei a pus la dispoziție suma de 20 000 lei, prevăzuți în buget, precum și făina necesară pentru pâine. Membrii comitetului școlar au decis să intervină la primărie pentru a furniza lemnele necesare pentru cantină, iar alimentele care nu se pot obține din produsele terenului școlar să se colecteze din comună și să se procure, cumpărându-se de către directorul școlii. De asemenea s-a aprobat angajarea Anei Sav, cu suma de 1 000 lei lunar pentru bucătăria cantinei.⁵⁶

Despre modul în care se desfășura munca de război aflăm din procesul verbal de inspecție din 14 iunie 1944, când subinspectorul școlar Drecin a vizitat școala din Păuliș, condusă de înv. Vlad N. Dimitrie, în scopul verificării activităților desfășurate în cadrul muncii de război de către învățătorii acestei școli, în lunile mai și iunie. S-au constatat următoarele:

- Activitatea practică în gospodăria școlii

S-a curățat și văruit localul de școală. S-a săpat și însămânțat grădina școlii cu legume și zarzavaturi necesare cantinei. S-au cules 3 kg flori de mușețel;

- Activitatea practică de asistență și ocrotire

În ziua de 24 Mai s-au făcut colecte pentru răniții din spitalul din Arad, cu următorul rezultat: 60 kg făină de grâu, 298 ouă, 16 kg vin, 2 kg zahăr, 4 kg untură, 3 kg magiun, 3 kg lapte și 7005 lei, pregătindu-se cozonaci, care au fost împărțiți la 140 de răniți.

- Activitatea practică obștească

Directorul Vlad N. Dimitrie, având comanda Subcentrului P.P. din comună, a îngrijit monumentul eroilor și cimitirul.

- Activitatea intelectuală

Girând direcțiunea școlii, a completat registrele, cataloagele și matricola școlară. A ținut lecții pentru adâncirea cunoștințelor cu elevii de curs complementar și diferite lecturi din cartea „Pământ și suflet românesc”.

- Activitatea educativă

S-a susținut o serbare în Ziua Eroilor, cu diferite coruri și recitări, urmând a se pregăti serbarea de final de an școlar pentru ziua de 29 iunie 1944.

⁵⁵ Idem – *Registrul de procese verbale ale comitetului școlar Păuliș*, fila 37

⁵⁶ Ibidem – fila 38

Directorul școlar a întocmit regulat planurile de lucru săptămânale și a condus în bune condiții activitatea muncii de război, fiind notat de către subinspectorul școlar Drecin cu calificativul „Bine”.

Elena Crăciun, învățătoare cu gradul definitiv, evacuată din comuna Ștefan cel Mare, județul Neamț, a desfășurat următoarele activități:

- Activitate practică

A lucrat cu elevele cursului secundar în grădina școlară, la semănatul și sădirea răsadurilor de varză, roșii, ardei. A îmbogățit materialul didactic cu diferite planșe din Științele naturale și ierbar.

- Activitatea practică de asistență

A organizat colecte cu elevele, pentru răniții din spital și a contribuit la prepararea cozonacilor și prăjiturilor pentru cei 140 de răniți.

- Activitatea practică obștească

A fost curățat de buruieni locul din preajma monumentului eroilor și s-a văruit gardul împrejmuitor.

- Activitatea intelectuală

S-a făcut pregătirea pentru examene a elevelor de curs secundar, prin lecții din următorii scriitori: O.Goga, G.Coșbuc etc.

- Activitatea educativă

A participat la pregătirea serbării de Ziua Eroilor, a organizat excursie pe Valea Cladovei pentru ziua de 15 iunie.

Activitatea din cadrul muncii de război a învățătoarei Elena Crăciun a fost apreciată cu calificativul „Bine”.

Solomon Vasile, învățător gradul didactic II, evacuat de la Școala primară de stat Nemțșor, județul Neamț, a condus echipa a V-a, desfășurând activități de genul celor menționate anterior. Activitatea i-a fost apreciată cu calificativul „Bine”.

Cu această ocazie, subinspectorul școlar a constatat că și ceilalți membri ai corpului didactic au muncit cu râvnă pentru realizarea scopurilor propuse.

Potrivit Ordinului Inspectoratului Școlar nr.8839/1944, cursurile au reînceput la școala din Păuliș. Erau prezente învățătoarele Crăciun Elena, Solomon Eugenia și Maria Chirovici. Numărul elevilor prezenți la școală era mulțumitor. Subinspectorul Drecin recomanda directorului Vlad n. Dimitrie să ia măsuri ca toți elevii să se prezinte la școală, dimineața la ora 7, făcându-se lecții, în lipsă de săli, în aer liber.

Consultând procesul verbal din 23 noiembrie 1944, aflăm că învățătorul Nicolae Oprea a fost desconcentrat în ziua de 20 noiembrie 1944. În acel

an, cursurile au început abia la 1 noiembrie, datorită „stricăciunilor provocate de luptele din 13-21 septembrie 1944”. Situația efectivelor școlare și a cadrelor didactice, la acea dată, era următoarea: clasa I -20 elevi, conduși de învățătorul Nicolae Oprea; clasa a II-a- 23 de elevi, îndrumați de învățătoarea Anaticiuc Anastasia, clasa a III-a- 17 elevi, învățătoare Valentina Crainic, clasa a IV-a -12 elevi, conduși de învățătoarea Mina Căldare, clasa a V-a- 11 elevi, îndrumați de învățătorul Vlad N. Dimitrie, iar clasele VI-VII aveau un număr de 15 elevi, conduși de învățătorul Anaticiuc Ion, evacuat din Basarabia.

Edificiul școlar nr.1 era proprietatea statului și avea două săli de clasă, una dintre ele fiind pusă la dispoziția secției germane, care a funcționat până la 1 septembrie 1944. Edificiul școlar nr.2 era proprietatea bisericii ortodoxe și a suferit multe „stricăciuni (clădire, material didactic, mobilier școlar) datorită războiului.” Ca urmare a acestui fapt, lecțiile se desfășurau într-o singură sală de clasă, alternativ. Grădina școlară servea pentru demonstrații practice elevilor din cursul complementar. Cooperativa școlară era în curs de organizare, iar muzeul școlar, în parte distrus, era și el în curs de refacere. Cantina școlară a funcționat din nou începând cu 5 noiembrie 1945.⁵⁷

Conform procesului verbal din 7 noiembrie 1945, la începutul anului școlar 1945/1946 erau înscriși 115 elevi în clasele I-IV și 37 de elevi în clasele V-VII. În lipsa unei secții de predare în limba germană, mare parte din elevii de etnie germană s-au înscris la secția română. Învățătoarea Racu Ecaterina întâmpina dificultăți în predarea lecțiilor la clasa I, deoarece elevii germani nu înțelegeau în limba română. Frecvența era foarte bună. Învățătoarea propune subinspectorului școlar numirea unui suplinitor cunoscător a limbii germane, pentru clasele I-IV. Acest lucru s-a realizat destul de repede, în 3 decembrie 1945, când a fost numit ca învățător suplinitor Weiß Franz, care era păulișan. El susținea cursurile în Păulișul Nou, într-o casă închiriată.

Din același proces verbal aflăm că datorită lipsei de alimente, cantina școlară se rezuma doar la servirea de pâine cu marmeladă de struguri, pentru elevii săraci.⁵⁸

Începând cu anul 1945, organizarea cursurilor de alfabetizare era o sarcină importantă a cadrelor didactice. Aceste cursuri se adresau femeilor

⁵⁷ Idem – *Registrul pentru procese verbale de inspecții 1944-1953, nr.364* filele 2,3,9, 10

⁵⁸ Ibidem, filele 11, 13

până în 55 de ani și bărbaților sub 60 de ani, care nu au promovat 4 clase sau care nu au urmat școala primară.

În acest context, învățătorul cultural al plasei Radna, Ștefănescu Ioan, verifică măsurile vizând alfabetizarea, după ultimul recensământ efectuat. La Păuliș situația se prezenta astfel: grupa I-adulți neștiutori de carte (analfabeți) erau 36 bărbați și 60 femei; grupa II- adulți insuficienți cultural (cu școala primară neterminată)-erau 139 bărbați și 227 femei. În total, în cele două grupe, erau de 462 persoane pentru cursurile de alfabetizare. Se impunea cu stringență organizarea cursurilor de alfabetizare. Urmau să se efectueze cursuri, cu fiecare grupă, obligatoriu de două ori pe săptămână, cu un învățător la 30 de cursanți.⁵⁹

Paralel cu alfabetizarea, a început și o acțiune de culturalizare a locuitorilor satului, prin șezători, prin înființarea de asociații culturale sau case culturale.

La Păuliș a avut loc în 24 februarie 1946 ședința cercului cultural Radna, la care au participat inspectorul școlar Gheorghe Beuran și inspectorul școlar cultural Teodor Stancu. Învățătoarea Racu Ecaterina a susținut „lecturarea după metoda globală”, deoarece la școala din Păuliș s-a introdus pentru experimentare „Abecedarul Bagdazar”. Cercul cultural a fost pregătit cu o deosebită grijă și pricepere de către Nicolae Oprea, directorul școlii și învățătorul Ioan Bucălan. Programul pentru ședința publică a acestui cerc cultural a avut loc la casa culturală și cuprindea 18 puncte (recitări, cor, piese de teatru etc.)⁶⁰

În procesul verbal din 4 septembrie 1946 , se consemna că în cele șapte clase ale școlii din Păuliș erau înscriși 133 de elevi, conduși de directorul Nicolae Oprea și învățătorii Racu Ecaterina, Gugu Ioan și Bucălan Ioan.⁶¹

După al doilea război mondial, învățământul s-a reorganizat, astfel că în anul 1954, la Școala generală cu clasele I-VII Păuliș, cursurile erau frecventate de 111 elevi, director școlar fiind Nicolae Oprea, iar colectivul didactic era format din 3 învățători și 7 profesori.⁶²

În 17 iunie 1946 s-a organizat la Școala primară din Miniș examenul de absolvire a clasei a VII-a pentru elevii din Miniș, Păuliș, Sâmbăteni și Ghioroc.

⁵⁹ Ibidem, fila 12

⁶⁰ Ibidem, fila 18

⁶¹ Ibidem , fila 32

⁶² Idem – *Dosar18/53*, filele2-8

Președintele comisiei de examinare a fost desemnat Ioan Drecin, învățător în Cuvin. Examenul a fost un succes deplin, dată fiind accesibilitatea subiectelor atât la Matematică cât mai ales la Limba română, unde a fost propusă compunerea „Podgoria Aradului” (regiune, locuitori, ocupații, obiceiuri).⁶³

În anul școlar 1947-1948 funcționa și Grădinița de copii Păuliș, condusă de Livovschi Olga, învățătoare gradul didactic II, fiind înscriși 25 de copii.⁶⁴

În anul școlar 1947-1948, la examenul de absolvire a clasei a IV-a au fost prezenți 26 de elevi, din care au promovat 21, iar 5 elevi au fost declarați repetenți. În 22 iunie 1948 s-a organizat la Centrul de examinare Radna examenul de absolvire a clasei a VII-a, examen la care au fost prezenți și 11 elevi de la școala din Păuliș. În urma susținerii examenului, au fost promovați toți cei 11 elevi păulișeni.⁶⁵

Legea pentru reforma învățământului din anul 1948 a adus modificări ce vizau învățământul românesc:

- transformarea învățământului în unul „de stat, unic și laic”
- eliminarea religiei ca obiect de învățământ din școli
- predarea tuturor disciplinelor școlare în spirit științific
- trecerea la învățământul primar obligatoriu și gratuit de 4 ani

Reforma stalinistă a învățământului din 1948 a adus prejudicii calității actului educațional. Cu toate acestea, un fapt pozitiv, realizat după 1948, l-a constituit înscrierea în învățământul primar, în decursul câtorva ani, a tuturor copiilor de vârstă școlară (7-11 ani).

Influența învățământului sovietic s-a făcut simțită în perioada imediat următoare reformei învățământului din 1948, când s-a instituit puterea comunistă și a urmat politizarea școlii românești. Au fost înființate: Organizația „Șoimii Patriei”, Organizația Pionierilor, U.T.C., organizații de partid pentru cadrele didactice și s-a introdus învățământul politic pentru elevi și personalul didactic.

În anul școlar 1949-1950 erau înscriși 161 de elevi, din care frecventau școala un număr de 145 elevi, frecvența fiind de 90,06%. La 12 octombrie 1949 erau prezente la posturi următoarele cadre didactice: la ciclul I: Șchiopu Constanța (clasele I-II); Racu Ecaterina (clasele III-IV), iar la ciclul II: Oprea Nicolae, Drăghici Sofia, Bivol Nadejda, Bucălan Ioan și Gugu Ioan.⁶⁶

⁶³ V. Valea-op.cit.p.80

⁶⁴ Arhiva Școlii Păuliș- *Registrul pentru procese verbale de inspecții 1944-1953, nr.364, fila 50*

⁶⁵ Idem – *Catalogul Școlii primare de Stat Păuliș, anul școlar 1947-1948, nr.158-22 file*

⁶⁶ Idem – *Registrul pentru procese verbale de inspecții 1944-1953, nr.364, fila 65*

În anul școlar 1952-1953, conform procesului verbal din 8 mai 1953, școala a fost inspectată de brigada regională, avându-i ca inspectori pe: Tiulea Alexandru, Gheorghiu Nasta, Șuteu Elisabeta, Todosie Maria. Obiectivul brigăzii viza planul de școlarizare pentru anul școlar 1952-1953. Erau înscriși în clasele I-IV 43 de elevi, frecventau școala 40 de elevi, 3 absentau pe caz de boală și lipsuri materiale. În clasele V-VII erau înscriși 60 de elevi, din care frecventau școala 56 de elevi, 4 absenți pe motiv de boală. Din cei 63 analfabeți înscriși la cursurile de alfabetizare au fost prezenți la susținerea examenului 39, din care 38 au fost promovați.⁶⁷

Îndrumătorul metodic din partea Secției de învățământ Lipova inspectează în 12 decembrie 1953 pe directorul Gugu Ion, profesor suplinitor, care predă istorie la clasele V-VII și geografie la clasele VI-VII. În procesul de inspecție au fost consemnate următoarele aspecte: „elevii sunt disciplinați, dau răspunsuri bune și bine formulate, posedă cunoștințe stabile la istorie, ceea ce dovedește că profesorul Gugu Ion muncește serios la clasă și este un bun pedagog”.⁶⁸

În 12 iunie 1954, a avut loc examenul de promovare și absolvire a clasei a IV-a și respectiv a clasei a VII-a. La finele examenului de clasa a IV-a, toți cei 12 elevi înscriși la examen au fost declarați „reușiți”. La examenul de absolvire a clasei a VII-a, au fost înscriși 15 elevi, au reușit 13, iar 2 elevi au fost corigenți. S-au acordat diplome de merit elevilor care au obținut rezultate foarte bune la învățatură și au avut o purtare exemplară. De asemenea, s-au acordat mențiuni mai multor elevi, atât din ciclul I cât și din ciclul II, pentru succese la învățatură și purtare foarte bună.

În 11 martie 1954 a avut loc la Școala elementară de 7 ani Păuliș, condusă de directorul școlar Gugu Ioan, un schimb de experiență, realizat între cadrele didactice de la Școala Elementară de 7 ani Ghioroc, condusă de directorul Bucălan Ioan, și cadrele didactice de la Păuliș. A participat inspectorul școlar raional Jușcă Ioan.

Profesorii de la Ghioroc au asistat la orele colegilor de la Păuliș. Astfel, profesoara de matematică, Gherghina Fulvia, a asistat la lecția de recapitulare „Noțiuni de geometrie plană și în spațiu”(clasa a VI-a). Profesorul de limba română, Cosma Ioan, a asistat la clasa a VI-a la lecția „Cuvinte neflexibile”, susținută de Racu Ecaterina. În partea a doua a activității s-au analizat lecțiile asistate.

⁶⁷ Ibidem – fila 88

⁶⁸ Idem – *Registrul pentru procese verbale de inspecții, 1953-1959, nr.1/435, fila 1*

La finele activității, inspectorul școlar Jușcă Ioan evidențiază faptul că schimbul de experiență este un sistem care va concura la îmbunătățirea calității învățământului.⁶⁹

În anul școlar 1954-1955 efectivul Școlii elementare de 7 ani Păuliș era de 102 elevi: 53 elevi în clasele I-IV și 49 elevi în clasele V-VII. Din Registrul de procese verbale ale Consiliului Pedagogic pe anul școlar 1954-1955, aflăm despre tematica abordată în acea perioadă, în ședințele de consiliu pedagogic. Menționăm câteva titluri de referate :„Evitarea supraîncărcării elevilor”, „Metodica dezvoltării limbajului oral și scris la elevi”, „Metodica predării geografiei în școală; Prezentarea unui plan de lecție”; Rolul și importanța organizației de pionieri în lupta pentru cunoștințe temeinice și disciplina conștientă a elevilor”.

Un alt punct al ordinii de zi consta în prelucrarea articolelor din ziarul „Flacăra Roșie”, pentru îmbunătățirea disciplinei în școli. În acest context, se solicita trimiterea la ziar a unor articole în legătură cu disciplina.

În 12 noiembrie 1954, șeful Secției de învățământ Lipova vizitează Grădinița de copii, clasele I-IV și asistă la lecție de științele naturi, susținută de profesorul suplinitor Tașcău Constantin. Erau prezenți la oră 13 elevi din cei 15 înscriși, 2 fiind bolnavi. Elevii observau la microscop o secțiune în rădăcina de stânjenel. În procesul verbal de inspecție s-a consemnat faptul că” profesorul are experiență didactică și predă bine.” Despre localul școlar se preciza că „este sănătos, bine întreținut, curat și ornamentat cu gust. Sălile de clasă sunt corespunzătoare și suficient de mari, în raport cu numărul elevilor.” S-a menționat și faptul că biblioteca școlară avea 342 volume și 39 de cititori până la acea dată.⁷⁰

Din procesul verbal datat 6 mai 1955, aflăm că inspectorul de la învățământul preșcolar a vizitat Grădinița de copii Păuliș, unde educatoarea Antoniu Persida lucra cu 3 grupe de copii într-o sală de clasă spațioasă și bine îngrijită. Erau înscriși 32 de copii, dintre care frecventau grădinița 23 de copii.⁷¹

De menționat faptul că se acorda o atenție sporită problemelor medico-sanitare și epidemiologice în cadrul școlii. Astfel, în 11 octombrie 1955,

⁶⁹ Idem – *Registrul de procese verbale ale Consiliului Pedagogic pe anul școlar 1954-1955, nr.411*

⁷⁰ Idem- *Registrul pentru procese verbale de inspecții, 1953-1959, nr. 1/435, fila 4*

⁷¹ Ibidem – fila11

medicul Mihailovici Alexandru inspecta școala din Păuliș și recomanda măsuri igienice pentru prevenirea epidemiei de poliomielită.⁷²

În 29 august 1956, medicul epidemiolog al Sanepidului raional Lipova, Petrescu Ecaterina vizita cele două localuri școlare din Păuliș. Medicul a consemnat în procesul verbal constatările făcute în urma inspecției.

Localul ciclului I se compunea din două săli de clasă cu dimensiunile 10m/6m, care erau podite cu scânduri și date cu motorină. Era suficientă luminozitate și ventilație. Sobele erau din fier și în stare de funcționare, iar băncile școlare erau corespunzătoare vârstei copiilor. Localul ciclului II era compus din trei săli de clasă de 8m/6m, podite cu parchet, date cu motorină și aveau o luminozitatea și o ventilație suficientă.⁷³

Începând cu anul 1954 și continuând până în anul școlar 1962-1963, s-a generalizat învățământul de 7 ani, școala numindu-se „Școala elementară de 7 ani Păuliș”.

Din procesul verbal datat 7 decembrie 1956, aflăm că Stelian Costea, șeful secției de învățământ din raionul Lipova, Vasile Lugojan, inspector școlar raional, însoțiți de metodiștii raionali: Ivașcu Ioan, Secoșan Emilian și Comloșan Petru au inspectat școala din Păuliș. S-a verificat modul de realizare a planului de școlarizare pe anul școlar 1956-1957, care se prezenta astfel:⁷⁴

⁷² Ibidem – fila 20

⁷³ Ibidem – filele 23-25

⁷⁴ Ibidem – filele 26, 32

În anul școlar 1959-1960, erau înscriși 140 de elevi, 75 în clasele I-IV și 65 în clasele V-VII.

Conform procesului verbal din 12 februarie 1964, la Păuliș a avut loc ședința de cerc pedagogic cu participarea tuturor cadrelor didactice, ca urmare a vizitei făcute de Jușcă Ioan, șeful Secției de învățământ al Sfatului

Elevii Școlii Generale Păuliș împreună cu cadrele didactice, promoția 1960

Popular Raional Lipova, împreună cu metodiștii voluntari: Scherer Eugen, Lugojan Vasile, Novacovici Emil, Dumbrăviceanu Ioan și Lidner Francisc. Obiectivele urmărite au fost: modul de întocmire a planificărilor, a planurilor de lecție, de către cei mai tineri profesori; activitatea comisiei metodice, tematica muncii cu părinții, nuca diriginților, precum și folosirea și păstrarea în bune condiții a materialului didactic.⁷⁵

În anul 1965, s-a decis prelungirea duratei la 8 ani a învățământului general obligatoriu. Școala a primit titulatura de „Școala Generală cu clasele I-VIII Păuliș”.

Prin Dispoziția nr.110/1971 a I.S.J. Arad, se comunica școlii aprobarea pensionării profesorului Nicolae Oprea (decizia nr.44339/1971). Ca urmare, profesorul Părăianu Valentin Traian, titular la Școala Generală Ghioroc, se numește prin transfer director la Școala Generală Păuliș, pe data de 11 octombrie 1971, cu rezervarea catedrei de biologie-agricultură la școala din Ghioroc.

Elevii Școlii Generale Păuliș împreună cu cadrele didactice, promoția 1971

În anul școlar 1975-1976, în clasele I-IV învățau 106 elevi, iar

în clasele V-VIII 101 elevi, deci un total de 207 elevi. În anul școlar următor, efectivul ajunge la un total de 226 de elevi, dintre care 119 erau în clasele I-IV.

În perioada totalitarismului (1947-1989), procesul de învățământ și rolul său instructiv-educativ s-au deteriorat profund. Conferințele și cercurile cu

⁷⁵ Idem- Registrul de procese verbale al Școlii Generale de 8 ani Păuliș, filele 54, 55

tematică ideologică, acțiunile patriotice de strângere a recoltelor, împreună cu elevii, activitățile în cadrul organizațiilor de copii și tineret precum și învățământul politic completau paleta obligațiilor profesionale ale cadrelor didactice. Cu toate că în această perioadă cadrele didactice au fost nevoite să devină propagandiști și membri ai P.C.R., nu au uitat misiunea lor nobile, formativ-educativă și culturală, pe care o aveau atât față de elevi cât și față de întreaga comunitate în care trăiau.

O perioadă de aproximativ 17 ani la Școala generală Păuliș a funcționat ca director coordonator profesorul Nicoară Petru (cu întreruperi cât a fost primar), numit de Inspectoratul Școlar a Județului Arad.

În perioada 1978-1984 s-a preocupat de dezvoltarea bazei școlare din unitățile școlare ale comunei (sere, solarii, ateliere școală, lot școlar, laboratoare), s-a introdus apa curentă în școlile din Păuliș și Sâmbăteni prin instalații cu hidrofor.

Între anii școlari 1994-2004 s-a menținut o colaborare foarte bună cu Cercul de prietenie româno-german care a dus materialele pentru construcția

Elevii Școlii Generale Păuliș împreună cu cadrele didactice, promoția 1979

grupului sanitar de la Școala generală Păuliș. Cu sprijinul primăriei s-a încheiat înfrățirea școlii din Păuliș cu Școala Öttömös din Ungaria care s-a materializat prin deplasarea elevilor din Păuliș în tabere din Ungaria.

În urma colaborării cu Cercul româno-german școala a fost dotată cu calculatoare putându-se desfășura orele opționale de informatică la clasele III-VIII. A fost betonat terenul de handbal

din curtea școlii din Păuliș și s-a construit cu sprijin european Grădinița PN Cladova și Școala cu clasele I-IV Cladova, care funcționa în clădirea Căminului cultural.

După 1989, sistemul de învățământ românesc a fost într-un continuu proces de reorganizare. Începând cu anul 1990, reforma din învățământ se face simțită și la școala din Păuliș. Menționăm faptul că Școala Generală Păuliș era școală coordonatoare, având în subordine Școala Generală Sâmbăteni (până în anul 2006), Școala cu clasele I-IV Barațca, Școala cu

clasele I-IV Cladova, Grădinița PN 1 Păuliș, Grădinița PN 2 Păuliș, și Grădinița PN Cladova.

Spațiul de învățământ al Școlii Generale Păuliș dispune de 8 săli de clasă, un laborator de fizică, chimie, biologie, respectiv un cabinet de informatică, dotat cu 11 calculatoare performante, în cadrul cărora se pot desfășura

Elevii Școlii Generale Păuliș împreună cu cadrele didactice, promoția 1992

lecțiile în sistemul AEL. Sala profesorală dispune de calculator, imprimantă și xerox, dotări care vin în sprijinul cadrelor didactice în pregătirea materialelor necesare bunei desfășurări a procesului de învățământ la clasă. Direcțiunea și secretariatul beneficiază, de asemenea, de toate dotările necesare: xerox, imprimantă, calculator și laptop.

An de an, dotările școlii s-au îmbunătățit, dispunând astăzi de toate facilitățile unei școli moderne: încălzire centrală, geamuri și uși termopan, mobilier școlar adecvat, grup sanitar modern și o nouă sală de sport, construită la standarde europene.

În timpul mandatului directorului Laicu Constantin, baza didactico-materială a școlii s-a dezvoltat și modernizat. Spațiul de învățământ a fost reorganizat: sălile de clasă au fost dotate cu mobilier școlar adecvat, pe categorii de vârstă ale elevilor, clasele primare au beneficiat de mobilier pentru „Biblioteca clasei”, iar laboratoarele de biologie, chimie și fizică au primit în dotare noi mijloace de învățământ. De asemenea, a fost implementat sistemul AEL, bazat pe principii educaționale moderne, oferindu-se profesorilor și elevilor posibilitatea de a susține lecții în sistem AEL, în cabinetul de informatică al școlii. A fost reorganizat spațiul bibliotecii școlare, aceasta fiind dotată cu mobilier adecvat (etajere, dulapuri, mese pentru studiu), iar fondul de carte a fost îmbogățit prin programul PIR.

Asigurarea pazei și protecției bunurilor materiale prin sisteme electronice de alarmă, precum și realizarea unui sistem modern de încălzire prin centrală termică au constituit preocupări constante ale directorului Laicu Constantin. Pentru sporirea confortului mediului educațional a fost îmbunătățit iluminatul sălilor de clasă, prin montarea tuburilor fluorescente (neon). În același scop, au fost înlocuite geamurile clasice de lemn cu geamuri termopan.

Directorul Laicu Constantin a condus cu competență procesul instructiv-educativ, a beneficiat permanent de sprijinul colectivului profesoral, preocupat fiind de dezvoltarea sintalității acestuia. O atenție sporită a acordat creșterii calității actului educațional, fapt oglindit în obținerea promovabilității de 100% de către elevii clasei a VIII-a, participanți la Testele Naționale.

Ca profesor de biologie a participat cu elevii la Concursul Județean „Sanitarii pricepuți”, obținând locul II, la nivel zonal, și premiul al III-lea la Concursul „Educație pentru sănătate”, la nivel județean.

În anul școlar 2005-2006, școala din Păuliș a fost beneficiara unui grant în cadrul Proiectului pentru Învățământul Rural. Grantul obținut pentru implementarea subproiectului intitulat „Integrarea școlii în comunitate prin valorificarea tradițiilor și obiceiurilor folclorice locale” valora 14 910 lei, finanțare primită de la Banca Națională și Guvernul României. Echipa de subproiect, formată din învățătorii Tatiana Tudur și Emil Murgu, a beneficiat de susținerea directorului Laicu Constantin și a Primăriei Păuliș.

Ca urmare a implementării subproiectului baza materială a școlii s-a îmbogățit cu echipament electronic, constând în: cameră video digitală, reportofon, stație de amplificare, boxe și microfoane, necesare desfășurării în condiții optime a activităților extracurriculare și extrașcolare. În același context, formația de dansuri populare a școlii a devenit beneficiara a 20 de costume populare specifice Păulișului. Prin lucrul în echipă al elevilor și cadrelor didactice s-a editat revista școlii, intitulată „Cuvântul școlii”, prin intermediul acesteia dorindu-se diseminarea activităților și realizărilor comunității școlare, dar și dezvoltarea abilităților de comunicare orală și scrisă elevilor noștri.

Începând cu anul școlar 2008-2009, director școlar este profesorul Nicoară Florin, fost elev al școlii din Păuliș, absolvent al Facultății de educație fizică și sport. Este un manager tânăr, dornic de se implica în tot ceea ce presupune un management didactic eficient. Directorul Nicoară Florin continuă activitatea de dezvoltare și modernizare a bazei didactico-materiale a școlii din Păuliș. Preocuparea pentru amenajarea bazei sportive a școlii a dat roade, aceasta însemnând un teren de sport, betonat și organizat pentru desfășurarea activităților sportive în aer liber (volei, handbal, minifotbal) și darea în folosință a unei moderne săli de sport. De asemenea, școala din Păuliș face obiectul unui proiect ADR pe fonduri structurale pentru extindere și renovare. Au fost reabilitate și cele două

grădinițe din Păuliș, majoritatea acestor investiții fiind făcute în mandatul directorului Florin Nicoară.

În calitatea de profesor de educație fizică, a participat cu elevii școlii la competițiile sportive, obținând locul I la Concursul zonal de fotbal „Valea Mureșului” (clasele I-IV), locul II la același concurs pentru ciclul gimnazial. De asemenea, elevii școlii s-au clasat pe locul II la „Cupa 1 iunie”.

Dincolo de activitatea didactică și managerială propriu-zisă, profesorul Florin Nicoară își îndeplinește și sarcina de fiu al comunei, ocupându-se îndeaproape și de moderna bază sportivă a echipei de fotbal „Păulișana”, care activează în Divizia „D”.

Directorul Florin Nicoară demonstrează cât se poate de elocvent ambițiile tinerei generații de profesori, care bat la porțile excelenței manageriale.

Elevii Școlii Generale Păuliș împreună cu cadrele didactice,
promoția 2009

În anul școlar 2009-2010, efectivul de elevi este îndrumat de 9 cadre didactice titulare și 6 cadre didactice suplinoare. Personalul didactic auxiliar al școlii este reprezentat din un administrator financiar de patrimoniu, iar personalul nedidactic este format din 2 îngrijitori și 1 muncitor de întreținere. Școala Generală Păuliș s-a implicat, de-a lungul anilor, în derularea multor parteneriate și proiecte educaționale.

În aprilie 1993, un grup de francezi din Odos au sosit la Păuliș, în scop umanitar, prilej cu care au vizitat școala din Păuliș. Acest fapt a constituit o oportunitate pentru dascălii școlii de a realiza o colaborare cu o școală din afara granițelor țării. Inițiativa a aparținut învățătoarei Marie Souil de la Școala „Pierre Giraudet” din localitatea Sainte- Soulle din Franța, situată la 13 km de orașul La Rochelle. Propunerea a fost acceptată de învățătoarea

Tatiana Tudur, astfel că începând cu toamna anului 1993 s-a derulat primul „parteneriat” al școlii din Păuliș, constând în corespondență școlară, două vizite ale învățătoarei Marie Souil la școala din Păuliș, împreună cu grupul din Odos. Parteneriatul s-a derulat pe o perioadă de 3 ani și a oferit posibilitatea cunoașterii multor aspecte privind organizarea și desfășurarea procesului de învățământ francez.

La nivel local, au existat parteneriate între școală și cele două grădinițe, parteneriate care prin activitățile desfășurate au facilitat integrarea preșcolarilor în clasa I.

Meritul unui parteneriat viabil școală-biserică revine în egală măsură atât preotului Rusu Gheorghe, care a știut să apropie copiii de biserică, cât și dascălilor păulișeni, care le-au fost alături, pregătindu-i pentru activitățile derulate în parteneriat cu biserica, menționând, în mod special, activitatea anuală de omagiere a Eroilor de la Păuliș.

Proiectul educațional „Învăță să dăruiești”, proiect de activitate comunitară, avizat de ISJ Arad și Parteneriatul educațional „Prietenii între inimi de copii”, realizat cu școlile din Zădăreni și Sâmpetrul German, pe o perioadă de 2 ani, completează paleta activităților extrașcolare.

Profesionalismul dascălilor de la Școala Generală Păuliș s-a materializat prin rezultate bune și foarte bune, obținute de-a lungul anilor, de elevii școlii la examene de capacitate, teste naționale și teze unice, precum și printr-un procent mare de promovabilitate la finele anului școlar.

Personalul didactic al școlii a fost și este preocupat de formarea continuă și perfecționarea prin activitățile de comisie metodică, cerc pedagogic, consfătuiri școlare, participarea la examenele de obținere a gradelor didactice, cursuri de formare prin intermediul Casei Corpului Didactic Arad și a Universității „Aurel Vlaicu” Arad, prin participare cu lucrări la simpozioane județene și naționale, publicații în diverse reviste de specialitate.

În anul școlar 2007-2008, s-a desfășurat programul de formare continuă „Program de dezvoltare profesională pe baza activității proprii desfășurate în școală sub coordonare mentor”, în cadrul Proiectului pentru învățământul rural”, cu implicarea tuturor cadrelor didactice ale școlii.

În cadrul recentului parteneriat încheiat între Școala Generală Păuliș, reprezentată de prof. învățământ primar Tatiana Tudur și IRSCA-Gifted Education, reprezentat de d-na. dr. M.A. Christî, prospector IRSCA, s-a realizat un caiet al elevilor școlii, intitulat „odată ca mereu, Păuliș...” dedicat comunei Păuliș, caiet din care reproducem în rândurile ce urmează:

- „În Păuliș m-am născut
Și îl iubesc foarte mult.”
„Mă mândresc cu asta fiindcă are toată înțelepciunea.” (Alex Buciuman, 11 ani);
 - „Localitatea Păuliș este casa mea.” (Andrei, 7 ani);
 - „Iubesc Păulișul! Aici este școala unde învăț și am mulți colegi și prieteni.” (anonim, 7 ani);
 - „Eu îmi iubesc satul natal pentru că în el sunt oameni credincioși. Îmi place Păulișul pentru că a rezistat războaielor și are biserici frumoase.” (Dănuț Dănilă, 9 ani);
 - „Acesta este Păulișul, un sat liniștit, cu oameni civilizați și cu cei șapte ani de acasă. Aici, la Păuliș, precum știți, a avut loc un război. ...Mulți oameni au pierit atunci pentru ca noi acum să fim fericiți. Eu le mulțumesc din suflet pentru că ei ne-au păzit, iar acum noi îi cinștim în fiecare an.” (Panțâr Patricia, 9 ani);
 - „Bunicul meu mi-a povestit că soldatul Ioan Fătu s-a stins din viață pe parcela noastră de pământ, la ieșirea din Păuliș”. (Dan Maria, 11 ani);
 - „Pe dealul de la Păuliș
Am văzut mult frunziș.
Acolo stă adăpostită
Căprioara mult dorită”. (Babă Adelina, 11 ani)
 - „Prin Păuliș curge Mureșul. Privesc apa lui când merg cu părinții la plajă. Noi iubim Păulișul pentru că nu e poluat.” (Bogdan, 7 ani)
 - „Îmi plac dealurile din Păuliș mai ales când au struguri.” (Sara, 7 ani)
 - „Chiar dacă nu sunt din Păuliș, acest sat minunat, cu oameni de încredere, îmi va rămâne viu în minte. Timp de zece ani l-am cunoscut continuu, am făcut doi ani de grădiniță și școala generală. M-am simțit foarte bine aici. Majoritatea colegilor mei sunt din Păuliș, m-au primit bucuroși și ospitalieri, iar acum am foarte mulți prieteni. Jumătate din copilăria mea se află aici! Liceul mă va lua din sat, dar când voi avea timp mă voi întoarce cu bucurie la el.” (Giurgiu Lavinia, 14 ani)
- Comunitatea locală, prin reprezentanții ei (autorități locale, părinți, sponsori) a fost întotdeauna aproape de școală, sprijinind-o în toate demersurile ei, pentru asigurarea unui cadru educațional, adecvat cerințelor actuale, convinsă fiind că școala este instituția care luminează mintea tinerei generații.

Școala germană din Păuliș

În anul 1773 au fost colonizați în Păuliș etnici germani, care au format în nord-vestul satului o așezare stabilă, numită Păulișul Nou, în prezent înglobat în comuna Păuliș. După colonizarea populației germane în Păuliș, aceasta era preocupată de înființarea unei școli care să asigure educația copiilor.

Nu se cunoaște cu exactitate anul în care a fost înființată școala din Păulișul Nou. Se presupune, totuși, că ea s-a înființat la scurt timp după stabilirea etnicilor germani în zonă. Școala a fost una comunală, având în posesie 6 ha de teren, pe care se putea construi. A durat mai bine de o sută de ani până când locuitorii Păulișului Nou au reușit să-și construiască o biserică, târnosită la 11 noiembrie 1880. La acea dată Păulișul Nou avea 400 de suflete, dintre care 70 de copii de vârstă școlară (6-12 ani). Limba de predare era germana, dar se susțineau zilnic și ore de limba maghiară. În anul 1816, învățător la Școala germană era Düran N.⁷⁶

Clădirea școlii a cunoscut două perioade de construcție. Prima parte a clădirii a fost construită în stilul caselor de acum două sute de ani și era acoperită cu șindrilă. Cea de-a doua parte a fost ridicată între anii 1860-1870 și consta într-o sală de clasă mai spațioasă. Cu toate acestea, școala nu dispunea de suficient spațiu pentru toți cei 70 de copii.

În iulie 1908, școala a fost naționalizată și statul maghiar a vândut-o cu teren cu tot lui Karl Bistritzki. Cu banii obținuți (63 000 coroane), urma să se construiască pe un loc de casă mai mare o școală modernă, cu două săli de clasă. Până la finalizarea construcției, locuitorii Păulișului Nou aveau de plătit o locație noului proprietar. Clădirea a rămas neterminată din cauza izbucnirii Primului Război Mondial.

În anul școlar 1916-1917, copiii din Păulișul Nou au frecventat școala elementară din centrul comunei. Funcționau două clase, cu un efectiv de 50 elevi de clasa I și 30 elevi de clasa a II-a, îndrumați de învățătorii Emil Hoffmann și Margit Hunyady, care au predat în limba maghiară.⁷⁷ În anul 1919, este menționat învățătorul Linster.⁷⁸

Din 1920 până în 1922 a predat în limba germană profesorul Hans Schmidt, iar în perioada 1922-1944 a funcționat învățătorul Martin Götz din

⁷⁶ Hans Bader und Ludwig Schmidt- *PAULISCH im Arader Komitat*-2000, p.89

⁷⁷ Arhiva Școlii Păuliș- *Condica de prezentă 1916-1917*-Nr.40

⁷⁸ Hans Bader und Ludwig Schmidt *op.cit.*, p.89

Semlac. Între anii 1942-1944 a funcționat Otilia Slavik din Anina, angajată ca suplinitoare.⁷⁹

În anul 1923, a expirat contractul de închiriere cu Karl Bistrizki, acesta vânzând clădirea învățătorului Jakob Wolz și nevastei sale Theresia, născută Maxa, pentru suma de 84.000 de lei. Aceștia au plătit în anul 1924 suma de 308 000 lei pentru ridicarea unei școli noi. Comunitatea a fost însă obligată să plătească o locație anuală de 12 000 lei.

Școala germană din Păulișul Nou, clasele I-VI în anul școlar 1931-1932
condusă de învățător Wolz Jakob

După sfârșitul administrației ungare, copiii germani au avut ocazia să învețe în limba maternă. Pentru aceasta, li s-a amenajat o sală de clasă în clădirea principală a școlii românești din Păulișul Vechi.

Sub administrația românească, s-au susținut săptămânal câte două ore de limba română; pentru clasele I și a II-a (până în 1944) s-au limitat la exerciții de vorbire; începând cu clasa a III-a, elevii învățau să scrie și să citească în limba română. În fiecare zi de școală, înainte și după programul școlar, se spunea rugăciunea „Tatăl Nostru”. Religia era predată de preotul catolic din Ghioroc, care venea o dată pe săptămână.⁸⁰

Începând cu anul școlar 1937-1938, școala germană a funcționat astfel: ciclul primar se afla sub îndrumarea directorului Jakob Wolz în

⁷⁹ Ibidem, p.90

⁸⁰ Ibidem, p.88

Păulișul Nou, iar de clasele V-VII se ocupa învățătorul Martin Götz în Păulișul Vechi.⁸¹ În 17 mai 1938, subvizorul școlar R.Furdui a inspectat Școala primară de stat Păuliș, condusă de directorul înv. Traian Givulescu, care era la datorie împreună cu toți învățătorii. A fost inspectat și Martin Götz, învățător cu gradul didactic definitiv, la secția germană, unde erau înscriși în anul școlar 1937-1938 48 de elevi (21 de băieți și 27 de fete), frecvența fiind de 100%.

Clasele V-VII, Păulișul Vechi în anul școlar
1937-1938, secția germană, înv.Götz Martin

Subvizorul școlar a asistat la lecția de aritmetică (rezolvări de probleme), la traducere din germană în română (clasa a VI-a) și din română în germană (clasele IV-V). Se menționa faptul că elevii cunosc „limba statului”.

S-au făcut recomandările următoare: să se insiste mai mult asupra accentului și asupra cunoștințelor gramaticale, asupra disciplinei elevilor deoarece învățătorul „tratează elevii cu o bunătate părintească prea pronunțată, de care se vede că elevii abuzează și nu respectă liniștea, ce trebuie să domnească în clasă”.

Subvizorul școlar remarca faptul că învățătorul avea fișe psihologice pentru elevii de clasa a VI-a, fișe care erau în completare. De asemenea,

⁸¹ Ibidem , p.89

consemna că în anul școlar 1937-1938, învățătorul Martin Götz a susținut la sedința publică a cercului cultural conferința „Noua Constituție”, iar în cadrul Reuniunii culturale a susținut conferințe agricole și pomicole.⁸²

În anul școlar 1938-1939, învățătorul Martin Götz avea înscriși în clasele IV-VII un număr de 54 elevi, conform procesului verbal din 12 octombrie 1938, iar în anul școlar următor, la secția germană învățau 48 de elevi în clasele IV-VII, conform procesului verbal din 22 septembrie 1939.

După 1944, școala germană a avut locația în mai multe clădiri: fostul cămin cultural, casa învățătorului Jakob Woltz, apoi fosta gospodărie a familiei de latifundiați viticoli Biro din Ungaria, gospodărie care era naționalizată. Următoarea locație a școlii germane a fost casa modernă și încăpătoare a dr. M.Lindner, care plecase în Germania, ca apoi școala să fie mutată în noul cămin cultural din Păulișul Vechi.⁸³

În anul școlar 1945-1946, subinspectorul școlar Drecin a inspectat secția germană a Școlii primare de stat Păuliș, unde funcționa învățătorul suplinitor Weiß Franz, care îndruma 40 de elevi din clasele I-IV. Frecvența era mulțumitoare, dar sala de clasă nu corespundea cerințelor învățământului, fiind mică și întunecoasă; mobilierul era învechit și lipsea materialul didactic necesar procesului de învățământ.⁸⁴

În anul școlar 1946-1947, școala germană funcționa într-o clădire particulară. În clasele I-IV erau înscriși 36 de elevi, de a căror pregătire se ocupa Ana Höckl (născută Düran), învățătoare suplinitoare, cu diplomă de capacitate. Aceeași învățătoare a funcționat și în anul școlar 1947-1948, îndrumând un număr de 39 de elevi în clasele I-IV.⁸⁵ De asemenea, învățătoarea Ana Höckl a funcționat și în anul școlar 1948-1949, având un efectiv de 44 elevi în cele patru clase simultane. În anul școlar 1949-1950, învățătoarea Wolz Ernestina îndruma 34 de elevi în cele patru clase simultane. Localul era necorespunzător, astfel că școala germană a fost transferată în clădirea cu nr.570, care era o casă de stat.⁸⁶

În perioada 1949-1955, învățătoare era Loch Ernestine, născută Wolz.

Între anii 1955-1958 învățător la școala germană era Wolz Jakob. Conform procesului verbal al Consiliului Pedagogic al Școlii de 7 ani Păuliș, din

⁸² Arhiva Școlii Păuliș – *Condica de inspecții școlare 1937-1938*, fila 5

⁸³ Ibidem, p.91

⁸⁴ Arhiva Școlii Păuliș- *Registrul pentru procese verbale de inspecții, nr.364, 1944-1953*, fila 30

⁸⁵ Ibidem, fila 34

⁸⁶ Ibidem, fila 64

Școala germană cu clasele I-VI,
în anul școlar 1959-1960,
învățători Jakob Wolz și Loch Ernestine

28 iunie 1957, directorul învățător Wolz Jakob aprecia sprijinul dat de Sfatul Popular Păuliș în privința terenului experimental și o sumă apreciabilă pentru amenajarea localului necesar Grădiniței de copii în Păulișul Nou.⁸⁷; iar în perioada 1958-1960 funcționau învățătorii Wolz Jakob și Loch Ernestine.

În perioada 1960-1968 învățătoare erau Loch Ernestine și Jäger Barbara. Între anii 1968-1984 funcționa învățătoarea Loch

Ernestine. Din 1 septembrie 1984 a fost adus din Arad un suplinitor la limba germană, ca ulterior să fie încadrată profesoara Reingruber Theresia, originară din Păuliș, actualmente locuind în Augsburg. În anul școlar 1988-1989 a funcționat învățătoarea suplinitoare Pani Elisabeta, iar în perioada 12 martie – 7 aprilie 1990, cele 4 clase simultane erau conduse de învățătorul suplinitor Eck Mihai din Lipova.

După 1989, învățământul se afla într-un proces de tranziție. Datorită plecării masive a populației germane din localitate spre țara de origine, Școala germană din Păuliș s-a desființat.

Prima grădiniță germană din Păulișul Nou a fost inaugurată în 1941. Aceasta putea fi frecventată în lunile iunie, iulie și august de către copiii germani cu vârste cuprinse între trei și șase ani. Grădinița se afla la poalele dealurilor înțesate cu vii, într-un acaret al latifundiarului viticol Biro din Ungaria. Deoarece în acea vreme foarte mulți bărbați erau la armată, grădinița s-a dovedit ca fiind de un real ajutor pentru oameni, pentru că aici copiii puteau fi îngrijiți de dimineața până seara.

În august 1944 grădinița a fost desființată, dar avea să fie redeschisă în aceeași casă, care între timp fusese naționalizată. Mai târziu a fost mutată în vechiul cămin cultural din Păulișul Nou, de lângă biserică. În anul 1966, grădinița germană a fost definitiv desființată, toți copiii frecventând grădinița românească, care la început se afla în incinta fostei școli din Păulișul Vechi,

⁸⁷ Idem – *Registrul de procese verbale ale Consiliului Pedagogic pe anul 1957*

iar mai apoi a fost mutată în vechea casă a dr. Lindner.⁸⁸

Consemnăm faptul că profesoara Reingruber Theresia este cea care în prezent păstrează legătura cu satul natal Păuliș. În anul 2009 a fost aleasă președinta Asociației/Forumului păulișenilor din Germania, devenind astfel un „ambasador” al Păulișului în Germania.

Grădinița germană cu program normal din Păulișul Nou, 1964, educatoare Düran Elfride

S-a născut la 31 iulie 1950 în comuna Păuliș. A urmat cursurile primare la secția germană, iar cele gimnaziale la secția română. Din 1965 până în 1969 a fost eleva Liceului Teoretic din Lipova, secția umană. A urmat apoi Facultatea de filologie, secția germană-franceză din cadrul Universității „Al.I.Cuza” din Iași. După absolvirea facultății a fost repartizată ca profesoară de germană-franceză la Liceul Agroindustrial din Focșani. În septembrie 1978 și-a început activitatea ca profesoară de limba germană, limba maternă, la Școala Generală Zăbrani, unde a activat timp de zece ani. La 1 septembrie 1989 a fost transferată la Școala Generală Păuliș, clasele I-IV, secția germană.

În martie 1990 a plecat în Germania, unde a urmat cursurile „Academiei de științe social-pedagogice”. Din 1994 a lucrat timp de 15 ani la „Centrul de recuperare pentru copiii handicapați”, având funcția de educatoare, șefă de grupă. Mărturisește faptul că activitatea desfășurată cu acești copii i-a făcut o deosebită plăcere, știind că ei au nevoie de ajutor și de multă căldură sufletească. Recunoaște că a fost o muncă plină de satisfacții și mulțumire.

Activitatea ca președintă a Forumului păulișenilor din Germania i-a oferit prilejul de a participa la ședințele și activități culturale ale tuturor șvabilor din Germania și, totodată, prilejul de a organiza întâlniri cu păulișenii, răspândiți în toată Germania, întâlniri care au loc din doi în doi ani. Revederea este de fiecare dată așteptată cu bucurie, deoarece ea le oferă prilejul de a discuta despre ceea ce este nou în satul natal, despre bucuriile și neajunsurile celor rămași „acasă”, dar și despre situația celor veniți Germania.

⁸⁸ Hans Bader und Ludwig Schmidt, *op. cit.*, p.93

În mai 2010 s-a organizat o întâlnire a foștilor elevi din clasele I-IV, secția germană, născuți la Păuliș în perioada 1946-1957. La această întâlnire au participat 60 de foști elevi din România, Germania, Canada, precum și educatoarele, învățătoarea și o profesoară venită din România la invitația președintei Reingruber Theresia. Bucuria revederii a fost mare, despărțirea grea, iar amintirile frumoase îi vor însoți și încânta sufletul până la o nouă întâlnire.

Activitatea doamnei Reingruber Theresia ca președintă a Forumului îi oferă posibilitatea de a cunoaște noutățile, bune și rele, din Păuliș. Ca urmare, membrii Forumului se străduiesc ca în limita posibilităților să-i sprijine pe cei rămași acasă, oferindu-le alimente, medicamente, cărucioare pentru cei bătrâni.

În centrul atenției se găsesc cele două biserici catolice și cele două cimitire din Păuliș. Se încearcă cu eforturi mari colectarea de fonduri pentru micile renovări ale bisericilor catolice, precum și pentru îngrijirea celor două cimitire.

Profesoara Reingruber Theresia este și corespondentă la „ Banater Post” unde a publicat articolul cu titlul „**Pe unde curge Mureșul și se savurează vinul...**” - **O călătorie nostalgică la Păuliș**, articol din care reproducem mai jos:

„Unii pleacă în ținuturile natale pentru a se recrea, pentru a-și reface puterile sau pentru a-și întreține casele și a-și controla demersul firmelor. Alții pentru a-și reîntâlni neamurile, cunoștințele, dar puțini din simplul motiv de a-și „delecta sufletul”.

Și pe mine mă copleșește din când în când dorul de casă. Drept care am plecat în vara aceasta (2010) în satul meu natal, pentru a-mi revedea colegii, a mă plimba pe străzile Păulișului și a-mi depăna amintirile de altădată. Multe lucruri îmi erau cunoscute încă, multe însă noi. Bineînțeles, se găsesc și în Păuliș, ca pretutindeni, case neîngrijite și dărăpănate, străzi neasfaltate, grădini nelucrate. Acest lucru îl știe fiecare dintre noi. Important este să vedem și noul, progresul de-a lungul anilor, ceea ce este pozitiv și frumos. „Frumusețea este pretutindeni, dar ochii noștri de cele mai multe ori nu o văd” (A. Rodin).

În ceea ce privește infrastructura, Păulișul, ca și alte localități, se găsește într-o continuă schimbare și transformare. Astfel, s-a construit un cămin de bătrâni, o modernă sală de sport, case frumoase, vile și pensiuni, precum și o nouă cramă de vinuri. Vechea mea școală este de nerecunoscut: clase frumoase, luminoase, o sală cu 11 calculatoare, iar foștii și noii colegi m-au primit cu căldură și prietenie.

În prezent, în Păuliș mai trăiesc aproximativ 25 de nemți, incluși fiind și copiii din căsătoriile mixte. Preotul Eöres Niklos ține fiecare slujbă în trei limbi: germană, maghiară și română. Cel mai mult am fost impresionată de corul bisericesc, care, la slujbe, cântă în trei limbi. Pentru că din cor face parte numai o singură femeie germană, ceilalți membri, maghiari și români, printre care și trei fete între 12-13 ani, au învățat și cântece religioase germane. Acesta este, consider eu, un exemplu de colaborare și angajament social, demn de menționat.

Călătoria mea nostalgică s-a sfârșit cu multe impresii de neuitat, o atitudine încrezătoare și un gând bun:

Să fim deschiși noului, să căutăm frumosul și să ne bucurăm de el, să-l ducem în inimă peste hotare, pentru a-l da mai departe păulișenilor din Germania. Atunci și numai atunci poți spune că o vizită în satul tău natal s-a meritat pe deplin și a adus roade.”

7.2. Elita intelectuală

O instituție de învățământ este un loc, care prin menirea sa, plină de noblețe și generozitate, formează personalități, deschide porțile spre cultură și trezește interesul pentru cunoaștere. Cu certitudine, școala din Păuliș a reușit de-a lungul existenței sale să pună „piatra de temelie” la formarea multor personalități, specialiști în diverse domenii de activitate, oameni de caracter, răspândiți în țară și în afara granițelor ei.

† AVRĂMUȚI OCTAVIAN

S-a născut la Păuliș, județul Arad, la 5 iulie 1927, din părinții Simeon și Aurelia Avrămuți. După absolvirea școlii primare din Păuliș, pleacă la Arad unde, muncind ca să se întrețină, își continuă studiile gimnaziale, apoi absolvă în paralel, o școală profesională și Liceul Teoretic „Elena Ghiba Birta”.

În anul 1950 a dat admiterea la Facultatea de mecanică din cadrul Institutului Politehnic Timișoara. În vara lui 1952, pe când studenții făceau pregătirea militară, au fost selecționați studenți de la toate facultățile din țară și trimiși la Academia Tehnică Militară din București, printre ei aflându-se și Octavian Avrămuți, care a urmat cursurile Academiei Tehnice Militare, secția construcții de avioane. A absolvit Academia Tehnică Militară, având gradul de locotenent major- specializarea ofițer inginer mecanic Avion-motor.

În toamna anului 1954, a fost repartizat la Aviația Militară din Timișoara și numit în funcția de inginer-șef al Atelierului de întreținere avioane. După un scurt stagiu, în 1956 a fost detașat, ca inginer de aviație, la Uzina de Avioane Bacău, pentru 6 luni. A rămas acolo până în 1963, îndeplinind funcția de Șef al Atelierului de desen și proiectare a pieselor de avion.

Revenit la Giarmata- Timișoara, la începutul anilor '60, demarează pe cont propriu cercetări în domeniul aparatelor de zbor cu geometrie variabilă; însă după câțiva ani se vede obligat să-și întrerupă doctoratul, nereușind să-și plătească probele de rezistență (aproximativ jumătate de milion de lei, la paritatea aceluși timp).

În anul 1970 a fost numit inginer șef al Diviziei de Aviație Timișoara.

Dintre lucrurile pe care le considera importante, în cariera sa, unul cel mai drag îi era profesoratul, în cadrul Școlii militare de la Mediaș, pentru care a redactat manuale de profil.

S-a pensionat în anul 1985, deținând gradul de colonel. A fost propus și pentru gradul de general, dar a refuzat deoarece nu voia să plece din Timișoara, având deja o vârstă și o sănătate nu prea bună.

† DIMITRIE PERNEVAN

S-a născut în Păuliș, județul Arad, la 20 martie 1929 și este fiul lui Petru și Sânziana Pernevan. A fost elevul Școlii primare de stat din Păuliș între anii 1935-1939. În perioada 1939-1947 a urmat Liceul Comercial din Lipova, pe care l-a absolvit în anul 1947.

A urmat cursurile Academiei Comerciale și Industriale din Brașov. În anul 1948, Instituția și-a schimbat denumirea în „Institutul de Științe Economice și Planificare”.

În octombrie 1949, pe când era student în anul III, s-a angajat la Uzina „Steagul Roșu” Brașov, pe postul - calculator salarizare.

În anul 1950 a absolvit Institutul de Științe Economice și Planificare și în 10 octombrie 1950 a fost repartizat la ICS „Lanțul” Arad, ca șef secție muncă și salarizare.

În perioada 16 noiembrie 1951- 5 martie 1954 a parcurs stagiul militar la marină, pe Bricul „Mircea”. În anul 1957 a susținut examenul de stat.

Din 1 ianuarie 1958 a lucrat la Trustul Regional de Construcții Arad, ca șef serviciu organizarea muncii.

Din 23 iulie 1959 a funcționat ca șef al Agenției TAROM Arad până la 1 august 1967 când a fost numit șeful Agenției TAROM în Republica Democrată Germană. Aici și-a desfășurat activitatea până în octombrie 1973, când revine ca șef al Agenției TAROM Arad.

Începând cu anul 1974 este numit director operațional la TAROM București, unde funcționează până în 1989 când se pensionează și revine în Arad.

A fost căsătorit cu Maria Butar din Siria și are doi băieți-Octavian Silviu (n.1954), absolvent al Institutului Politehnic din Dresda, de profesie inginer material rulant și Dumitru (n.1959), absolvent al Facultății de Aeronave din cadrul Institutului Politehnic București, de profesie inginer aeronave.

COCIOBAN ZORICA VIOARA

S-a născut la 11 noiembrie 1935, din părinții Cocioban Gheorghe și Sofia, ambii originari din Păuliș. Datorită faptului că tatăl era militar (șef de post de jandarmi), clasele primare le-a făcut în diferite localități, unde tatăl era cu serviciul: la Moravița (Timiș), la Păuliș (Arad), la Ineul de Criș (Bihor). După terminarea școlii primare a urmat primul an la Liceul „Oltea Doamna” de la Oradea. După plecarea pe front a tatălui, se întoarce împreună cu mama sa, definitiv acasă la Păuliș. A continuat cursurile liceale la Arad, la Liceul Comercial de fete, care pe parcurs, în conformitate cu reformele din învățământ, s-a transformat în Școala Medie Financiară.

După absolvirea liceului în anul 1953, a urmat cursurile învățământului superior la București, la Institutul de Științe Economice și Planificare, pe care l-a absolvit în 1957. A fost repartizată la Timișoara, la început într-o întreprindere, apoi s-a transferat în învățământ la Liceul Economic din Timișoara. A fost nominalizată în lucrarea „Personalități de marcă din Timișoara”, vol.III, autori profesorii universitari Pavel Petroman și Ioan Petroman. Cităm din lucrarea amintită:

„Este angajată la Liceul Economic Timișoara ca profesor de specialitate economică. Decisă să devină un bun profesor își susține gradele didactice pe care le-a promovat în condiții deosebite. Promovată ca director, distinsă cu diverse titluri și medalii („Profesor evidențiat”, „Medalia a XXX-a aniversare a RSR”), profesoara Zorica Banea Cocioban a luptat ca Liceul Economic să dobândească un loc de frunte în rândul instituțiilor de învățământ. În acest scop, și-a revăzut relațiile cu întreprinderile din Timișoara, în fond, beneficiarii absolvenților liceului, a ținut permanent legătura cu Facultatea de Științe Economice din cadrul Universității de Vest, efectuând cercetări în comun.

În cadrul liceului, a pus la punct internatul și cantina, a asigurat o bază materială corespunzătoare, realizând laboratoarele de chimie, fizică etc. A acționat consecvent pentru organizarea în cele mai bune condiții a locurilor

de practică și pentru promovarea și confecționarea mijloacelor de învățământ.

Concomitent a organizat cu pricepere activitatea metodică și de perfecționare (catedre, zile metodice, cursuri, schimburi de experiență etc.), a mobilizat cadrele didactice să se înscrie la examenele de definitivat și grade didactice. S-a preocupat de activitatea cu părinții și implicarea acestora în rezolvarea activităților educative.

A dispus de mult tact, a știut să atragă colaboratorii, familiile elevilor și unitățile economice în care elevii efectuau practica. A fost exigentă, dar nu exagerată, un manager bun, preocupată să asigure funcționarea unității, a tuturor componentelor și a fiecăruia.”

Cu o foarte bună pregătire de specialitate, mereu interesată de a studia, s-a impus la clasă și în fața colectivului didactic ca un dascăl de elită.

În anul 1990 s-a pensionat și s-a întors la casa părintească din Păuliș, unde-și regăsea întotdeauna liniștea sufletească. Cu timpul, a fost nevoită să vândă, cu mult regret, casa părintească (cu ocazia aceea a făcut o donație bisericii din Păuliș).

Cât de mult înseamnă Păulișul pentru profesoara Cocioban Zorica vorbesc cuvintele din destăinuirea făcută: „ Am în cimitirul din Păuliș un loc de veci și mă rog în fiecare seară cu gândul și sufletul la Păulișul atât de drag mie”.

SAVU GEORGE

S-a născut în 26 februarie 1949 la Păuliș, județul Arad. A fost elev al Liceului Teoretic din Lipova, pe care l-a absolvit cu Diplomă de bacalaureat în anul 1967. A urmat cursurile Facultății Aeronautice din cadrul Politehnicii București, obținând în anul 1973 diploma de inginer. Din anul 1990 este doctor al Universității Politehnice București, cu teza „Contribuția fenomenelor de condensare la studiul transsonic și supersonic al fluxurilor”.

În perioada 1973-1981 a fost inginer aerodinamist la Laboratorul de șocuri, din cadrul Institutului Aviatic București. Între anii 1981-1984 a activat ca inginer aerodinamist la Tunelul de vânt trisonic de evacuare, din cadrul Institutului Aviatic București. A rămas la acest institut până în 1996, ca cercetător științific principal la programul de la Tunelul de vânt trisonic de evacuare.

Din 1996 și în prezent este Director de programe aeriospațiale la Institutul Național de Cercetare –Dezvoltare Turbomotoare „COMOTI” din București.

Începând din anul 1997 și în prezent este Editor șef la Revista „Turbo”.

În perioada octombrie 1997-decembrie 1997 a fost profesor asociat la Colegiul Park al Universității de Stat Pennsylvania, Departamentul Inginerie Aerospațială.

Între anii 1998-2002 a fost membru al Comitetului de Avizare a doctoranzilor din cadrul Ministerului Educației și Cercetării din România.

Din anul 1998 și în prezent este Membru fondator al Societății „Marte”.

În perioada 1999-2003 a fost Vicepreședinte al Consiliului Științific de la Institutul Național de Cercetare-Dezvoltare Turbomotoare „COMOTI” București. De asemenea, a fost membru al Comitetului Tehnic de Aerodinamică aplicată al Institutului American de Aeronautică și Astronautică. (2000-2003).

În perioada 2000-2002 a fost membru al Comisiei Speciale de numire a doctorilor din cadrul Ministerului Educației și Cercetării.

Din anul 2000 și în prezent este membru al Consiliului Științific al Agenției Spațiale din România.

Din 2001 și în prezent este membru asociat al Institutului American de Aeronautică și Astronautică.

A fost membru al Comitetului de conducere a Societății FP5 „JEAN”(proiect european)2001-2004.

În perioada 2002-2008 a fost membru al Comitetului Științific al rețelei tematice „X3-NOISE”.

Între anii 2000-2002 a fost membru al Comitetului al VI-lea Internațional al viitoarelor avioane supersonice de transport.

Din 2003 și în prezent este Președintele Consiliului Științific și Vicepreședintele Consiliului de Administrație al Institutului Național „COMOTI”.

În perioada 2004-2007 a fost membru al Comitetului de conducere a Consorțiului „COJeN”, fondat de Comisia Europeană.

A fost membru în Consiliul de Administrație al Fabricii Avioane Craiova (2005-2007). Din 2005 și în prezent este membru în Comitetul Internațional al Editorilor „Jurnalul aviatic din SUA”.

În perioada 2005-2006 a fost Expert evaluator la Asociația internațională de promovare și cooperare cu oamenii de știință din noile state independente ale fostei uniuni sovietice-INTAS.

Din 2006 și în prezent este membru al Societății Americane a inginerilor mecanici, iar din 2007 și în prezent este Expert evaluator SEE.ERA.NET. (Integrarea și întărirea cercetării europene în SE Europei).

Din 2008 și în prezent este membru al Societății Regale Aeronautice a Regatului Unit al Marii Britanii și membru al Rețelei Științifice Aeronautice Europene.

Din 2009 și în prezent este membru al publicației internaționale „Buletin INCAS” București.

Domeniile de activitate ale inginerului dr. Savu George sunt următoarele:

- Teorii aerodinamice a scurgerilor subsonice și transsonice;
- Configurația aerodinamică a vehiculelor spațiale;
- Optimizarea formelor aripilor avioanelor și a traiectoriilor rachetelor hipersonice;
- Aerodinamica duzelor de scurgere cu condensare izotopică separată;
- Experimentări în studiul forțelor și momentelor avioanelor și rachetelor în fluxul subsonic, transsonic și supersonic;
- Modelarea turbulențelor dinamice;
- Dinamica și dinamica gazelor a rachetelor spațiale (Misiunea „MARTE”)

În anii 1993, 1997 și 1999 a fost nominalizat la premiul „FRANCOIS-XAVIER BAGNAULD” aerospațial.

În 1997-1998 și 2000-2001 a primit premiul „Omul Anului Internațional”, conferit de Centrul Internațional Biografic, Cambridge din Marea Britanie, iar în 1999 a primit premiul „Oameni excepționali ai secolului XX”.

A avut apariții în ziarele de profil din SUA, la rubrica „Who’s Who”.

Institutul American de Aeronautică și Astronautică i-a conferit Diploma de servicii deosebite pentru perioada 2000-2003, pentru calitatea de membru în Comitetul tehnic de aerodinamică aplicată.

În anul 2006, Academia Română îi conferă premiul „Henri Coandă”. A obținut Diploma și medalia de argint la Salonul Internațional de invenții, Geneva, 2009, pentru lucrarea „Turbina de vânt cu axă verticală”. La Salonul Internațional de invenție, Cluj-Napoca, 2010, a obținut Diploma și medalia de aur pentru lucrarea amintită anterior. De asemenea, a obținut Diploma de excelență „PROINVENT!2010 la Târgul Internațional de la București.

A participat la peste 69 de întâlniri tehnice interne și internaționale, unde a prezentat și publicat variate lucrări pe tema aerodinamicii spațiale. A publicat peste 120 de articole, cărți de specialitate, alături de nume mari din ingineria aerospațială. A realizat 12 proiecte tehnice și 141 de cercetări teoretice și experimentale

BELENIUC GRIGORE

Este născut la Păuliș, județul Arad, în 15 februarie 1953, fiind singurul copil al familiei Beleniuc Vladimir și Ecaterina. A urmat cursurile primare la școala din Păuliș, în perioada 1960-1964, apoi cele gimnaziale, la aceeași școală, între anii 1964-1968.

Studiile liceale le-a făcut la Liceul de contabilitate și merceologie agricolă din Lipova, în perioada 1968-1972, absolvind liceul ca șef de promoție.

În perioada 1972-1976, a urmat cursurile Institutului de Marină „Mircea cel Bătrân” din Constanța, instituit pe care-l absolvă, obținând specializarea inginer maritim/ locotenent marină în rezervă.

A parcurs, pe rând, toate etapele ascensiunii profesionale: Ofițer III Maritim (1976-1978), Ofițer II Maritim (1978-1980), Comandant secund (1980-1984). În 1984 a promovat examenul pentru obținerea brevetului de comandant de navă. De atunci și până în prezent deține funcția maximă – Comandant cursă lungă.

În anii de exercitare a profesiei a străbătut lumea în lung și-n lat. În Europa, a poposit în majoritatea porturilor, în toate capitalele portuare și în unele neportuare (Madrid, Sofia, Budapesta). A străbătut Africa de Nord-Est-Vest, Levant; Asia-de la Marea Roșie la Marea Barent; America de Nord și de Sud, ambele coaste, recent și Australia. În cei 35 de ani petrecuți pe ocean, a ancorat în peste 100 de țări, 60 de capitale și 150 de porturi.

CHRISTI MIHAELA AURORA

S-a născut la 13 ianuarie 1955 și este fiica lui Octavian și Ana Avrămuți. Păulișul este locul unde a copilărit și și-a desăvârșit „*cel mai formator dintre stagiile școlare, grădinița*”, după cum însăși mărturisește.

În perioada 1961 -1973 a urmat cursurile preuniversitare, finalizate cu Diploma de Bacalaureat obținută la Liceul C.D. Loga Timișoara. În perioada 1973-1977 este studenta Facultății de Filologie-Istorie, din cadrul Universității de Vest Timișoara, pe care o absolvă, devenind licențiată în limba și literatura engleză și limba și literatura franceză. După absolvire, prin repartitie guvernamentală, este încadrată profesor titular la Școala Generală nr.9, ulterior la Liceul de Arte din Reșița, până în anul 1984, revenind în anul școlar 1990-1991.

În perioada 1984-1991 este traducător principal la CCSITEH Reșița (cercetare, echipamente hidraulice), realizând traduceri din/în limbile engleză, franceză, italiană, spaniolă, cursuri de limba engleză și redactare de dicționare de specialitate și de carte.

Între anii 1996-1999 efectuează stagiul de cercetare la Handelhojscole Aarhus, Danemarca (domeniu: economia scandinavă).

Între anii 1991-2004 a fost lector/cercetător gr.III/II în învățământul universitar; titular la Universitatea de Vest Timișoara și la Universitatea Banatului Timișoara și asociat la Universitatea Tibiscus, Universitatea” Ioan

Slavici”, Universitatea Agricolă și Medicină Veterinară Timișoara, unde a predat limba engleză specializată (economie, sociologie, psihologie, agronomie...), a făcut cercetare, traducere, redactare de manuale de specialitate/carte.

În anul 2005 efectuează un stagiu postuniversitar-psihopedagogie specială-la Universitatea „Aurel Vlaicu” Arad, obținând diploma de psihopedagog în domeniul asistării copilului cu dizabilități.

A obținut premii la sesiunile de comunicări studențești(engleză, estetică, interpretare instrumentală-pian) și premii literare: pentru debut în poezie, pentru roman, pentru traducere. Este deținătoare a Diplomei PR-Officer, urmare a unui curs româno-olandez, proForma/TVRT.

De asemenea, a realizat cercetare prospectivă în domeniul integrării copilului nevăzător: reactivarea metodei V. Hauy, în condițiile tehnologiilor moderne, actuale și viitoare; premieră mondială: partitura tactilă.

În perioada 2004-2009 a fost profesor preuniversitar gradul didactic I (limba engleză, creativitate, arte plastice) la Școala Generală nr.5, Liceul Teoretic „Iris”, CSEI C-tin. Pufan; toate în Timișoara. Printre activitățile și responsabilitățile principale deținute în această perioadă se regăseau: predarea limbii, literaturii și culturii engleze, dezvoltarea de tehnici și metodologii pentru asistarea copilului cu diverse dizabilități simple ori asociate., susținere de cursuri menite să sporească creativitatea copiilor etc.

Începând cu 2007 și în prezent este masterand MRU, Facultatea de Psihologie a Universității Tibiscus din Timișoara, iar în perioada 2007-2009 a susținut masteratul în Studii Britanice și Americane, Traductologie la Universitatea de Vest Timișoara, cu disertația- Strategii de traducere, „Apolodor” de Gellu Naum.

Din 2009 până în prezent este prospector al Institutului Român de Studii și Cercetări Avansate (IRSCA) – Gifted Education, specializare în domeniul educației pentru excelența copilului cu dizabilități senzoriale. În această calitate a desfășurat activități de prospectare/sprijinire a talentelor, cercetare în domeniu, organizare de seminarii de profil.

Este un excelent educator muzical, cu studii private diverse, dar și la Universitatea Tibiscus-Timișoara, Facultatea de Muzică, secția jazz). De asemenea, are aptitudini și competențe de regie film (ex. „Viața în culori”-film didactic, 2007).

Lista principalelor lucrări publicate conține traduceri din limba română în diverse, traduceri din limba franceză (ex. André Santini- „Acești imbecili care ne guvernează”, Editura Amarcord, Timișoara, 1999; Gérard Badou-

„Istории secrete ale psihanalizei”, Editura Amarcord, Timișoara, 1999), lucrări didactice, comunicări publicate (ex. „Conceptul de stat-națiune; aspecte economice”, în „Restructurarea Uniunii Europene”, Editura Eurobit, Timișoara, 1997).

A efectuat traduceri pentru reviste SF și subtitrări filme (circa 50, traduceri în limba engleză, pentru concursuri internaționale) la RTV-Timișoara.

Din 26 februarie 2010 este pensionară. Activează în continuare ca prospector IRSCA-Gifted Education. În primăvara acestui an, s-a organizat o întâlnire cordială între autoritățile locale și profesorii Păulișului cu Doamna M. A. Christi, de această dată în calitate de consătean. Rezultatul întâlnirii a fost decizia comună de a organiza, în premieră națională, un punct de lucru al IRSCA-Gifted Education la Păuliș, printr-un parteneriat de principiu urmat de proiecte punctuale dedicate dezvoltării creativității copiilor Păulișului ori sprijinind proiecte generale IRSCA.

COL. MARCEL LUCACIU

S-a născut pe pământ arădean, la Birchiș, unde părinții săi au primit prima repartiție ca dascăli, dar a copilărit în Păuliș unde aceștia s-au stabilit ulterior. După absolvirea școlii generale în localitate, a optat pentru o carieră militară, urmând cursurile Liceului Militar „Ștefan cel Mare” din Câmpulung Moldovenesc iar ulterior pe cele ale Școlii Militare de Artilerie Antiaeriană și Radiolocație de la Brașov pe care a absolvit-o în anul 1980.

A servit ca ofițer în mai multe unități militare din Timișoara, Sânicolaul Mare și Arad iar în anul 1987 și-a schimbat specialitatea militară prin transferul la apărarea civilă. În noul loc de muncă a îndeplinit funcții de execuție și comandă. În anul 2004, prin unificarea protecției civile cu pompierii militari, în urma susținerii examenului de promovare a fost numit inspector șef al Inspectoratului pentru Situații de Urgență „Vasile Goldiș” al Județului Arad, funcție pe care a îndeplinit-o până în anul 2008. În funcția deținută a avut răspunderea planificării și implementării măsurilor de asigurare a protecției populației și bunurilor materiale împotriva efectelor dezastrelor, a asigurat capacitatea operativă de răspuns a uneia dintre cele mai solicitate instituții – pompierii, și a contribuit la dezvoltarea acesteia prin înființarea SMURD (Serviciul Mobil de Urgență, Resuscitare și Descarcerare) și a unor noi unități. În poziția deținută a participat la conducerea și coordonarea nemijlocită a acțiunilor de intervenție cauzate

de inundațiile, alunecările de teren, accidentele chimice, tehnologice și alte dezastre care au afectat județul.

Col. Lucaciu Marcel a fost reprezentantul Ministerului Administrației și Internelor în cadrul Înalțului Comitet pentru Planificarea Urgențelor Civile din cadrul NATO, asigurând coordonarea participării a opt ministere care activează în diverse domenii de planificare. A îndeplinit atribuțiile acestei funcții în cadrul Delegației Permanente a României la NATO începând cu anul 2008.

A absolvit cursurile Academiei de Studii Economice din București (Facultatea de Planificare și Cibernetică Economică – specializarea informatică), are un master în drept european (în domeniul politicilor de europene de securitate și apărare), a absolvit mai multe cursuri post universitare și cursuri de specialitate în domeniul asistenței umanitare internaționale în Suedia, Germania, Ungaria și Croația. În anul 2004 a absolvit cursurile Centrului European de Studii Strategice „George Marshall” din Germania, iar în anul 2009 pe cel de expert european în asistență internațională. A participat la exerciții de protecție civilă cu participare internațională, care au avut loc în România, Islanda și Ungaria. Din anul 1988 este membru al Societății Naționale de Cruce Roșie, îndeplinind în momentul de față funcția de vicepreședinte al Comitetului Național al acestei organizații.

În anul 2011 col. Marcel Lucaciu a fost numit în funcția de Inspector General al Inspectoratului General pentru situații de Urgență, funcție pe care o deține și în prezent. Din această poziție a contribuit la creșterea nivelului de eficiență a unei instituții care deține locul I în încrederea cetățenilor precum și la modernizarea acesteia din punct de vedere conceptual, structural și procedural.

A fost membru al echipei de volei CFR Arad aducându-și contribuția la promovarea acesteia în divizia B. Locuiește în Arad, este căsătorit și are doi copii – un băiat și o fată.

LUPȘASCA NICOLAE RADU

S-a născut la 27 mai 1962, fiind unicul copil al familiei Lupșasca Vasile și Lucia. După absolvirea cursurilor gimnaziale, a urmat liceul, pe care l-a absolvit în iunie 1980. În perioada 1980-1986 a fost studentul Facultății de Medicină din Timișoara, în septembrie 1986 obținând Diploma de Doctor în Medicină. Următorii 3 ani este medic rezident la spitalele de pe lângă Facultatea de Medicină din Timișoara. În aceeași perioadă este medic asistent la Spitalul Județean Arad, secția chirurgie generală.

În anul 1990 pleacă în Franța, unde se specializează în chirurgie urologică la Facultatea de Medicină din Montpellier (1990-1995). Între anii 1991-1997 obține Diplome universitare în diverse specializări la Facultățile de Medicină din Montpellier-Nîmes și Paris.

Titluri medicale deținute în perioada 1995-2002: medic specialist în chirurgie urologică- București, octombrie 2005; asistent specialist chirurgie urologică – C.H. de GAP, decembrie 1995; rezident-urolog I-C.H.P.G. de Monaco, noiembrie 1996-1998; urolog-asociat-C.H.U. de Nice, 1998; urolog-asociat- centrele spitalicești C.H. de Vitry le Francois și Châlons en Champagne, 1998-1999; asistent practicant chirurgie urologică la centrele spitalicești menționate anterior, începând din 1999; la aceleași centre spitalicești este practicant cu titlu provizoriu la chirurgie urologică, 2000-2001; practicant plin la chirurgie urologică- chirurg cu titlu probatoriu, începând cu 1 iulie 2001, iar în 2002 a devenit practicant plin în chirurgie urologică-chirurg titular.

Menționăm alte titluri universitare și științifice deținute în perioada 2000-2009:

- Membru asociat la Asociația Franceză de Urologie- noiembrie 2000;
- Certificat de formare profesională/atestat „Coelioscopie în Urologie- Universitatea „Louis Pasteur” din Strasbourg-iunie 2001;
- Certificat de formare profesională- Tehnici de chirurgie digestivă laparoscopică, Strasbourg, aprilie, 2001;
- Diplomă interuniversitară de Chirurgie endoscopică în urologie și în uroginecologie, Creteil-Paris, decembrie, 2003;
- Diplomă interuniversitară de Onco-Urologie: Universitățile: Reims, Dijon, Besancon, Nancy și Strasbourg, 2004-2006;
- Certificat: neuro-urologie, Școala Europeană de Urologie, Stockholm, 20 martie 2009;

A publicat” în Jurnalul de oncologie clinică” precum și în alte reviste și cărți de specialitate, însumând 19 publicații.

A participat la Reuniuni ale Societății de Urologie de la Avignon, Nîmes, Marseille, Monaco, Cannes, la comunicări științifice din cadrul diverselor Întâlniri medico-chirurgicale din cadrul Centrului spitalicesc Châlons en Champagne și Universităților Creteil și Clermont- Ferrand.

În perioada 1991-2009 a participat la nu mai puțin de 74 de congrese pe teme de urologie, congrese susținute la Paris, Montpellier, Avignon, Nîmes, Marseille, Cannes, San Diego, Nice, Dallas, Amsterdam, Bruxelles, Geneva,

Berlin, Birmingham, Dublin, Hamburg, San Francisco, Londra, Istanbul,, Toulouse, Budapesta, Stockholm.

CRISTIAN STAI

Fiul lui Vioara și Gheorghe Staii, s-a născut la Lipova, județul Arad la data de 6 Ianuarie 1974 și a locuit în Sâmbăteni până la vârsta de 18 ani.

În perioada 1980-1988 a urmat cursurile Școlii Generale cu clasele I-VIII Sâmbăteni, iar apoi Liceul Moise Nicoară (fost Ioan Slavici) din Arad. După absolvire, între anii 1992-1996 studiază la Facultatea de Fizică din cadrul Universității din Timișoara, unde a beneficiat de un an de specializare la Universitatea Joseph Fourier (Grenoble, Franta), cu o bursă Tempus (1996-1997).

După terminarea facultății a urmat un Master în *Fizica particulelor elementare* la Universitatea din București, după care a lucrat ca fizician în cadrul Institutului Național de Fizică și Inginerie Nucleară din București.

În anul 2000 se mută în USA unde a obținut un doctorat în fizică la University of Pennsylvania (Philadelphia). După doctorat a urmat specializări post-doctorale la universitățile Princeton și University of Wisconsin - Madison.

Din 2009 este profesor de fizică la Tufts University în Boston, USA. Interesele actuale de cercetare sunt în fizica materiei condensate, biofizică, nanotehnologie și teoria cuantică a câmpurilor.

Este autorul unei invenții patentate în USA: *“Folosirea nanotuburilor de carbon funcționalizate cu bio-polimeri pentru detecția substanțelor chimice”*.

A avut o serie de comunicări științifice prezentate în cadrul unor conferințe internaționale și naționale.

A obținut mai multe PREMII ȘI DISTINCȚII dintre care menționăm: - *premiu pentru pedagogia și metodică predării fizicii* de la University of Pennsylvania și de la Asociația Americană de Psihologie, - *granturi de cercetare* din partea Fundației Naționale de Știință (NSF) și a Institutului Național de Sanatate (NIH) al USA.

Are mai multe publicații PUBLICAȚII dintre care câteva mai reprezentative sunt:

- C. Staii , M. Radosavljevic, and A. T. Johnson, *“Microscopie de forță atomică a dispozitivelor cuantice bazate pe nanotuburi de carbon”* , capitol publicat în *“Microscopia de forță atomică: fenomene electrice și electromechanice la scară de 1 nanometru*, (ed. S. Kalinin, A. Gruverman, pp. 423-439, Springer, 2007).

- C. Staii, C. Viesselmann, J. Ballweg, L. Shi, G-y. Liu, J.C. Williams, E.W. Dent, S. Coppersmith, M.A. Eriksson, “*Poziționarea și ghidarea neuronilor pe suprafețe din Au, prin asamblarea proteinelor cu ajutorul microscopului de forță atomică*” *Biomaterials* 30, 3397-3404 (2009).

- Staii, D.W. Wood, and G. Scoles, “*Verificarea activității biochimice a proteinelor imobilizate pe suprafețe de Au*” *J. Am. Chem. Soc.* 130, 640-646 (2008).

- C. Staii, M. Chen, A. Gelperin, and A. T. Johnson, “*Nanotuburi de carbon funcționalizate cu ADN pentru detecția substanțelor chimice*” *Nano Letters* 5, 1774-1778 (2005).

Este afiliat profesional la mai multe societăți și asociații ca: - Membru al Societății Americane de Fizică, - Membru al Societății de Biofizică, - Membru al Societății de Cercetări a Materialelor, - Membru al Asociației Americane a Profesorilor de Fizică, - Membru al Asociației Americane pentru Avansarea Științei.

Deși are o bogată activitate didactică universitară și de cercetare, Cristian Staii este foarte modest și un familist convins. Este căsătorit cu o fostă colegă de liceu din Arad (Anca Mateevici) și au doi copii: Sophie Maria (născută în 2006) și Michael Octavian (născut în 2009). Petrece mult timp cu familia, este interesat în folosirea educațională a jocurilor “board games” pentru copii (exemple: Șah, Go, Scrabble etc. - în general jocuri care nu includ calculatorul).

Ca interese, în afara fizicii: - Își face timp să schieze iarna și încă urmărește fotbalul european, ceea ce nu este foarte ușor de realizat în USA.

Pentru mai multe informații puteți accesa Website: <https://wikis.uit.tufts.edu/confluence/display/CristianStaiiTuftsUniversity/Home>

ADRIAN STAI

Fiul lui Vioara și Gheorghe Staii, s-a născut la Lipova, județul Arad, pe 12 noiembrie 1975 și a copilărit în Sâmbăteni.

În perioada 1982-1990 urmează cursurile Școlii Generale cu Clasele I-VIII din Sâmbăteni, județul Arad, apoi între 1990 și 1994 Liceul Teoretic Moise Nicoară din Arad pe care îl încheie în 1994 ca șef de promoție.

Între 1994-1998 studiază la Facultatea de Jurnalism și Științele Comunicării din cadrul Universității București, unde se distinge ca șef de promoție pe ansamblul celor patru ani de studiu. În 1996 aderă la Societatea Ziariștilor din România. În paralel cu studiile lucrează ca traducător (pentru Ministerul Industriilor, Universitatea din Montréal, Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare, etc.).

La terminarea facultății în 1998 beneficiază de o bursă de excelență oferită de Ministerul Educației din România și pleacă să studieze în străinătate. În 1999 obține diploma de Master în *Comunicare și media* la Universitatea Stendhal din Grenoble, Franța.

Între 1999-2003 își realizează doctoratul în cadrul aceleiași universități beneficiind de o bursă de merit oferită de către Ministerul Cercetării din Franța. În aceeași perioadă începe să predea la Universitatea Pierre Mendès France din Grenoble, unde ocupă între 2002-2004 postul de atașat de învățământ și cercetare.

În 2003 obține titlul de Doctor în Științele informației și ale comunicării la Universitatea Stendhal din Grenoble, primind distincția cea mai înaltă – *très honorable avec félicitations*.

Din 2004 este Conferențiar universitar doctor la Universitatea de Științe Sociale Pierre Mendès France din Grenoble unde este responsabilul diplomei de licență *Comunicare vizuală*. În paralel cu activitatea de învățământ își desfășoară activitatea de cercetare în cadrul laboratorului GRESEC de la Universitatea Stendhal din Grenoble, ca membru al comitetului de conducere și responsabil al axei de cercetare *Insertia socială a tehnicilor de informare și comunicare*. Printre domeniile sale de expertiză se numără sociologia tehnicii, mass media, PR, managementul informației, etc.

De-a lungul carierei a desfășurat o bogată activitate universitară care s-a concretizat în numeroase publicații științifice (26 de articole, capitole de carte, rapoarte de cercetare și comunicări științifice în cadrul unor conferințe internaționale organizate de universități din Anglia, Canada, Elveția, Finlanda, Franța, Spania, etc.), traduceri de carte (3 lucrări publicate la editura Polirom), participări ca membru în comitetul științific al unor conferințe internaționale precum și participarea la programe de cercetare naționale și internaționale.

Căsătorit din 2009, împărtășește cu soția Aida aceeași pasiune pentru călătorii, literatură, și artă modernă. Își împarte timpul între Grenoble și Paris unde locuiește o parte a anului și se întoarce cu drag oricând are posibilitatea în satul natal, Sâmbăteni.

Pentru mai multe informații puteți accesa Website:

<http://w3.u-grenoble3.fr/gresec/membres/staii.htm>

<http://gresec.u-grenoble3.fr/version-francaise/membres/enseignants-chercheurs/staii-adrian-21942.kjsp>

BĂȚĂLĂREAN TRAIAN

Este născut la Păuliș, județul Arad, în 4 aprilie 1963, fiul lui Ioan și Paraschiva Bățălărean. A absolvit Școala Generală Păuliș și recunoaște cu sinceritate că domnul învățător Maxim Lucaciu și doamna profesoară de limba franceză Iuliana Iankai au fost dascălii care l-au marcat.

A urmat cursurile Liceului Sanitar din Arad în perioada 1978-1981. După satisfacerea serviciului militar cu termen redus, la Iași, urmează cursurile Facultății de Medicină din Timișoara, în perioada 1982-1988. Perioada de stagiatură o desfășoară la Iași, din toamna anului 1988 până în 19 decembrie 1989. Mărturisește faptul că cele mai intense zile din viața socială de tinerețe au fost acelea trăite pe străzile Timișoarei, din 20 decembrie 1989 până în 6 ianuarie 1990.

În primăvara anului 1990 decide să plece în Franța, la Montpellier. Dorind să se perfecționeze în domeniul medical, în septembrie 1990 se înscrie la cursurile Facultății de Medicină de la Montpellier, pe care o absolvă în iunie 1993. Începând din acel an și până astăzi a ocupat diverse posturi în industria farmaceutică, în sudul Franței.

Din anul 1997 este medic formator pentru Laboratorul japonez Takeda, efectuând frecvente deplasări atât în Franța cât și în Europa și America de Nord.

Om generos și cu suflet mare, medicul Traian Bățălărean s-a implicat, începând din 1990 și până în 2006, în multiple acțiuni umanitare în sprijinul caselor de copii din Arad, Săvârșin, Șiria și Ineu. Acțiunea cea mai importantă și de lungă durată a constituit-o fondarea Asociației „Copiii Pământului” și crearea Casei familiale de la Zădăreni, județul Arad, cu sprijinul Asociației franceze „Enfants de la Terre”, a lui Marie-Claire și Yannick Noah. Această structură familială a funcționat din anul 1993 până în anul 2006 și a găzduit peste 20 de copii de la „Leagănul” din Arad.

7.3 Biserica Ortodoxă Păuliș - lăcaș secular de spiritualitate românească

În viața satului românesc, spiritualitatea a fost reprezentată de două instituții: biserica și școala, care au conlucrat strâns pe tot parcursul secolului al XIX-lea și în primele decenii ale secolului al XX-lea, având drept țel

progresul cultural al comunității în mijlocul căreia își desfășurau activitatea. Se presupune că primul lăcaș de cult creștin din Păuliș ar fi fost o biserică de lemn, deoarece în anul 1530 este menționat pe o veche carte de cult preotul Mircea din Păuliș. Existând un preot, exista cu certitudine și o biserică.⁸⁹

În Conscripția din 1755 a episcopului Sinesie Jivanovici, este menționată existența la Păuliș a unei vechi biserici de lemn, cu hramul „Sfântul Nicolae”. În conscripția amintită sunt menționați la Păuliș preoții Nicolae și Radu. Păulișul avea un număr de 118 case și aparținea protopopiatului Arad.⁹⁰

Deoarece biserica din lemn era degradată de intemperii, credincioșii au solicitat în anul 1779 aprobarea pentru construirea unei noi biserici. Aprobarea au primit-o în 1780, când a și început construcția actualei biserici de piatră.⁹¹

La începutul secolului al XVIII-lea, Păulișul se regăsea printre localitățile arădene în care a fost semnalată prezența comercianților greci. Aceștia aveau nevoie de clădiri monumentale, care să impresioneze și să impună legea lor ortodoxă. Ca urmare, comercianții greci, stabiliți în Păuliș, au sprijinit financiar comunitatea locală pentru ridicarea bisericii de piatră, biserică a cărei construcție s-a finalizat în anul 1783. Noua biserică are hramul celei vechi, adică „Sfântul Ierarh Nicolae”.⁹²

Biserica este un edificiu monumental, al cărei stil arhitectonic este baroc-vienez. Are o formă bazilică, cu părțile componente: pronaos, naos și altar. Iconostasul a fost făcut din bucăți la Viena. A fost montat în aceeași perioadă cu construcția bisericii. Numele pictorului care a pictat iconostasul este Iosif Matei. Pe icoana Sfântului Ierarh Nicolae se află semnătura pictorului amintit.

Păulișenii, oameni harnici și credincioși, au participat în număr mare la construirea lăcașului de cult. Nu se cunoaște, însă, anul sfințirii bisericii.

De-a lungul vremii, biserica a suferit transformări, care au vizat refacerea acoperișului, extinderea, consolidarea și renovarea acesteia.

Alți preoți, menționați în documentele vremii, ca slujind în parohia Păuliș, au fost: Popa Jivco (1660), Popa Gligor (1752), Popa Ianoș (1752). În

⁸⁹ F.Dudaș – *Memoria vechilor cărți românești*-Oradea, 1990,p.115

⁹⁰ P.Vesa – *Episcopia Aradului.Istorie.Cultură.Mentalități (1706-1918)*-Presă Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2006, p.700

⁹¹ Idem- *Bisericile de mir arădene între tradiție și modernitate*-Editura Mirador, Arad, 2000, p.155, 156

⁹² Ibidem- p.33

anul 1755, slujeau în biserica ortodoxă din Păuliș 2 preoți: Nicolae Popovici și Radu Uroșev, pe acesta din urmă îl găsim menționat și în anul 1767. În același an sunt consemnați în documentele vremii încă 2 preoți: Condrat Urzică și Sava Tobescu.

În anul 1791 sunt amintiți preoții Filimon Alexeevici și Avram Putici, iar în anul 1829 slujea bătrânul preot Iacov Putici .⁹³

Preparandia din Arad, organizată conform proiectelor prezentate Curții de la Viena în 1811 de către Uroș Nestorovici, în calitate de inspector suprem al școlilor ortodoxe, devine principala instituție de pregătire a dascălilor și viitorilor preoți din Arad, Banat și Bihor.

Cei care doreau să intre în rândul clerului doar cu școala preparandială, erau obligați, ca după hirotonire, să urmeze cursurile clericale. Atunci când bătrânul preot Iacov Putici, care slujea în Păuliș în 1829, cerea de capelan (ajutor de preot) pe fiul său Teodor, absolvent de școală trivială, gimnaziu și cursuri preparandiale, cunoscător a cinci limbi (română, sârbă, maghiară, latină, germană) i se acceptă doar diaconia, cu condiția să urmeze ulterior și cursurile clericale. Le-a absolvit în anul școlar 1833-1834.⁹⁴

Atât în secolul al XVIII-lea cât și în cel următor se înregistrau o serie de abuzuri privitor la intrarea în cler, deoarece nu întotdeauna se făceau în modul cel mai corect.

În anul 1832, 26 de studenți teologi, cărora li s-a alăturat profesorul de teologie Gherasim Raț și profesorul Gavriil Giulani, protestau pentru faptul că învățătorii Maxim Petrovici din Păuliș și Nicolae Bistriian din Otlaca (Grăniceri), deși nu au absolvit cursurile clericale, au fost primiți în cler.⁹⁵ În secolul al XIX-lea, politica unionistă a făcut ravagii în rândul ortodoxiei. Cum preoții și episcopii ortodocși erau „legați la mâini” și „nu aveau nici o putere în fața prozelitismului catolic, biserica unită cu Roma câștiga tot mai mulți adepți.”⁹⁶

Propaganda unionistă a ajuns și la Păuliș, însă fără nici un rezultat. În aprilie 1834, preotul unit Eutimie Popovici din Julița a venit la Păuliș în scop misionar. Preteasa preotului din Păuliș, Zinovie Popovici (1834, 1871), fiul lui Eutimie Popovici, a informat episcopia.⁹⁷

⁹³ P.Vesa – op. cit., p.646

⁹⁴ P.Vesa-*Episcopii Aradului 1706-2006*-Editura Gutenberg Univers, Arad, 2007, p.247

⁹⁵ P.Vesa –*op.cit.*,256,257

⁹⁶ Gh.Ciuhandu-*Episcopii Samuil Vulcan și Gherasim Raț*-Editura Diecezana, Arad,1935, p.9

⁹⁷ Ibidem –p.115

În anul 1838, la Păuliș era hirotonit diaconul Nicolae Popovici, care era și învățător în sat. Pentru meritele sale a fost promovat, în același an, paroh în Bârzava.⁹⁸

În 1839 sunt menționați ca preoți în Păuliș Vasile Popovici și Nicolae Putici, pe acesta regăsindu-l și în anul 1861.

Profesorul arădean Alexandru Gavra făcea, în anul 1842, pledoarie pentru înființarea de biblioteci pe lângă toate bisericile. Pentru sporirea fondului de carte, recomanda ca „din venitul comunității să se câștige tot felul de cărți, prin care mod fieștecare preot și dascăl cât de sărăcuț, fără de însărcinarea familiei sale, ar putea a se face părtaș din sfintele științe”.⁹⁹ Cu timpul numărul bibliotecilor parohiale a crescut, ele constituind factor de largire a orizontului cultural al enoriașilor.

Demn de menționat este faptul că Zenovie Givulescu și Nicolae Putici din Păuliș s-au numărat printre preoții care apreciau funcția educativă a istoriei. Ei au achiziționat cartea „Istoria vest și ost a românilor” a lui Dimitrie Constantini. De o mare popularizare s-a bucurat cartea „Istoria bisericească” a lui Nicolae Tincu-Velia, tipărită la Sibiu în anul 1865, carte ce a fost cumpărată și de către preoții Zenovie Givulescu și Augustin Putici din Păuliș.¹⁰⁰

În toamna anului 1849, preotul Zenobie Pop din Păuliș solicita ca cele două parohii să fie împărțite între el și colegul său. Astfel că, episcopul Gherasim Raț a trimis pe protopopul Ioan Raț să stabilească „parohiile de acolo întru atinșii preoți cu privire la starea de avere a poporenilor după dreptate” să le împartă. La 17 ianuarie 1850, protopopul Ioan Raț anunța Consistoriul eparhial că a fost la fața locului unde a împărțit parohia „întru preoții de acolo, după starea averii cu care împărți pe amândoi preoții și au fost îndestulați.”¹⁰¹

În jurul anului 1852, cele mai mari parohii din protopopiatul Arad erau cele din Câmpia Aradului și din zona de contact cu Podgoria Aradului: Cicir, Mândruloc, Sâmbăteni, Păuliș, cu populație cuprinsă între 1000-2500 locuitori ortodocși.

Documentele bisericești pe anul 1871 consemnează ca preot pe Demetrie Pauca, alături de care slujea capelanul Zamfir Câmpan.

⁹⁸ Ibidem –p.273

⁹⁹ P. Vesa, op.cit, p.365

¹⁰⁰ Ibidem, p.388,389

¹⁰¹ P.Vesa-op. cit. p.208

Din „Arătarea tabelară despre rezultatul manipulării și administrării averii bisericești în anul 1873” aflăm că veniturile rămase din anul 1872 reprezentau 69 coroane și 11 fileri, iar la finele anului 1873 veniturile erau de 86 coroane și 163 fileri. Zamfir Conopan era preot și președinte al comitetului parohial, Demetriu Rafila-învățător și notarul sinodului parohial, iar Constantin Savu era episcop.¹⁰²

În protocolul ședinței extraordinare din 28 martie 1876 a sinodului parohial, al cărui președinte era preotul Zamfir Conopan, iar notarul sinodului a fost învățătorul Demetriu Rafila, este consemnat faptul că „de mai mulți ani, în mai multe rânduri, s-au ținut consultări cu comitetul și sinodul parohial pentru renovarea bisericii, dar s-a amânat din cauza timpului nefavorabil; prin această amânare, „biserica a devenit tot mai slabă, mai gata a se ruina”. Se impunea, fără întârziere, renovarea bisericii. Pentru această lucrare, biserica dispunea de 6 000 florini, „care afară de 350 florini, toți erau incasabili, iar pentru renovarea bisericii era nevoie de 4000 florini.”

După consultarea unanimă, s-a decis renovarea bisericii, președintele și notarul sinodului parohial urmând să se ocupe de înaintarea protocolului spre aprobare Consistoriului arădean și episcopului Ioan Meșianu.¹⁰³

În anul 1880 este menționat preotul Dimitrie Panea, care solicita Episcopului de Arad, Ioan Meșianu, investirea cu singhelie arhierescă și înaintat ca paroh în Păuliș.¹⁰⁴

La aproximativ un secol de la zidire, biserica a fost extinsă în lungime, adăugându-se partea destinată femeilor care participau la slujba religioasă. În aceeași perioadă, a fost construit și turnul de piatră al bisericii.

În perioada 1879-1883, preot și președinte al comitetului parohial Păuliș era preotul Zamfir Conopan, iar notarul comitetului parohial era Georgiu Barabașiu.¹⁰⁵

O perioadă îndelungată (1861-1916) a slujit la altarul bisericii din Păuliș preotul Zamfir Conopan, care a fost sfințit ca preot de către episcopul Procopie Ivacievici, în anul 1861. A primit de la episcopul Iosif Goldiș

¹⁰² Ibidem, filele 2,3

¹⁰³ Arhiva Bisericii Ortodoxe Păuliș– *Probleme de cult pe anii 1874-1878*-Dosar nr.3, Vol.V, fila 20

¹⁰⁴ Idem-*Probleme de cult 1879-1883*-Dosar nr. 4, fila 40

¹⁰⁵ Idem –*Probleme de cult pe anii 1879-1883*-Dosar 3, fila 27

¹⁰⁶ Arhiva Bisericii Ortodoxe Păuliș– *Conscrierea preoțimii din comuna bisericească greco-ortodoxă română Păuliș, protopopiatul Radna, pe anul 1905*

„singhelie” adică *mărturie documentară că cel trimis de ierarhul său să păstorească credincioșii unei parohii este preot cucernic, învățat, hirotonit și legal instituit*. Preotul Zamfir Conopan a absolvit 4 clase și Preparandia. Era văduv și avea 2 copii.¹⁰⁶

Preotul Zamfir Conopan a slujit vreme de 3 ani la biserica din satul Conop. La finele anului 1916, parohia Păuliș a fost declarată vacantă.¹⁰⁷

Din 30 ianuarie 1902, Cornel Popescu este „ales și aprobat de Consistoriul Diecezan ca paroh în comuna bisericească Păuliș”, cu mențiunea că „Poporul a primit cu o vie bucurie pa alesul lor paroh”.¹⁰⁸ Preotul Cornel Popescu a absolvit clasele gimnaziale și examenul de maturitate în anul școlar 1894/1895 la Beiuș. A urmat trei cursuri teologice (1895/1896, 1896/1897, 1897/1898) în Arad. S-a căsătorit în Păuliș cu Olga Mateaș.¹⁰⁹

Înainte de a fi numit preot în Păuliș, pentru o scurtă perioadă, Cornel Popescu se afla printre cei care administrau tipografia „Diecezana”.¹¹⁰

Conform datelor statistice sumare din parohia Păulișul Vechi pe anul 1902, biserica valora 17 900 coroane, iar pământul (74 iugăre) acesteia se ridica la suma de 11.600 coroane. Mobilierul bisericesc valora 1.302 coroane și 120 fileri, iar fondul bisericesc însemna 966 coroane și 24 fileri.¹¹¹

Din „Conscrierea preoțimii și a poporului din comuna bisericească Păuliș pe anul 1902” cunoaștem faptul că în acel an numărul sufletelor era 2 143, din care 1076 bărbați și 1067 femei. S-au botezat 56 , au murit 33 și s-au cununat în biserică 20.¹¹²

Prin Ordinul nr.4494 din 1905, Consistoriul Diecezan a dispus ca Oficiul parohial II din Păuliș să-l predea preotului Cornel Popescu. Din cererea adresată Episcopului Aradului, Ioan I. Papp, cu rugămintea de a i se elibera un certificat pentru scutirea de la serviciul militar activ, aflăm că preotul Cornel Popescu s-a născut la 2 noiembrie 1875, în comuna Aciua din comitatul Arad și a fost sfințit ca preot la 20 ianuarie 1902 de către episcopul Iosif Goldiș, de la care avea și „singhelia”.¹¹³

¹⁰⁷ Idem- *Probleme de cult 1916*-Dosar nr.58, fila 7

¹⁰⁸ Idem – *Probleme de cult pe anul 1902-1903*fila 5

¹⁰⁹ Idem – *Probleme de cult pe anul1918/1919*-dosar nr.63,fila 174

¹¹⁰ P. Vesa – *op.cit.*-p.354, 355

¹¹¹ Arhiva Bisericii Ortodoxe Păuliș- *Probleme de cult pe anii 1902-1904*-Dosar 25, Vol.III, fila 3

¹¹² Ibidem , fila 42

¹¹³ Idem – *Probleme de cult pe anul 1905-1906*-dosar nr.32, vol.II, filele 40, 41

Dorința credincioșilor de a deveni binefăcători ai lăcașului de cult s-a manifestat dintotdeauna. În decursul timpului, Biserica Ortodoxă din Păuliș s-a îmbogățit prin numeroase danii (dăruiri), expresii ale pietății creștine.

Redăm mai jos dăruirile, făcute pe seama Sfintei Biserici din Păuliș, între anii 1903-1912.¹¹⁴

Numele binefăcătorului	Obiectul dăruit	Valoare (coroane)	Anul
văd. Ecaterina Caracioni Dronca	Un măsar	2	1903
Roza Sav și Saveta Rudău	2 ștergare	2	1903
Ana Brădean și Sofia Crișan	1 stihar, măsar și acoperământ	19	1903
Ioan și Livia Mladin	Aurirea a 5 răpizi și o cruce	10	1904
Saveta Rudău și Maria Ian Savu	2 mă sare	9	1904
văd. Ecaterina Caracioni Dronca	Acoperământ pe tetrapod	15	1904
Maria Ardelean n. Rudău	2 stihare mici	4	1904
Vilma Junc Bantilovici	2 stihare mici	1	1904
Văsălie Barna	2 candel	18	1904
Ioan și Livia Mladin	2 sfeșnice de argint	50	1904
Petru Jucu	O toacă de lemn	1	1904
cpt. Bela Nyári	Un sfeșnic	40	1905
văd. Gafia Crișan	Un rând ornate negre	60	1905
Ana Brădean (a lui Cucu)	Un stihar	2	1905
Floriță Sav (a lui Jurj)	3 ștergare	2	1905
Dăruiri renovare biserică (colectați în comună)		21	1905
Dăruiri renovare biserică (colectați în comună)		106	
		40 fileri	1906
Aurica Mladin	A colectat din comună	132	1906
Maria Ardelean	1 măsar	4	1907
Marta Petic	Un acoperământ	3	1907
Elena Zarie	Un acoperământ la mir	5	1907
Saveta Micu	1 ștergar	1	1907
Nicolae Ianota (cantor)	Donație	14	1907
Dăruiri renovare biserică (colectați în comună)		55	1907
văd. Ecaterina Caracioni Dronca	O cruce	8	1908
văd. Maria Șurevici	Donație	12	1908
Dăruiri renovare biserică (colectați în comună)		15	1908
Nina Pernevan	Tămâie și cărbuni pentru 2 ani	18	1908
Todor Pernevan	O poartă pentru morminți (cimitir)	16	1908
Nina Pernevan	Tămâie și cărbuni	10	1909
Carol Bisztricky	Un policandru	180	1909
Marta Șaran	Un măsar mic	5	1909
Iosif Ianota	Un apostol	12	1909

¹¹⁴ Idem- *Probleme de cult, anii 1902-1904*-dosar nr.25, vol.III, fila 98

Ședințele comitetului parohial aveau loc în localul Școlii de băieți din Păuliș. În anul 1905, membrii comitetului parohial erau: preot Zamfir Conopan, preot și conducător al oficiului parohial, Cornel Popescu, învățătorii George Stoian și Traian Givulescu, care era și notarul comitetului parohial, Petru Ioțica, Rista Lupuțiu, Zamfir Vărășeț, George Ardelean, Iosif Brădean, Ioan Șiclovan, Ilie Bogar, Teodor Simtion, Dimitrie Crișan, Isaila Ioțica, Simeon Barbă și Nicolae Sav.¹¹⁵

Din protocolul luat în ședința comitetului parohial greco-ortodox român din Păuliș, la 31 iulie/3 august 1905 aflăm că se impunea repararea clopotului mare și renovarea iconostasului bisericii. Alături de membrii comitetului parohial au participat preoții Zamfir Conopan și Cornel Popescu precum și Petru Ioțica, președintele comitetului parohial din acel an.¹¹⁶

În anul 1905 s-a refăcut iconostasul bisericii. În acest scop, s-a încheiat un Contract între comuna bisericească greco-ortodoxă română Păuliș și sculptorul și auritorul IOSIM IULIUS BOSIOC din Berliște (Banat), pentru efectuarea următoarelor lucrări:

¹¹⁵ Idem-*Protocolul ședințelor comitetului parohial greco-ortodox român Păuliș începând cu 31 iulie/13 august 1905*, fila 1

¹¹⁶ Idem- *Probleme de cult pe anii 1905-1908*-Dosar nr.34, fila 41

- un iconostas nou; „sculptură nouă pentru iconostas, în mod artistic, în grosime de 2-9 cm, din lemnul cel mai uscat și sănătos, numit „tei”;

- ambele strane noi, cu sculptură din același fel de lemn;

- tronul Născătoarei de Dumnezeu;

- colorarea tuturor scaunelor

- pictarea întregii biserici

- făurirea celor două sfeșnice, 6 ripizi și o cruce pentru 8 000 coroane, în patru rate și numerar.

Alte obligații ale sculptorului erau:

- măsuritul iconostasului, a ambelor strane și tronuri să fie executat din lemn de „molin”;

- auritura sculpturii să fie tratată la „glans” și „matt”, cu aur natural de „clasa primă”, numit „catarina gold”

- pictura icoanelor iconostasului, a stranelor și tronurilor să fie executată pe lemn natural, cu ulei și corespunzător ritului nostru ortodox;

- executarea să fie artistică, trainică și garantată 5 ani de la data „colandării”;

- sculptorul se obligă să termine lucrările pe ziua „Adormirii Născătoarei de Dumnezeu”, anul 1906.

Contractul era datat- Păuliș la 23 sept./6 oct. 1905 și semnat de următorii: paroh Cornel Popescu, paroh Zamfir Conopan, sculptor Iosim Iulius Bosioc, înv. George Stoian și Petru Ioțica, președintele comitetului parohial Păuliș.

Pe perioada renovării bisericii, sfintele slujbe s-au săvârșit în localul școlii de fete, școala devenind prin sfințire capelă provizorie, inițial doar pentru două săptămâni.

Deoarece lucrările nu au fost finalizate la timp, slujbele religioase s-au săvârșit , în continuare, la școala de fete din Păuliș, atenționat fiind preotul Cornel Popescu, de către episcopul Ioan I. Papp și protoprezbiterul Procopie Givulescu (adresa nr.6834/1906) de faptul că „acest lucru nu poate fi de lungă durată, doar dacă parohia se va îngriji de sală de învățământ, pentru că nici școala nu poate fi neglijată”.¹¹⁷

„Colandarea” (recepția) bisericii s-a făcut în 7/20 sept.1907 în prezența protoprezbiterului de la Maria Radna, Procopie Givulescu, precum și a preoților Cornel Popescu și Zamfir Conopan. Comitetul parohial a convocat

¹¹⁷ Ibidem , fila 8

pentru a participa la „colandare” pe învățătorul Traian Givulescu, care era și notarul comitetului parohial, precum și pe învățătorul George Stoian.

În toamna anului 1907, s-a încheiat un contract între comuna bisericească greco-ortodoxă română Păuliș și întreprinzătorul vopsitor Czigler Antal, având ca scop „colorarea acoperișului sfintei biserici, cu duzile laolaltă, pe lângă suma de 240 coroane. Vopsirea să se facă de două ori, întâi cu roșu (farbă roșie cu firnais), iar a doua oară, iarăși cu farbă roșie și firnais, dar gros precum se cere”.

Czigler Antal primește „în lucrare colorarea (vopsirea) de două ori a acoperișului cu duzile și gardul de fier (poarta). Se obligă a lucra pe timp uscat și cât se poate mai degrabă. Suma de 240 coroane o va primi în două rate egale de câte 120 coroane fiecare, aceasta din urmă la finalul lucrării.”

Contractul a fost datat la 1/14 octombrie 1907 și semnat de preotul Cornel Popescu, președintele comitetului parohial, de episcopul și martorul Nicolae Sav și de vopsitorul Czigler Antal.

Într-un inventar din anul 1855 sunt menționate ca existând în biserică 29 icoane prăznicar și două antimise. De asemenea, sunt menționate 13 cărți românești: *Evanghelie*, *Apostol*, *Mineie* „pentru fiecare lună”, *Ceaslov*, *Cazania* „bătrână”, *Tipic mic (2)*, *Tipic bogat mare*, *Triod*, *Penticostar*, *Rânduiala rugăciunii la împărat*, *Predici* de Popp, Nicolae Tincu-Velia, *Cele șapte virtuți*, Brașov 1847 și încă 17 cărți sârbești.

Alte cărți religioase menționate sunt: „*Ceaslov*”, Râmnic 1753; „*Cazanie*”, Râmnic 1788.¹¹⁸

În inventarul întocmit de preotul Cornel Popescu sunt menționate următoarele cărțile bisericești folosite la cultul divin în biserică din Păuliș, în anul 1910: *Cartea evangheliilor-1859*; *Octoih -1826*; *Penticostar-1743*; *Octoih mic-1900*; *Octoih mare-1826,1901*; *Psaltire-1906*; *Triod-1897*; *Ceaslov-1890*; *Mineie-1814*.¹¹⁹

Conform datelor statistice sumare din parohia Păulișul Vechi (Opalos) din anul 1911, averea totală a comunei bisericești (parohiei) se prezenta astfel:

- Biserica avea valoare materială de 20 046 coroane și 80 fileri, iar pământ în valoare de 9 000 coroane:

¹¹⁸ P.Vesa- *Episcopia Aradului Istorie. Cultură. Mentalități (1706-1918)*-Presă Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2006, p.646

¹¹⁹ Idem – *Probleme de cult pe anul 1910*-dosar.nr.44, fila 19

- Edificiile de școală cu locuință pentru învățător valorau 10 000 coroane, iar pământul intra și extravilan însuma 5 184 coroane;

- Averile mobile bisericesti constau în: mobilier 2 109 coroane și 73 fileri, iar capital (fonduri) 2 450 coroane și 87 fileri;

- Averile mobile școlare erau: mobilier 372 coroane și 65 fileri și fonduri în valoare de 11 coroane și 96 fileri;¹²⁰

Preoții și învățătorii din acea vreme și-au adus contribuția la îndrumarea poporului în probleme economico-agricole și meșteșugărești. Facem referire, în acest sens, la Circularul din 25 august/1 septembrie 1911, adresat preoților și învățătorilor greco-ortodocși români din Dieceza Aradului. Prin misiunea lor, prin contactul nemijlocit și continuu ce-l aveau cu masele mari ale poporului, preoții și intelectualii erau chemați „a se îngriji de propășirea și prosperarea celor încredințați lor spre luminare și conducere.”

Pentru realizarea acestei ținte comune, s-au organizat conferințe agricole-economice, care să trezească interesul sătenilor pentru „ameliorarea modului de plugărit învechit și necorespunzător cerințelor agriculturii moderne”. Acele conferințe trebuiau să fie „cu totul lipsite de timbrul oricărei oficialități, libere chiar și de aparența unei prelegeri „ex cathedra”, să fie mai mult convorbiri între preoți, învățători și ascultători, oferind prilej și îndemn la discuții „cât de vii”. Pentru a asigura reușita acelor conferințe libere, preoții și învățătorii trebuiau să fie bine documentați, completându-și cunoștințele prin lecturarea articolele cu conținut economic din ziare și reviste.

În cadrul conferințelor susținute sub formă de prelegeri, se recomanda lecturarea în comun a acelor fragmente din reviste, ziare sau cărți, care tratau despre nevoile din gospodăria țăranului: lucrarea solului, cultura plantelor, creșterea și prăsila vitelor etc. Cu ocazia conferințelor sau lecturilor comune și în strânsă legătură cu conținutul acestora să se facă diferite calcule în privința rentabilității și prin urmare a superiorității „unui metod nou de cultură agricolă, față de cel îndatinat”.

Se insista ca una dintre teme să fie neapărat în legătură cu lupta contra secetei. În acest sens să se evidențieze necesitatea studierii mai aprofundate „a experimentărilor practice privind aplicarea sistemului american „Campbell”, sistem care consta din înmagazinarea umidității și micșorarea evaporării capilare prin nimicirea continuă a țevilor capilare ale solului.”

¹²⁰ Idem – *Conscrierea preoțimii din comuna bisericască Păuliș pe anul 1911*

Tot cu acest prilej, țăranilor li se explica importanța micșorării riscului la care era supusă gospodăria, fie în urma capriciilor naturii, fie în urma răutății oamenilor. În acest scop se prezentau avantajele oferite „ de asigurarea vitelor contra pagubei, asigurarea lanurilor de cereale contra grindinii, asigurarea produselor și clădirilor contra incendiului.”¹²¹

Edificiile Parohiei ortodoxe Păuliș erau incluse, începând cu 1 ianuarie 1912, pe timp nedeterminat, în „cartea specială a asigurării contra focului”, la fondul propriu diecezan, p.115, după cum urmează:

- edificiul bisericesc „cu părțile sale arzibile, ajustamentul intern, turnul, clopotele, mișcătoarele”-valoare asigurată 4 000 coroane;
- edificiul școlar – 3 000 coroane¹²²

În calitate de conducător al oficiului parohial, preotul Cornel Popescu informa, prin adresa nr.1 din 11/24.01.1912, oficiul protoprezbiterial Maria Radna despre înființarea unei biblioteci populare, „ cu 40 cărți pentru popor”. Menționa faptul că „biblioteca este căutată de 7-8 inși, fiind numărul bunilor cărturari de tot mic”.¹²³

„La poporul nostru se simte din zi în zi trebuința tot mai mare de a fi împărtășit de lumina și deșteptarea, pe care o poate da cetirea cărților bune”- menționa episcopul din acea perioadă, Ioan I, Papp, în Circularul adresat oficiilor protoprezbiterale și parohiale de sub jurisdicția Consistoriului român ortodox din Arad, numărul 5 501/ 1912.

În Circularul menționat se solicita organelor parohiale să ia, în preliminarul bisericesc, o anumită sumă de bani, începând de la 10 coroane în sus, după starea parohiei, pentru înființarea, iar unde este, pentru sporirea bibliotecii parohiale. Drept urmare, organele parohiale trebuiau să stabilească o listă de cărți folositoare, listă care urma să fie verificată de protopopul concernent, iar acesta urma „să o modifice ori să o întregească, după cum cerea interesul de a se procura numai cărți edificatoare”. Cărțile astfel procurate trebuiau păstrate și întrebuințate conform „dispozițiilor Normativului congresul pentru bibliotecile parohiale, votat prin concluzul nr.141 al Măritului Congres Național Bisericesc din 1906.”

Consistoriul mitropolitan recomanda „*pentru folosul tinerimei școlare*” lista cărților, care urmau a fi procurate pentru biblioteca parohială. Preotul

¹²¹ Idem – *Circularul către toți preoții și învățătorii greco-ortodocși români din dieceza Aradului, din 25 august/1 septembrie 1911*

¹²² Idem – *Probleme de cult pe anul 1912*-dosar nr.48, fila 1

¹²³ Ibidem, fila 3

și învățătorul locului aveau obligația de a alege din lista recomandată acele scrieri pe care le considerau a fi cele mai potrivite pentru a fi citite cu folos de școlarii din parohie. Lista întocmită era trimisă Librăriei „Diecezana” din Arad, împreună cu prețul de comandă.

Lista cu cărțile recomandate era realizată pe categorii de vârstă. Menționăm din acea listă câteva titluri de cărți, pentru fiecare categorie de vârstă:

– **De la 6-9 ani**

- Frații Grimm: Povești, București, preț 0, 90 coroane;
- I.Creangă: Capra cu trei iezi, preț 0,12 coroane;
- Cele mai frumoase povești din lume, București, Editura C.Sfetea, preț 3,50 coroane;
- I. Brătescu Voinești: Puiul, Biblioteca tineretului nr.1, preț 0,06 coroane;
- Nistor V. A. Ureche: Zânele din valea cerbului, București, 1904, preț 4 coroane;

– **De la 9-12 ani**

- M.Eminescu: Făt-Frumos din lacrimă, preț 0,20 coroane;
- M.Sadoveanu: Vestitorii, preț 0,06 coroane;
- C. Negruzzi: Meșterul orb. Luminărica, preț 0,06 coroane;
- Silvestru Moldovan: Povești, preț 0,16 coroane;
- Ana Codreanu: Suflete de copii, preț 0,60 coroane;
- C.Alexandrescu: Teatru, basme și poezii, preț 2,00 coroane
- I.Onu: Versuri pentru copii, preț 0,50 coroane;
- **Pentru elevii și elevele din școala de repetiție(13-15 ani)**
- Eufrosina Ion Adam: Teatru școlar, preț 0,15 coroane;
- Huxley: Universul și minunile lui, preț 0,90 coroane
- M.Pompiliu: Codreana Sânziana, preț 0,12 coroane;

Jules Verne: Cinci săptămâni în balon, preț 1,50 coroane;¹²⁴

În anul 1917, este menționat în documentele bisericesti părintele Melentie Șora, ales și aprobat la parohia vacantă de la Păuliș. Acesta solicita aprobarea comitetului parohial pentru a-și putea ocupa parohia în primăvara anului următor, adică 1918, deoarece nu avea locuință în comună. Primește aprobarea comitetului parohial în 11 oct./4 nov.1917. Nu există însă dovada că a ocupat parohia în primăvara lui 1918.¹²⁵

¹²⁴ Idem – *Probleme de cult pe anul 1912*-Dosar 48, filele 76,77

¹²⁵ Idem – *Protocolul ședințelor comitetului parohial greco-ortodox român Păuliș pe anul 1917*-fila 148

Cunoaștem faptul că în anul 1917 gardul bisericii a fost reparat de către Ioța Ghiuri. Materialele necesare reparării gardului, adică varul, nisipul și cimentul au fost procurate de către epitropia bisericii.¹²⁶

Prin adresa nr.86/1913 primită din partea Episcopului Ioan I. Papp și a protoprezbiterului Procopie Givulescu, preotul Cornel Popescu era informat de faptul că, în caz de nevoie, comanda militară a Corpului 7 Armată din Timișoara, are rugămintea să li se permită folosirea turnurilor bisericii „pentru a înfăptui din punct de vedere militar, exerciții optice”.¹²⁷

În timpul primului război mondial, armata avea nevoia de foarte mult metal. În acest context, biserica era înștiințată despre următoarele aspecte: „Considerând trebuințele enorme de metal ale armatei și scopul patriotic ce se urmărea prin jertfa clopotelor, comunele bisericesti vor da tot ajutorul lor delegaților militari, la demontarea clopotelor. Recvirarea clopotelor de la biserici, reprezintă un interes atât de mare al armatei, încât Ministerul de Război nu poate admite nici o concesiune în privința aceasta. Totodată se recomandă comunelor bisericesti ca în lipsa clopotelor să revină la obiceiul străvechi, folosind toaca.”¹²⁸

Episcopul Ioan I. Papp îndruma preoțimea să stăruie pentru mângâierea și ajutorarea familiilor celor duși pe câmpul de război. Protoprezbiterul tractual recomanda preoțimii să dea sfaturi pentru „cumpătare, folosirea alimentelor în timpul războiului și ferirea de speculanți”. De asemenea, sugera „uscarea de poame și păstrarea legumelor pentru alimentația credincioșilor”.¹²⁹

În anul 1918, Ecaterina Dronca, născută Caracioni, dona suma de 2 000 coroane pentru confecționarea unui clopot, care să fie inscripționat cu numele donatoarei. De asemenea, în fiecare an să se facă parastas prin preoții locali. „Libelul” era depus la Banca „Victoria” și purta inscripția „Donațiunea Ecaterina Caracioni, pentru un clopot la Biserica gr.ort. română din Păuliș, nr.XXXII 31 285”.¹³⁰

Procurarea clopotelor, importante obiecte de cult, presupunea un mare efort din partea comunității bisericesti. Cu toate acestea, în Protocolul

¹²⁶ Idem – *Probleme de cult pe anul 1917*-Dosar nr. 60, fila 81

¹²⁷ Idem- *Probleme de cult pe anul 1913*-dosar nr.52, fila 3

¹²⁸ Ibidem , filele 89, 90

¹²⁹ Idem- *Protocol esibite 1911-1924*-filele 18, 19,20

¹³⁰ Idem- *Protocolul ședințelor comitetului parohial greco-ortodox român Păuliș pe anul 1918*-fila 184

ședinței comitetului parohial din data de 27 martie 1922 este consemnată plata montării unor clopote noi, venite de la București. Biserica a plătit 150 lei fierarului Petru Moisescu și 400 lei zidarului Gheorghe Rus.¹³¹

Așa cum rezultă din procesul verbal din 11 septembrie 1923 a comitetului parohial, al cărui notar era învățătorul Traian Givulescu, biserica a fost „văruită și mălărită de către zidarul Brandtner Georg din Guttenbrunn (Zăbrani). Acesta „văruie pereții și turnul bisericii în culorile galben și alb, cum era anterior, pentru suma de 7.500 lei”.¹³²

În toamna aceluiași an, „măeștrii” I. Michelbach și I. Pihm, angajați la repararea și vopsirea acoperișului și turnului bisericii, au finalizat lucrările, iar comitetul parohial se declara pe deplin mulțumit de cele executate”.

Asociația „Andrei Șaguna” a fost o societate autonomă a preoțimii din Mitropolie. La 10 martie 1920 se înființa Despărțământul Radna al acestei asociații, despărțământ care îl avea ca președinte pe preotul Cornel Popescu din Păuliș, secretar era preotul Ilie Chebelev din Șoimoș, iar casier era O. Câmpian. În cadrul Asociației „Andrei Șaguna” se milita pentru promovarea vieții religioase morale și a valorilor creștine ale neamului românesc.

În acest scop, au fost înființate cercuri religioase la Săvârșin, Vărădia de Mureș, Petriș, Bârzava, Radna, care își desfășurau activitatea periodic. Se înaintau Asociației rapoarte generale/procese verbale despre activitatea susținută în cadrul cercurilor religioase. Menționăm că Păulișul, Barața și Cladova aparțineau Cercului religios Radna.

Întruniri ale Cercului religios Radna au avut loc la Păuliș în 14 martie 1924, 12 martie 1927, când, la vecernie, preotul Ilie Chebelev din Șoimoș a predicat despre pocăință, în 20 decembrie 1925 și o altă întrunire s-a desfășurat la 20 decembrie 1929, cu acel prilej predicând preotul Teodor Șchiopu din Cladova.

În 10 aprilie 1927, preoții Cornel Popescu și Ilie Chebelev au participat la activitatea Cercului religios Radna, desfășurată la Cladova, unde funcționa ca preot Mihai Jurcă. Cu acea ocazie s-a adunat „popor mult” în biserica din Cladova. Preotul Cornel Popescu din Păuliș a predicat despre „Poruncile Dumnezeiești”, iar preotul Ilie Chebelev despre „Taina Botezului.” Au mai fost consemnate și alte activități ale Cercului religios la Cladova în 18 martie 1928, în 8 noiembrie 1928 și în 29 iunie 1930, când răspunsurile la serviciul

¹³¹ Ibidem , anul 1922,

¹³² Idem – *Protocolul ședințelor comitetului parohial Păuliș, pe anul 1923*, fila 178

religios au fost date de corul condus de învățătorul satului. Cu acel prilej a avut loc și serbarea de încheiere a anului școlar, când au fost premiați „școlarii diligenți”.

La Barațca, întrunirile Cercului religios Radna s-au desfășurat în casa lui Rachi Petru în 27 decembrie 1927 când a fost sfințită casa și a participat corul din Radna. În 23 decembrie 1929 a avut loc la Barațca o nouă întrunire a Cercului religios Radna, în casa lui T.Miculiță, iar în 28 decembrie în casa lui Gheorghe Mladin.¹³³

Oastea Domnului exista în Păuliș din 17 martie 1929 și avea 78 de membri (26 bărbați și 52 femei). Conducătorul Oastei Domnului era preotul Cornel Popescu.¹³⁴

Într-o adresă din partea Oficiului protoprezbiterial Radna era menționat faptul că „Oastea Domnului”, cu conducători devotați, poate produce acel curent înviorător și de trezire a conștiinței creștine, fără de care biserica noastră ar rămâne același organism lipsit de viață, vioiciune și rodnicie.”

În raportul Cercului religios Radna despre activitatea ce a avut loc la Păuliș în 3 noiembrie 1929, era consemnat faptul că la vecernie s-a sfințit steagul „Oastei Domnului”. Alături de preotul localnic Cornel Popescu, au fost prezenți preotul Ilie Chebelevu din Șoimoș, preotul Dimitrie Ganca din Milova și preotul paroh Caius Turicu din Arad. Acesta din urmă a predicat despre Cruce, „storcând lacrimi din ochii mulțimii ce umplea biserica din Păuliș. Erau prezenți și ostași ai Domnului din Covăsânț, Cuvin, Curtici, Arad, Lipova, Micălaca și alte sate. A fost invitat Corul bisericesc din Radna. Referitor la activitatea desfășurată, în raportul cercului religios s-a consemnat faptul că „a fost un bun prilej de reunire religioasă morală și fortificare a ortodoxiei”.¹³⁵

Comitetul Oastei Domnului din Covăsânț a organizat în anul 1930 un pelerinaj la Mănăstirea Hodoș-Bodrog, însoțiți de părintele Nicolae Bâru, originar din Covăsânț Era invitată și Oastea Domnului din Păuliș.

Inspectoratul Școlar Regional nu admitea ca în sălile de clasă să aibă loc întruniri ale Oastei Domnului. Direcțiunea Școlii primare de stat Păuliș, reprezentată de învățătorul Traian Givulescu, considera că prin astfel de întruniri s-ar promova educația religioasă și, ca urmare, este de acord ca

¹³³ Idem- *Dosar nr. 159 referitor la problema „Asociația Andrei Șaguna”*

¹³⁴ Idem – *Probleme sectare 1927-1930-dosar nr.16, fila 23*

¹³⁵ Ibidem, fila 28

întrunirile să se desfășoare în sălile de clasă, cu condiția ca după terminarea fiecărei întruniri „să se curețe și să se ventileze sala de învățământ, ca în zilele următoare să se poată desfășura în condiții igienice prelegerile”.¹³⁶

Preotul Emilian Căpitan a funcționat în Păuliș vreme de 7 ani, în perioada 1916-1923. S-a născut la Nădlac, la 17 noiembrie 1891. A urmat școala primară în localitatea natală, apoi cursurile liceale, pe care le-a finalizat la Liceul „Andrei Șaguna” din Brașov. În 1914, după absolvirea Institutului Teologic din Arad, a fost numit învățător în satul Cladova din protopopiatul Radna, unde tatăl său funcționa ca preot.

S-a căsătorit cu Sidonia Nișca, iar în anul 1916 a fost hirotonit preot pe seama parohiei Cutina, transferându-se apoi la parohia Păuliș, unde a slujit până în anul 1923, când a fost ales preot la Gașca.¹³⁷

Preotul Cornel Popescu a slujit la altarul bisericii din Păuliș timp de 34 de ani (1902- 1936). A trecut la cele veșnice în 3 mai 1936 și a fost înmormântat în cimitirul din Păuliș.

Oferta de cărți și reviste bisericești destinate bibliotecilor parohiale era bogată. Exemplificăm cu titlurile consemnate în Protocolul de esibite al Oficiului Parohial Ortodox Român din Păuliș:

– **1911-1924**

- „Carte de rugăciuni” de Silviu Bichicean (1913)
- „Cuvântul”-organul pentru propagandă culturală și socială, Anul I, nr.2-4 din 15 decembrie 1921-15 ianuarie 1922 de la Ministerul Cultelor și Artelor (1922)¹³⁸

– **1925-1935**

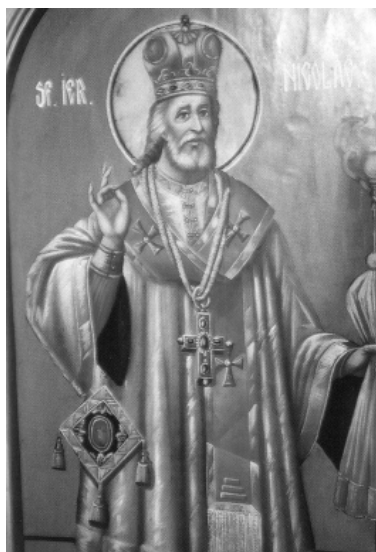
- Revista pentru tineret „Tinerimea română” (1931)
- Revista „Biserica și școala”(1928, 1929, 1931)
- Revista „Misionarul”(1929, 1933)
- Revista „Biserica Ortodoxă Română”(1929, 1930, 1933, 1935)
- „Flori din grădina sufletului”- lucrarea Episcopului dr. Gh.Grigorie Comșa (1934)
- „Cartea de istorie bisericească ilustrată” a prof.univ. dr. I.Lupaș
- „Un pedagog oranzator- dr. Giorgiu Popa”, de prof. T. Mariș

¹³⁶ Ibidem, fila 24

¹³⁷ P. Vesa- *Clerici cărturari arădeni de altădată*-Editura Gutenberg Univers, Arad, 2008, p.393

¹³⁸ Arhiva Bisericii Ortodoxe Păuliș –*Protocol de esibite al Oficiului parohial ortodox român Păuliș, 1911-1924*, filele 13, 53

- Revista „Calea Mântuirii”- abonament colportaj (1935)
- „ Gazeta Antirevizionistă din Arad”- abonament (1935)
- vol. „Triumful ortodoxiei la Arad” (1930)
- „Creștinul ortodox” (broșuri)
- „Ortodoxismul și biserica națională românească în Timișoara” de preot Virgil Popovici (1934)¹³⁹

Icoana Sfântului Nicolae
(Biserica ortodoxă Păuliș)

Din 1 iulie 1933, preot paroh la Biserica Ortodoxă Păuliș a fost Barbă Gheorghe, care a slujit la altarul bisericii timp de 43 de ani, până în anul 1976. S-a născut la Păuliș în 3 octombrie 1906 și a trecut la cele veșnice în 22 iulie 1985. A rămas în amintirea credincioșilor săi, mai ales pentru predica și vocea deosebită pe care o avea. A fost înmormântat în cimitirul din Păuliș, alături de soția sa, preoteasa Iuliana Barbă.

În 22 aprilie 1934 a avut loc la Radna o manifestație și parastas pentru martirii județului Arad, la aniversarea a 15 ani de la dezrobirea județului. Din Păuliș au participat preoții și intelectualii comunei împreună cu 150 de țărani cu fanfara.¹⁴⁰

Până în anul 1953, în parohia ortodoxă din Păuliș a slujit, alături de preotul Gheorghe Barbă și preotul dr. Gheorghe Lupșa (1936-1953).

Preotul dr.Gheorghe Lupșa s-a născut la 11/24 septembrie 1910 în Dieci, din părinții Novac și Ecaterina Lupșa. A absolvit Liceul „Avram Iancu” din Brad, iar la 20 iulie 1930 a trecut cu succes examenul de maturitate, fiind declarat șef de promoție și absolvind liceul cu media generală 10. Deoarece dorea foarte mult să devină preot, a urmat cursurile Academiei Teologice din Oradea. După absolvire, în toamna anului 1936 a candidat pentru postul I din parohia Păuliș.

La 13 noiembrie 1937 s-a căsătorit cu Viorica Letiția Ivici din Păuliș. La 29 noiembrie 1937 a fost hirotonit diacon, iar la 29 decembrie 1937 preot

¹³⁹ Ibidem , filele 14, 15, 29, 31, 35

¹⁴⁰ Arhiva Bisericii Ortodoxe Păuliș –Protocol de esibite al Oficiului parochial ortodox roman Păuliș 1925-1935 ,fila 29

de către episcopul Andrei Magieru al Aradului. În 1946 a susținut la Academia Teologică din Sibiu teza de licență în teologie. După 17 ani de preoție în parohia Păuliș, s-a transferat în postul de paroh al parohiei Timișoara Vest-Mehala. A trecut la veșnicie în ziua de 26 decembrie 1989 și a fost înmormântat în cimitirul de pe Calea Lipovei din Timișoara.¹⁴¹

Perioada de după instaurarea regimului comunist a devenit, pentru întreaga Biserică din țara noastră, deosebit de grea. Dintre toate valorile creatoare ale culturii, religia reprezenta valoarea supremă. Începutul noii ere social-politice nu a întrerupt însă viața bisericească a Episcopiei Aradului, care și-a continuat în limitele impuse cursul ei firesc.

Iconostasul bisericii din Păuliș a suferit îmbunătățiri în anul 1965, când biserica a fost pictată. S-au refăcut și pictat icoanele de pe altar și sculptura florală. Pictura actuală a fost realizată în tehnica frescă de către pictorul Constantin Nițulescu și fiul său Cristian, adevărați artiști, maeștri ai liniei și culorii, capabili să transmită fiorul dumnezeiesc pe care-l întruchipează pictura.

Interiorul Bisericii Ortodoxe din Păuliș

Între anii 1979-1980, biserica a fost reparată și renovată la exterior, iar în 2004, pictura a fost spălată și iconostasul readus la coloritul avut la început.

De la 1 decembrie 1977 și până în prezent Biserica Ortodoxă Păuliș este păstorită cu multă chibzuință de preotul Rusu Gheorghe, absolvent al Institutului Teologic de grad universitar din Sibiu. Preotul paroh Rusu Gheorghe s-a străduit ca Bisericii Ortodoxe Păuliș să-i fie restituite bunurile, care pe nedrept i-au fost luate. În acest scop, în anul 2000, în urma unui proces cu statul român, a fost redobândită casa parohială, confiscată în decembrie 1952. Această casă parohială va fi amenajată corespunzător, iar la pensionarea actualului paroh va fi pusă la dispoziția preotului succesor. De asemenea, din cele 47 ha, care au aparținut bisericii, au fost restituite 10 ha Bisericii Ortodoxe Păuliș și 10 ha Bisericii Ortodoxe Barațca. Realizările recente le reprezintă amenajarea parcului din curtea bisericii

¹⁴¹ P.Vesa, - *op.cit.*p.449-452

și îmbunătățirea sistemului de sonorizare, care vine în sprijinul copiilor ce activează în corul bisericesc.¹⁴²

Biserica este o comunitate a oamenilor, reunită în jurul unor valori comune pentru a le întări și transmite mai departe. Alături de școală, biserica este o modalitate complementară de formare spirituală și educație morală a tinerei generații.

Încă de la introducerea învățământului religios în școală, a existat o foarte bună colaborare între biserică și școală, colaborare materializată prin formarea de grupuri vocale, recitatori și colindători, prin a căror implicare directă s-a îmbogățit programul serviciului religios din cadrul bisericii în duminici și Sărbători. În fiecare duminică, la Sfânta Liturghie, copiii claselor I-IV spun rugăciuni și poezioare religioase, cântă și slujesc în altar, iar cei mai mari cântă în corul bisericesc.

Copiii corului bisericesc din Păuliș

Mult timp, preotul Rusu Gheorghe a fost profesor de religie la Școala Generală Păuliș. În această calitate a știut să sădească în inima și sufletul școlărilor săi frumoase însușiri creștinești, apropiindu-i de biserică și îndemnându-i spre cursuri teologice.

Biserica și școala au fost dintotdeauna sufletul comunității, având sacra misiune de a lumina și deștepta neamul românesc. Ele sunt valorile umanității care ard cu flacără nestinsă de multe veacuri.

¹⁴² Informații primite de la preotul Rusu Gheorghe

7.4 Știința de carte la Sâmbăteni

Dorința de luminare a locuitorilor acestui sat s-a manifestat încă de foarte mult timp. Aceasta i-a făcut pe înaintașii noștri ca într-o perioadă când se găseau în plină aspirare națională, să găsească mijloacele necesare pentru înființarea și întreținerea unei școli satești. Școala din satul Sâmbăteni a fost înființată pe baza decretului din 1786 ca școală primară, care activa pe lângă Biserica Ortodoxă. Contractul învățătorului din această localitate a fost aprobat în 6 mai 1789. Dascălii erau plătiți cu o parte din contribuția bisericii, o parte de la stat și cu drept de folosință a unui teren agricol.

La această școală funcționa în 1791 Mihai Bugarinovici, cu o vechime de 3 ani în învățământ. Salariul învățătorului era de 105 florini, 12 stânjeni lemne și o anumită cantitate de fân. Învățătorul urmase în 1789 la Oradea cursurile organizate la școala capitală pentru candidații de învățători. A.Vezilici îi eliberează în 6 octombrie 1789 un certificat prin care confirmă că Mihai Bugarinovici a urmat cursurile de pregătire metodică de la Oradea și a fost inițiat și în studiul limbii maghiare, care îi era necunoscută.

La școala din localitatea Sâmbăteni a funcționat și învățătorul Petre Gheorghievici, după a cărui mutare la școala din Șoimoș, în anul 1799, a fost numit Petre Popovici. Cursurile școlii se țineau într-o clădire de lemn, corespunzătoare. Salariul învățătorului se compunea din 120 florini, o jumătate de sesie de pământ arabil și lemne. În jurul anului 1796, localitatea Sâmbăteni avea 1083 suflete și 356 de case.

După vizitarea școlii din Sâmbăteni, inspectorul școlar I. Pechata a numit, în 1810, în mod condiționat pe învățătorul Ilie Marcovici, ale cărui cunoștințe de metodică le-a apreciat ca insuficiente. În 1811, cursurile școlare erau frecventate de 26 elevi.

În anul 1812, învățătorul Petru Chirilovici a avut disensiuni cu preotul local. Aceste disensiuni au constituit obiectul unei anchete.

În anul școlar 1814-1815, erau 150 de copii cu vârsta între 6-12 ani și frecvența școala doar unul. În anul școlar 1817-1818, frecvența școlară era următoarea: diligent-6 elevi, negligent- 8 elevi.

Învățătorul Dimitrie Nicolici, care a funcționat în anul 1818, era originar din Radna și a absolvit, în anul 1814, cursurile Preparandiei din Arad. În anul școlar 1818-1819 erau: diligent - 8 elevi și negligent - 3 elevi.

Seria învățătorilor localnici a început încă înainte de anul 1840.

Tabelul

378

Învățătorilor confesionali cari au servit
în Sămbăteu, întocmit după notele din mince și predau

Numele învățătorului	Anii serviti de la până	Notă
1. Ilie Marcovici	1811	notă în mince
2. Chite Matei	1838 1845	notă pe psaltire
3. George Popescu	1838	din predanie
4. Muciu Popescu	1838 1849	"
5. Iuliana Plasa	1910	"
6. Petru Lupas	1905 1930	venit la Arad
7. Faur a servit	1 an. în 1904	
8. Nicolae Alexa	1911 1912	
9. Ioan Cadariu	1912 1920	

Sămbăteu la 20 Dec. 1936

Valeriu Tănăsescu
prof.

În perioada 1819-1822, funcționa ca învățător George Adamovici, care instruia 20 de elevi. În anul școlar 1819-1820 erau diligent- 15 elevi și neglijent 5 elevi. În anul școlar 1820-1821, erau înscriși 21 de elevi: în cl.I - 8 elevi, în clasa a II-a 6 elevi , iar în cls. a III-a 7 elevi. Toți elevii erau plebei (din popor). Referitor la frecvență - diligent 19 elevi și neglijent 2 elevi. În toamna anului 1822, erau recenzați 120 de băieți și 52 fete de vârstă școlară, iar cursurile erau frecventate de 20 elevi. Învățătorul George Adamovici, în vârstă de 40 ani, avea o vechime de 24 ani în învățământ. Vorbea limbile română, sârbă, greacă, germană și maghiară. A fost instalat ca învățător de către inspectorul T. Abrahamovici. Director școlar local era Sava Popovici.

În perioada 1838-1845 învățător era Chițu MATEI, iar în anul 1888 funcționa GEORGE POPESCU. 1888-1919 MUCIU POPESCU; 1910 IULIANA PLASA; 1905-1930 PETRU LUPAȘ; 1911-1912 NICOLAE ALEXA; 1912-1920 IOAN CADARIU¹⁴³.

De la înființare, generații întregi de copii au învățat în școala din localitate, care a funcționat neîntrerupt până în zilele noastre, perindându-se un număr însemnat de învățători, dintre care cei mai mulți au fost localnici și cântau în strană la biserică.

În adresa nr. 5 din 8 martie 1927, înaintată subrezvizorului școlar, Traian Givulescu, de către PETRU LUPAȘ, învățător și director la Școala primară de stat din Sâmbăteni, era prezentat Raportul despre Cercul cultural Sâmbăteni, data și ora la care avea loc șezătoarea de duminică (13.III.1927, orele 14), precum și desfășurarea programului. De asemenea, lansează subrezvizorului școlar invitația de a participa la activitatea Cercului cultural Sâmbăteni.

Programul cuprindea:

- Cuvânt de deschidere din partea președintelui

- „Pământul României și bogățiile lui” –conferință susținută de inv. Aurel Borlea

- „Despre bunacuviință”- dialog realizat de elevele Eufrozina Jucu și Eufrozina

Crișan din clasa a V-a

- „Lipsa de învățătură”- dialog susținut de elevii Nicolae Strajici și Aurel Anghelini din clasa a III-a

¹⁴³ Listă întocmită de preot Valeriu Felnean la 20 dec. 1936

- „Trei culori” – corul școlarilor
- „Pălmuș și Ciomăguș”-poezie declamată de N. Cântar din clasa a IV-a
- „Școlărița bună” – poezie declamată de Maria Maci din clasa a II-a
- „Fapte rele și sfaturi bune” - patru log predat de Ioan Iosif, Petru Sari, Ștefan Nichi și Dimitrie Stani din clasa a V-a
- „Pe-al nostru steag” – corul școlarilor
- Încheiere

Prin adresa nr. 24/ 15 martie 1927, înaintată subrevizorului școlar Traian Givulescu, dir. Petru Lupaș confirma primirea și luarea la cunoștință a Ordinului nr.56/1927, referitor la cursurile de adulți ce trebuiau organizate în școli. Despre aceste cursuri, dir.înv. Petru Lupaș îl informează

pe subrevizorul școlar T.Givulescu, următoarele: „Au fost obligați la cursurile de adulți 15 băieți și 20 fete, au frecventat regulat 4 băieți și 6 fete. Cursurile au început la 1.XI. 1926 și au ținut până în 15.III.1927, săptămânal cu 12 ore de prelegeri. Din 15.III.1927 s-au ținut câte 2 ore săptămânal, luna și vinerea, de la 16-17, băieții, sub conducerea înv. AUREL BORLEA (director), iar fetele sub conducerea înv. NICOLAE POPESCU.

Cu toate acestea, datorită situației materiale, un număr destul de însemnat dintre copii nu s-a putut bucura de binefacerea științei de carte, mulți dintre ei rămânând analfabeți¹⁴⁴. Nici măcar după primul război mondial,când școala a devenit instituție de stat, situația nu s-a îmbunătățit prea mult, ceea ce a făcut ca la recensământul din anul 1948 să se înregistreze un număr destul de mare de analfabeți.

După Borlea Aurel, director la Școala din Sâmbăteni a fost Stancu Teodor,¹⁴⁵ născut în 21.01.1907, absolvent al Școlii normale de învățători de stat din Timișoara în anul 1927. Acesta a venit ca dascăl în Sâmbăteni în anul 1930, căsătorindu-se cu Dehelean Rozalia și ea învățătoare, născută în Sâmbăteni în 06. Februarie 1911.¹⁴⁶

¹⁴⁴ Știința de carte- înv. Comloșan Petru

¹⁴⁵ Arhivele naționale - I.S.J. Arad-Dosare personale 1920/1949, fond 38 Inventar 100 Dosar Nr. 60/5

¹⁴⁶ Arhivele naționale - I.S.J. Arad-Dosare personale 1920/1949, fond 38 Inventar 100 Dosar Nr. 60/2

Conform Procesului verbal din data de 29 mai 1940, întocmit de inspectorul școlar Iosif Târziu¹⁴⁷ - școala avea 193 de elevi înscriși, prezenți 150 și funcționa cu trei puteri didactice: director Teodor Stancu, învă. Rozalia Stancu și Dumitru Partaiche (în acel timp, concentrat în armată). Elevii absenți iau parte la ofensiva agricolă, care în această comună a întârziat din cauza inundațiilor.

Sunt două edificii școlare vechi, care formează proprietatea confesiunii greco-ortodoxe române. Ele sunt înzestrate cu mobilierul și materialul didactic necesar. Există o bibliotecă școlară în majoritate cu cărți pe seama corpului didactic, cu un număr de 468 volume. Cooperativa școlară avea un capital de 700 lei. Școala avea 13 iugăre de pământ, jumătate nearabil.

Conform Procesului verbal din 31 mai 1941, întocmit de Romulus Ponta, subinspector școlar, la școală, pe lângă cei trei învățători, mai funcționa și învă. Luran Augustin și Mureșan Alex. Școala funcționa în două edificii, care erau în stare relativ bună. Școala avea cantină, de la care primeau zilnic un fel de mâncare și pâine, un număr de 14 elevi mai săraci. Școala avea 174 de elevi înscriși. Director era tot domnul Stancu Teodor, care îndeplinea și funcția de director al Căminului Cultural „Vasile Goldiș” și era totodată conducătorul corului mixt al comunei. (*În poză, pe lângă cei patru învățători, de la dreapta spre stânga sunt preoții Valeriu Felnecan și Traian Rugilă.*)

Conform Procesului verbal din 24 iunie 1942 – (...) pe lângă școala din Sâmbăteni a funcționat, începând cu data de 11 iulie 1942, un Cămin de zi, cu un număr de aproximativ 10-20 de copii, condus de doamna învățătoare Stancu Rozalia și ajutată de domnișoara Rujan Silvia, aflată în clasa a II-a de liceu industrial, repartizată pentru muncă de război. Programul zilei de muncă în cadrul căminului se va inspira din nevoia de supraveghere a copilașilor, ocrotirea și îndrumarea acestora, urmărindu-se în special formarea bunelor deprinderi.

Munca de război se va executa cu un număr de 172 de elevi din școala primară și secundară, împărțiți în trei categorii și pe echipe, activând în fiecare zi sub conducerea unui învățător. Vacanța obligatorie pentru elevi era recomandat a se acorde pe serii pentru a avea continuitate în muncă. Certificatele doveditoare de prestare a acestei munci se eliberau de către directorul școlii atât membrilor corpului didactic cât și elevilor; numai pe baza registrului de prezență. În prestarea muncii se urmărea și distractivul,

¹⁴⁷ Procesele verbale aparțin Arhivelor naționale - I.S.J. Arad Dosar 167/pag. 3-8

Inspectoratul ȘCOLAR ARAD
 ȘCOALA PRIMARĂ DE STAT
 Sămbăteni

12.

Anexă la Statul personal

No.

al învățătorului, învățătoarei
Flodor Stanca

Titlul: *defunctiv*

Calificativul: *F. mare*

1162

în vederea școlii județ.

Copie

după procesul verbal de inspecție făcută de Domnul
 Subinspector școlar în ziua de **Iosif Târziu**
 29 Mai 1940.

Astăzi la 29 Mai 1940 m'am deplasat la școala primară de Stat din comuna ~~Sămbăteni~~ Sămbăteni. Această școală funcționează cu trei puteri didactice. Sunt două edificii școlare vechi, care formează proprietatea confesiunii gr. ort. române. Ele sunt înzestrate cu mobilierul și materialul didactic necesar. Are și o bibliotecă școlară, în majoritate cu cărți pe seama corpului didactic. Școala n'are depend n'ele necesare. Elevi înscriși 193, prezenți 150. Clasele III, IV, V, VI, VII mixte sub conducerea D-lui director școlar Teodor Stanca. Clasele V, VI, VII mixte conduse de învățătorul Dumitru Partache, de prezent concentrat la armată. Elevi înscriși 79, prezenți 56. Elevii absenți iau parte la ofensiva agricolă, care în această comună a întârziat din cauza inundațiilor. D-l director școlar având deja o inspecție la obiectele de învățământ i-am făcut inspecție administrativă. Constat următoarele: Din bugetul școlar pe anul 1939-1940 stabilit în sumă de 50.386 Lei s'a lichidat 46.086 Lei achitându-se pozițiile cuprinse la ieșiri. Registrul de intrare și ieșire are 27 de poziții la intrare. Actele intrate sunt într'un dosar păstrate și numerotate. Biblioteca școlară numără 468 volume dintre cari foarte puține potrivite pentru elevi și mai ales pentru membrii corpului didactic 20 elevi au citit cărți din bibliotecă. -
 Cooperativa școlară are un capital de 700 lei. Școala are 13 Jugăre pământ jumătate ne arabil. Școala nu este în proprietărită. Constat că fostul director școlar Aurel Borlea nu a achitat аренда pământului pe doi ani în suma de lei 2400. Asemenea și învățătorul concentrat Partache Dumitru este în restanță cu 1200 lei darea pe un an. Cele mai vechi matricole datează din 1899. - Foarte registrele sunt bine păstrate și conștiincios conduse. -
 Apreciez activitatea administrativă a D-lui Director cu nota "Foarte bine" **maxim**

.....
 es, Iosif Târziu Subinspector Școlar

Locul Sămbăteni

Data *29* Mai 1940 193

Pentru copie conformă cu originalul: *Stanca*
 L. S. director școlar.

IMPRIMERIA JUĐ. ARAD 9722

Formular înlocuit și tipărit de Iosif Târziu subrevizor școlar Arad

creând un mediu de destindere. Grădina școlară, prin stăruința domnului director Stancu Teodor și a colaboratorilor săi s-a însă-mânțat cu porumb, cartofi, legume, zarzavaturi etc. Cinci grădini în suprafață totală de 2800 stp, asigurându-se toate alimentele necesare cantinei pentru

anul școlar 1942/1943. Lotul școlar a fost însă-mânțat cu porumb și mei. Școala avea și pepinieră în suprafață de 600 mp, cu 1200 puieți, care urmau să fie altoiți de către elevi.

Au fost adunate cca. 4kg de plante medicinale: mușețel, mentă și soc. Paralel cu aceste activități, corpul didactic a condus acțiunea de stârpire a cuiburilor de ciori, preocupându-se în măsură însemnată și de aspectul estetic al satului..

Conform Procesului verbal din 14 decembrie 1945, întocmit de Cîrstea Nicolae, inspector școlar de circumscripție, -, „edificiul școlii are trei săli de învățământ, cancelarie și locuință pentru director. Edificiul a fost reparat și se găsește în bună stare de curățenie și întreținere. Mobilierul a fost în mare parte distrus în timpul acțiunilor de război, ca și materialul didactic. Sunt necesare mari investiții pentru completarea acestora. Trebuie să se facă mari reparații la edificiul grădiniilor de copii, care nu are nici closet.

Din cauza lipsei de concurs din parte administrației locale nu s-au putut transporta la timp lemnele de foc necesare școlii, rămânând neaduși 53 mc, fapt care va pune conducerea școlii în situația de a suspenda cursurile la terminarea cantității de lemne aduse.”

Din Procesul verbal din 20 februarie 1946, întocmit de Ștefănescu Ioan, învățător cultural al plasei Radna, aflăm că la școala din Sâmbăteni cursurile de alfabetizare erau în plină activitate. Erau înscrise 25 de persoane și frecventau cursurile susținute de învățătorul Comloșan Petru un număr de 23 persoane. Cursurile se desfășurau la școală, de trei ori pe săptămână, la cererea cursanților, care au îmbrățișat cu toată inima aceste cursuri.

Procesul verbal din 18 martie 1946, întocmit de către Ioan Drecin, subinspector școlar al plasei Radna, cu ocazia inspecției făcută d-nei Stancu Rozalia, înv. gr. II, ne furnizează informații despre faptul că în clasa a doua

erau înscriși 15 băieți și 17 fete, dintre care erau prezenți 14 băieți și 15 fete, adică un procent de 90%. Se constata cu multă satisfacție că prezența elevilor de la această școală era una dintre cele mai bune pe plasă...Cu această ocazie s-a vizitat și „cursul de alfabetizare și insuficienți culturali din această comună”, condus de învățătorul Comloșan Petru, ajutat de domnul Apostol Nicolae. Frecvența la cursuri a acestor tineri denotă strădaniile laudabile ale acestor învățători, care nu precupețeau nici timp, nici oboseală în realizarea scopului urmărit.

Conform Procesului verbal din 29 noiembrie 1946, întocmit de Ion Vărtaciu, inspector școlar al jud. Arad, școala și-a recâștigat rolul primordial în sat, mare parte din vestigiile războiului au fost înlăturate și încet, încet învățătorii au reușit să refacă zestrea morală a comunei.

Conform Procesului verbal din 7 iunie 1948, întocmit de Șerban Nicolae, subinspector școlar, școala funcționa sub conducerea domnului director Stancu Teodor, într-un local bine întreținut, care forma proprietatea comunității bisericești, construit cu destinația: ”pentru școală”.

Cursurile se țineau în trei săli de învățământ foarte frumos ornamentate în spiritul nou al vremii, cu lucruri executate cu mult gust de către micii elevi. Clădirea școlară prezenta un aspect plăcut. Curtea era spațioasă și curată. Grădina școlară, lucrată sistematic cu elevii, servea drept model locuitorilor satului. Pe lângă frumoasele constatări din clasele domnilor învățători, subinspectorul școlar constata că dumnealor au dezvoltat și o intensă activitate pe teren extrașcolar, după cum urmează:

- au luat parte la recensământul populației din luna ianuarie anul 1948
- au făcut parte din echipele de deparazitare
- au luat parte la campania de însămânțări de primăvară
- au predat la cursul de alfabetizare
- au organizat diferite serbări școlare cu programe artistice. Au luat parte activă la toate „manifestațiunile vieții satului unde sunt încadrați cu toată puterea lor de muncă.”

Datorită acțiunii de alfabetizare desfășurată și la noi, ca de altfel în întreaga țară, neștiința de carte a fost lichidată și în localitatea noastră, secându-se în felul acesta izvorul analfabetismului. Au rămas în această situație doar persoanele cu anumite boli cronice sau deficiențe, care i-a făcut inapți pentru a învăța.

Învățătorul COMLOȘAN PETRU, născut în 06. februarie 1915 în Sâmbăteni, a fost director al școlii din localitate în perioada 1955-1973.

Clasele I-IV în anul 1969- înv. Comloșan Petru,
Ioții Maria, Dumitru Gheorghe

Deși nu a fost căsătorit și nu a avut copii personali, a iubit foarte mult copiii, dedicându-și toată viața carierei de dascăl. A fost cu adevărat un model de corectitudine, disciplină, eleganță și bunătate, atât pentru copii, cât și pentru cei mari.

Așa după cum rezultă din procesele verbale și din spusele bătrânilor, atât Stancu Teodor cât și Comloșan Petru au fost dascăli și directori, care și-au făcut cu multă dăruire munca și de aceea rezultatele nu au întârziat să apară.

Directorii care au urmat la Școala Generală din Sâmbăteni au fost: prof. Boji Marta (1980-1983), prof. Vincze Sabina (1984-1987), prof. Barna Iustin (1988-1990), prof. Boji Marta (1990-1997), prof. Paulescu Georgeta (1997-2001), prof. Laicu Constantin (2001-2005), prof. Foster Cornelia (din 2005-prezent)

După 1944, Partidul Comunist a preluat grădinița și școala, dar clădirile nu au fost naționalizate, ci au rămas pe actul de proprietate al bisericii. Dascălii cântau în străină și erau din Sâmbăteni. Se presupune că și înainte de această dată a funcționat periodic o școală în Sâmbăteni.

Abia din anul 1975 s-a înființat și ciclul gimnazial. Întrucât clădirea școlii vechi, situată lângă biserica din sat era într-un grad avansat de degradare și nu avea decât patru săli de clasă, a fost necesară construirea unei clădiri noi. Prin efortul locuitorilor satului și al Primăriei din Păuliș, de care aparține satul Sâmbăteni, în anul 1975 a fost construită o școală nouă, pe un teren care aparținea primăriei, nu foarte departe de vechea școală. Clădirea nouă are două nivele și cuprinde 8 săli de clasă (cabinete de matematică, limba și literatura română, istorie-geografie, informatică), un laborator de biologie și o sală de sport mare și bine dotată. În 2004 în incinta școlii a fost amenajat un grup sanitar cu apă curentă.

Începând cu anul 2006, s-au efectuat importante lucrări de reabilitare a clădirii, la care nu s-a mai făcut nimic de când s-a construit. Astfel, acoperișul a fost schimbat în întregime, s-a introdus încălzirea centrală cu combustibil solid (ambele proiecte au fost finanțate prin fonduri guvernamentale), au fost înlocuite o parte din geamuri și uși cu tâmplărie din PVC cu geamuri termopan.

Școala a devenit unitate cu personalitate juridică la 1 septembrie 2006. Aici învață anual în medie 210 elevi într-un climat de toleranță etnică, religioasă și culturală.

După construirea noii școli, o parte din vechea clădire care aparținea bisericii a fost demolată de către autoritățile locale și construită una nouă cu două nivele care a funcționat ca grădiniță până în 2004, când grupele au fost mutate aproape de școală, într-un spațiu amenajat corespunzător, în clădirea fostei primării. Aici funcționează două grupe de grădiniță.

După 2004, datorită creșterii numărului de elevi, s-au format două clase paralele la ciclul primar, care au funcționat în vechea locație, în locul grădiniței, pentru că nu aveau loc în noua clădire, care a fost prevăzută doar cu un rând de clase. În 2006, vechiul local de școală a fost revendicat și dobândit de către Biserica Ortodoxă prin preotul Braiț Ioan. Astfel, cele două clase au trebuit mutate în școala nouă, funcționând o perioadă în regim de după-amiază. Datorită lipsei de spațiu, în vara anului 2008 au început lucrările de construcție ale unui nou corp de clădire lipit de sala de sport care va avea 2 săli de clasă (în locul celor retrocedate), o bibliotecă cu sală de lectură, grup sanitar și vestiare cu dușuri pentru sala de sport.

Personalul didactic al școlii cuprinde astăzi: 2 educatoare, care se ocupă de cele două grupe de preșcolari, 6 cadre didactice pentru învățământul primar, 12 cadre didactice calificate pentru cele 4 clase de gimnaziu. Personalul didactic auxiliar este reprezentat de un administrator financiar de patrimoniu. Personalul nedidactic este format din 4 persoane, 3 îngrijitoare și un fochist/muncitor de întreținere.

Preocuparea permanentă a școlii alături de celelalte instituții de cultură existente în sat, este și de a contribui la culturalizarea sătenilor și a valorifica din plin tradiția, într-un context ce leagă școala cu specificul comunității locale.

Deși foarte veche, cu o tradiție de peste 200 de ani de învățământ, școala de la Sâmbăteni este deschisă spre nou, spre implementarea reformei educaționale, promovând calitatea în educație.

Deși foarte veche, cu o tradiție de peste 200 de ani de învățământ, școala de la Sâmbăteni este deschisă spre nou, spre implementarea reformei educaționale, promovând calitatea în educație.

7.5 Personalități originare din Sâmbăteni

Pe parcursul existenței sale de până acum, școala din Sâmbăteni a pregătit mii de elevi, unii dintre ei devenind la rândul lor dascăli, medici, ingineri sau personalități de renume național și internațional.

† **Manuilă Sabin**

Unul dintre foștii elevi de care școala este mândră în mod deosebit, este Sabin Manuilă¹⁴⁸ (1894-1964), născut la Sâmbăteni în 19 februarie 1894.

A fost membru corespondent al Academiei Române la doar 44 de ani, absolvent al Facultății de Medicină din Budapesta, reprezentant al societății studențești din care făcea parte la Marea Adunare Națională de la 1 Decembrie 1918, doctor în medicină al Universității din Cluj, bursier al fundației Rockefeller, întemeietor al Institutului Central de Statistică, șef de secție al Institutului de Igienă și Sănătate Publică, secretar general al Ministerului Sănătății și Ocrotirilor Sociale din România (1936), director al Institutului de Demografie și Recensământ, conducător al Secției de Statistică din cadrul

Institutului Social Român, coordonator al recensământului din 1941, colaborator al lui Dimitrie Gusti în redactarea lucrării de mare anvergură Recensământul populației României (1930, în 9 volume).

Sabin Manuilă a părăsit România și s-a stabilit în S.U.A. în anul 1948. Aici și-a continuat activitatea științifică, având un rol deosebit în organizarea Centrului de Cercetare prin statistică; este membru în Comisia de Populație a Ligii Națiunilor Unite; membru al Institutului Regal Olandez de Statistică de la Haga, consultant al Organizației Mondiale a Sănătății, vicepreședinte al Uniunii Internaționale pentru Studiul populației cu sediul la Berlin. A încetat din viață la New York pe 20 noiembrie 1964.

În memoria acestui mare om, la solicitarea directorului, prof. Cornelia Foster, începând cu 1 septembrie 2008, școala din Sâmbăteni a fost numită Școala Generală „Sabin Manuilă” Sâmbăteni.

† **CIUDAN GEORGE**

S-a născut în 4.11.1925 la Sâmbăteni și a murit în 25/01/1985 la București.

În perioada (1959-1989), în timp ce Crăciun Bonta era redactor șef la Cotidianul „Flacăra roșie”, (ziar politic din România), George Ciudan alături de Cornel Urițescu, Ioan Borșan și Dorel Zăvoianu au fost adjuncții lui.

¹⁴⁸ http://ro.wikipedia.org/wiki/S%C3%A2mb%C4%83teni,_Arad

George Ciudan a fost și redactor cu probleme de cultură. În ultimii ani de viață a fost redactor șef adjunct la „Revista de pedagogie” din București.

Fiind poet, a participat la viața culturală din România acelei vremi, astfel a participat la Cenaclul lui Adrian Păunescu sau la Radiocenaclul Flacăra între aprilie 1980 și iunie 1985 alături de alți scriitori ca: Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ioan Alexandru, Eugen Simion, Ștefan Roll, Geo Dumitrescu, Sabin Bălașa, Gheorghe Zamfir, Alexandru Philippide, Alexandru Andrițoiu, Stefan Augustin Doinaș, Eugen Jebeleanu etc.

A publicat două volume de versuri: *Răzvrătiri* (1947) și *Vârstele dorului* (1977).

Despre poezia lui George Ciudan au scris eseuri elogioase Gala Galaction, Mihai Beniuc și Ștefan Augustin Doinaș. În prefața volumului *Răzvrătiri*, Gala Galaction spunea: „George Ciudan se întreaba asupra izvoarelor tainice din care a purces și ne face să întrevădem o vastă și dureroasă epopee socială și etnică. George Ciudan interpretează o istorie și un neam.”

În prefața volumului „Vârstele dorului”, Mihai Beniuc spunea: „Câtă vreme versurile erau răspândite prin publicații, această vibrație era fărâmițată. Adunate în carte, ele fac să se audă din plin glasul poetului George Ciudan, cu intonațiile lui ce amintesc cântecul apelor Mureșului, de pe unde s-a născut. Cuvintele nu sunt menite să constituie un sprijin pentru „Vârstele dorului”, căci de acest sprijin cartea nu are nevoie, ci trebuie luate drept un semn de prețuire pentru autenticitatea talentului lui George Ciudan, de care sunt legat prin vechi și trainice simțăminte de amicitie.”

Augustin Doinaș spunea „poezia lui George Ciudan este cântec și flacăra, mistuire de sine desăvârșită. Omul George Ciudan a fost temeiul acestei dăruiri totale.”

La douăzeci de ani de la moartea poetului, Emil Șimandan menționa în articolul *Două decenii de la dispariția poetului George Ciudan*, publicat în ziarul Adevărul (de Arad) în 05.02. 2005, „...îmi îngădui să-l așez alături de acei poeți pentru care poezia a însemnat expresie nemijlocită a celor mai adânci trăiri sufletești, mărturie a unui entuziasm nativ și în același timp act de angajare existențială. Prin fluența versului și puritatea emoției lirice, prin sinceritatea tonului alimentat de soareginte folclorică, poetul George Ciudan a rămas, într-o epocă dură a totalitarismului, să sune ca un clopot dint-un turn înalt lângă Mureșul-meleagului natal și în inima Podgoriei Aradului.

Poetul s-a stins din viață pe o vreme geroasă de crăpau pietrele de frig în București și a fost înmormântat la cimitirul –Străulești II, în parcela scriitorilor. La căpătâiul poetului din cauza circulației interzise în București, n-au reușit să participe decât familia poetului, administratorul de bloc, doi reprezentanți ai Uniunii Scriitorilor (Mircea Micu și Ștefan Augustin Doinaș) și doi reprezentanți ai ziarului din Arad.

Sfârșitul poetului i-a fost grăbit mai ales de anchetele și interogatoriile la care a fost supus pe nedrept ca participant – alături de numeroși intelectuali din București – la câteva ședințe ale grupării „Meditația transcendentă” interzisă cu mult scandal de conducerea superioară a P.C.R.

† **Comloșan Doina**

Doina Comloșan s-a născut la Sâmbăteni în 30 octombrie 1941 (10 noiembrie).

A absolvit Facultatea de Litere din cadrul Universității Babeș-Bolyai din Cluj. În perioada 1977-1987 a predat la o facultate din Lyon, Franța. În 1987 a obținut doctoratul în literatură, tot la Lyon.

A fost profesor universitar doctor la Facultatea de Litere, Istorie și Teologie din cadrul Universității de Vest Timișoara, Departamentul de Literatură Română.

A publicat mai multe cărți dintre care amintim:

Comloșan, Doina, Teatru și antiteatru, Timișoara, Mirton, 2001.

Comloșan, Doina, Teoria textului literar, Timișoara, Ed. Universității de Vest, 2003

Comloșan, Doina, Borchin, Mirela-Ioana, Dicționar de comunicare (I), Timișoara, Excelsior Art, 2002.

Comloșan, Doina, Borchin, Mirela-Ioana, Dicționar de comunicare (II), Timișoara, Excelsior Art, 2003.

Comloșan, Doina, Borchin, Mirela-Ioana, Dicționar de comunicare (III), Timișoara, Excelsior Art, 2005.

Are un băiat Comloșan George, stabilit definitiv în Canada.

A murit în 11 iunie 2008, la Timișoara.

7.6. Scurt istoric al bisericii ortodoxe din Sâmbateni

Prima Biserica Ortodoxa din Sâmbateni¹⁴⁹ a fost construita din lemn, în anul 1729, si avea hramul Sf. Ierarh Nicolae. A fost sfințita la 2 aprilie 1755. În jurul bisericii era si cimitirul satului.

Datorita sporului demografic, cu timpul s-a simțit nevoia construirii unui nou lacas de cult mai încăpător. Astfel s-a ales un teren care a fost cumpărat de la Petru Vasi și Vasile Glogovicean, aceștia primind câte un alt loc pentru case. Temelia s-a pus pe 13 mai 1835, fiind sfințita pe 12 mai 1838 de sărbătoarea înălțării Domnului. Sfințirea a fost săvârșită de către episcopul Gherasim Rat al Aradului.

După închiderea șantierului de construcție a noii biserici, la 12 mai 1838, cea din lemn a fost demolata, pe locul ei fiind construita „Casa Comitatului”.

În inventarul din 1855 sunt menționate 9 cărți românești (Liturghier, Evanghelie, Tipicon, Minei mare, Triod, Penticostar, Psaltire, Ceaslov, Molitvelnic) si 11 sârbești (Evanghelie 2, Liturghier, Tipicon, Triod, Penticostar, Psaltire, Ceaslov 3, Molitvelnic.)

Iconostasul s-a pus în 1856 fiind asemănător cu cel al Catedralei din Arad. În 1875 Biserica a fost pictata de renumitul pictor bănățean, Nicolae Popescu.

Iconostasul vechi

Iconostasul nou

În anul 1946 parohia a avut un cor bărbătesc si unul mixt, condus de învățătorii Stancu Teodor si Stancu Rozalia.

¹⁴⁹ Dr. Pavel Vesa. *Episcopia Aradului. Istorie. Cultură. Mentalități (1706-1918)*. Editura „Presa Universitara Clujeana” Cluj-Napoca. 2006.pag. 658

În 14 septembrie 1944 biserica a fost bombardată,¹⁵⁰ rămânând doar zidurile și o parte din turn. Arhiva bisericii și a școlii care funcționa pe lângă biserică era păstrată în turnul bisericii și a ars împreună cu acesta. De aceea avem puține date atât despre biserică cât și despre școală din sat înainte de această dată.

Urmând o perioadă politică grea, biserica a putut fi refăcută abia începând cu anul 1956 (22 mai), după venirea în parohie a preotului Laza Gheorghe. În 25 decembrie, de Praznicul Nașterii Domnului, biserica a fost redată cultului. Au urmat apoi o serie de alte lucrări cum ar fi: introducerea curentului electric, dotarea bisericii cu scaune și podoabe noi. Iconostasul care se alia și astăzi a aparținut Capelei Spitalului Municipal Arad și s-a primit prin bunăvoința Centrului Eparhial Arad, în urma desființării lăcașurilor de cult din incinta instituțiilor statului de către puterea comunistă.

În 1969 se reînființează corul mixt condus de prof. Văcaru din Arad (Grădiște), apoi conducerea lui a fost preluată de către prof. Bulzan. În ultimii 5-6 ani corul a fost condus de către cântărețul bisericesc Iovanescu Livius și apoi de către Vanu Lazăr. Acest cor a funcționat până în anul 1987.

În 7 mai 1973 începe pictarea bisericii de către pictorul Munteanu Vasile din Covasna și s-a încheiat în 20 noiembrie 1973. În 19 octombrie 1975 sub Prea Sfântul Episcop Visarion Aștieleanu se sfințește biserica, așezându-se moaște în Prestol (masa Sfântului Altar).

La sfințirea bisericii, pentru strădaniile depuse, preotul Laza Gheorghe a fost ridicat la rangul de Iconom Stavrofor.

În 28 august 1992, datorită deteriorării acoperișului bolta bisericii s-a prăbușit. În 15 octombrie 1992 a început refacerea boltei, iar în 1996 s-a pictat bolta și s-a refăcut pictura deteriorată de către pictorul Buie Flavius din Arad. Biserica a fost resfințită în 30.11.2004, iar preotul Braiț Ioan a fost ridicat la rangul de Iconom Stavrofor pentru lucrările efectuate la biserică și casa parohială.

¹⁵⁰ Informații culese de la preotul Braiț Ioan

Preoții care au slujit în Biserica Ortodoxă din Sâmbăteni au fost: Novac (1755,1759); Popa Rada (1756-1758); Constantin Popovici (1763, 1767, 1781); Novac Alexiu(1767); Ilie Ioanov (1791); Ioan Cuzman(1791-1804);Sava Popovici (1798-1826);Ioan Ianosevici (1802-1842);Ioan Raț (1843-1844,1849); Emanoil Petrovici (1826-1871);Petru Babescu (1827-1832); Emanoil Constantin Petrovici (1868);Constantin P. Aiudan (1871-1882);Nicolae Manuilă (1845-1867); Fabrițiu Manuilă (1892-1911); Ștefan Gherman - a fost hirotonit în octombrie (1918) pentru această parohie. Pavel Felnean, Valeriu Felnean (popa Nuți) (1900-1944), ceasul morții i-a sosit în biserică, imediat după Sf. Liturghie, la vârsta de 64 de ani, în data de 23 ianuarie 1944.

După decesul acestuia a rămas singur slujitor în parohie preotul Traian Rugilă venit în anul 1930 care a slujit pînă în 1955 când locul lui a fost luat de către peotul Laza Gheorghe. Acesta iese la pensie în 31 dec. 1978, iar începând cu 1 ianuarie 1979 și până în prezent la Biserica din Sâmbăteni slujește preotul Braiț Ioan.

«Oastea Domnului» din Sâmbăteni

Oastea Domnului¹⁵¹ a pornit în sânul Bisericii Ortodoxe Române la Sibiu, în anul 1923, ca o mișcare de renaștere sufletească a societății românești, la inițiativa inspirată de la Duhul Sfânt a preotului Iosif Trifa.

În calitate de redactor al gazetei «Lumina Satelor», preotul Iosif Trifa, în primul număr al gazetei din ianuarie 1923, lansează o chemare la o hotărâre de luptă sfântă (un angajament scris și semnat de fiecare) pentru curățirea vieții de păcatele cele multe și grele, cu ajutorul Mântuitorului Iisus Hristos... «Această sfântă chemare a răzbit în sufletele a zeci și sute de mii de țărani, de muncitori, de funcționari, de intelectuali români (...) și a dat naștere mișcării Oastei Domnului care a împânzit toată țara cu ostașii și cu lupta ei, transformând-o într-o nestăvilită mișcare de renaștere duhovnicească a societății românești.»¹⁵²

Gazeta Lumina Satelor a ajuns și în Sâmbăteni în anul 1926, prin Stancu Petru, funcționar la Primăria din Ghioroc, care și-a făcut un abonament la recomandarea domnului Tibi Lupaș¹⁵³. În urma lecturării gazetei, împreună

¹⁵¹ Informații culese de Ilie Ionatan

¹⁵² Sergiu Grossu - *Pasărea măiastră a Ortodoxiei Românești- din rev. Oastea Domnului nr..../2008.*

¹⁵³ Arhivelor naționale Arad, dosar 6-1 foaia 1 și 3 din 2 iulie 1934, consemnat de Ardelean Gheorghe.

cu Lupaș Ovidiu (fiu de dascăl), lumina Cuvântului le pătrunde în suflet transformându-i, devenind astfel primii ostași din localitate. Iată ce declara Petru Stancu: „Odată ce am primit această lumină prin care Dumnezeu mi-a schimbat viața, am cumpărat câte 50 de exemplare pe care le împărțeam oamenilor din sat și așa tot mai mulți citeau Lumina satelor. După o vreme, încă trei persoane s-au hotărât să renunțe la viața păcătoasă. Împreună cu ei ieșeam afară din sat unde citeam Sfânta Evanghelie și, continuând astfel, unul, altul venea cu noi și numărul nostru creștea. Apoi m-am dus și-n alte sate și am văzut felul de conducere al adunărilor și așa am făcut și noi ceea ce am făcut.”¹⁵⁴ La scurt timp Stancu Petru, îl abonează și pe fratele său, Florea Stancu, devenind și acesta ostaș. Lor li se alătură Popi Eufrona și Stai Eufrozina (a lui Gâbu) și alții.

În câțiva ani se formează și în Sâmbăteni prima comunitate de ostași, care se adunau la casa Eufrozinei Stai. După ce numărul membrilor Oastei a crescut, programul duhovnicesc al acesteia se desfășura în clădirea fostei școli. Adunarea era îndrumată de Stancu Petru prin care se păstra legătura cu inițiatorul Oastei de la Sibiu. Acest fapt este confirmat de următorul «raport» publicat în gazeta redactată de preotul Iosif Trifa, sub titlul:

Din Sâmbăteni jud. Arad:¹⁵⁵ «Cucernice părinte sufletesc, trimitem și noi un raport despre cum a petrecut Oastea Domnului de anul nou. De cum am luat cunoștință despre circulara de la Sibiu, am vestit tot satul, astfel că la ora 7 toți frații eram adunați în curtea bisericii, s-au tras clopotele și părintele Valeriu Felnecan a venit în mijlocul nostru. După ce s-a oficiat paraclisul Maicii Domnului, am plecat la școală unde am ținut adunarea, iar la orele 12 ne-am întors la biserică, unde părintele a făcut o rugăciune de trecere în Anul Nou. La despărțire am cântat în curtea bisericii Împărate Ceresc, a cărei melodie a deșteptat tot satul. Mărit să fie Domnul pentru toate!» Stancu Petru, ostaș al Domnului.

În anul 1935, comunitatea Oastei Domnului din Sâmbăteni număra deja 60 de membri care știau carte, conform unei declarații publicată în gazeta «Isus Biruitorul», prin care își reafirmă fidelitatea față de Biserica Ortodoxă și recunoașterea preotului Iosif Trifa drept fondator și îndrumător al mișcării. «Isus Biruitorul» nr. 4-5-6/ 1935 și cuprindea, printre altele, următoarele mențiuni:

¹⁵⁴ Arhivele Naționale Arad dosar 4 foaia 1 din 2 iulie 1934.

¹⁵⁵ «Oastea Domnului» nr. 6/ 5 februarie 1933

« Subsemnații, membrii Oastei Domnului din comuna Sâmbăteni județul Arad, declarăm următoarele:

1. Cu ajutor și dar de la Dumnezeu, rămânem și pe mai departe credincioși Bisericii Ortodoxe care este întemeiată pe jertfa lui Isus Hristos și a miilor de mucenici (...)

2. Iar pe părintele Iosif Trifa îl recunoaștem de gornist al Marelui Comandant (Isus Hristos. n.n), de trâmbiș al Domnului, la al cărui glas noi ne-am deșteptat (...), iar voința noastră cea din urmă este ca, atâta timp cât Milostivul Dumnezeu se îndură să ni-l țină, așa cum este bolnav, slab, neputincios, să ne vorbească mereu.

Prima adunare a Oastei Domnului din Sâmbăteni

Această declarație s-a făcut în adunarea Oastei Domnului, semnând fiecare cu mâna lui proprie care știe carte (urmează 60 de iscălituri) »¹⁵⁶.

După Dictatul de la Viena din august 1940, prin care Ardealul de Nord inclusiv Clujul, era cedat Ungariei, fruntașii Oastei: învățătorul Ioan Marini și poetul Traian Dorz, care redactau la Cluj gazeta: Misionarul Vieții Creștine, se mută cu redacția la Arad. Iar învățătorul Ioan Marini își stabilește domiciliul o vreme la Lipova, o vreme la Ghioroc, o vreme la Sâmbăteni apoi la Arad. Acest fapt a adus o mare învioare și maturizare pentru Oastea din Sâmbăteni și din împrejurimi, fiind mai des cercetată de acești fruntași, și bucurându-se de o mai bună legătură cu frățietatea din întreaga țară.

În ianuarie 1942, când România se afla sub dictatura lui Antonescu, Ioan Marini este arestat chiar din Sâmbăteni. Iar după starea de arest a fost ținut cu domiciliu obligatoriu tot în Sâmbăteni, la casa Maria Popi.

În 1946, ostașii din Sâmbăteni au dovedit multă maturitate și dragoste creștină răspunzând cu generozitate unui îndrăzneț proiect social inițiat de Ioan Marini și au primit în casele lor, spre întreținere, peste 25 de copii aduși din Moldova, greu încercată atunci de foame și mizerie. La început au fost toți ocrotiți și hrăniți pentru o vreme în casa Florea Stancu apoi, tot

¹⁵⁶ «Isus Biruitorul» nr. 4-5-6/ 1935 pag. 3.

prin grija lui, au fost repartizați în alte familii, unii dintre ei pentru doi ani, iar alții au rămas mai mult.

Începând din anul 1948, Oastea Domnului a fost oficial declarată ilegală. De atunci a continuat să funcționeze adunându-se prin case particulare, având un program de propovăduire a Evangheliei, cântare, poezie religioasă și rugăciune.

Tot din 1948 rândurile Oastei Domnului din Sâmbăteni s-au întărit prin stabilirea aici a unor familii venite din Tărcăița jud. Bihor, cum au fost: Făt Savu, Ille Grigore, Ille Valer și Ille Ioan, alăturându-se ostașilor băștinași în susținerea și îndrumarea Oastei din Sâmbăteni. De fapt, Ille Valer și Ille Ioan vor continua să îndrume cu statornicie Oastea Domnului din Sâmbăteni în pofida tuturor greutăților și privațiunilor, inclusiv în primii ani de după Revoluție, până când Domnul i-a ținut în putere.

În anul 1955, Ille Valer împreună cu Ille Grigore au fost arestați de către autoritățile statului în timp ce se aflau în misiune la o adunare din com. Beliu jud. Arad. Au fost anchetați, bătuți și ținuți în condiții inumane în arest, apoi au fost aduși încătușați. În timpul regimului comunist, ostașii Domnului au fost urmăriți și supravegheați de securitate.

Începând cu anul 1980, cei doi ostași, Ille Valer și Ille Ioan, au început să fie sprijiniți în îndrumarea Oastei Domnului de către Ionatan și David Ille, fiii lui Valer Ille, de către frații Miloș Petru și Aurel. După 1998, li s-a alăturat un slujitor de nădejde în persoana lui Jim Foster, cetățean american, aderând la ortodoxie prin căsătorie cu Foster Cornelia, fiica lui Ille Valer, actualmente directoarea școlii din Sâmbăteni.

A început o mai strânsă colaborare a familiei Ille Ionatan și Violeta cu fruntașul Oastei Domnului, Traian Dorz, fiind îndrumați și încurajați în activitatea scrisului religios.

După Revoluția din decembrie 1989, Oastea Domnului obține o recunoaștere legală și se reia publicarea gazetei «Isus Biruitorul» la nivel național, avându-l ca redactor pe Ille Ionatan din Sâmbăteni. Din 1992, Ille Ionatan editează, fără întrerupere revista lunară «Oastea Domnului», cu difuzare în întreaga țară, sediul redacției fiind la Sâmbăteni.

După Decembrie 1989, preotul paroh Braiț Ioan a pus la dispoziția Oastei, fără chirie, o sală aparținând Parohiei Ortodoxe și a manifestat permanentă bunăvoință față de Oastea Domnului și disponibilitate pentru o bună colaborare.

CAPITOLUL VIII

Economia comunei

8.1. Considerații generale

Amplasarea comunei Păuliș la interferența dintre deal și câmpie a permis din cele mai vechi timpuri cultivarea viei și prelucrarea strugurilor, obținând vinul, pe care locuitorii Podgoriei Aradului l-au valorificat. Paralel cu această îndeletnicire a populației, practicau și cultura cerealelor, creșterea animalelor și legumicultura.

Comuna Păuliș are și o industrie proprie, la început „meșteșugărească”, cu ateliere mici, cu un grad mai slab de mecanizare și cu muncitori calificați în diferite meserii. Încă din 1743, existau pe râul Mureș, cinci mori de apă, cu timpul construindu-se la Păuliș și Sâmbăteni mori de mare capacitate cu motor (vezi capitolul „Aspecte din viața cotidiană”), care apoi au fost naționalizate (1952).

Meseriașii au lucrat pe teritoriul comunei încă din secolul al XVIII-lea, ca frizeri, croitori, pantofari, fierari, rotari, tâmplari, tinichigii, zidari, cojocari etc.

Marile transformări social-economice produse în anii comunismului și-au pus amprenta asupra economiei și societății de pe teritoriul ei, transformările regăsindu-se și în repartitia populației în diferite sfere ale activității economice.

Cea mai mare lovitură pentru țaranul român vine dinspre marele vecin de la răsărit „URSS”, fiind sub influența lui. Ca urmare, se pune în practică „Întovărășirea agricolă”, (1952), apoi în 1962 „colectivizarea agriculturii”, care a dus la distrugerea gospodăriilor țărănești, pe care este clădită orice agricultură sănătoasă.

Era firesc ca noile idei să prindă contur, la început, în rândul țăranilor săraci fără pământ sau cu pământ și inventar agricol puțin. Astfel, se înființează cele două gospodării colective „G.A.C. Viticultura Păuliș”, „G.A.C. 1 Mai Sâmbăteni” și viticultura IAS Barațca, în 1957.

Viața acestor gospodării colective a fost foarte grea la înființare. Lipsa inventarului (tractoare, mașină de treierat, cai, vite, construcții) și terenul puțin au făcut ca membrii cooperatori să o ducă greu la început, aceasta în ciuda întregului sprijin acordat de aparatul de stat și partid, gospodăriile colective primind cele mai bune pământuri. De asemenea, au fost ajutate de băncile de stat pentru împrumuturi, au fost trimise cadre la perfecționare în domeniul agricol.

S-a dus o muncă de lămurire a țăranilor pentru a intra în colective, chiar cu amenințări, confiscarea terenurilor bune și alocarea altora de slabă calitate.

Pentru a frânge tăria țăranilor care nu doreau să intre în gospodăriile colective li se alocau cote de cereale și de carne, atât de mari, încât nu puteau onora, astfel că pământul rămânea nelucrat, iar printr-un decret se statua că orice teren nelucrat se naționalizează.

Sufocați de imensitatea cotelor stabilite, țăranii individuali au avut o singură alegere: intrarea în gospodăriile colective. Așa se face că la sfârșitul anului 1962 toți țăranii sunt înregistrați în Cooperativa Agricolă de Producție.

Politica de desființare a sălașelor și redarea terenurilor de sub ele circuitului agricol, fac să dispară în totalitate sălașele de peste Mureș și din Pustă.

Pentru a sprijini activitatea și a limita autonomia cooperativelor agricole, statul înființează Stațiunea de Mașini și Tractoare (SMT), care prin dotare era prestator de servicii pentru aceste cooperative.

După anul 1975, cele două cooperative agricole de producție încep să-și îmbunătățească activitatea, să aplice tehnologii moderne de cultivare a pământului, aplicându-se pe scară largă îngrășămintele chimice, erbicidele, hibridii productivi.

Zootehniile înființate sunt și ele dotate cu instalații de evacuare a dejecțiilor, mori de furaje, platforme de siloz. Parcul de mașini al cooperativei a crescut substanțial, fiecare CAP având în perioada de apogeu câte 2-3 camioane cu remorci, 2-3 tractoare cu remorci.

Stațiunea pentru Mecanizarea Agriculturii (SMA) Șiria avea 2 secții de mecanizare, Păuliș și Sâmbăteni, în care lucrau aproximativ 35 de persoane

calificate prin cursuri de scurtă durată, SMA având o dotare pe măsura necesităților: 32 tractoare de 65 CP, 8 tractoare de 180 CP, 10 combine pentru păioase, 8 combine pentru porumb știuleți.

Pentru întreținerea și repararea acestor utilaje, secțiile aveau ateliere de reparații, iar pentru unele defecțiuni mai mari se deplasau la Ghioroc sau Șiria.

O altă unitate reprezentativă pentru agricultura comunei a fost Intreprinderea Agricolă de Stat Barațca.

În primăvara anului 1957 a luat ființă la Barațca o unitate agricolă de stat căreia i-a revenit sarcina dezvoltării patrimoniului viticol din Podgoria Aradului.

Inițial și-a început activitatea cu 267 hectare plantații viticole pe scheletul organizatoric al fostei secții Barațca, dependentă de Gospodăria Agricolă de Stat „Descătușarea Zăbrani” cu un fond fix de mijloace de 13200 lei și cu o dotare de numai un camion, 4 tractoare, 22 atelaje, cu structura organizatorică de 6 brigăzi viticole și un complex pepinieristic cu forță de muncă permanentă, cu un număr de 60 de salariați.

Centrul de vinificație, înființat în 1965, a fost o mare realizare pentru comuna Păuliș, acest centru fiind modernizat ulterior, iar din 1978 au început lucrările de extindere a lui cu o investiție totală de 10108 lei, lucrare care a fost finalizată în 1986, cu linii moderne de prelucrare și conservare a vinurilor roșii și albe.

8.2. Industria

În ansamblul realizărilor obținute de economia județului Arad în perioada dinainte de 1989 cât și după, comuna Păuliș se înscrie cu unele succese în domeniile vieții economice, sociale și culturale. Ca și celelalte localități administrativ-teritoriale ale țării și județului Arad, comuna Păuliș oferă un vast șantier de activități creatoare, de investiții, care vor aduna în viitorii ani un potențial economic, ce va trebui valorificat de întreaga comunitate.

Industrializarea se afirmă tot mai mult drept factorul de primă importanță în dezvoltarea orașelor și comunelor. Cu mulți ani în urmă, în cadrul acestei comune au luat ființă unități cu caracter industrial. În aceste unități industriale nu a existat o tradiție, deși încă din evul mediu existau

aici mulți meșteșugari (fierari, tâmplari, dulgheri, croitori, cizmari), datorită faptului că ramura de bază a fost și va rămâne agricultura.

a) Industria extractivă și de prelucrare a materialelor de construcție

Principala bogăție naturală a subsolului o reprezintă rocile de construcție (granitul), care se exploatează într-o carieră situată în perimetrul localității Păuliș, în apropierea șoselei naționale. Această carieră a fost preluată de către CFR, după primul război mondial, producându-se piatră spartă pentru calea ferată.

Pe teritoriul comunei funcționează câteva balastiere, care extrag balastul din albia Mureșului sau din terase, balast pe care-l prelucrează, transformându-l în produs finit, purtând denumirea de sorturi și nisip.

Cariera de piatră Păuliș – S.C. ICIM ARAD

Industria materialelor de construcție este reprezentată prin Cariera de piatră din Păuliș, carieră care exploatează granitul, granodioritul și șisturile cristaline. După ce inițial a fost preluată de CFR, în 1984, cariera a trecut în patrimoniul Întreprinderii Județene de Producție Industrială și Prestări Servicii Arad, ca apoi să fie preluată și concesionată de

S.C. Icim Arad, după 1989. Activitatea din carieră se desfășoară utilizându-se sistemul de împușcare a rocilor pentru a putea fi dislocate. Utilajele folosite pentru producerea pietrei brute, a pietrei sparte, de diferite dimensiuni sunt: buldozere, excavatoare, fadromă, concasoare și benzi transportoare.

Produsele unității au o întrebuințare largă și complexă, începând cu construcția fundațiilor și soclurilor la case și terminând cu pavarea și pietruirea drumurilor și liniilor de cale ferată.

Pe teritoriul comunei funcționează balastierele de pe Mureș, care extrag balast pe care îl transformă în sorturi și nisip care sunt foarte solicitate în construcții. Cele mai reprezentative balastiere sunt: S.C. General Agregate SRL, S.C. Best Agregate SRL, S.C. Radlingher SRL, S.C. Metcons SRL,

S.C. Icim SRL, S.C. Tehnodomus SRL, SC Aton SRL, peste Mureș. Produsele realizate de aceste balastiere sunt transportate de către beneficiari (constructori) cu ajutorul mașinilor de mare tonaj în Arad și Timișoara.

Balastiera Sâmbăteni
- S.C. BEST AGREGATE SRL

Aceste unități de producție contribuie cu sume importante la bugetul de venituri și cheltuieli al comunei, acordând sprijin obiectivelor de investiții promovate de către Consiliul Local și primărie.

În localitatea Păuliș, funcționează unitatea de producție S.C. Cimevar SRL, care a luat ființă în anul 1998, având ca activitate inițială comerțul cu materiale de construcție. În următorii ani și-a diversificat activitatea, producând blocuri de beton zidărie și construcții de diferite tipuri. Aceste blocuri sunt executate pe vibromasă marca zenit. S.C. Cimevar SRL lucrează cu un număr de peste 7 angajați, producând blocuri de beton, care sunt solicitate în construcție de către întreaga zonă a Podgoriei Aradului, Lipova, Zăbrani, Conop, Ususău.

b) Industria alimentară

Este reprezentată prin Centrul de Vinificație IAS Barațca, care a luat naștere în 1965, extinzându-se în 1978, investiția fiind finalizată în 1986.

În acest centru modern, se prelucrau anual, 7000 tone struguri albi din soiurile: Mustoasă de Măderat, Risling italian, Fetească Regală, struguri negri din soiurile: Cadarcă, Cabernet, Merlot, Pinot Noir, Burgund, care erau recoltați din toată zona Podgoriei Aradului și zona Șagu-Vinga.

La acest centru de vinificație lucrau până în anul 1989 aproximativ 35 muncitori, care asigurau producția anuală de vinuri albe și roșii din Podgoria Aradului.

Calitățile deosebite ale vinurilor roșii de la IAS Barațca au contribuit la creșterea competitivității acestora, fiind mult solicitate la export în țări ca: Germania, Austria, Olanda, Belgia, iar „Cabernetul” și „Cadarca” au obținut la concursurile naționale două medalii de aur și șapte medalii de argint, unitatea fiind distinsă de mai multe ori cu premii în zona de vest a țării.

Centrul de vinificație Păuliș
- IAS BARATCA, 1986

Crama Wine Princess din Păuliș-
prelucrarea și depozitarea vinurilor

Prezentarea și comercializarea vinurilor din
„Crama Wine Princess” Păuliș

În anul 1986, se realizează în cadrul Centrului de vinificație o producție de 450 vagoane de vin roșu și alb, iar cantitatea de țuică din vin era de 130.000 grade/dal.

Aceste realizări deosebite au fost o dovadă a dezvoltării economice a întreprinderii, a seriozității colectivului de muncă, ce a fost condus ani de zile de inginerul Fazekaș Ștefan, director general.

După anul 1989, odată cu apariția Legii 18/1991, a Legii 1/2000 și a Legii 247/2005, privind retrocedarea terenurilor arabile și viticole proprietarilor, această întreprindere a ajuns în pragul falimentului, iar Centrul de vinificație a fost scos la licitație pentru achitarea datoriilor.

În anul 2007, s-a construit printr-un „proiect Sapard”, Pensiunea Wine Princess SRL, condusă de inginerul Balla Geza, care a amenajat un centru de prelucrare a strugurilor albi și roșii după cele mai moderne tehnologii europene. În acest centru de vinificație se îmbuteliază vinuri albe și roșii, realizate prin tehnologii clasice de vinificație. Societatea are în proprietate 61,5 ha de vie. Păstrarea vinului se asigură în pivnițe și în butoaie de stejar și barique-uri pentru vinurile roșii, iar vinurile albe în tancuri de oțel inoxidabil cu capacitatea totală de 5000 hl.

c. Industria mică și artizanală

În perioada comunismului s-a pus un accent deosebit pe mica industrie, în special în zona localităților rurale, care trebuiau să valorifice resursele locale, materii prime, cum ar fi: rocile de construcție, nisipul, balastul, cărbunii sau unele resurse vegetale și agricole (stuful, răchita, papura, rogozul, etc.) în vederea obținerii unor produse necesare populației (produse din lemn, produse textile, produse de uz gospodăresc).

Aceste unități ale industriei mici au fost organizate și conduse de către Consiliul popular comunal Păuliș, de către Cooperativa meșteșugărească, Cooperativa de consum și Cooperativa Agricolă de Producție.

La nivelul comunei Păuliș au funcționat mai multe secții ale industriei mici, secții care au adus venituri importante comunei. În cadrul Consiliului popular al primăriei au funcționat un număr de 10 secții, la care au fost angajate 32 persoane. Secțiile industriei mici au fost: împletituri nuiele, mături sorg, croitorie-broderie, tinichigerie, buldo-excavator, tâmplărie, zidari-zugravi, creșterea ovinelor, gospodărie comunală. Produsele obținute în cadrul acestor secții erau: coșuri de nuiele, scaune rabatabile, produse textile (cusături), tăvi din lemn, fârașe din tablă, mături sorg, sobe canadiene, burlane, toate acestea fiind valorificate prin Consiliul Județean, Direcția comercială a județului Arad.

În cadrul unităților subordonate Primăriei, CAP Sâmbăteni și CAP Păuliș, au funcționat următoarele secții: două mori de furaje, o secție de lădițe din lemn, două brutării, 2 fierării, 2 ateliere mecanice, 2 ateliere de tâmplărie, și o rotărie.

La CAPDM Păuliș (Cooperativa de consum), la mica industrie, a funcționat o secție de dopuri de plastic, iar în cadrul prestărilor de servicii au funcționat următoarele: atelier de croitorie, coafură, frizerie, secție de zugrăvit și două sifonării.

După 1989, odată cu privatizarea tuturor unităților de producție precum și a celor prestatoare de servicii, unitățile industriei mici și prestatoare de servicii s-au desființat.

d.) Industria de prelucrare a lemnului

Industria lemnului era reprezentată în localitatea Păuliș, în perioada comunismului, printr-un depozit de prelucrare a lemnului, depozit aflat în gestiunea IFET-ului din Arad. În acest depozit se aduceau bușteni din foioase, cu prioritate, și rășinoase, care se tăiau la anumite dimensiuni, se încărcau

Sediul S.C. WEGLAND ALPIN SRL
din Păuliș

Prelucrarea lemnului la S.C. WEGLAND
ALPIN SRL din Păuliș

în vagoane și se transportau în funcție de comenzi la beneficiarii din țară. După 1990, IFET-ul Arad a intrat într-un declin puternic, neputându-se adapta mediului concurențial de piață, astfel că după anul 2000, dispare de pe scena economică a localității.

Platforma betonată și clădirile sunt scoase la licitație, fiind preluate de către firma privată S.C. Wegland Alpin S.R.L., care din anul 2005 a început să construiască hale moderne pentru prelucrarea lemnului. S.C. Wegland Alpin S.R.L. a luat ființă în 1994 la Sighetul Marmației, județul Maramureș, iar în anul 2000 și-a transferat sediul în județul Arad. Societatea privată s-a dotat cu utilajele necesare pentru transportul materialului lemnos din pădure (mașini tip peridoc, cu încărcător performant), utilaje pentru prelucrarea lemnului de mare capacitate (gateri, mașini de fasonat și de prelucrat), o adevărată fabrică de prelucrarea lemnului.

Astăzi S.C. Wegland Alpin S.R.L. și-a construit un nou sediu pe raza comunei, alături de cele 2 hale de prelucrare a lemnului.

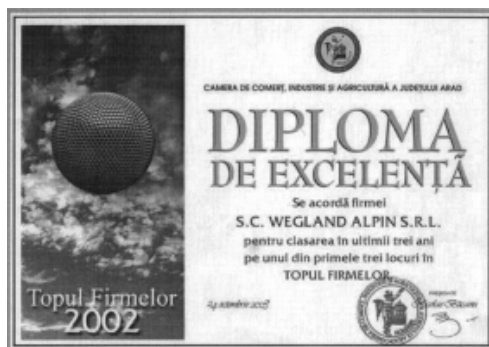
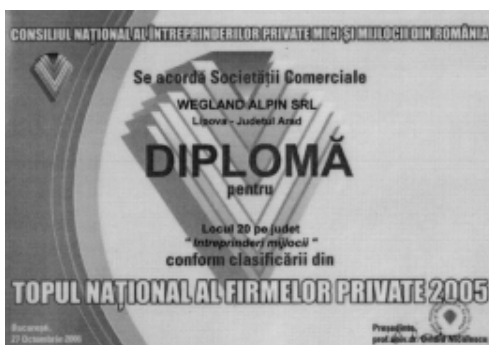
Firma produce în prezent traverse pentru calea ferată, cu prioritate pentru export în state din Uniunea Europeană, precum și produse semifabricate de cherestea pentru intern și export. Activitatea principală a societății este tăierea, rindeluirea lemnului și impregnarea acestuia.

Societatea deține atestat de exploatare forestieră și autorizație de furnizor feroviar, fiind unul dintre principalii colaboratori ai Companiei Naționale de Cale Ferată în ceea ce privește furnizarea de traverse din lemn. Ponderea la export a ajuns până la 65% din producție, calitatea tehnologiei folosite înnobilând lemnul, o resursă națională importantă.

Capacitatea de exploatare este de 2000 mc/lună iar capacitatea de prelucrare este de 3000 mc/lună.

Această societate dovedește an de an competența și seriozitatea în exploatarea și prelucrarea lemnului, obținând „Diplome de Excelență”, care o clasifică între primele două locuri ale firmelor private din cadrul Întreprinderilor mici și mijlocii din România.

Alături de această unitate de producție specializată în prelucrarea lemnului, pe raza comunei există ateliere de tâmplărie, care funcționează ca A.F., acestea producând uși, geamuri, precum și diferite tipuri de mobilier.

e) Industria de mecanică fină și aparataj electromecanic

Localitatea Barațca este reprezentată de S.C. Contis Car S.R.L., care are ca obiect de activitate recondiționarea alternatoarelor și demaroarelor pentru autoturisme „IVECO” și „PEUGEOT”.

Societatea Contis GmbH a luat ființă în Germania în 1977, având 5 muncitori. În primul an de producție a realizat 9000 bucăți de alternatoare și demaroare. În urmă cu 3 ani, când societatea s-a mutat în România, în localitatea Barațca, comuna Păuliș avea inițial doar câțiva angajați. În prezent, S.C. Contis Car S.R.L. are un număr de 35 angajați și produce peste 200 000 bucăți alternatoare și demaroare recondiționate, numai pentru export.

Utilajele folosite în procesul de producție, mașini de toate tipurile (de rectificat, sablat, etc.) și piesele de schimb sunt aduse din străinătate.

Materia primă, adică alternatoare, demaroare, cu un stadiu avansat de uzură, este adusă pe bază de comenzi ferme de către firmele amintite, iar după recondiționare sunt controlate dacă corespund standardelor tehnice, societatea fiind o adevărată „uzină”, care se ridică la nivelul cerințelor europene.

Piesele respective sunt înseriate, trecute prin diferite faze de producție, atent monitorizate până la trecerea lor pe banda de verificare și împachetare în cutii speciale de carton cu serii, numere și firma de unde provin. Piesele executate aici sunt destinate exclusiv exportului. S.C. Contis Car

Sediul firmei S.C. CONTIS CAR SRL din Barațca S.R.L. are cadre de specialitate, ceea ce face ca produsele realizate de societate să fie calitative.

8.3. Agricultura

1. Considerații generale

Comuna Păuliș așezată în lunca Mureșului la poalele Munților Zărandului, în zona de contact cu câmpia, dispune de condiții pedoclimatice favorabile pentru dezvoltarea unei agriculturi intensive. Agricultura constituie ramura de bază a economiei comunei. Îmbinarea armonioasă a celor două forme de relief câmpie, munte, ampla deschidere spre vest și sud-vest, determină existența unui topoclimat aparte, confirmând realele posibilități pentru dezvoltarea agriculturii.

În ansamblul lor, condițiile generale de relief litologice și de drenaj ale comunei, au permis factorilor pedoclimatici externi să acționeze nestingherit. Există areale largi cu soluri zonale (cernoziomuri și cernoziomuri levigate, soluri argiloiluviale brune și podzolice) în care se modifică și condițiile bioclimatice. În cadrul comunei sunt răspândite soluri cu un grad ridicat de fertilitate, oferind condiții optime pentru cultivarea cerealelor, plantelor tehnice, legumicole, viței-de-vie, a pomilor fructiferi precum și pentru creșterea animalelor. Șesul cu solurile fertile este foarte prielnic culturii cerealelor și plantelor tehnice, dealurile și colinele bătute de soare sunt propice dezvoltării viticulturii, iar suprafețele de pășune și fânețe favorizează creșterea animalelor.

În perioada socialismului a existat o preocupare pentru înzestrarea tehnică și dezvoltarea bazei materiale a agriculturii, folosirea mașinilor și

tractoarelor, care au redus munca manuală.

Secțiile de mecanizare de la CAP Păuliș și CAP Sâmbăteni, aparținătoare SMA Șiria, precum și sectorul mecanic al IAS Barațca au fost înzestrate cu tractoare de diferite tipuri, combine, secerători, semănători, cultiva-toare, mașini pentru erbicidat și împrăștiat îngrășăminte chimice și naturale, mașini de stropit viile și pomii fructiferi.

Ferma nr.2 IAS Barațca. Spații de cazare pentru muncitorii sezonieri

Pe teritoriul comunei se aflau următoarele unități agricole de producție: CAP Păuliș, CAP Sâmbăteni și Fermele 2, 3 și 5 de la IAS Barațca. Din totalul terenului agricol al comunei, sectorul CAP a reprezentat 68%, sectorul IAS a ocupat 20,2% ,iar sectorul particular 11,8%.

În afară de aceste unități agricole de producție, pe teritoriul comunei își desfășurau activitatea și următoarele unități pentru deservirea agriculturii, secția SMA Păuliș, secția SMA Sâmbăteni și sectorul mecanic IAS Barațca. Așa după cum am precizat anterior, IAS Barațca a luat ființă în 1957. Potrivit planurilor de dezvoltare, investițiile au crescut foarte mult, înființându-se anual 50 ha plantații mari de vii moderne și productive. Anul 1988 a fost cel mai fructuos din punct de vedere a producție medii la hectar.

Pentru prima dată se consemnează în dezvoltarea viticulturii din Podgoria Aradului rezultate foarte bune la IAS Barațca, producții de 10-14000 kg/ha, iar pe întreaga suprafață de pe raza comunei, de 458 ha, se obțin producții medii de 7 336 kg/ha.

Totodată a fost schimbat sistemul de cultură al plantațiilor dirijate pe curbe de nivel în mod științific, cu amenajări antierozionale și conducere pe șpalieri, pentru mecanizarea lucrărilor.

Creșterea patrimoniului viticol cu încă 500 ha de vie în anul 1968, fosta proprietate a GAS Șiria, se înființează primele ferme conduse de cadre ingineresti. Crește volumul mijloacelor fixe cu peste 10 mil.lei/anual, iar nivelul investițiilor atinge cifra de 10 milioane lei anual.

În anul 1986 suprafața totală de vie pe rod în comuna Păuliș a fost de 315 ha, din care ferma nr. 2 (Barațca) 180 ha, ferma nr. 3, 80 ha, iar ferma nr. 5, 55 ha.

2. Cultura plantelor

Agricultura cuprinde două ramuri principale strâns legate între ele: cultura plantelor (producția vegetală) și creșterea animalelor. Producția vegetală cuprinde: culturile de câmp (cereale, plante industriale și de nutreț) și culturile hortivitice (cultura legumelor, a viței-de-vie și a pomilor fructiferi).

Analizând structura culturilor de câmp, se evidențiază cu precădere cultura cerealelor (grâul, secara, orzul, ovăzul și porumbul boabe), care sunt cultivate pe cele mai mari suprafețe.

a) Cultura cerealelor

Importanța cerealelor constă în faptul că boabele lor, într-un volum relativ mic, conțin o serie de valori nutritive și cât mai puțin perisabile decât celelalte produse agricole. Cerealele asigură cel mai important aliment al populației, pâinea și hrana de bază a animalelor. În cadrul comunei Păuliș, este posibilă mecanizarea completă a tuturor lucrărilor agricole ale acestei culturi, care aduc după sine o productivitate agricolă sporită la hectar.

Situația cuprinzând suprafețele cultivate cu cereale și producțiile obținute la hectar, între 1970-1989

Suprafețe cultivate	1970	1975	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989
Grâu și secară -ha-	1295	1085	1966	1140	1145	1200	1200	1200	1275	1320	1123	1179
Producția grâu și secară -to-	1675	1699	3436	2769	2381	3405	3962	4358	3209	5338	4213	3996
Porumb boabe -ha-	925	1072	1234	1214	1154	1139	1283	1198	1286	1096	1355	1187
Producția porumb boabe -to-	1309	2469	3624	4289	4094	5891	5391	6668	7385	7037	5257	3709

Analizând tabelul care cuprinde culturile de grâu și porumb în perioada 1970-1989, constatăm o repartizare echilibrată a suprafețelor ocupate cu aceste culturi între 1100- 1300 ha, în fiecare an. La grâu cele mai mari producții se obțin în anii (1987, 1988, 1985) între 4300 to și 4500 to, cea mai ridicată producție de 4100 kg/ha (1987), iar la porumb boabe (1985, 1986, 1987) cu cea mai ridicată producție la ha de 7385 (1986).

Producțiile mai scăzute atât la grâu cât și la porumb la ambele unități CAP (Păuliș și Sâmbăteni) s-au datorat condițiilor de relief pedologic, a nerespectării proceselor tehnologice, a timpului optim de semănat, fertilizarea suprafețelor cu cantități mici de îngrășăminte, soiuri neproductive de grâu și porumb.

Pentru cultivarea grâului și porumbului este necesar un sol fertil, cu o bună capacitate pentru apă, suficient de permeabil, cu reacție neutră până la slab alcalină. În cadrul comunei, grâul se cultivă pe cernoziomuri levi-gate, freatice, umede uneori, și pe lăcoviști, cu măsuri de fertilizare.

Grâul de toamnă se cultivă pe toate suprafețele ocupate cu această cultură, fiind rezistent la condițiile de mediu și boli. Dintre soiurile de grâu cultivate amintim: Excelsior, Turda 195, Ceres, Oltul, Silvana, Favorit, Dacia, Ileana, Iulia, Aurora, Lovrin 10, Lovrin 13, Libelula, Postizanna, Zlatna, Dalia, Balcani și Albota.

În cadrul comunei, alături de grâu, se cultivă orzul și orzoaica pe suprafață de 600 ha (CAP Sâmbăteni) cu producții de 4000 kg- 4500 kg/ha. Cele mai răspândite soiuri de orz, care dau rezultate bune și care preferă solurile din zona noastră sunt Miraj și Intensiv. Orzul se cultivă pentru creșterea și îngrășarea animalelor cu nutreț concentrat, iar orzoaica se cultivă pentru fabricarea berii.

Porumbul, reprezintă în comună aceeași suprafață alături de grâu, fiind o plantă valoroasă care se întrebuințează atât ca nutreț pentru animale cât și materie primă pentru industrie. În

general, soiurile de porumb cultivate pe raza comunei sunt hibrizi: Pionier, Panka, Evelina, Stira, Helga, Deea, Pandur, Fundulea 322, HD 120, HS 400, HD 410, T 200, Dekalb 386, Aral, Perceval, Durandal, DK 527, AW 641.

Cultura porumbului

Situație cuprinzând culturile de grâu și porumb boabe între 1992-2004

Suprafețe cultivate	1992	1996	1998	2000	2004
Grâu/ha	453	1185	930	960	980
Producția grâu/tonă	694	3948	2650	1880	1960
Porumb boabe/ha	1852	1730	1933	1665	1713
Producția porumb/to	2380	5455	6505	3430	3860

Se constată că față de perioada socialistă suprafețele ocupate cu grâu au scăzut sub 1000 ha anual, iar producțiile au fost mai scăzute/ha cultivat (2000-3000 kg/ha). În schimb au crescut suprafețele ocupate de culturile de porumb, peste 1600 ha/an, iar producțiile se mențin încă la nivel scăzut de 3000 kg/ha. Aceste rezultate mai slabe se datorează fragmentării parcelelor ocupate cu porumb și grâu, neaplicarea unor tehnologii performante, îngrășăminte chimice și organice insuficiente, întreținerea necorespunzătoare a culturilor.

b) Cultura plantelor tehnice(industriale)

Plantele tehnice cultivate în cadrul comunei sunt sfecla de zahăr, soia și floarea soarelui. Acestea ocupă o suprafață însemnată de teren, având un rol important în agricultura comunei.

Floarea soarelui

Găsește condiții de climă și sol favorabil. Este o plantă sensibilă la boli și dăunători. Principalele soiuri cultivate sunt: Select și Favorit, Flora, Flores,

Cultură de floarea-soarelui

Rigasol, Fly, Fleuret, Florena. Floarea soarelui este una din plantele care luptă și supraviețuiește cu buruienile, însă se obțin producții până la 3500 kg/ha dacă este săpată și erbicidată cultura.

Sfecla de zahăr

Este o plantă care se comportă foarte bine la condițiile de climă și sol din zona noastră, necesită o întreținere corespunzătoare. Erbicidarea acestei culturi, precum și mecanizarea recoltatului au dus la producții sporite la hectar.

Soia

Este o cultură tânără în hotarul comunei, cultură ce găsește condiții bune de climă și sol. Se practică erbicidarea culturii, întreținerea și recoltarea mecanizată. S-a cultivat pe o suprafață de 300 ha cu o producție de 450 to/an (1987) 1500 kg/ha. Soiuri cultivate în zona noastră: Atlas (cu producții de 2800 kg/ha, prășită) Altona, F 168/73, SR 254RR, Roundoup Ready), Precoce 90.

Situația cuprinzând suprafețele cultivate cu floarea soarelui și sfeclă de zahăr în perioada 1970-1989

Suprafața cultivată	1970	1975	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989
Floarea soarelui /ha	380	450	261	220	70	120	100	130	100	150	150	100
Producția de floarea soarelui to	257	262	177	332	52	250	210	260	220	532	308	213
Sfeclă de zahăr ha	50	97	110	130	160	180	180	205	145	165	150	210
Producție sfeclă de zahăr to	2147	963	2587	2940	4277	4085	4492	5327	2812	3626	3524	1070

Se observă că la floarea soarelui producțiile medii la hectar sunt sub 1500 kg/ha și chiar sub 1000 kg/ha. Această cultură este foarte sensibilă la solul în care este cultivată, astfel fiind ani în care în multe zone din județul Arad floarea soarelui nu s-a mai cultivat datorită infectării terenului. Cultura de floarea soarelui absoarbe foarte multe substanțe nutritive din sol, astfel că nu este recomandabil să se cultive floarea soarelui în anul următor.

Din tabel se constată că în perioada 1970-1980 sfecla de zahăr s-a cultivat pe suprafețe cuprinse între 50- 100 ha pe raza comunei, iar după 1980 crește suprafața cultivată, crescând și producția la ha în 1985- 5327 to: CAP Păuliș 33500 kg/ha, CAP Sâmbăteni 34500 kg/ha.

Situația cuprinzând suprafețele cultivate cu Floarea soarelui și sfeclă de zahăr în perioada 1992-2004

Suprafața cultivată	1992	1996	1998	2000	2004
Floarea soarelui /ha	362	570	300	275	300
Producția de Floarea soarelui to	370	636	198	330	380
Sfeclă de zahăr ha	100	10	60	5	0
Producție sfeclă de zahăr to	1716	113	1590	50	0

Constatăm că după 1989, suprafețele cultivate cu floarea soarelui cresc an de an față de perioada socialistă, de la 100-150 ha (1983-1989) la 570 ha (1996), cu producții medii de 1000- 1500 kg/ha.

Sfecla de zahăr a fost cultivată în perioada socialistă la ambele CAP-uri pe suprafețe cuprinse între 110 ha (1980) și 210 ha (1989), iar după 1989 în sectorul privat. De-a lungul anilor au scăzut atât suprafețele cultivate cât și producțiile la ha. În anul 2004 nu sunt înregistrate date privind cultura sfeclei de zahăr pe teritoriul comunei Păuliș.

c) Cultura plantelor de nutreț

În comuna Păuliș se cultivă plante de nutreț pentru hrana animalelor. Aceste plante sunt: porumbul pentru siloz, sfecla furajeră, trifoiul, lucerna și altele. Suprafața cultivată cu plante de nutreț rezultă din următorul tabel.

Suprafața și producția plantelor de nutreț în anii 1980 și 1984

Plante de nutreț	Suprafața în ha		Producția în to		Suprafața în procente
	1980	1984	1980	1989	1984
Lucernă	152	45	378	198	21,8
Trifoi	105	58	423	230	28,1
Plante pentru siloz	120	65	3283	2008	31,5
Rădăcinoase pentru nutreț	25	38	306	402	18,6
Total	482	206	4390	2838	100%

Din această suprafață cel mai ridicat procent îl deține CAP Sâmbăteni, urmat de CAP Păuliș. Pe lângă asigurarea cu hrană a animalelor, lucerna ca plantă de nutreț, îndeplinește și rolul de fertilizator natural al solului, îmbogățindu-l cu azot și contribuind la înăbușirea buruienilor. Fiind o plantă pretențioasă la căldură, lumină și umiditate, lucerna se cultivă mai ales în apropierea canalului Matca, lunca și terasele Mureșului, unde și solurile aluvionare cu reacție neutră și alcalină au o arie mai răspândită. Trifoiul este consumat de animale sub formă de masă verde, fân sau siloz. Cea mai extinsă suprafață cu trifoi o au CAP-urile urmate de IAS Barațca. Producții ridicate s-au obținut de IAS Barațca pe terenurile irigate.

d) Cultura legumelor și a cartofului

Cultura legumelor și a cartofului a fost larg răspândită în comună. Legumele au o mare valoare alimentară în hrana omului și constituie materie primă pentru industrie. Mai au avantajul că se obțin producții mari la hectar. Condițiile pedoclimatice și posibilitățile lesnicioase de irigare, favorizează cultivarea legumelor cum sunt: varza, roșiile, castraveții, vinetele, ardeiul, etc. În cadrul CAP Sâmbăteni a existat o fermă legumicolă cu o suprafață de 60 ha, care în anul 1984 a obținut 1300 tone legume. Ponderea mare din suprafața cultivată cu legume o dețin gospodăriile populației, 83 ha (1984).

Cultura cartofului este practică intensiv în ferma legumicolă Sâmbăteni, cu soiuri performante, iar lucrările de întreținere și recoltare se execută mecanizat. În cadrul gospodăriilor populației se cultivă cartoful în suprafețe mai mici, asigurând doar necesarul pentru hrana familiei și în unele cazuri desfacerea produselor pe piață.

Situație cuprinzând suprafețele cultivate cu legume și cartofi între 1970-1989

Suprafața cultivată	1970	1975	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989
Legume ha	60	55	155	120	110	110	75	91	99	67	91	65
Producție legume to	371	164	1148	1973	2310	2866	2372	2710	2679	2593	4849	1654
Cartofi ha	40	40	140	138	175	105	105	100	140	120	115	100
Producția de cartofi to	255	299	2600	1742	1581	2219	1890	2640	3423	2482	1599	698

Se observă din tabelul de mai sus că în perioada anilor 1970-1975, 1978, suprafețele cultivate cu legume la nivelul comunei au fost între 55-60 ha, iar producțiile la ha au fost foarte slabe. Aceste rezultate mediocre s-au datorat mai multor cauze: lipsa unor soiuri de legume performante, lipsa unor sisteme de irigații, tehnologii defectuoase, folosirea îngrășămintelor în cantități insuficiente și altele. Începând cu anul 1980 cresc și suprafețele ocupate cu legume și semnificativ și producțiile la ha - 4849 to/ha în 1988.

Acest lucru se poate constata și la cultura cartofului în perioada 1970-1980 (40ha/an), cu producții foarte slabe la ha cultivat. Cea mai mare producție se realizează în anul 1986-3423 tone pe o suprafață de 140 ha.

Situație privind suprafețele cultivate cu legume și cartofi între 1992-2004

Suprafețe cultivate	1992	1996	1998	2000	2004
Legume ha	33	100	90	80	30
Producția legume tone	436	732	693	564	232
Cartofi ha	20	40	40	42	40
Producție cartofi tone	220	295	395	500	500

Se constată o scădere a suprafețelor cultivate cu legume și cartofi față de perioada socialistă, la legume -30 ha în 2004, față de 153 ha în 1980, iar la cartofi 20 ha în 1992 față de 175 ha în 1982. Constatăm de asemenea că producțiile în perioada 1992-2004 sunt foarte mici la legume și cartofi pe suprafețele cultivate. Atât legumele cât și cartofii se cultivă după 1989 doar în gospodăriile populației, neexistând o firmă privată, care să-și aducă aportul la dezvoltarea unei culturi intensive și performante.

e) Cultura viței-de-vie

Viticultura, o veche ocupație a locuitorilor din comuna Păuliș, ocupă o pondere însemnată în cadrul agriculturii comunei. Dezvoltarea viticulturii este determinată de existența reliefului cu altitudini cuprinse între 200-400 m, pe suprafețe întinse, expoziția sudică și vestică favorabilă pentru cultura viței-de-vie. La aceasta se mai adaugă și condițiile climatice favorabile, la adăpostul oferit de Munții Zarandului și mai expus în varianta de temperatură creată de valea Mureșului, cu prioritate în timpul primăverii.

Analizând mersul temperaturii în diferite faze ale dezvoltării viței-de-vie, constatăm că în perioada de înflorire a viței-de-vie (iunie), temperatura medie pe o perioadă de 10 ani a fost de 19,2°C. Temperatura medie anuală în comuna Păuliș înregistrează valori de 10-11°C, în perioada de coacere a strugurilor cea mai scăzută temperatură fiind de

15,2°C în septembrie 1959, iar cea mai ridicată temperatură a fost de 25,4°C în luna august 1946. Rezultă că potențialul termic al acestei zone din Podgoria Aradului este favorabil culturii viței-de-vie. Este suficientă și cantitatea anuală de precipitații între 600-650 mm. Căldurile mari din vară și toamnele lungi creează condiții pentru dezvoltarea strugurilor. Solurile caracteristice acestei culturi sunt solurile brune de pădure și solurile gleice. Pierderi mari în producția de struguri nu se înregistrează din cauza bolilor și dăunătorilor (mai frecvente fiind mana și făinarea), deoarece se efectuează multe stropiri cu substanțe, care au efecte vizibile împotriva acestora. Înghețul, furtunile și grindina sunt fenomenele care produc cel mai frecvent calamități pe suprafețe întinse.

Lucrările în viticultură se efectuează mecanizat, deoarece pantele dealurilor sunt sub 45°, creând condiții pentru buna desfășurare a întregii tehnologii. Între parcelele (orientate după curbele de nivel) se găsesc benzi înierbate pentru prevenirea alunecărilor de teren și acțiunii organismelor torențiale. Lățimea benzilor înierbate este 1,80 m, iar distanța între ele este în funcție de gradul de înclinare al pantei. Pentru combaterea dăunătorilor și bolilor se folosesc diferite mașini și utilaje, iar în ultima perioadă a comunismului s-a folosit aviația utilitară.

În anul 1984 viile pe rod ocupau o suprafață de 315 ha, din care ponderea mare o aveau plantațiile de vii din cadrul fermelor 2, 3, 5 ale IAS Barațca. Producția totală de struguri pe întreaga suprafață cultivată a fost de 1506 tone.

Situație cuprinzând producția de struguri în 1984 în cadrul fermelor viticole de pe raza comunei Păuliș

Denumirea fermei	Vii pe rod (ha)	Producția medie kg/ha	Producția totală tone
Ferma nr. 2 Barațca	180	4133	746
Ferma nr. 3 Barațca	80	6666	500
Ferma nr. 5 Barațca	55	4670	260
Total	315	-	1506

În cadrul Podgoriei Aradului, comuna Păuliș se încadrează la cultura viței de vie altoite (viță nobilă), predominând soiurile pentru vin. Vinul era valorificat prin centrul de vinificație Barațca, iar strugurii de masă au fost valorificați prin centrul de colectare a legumelor și fructelor. Deși se lucra mecanizat în sectorul viticol, necesarul de forțe de muncă nu era suficient, acesta completându-se cu muncitori sezonieri, veniți din alte județe (peste 130 persoane). Pentru acești muncitori, IAS Barațca a construit spații de cazare și masă, amplasate în cadrul celor trei ferme. Permanent, la centrul IAS Barațca, a funcționat o cantină, care deservea întregul personal.

În sezonul de recoltare a strugurilor, participau și elevii ciclului gimnazial de la Școlile Generale Păuliș și Sâmbăteni, precum și elevii Liceului Industrial „Atanasie Marienescu” și ai Liceul Agricol „Sever Bocu” din Lipova.

Valorificarea vinului produs s-a făcut prin industria viei și vinului, precum și prin unitatea proprie pentru export în Cehoslovacia, Austria, Germania, Anglia, renumit fiind vinul „Cadarca” de Barațca, „Mustoasa” de Măderat, „Cabernetul” de Barațca, „Otonelul” și „Traminerul” de Barațca.

Vin și țuică produse de IAS BARAȚCA

Situație privind suprafețele cultivate cu vie în perioada 1970-1989

Suprafețe cultivate	1970	1975	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989
Vii și pepiniere viticole ha	425	375	379	379	379	379	379	379	569	569	547	547
Producția de struguri tone	11	18	485	517	536	816	896	225	1116	535	1319	2888

Se constată producții foarte slabe în anii 1970-1980 și producții ridicate în anii 1986, 1988, 1989 (2888 tone). Începând cu 1986, s-au mărit suprafețele ocupate cu vii și pepiniere (de la 379 ha la 569 ha).

Situație privind suprafețele cultivate cu vie în perioada 1992-2004

Suprafețe cultivate	1992	1996	1998	2000	2004
Vii și pepiniere viticole ha	316	316	316	286	286
Producția de struguri tone	4555	4510	2082	2323	1082

Din datele pe care le avem la dispoziție se constată o scădere, la jumătate, a suprafeței viticole față de perioada socialistă. Această scădere a suprafețelor viticole se datorează aplicării legilor fondului funciar începând cu L.18/1991, L.1/2000, L247/2005, prin care terenul ocupat de vii a fost preluat de către Comisia locală de fond funciar de la IAS Barațca și ADS București și predat foștilor proprietari de vii. Preluarea acestor suprafețe ocupate de vii s-a făcut greoi, astfel că plantațiile de vii nu au mai fost lucrate din 1989, iar punerea în posesie a proprietarilor a început prin 2003-2004, fapt ce a dus la degradarea plantațiilor.

Majoritatea proprietarilor nu dispun de sume de bani pentru a deschide o finanțare în vederea înființării unor plantații, iar o parte din proprietari au vândut terenurile unor firme private, care vor demara investiția „Înființarea de noi plantații cu sprijin european și privat”.

f) Pomicultura

Ocupă un loc important în economia comunei. Pomii fructiferi găsesc condiții bune de climă și sol, astfel se explică și marea varietate a speciilor care se cultivă în perimetrul comunei, cum sunt: prunul, mărul, caisul, piersicul, cireșul, vișinul și nucul.

Având în vedere condițiile naturale favorabile precum și conținutul în vitamină al fructelor, se recomandă extinderea suprafețelor ocupate de livezi, prin plantații de pomi fructiferi, astfel ca într-un timp scurt să crească producția de fructe. Cunoașterea calitativă a soiurilor omogene sub aspectul

fertilității, al condițiilor morfohidrografice și climatice, a venitului obținut pe unitatea de suprafață, permite aplicarea măsurilor de ridicare a fertilității terenurilor, o utilizare tot mai judicioasă a fondului funciar.

Situația privind suprafețele cultivate cu pomi fructiferi între 1970-1989

Suprafețe cultivate	1970	1975	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989
Livezi de pomi fructiferi ha	192	190	189	141	101	101	101	101	101	75	76	76
Producția de fructe tone	312	164	665	1297	630	808	282	918	609	600	971	722

Se constată din tabelul de mai sus că suprafața ocupată de pomi fructiferi s-a micșorat în perioada socialistă, astfel că în 1970 a fost de 192 ha, ajungând în 1989 la 76 ha, producțiile oscilând în funcție de perioadele de îngheț din primăvară, precum și de tratarea plantațiilor împotriva bolilor și dăunătorilor, cea mai mare producție de fructe obținându-se în 1981, 1297 tone.

Situație privind cultura pomilor fructiferi după 1989

Suprafețe cultivate	1992	1996	1998	2000	2004
Livezi de pomi fructiferi ha	54	54	54	54	54
Producția de fructe tone	540	1832	429	139	132

Constatăm că după 1989, plantațiile pomicole încep să se micșoreze ca suprafață, ajungând la 54 ha, între 1992-2004, față de perioada socialistă, 192 ha în 1970. Aceste suprafețe au scăzut și datorită măsurilor luate de regimul comunist de mărire a suprafețelor arabile în fiecare an, prin defrișarea pădurilor, fânețelor și a livezilor de pomi.

După 1989, au început să se refacă unele livezi de pomi în domeniul privat, iar pentru altele nu există preocupare pentru întreținerea culturilor, combaterea bolilor și a dăunătorilor prin stropiri la timpul potrivit, ceea ce face ca și producțiile la ha să fie mai scăzute, 132 tone în 2004, față de 1297 tone în 1981.

În anul 1984 numărul total al pomilor fructiferi în comună, era de 25400 bucăți, din care ponderea cea mai mare o deținea prunul (10500 bucăți), iar cea mai mică migdalii (50 bucăți). Piersicul se cultivă în general pe pantele cu expoziție sudică, preferând mai multă căldură. La fel sunt și migdalii cu pretenții de climat de nuanță meridională. Se poate extinde și cultura nucului (în care suntem deficitari), care de asemenea are condiții pedoclimatice favorabile, iar numărul lor este insuficient pentru necesarul de consum al populației.

3. Creșterea animalelor

Creșterea animalelor este o veche tradiție la nivelul comunei, dat fiind faptul că se bucură de condiții deosebit de prielnice, de relief variat și de climă temperat continentală moderată. Aceste condiții îngăduie răspândirea pășunilor și fânețelor naturale din câmpie până în zona deluroasă. În unele documente mai vechi se menționează despre turmele de oi care urcau la munte, de porcii îngrășați cu ghindă, hergheliile de cai sălbatici, mierea obținută din albinărit. Renumitele târguri de vite de la Pâncota și Lipova au constituit și constituie și azi un vad pentru desfacerea produselor agricole al locuitorilor din Păuliș. O atenție deosebită se acordă creșterii animalelor pentru carne, lapte, lână și ouă.

a) Baza furajeră are un rol determinant în dezvoltarea șeptelului de animale. Se acordă o atenție deosebită culturii plantelor de nutreț și îmbunătățirii producției fânețelor naturale. Principalele surse de furaje sunt: pajiștile și fânețele naturale, care ocupă 898 ha din fondul funciar al comunei, plantele furajere, produsele secundare ale culturilor agricole (paie, pleavă, coceni), reziduurile provenite din producerea unor produse agricole, tărâțe, gozuri, zer, lapte.

Baza furajeră se caracterizează printr-o pondere mai mare a nutrețurilor furajere și a suculentelor și o pondere mai redusă a furajelor grosiere (paie, coceni și nutrețuri concentrate).

Situație privind suprafețele ocupate de pășuni și fânețe în perioada 1970-2004

Suprafețe ocupate	1970	1975	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1992	1996	1998
Pășuni ha	521	659	632	632	632	632	632	632	628	628	628	628	729	729	729
Fânețe ha	137	149	149	149	149	149	149	149	165	165	165	165	122	122	122
total	658	808	781	781	781	781	781	781	781	781	781	781	851	851	851

b) Pășunile și fânețele naturale constituie sursa principală pentru asigurarea furajelor la animale, aceasta cuprinde pășune în suprafață de 776 ha (2004) și fânețe naturale 122 ha (2004). Aceste terenuri au fost curățate de mărăcinișuri și mușuroaie pentru a crește randamentul acestora la hectar. Pășunile și fânețele naturale au fost fertilizate în fiecare an cu îngrășăminte chimice.

c) plantele furajere se cultivă pe suprafețe întinse, asigurând hrana în perioada de stabulație a animalelor și în timpul verii, când persistă uscăciunea și pășunile nu mai pot asigura necesarul de hrană. Dintre plantele furajere cultivate amintim: trifoiul, lucerna, sfecla furajeră, porumbul pentru siloz, dovleci, rădăcinoase și altele (vezi cultura plantelor de nutreț).

Nutrețul însilozat este foarte bun pentru vacile cu lapte, însă necesită multă atenție și pricepere în pregătirea și conservarea acestuia. Se folosește în perioada de stabulație când lipsește animalelor furajul verde. Un rol foarte important în hrana animalelor îl au furajele concentrate: porumbul, orzul, ovăzul, secara, mazărea. Aceste nutrețuri completează nutrețul verde, fânul și silozul în hrana ovinelor și bovinelor, formând hrana de bază pentru porci și păsări.

d) Efectivele de animale în comună

Specia de animale	1970	1975	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989
Bovine capete	1276	1388	1467	1353	1513	1577	1577	1685	1727	1639	3539	3046
Bovine gosp. pop.	444	498	435	437	441	443	445	445	454	452	554	399
Porcine capete	1586	2526	3402	4472	4191	3157	3157	2292	3896	2612	1496	622
Porcine gosp. pop.	520	507	1193	1877	1881	1582	1582	1593	1613	1618	1371	496
Ovine caprine gosp. Pop.	1830	2379	2745	2840	2957	3008	3008	3012	3119	2770	3272	1173
Păsări capete	16400	17312	17082	17850	16730	17000	18382	18397	18731	18766	19140	4982

Făcând o analiză a efectivelor de animale în perioada evidențiată (1970-1989), se observă o creștere substanțială a numărului de bovine, porcine, ovine, caprine și păsări. Creșterea acestui efectiv de animale la nivel de comună are o mare importanță deoarece utilizează rațional în raport cu posibilitățile existente resursele furajere din unitățile agricole și gospodăriile populației. În schimbul produselor rezultate prin creșterea animalelor se obțin o serie de produse de primă necesitate, utilizate în hrana oamenilor: lapte, carne, grăsimi, precum și materia primă pentru industria ușoară (lână, piei, puf).

Anul de vârf pentru creșterea bovinelor a fost 1989, când efectivele numărau peste 3500 capete, iar la porcine în 1981, 4472 capete, pe total comună. Cel mai mare efectiv de ovine și caprine se înregistrează în 1988 -3864 capete, din care la gospodăriile populației 3272 capete.

În ce privește repartiția numărului de capete de animale pe localități în anul 1988, pe primul loc se situează localitatea Sâmbăteni, cu 12045 capete, inclusiv CAP-ul, urmată de localitatea Păuliș, cu 10045 capete (inclusiv CAP-ul), apoi Cladova 3716 capete și Barațca 1138 capete.

Cel mai mare efectiv de animale din perioada socialismului a existat în cadrul CAP Sâmbăteni, care a avut pe lângă ferma de bovine și un complex de porci cu peste 2000 capete, din care 400 scroafe matcă.

Ferma de bovine CAP Sâmbăteni, 1988

Pășcutul bovinelor în lunca Mureșului, 1986

Efectivele de animale pe unități de producție în anii 1980-1988

Unitatea	Felul animalelor	U/m	1980	1988
CAP Sâmbăteni	Porcine	capete	1530	1620
CAP Sâmbăteni	Bovine	Capete	528	600
CAP Păuliș	Bovine	Capete	573	598
IAS Barațca	bovine	capete	-	1529

Cele trei ferme zootehnice de bovine ale CAP Păuliș, Sâmbăteni și IAS Barațca au fost conduse de cadre cu studii superioare, iar asistența sanitar-veterinară a fost asigurată de specialiști din cadrul Dispensarului veterinar Păuliș.

Ferma de bovine din cadrul IAS Barațca a luat ființă în anul 1983, obținând rezultate foarte bune pe parcursul anilor, atât la producția de carne cât și la cea de lapte.

Efectivele de animale după 1989 la nivelul comunei

Animale specii	1992	1996	1998	2000	2004
Bovine total capete	1070	795	586	415	356
Procine total capete	1705	2574	1200	1235	1175
Ovine total capete	2765	3280	2350	1750	1675
Păsări total capete	10000	14500	15500	16258	15875

Analizând efectivele de animale din tabelul de mai sus, se constată o scădere drastică a efectivelor de bovine la 1070 capete în 1992 și 356 capete în 2004, față de 3539 capete în 1988. Această situație s-a datorat faptului că în 1990 CAP-urile s-au lichidat, iar efectivele de animale s-au împărțit proprietarilor din gospodăriile populației, care le-au sacrificat, treptat, în anii ce au urmat. Aceeași situație se poate observa și la efectivele de por-

cine: 1705 capete în 1992 și 1175 capete în 2004, față de perioada comunistă -3896 capete în 1986. Complexul de porci de la Sâmbăteni a fost lichidat în 1990.

Creșterea ovinelor în localitatea Sâmbăteni

Și la specia de ovine și caprine se observă o scădere simțitoare a efectivului de animale de la 3864 capete în 1988, la 1675 capete în 2004), deși unitățile cooperatiste din Sâmbăteni și Păuliș nu au avut efective de ovine care să se desființeze. Aceste efective de ovine s-au redus și datorită micșorării spațiului de pășunat, având în vedere faptul că pământul a fost pus în posesia proprietarilor de teren.

Situația privind producțiile agricole vegetale și animale în perioada 1970-1989

Producția totală globală pe CAP	1970	1975	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989
Producția globală agricolă CAP mii lei	9720	11360	17846	21245	19768	24292	23418	25994	30071	31500	36176	28967
Producția globală vegetală CAP mii lei	5274	8365	12435	14660	15716	20277	17707	23038	27906	25713	32190	25626
Producția globală animală CAP mii lei	1987	2749	4375	5206	2834	3009	2953	2956	3165	5796	3986	3341
Producție carne tone	530	600	575	681	447	397	381	449	630	719	505	528
Producție lapte vacă, hl	8570	8070	10350	9134	6956	11069	10231	16036	13431	13364	11323	24815
Producție lână tone	5000	6000	7000	5000	6000	6000	9000	11000	15000	13579	13349	4474
Producție ouă mii buc.	284	302	384	321	427	2057	1230	2337	2850	2091	2658	1140

Analizând tabelul de mai sus se constată că producția globală agricolă pe CAP-uri a crescut simțitor față de 1970, când s-a situat la 9720 mii lei, iar în 1988 s-a ridicat la 36176 mii lei, crescând aproape de 4 ori într-o perioadă de 18 ani.

Transportul furajelor cu podul plutitor la Sâmbăteni, 1988

Se observă de asemenea aportul pe care și l-a adus în cadrul CAP-urilor producția vegetală an de an: 1988, 32190 mii lei producție vegetală și numai 3986 mii lei producție animală. Rezultatele slabe obținute în producția animală s-au datorat mai multor cauze:

- Întreținerea necorespunzătoare a animalelor, atât a speciilor de bovine cât și a porcinelor din complexul Sâmbăteni;
- Mortalități foarte multe la speciile de porcine;
- Furajarea necorespunzătoare a animalelor în ferme, datorită neasigurării furajelor (fân, lucernă, trifoi, nutrețuri concentrate, etc.);
- Slaba preocupare pentru animale la nivelul macro și micro economic în perioada socialistă;

Situația privind producțiile animaliere după 1989

Producția animalieră	1992	1996	1998	2000	2004
Producția de carne (sacrificări) tone	260	350	532	423	406
Producția de lapte de vacă și bivoliță hl	13500	11271	9405	8723	7230
Producția de lână, kg	8000	7020	6230	7560	6870
Producția de ouă mii buc.	1000	1170	1440	945	928

Constatăm din acest tabel că producția de carne a scăzut la mai puțin de jumătate față de anul 1989 (528 tone), în 1992 (260 tone), aceasta datorându-se dispariției animalelor din sectorul cooperatist și de stat,

animale care s-au sacrificat, s-au vândut pe rând în câțiva ani. La fel și producția de lapte de vacă scade la aproape jumătate la 13500 hl (1992) față de 24815 hl (1989), iar în 2004 (7230 hl), această producție scăzând de 3 ori față de 1989. Scăderea se datorează dispariției animalelor din fermele de bovine. Aceeași situație se prezintă la producția de lână, care scade de la 13349 kg (1988) la 6870 kg (2004), la jumătate, într-o perioadă de 16 ani, datorită scăderii efectivelor de animale în gospodăriile populației de la 3864 capete (1988) la 1675 capete (2004).

Analizând situația privind suprafețele cultivate cu cereale, plante tehnice de nutreț, precum și producțiile obținute pe hectar, se constată rezultate mai slabe față de unele unități de elită din județul Arad la producțiile vegetale și animale în perioada comunismului. Aceasta s-a datorat în primul rând sistemului socialist în care proprietatea era a CAP-urilor, a membrilor cooperatori. Rezultatele slabe obținute la cultura cerealelor s-au datorat nefertilizării suprafețelor din lipsa de bani a unităților, unele suprafețe rămânând neerbicidate, nesăpate la timp, fapte care au generat producții medii la hectar scăzute.

În sectorul creșterii animalelor au fost mai multe cauze care au dus la producții de carne și lapte foarte scăzute, așa cum de altfel au obținut majoritatea CAP-urilor din județul Arad. Enumerăm câteva dintre aceste cauze:

- Conducerile unităților CAP nu dispuneau de norme legislative pentru a menține grâul, orzul, porumbul, în unitățile de producție pentru asigurarea hranei corespunzătoare a animalelor; trebuia dirijat către fondul de stat;

- Unitățile cooperatiste nu erau sprijinite, încurajate și stimulate pentru a face performanță în agricultură, la cultura cerealelor și creșterea animalelor,

- Foarte puține unități din țară și județ au fost sprijinite și ajutate pentru a face performanță la cultura cerealelor, obținând de exemplu producții de 7800 kg/ ha la grâu, 10-11000 kg /ha la porumb boabe;

- După anul 1989 s-au desființat toate unitățile CAP, după care a urmat dezmembrarea sistematică a obiectivelor de investiții din unități, împărțindu-se animalele, utilajele, altele s-au vândut fără a se mai pune ceva în locul acestora;

- Măsurile abuzive impuse de partid de a se reduce suprafețele de pajiști, pășuni, etc, pentru a crește suprafața arabilă (cultivată) a dus în

cele din urmă la scăderea producției de furaje pentru animale (fân, trifoi, lucernă).

4. FONDUL FUNCICIAR

Suprafața comunei Păuliș este de 12806 hectare cuprinzând următoarele terenuri:

Suprafața ocupată de terenuri	Ha	%
Terenuri agricole	5301	41,39
Terenuri forestiere	6740	52,63
Ape	222	1,74
Terenuri neproductive	207	1,62
Terenuri intravilane	336	2,62
Total suprafață comună	12806	100

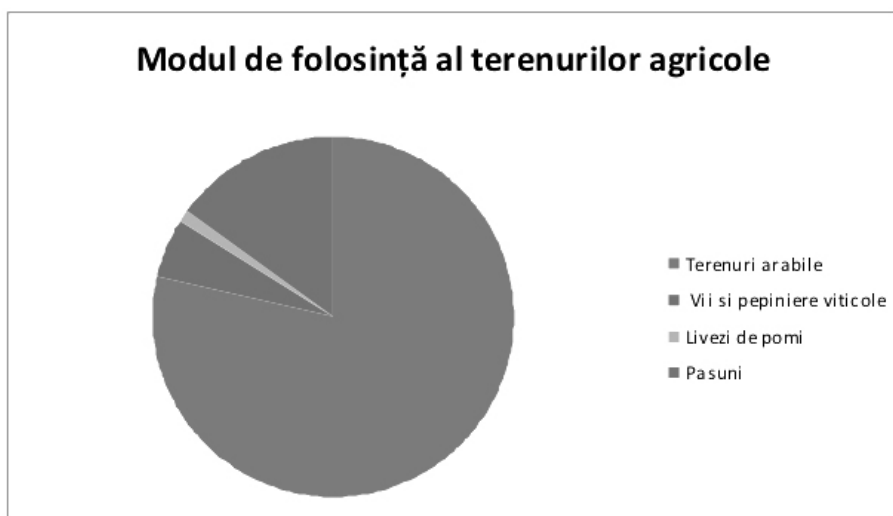
Modul de folosință a suprafețelor ocupate cu terenuri:

Terenurile agricole ale comunei cuprind:

Suprafața ocupată de terenuri	Ha	%
Terenuri arabile	4064	76,66
Vii și pepiniere viticole	285	5,38
Livezi de pomi	54	1,02
Pășuni	776	14,63
Fânețe	122	2,31
Total suprafață agricolă comună	5301	100

Modul de folosință al terenurilor agricole:

Constatăm că pădurile ocupă cea mai mare suprafață a comunei în procent de 52,63 % urmate de terenuri agricole 41,39 %. În cadrul terenurilor agricole suprafețele cele mai întinse sunt ocupate de terenurile arabile, urmate de pășuni, de vii și pepinierele viticole. Trebuie să arătăm faptul că suprafețele ocupate cu pășuni vor scădea foarte mult odată cu atribuirea tuturor terenurilor revendicate de proprietari. Terenurile ocupate de vii s-au redus foarte mult datorită punerii în posesie a proprietarilor cu întârziere de câțiva ani, viile rămânând nelucrate și ajungând în stare de paragină în ultimii ani.

Vorbind despre fondul funciar este neapărat nevoie să prezentăm situația aplicării legilor fondului funciar la sfârșitul anului 2009. Astfel s-au validat de către comisia județeană la nivelul comunei, conform Legii 18/1991, 3380 ha, conform Legii nr.1/2000 a fost validată suprafața de 335 ha, iar prin Legea 247/2005 suprafața de 425 ha.

Situația privind fondul funciar Păuliș

Suprafața de teren arabil validat de comisia județeană conform Legii 18/1991	Suprafața ha	Suprafața teren validat	Suprafața teren validat	Suprafața teren preluat	Suprafața teren preluat
					IAS Horea
Teren validat de Comisia locală și comisia județeană pentru Păuliș	1487				115
Teren validat de Comisia locală și comisia județeană pentru Sâmbăteni	1999	-	-	-	113
Teren validat de Comisia locală și comisia județeană pentru Cladova	344	-	-	-	-
Total suprafață	3830				248

Situația privind terenurile arabile preluate de comisia locală de fond funciar pe localități

Localitatea Păuliș		
Localitatea (parcela)	Suprafața (ha)	Obs.
Păuliș sat	747	Inclusiv pășune
Păuliș peste Mureș	210	Inclusiv pășune
Pustă	480	Inclusiv pășune
Păuliș, deal	508	Inclusiv pășune
Păuliș, Horea (IAS)	115	Inclusiv pășune
Total Păuliș	2060	
Localitatea Sâmbăteni		
Localitatea (parcela)	Suprafața (ha)	Obs.
Sâmbăteni sat	1415	
Sâmbăteni peste Mureș	304	
Sâmbăteni Pustă	375	
Sâmbăteni, Horea (IAS)	133	
Total Sâmbăteni	2227	
Localitatea Cladova		
Localitatea (parcela)	Suprafața (ha)	Obs.
Cladova sat	133	
Cladova pustă	229	
Total Cladova	362	
Total terenuri preluate Păuliș, Sâmbăteni, Cladova	4649	

Analizând tabelele de mai sus, se constată că suprafața validată de către comisia județeană și locală pe Legea 18/1991 la nivelul comunei cuprinde 3830 ha, suprafața cea mai mare deținând-o localitatea Sâmbăteni.

Terenul forestier în suprafață de 1018 ha, a fost validat de comisia județeană și locală pentru comuna Păuliș, respectiv Consiliul local (Primărie). A fost preluată și validată o suprafață de 508 ha de la IAS Barațca, iar pe Horia 248 ha.

Constatăm de asemenea că localitatea Sâmbăteni are o suprafață de 1415 ha la sat, față de Păuliș care are numai 747 ha la sat, pe jumătate suprafață. În pustă, suprafața ocupată de Păuliș (480 ha) este mai mare decât a Sâmbăteniului cu 100 ha, iar peste Mureș, Păulișul are mai puțin cu 100 ha decât Sâmbăteni. Localitatea Cladova deține cea mai mică suprafață de teren, validată de Legea 18/1991, 362 ha.

Situația privind suprafețele preluate de comisia locală de fond funciar pe Legea 18/1991

Suprafețe preluate de comisie	Suprafețe anexe (ha)	Suprafețe existente în parcele (ha)	Suprafață Horea	Titluri de proprietate	Obs.
Păuliș	1487	2060	115	964	
Sâmbăteni	1999	2227	113	687	
Barațca	-	-	-	-	
Cladova	344	362	-	166	
Total suprafață	3830	4649	248	1817	

Situația privind suprafețele validate de comisia județeană și locală de fond funciar pe Legea 247/2005

Suprafață validată (ha)	Nr. proprietari	Anexe		Sentințe definitive	
				Nr.	Suprafața
178 ha arabil				4	7,41
145,49	2 composesorate	Pădure Cladova			
114,12	1 composesorat	Pășune Cladova			
Total 439,00	68				

Situția privind suprafețele validate de comisia județeană și locală de fond funciar pe Legea 1/2000

Suprafață validată (ha)	Nr. proprietari	Anexe								Sentințe definitive		I		
		43	37	38	50	3	49	39	Nr	Suprafața	Nr. poz itii			
		6	1	7	103	12	1	119				119		
351	122	35 ha	8,00	17,00	237	53,00	1,00	243,00	12	52,00		119		
Total supraf.	261	Sentințe+ despăgubiri										12	52	119
Total supraf.	1	Pădurea comunală												
Total supraf.	262	Arabil + pădure												

La Legea nr. 1/2000 a fost validată o suprafață de 646 ha, 261 de proprietari, au fost obținute un număr de 12 sentințe judecătorești definitive pentru o suprafață de 52 ha, iar restul suprafeței a rămas pentru despăgubiri în bani, 243 ha. În etapa următoare se va proceda la punerea în posesie a proprietarilor de terenuri care au fost pe anexa 39 la despăgubiri, urmând a primii terenuri în natură.

Au fost validate de comisia județeană și locală pe Legea 247/2005 un număr de 68 de proprietari cu o suprafață de 439 ha, proprietari care au fost puși în posesie. Lucrările de fond funciar se vor încheia în anul 2010 cu punerea în posesie a tuturor proprietarilor și eliberarea titlurilor de proprietate.

Suprafețele de teren din cadrul comunei, în cea mai mare parte au fost comasate în parcele (mai întinse), astfel încât terenul să se poată lucra mecanizat, cu utilaje de mare capacitate, cu un grad mai ridicat de performanță. Au fost constituite asociații agricole (ferme) societăți agricole în Păuliș și Sâmbăteni, care lucrează cea mai mare parte din terenul arabil al comunei.

Redăm mai jos suprafețele de teren lucrate de către societățile agricole (asociații agricole):

Denumirea societății agricole	Suprafața lucrată pe culturi de câmp (ha)	Vie (ha)	Sediu
SC Spicul Turcin SRL	1466	-	Păuliș
SC Agriodan SRL	564	-	Sâmbăteni
SC Agro-lucas SRL	345	-	Sâmbăteni
SC Agro-ardelean SRL	70	-	Sâmbăteni
SC Wine Princess SRL	-	35	Păuliș
SC Biotehnica SRL	-	18	Barațca
Total culturi	2445	53	

Se constată că cea mai mare suprafață de teren de pe raza comunei este cultivată cu grâu, orz, floarea soarelui, porumb, de către societatea agricolă „Spicul Turcin”, 1466 ha (Păuliș, Sâmbăteni, Cladova), care a obținut rezultate bune la hectar, an de an, folosind utilaje agricole de mare capacitate și performanță.

În localitatea Sâmbăteni suprafețele cultivate cu cereale și plante tehnice sunt lucrute de către cele 2 societăți agricole „SC Agriodan SRL”, „SC Agro-Ardelean SRL” și „SC Agro-Lucas SRL”, care cumulează aproape 1000 ha în parcelele sat, peste Mureș și pustă Sâmbăteni. Și aceste societăți agricole și-au achiziționat utilaje (tractoare, pluguri, discuri, semănători, combine) de o capacitate ridicată, obținând performanțe în culturile de cereale și plante tehnice. Aceste societăți agricole arendează cea mai mare parte din terenul arabil pe care îl lucrează.

La cultura viței-de-vie se remarcă S.C. Wine Princess SRL, care a obținut rezultate foarte bune în producția de struguri de vin. Această societate agricolă specializată în cultura viței-de-vie a făcut plantații mari de vii pe aproximativ 20 hectare, conform cerințelor europene. Este preocupată și de folosirea unei tehnologii performante în

Sediul Societății agricole
„Spicul Turcin” – Păuliș

Asociația agricolă „Spicul Turcin” Păuliș. Hală
pentru depozitarea produselor agricole, 2010

Recoltat de grâu la Asociația agricolă „Spicul
Turcin”, 2010

Sediul Asociațiilor agricole Agrio-Dan, Agro-Ardelean și Agro-Lucas din Sâmbăteni

Utilaje moderne ale Asociațiilor agricole din Sâmbăteni

Magazia de produse agricole. Utilaje ale asociațiilor agricole din Sâmbăteni

producerea unor vinuri de calitate superioară în cadrul „Centrului de vinificație”, care este dotat cu utilaje de prelucrarea strugurilor și păstrarea vinurilor, în scopul ieșirii pe piața externă. La strugurii de masă se remarcă S.C. Biotehnica SRL, care este preocupată de folosirea tehnologiei adecvate pentru întreținerea plantațiilor de vie în vederea obținerii unor rezultate performante la hectarul cultivat.

În cadrul comunei Păuliș sunt multe persoane fizice și asociații familiale care lucrează pământul în mod organizat pe parcele (sole) mai mici de 2-5 ha, mecanizat, beneficiind de subvenții din partea statului și a Uniunii Europene. Enumerăm doar câteva familii care lucrează peste 10 hectare: Stoi Nicolae, Strajici Petrică, Calinovici Dimitrie, Strajici Sabin, Pușcău Zenica, Ille Florica, Ioviți Dorin (Sâmbăteni), Adelman Iosif, Avrămuț Ionel (Păuliș), Popa Ilie (Cladova), Zărie Bujor (Păuliș), la vie.

Trebuie să arătăm faptul că cei mai mulți dintre producătorii agricoli de pe raza comunei s-au constituit conform OUG 108/2001, modificată cu Legea 162/2002, în exploatații familiale, primind subvenții din partea statului pentru suprafețele însămânțate corespunzător. Se observă o preocupare permanentă în ceea ce privește achiziționarea de utilaje agricole, atât pentru societăți cât și pentru asociații familiale (particulari), numărul acestora crescând de la un an la altul, acest lucru constatându-se și în producțiile obținute.

Plantații noi de vii la S.C. Wine Princess SRL – Păuliș, 2008

Tractor de mare capacitate „Steyr” care lucrează cu un utilaj complex la pregătirea terenului pentru semănat, la Asociația agricolă „Spicul Turcin”

Utilaj complex pentru pregătirea terenului în vederea însămânțării, la asociațiile agricole Agrio-Dan și Agro-Ardelean din Sâmbăteni, 2010

Redăm mai jos dotările agricole la nivelul comunei în anul 2009:

Dotări agricole	Nr. utilaje
Tractoare	52
Combine	18
Semănători păioase	30
Semănători prășitoare	28
Pluguri, discuri	75
Combinatoare	42
Cultivatoare	48
Mașini pentru îngrășăminte	26
Mașini pentru erbicidat	22

Constatăm că cea mai mare parte din lucrările agricole se efectuează mecanizat deoarece atât societățile agricole cât și producătorii particulari (asociații familiale) dispun de utilaje agricole mecanice, față de perioada de după 1989 când se foloseau utilajele cu tracțiune animală, de către micii producători agricoli.

Trebuie să arătăm faptul că imediat după 1989 a funcționat încă SMA, care deservea cu utilaje producătorii particulari. După 1993, SMA-ul se desființează, utilajele fiind vândute societăților și producătorilor particulari.

8.4. Concluzii

Considerăm că integrarea țării noastre în Uniunea Europeană constituie șansa de redresare a agriculturii în ansamblu, ceea ce implică procese ample de restructurare a exploatațiilor, de eficientizare a activității economice pe baza criteriilor de performanță. Trecerea de la modelul agricol de subzistență la cel comercial, caracteristic UE, impune pe lângă ajustarea eficienței și competitivității și promovarea unei politici de dezvoltare rurală corespunzătoare.

În acest sens, este necesară restructurarea unor verigi de bază, care permit accelerarea trecerii agriculturii de la modelul de subzistență la cel comercial, după cum urmează:

- Proprietatea funciară;
- Exploatațiile agricole;
- Industria agroalimentară;
- Piața agricolă;
- Creditul agricol;
- Sistemul de fiscalitate;
- Politicile de susținere a agriculturii;

Dimensiunile fermelor în UE au crescut de la 14,7 ha 1994, la 17,4 în 1997.

Țara noastră și implicit comuna Păuliș, caracterizată prin existența unui mare număr de gospodării de subzistență în agricultură, trebuie să rezolve două probleme principale: creșterea dimensiunii exploatațiilor și capitalizarea acestora.

Producătorii agricoli care dețin sau administrează exploatații agricole dimensionate comercial vor beneficia de unele avantaje care pot duce la performanță:

- Beneficierea de subvenții pe produs din partea statului;
- Facilități financiare pentru investiții;
- Ajutoare de depozitare (în condițiile legii);
- Ajutoare de producție de la procesatori pe baza contractelor încheiate;
- Credite ipotecare.

Pe termen mediu și lung se va avea în vedere creșterea exploatațiilor agricole comerciale, care se vor face prin: vânzare/cumpărare, arendă, concesionare, asociere.

CAPITOLUL IX

Potențialul turistic al comunei Păuliș

9.1. Considerații generale

Turismul este activitatea pe care o desfășoară oamenii din dorința de a cunoaște frumusețile naturii, locurile pitorești, orașele și satele, monumentele istorice, rezervațiile de floră și faună, rezervațiile arheologice etc., constituind în același timp și un prilej de odihnă.

Peisajul turistic este o sinteză a elementelor de interes turistic, proprii unui teritoriu, rezultat din integrarea în timp și spațiu a componentelor naturale, culturale și tehnico-edilitare ale acestuia, element care conferă o valoare turistică selectivă teritoriului și asigură eficiența economiei turismului pe teritoriul respectiv.

Valoarea unui peisaj turistic este determinată de acțiunea corelată a trei factori de bază:

- activitatea peisajului turistic
- accesibilitatea arealului în care se localizează valorile peisajului turistic
- gradul de amenajare turistică, ce conferă teritoriului un optim de utilizare turistică;

Analizând potențialul turistic al comunei Păuliș și ținând cont de factorii mai sus enumerați, se poate remarca faptul că, prin așezarea geografică, Păulișul dispune de un bogat peisaj turistic.

Componentele naturale, rolul predominant avându-l relieful, urmat de vegetație, oferă condiții optime pentru recreere. Îmbinarea muntelui și a dealurilor cu câmpia, existența unor drumuri și cărări, frumusețea pajiștilor naturale, precum și integrarea Monumentului Eroilor de la Păuliș, a

hotelurilor și a pensiunilor în acest ansamblu natural atrag numeroși turiști, numărul acestora fiind destul de mare datorită distanței scurte dintre Arad-Păuliș-Barațca și Cladova. Sfârșitul de săptămână, începând din luna iunie și până toamna târziu, marchează o sporire a afluenței turistice, fiecare anotimp prezentând atracție pentru excursii și drumeții, oferind totodată varii modalități de petrecere a timpului liber într-un mediu ozonat.

Nu există trecător sau turist, care colindă aceste meleaguri, să nu simtă nevoia de a cerceta sau de a cunoaște istoria poporului român prin intermediul Monumentului Eroilor de la Păuliș, să nu facă un popas la impunătorul monument, să nu arunce o privire pe panorama, care se așterne peste locurile stropite de sângele eroilor „Detașamentului Păuliș”, căzuți pe câmpul de luptă în septembrie 1944, pentru apărarea neamului românesc și a gliei străbune.

Un deosebit interes turistic reprezintă Valea Cladovei și Valea Cladoviței, preferate de turiștii arădeni și nu numai, la sfârșitul săptămânii. Valea Cladovei oferă apa limpede și cristalină, poieni presărate cu flori, pădurea umbroasă plină de viețuitoare, toate acestea atrăgând turiștii spre minunatele locuri, pentru regăsirea liniștii sufletești atât de necesară omului zilelor noastre, asaltat de multele probleme cotidiene.

Poieniță de pe Valea Cladovei

Valea Cladoviței

9.2. Drumuri de acces, spații de cazare și restaurante

Principalul drum de acces spre Păuliș este DN 7 (E 68). Legătura cu localitățile din Podgorie (Miniș, Ghioroc, Covăsânț, Șiria, Pâncota) se realizează prin drumul județean 708 B, iar la Cladova se ajunge pe drumul

comunal 69 (DC 69), care a fost asfaltat, inițial, până la intrarea în satul Cladova, pe o porțiune de 3,2 km, iar porțiunea de drum de 2,5 km prin localitatea Cladova (Valea Mare) s-a asfaltat în 2009, conform proiectului. Localitatea Barațca este străbătută de DN 7, fapt ce facilitează accesul direct.

Gara CFR Păuliș

Tramvai electric în localitatea Sâmbăteni

Pe Valea Cladovei există o potecă, marcată cu cerc galben, care duce la Cabana Căsoaia, traversând creasta Munților Zărandului, poteca fiind frecventată de grupuri de turiști pasionați de drumeții și itinerarii prin pădure. În amonte de satul Cladova, pe Valea Mare, s-a construit, după anul

Motel Scorpio în localitatea Cladova

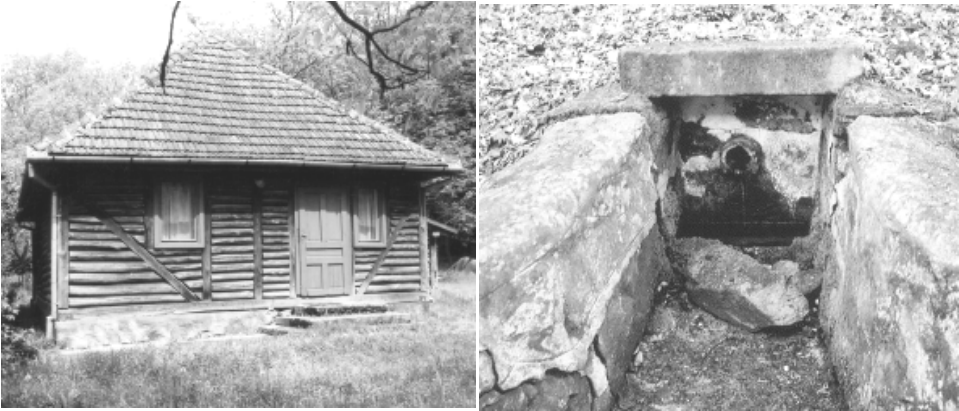
În localitatea Păuliș se poate ajunge și folosind trenul, pe linia ferată Arad-Păuliș-Simeria- București, localitatea beneficiind de Gara CFR și de Halta Păuliș.

În localitatea Sâmbăteni se ajunge pe DN 7, dar și folosind tramvaiul electric (nr.11, 12) pe ruta Arad- Sâmbăteni-Ghioroc.

Concluzionând, putem afirma că turismul este foarte bine susținut de un sistem bun de comunicații: rutier, feroviar, tramvai urban, fapt ce s-a dovedit a fi extrem de benefic pentru comuna Păuliș.

1980, de către Agenția Națională Apele Române un frumos și impunător baraj artificial pe pârâul Cladova pentru regularizarea cursului și prevenirea inundațiilor. Barajul și priveliștea deosebit de frumoasă, pădurea cu poieni încântătoare și mai ales asfaltarea drumului de acces DC 69 Cladova, a făcut ca tot mai mulți turiști să fie atrași de această frumoasă zonă.

În apropierea barajului artificial, se află **Pensiunea și Motelul „Scorpio”**, care asigură 30 de locuri de cazare, situate în 13 camere, un restaurant cu 45 de locuri, oferind astfel turiștilor toate utilitățile pentru petrecerea sejurului în condiții foarte bune.

Cabana și izvorul Marina

Pe Valea Cladoviței, se găsește o **cabană**, care aparține Ocolului Silvic Radna și este situată în apropierea izvorului „Marina”. Cabana dispune de 8-10 locuri de cazare și este folosită doar ocazional.

În localitatea Barațca, pe Valea Frunzișului (aproximativ 500 m de la DN 7) se află **Pensiunea „Cabana Bradul”** (categoria 3 margarete). Pensiunea este o bază de cazare nouă, amenajată modern, având o capacitate de cazare de 15 persoane în 6 camere, precum și de un restaurant cu o capacitate de 20 locuri.

Pensiunea „Cabana Bradul” din localitatea Barațca

Pensiunea este situată la poalele Munților Zărandului, într-o zonă turistică deosebită, unde se poate petrece un concediu, o vacanță sau câteva zile departe de stresul cotidian. Fiind așezată într-o zonă retrasă, la aproximativ 500 m de șoseaua principală (DN7), se remarcă liniștea și aerul curat, într-o locație plină de brazi.

Utilitățile de care beneficiază cabana asigură desfășurarea unui turism de performanță (încălzire centrală, climatizare, grup sanitar propriu,

televiziune, fax, internet). Iubitorii de natură pot participa la excursii în Munții Zărandului sau pot opta pentru paintball și închirieri ATV.

Pensiunea „Testa” în localitatea Barațca
triple. Camerele sunt dotate cu televizor și baie cu duș. Alte facilități ale unității de cazare sunt: restaurant, încălzire centrală, parcare, internet și acces bucătărie.

ADA OIL – Motel, restaurant și Stație PECO

terasa din spatele motelului. De asemenea, societatea amintită dispune și de o stație Peco, ce desfășoară o activitate de prezentare și vânzare a unor produse de consum.

Pensiunea „Dulce Ambient” *** este situată pe șoseaua Arad-Deva, la ieșirea din Păuliș spre Lipova. Pensiunea pune la dispoziția clienților 9 locuri de cazare, dispuse astfel: 1 cameră cu baie proprie, TV, pentru 3 persoane, 2 apartamente pentru 6 persoane, cu baie proprie, TV și terasă.

De asemenea, se oferă turiștilor posibilitatea de a pescui pe Mureș.

Într-o zonă deosebit de pitorească a Păulișului, la 25 km de Arad, pe DN 7/E 68, este amplasat **Hotelul Rusco** ***, un hotel nou, amenajat într-un stil clasic și plin de eleganță. Rafinamentul detaliilor și serviciile ireproșabile sunt cartea de vizită a hotelului. Într-un cadru rustic, se regăsește tehnologia

Fie că turiștii sunt în trecere, fie că doresc să petreacă un concediu liniștit în zona Aradului, **Pensiunea Testa** ***, situată la DN 7, le oferă momente de relaxare și confort sporit.

Pensiunea dispune de 18 locuri de cazare distribuite în 3 camere duble și 4 camere

În imediata apropiere a Gării CFR Păuliș se află **motelul Societății S.C. ADA OIL S.R.L.**, motel care dispune de 15 locuri de cazare, situate în 6 camere, categoria motelului fiind de 3 stele. Restaurantul, cu un ambient deosebit de plăcut, are o capacitate de 40 de locuri, la care se adaugă încă 16 locuri pe

secolului al XXI-lea, pentru a satisface orice pretenție.

Hotelul oferă și organizează orice tip de eveniment privat sau corporate (nunți, banchete, party-uri, petreceri private, degustări de vinuri, aniversări, reuniuni și botezuri).

Hotel Rusco în localitatea Păuliș

Hotel Rusco oferă cazare în 44 de camere, dintre care 8 camere duble, 25 camere matrimoniale și 10 camere single. Camerele sunt decorate cu eleganță și bun gust în stil clasic. Fiecare cameră este distinctă și originală, fiind decorată „Unicată”. O adevărată risipă de nuanțe de culori și forme pline de romantism. Camerele au următoarele dotări: televizor, aer condiționat, internet wireless, baie proprie cu cabină duș, room service.

Hotel Rusco dispune de o sală de conferințe, ce are o capacitate de 82 de locuri, putându-se organiza în funcție de numărul de persoane participante. Facilitățile moderne ale sălii de conferințe includ: ecran, videoproiector, retroproiector, flipchart, acces internet, video, TV și DVD, echipament sonorizare.

Micul dejun poate fi servit în salonul amenajat în acest scop, salon cu o capacitate de 60 locuri, din care 30 pentru fumători.

Restaurantul Rusco are o capacitate de 400 locuri și oferă un meniu cu preparate tradiționale românești și internaționale.

Barul non-stop dispune de 50 de locuri și oferă toată gama de băuturi și un ambient muzical de Top Music Club 100.

Pe timpul verii, Hotelul Rusco dispune de o terasă unde oaspeții sunt serviți cu preparate tradiționale la grătar.

De menționat faptul că hotelul dispune de seif pentru valori, telefon / fax și parcare păzită, dotată cu camere de luat vederi.

Firma S.C. Wine Princess S.R.L. din Păuliș, societate vitivinicolă, situată pe drumul județean 708 B, care face legătura cu localitățile din Podgorie, dispune de o **modernă pensiune** de categoria 2 margarete. Pensiunea oferă 30 de locuri de cazare, situate în 10 camere. Restaurantul are o capacitate de 60 de locuri.

Prin tehnologii clasice de vinificare, Societatea Wine Princess produce vinuri din soiurile Pinot Noir, Merlot, Cabernet Sauvignon și Cadarca (din

Pensiunea turistică Wine Princess din localitatea Păuliș

nițele proprii, care au o capacitate de depozitare de 5 000 hl. Oaspeții care vizitează S.C. Wine Princess S.R.L. pot participa la o degustare profesională de vinuri în pivnița societății, special amenajată în acest scop, alături de un „gulaș” apetisant. Doritorii au posibilitatea de a cumpăra vinurile preferate, care au un ambalaj rustic, devenind astfel un cadou plăcut pentru cei dragi

Motelul „ERIC” în localitatea Sâmbăteni

care s-a preparat vinul preferat al curții imperiale Habsburgice, renumitul vin roșu de tip „Aszu”). Vinurile albe din soiurile Riesling Italian, Traminer, Pinot Gris, Sauvignon Blanc, Fetească Regală se obțin prin tehnologii moderne, care asigură vinuri albe de mare finețe. Vinurile, obținute de pe cele 55 ha de vie ale societății, se păstrează în pivnițele proprii, care au o capacitate de depozitare de 5 000 hl. Oaspeții care vizitează S.C. Wine Princess S.R.L. pot participa la o degustare profesională de vinuri în pivnița societății, special amenajată în acest scop, alături de un „gulaș” apetisant. Doritorii au posibilitatea de a cumpăra vinurile preferate, care au un ambalaj rustic, devenind astfel un cadou plăcut pentru cei dragi sau o amintire frumoasă din partea locului.

În localitatea Sâmbăteni, turiștii pot poposi la **Motelul „ERIC MOTEL”** (categoria 2 margarete), situat la șoseaua DN7 (Arad-Deva). Motelul dispune de 2 camere cu 5 locuri de cazare, restaurant și o terasă, având o capacitate de 40 de locuri.

9.3. Obiective turistice

Un obiectiv de interes turistic îl constituie **Conacul de la Barațca**, ce cuprinde trei corpuri de clădire: clădirea principală, construită în primele decenii ale secolului al XX-lea, casa cu coloane, construită în stil neoclasic și având o terasă susținută de coloane cu capitel în stil doric și „Casa cu turn”, construită de arhitectul Szontay Lajos în stil eclectic. Conacul este înconjurat de un frumos parc dendrologic, aflat în proprietatea familiei

Birtolon Ștefan. În acest parc se găsesc specii de arbori ocrotiți de lege, fapt care a determinat includerea parcului în cadrul „Rezervațiilor naturale și monumentelor naturii din județul Arad”. Este vorba de Magnolia Sulan (magnolia), arbore care preferă climatul cu influențe submediteraneene, precum și o specie, mai puțin cunoscută la noi în țară, doar în grădinile botanice, și anume Pinul de Himalaya (Pinus Ponderosa), specie de origine asiatică, pin ce se remarcă prin conurile foarte lungi (15-20 cm).

În Păuliș și Barațca se găsește și o specie rară de tisa (taxus baccata)

Acești arbori necesită ocrotire prin decizie a autorităților locale.

Alte clădiri interesante din punct de vedere turistic sunt: **Conacul fostei tabere de elevi (Casa Fabian) și clădirea vechii școli din Păuliș**, care în prezent aparține familiei Bățălărean Ioan.

Conacul din Barațca (Casa cu turn)

vila Bățălărean

9.4. Obiective istorice

Dealul Cetății de la Cladova

Pentru iubitorii de istorie și nu numai, meleagurile Păulișului, oferă dovezi ale vechimii și continuității locuirii acestora. Cercetările arheologice efectuate pe „Dealul Carierei” de la Cladova au scos la lumină „Cetatea Cladovei” și importanța ei antică și medievală. În vârful dealului numit „Dealul Cetății” se află un platou elipsoidal de cca 180x90m (1,62ha), unde au fost descoperite urme de locuire umană din paleoliticul superior până în sec. al XVI-lea.

De asemenea, în zona „Dealul Carierei” de la Cladova a fost descoperită o locuință dacică, o biserică medievală, probabil din sec. al XIV-lea, precum și mai multe morminte din sec. XI-XVI. Toate aceste dovezi arheologice conduc la concluzia că Cetatea de la Cladova a fost un sit complex, din

paleolitic până în evul mediu, având un rol important de „fortăreață”, menită să apere două căi de acces spre nord-vestul țării, atât pe Valea Mureșului, cât și pe Valea Cladovei.

Dealul Cetății de la Cladova

satului Cladova, sat care a avut de-a lungul secolelor un rol foarte important atât în trecutul istoric, cât și în evoluția localității Păuliș.

Având în vedere importanța acestor cercetări arheologice, efectuate într-o perioadă lungă de timp, se impune luarea unor măsuri de conservare a acestui obiectiv arheologic din „Dealul Cetății” de la Cladova, printr-o colaborare a autorităților locale cu Muzeul Județean Arad, în vederea valorificării potențialului turistic al

Monumentul Eroilor căzuți în primul război mondial

Monumentul eroilor din primul război mondial, aflat în centrul comunei Păuliș

În centrul comunei Păuliș, s-a ridicat în anul 1925 un monument dedicat memoriei celor care au luptat și au murit în Războiul pentru Reîntregirea Neamului Românesc. Monumentul a fost dezvelit în prezența prefectului din acea vreme, I.C. Georgescu. Cheltuielile aferente construirii monumentului au fost în valoare de 102 000 lei, sumă suportată de Comitetul de Cultură al județului Arad.¹ De menționat faptul că la realizarea monumentului și-au adus aportul membrii formației corale „Concordia” din Păuliș.²

Monumentul este întreținut și îngrijit de autoritățile locale și de școală, iar cu prilejul diferitelor evenimente istorice, elevii și tinerii comunei susțin spectacole omagiale. De Ziua

¹ I.Nichin - *Monografia județului Arad. Realizări administrative de la Unire până în anul 1938*-Arad,1939, p.319

² Ibidem, p.315

Eroilor, adică în „Ziua Înălțării Domnului Iisus Hristos”, enoriașii Bisericii Ortodoxe din Păuliș, mulți dintre ei urmași ai bravilor eroi, participă la slujba de comemorare și la parastasul închinat eroilor neamului.

Monumentul Eroilor de la Păuliș

În memoria ostașilor români, ofițeri, subofițeri și elevi ai „ Detașamentului Păuliș”, căzuți la datorie pentru a stopa înaintarea trupelor hitleristo-horthyste spre Defileul Mureșului, s-a înălțat un monument, opera sculptorilor arădeni Emil Vitroel și Ion Munteanu și a arhitectului Miloș Cristea. Monumentul are o înălțime de 20 m și o arhitectură deosebită. Ansamblul are ca element central statuia din bronz a unui ostaș român cu arma strânsă la piept, orientat spre granița de vest a țării. Statuia ostașului, așezată pe un pedestal masiv din beton, are inscripționat pe postamentul ei textul omagial – „Eroilor de la Păuliș. 1944”.

Fundalul este format din două aripi stilizate, care semnifică avântul luptătorilor și victoria. Făclia amplasată pe platforma monumentului simbolizează recunoștința veșnică a celor de azi și de mâine pentru cei care s-au jertfit în acel sângeros septembrie 1944 pentru libertatea noastră. Celebrul monument va perpetua peste veacuri eroismul, tinerețea și spiritul lor de sacrificiu.

Dezvelirea celebrului monument a avut loc la 14 septembrie 1974, iar de atunci, anual, eroii veterani ai luptelor de la Păuliș comemoarează amintirea foștilor camarazi, căzuți la datorie. Sprijiniți de autoritățile și comunitățile locale organizează diverse acțiuni comemorative, fie la Școala de Subofițeri în Rezervă Radna, fie la Monumentul Eroilor de la Păuliș sau la troițele ridicate în localitățile Cladova, Miniș, Ghioroc și Cuvin.

Monumentul Eroilor de la Păuliș, prin formă și amplasament, oferă o imagine vizuală impresionantă pentru toți cei ce străbat șoseaua Arad-Păuliș.

Despre evenimentele eroice petrecute la Păuliș a apărut o adevărată literatură, oglindită în cărți, studii, articole și filme. Exemplificăm:

- „Detașamentul Păuliș” – colonel Alexandru Petrescu
- „Cel mai greu examen” – Dumitru Susan
- „Defileul” – Ioan Mureșan
- „Școala de subofițeri rezervă infanterie Radna, în luptele pentru apărarea graniței de vest a României” – Pavel Galea, Ioan Gherase, Gheorghe Gligor, Cornel Hodișan, Cristina Păiușan, Radu Păiușan
- „Epopoea Păulișului” – Emil Moțiu

- „Clipe grele”- Virgil Andronescu
- „Zborul ciocârliei”- Petrișor Tănăsescu
- „Examen la Păuliș” – Dumitru Susan
- „Păuliș 1944-2004” – Dumitru Susan
- „O școală militară în război” – Pavel Galea

De asemenea, despre ” zilele fierbinți” din septembrie 1944 de la Păuliș și Radna au fost realizate două filme. Primul film, cu titlul „ Eroii de la Păuliș” a fost realizat în 1964 cu concursul generalului în rezervă Alexandru Petrescu, iar cel de-al doilea film a fost „Pe aici nu se trece”al scriitorului scenarist Titus Popovici. Ambele filme au fost realizate cu sprijinul studioului cinematografic Buftea.

Eroii își dorm somnul eternității în cimitirul de la Radna, iar ostașii din Regimentul 96 Infanterie, pe dealul ce străjuiește satul Cladova.

Ca un pios omagiu adus eroilor de la Păuliș, poetul localnic, George Ciudan, originar din Sâmbăteni, a scris următoarele versuri, puse pe note muzicale și interpretate de grupul vocal al Școlii Generale Păuliș, cu ocazia comemorării eroilor.

Redăm mai jos două strofe:

„La Păuliș, sub poala viei,	La Păuliș când toamna vine,
Dorm eroii României,	Vin feciorii să se-nchine
Alintați de-o șoaptă sfântă,	Nu la frumusețea viei,
Ce Mureșul o cuvântă.	La eroii României.”

În anul 2009, cinstirea Zilei Eroilor s-a desfășurat în contextul împlinirii a 90 de ani de la înființarea Societății „Mormintele Eroilor Căzuți în Război” (1919-2009) și 5 ani de la reînființarea acestei instituții, sub numele „Oficiul Național pentru „Cultul Eroilor”. Această instituție acționează pentru protejarea și întreținerea cimitirelor și monumentelor comemorative de război, din țară și străinătate. Prin această decizie, s-a creat cadrul juridic necesar reluării tradiției în acest domeniu, întreruptă vreme de peste jumătate de veac de către regimul comunist.

Cinstirea memoriei eroilor neamului și protejarea mormintelor acestora și a monumentelor înălțate în semn de omagiu sunt datorii sacre ale statului și ale fiecărui cetățean. Când vom așeza o floare și vom aprinde o lumânare

la mormintele eroilor căzuți în război, să avem grijă ca locul acela sacru să fie îngrijit...

Lunca Mureșului

Mureșul, unul dintre cele mai importante râuri din Bazinul Carpatic, este, cu cei 766 de km, cel mai lung și mai mare afluent al râului Tisa.

Cursul său se întinde pe teritoriul a două state- România cu 719 km și Ungaria cu 47 km. Izvorăște din Munții Hășmașul Mare, apoi străbate printr-un culoar porțiunea dintre Munții Apuseni și Carpații Meridionali, după care își continuă cursul cu o curgere mai lină prin Câmpia de Vest, pe care o străbate, ieșind din zona de defileu la Lipova.

Pe teritoriul comunei Păuliș, Mureșul are o lungime de cca 16 km

Râul Mureș, una dintre atracțiile turistice ale Păulișului, mult căutată cu câțiva ani în urmă pentru plajele de nisip (Prundul Ursului, zona Gării CFR, Mureșul mort etc.), pentru practicarea canotajului, înotului și pescuitului sportiv, este astăzi oaza de răcoare aleasă doar de către localnici în zilele toride ale verii, pentru a înota.

Din cauza „munților de nisip”, ridicăți de balastierele din zonă, precum și datorită apelor adânci, săpate de dragline, turiștii, „fideli” odinioară Mureșului la Păuliș, și-au ales alte zone de agrement.

În zona Păuliș, lunca Mureșului inferior reprezintă o zonă umedă, bogată în vegetație și faună cu un complex de ecosisteme. Este mărginită, pe partea dreaptă a râului, de un sistem de diguri de protecție pentru prevenirea inundațiilor. Nu a fost supusă unui regim de conservare și de management integrat și dinamic al resurselor naturale în scopul unei reale dezvoltări durabile. De-a lungul albiei minore și majore precum și în terasele mai joase ale râului Mureș, au avut loc profunde schimbări în peisajul comunei,

Monumentul Eroilor de la Păuliș

Râul Mureș

prin lucrările de excavații și de prelucrare a resurselor minerale de către balastierele înșirate între Păuliș și Sâmbăteni.

În perioada comunismului, existau doar două balastiere pe raza comunei Păuliș, astăzi, însă, numărul lor se ridică la 7 societăți de exploatare: S.C. General Agregate SRL, S.C. Best Agregate SRL, S.C. Radlingher SRL, S.C. Metcons SRL, S.C. ICIM SRL, S.C. Aton SRL, S.C. Construcții Feroviare SRL. Aceste balastiere, prin extracțiile de balast făcute, au modificat substanțial albia râului, au distrus terasele peisajului și ecosistemele (floră, faună) din zona noastră.

Constatăm faptul că la nivel guvernamental și legislativ nu se adoptă măsuri severe pentru stoparea impactului antropic în creștere, în vederea promovării unui program concret de protecție, conservare și dezvoltare durabilă a râului Mureș, cu lunca și terasele sale.

În acest context, obiectivele propuse de autoritățile locale vizează următoarele aspecte:

- asigurarea unei dezvoltări durabile a zonei și conservarea diversității biologice (floră, faună);
- prevenirea și controlul asupra poluării accidentale (excavații, apă, aer, sol); monitorizarea permanentă a calității apei Mureșului;
- realizarea unui inventar al speciilor de plante și animale din zonă, pentru a acționa corespunzător în privința acestora;
- promovarea în zonă a unui eco-turism echilibrat

Realizarea acestor obiective presupune, cu certitudine, elaborarea unui program unitar între Parlament, Guvern și autoritățile locale (primării).

Se menține încă, la un nivel ridicat în zona noastră, pescuitul și vânatoarea, acestea constituind puncte de atracție pentru cei pasionați de fauna acvatică, de animalele din stepă și silvostepă.

Plantele și animalele sălbatice au nevoie adesea de noi locuri în acest peisaj aflat în schimbare. Este responsabilitatea noastră să acționăm ca ocrotitori ai minunilor Pământului și să le păstrăm pentru a se bucura de ele și generațiile viitoare.

9.5. Edificii religioase

Pe teritoriul comunei Păuliș ființează 13 biserici, aparținând cultului orodox (4), cultului romano- catolic (2) și cultelor neoprotestante: baptist (2), penticostal (4) și adventist de ziua a șaptea (1).

Biserica Ortodoxă din Păuliș

Biserica este construită în stilul veacului al XVIII-lea, o construcție monumentală, având pereții zidiți din piatră. Stilul arhitectonic este baroc-vinez. Înălțarea sfântului lăcaș a început în 1780 și s-a încheiat în 1783, locuitorii ajutând masiv la edificarea bisericii. Aceasta are formă de bazilică. Părțile componente sunt: pronaos, naos și altar. Iconostasul a fost făcut din bucăți la Viena și a fost montat în aceeași perioadă cu construcția bisericii. Numele pictorului care a pictat iconostasul este Iosif Matei, semnătura acestuia regăsindu-se pe icoana Sfântului Nicolae. În timp, biserica a fost mărită în lungime și i s-a construit turnul din piatră. Pictura actuală este realizată în anul 1965 de pictorul Nițulescu și fiul Cristian. Biserica poartă hramul „Sfântul Nicolae”.

Biserica Ortodoxă din Păuliș

Biserica Ortodoxă din Sâmbăteni

Temelia actualei biserici a fost pusă în anul 1838 și sfințită de sărbătoarea Înălțării Domnului. Biserica poartă hramul Sfântului Ierarh Nicolae, la fel ca și vechea biserică din lemn, care a fost demolată. Iconostasul s-a pus în 1856, fiind asemănător cu cel al Catedralei din Arad. Renumitul pictor bănățean, Nicolae Popescu, realizează pictura bisericii în anul 1875. Din nefericire, în 14 septembrie 1944 biserica a fost bombardată, rămânând doar zidurile și o parte din turn.

Refacerea bisericii a început abia după 1956, când au urmat o serie de lucrări: introducerea curentului electric, lucrări de tencuieli și zidărie, refacerea turnului și procurarea iconostasului de la Capela Spitalului Municipal Arad. Noua pictură a bisericii a fost realizată în 1973 de către pictorul Vasile Munteanu din Covasna, iar în 1975 a avut loc sfințirea lăcașului de

Biserica Ortodoxă din Sâmbăteni

către episcopul dr. Visarion Aștileanu.

În 1992, datorită deteriorării acoperișului, bolta bisericii s-a prăbușit. Aceasta a fost refăcută, iar în 1996 pictorul arădean Buie Flavius a pictat bolta bisericii și a refăcut pictura deteriorată. Biserica a fost resfințită în anul 2004.

Biserica Romano-Catolică din Păulișul Vechi

Înainte de a exista actuala biserică romano-catolică din Păulișul Vechi, era doar o capelă, care mai târziu a fost mărită.

Biserica romano-catolică din Păulișul Vechi

Biserica romano-catolică din Păulișul Vechi a fost construită în anul 1761. Hramul bisericii: „Sfinții apostoli Petru și Pavel”, în biserică păstrându-se o valoroasă icoană, care îi reprezintă pe sfinții apostoli Petru și Pavel. Biserica avea o orgă, care a fost distrusă în timpul celui de-al doilea război mondial.

În interiorul bisericii se află soclul unei cruci, care inițial se găsea în afara bisericii și era datat- 30 iunie 1861, cu ocazia sărbătoririi a 100 de ani de la ridicarea bisericii.

Biserica nu este pictată, doar zugrăvită cu culoare. Lăcașul de cult a avut un ceas, care a funcționat până în jurul anului 1970.

Biserica Romano-Catolică din Păulișul Nou

În Păulișul Nou nu a existat biserică mult timp. Sfânta mesă se ținea în clădirea școlii sau într-o capelă mică, ce exista la vechea școală viticolă din Miniș.

Construcția bisericii a început în anul 1879, odată cu aprobarea Episcopiei (Bistrumul din Cenad) pentru o casă de rugăciuni în Păulișul Nou. O parte din banii necesari construirii bisericii au venit din partea Episcopiei, acești bani însă erau destinați special pentru casa de rugăciuni. Ca urmare, etnicii germani au sprijinit financiar ridicarea Bisericii romano-catolice din Păulișul Nou, biserica fiind sfințită la 11 noiembrie 1880, cu hramul Sfântul Martin.

Picturile și cele 3 clopote s-au finalizat și au fost sfințite în anul 1927. Crucea de marmură albă din fața bisericii s-a realizat în 1929, prin sprijinul familiilor Georg și Anna Düran și Elisabeta Doni.

Capela (denumită de localnici „Bisericuța”) adăpostește statuia Sf. Johannes și a fost construită în anul 1886 cu sprijinul financiar al familiei Hell Georg și al văduvei Matthias Edelspacher, soție de baron, care și-a adus aportul la edificarea bisericii. Sf. Johannes devenise patronul protector al plantațiilor viticole.

Statuia Sf. Maria, care se află în plantația viticolă din apropierea capelei a fost înălțată de Karl Bistritzki.

La Cladova, se află o mică grotă cu pictura Sf. Maria, unde se fac rugăciuni în timpul procesiunii la Mănăstirea Maria Radna.³

Biserica Ortodoxă din Barațca a fost zidită între anii 1946-1947 cu ajutorul financiar al doctorului avocat Băran și prin contribuția credincioșilor satului Barațca, în frunte cu Gheorghe Blaj, care era cântăreț bisericesc.

Biserica Romano-Catolică din Păulișul Nou

Capela din Păulișul Nou - „Bisericuța”

Statuia Sfânta Maria din Păuliș

³ Hans Bader und Ludwig Schmidt – *PAULISCH im Arader Komitat*, 2001, p.82

Biserica Ortodoxă din Barațca

Biserica ortodoxă poartă hramul „Sfinții arhangheli Mihail și Gavril” și a fost sfințită în 1947 de către episcopul dr. Andrei Magieru al Aradului (1936-1960). În anul 1974 s-a construit turnul bisericii, prin strădania cantorului Ion Gurzău și a credincioșilor parohiei.

În perioada 2004-2005, biserica a fost renovată, efectuându-se atât lucrări exterioare cât și interioare: refacerea structurii de rezistență, repararea pereților pentru pictură, înlocuirea padimentului și a instalației electrice, renovarea iconostasului și a mobilierului bisericesc, pictarea interiorului bisericii, branșarea la rețeaua de apă, dotarea cu instalație de încălzire, instalație sanitară și construirea unei magazii.

Finanțarea întregii lucrări a fost sponsorizată de credinciosul Mihai Găleanu din Arad. Sponsorizarea cât și sprijinul fiecăruia după putință a însemnat peste 518 milioane de lei.

Lucrările de pictură, realizate în tehnica tempera grasă, aveau proiectul de aviz întocmit de pictorul autorizat Gheorghe Țigu. Pictura a fost realizată de pictorii Sosnac Ludovic și Sosnac Diana.

Resfințirea bisericii s-a făcut la 8 noiembrie 2005, de hramul sfintei biserici, de către Întâistătătorul Eparhiei, P.S. dr. Timotei Seviciu, împreună cu un sobor de preoți. Cu prilejul resfințirii bisericii, preotul paroh Aurel Jigovan a fost învrednicit, pentru chiverniseala gospodărească și jertfelnicia credincioșilor săi, cu titlul de iconom de către P.S.dr. Timotei Seviciu.

Din 1947 până în 1966 au slujit la altarul bisericii următorii preoți: pr. Gheorghe Barbă, pr. Gheorghe Lupșa, pr. Dimitrie Morau, pr. Dumitru Pavel, pr. Traian Cibian, pr. Coriolan Târla, pr. Sabin Ștefea, pr. Petru Tripa, pr. Gheorghe Rusu, pr. Ardelean Ion, pr. Gheorghe Dărăștean, pr. Gheorghe Ciapotă, pr. Traian Baltă.

Menționăm faptul că până în anul 1996, Biserica Ortodoxă Barațca era filie la Parohia Ortodoxă Păuliș, din acel an devenind parohie de sine stătătoare.

Biserica Ortodoxă Cladova

În Conscripția din 1743 este consemnat Protha (protopopul) Paul din Cladova.⁴ Conscripția din 1755 a episcopului Sinesie Jivanovici al Aradului menționa la unii dintre preoți, apelativele: *valah* sau *Grecul*, cu scopul de a evidenția etnia acestora, la Cladova fiind amintit Criste Grecul.⁵

Actuala biserică de zid din Cladova a fost construită în anul 1897 pe locul unde exista în 1780 o biserică din lemn, cu hramul „Bunavestire”. La podul Cladovei era un cătun numit „Valea”, unde tradiția consemnează existența unei biserici.

Preotului Paul, menționat anterior, îi urmează preotul Zaharia Popovici (1767,1770). În anii 1816, 1849, preot era Petru Popovici, iar în perioada 1848-1850 a slujit preotul Teodor Tripon. În anul 1871 este menționat preotul Iosif Popovici.

O lungă perioadă de timp a slujit la altarul bisericii din Cladova preotul Ioan Căpitan (1896-1930), născut în 1865 și hirotonit preot pentru parohia Cladova la 24 mai 1896. A absolvit Preparandia și Institutul Teologic din Arad. Prin străduințele sale a fost zidită clădirea școlii din parohie și a fost renovată biserică. Pentru întreaga sa activitate, pastorală, culturală și administrativă, episcopul Ioan I. Papp l-a distins cu brâu roșu, iar din partea Ministerului Cultelor a fost distins cu Coroana României în grad de cavaler.⁶

Preotul Mihail Jurcă a slujit la altarul bisericii între anii 1910-1928, succesor fiindu-i preotul Teodor Șchiopu (1928-1936). Începând cu anul 1936 și până în 1943, preot a fost Liviu Tulcan.

În timpul celui de-al doilea război mondial, biserica a fost bombardată, suferind mari pagube. Credincioșii parohiei, păstorii de preotul Mihai Pavel (1943-1948) au reparat biserică. Pentru o scurtă perioadă de timp, a slujit preotul Aurel Tomescu (oct.1948-iulie1949). În 1949 a revenit preotul Liviu Tulcan, care a păstorit până în anul 1963.

⁴ Gh. Ciuhandu-Români din Câmpia Aradului de acum două veacuri, Editura Diecezana, Arad, 1940, p.81,82

⁵ P.Vesa-Episcopia Aradului. Istorie.Cultură. Mentalități (1706-1918)-Presă Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2006, p.230

⁶ P.Vesa-op.cit.p.597

Biserica Ortodoxă
din Cladova

În curtea bisericii s-a ridicat un monument închinat eroilor, fii ai satului Cladova, căzuți în primul și al doilea război mondial. Pe monument sunt inscripționate numele eroilor. Fiecare familie a contribuit la plata literelor cuvintelor inscripționate.

Între anii 1964-1970 a slujit preotul Emilian Căpitan, din Galșa, iar următorii patru ani a păstorit preotul Ioan Mihuța din Chișineu Criș. Ștefan Sinulescu a funcționat ca preot între anii 1975-1976. Preotul Mihai Dohangie din Lalașinț a slujit timp de 11 ani (1976-1987). Între anii 1988-1989, preot a fost Dorin Petruse din Arad.

Din 1 ianuarie 1990 și în prezent preot paroh este Stelian Covăsânțan, care s-a preocupat de reparația capitală exterioară a bisericii (1991), de refacerea acoperișului din tablă de aluminiu (1993), iar în anul 2005 s-a refăcut turnul bisericii.⁷

Biserica Baptistă din Păuliș

Evanghelia a pătruns în Păuliș în jurul anului 1900 prin predicatorii Pavel Purdei din Șiria și Blaj Gheorghe din Agraș. Printre primii convertiți s-au numărat Torțan Ioan, Chereș Dumitru, Banciu Petru și frații Constantin, Iosif și Nicolae Andraș. În 17 iunie 1901, pastorul Gheorghe Crișan din Macea a oficiat în Păuliș un botez cu 5 persoane.

După formarea bisericii baptiste din Păuliș, credincioșii împreună cu Miloș Alexandru au cumpărat o grădină, în care au construit o modestă casă de rugăciune (1895), având un număr de aproximativ 10 credincioși.

În anul 1916, în Protocolul de esibite al Parohiei greco-ort. române Păuliș, erau consemnați la confesiunea baptistă următorii: Iosif Andraș, Roza Avrămuț Pernevan, Zana Rada Barbă, Catița Neța Stoian, Ana Novac Minișan, Maria Stoi Andraș, Ieca Sav Nicolici, Ilca Rus Boșneac, Maria

⁷ Informații furnizate de preotul Stelian Covăsânțan

Hurdea Mustafa, Soca Sav Neța, Saveta Vărădinanț Rada, Nica Neța, Lena Bogdan Andraș (cu mențiunea „a lui Iosif”).⁸

La finele anului 1926 erau 55 de bapțiști, iar la finele lui 1927 au rămas 48 deoarece 7 au revenit la ortodoxie. Dintre cei 48 de bapțiști, 18 cercetau „căpiștea” bapțiștă, 25 nu mergeau la întruniri sectare, nici la biserică, iar 5 erau pe cale de a reveni la ortodoxie, se menționa în „Tablou despre secta bapțiștă în comuna Păuliș” din 27 decembrie 1927.⁹

La sfârșitul anului 1928 erau 45 bapțiști (22 bărbați și 23 femei), număr care se păstrează și la finele anului 1929. Între anii 1930-1935 numărul bapțiștilor crește, ajungând la 59, la finele anului 1935.

De-a lungul anilor, imobilului destinat bisericii i s-au adus diverse îmbunătățiri, iar în anul 1994 a fost renovat și extins pentru a satisface nevoile actuale ale bisericii. Printre păstorii, care au condus biserica încă de la începuturile ei, amintim pe Crișan Gheorghe, Purdei Petru și Vărșandan Gheorghe din Radna, iar între cele două războaie mondiale, pe Truța Ioan, senior din Arad.

După anul 1944, biserica a fost condusă de mai mulți păstori din Arad, precum Vereș Teodor și Iacob Iosif, iar din anul 1995 biserica a fost păstorită de Ioan Mireuță, absolvent al Institutului Teologic Bapțișt din București. În prezent, pastor al bisericii este Gligor Gabriel. Astăzi, biserica numără în jur de 50 credincioși. Menționăm faptul că de-a lungul timpului biserica a avut un cor mare, orchestră și fanfară.¹⁰

Biserica bapțiștă din Păuliș

Biserica Penticostală din Păuliș – 1922, prima biserică penticostală din România

⁸ A.P.O.P. Protocolul de esibite al Parohiei greco-ort.române Păuliș pe anii 1911-1924, fila 29

⁹ A.P.O.P. Probleme de cult pentru anii 1927-1930, dosar nr. 16

¹⁰ I.Bunaciu – *Istoria Bisericilor Bapțiște din România*-Editura Făclia și Editura Universității Emanuel din Oradea, 2006

Biserica Penticostală din Păuliș

Prima atestare documentară a Bisericii Penticostale din Păuliș datează din 10 septembrie 1922. Cu mult înainte de acest an, au existat deja focare penticostale în țara noastră. Soția lui Gheorghe Bradin, păstra legătura cu familia Andraș din America. În mai 1922, soții Andraș au trimis rudelor din Păuliș o scrisoare și o carte de cântări penticostală. Gheorghe Bradin a trimis o scrisoare la adresa găsită în cartea primită din America. În septembrie 1922, sosește un răspuns de la Pavel Budeanu și Gheorghe Bradin decide să organizeze în casa lui din Păuliș, prima biserică penticostală din România, la 10 septembrie 1922. Până la finele anului 1923, numărul credincioșilor a ajuns la 30 de membri. Conform memoriei colective, cu această ocazie s-a făcut și prima fotografie a bisericii penticostale din Păuliș. Pe fotografie s-a scris data și numele bisericii- „Biserica lui Dumnezeu”.

În 1923, Gheorghe Bradin a fost ordonat ca pastor de către fratele Pavel Budeanu, venit în misiune în România, din America. A adus cu sine cartea de cântări, menționată mai sus, și a oficiat primul botez penticostal în apa din România, în râul Mureș, la Păuliș, pe data de 16 octombrie 1924, la ora 10, în mod clandestin

În „Tablou despre penticostali în comuna Păuliș” din 27 decembrie 1927 erau consemnate următoarele: la finele anului 1926 erau 28 de penticostali, iar la finele anului 1927 erau 32 de penticostali. Adunările aveau loc în casa lui Andraș Costa și a lui Rachi Petru din Barațca. Între anii 1928 – 1930 este consemnat un număr de 34 penticostali, iar în perioada 1931-1935, numărul este fluctuant, de la 27 la 33 penticostali la finele anului 1935.¹¹

În anul 1927, s-au dezlănțuit prigoane deosebite împotriva bisericii penticostale. A fost arestat și trimis în fața Curții Marțiale din Sibiu și Bradin

Biserica Penticostală din Păuliș

Gheorghe din Păuliș, iar de acolo a fost dus la Timișoara, de unde a fost eliberat deoarece nu era nici un motiv pentru ca să fie judecat.

Mișcarea penticostală a folosit libertatea religioasă relativă din perioada 23 August 1944 - 30 Decembrie 1947 pentru a se organiza și a obține un statut legal. Un

¹¹ A.P.O.P. *Probleme de cult pentru anii 1927-1930*, dosar nr.16

rol hotărâtor în recunoașterea Bisericii Penticostale l-a avut strategia lui Gheorghe Bradin, care se baza pe lunga sa experiență.

Primul Congres al Cultului Penticostal a avut loc la Arad pe 21-22 iulie 1950. La acest congres, Gheorghe Bradin a fost ales președinte, misiune pe care a îndeplinit-o timp de 12 ani, până în 1962, fiind astfel primul președinte al Cultului Penticostal.

După Revoluția din 1989, bisericile penticostale și slujitorii lor au putut să-și desfășoare activitatea în deplină libertate.

Biserica Penticostală din Păuliș este condusă de președintele cultului penticostal din România domnul pastor Riviș Tipei Pavel, asistat de fiul său, diacon Iosif Tipei.

Biserica dispune de un cor mixt, famfară, grup vocal de tineri și copii.

Noua construcție a bisericii penticostale din Păuliș și-a început lucrările în anul 2006 cu termen de finalizare în 2010.

Biserica Penticostală din Păuliș,
construcție nouă, 2010

Biserica Adventistă de Ziua a Șaptea din Păuliș

În anul 1985, în localitatea Cuvin au apărut primii membri componenți ai viitoarei comunități Păuliș: Dăniluc Vasile, Dăniluc Năstaca, Bârgău Ecaterina și Bârgău Ioan. Ei vor face parte din comunitatea Cuvin până în anul 1987 când vor deveni membri în comunitatea Ghioroc. Aici, li se vor alătura familiile Niculescu și Asanache.

În anul 1990, odată cu deschiderile create la sugestia și cu sprijinul fraților Leordean Grigore, Tătaru David, Pop Vasile, Seiche Ion din Cuvin, a pastorilor Brezoi Gabriel și Jigău Dimitrie, cei anterior menționați s-au constituit într-o grupă în Păuliș. Timp de aproximativ trei luni, s-au închinat într-o casă închiriată în Păulișul Nou, proprietate a săteanului Coceanu Gheorghe.

În primăvara anului 1990, printr-o donație făcută de familia Amironoaie Tabita și Costică, grupul de credincioși s-a mutat într-o clădire modestă, în care s-au închinat până în data de 22 iunie 1999.

Biserica Adventistă de Ziua a Șaptea din

Ceea ce a urmat a fost un act al dăruirii; dăruirea făcută de Dumnezeu prin oamenii „molișiți” de actul de a dăruii. Donația terenului, pe care este construită această biserică, oficializată la data de 15 mai 1995, a constituit un prim act de dăruire, înfăptuit de sora Vălean Zenobia și cu largul concurs al familiei Dăniluc Vasile. Apoi a urmat darul unui proiect, realizat de arhitectul Chișbora

și finalizat în 10 octombrie 1996. Acest fapt a demarat începerea construcției Bisericii Adventiste de Ziua a Șaptea în Păuliș.

De la acest început și până astăzi, darul lui Dumnezeu s-a multiplicat atât de mult încât este imposibil de realizat o listă cu toți cei care au făcut donații. Din apropiere, din depărtare, din comunitățile învecinate, din țară și din afara țării (Ungaria, S.U.A.), darurile n-au conținut să vină, până când toate au fost așezate la locul lor.

În 2 iunie 1999, locașul de închinare a fost vizitat și de președintele Conferinței Banat, fr. Ioan Buciuman, iar în 22 aprilie 2000, a avut loc sfințirea Bisericii Adventiste de Ziua a Șaptea, un moment de mare bucurie pentru grupul de credincioși adventiști din Păuliș.

În perioada 1990-1995, pastor al bisericii a fost Brezoi Gabriel, iar mai apoi, până în anul 2000, pastor a fost Jigău Emil, urmat de pastorul Nagy Gyula (2000-2005). Din anul 2005 și până în prezent pastor al bisericii este Jigău Emil.¹²

Biserica Baptistă din Sâmbăteni

Apariția mărturiei baptiste în Sâmbăteni este legată de anul 1898, când Teodor Drauceanu din Arad, Micălaca, convertit în Biserica Creștină Baptistă din Pecica, a ajuns la Sâmbăteni pentru a predica evanghelia. Primele servicii divine ale bisericii au avut loc în casele unor credincioși ca: Suciu Dimitrie, Suciu Ioan, Rujan Dimitrie, Ciorău Ioța, loti Manaila etc. În anul 1905 cre-

¹² Informațiile au fost preluate de la pastorul Emil Jigău

dincioșii au început lucrările de ridicare a unei case de rugăciune în grădina donată de credinciosul Mănăila Florian. Construirea bisericii s-a făcut cu deosebite eforturi financiare, cu bani luați din Banca din Ghioroc care apoi au fost achitate de oameni mai înstăriți ca Jurj Gheorghe și Bărdăcuț Vutu.

Casa de rugăciune a fost inaugurată în anul 1907 iar în anul 1910 s-a format corul bisericii, care a fost condus un timp de Sari Luțu iar după moartea lui, conducerea bisericii și corul au fost preluate de Mircea Farcaș. (1955-1998)

Păstorii care au condus biserica au fost: Gheorghe Vărșandan și Iov Teodor (1918-1931), Truța Ioan (1931-1942).

În perioada 1942- 1944 localul bisericii a fost închis datorită persecuțiilor pentru credințe și cult.

Orchestra de instrumente cu coarde a luat ființă în anul 1956, iar în 1965 s-a constituit fanfara, ambele fiind conduse de Stoi Aurel.

Din anul 1997 până în 2005 biserica a fost păstorită de către prezbiterul Teodor Râpan. În timpul și cu aportul deosebit al acestuia, a fost ridicată noua clădire a bisericii pe un loc nou, în centrul satului, loc care a fost donat de familia Stancu Ioan și Maria.

Noua biserică a fost inaugurată în anul 2003. Biserica are 115 membrii, 35 aparținători, un cor mixt, fanfara și orchestra de mandoline.

Acest lăcaș de cult este condus în prezent de pastorul Pavel Gag care dă speranțe pentru relansarea vieții spirituale prin Biserica Baptistă din Sâmbăteni.

Biserica Baptistă din Sâmbăteni,
construcție nouă, 2003

Biserica Penticostală din Sâmbăteni

În localitatea Sâmbăteni, lucrarea penticostală a început în anul 1927 în casa soților Tudoran Gheorghe și Ana. Lor li s-au adăugat în credința penticostală la rugăciune: Rujan Lucreția, Savi Persida, Strajici Măriuță, Stancu Petru, Baichici Lenuța.

Biserica din Sâmbăteni a fost deservită cu acte de cult până în 1959 de frații Neța Ioan și Gavri Ilie din Șoimoș, serviciul divin făcându-se în casa Rujan Nicolae.

În anul 1950, familia Rujan a demolat casa, biserica penticostală s-a mutat la Strajici Măriuță, iar după 1955 odată cu mutarea familiei Greucean Florea și Estera, aceasta preia conducerea bisericii până în anul 1969.

În localitatea Sâmbăteni după anul 1960 se stabilesc mai multe familii numeroase, venite din județele Satu Mare, Bihor, Arad, zona Gurahonț și de pe valea Mureșului (Troaș, Roșia).

Conducerea bisericii este preluată în 1970 de Căprar Vasile, la început în casa Miculiță Emeric, apoi serviciul divin în casa Căprar Vasile. În această perioadă se înființează și corul bisericii.

A funcționat mai greu în perioada comunismului.

În anul 1990, se cumpără terenul pe care este amplasată noua biserică penticostală, lucrările de construcție sunt începute în același an, iar în 1992 biserica se mută la demisolul clădirii prin grija pastorului Babuția Teofil, care este în prezent și managerul grădiniței.

Din 1994, biserica se mută definitiv în localul propriu-zis unde funcționează și în prezent.

În anul 1993, se finalizează extinderea construcției anexă unde se deschide Grădinița cu program prelungit Samariteanul nr. 11, care apoi se prelungește cu încă 2 săli de clasă.

Biserica penticostală „Tabor” din Sâmbăteni are un cor mixt , fanfară, cor de copii, împodobind astfel serviciile divine.

Concluzionând, putem afirma cu certitudine că Păulișul constituie un adevărat reper turistic al județului Arad, datorită faptului că beneficiază de o poziție de invidiat în minunata Podgorie, precum și de o bogată ofertă turistică: crame de excelență, pensiuni și hoteluri bine poziționate și dotate conform standardelor europene, clădiri istorice de patrimoniu local, biserici impozante cu rădăcini seculare și nu în ultimul rând Monumentul Eroilor de la Păuliș, cel mai mare monument de for public din județul nostru.

Biserica penticostală „Tabor” din Sâmbăteni, construcție nouă, 1994

ANEXE

Consemnăm în rândurile următoare personalul didactic care a funcționat la școala din Păuliș, de la înființarea ei și până în prezent. De-a lungul timpului școala a avut mai multe titulaturi: Școala elementară greco-ortodoxă română Păuliș, Școala primară de stat Păuliș, Școala Elementară de 7 ani Păuliș și Școala Generală Păuliș.

Directorii școlii din Păuliș 1821-2010

1. Putici Abraham	preot - director școlar local	1821-1822
2. Panea Dimitrie	preot - director școlar local	1872-1873
3. Popescu Cornel	preot - director școlar local	1902-1918
4. Lucuța Iulian	învățător –director	1919-1922
5. Givulescu Traian	învățător-director	1922-1938
6. Oprea Nicolae	profesor-director	1938-1953; 1956-1971
7. Gugu Ioan (senior)	profesor-director	1953- 1956
8. Părăianu Valentin	profesor-director	1971-1974
9. Gugu I. Ion (junior)	profesor-director	1974-1976
10. Cărlugea Toma	profesor-director	1976-1978
11. Nicoară Petru	profesor-director	1978-1984;1994-2004
12. Iancik Stela	profesor-director	1983-1984; 1989-1990
13. Filip Aurel	profesor-director	1984-1989
14. Nicoară Emilia	profesor-director	1990-1994
15. Gavrilă Marius	profesor-director	2004-2006
16. Laicu Constantin	profesor-director	2006-2008
17. Nicoară Florin	profesor-director	2008- și în prezent

Învățătorii Școlii elementare greco-ortodoxe române Păuliș 1791-1918

1. Popovici Grigorie	1791
2. Simionovici Vasile	? menționați pe o Evanghelie a bisericii din
3. Lupu Simeon	? Păuliș, fără a fi precizat anul
4. Draja Gheorghe	1802
5. Chitu Matei	1818 -1819
6. Nicolici Dem	1819-1822
7. Petrovici Maxim	1832- ?
8. Popovici Nicolae –diacon înv.	1838 - ?
9. Rafila Demetriu	1868-1873
10. Barabaș George	1880-1881 – învățător la școala de băieți
11. Nuțiu Iuliana	1880-1881- învățătoare la școala de fete
12. Stoian George	1892 -1918
13. Givulescu Traian	1903 -1918

Școala Primară de stat Păuliș 1919-1953

1. Givulescu Traian	învățător	1919-1938
2. Stan Sofia	învățătoare	1919-1942
3. Lucuța Iulian	învățător-inspector de plasă	1919-1922
4. Oprea Nicolae	învățător/profesor	1932-1953
5. Tămaș Dumitru	învățător	1938-1941
6. Filip Ioan	învățător	1941-1942
7. Costa Irina	învățătoare	1942-1943
8. Dâchi Victoria	învățătoare	1942-1943
9. Popescu Elisabeta	învățătoare	1942-1944
10. Vlad N. Dimitrie	învățător	1942-1945
11. Crăciun Elena	învățătoare	1943-1944
12. Solomon Vasile	învățător	1943-1944
13. Solomon Eugenia	învățătoare	1943-1944
14. Chirovici Maria	învățătoare	1943-1944
15. Anaticiu Anastasia	învățătoare	1944-1945
16. Crainic Valentina	învățătoare	1944-1945
17. Căldare Mina	învățătoare	1944-1945
18. Racu Ecaterina	învățătoare	1945-1953
19. Gugu Ioan (senior)	profesor	1946-1953
20. Bucălan Ioan	învățător	1946-1947
21. Șchiopu Constanța	învățătoare	1949-1950
22. Drăghici Sofia	profesoară	1949-1950
23. Bivol Nadejda	profesoară	1949-1950

**Școala Elementară de 7 ani Păuliș
1954-1963**

1. Gugu Ioan (senior)	profesor	1954-1963
2. Racu Ecaterina	învățătoare	1954-1959
3. Popescu Elisabeta	profesoară	1954-1963
4. Rediș Livia	învățătoare	1954-1961
5. Huțiu Sabin	profesor	1954-1963
6. Tașcău Constantin	profesor	1954-1959
7. Petrilă Petru	profesor	1954-1956
8. Livovschi Valentin	profesor	1954-1956
9. Gavrilă Mihai	profesor	1954-1956
10. Beraru Petru	profesor	1954-1956
11. Popescu Ica	profesoară	1955-1956
12. Oprea Nicolae	profesor	1956-1963
13. Nicoli Elena	profesoară	1957-1961
14. Niculescu Horațiu	învățător	1957-1963
15. Lucaciu Octavia	învățătoare	1960-1963
16. Lucaciu Maxim	învățător	1960-1963
17. Novacovici Emil	profesor	1960-1962
18. Albini Elisabeta	profesoară	1961-1963
19. Artimon Mihai	profesor	1962-1963

Școala Generală Păuliș
1964-2010

1. Oprea Nicolae	profesor	1964-1971
2. Huțiu Sabin	profesor	1964-1966
3. Popescu Elisabeta	profesoară	1964-1966
4. Albini Elisabeta	profesoară	1964-1966
5. Jireghie Virgil	profesor	1964-1967
6. Gherghina Fulvia	profesoară	1964-1969
7. Artimon Mihai	profesor	1964-1965
8. Lucaciu Maxim	învățător	1964-1983
9. Lucaciu Octavia	învățătoare	1964-1990
10. Niculescu Horațiu	învățător	1964-1990
11. Gugu Ioan (senior)	profesor	1964-1976
12. Părăianu Lia	profesoară	1966-1967
13. Iancik Stela	profesoară	1967-1990
14. Cuparescu Nicolae	profesor	1967-1998
15. Gugu I. Ion (junior)	profesor	1968-1986
16. Vigi Ana	profesoară	1969-1998
17. Filip Aurel	profesor	1969-1990
18. Țărău Lucia	profesoară	1970-1986
19. Părăianu Valentin	profesor	1971-1974
20. Iankai Iuliana	profesoară	1972-1990
21. Trifaș Cecilia	învățătoare	1974- 2010
22. Cârlogea Toma	profesor	1976-1978
23. Huszek Florica	profesoară	1977-1978
24. Târlea Constantin	profesor	1977-1979
25. Nicoară Petru	profesor	1978-1984; 1990-2004
26. Nicoară Emilia	profesoară	1979-2010
27. Ciulică Elisabeta	profesoară	1980-1981
28. Ioți Livia	învățătoare	1983-1986
29. Tudur Tatiana	învățătoare	1988-2010
30. Berar Aurica	învățătoare	1989-1998
31. Murgu Emil	învățător	1989-2010
32. Dobre Steluța	profesoară	1990-1999
33. Braun Maria	profesoară	1990-2001
34. Balaș Gabriela	profesoară	1992-2007
35. Tudur Dan	profesor	1994-2003; 2006-2010

36. Gînga Ioan	profesor	1998-1999
37. Țiganu Tiberiu	profesor	1998-2001
38. Rîstin Ramona	învățătoare	1998-2002; 2006-2007
39. Neamț Tiberiu	profesor	1998-2002
40. Gavrilă Marius	profesor	1999-2007
41. Laicu Constantin	profesor	1999-2001; 2003-2010
42. Vuia Sabina	profesoară	1999-2000
43. Nicoară Florin	profesor	1999-2010
44. Ciocan Margareta	profesoară	1999-2010
45. Zărie Alina	învățătoare	1999-2004
46. Ardelean Livius	profesor	2000-2003
47. Pascu Ovidiu	profesor	2001-2003; 2006-2007
48. Nădăban Florin	profesor	2001-2004
49. Stoiu Marinela	profesor	2001-2003; 2006-2007
50. Bardi Mihaela	învățătoare	2003-2007
51. Popovici Gianina	profesoară	2004-2007
52. Beleiu Simina	profesoară	2004-2008
53. Beleiu Nicoleta	profesoară	2004-2006
54. Măcinic Marius	profesor	2006-2009
55. Sebin Ana	învățătoare	2006-2007
56. Iovescu Corina	profesoară	2006-2007
57. Bardi Melinda	învățătoare	2007-2010
58. Mărculescu Adina	profesoară	2008-2009
59. Păcurar Ancuța	profesoară	2008-2009
60. Goșman Florica	profesoară	2008-2009
61. Hotăran Valentina	profesoară	2008-2009
62. Onofrei Mihaela	profesoară	2008-2009
63. Mager Gigi	profesor	2008-2009
64. Timofte Florin	profesor	2008-2009
65. Ionescu Cristina	profesoară	2009-2010
66. Huzdup Ioana	profesoară	2009-2010
67. Zsori Simona	profesoară	2009-2010
68. Șerdean Lavinia	profesoară	2009-2010
69. Stoi Mircea	profesor	2009-2010
70. Bulzan Sava	profesoară	2009-2010

Directorii școlii din Sâmbăteni 1798-2010

1. Popovici Sava	preot-director școlar local	1798-1826
3. Lupaș Petru	învățător –director	?
4. Borlea Aurel	învățător- director	? -1930
5. Stancu Teodor	învățător-director	1930-1948
6. Comloșan Petru	învățător- director	1955-1973
7. Mișu Maria	profesor- director	1973-1980
8. Boji Marta	profesor-director	1980-1984; 1991-1997
9. Vincze Sabina	profesor-director	1984-1988
10. Barna Iustin	profesor-director	1988-1991
11. Paulescu Georgeta	profesor-director	1997-2001
12. Laicu Constantin	profesor-director	2001-2005
13. Foster Cornelia	profesor- director	2005- și în prezent

Cadrele didactice care au funcționat la școala din Sâmbăteni

Școala Elementară de 7 ani Sâmbăteni

An școlar 1954-1955

1. Buliga Minodora	profesoară
2. Morgova Maria	profesoară
3. Mișu Filareta	profesoară
4. Milca Ioan	profesor
5. Buzea Irina	profesoară
6. Comloșan Petru	învățător
7. Stancu Rozalia	învățătoare
8. Stancu Minodora	învățătoare
9. Tănase Zenaida	educatoare

Școala Elementară de 4 ani Sâmbăteni 1955-1972

1. Comloșan Petru	învățător
2. Stancu Rozalia	învățătoare
3. Stancu Minodora	învățătoare
4. Tănase Zenaida	educatoare
5. Dumitru Gheorghe	învățător
6. Ioții Maria	învățătoare
7. Nincu Maria	învățătoare
8. Dodean Doina	învățătoare
9. Cociuban Hortensia	învățătoare
10. Bărdăcuț Petru	învățător
11. Morariu Victoria	învățătoare
12. Popescu Maria	educatoare

Școala cu clasele I-VIII Sâmbăteni 1972-2001

1. Boji Marta	profesoară
2. Chiper Adriana	profesoară
3. Comloșan Petru	învățător
4. Bărdăcuț Petru	învățător
5. Nincu Maria	profesoară
6. Cociuban Hortensia	învățătoare
7. Olariu Zenaida	educatoare
8. Popescu Maria	educatoare
9. Mișu Maria	profesoară
10. Blaga Alexandru	profesor
11. Boji Petru	profesor
12. Văduva Silvia	profesoară
13. Oros Floare	învățătoare
14. Barna Iustin	profesor
15. Ghergar Ioan	profesor
16. Garaiacu Ioan	profesor
17. Anghelini Ioan	învățător

18. Pai Ioan	învățător
19. Țica Florica	învățătoare
20. Braiț Voichița	educatoare
21. Goron Doina	educatoare
22. Vincze Sabina	profesoară
23. Stoica Carmen	educatoare
24. Nicoară Emilia	profesoară
25. Dobrota Doriana	învățătoare
26. Budea Adriana	învățătoare
27. Dubeștean Cornel	profesor
28. Cristea Ana	profesoară
29. Reithoffer Marcel	profesor
30. Halasz Alexandru	profesor
31. Colf Milina	profesor
32. Foster Cornelia	profesoară
33. Paulescu Georgeta	profesoară
34. Ungur Lucia	profesoară
35. Stancu Rodica	profesoară
36. Braițiu Mărioara	învățătoare
37. Endres Nicoleta	profesoară
38. Ursu Corina	învățătoare
39. Toma Adriana	profesoară
40. Lupșa Mihaela	învățătoare
41. Hărdăuț Liana	profesoară
42. Pele Daniela	învățătoare
43. Moldovan Ioan	profesor
44. Tudor Violeta	învățătoare
45. Oală Mihaela	profesoară
46. Milaș Flavius	profesor
47. Galea Loredana	-
48. Nicoară Florin	profesor
49. Horhat Hildergard	învățătoare
50. Șerban Gheorghita	învățătoare
51. Șirian Maria	educatoare
52. Pascu Ovidiu	profesor
53. Balaș Gabriela	profesoară
54. Budugan Alina	profesoară
55. Borza Teodora	profesoară
56. Ille Cristian	profesor
57. Ille Fabiana	profesoară
58. Vânătoru Valter	profesor
59. Oneț Ileana	profesoară
60. Rus Lucia	învățătoare
61. Damian Alina	educatoare
62. Ardelean Livius	profesor

Eroii păulișeni care s-au jertfit pe câmpul de luptă în primul război mondial (1914-1918)

Nr. crt.	Gradul	Numele și prenumele	Anul și locul morții
1.	Sergent	Andreescu Dimitrie	1916, Italia
2.	Sergent	Neța Dimitrie	1916, Italia
3.	Sergent	Novac Dimitrie	1916, Italia
4.	Sergent	Răitaru Ioan	1916, Italia
5.	Sergent	Socolan Nicolae	1915, Serbia
6.	Caporal	Barbă Nicolae	1915, Rusia
7.	Caporal	Șirian Florea	1914, Rusia
8.	Caporal	Zarie Daniel	1917, Rusia
9.	Soldat	Andrașiu Vasile	1914, Serbia
10.	Soldat	Ardelean Gheorghe	1918
11.	Soldat	Ardelean Teodor	1918, Rusia
12.	Soldat	Avrămuț Iosif	Rusia
13.	Soldat	Barbă Iosif	1916, Italia
14.	Soldat	Barbă Teodor	1915, Rusia
15.	Soldat	Barbă Gheorghe	În prizonierat, Rusia
16.	Soldat	Barna Gheorghe	1918, spital
17.	Soldat	Bătălărean Petru	1916, Rusia
18.	Soldat	Berariu Dimitrie	1914, Serbia
19.	Soldat	Berariu Gheorghe	Rusia
20.	Soldat	Boșneac Ioan	1916
21.	Soldat	Boșneac Iosif	1916
22.	Soldat	Boșneac Vasile	1916, Rusia
23.	Soldat	Brădean Teodor	1916, Italia
24.	Soldat	Bujugan Mihai	1918, acasă
25.	Soldat	Cocioban Petru	1918, Italia
26.	Soldat	Crișan Ioan	1916, Rusia
27.	Soldat	Crișan Dimitrie	1915, Rusia
28.	Soldat	Cuiedan Iosif	1916, Italia
29.	Soldat	Cuiedan Ioan	Rusia
30.	Soldat	Dumbrăviceanu Petru	1914, Muntenegru
31.	Soldat	Ferenți Teodor	1915, Rusia
32.	Soldat	Giuri Ioan	1918, Mărășești
33.	Soldat	Ioțica Gheorghe	1915, Serbia

34.	Soldat	Ivici Gheorghe	1917
35.	Soldat	Jura Petru	1916, Rusia
36.	Soldat	Jura Ioan	1916, Rusia
37.	Soldat	Langher Isăilă	1916, Italia
38.	Soldat	Minișan Gheorghe	1918, Italia
39.	Soldat	Minișan Iosif	1918
40.	Soldat	Minișan Petru	1918
41.	Soldat	Mircu Petru	1917, Rusia
42.	Soldat	Mizul Blagoe	1919
43.	Soldat	Neța Gheorghe	1916, Italia
44.	Soldat	Neța Gheorghe	1917, Rusia
45.	Soldat	Nija Isăilă	1914, Rusia
46.	Soldat	Novac Nicolae	1915, Rusia
47.	Soldat	Păcurar Dimitrie	1917, Italia
48.	Soldat	Pernevan Vasile	Rusia
49.	Soldat	Popovici Costa	Rusia
50.	Soldat	Rista Petru	Rusia
51.	Soldat	Rudău Teodor	1917, Cluj
52.	Soldat	Rusu Ioan	1915, Rusia
53.	Soldat	Rusu Ioan	1918, acasă
54.	Soldat	Simion Teodor	1916, Rusia
55.	Soldat	Stoiu Nica	1914, acasă
56.	Soldat	Șirian Mihai	1917, spital, Arad
57.	Soldat	Șirian Dimitrie	1915, Rusia
58.	Soldat	Șirian Mihai	1915, Rusia
59.	Soldat	Șirian Gheorghe	1915, Rusia
60.	Soldat	Vasi Nicolae	1918, Rusia
61.	Soldat	Vărășeț Ioan	1915, spital

**Eroi– fii ai satului Cladova, jertfiți pe câmpul de luptă
în primul război mondial
1914-1918**

1. Hancea Petru
2. Vasa Ioan
3. Ștef Teodor
4. Recnit Dolfi
5. Dascăl Dimitrie
6. Blaj Nuțu
7. Dascăl Ion
8. Moștior Dumitru
9. Păcurari Nuțu
10. Blaj Ștefan
11. Ursulescu Gheorghe
12. Ștef George
13. Lăcățiș Dumitru
14. Lingurari Ignat
15. Moștior Vila

**Eroii păulișeni de naționalitate germană
din primul război mondial**

1. Borscht Martin
2. Düran Andreas
3. Düran Georg
4. Düran Michael
5. Holzer Martin
6. Gräfner Matthias
7. Jakob Johann
8. Müller Andreas
9. Reingruber Georg
10. Wegmann Georg
11. Wegmann Peter
12. Zöllner Andreas¹

¹ Hans Bader und Ludwig Schmidt - Paulisch im Arader Komitat, 2000, p.53

**Eroii păulișeni care s-au jertfit pe câmpul de luptă în
al doilea război mondial (1940-1945)**

Nr. crt.	Gradul	Numele și prenumele
1.	Sergent	Andrașiu Vasile
2.	Sergent	Micescu Pascu
3.	Sergent	Rista Petru
4.	Caporal	Avrămuț Dumitru
5.	Caporal	Dehelean Vasile
6.	Caporal	Guleș Nicolae
7.	Caporal	Ivici Cristian
8.	Caporal	Șirian Ioan
9.	Caporal	Șirian Petru
10.	Soldat	Buligă Ioan
11.	Soldat	Manea Ioan
12.	Soldat	Ispas Crăciun
13.	Soldat	Sav Petru
14.	Soldat	Șirian Ioan

**Dispăruți, din localitatea Păuliș, în timpul celui de-al doilea război mondial
(1940-1945)**

Nr.crt.	Gradul	Numele și prenumele
1.	Caporal	Igreț Teodor
2.	Caporal	Boșneac Pavel
3.	Caporal	Bugariu Onoriu
4.	Caporal	Barbă Gheorghe
5.	Fruntaș	Păcurar Ioan
6.	Fruntaș	Stoian Vasile
7.	Soldat	Sarvici Ioan
8.	Soldat	Sarvici Teodor

**Eroii Școlii de subofițeri rezervă infanterie Radna
„Detașamentul Păuliș” căzuți pe câmpul de luptă în 1944**

Căpitan	Fătu Ioan
Slt.	Cismariu Gheorghe
.	Popescu Darius
Sergent major	Călin Tănase
Elevi sergenți	Atanasiu Constantin
	Băbălău Alexandru
	Bădănoiu Constantin
	Bălan Bălan
	Bălescu Păun
	Blaga Toma
	Bobei Ioan
	Cașotă Grigore
	Conda Petre
	Codreanu Vasile
	Comănescu Constantin
	Dascălu Ioan
	Dobrițoiu Ioan
	Dumitrescu Ioan
	Ecovescu Ioan
	Fota Mircea
	Gheorghe Dumitru
	Iovi Tiberiu
	Iuga Iuliu
	Jianu Scarlat
	Lera Slobodan
	Lungulescu Constantin
	Mechenici Dumitru
	Militaru Nicolae
	Motea Petre
	Motreanu Ioan
	Plopșoreanu Apostol
	Popescu Emil
	Predică Marin
	Raciu Ilie
	Răducanu Petre

Elevi sergenți	Răducanu Petre
	Selea Constantin
	Siniteanu Emil
	Spârleanu Leon
	Stamatori Grigore
	Stănescu Ioan
	Stoian Alexandru
	Stroie Aurică
	Suciu Alexandru
	Șerb Nicolae
	Șoșoi Ioan
	Weichert Corneliu

**Eroi – fii ai satului Cladova, jertfiți pe câmpul de luptă
în cel de-al doilea război mondial
1940-1944**

1. Burticală Constantin
2. Moșteor Florea
3. Barbă George
4. Moștior Dumitru
5. Cuedan Gheorghe
6. Dehelean Todor
7. Todor Ștefan
8. Morari Ilie
9. Crîsnic Dumitru
10. Morari Simion
11. Vanc Ilie
12. Moștior Todor
13. Hurdea Ioan
14. Dehelean Iacob
15. Dehelean George
16. Miculiță Lazăr

Monumentul închinat eroilor, fii ai satului, a fost ridicat în anul 1985 de către corul bisericesc din parohia Cladova.

**Eroi din cel de-al doilea război mondial, căzuți în luptele de la Cladova
1940-1944**

1. Sublocotenent Boian Constantin
2. Sergent Olariu Gheorghe
3. Sergent Stoichina Traian
4. Caporal Breaza Constantin
5. Caporal Burai Nicolae
6. Caporal Dobrei Gheorghe
7. Caporal Ienășel Dumitru
8. Fruntaș Bona Ioan
9. Fruntaș Matica Iosif
10. Soldat Ambruș Busuioc
11. Soldat Borduș Mihai
12. Soldat Mazilenschi Dumitru
13. Soldat Mircea Tudor
14. Soldat Mutașcu Petru
15. Soldat Ogioaie Gheorghe
16. Soldat Popa Crăciun
17. Soldat Ricica Carol

**Eroi păulișeni de naționalitate germană din timpul
celui de-al doilea război mondial ²**

Nr.crt.	Numele și prenumele	Anul și locul morții
1.	Baumann Peter	1905, Rusia
2.	Bondan Florian	1919, Rusia
3.	Borscht Peter	1917, Polonia
4.	Doran Peter	1913, Rusia
5.	Hack Blasius	1912, Rusia
6.	Heilmann Peter	1913, Rusia
7.	Schiebel Jakob	1921, Rusia
8.	Vormittag Georg	1903, Rusia
9.	Wegmann Georg	1909, Rusia
10.	Wolf Michael	1921, Rusia
11.	Höllich Josef	1919
12.	Brodner Peter	1906, Rusia

² Hans Bader und Ludwig Schmidt - Paulisch im Arader Komitat, 2000, p.60

Eroii din armata germană morți sau dispăruți³

Nr.crt.	Numele și prenumele	Anul și locul morții
1.	Abfalter Johann	1912-1944, Iugoslavia
2.	Bondan Johann	1920, Rusia
3.	Borscht Klaudius	1903
4.	Deutsch Josef	1913
5.	Hack Michael	1921, Polonia
6.	Hissler Johann	1919, Narva Estland
7.	Hoffmann Anton	1922
8.	Höllich Franz	1910-1944, Cracovia
9.	Holzer Josef	1925
10.	Ihm Peter	1920, Polonia
11.	Müller Peter	1922
12.	Reingruber Josef	1926, Austria
13.	Reingruber Peter	1920, Rusia
14.	Sand Sebastian	1925
15.	Schiebel Stefan	1925, Iugoslavia
16.	Schmidt Geza	1898, Rusia
17.	Schmidt Josef	1910, Rusia
18.	Simitscheck Georg	1898, Iugoslavia
19.	Weiß Blasius	1923, Iugoslavia
20.	Kitzinger Peter	1911-1945, Kriegsende Selbstmord

³ Hans Bader und Ludwig Schmidt - Paulisch im Arader Komitat, 2000, 61

Eroi căzuți pe câmpurile de luptă din localitatea Sâmbăteni pentru întregirea neamului și a credinței⁴

1. Anghelini Dimitrie	25. Mircu Lazăr
2. Anti Lazăr	26. Mircu Lazăr
3. Ardelean Muți	27. Morodan Savu
4. Ardelean Nicoliciță	28. Neții Ioan
5. Baichici Ila	29. Nichi Lazăr
6. Bisorca Nicolae	30. Nincu Petru
7. Boji Petru	31. Pascu Șășu
8. Boji Stoia	32. Pântălie Lazăr
9. Calinovici Fabrițiu	33. Peri Lazăr Petru
10. Cântar Ioan	34. Pescar Lazăr
11. Cicirean Aurel	35. Precup Lazăr
12. Ciorău Leonte	36. Roșu Gheorghe
13. Ciudan Petru	37. Stai Gheorghe
14. Drăghici Traian	38. Stai Gheorghiciță
15. Giurchi Todor	39. Stani Petru
16. Glogovicean Dimitrie	40. Stani Vasa
17. Grozdi Muți	41. Strajici Axente
18. Gruia Aurel	42. Strajici Lazăr
19. Iancu Gheorghe	43. Strajici Livius
20. Ioți Petru	44. Strajici Nicoliciță
21. Ioții Nicolae	45. Suba Gheorghe
22. Ioviții Petru	46. Tătar Costi
23. Lazăr Lazăr	47. Tătar Todor
24. Mircu Costa	48. Vaida Vasile

⁴ Ciorău Leonte a fost în anul 1918 la demonstrația din Arad pentru unirea Principatelor Române . A strigat „Trăiască România Mare” și a fost împușcat de către o persoană maghiară

Luptătorii anticomuniști ai localității Păuliș, foști deținuți politici și deportați în perioada (1945 – 1989)

1. Stoian Onoriu	1914 – 1984
2. Savu Florica	1930 – 1950
3. Savu Iovan	1928 – 1978
4. Sav Gheorghe	1881 – 1960
5. Sav Nicolae	1920 – 1996
6. Barbă Ilie	1912 – 1988
7. Barbu Ioan	1924 – 1970
8. Șilcă Ilie Titu	1920 – 1992
9. Andraș Isăilă	1919 – 1987
10. Stoi Dumitru Brata	1924 – 1996
11. Rudău Dimitrie Gabor	1875 – 1958
12. Crișan Ioan Vănuț	1898 – 1960
13. Ianota Ioan	1900 – 1992
14. Ianota Iosif	1912 – 1997
15. Răgălie Constantin	1914 – 2003
16. Malatescu Ioan	1918 – 1997
17. Dîrlea Iulius	1895 – 1967
18. Sevaconi Sofia	1912 – 1991
19. Ciuban Aurica	1946 – 1977
20. Seculici Vasile	1930 – 1988
21. Hara Ion Ion .	

Șefi ai mișcării anticomuniste

Bujor Petru	1942
Andraș Constantin	1942
Barabaș Antonina	1942

Persoane deportate în Rusia

Nr. crt.	Numele și prenumele	Data nașterii	Număr de casă
1	Aufmuth Anna, n. Wegmann	1916	561
2	Aufmuth Katharina	1928	360
3	Bondan Eva, n. Pim	1925	374
4	Bondan Josef I	1903	578
5	Bondan Josef II	1904	511
6	Bondan Katharina, n. Heilmann	1921	528
7	Bondan Theresia, n. Brodner	1914	361
8	Borscht Eva, n. Heuberger	1920	525
9	Borscht Marianne, n. Millich	1921	496
10	Borscht Theresia, n. Millich	1923	530
11	Brandeis Josefa	1927	549
12	Brandeis Theresia, n. Holzer	1924	555
13	Denes Franziska, n. Schmidt	1927	365
14	Doni Peter Senior	1903	554
15	Doran Magdalena, n. Bader	1915	574
16	Düran Anna, n. Tomann	1919	503
17	Düran Blasius	1904	387
18	Erny Josef	1928	363
19	Erny Anna	1924	363
20	Gerhard Johann	1906	364
21	Grafner Anna	1927	576
22	Grafner Eva, n. Bader	1915	576
23	Grafner Georg	1904	395
24	Gruber Magdalena	1925	364
25	Hack Anton	1926	492
26	Hack Elisabeth, n. Reingruber	1920	562
27	Hack Katharina, n. Hack	1919	518
28	Hack Katharina, n. Holzer	1923	462
29	Hack Katharina, n. Rabian	1923	376
30	Hack Magdalena, n. Wagner	1924	492
31	Hack Maria, n. Heuberger	1925	388
32	Heilmann Theresia, n. Düran	1917	512

33	Heuberger Eva	1921	390
34	Heuberger Georg	1910	536
35	Heuberger Johann	1926	521
36	Heuberger Josef	1907	526
37	Heuberger Marianne	1925	390
38	Heuberger Matthias	1902	545
39	Heuberger Susanna, n. Putz	1926	398
40	Hollich Margaretha, n. Brodner	1920	364
41	Holzer Anna	1925	533
42	Holzer Florian	1902	544
43	Holzer Georg	1926	539
44	Holzer Josef	1901	539
45	Holzer Katharina	1921	462
46	Holzer Peter	1901	523
47	Holzer Theresia, n. Schiebel	1925	584
48	Ihm Theresia, n. Reingruber	1922	505
49	Kopf Magdalena, n. Holzer	1914	553
50	Lock Eva, n. Gräfner	1914	529
51	Lock Peter	1908	529
52	Lock Katharina, n. Brandeis	1925	529
53	Maxa Andreas	1901	568
54	Meleg Magdalena, n. Honiges	1914	Miniş
55	Millich Andreas	1919	509
56	Millich Georg	1913	520
57	Millich Johann	1927	383
58	Millich Katharina, n. Reingruber	1920	509
59	Millich Laurentius (Lorenz)	1902	383
60	Miüller Peter	1900	504
61	Miüller Anna	1924	504
62	Pim Georg (Gyuri)	1925	10
63	Pim Katharina, n. Weiglein	1925	515
64	Pim Magdalena, n. Weifi	1920	556
65	Pim Martin	1901	374
66	Raaber Jakob	1927	62
67	Raber Franziska	1909	365
68	Reingruber Anna	1928	550
69	Reingruber Elisabeth	1926	571

70	Reingruber Josef	1925	550
71	Reingruber Katharina	1924	571
72	Reingruber Katharina, n. Brandeis	1927	550
73	Reingruber Katharina	1922	510
74	Reingruber Peter	1907	579
75	Reiter Eva, n. Brost	1923	540
76	Reiter Johann	1900	519
77	Reiter Josef	1903	559
78	Schiebel Anna	1927	584
79	Schiebel Eva	1923	373
80	Schiebel Georg	1903	402
81	Schiebel Martin	1914	302
82	Schiebel Peter	1927	439
83	Schmidt Anna, n. Weiglein	1924	10
84	Schmidt Anton	1902	34
85	Schmidt Barbara (Beleniuc)	1918	702
86	Schmidt Ladislaus sen.	1900	10
87	Schmidt Ladislaus jun.	1925	10
88	Schock Nikolaus	1918	465
89	Schwarz Sebastian sen.	1903	491
90	Schwarz Sebastian jun.	1927	491
91	Simitscheck Katharina	1925	558
92	Teicht Theresia, n. Bader	1925	507
93	Tomann Anna, n. Schiebel	1920	532
94	Tomann Marianne	1918	532
95	Tomann Katharina, n. Turtschany	1926	264
96	Torok Barbara, n. Heuberger	1920	377
97	Toth Magdalena, n. Bondan	1927	502
98	Turtschany Elisabeth	1925	371
99	Turtschany Paul	1928	371
100	Vormittag Andreas	1926	490
101	Wegmann Johann	1903	458
102	Wegmann Peter	1928	458
103	Wegmann Marianne, n. Brost	1925	458
104	Weiglein Katharina	1917	527
105	Weitner Katharina, n. Schiebel	1924	402

106	Winkler Barbara (copil)	-	Miniș
107	Winkler Gisela	-	Miniș
108	Winkler Louisa	-	Miniș
109	Zollner Josef	1924	512

Persoane decedate din Păuliș, în perioada deportării în Rusia

Nr. crt.	Numele și prenumele	Număr de casă
1.	Aufmuth Katharina	360
2.	Bondan Josef I	578
3.	Bondan Josef II	511
4.	Bondan Theresia	361
5.	Borscht Eva	525
6.	Doni Peter	554
7.	Gräfner Anna	576
8.	Grafner Georg	595
9.	Hack Katharina	376
10.	Heilmann Theresia	512
11.	Heuberger Eva	390
12.	Heuberger Georg	536
13.	Heuberger Johann	521
14.	Heuberger Marianne	390
15.	Hollich Margaretha	364
16.	Holzer Josef	539
17.	Holzer Katharina	462
18.	Kopf Magdalena	553
19.	Maxa Andreas	568
20.	Millich Andreas	509
21.	Millich Georg	520
22.	Müller Peter	504
23.	Reiter Josef	559
24.	Schiebel Anna	584
25.	Schiebel Martin	302
26.	Schock Nikolaus	465
27.	Schwarz Sebastian	491
28.	Tomann Marianne	532

Lista păulișenilor care au emigrat pe continentul american

Nr. Crt.	Nume și prenume	Localitate	Anul plecării
1.	Bondan Johann	Păulișul Nou	Înainte de 1914
2.	Bondan Stefan	Păulișul Nou	Înainte de 1914
3.	Borscht Peter	Păulișul Nou	Înainte de 1914
4.	Heim Johann	Păulișul Nou	Înainte de 1914
5.	Heim Magdalena	Păulișul Nou	Înainte de 1914
6.	Holzer Johann	Păulișul Nou	Înainte de 1914
7.	Holzer Katharina	Păulișul Nou	Înainte de 1914
8.	Pim Eva	Păulișul Nou	Înainte de 1914
9.	Reingruber Florian	Păulișul Nou	Înainte de 1914
10.	Bader Eva (verh. Plack)	Păulișul Nou	După 1918
11.	Bondan Katharina	Păulișul Nou	După 1918
12.	Bondan Peter	Păulișul Nou	După 1918
13.	Bondan Stefan	Păulișul Nou	După 1918
14.	Brandeis Johann	Păulișul Nou	După 1918
15.	Fritz Eva, n. Feger	Păulișul Nou	După 1918
16.	Fritz Johann	Păulișul Nou	După 1918
17.	Fritz Matthias	Păulișul Nou	După 1918
19.	Fröhlich Josef	Păulișul Nou	După 1918
18.	Fröhlich Anna, n. Bader	Păulișul Nou	După 1918
20.	Hack Barbara	Păulișul Nou	După 1918
21.	Holzer Michael	Păulișul Nou	După 1918
22.	Marx Nandor	Păulișul Nou	După 1918
23.	Neidenbach Franz	Păulișul Nou	După 1918
24.	Reingruber Florian	Păulișul Nou	După 1918
25.	Reiter Josef	Păulișul Nou	După 1918
26.	Reiter Eva, geb. Marx	Păulișul Nou	După 1918
27.	Reiter Adalbert	Păulișul Nou	După 1918
27.	Reiter Anna	Păulișul Nou	După 1918
28.	Weiglein Georg	Păulișul Nou	După 1918
29.	Weiß Josef	Păulișul Nou	După 1918
30.	Borscht Blasius	Păulișul Nou	După 1944
31.	Hack Georg	Păulișul Nou	După 1944
32.	Heckmüller Anna	Păulișul Nou	După 1944
33.	Heckmüller Georg	Păulișul Nou	După 1944
34.	Jakob Ambrosius	Păulișul Nou	După 1944

Monografia comunei Păuliș

35.	Millich Anna, n. Mayet	Păulișul Nou	După 1944
36.	Millich Anna	Păulișul Nou	După 1944
37.	Millich Eva	Păulișul Nou	După 1944
38.	Millich Georg	Păulișul Nou	După 1944
39.	Reingrub er Elisabeth	Păulișul Nou	După 1944
40.	Reingruber Eva	Păulișul Nou	După 1944
41.	Reingruber Peter	Păulișul Nou	După 1944
42.	Simitscheck Eva	Păulișul Nou	După 1944
43.	Simitscheck Katharina	Păulișul Nou	După 1944
44.	Wegmann Anna, n. Brandeis	Păulișul Nou	După 1944
45.	Wegmann Peter	Păulișul Nou	După 1944
46.	Jakob Andreas	Păulișul Nou	După 1960
47.	Jakob Erika	Păulișul Nou	După 1960
48.	Jakob Rosalia	Păulișul Nou	După 1960
49.	Kadar Anna, n. Fröhlich	Păulișul Nou	După 1960
50.	Kadar Ludwig sen.	Păulișul Nou	După 1960
51.	Kadar Ludwig jun.	Păulișul Nou	După 1960
52.	Reingruber Johann	Păulișul Nou	După 1960
53.	Reingruber Theresia	Păulișul Nou	După 1960
54.	Höllich Barbara	Păulișul Nou	necunoscut

BIBLIOGRAFIA LUCRĂRII

I. Izvoare

I.1. Inedite

I.1.1. Arhivele Naționale Direcția Județeană Arad

- Fond Primăria Păuliș, Dos.4/1924-1937
- Fond Primăria Păuliș, Dos.4/1934-1937
- Fond Primăria Păuliș, 1940,1941
- Fond Sâmbăteni, Dos.25/1930
- Fond PJA, Dos.311/1935
- Fond Primăria Sâmbăteni,1927
- Fond Primăria Cladova, 1930
- Fond Primăria comunei Păuliș și Sâmbăteni, 1930-1950
- Fond Sfatul Popular al comunei Păuliș,1951
- Fond Sfatul Popular al comunei Sâmbăteni,1970
- Procese verbale de inspecție la școala din Sâmbăteni, dos.60/5; 60/27
- Fișe de constatare a monografiștilor, care au participat cu Fundația Regală „Principele Carol” în localitatea Sâmbăteni, 1930
 - Fundația Regală „Principele Carol” – Echipa de monografiști din Sâmbăteni, 1935 – Colecția hărți și planuri, inv.87/9, Dos. 734/1938. Fond PJA- Acta Congregation, F.9, nr.627
 - Fond ISJ Arad,Dosare personale, Dos.34/11
 - Fond ISJ Arad,Dosare personale 1920/1949, fond 38, Inventar 100, Dosar nr. 60/5
 - Fond ISJ Arad, Dosare personale 1920/1949, fond 38, Inventar 100, Dosar nr.60/2
 - Fond ISJ Arad, Dosar 167, Procese verbale

- Dosar 6-1 și 3 din 2 iulie 1934, consemnat de Ardelean Gheorghe
- Dosar 4 foaia 1 din 2 iulie 1934

I.1.2 Arhiva Muzeului Județean Arad

- Secția Revoluția de la 1848-1849, Nr.50-53

I.1.3 Arhiva Bisericii Ortodoxe Păuliș

- Probleme de cult pe anii 1874-1878; 1879-1883; 1902-1903;1902-1904; 1905-1906, 1905-1908, 1910, 1912, 1913,1916,1917, 1918, 1919; 1927-1930
- Conscrierea preoțimii din comuna bisericească greco-ortodoxă română Păuliș, protopopiatul Radna, pe anii 1905, 1911 – Circulară către toți preoții și învățătorii greco-ortodocși români din Dieceza Aradului din 25 august/1 septembrie 1911
- Protocoalele ședințelor comitetului parohial greco-ortodox român Păuliș, pe anii: 1917, 1918, 1922, 1923
- Protocoale de esibite ale Oficiului parohial ortodox român Păuliș, pe anii 1911-1924; 1925-1935;
- Dosar nr.159, referitor la problema Asociației „Andrei Șaguna”
- Probleme sectare 1927-1930

I.1.4 Arhiva Școlii Generale Păuliș

- Conscrierea fetițelor deobligate a cerceta școala de toate zilele și cea de repetițiune pe anul școlastic 1892-1893
- Ziarul despre progresul și absențele elevilor din Școala greco-ortodoxă română elementară din Păuliș, pe anii 1899, 1900, 1901, 1902
- Conscrierea școlărițelor pe anul 1902-1903
- Școala confesională Păuliș -Dos.10/1905-1906;Dos.216/1911-1912
- Registrul școlar pentru anul 1915
- Registrul de intrare și ieșire nr.271/1915
- Condica de prezență pe anul școlar 1916-1917
- Anuarul Școlii populare elementare de fete Păuliș
- Anuarul Școlii elementare greco-ortodoxe române de băieți din Păuliș pe anii 1908,1909,1910, 1911
- Dosar nr.77 referitor la reparații la Școala de fete, anul 1907-1908
- Registrul de evidență despre progresul realizat în învățământ la Școala primară de stat Păuliș, anul școlar 1921-1922

- Condicile de inspecții școlare pe anii 1937-1938; 1938-1939
- Registrul de procese verbale ale comitetului școlar Păuliș
- Registrul de procese verbale încheiate în cadrul Consiliului învățătoresc de la Școala primară de stat Păuliș, între anii 1938-1944
- Registrele de inspecții școlare pentru perioada 1939-1959
- Catalogul Școlii primare de stat Păuliș, anul școlar 1947-1948
- Registrul de procese verbale ale Consiliului Pedagogic, pe anii 1954, 1955, 1957

1.1.5 Arhiva Școlii Generale Sâmbăteni

- procese verbale, foi matricole

1.1.6 Arhiva Primăriei comunei Păuliș

- Fond 1930-1970
- Camera agricolă- statistici fond funciar, 2009
- Situații statistice privind societățile agricole, asociațiile familiale în 2010
- CAP Păuliș, date despre producții, culturi, zootehnie (1968-1989)

1.1.7 Arhiva Primăriei comunei Sâmbăteni

- Fond 1930-1970
- CAP Sâmbăteni, date despre producții, culturi, zootehnie (1968-1989)

1.1.8 Direcția Județeană de Statistică Arad

- Date din BDL 1968-1989
- Date din BDL 1968-2004
- Fișa localității 1992-2004
- Recensământul populației și al locuințelor - 2002

1.1.9 Informatori

- Avrămuț Gheorghe, Păuliș, nr.185
- Babă Lucian , Sâmbăteni, nr.113
- Babuția Teofil, pastor Biserica Penticostală „Samariteanul” Sâmbăteni
- Balosin Octavia, Păuliș nr.576
- Barna Mihai, Chișineu Criș
- Bărdăcuț Ioan, Sâmbăteni, nr.36
- Bărdăcuț Petru, Sâmbăteni, nr.615

- Bățălărean Sabin, Păuliș, nr.703
- Boșneac Petru, Păuliș, nr.663
- Braiț Ioan, preot paroh Parohia Ortodoxă Sâmbăteni
- Buda Gheorghe, reprezentant Biserica Penticostală Păuliș
- Ciorău Lazăr, Sâmbăteni, nr.208
- Codoș Lucia, Păuliș, nr.642;
- Covăsânțan Stelian, preot paroh Parohia Ortodoxă Cladova
- Crișan Dumitru, Păuliș, nr.690
- Eros Miklos, preot Biserica Catolică Păulișul vechi și Păulișul Nou
- Gag Pavel, pastor Biserica Baptistă Sâmbăteni
- Hancea Dimitrie, Cladova, nr.14
- Holzer Ana, Păuliș, nr.583
- Holzer Terezia, Păuliș, nr.584
- Ille Ionatan, Sâmbăteni
- Iovanescu Ecaterina, Sâmbăteni, nr.350
- Iovanescu Gheorghe, Sâmbăteni, nr. 3
- Jigău Emil, pastor Biserica Adventistă Păuliș
- Jigovan Aurel, preot paroh Parohia Ortodoxă Barațca
- Magu Lazăr, pastor Biserica Baptistă Păuliș
- Mircu Stoia, Sâmbăteni, nr.412
- Pai Nicolae, Sâmbăteni, nr.469
- Pârnevan Nicolae, Sâmbăteni, nr.229
- Rusu Gheorghe, preot paroh, Parohia Ortodoxă Păuliș
- Savi Nicolae, Sâmbăteni, nr.568
- Stancu Lazăr, Sâmbăteni, nr.499
- Stancu Marin, Sâmbăteni, nr. 501
- Stancu Nicolae, Sâmbăteni, nr.529
- Strajici Petru, Sâmbăteni, nr.93
- Tănase Trofim, Păuliș, nr.232
- Tudoran Mihai, Sâmbăteni, nr.416
- Vasi Emil, Sâmbăteni, nr.78 A
- Vornicu Vasile, Barațca, nr.62

I.2. Edite

*** Harta geologică a RSR, scara 1:200 000 L-34-XVI

*** Recensământul populației României din 1930, volumul II, partea I

- *** Atlas climatologic al RSR, Institutul meteorologic București, 1966
- *** Râurile României-Monografie hidrologică, I.M.H.București, 1971
- *** Ghid turistic al județului Arad, București, 1974
- *** Documente privind istoria României, veacurile XI-XIV, Vol.I, Editura Academiei, București, 1956
- *** Județul Arad - Monografie în imagini, Editura Mirador, Arad, 2005
- *** Monografia geografică RSR, Geografia fizică(anexe), harta geomorfologică
- *** Catalog Monsanto, 2001

I.3. Periodice

- Anuarul demografic al RSR, București, 1974
- Buletinul Societății de Științe Geografice din RSR- Geografia și mediul înconjurător, Seria nouă, volum IV, București, 1976
- Românu, Anul IV, Nr.195 din 19 septembrie 1914
- Românu, Anul VIII, Nr.27 din 18 februarie 1918
- Revista „Oastea Domnului” nr.6/5 februarie 1933
- Revista „Iisus Biruitorul”, nr.4,5,6/1935

II. Lucrări generale și speciale

- *** *Arad, Ghid turistic al județului*, București, 1974
- *** *Arad - Monografie*, Editura Sport-Turism, București, 1979
- *** *Arad - permanență în istoria patriei*, Arad, 1978
- *** *Dicționar istoric și administrativ al localităților din Transilvania, Banat și Maramureș*, 2003
- *** Complexul Muzeal Arad, Institutul de arheologie și istoria artei Cluj-Napoca, Muzeul Banatului Timișoara, *Repertoriul arheologic al Mureșului Inferior - Județul Arad*
- *** *Istoria României*, vol.VIII, Editura Academiei RSR, București, 1968
- Ardelean, Aurel, (și colaboratorii), *Rezervațiile naturale și monumentele naturii din județul Arad*, Editura „Vasile Goldiș”University Press, Arad, 2002

- Ardelean, V., *Geografia câmpiilor - Câmpia Aradului*, Facultatea de istorie-geografie, Catedra de geografie, Universitatea Timișoara, 1971
- Ardelean, V., Herșcovici O., *Utilizarea terenurilor în câmpia dintre Mureș și Crișul Alb, studii de geografie a Banatului*, Universitatea Timișoara, Facultatea de istorie-geografie, Timișoara, 1970
- Ardelean, V., Calistru Ghe., *Contribuții economico-geografice asupra „Podgoriei Aradului”*; *Lucrări științifice ale cadrelor didactice*, Seria Geografie, volumul II, Timișoara, 1970
- Armăsoiu, Ion (și colaboratorii), *Vinul - fiul soarelui*, Editura Gutenberg Univers, Arad, 2002
- Babeș, Ghe., *Harta solurilor câmpiei dintre Mureș și Crișul Alb. Analele Institutului de Studii și Cercetări Pedagogice*, volumul XXXIX, 1971
- Bader, Hans und Schmidt, Ludwig, *Paulisch im Arader Komitat*, 2000
- Bârlea, Ovidiu, *Folclorul românesc: momente și sinteze*, Editura Minerva, București, 1981
- Bizeria, M., *Meșteșuguri țărănești în Banat și Crișana. Studii de geografie a Banatului*, Universitatea Timișoara, Facultatea de istorie-geografie, Timișoara, 1970
- Bleahu, M., *Stratigrafia și tectonica Munților Apuseni*; *Analele Rom. Dumitrescu R. la 1957*, nr.2
- Idem, *Monografia orașului Lipova*, Editura Marineasa, Timișoara, 2006
- Boroneanț, V., *Săpături arheologice la Cladova în anul 1979*, în „Ziridava”, Nr.XII, Arad, 1980
- Boroneanț, V., Hurezan, P., *Cetatea de la Cladova, Reședința Voievodului Transilvaniei - Pousa*, în „Ziridava”, Nr.XV-XVI, Arad, 1987
- Botezan, L., *Acțiunile revoluționare ale țăranilor în preajma Marii Uniri*, în „Ziridava”, Nr.VII, Arad
- Bunaciu, I., *Istoria Bisericii Baptiste din România*, Editura Făclia și Editura „Emanuel” Oradea, 2006
- Călinescu (coordonator), *Biogeografia României*, Editura științifică, București, 1969
- Chișu, Ștefan (și colaboratorii), *Etimologie generală*, 2000
- Ciuhandu, Gheorghe, *Românii din Câmpia Aradului de acum două veacuri*, Editura Diecezana, Arad, 1940
- Idem, *Episcopii Samuil Vulcan și Gherasim Raț*, Editura Diecezana, Arad, 1935
- Cornea, Corneliu, *Jurnalul detenției politice în județul Arad, 1945-1989*, Editura Mirador, Arad, 2002

- Coteț, Petre., *Geomorfologia României*, Editura Tehnică, București, Facultatea de geologie-geografie, 1973
- Coteț, Petre, Stănescu- Grumăzescu, Cornelia, *Harta morfologică a Câmpiei Tisei, Studii și Cercetări de geologie-geografie*, Seria Geografie 2, Volumul XIV, 1967
- Cucu, V., *Geografia populației și așezărilor omenеști*, Universitatea București, Facultatea de geologi-geografie, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1974
- Idem, *Geografie și Urbanizare*, Editura „Junimea”, Iași, 1976
- Deleanu, P.I., Vulcănescu, P., Popescu, Dem, *Valea Mureșului*, Editura Meridian, București, 1968
- Densușianu, Nicolae, *Revoluția lui Horea în Transilvania și Ungaria*, București, 1984
- Dudaș, Florian, *Memoria vechilor cărți românești*, Oradea, 1990
- Feichter, E.M., *Contribuții la studiul structurii mișcărilor oscilatorii cuaternare în Câmpia Banatului; Lucrări științifice ale cadrelor didactice*, Institutul Pedagogic Timișoara
- Galea, Pavel (și colaboratorii), *Școala de Subofițeri Rezervă Infanterie Radna în luptele pentru apărarea graniței de vest a României-august-septembrie 1944*, Editura Helicon, Timișoara, 1999
- Ghișa, E., Coldea, Gh., Tudoran, P., *Contribuții la studiul pădurilor din Munții Zărandului*, Studiu Universitatea Babeș Bolyai Cluj-Napoca, seria biologie, 1971
- Ghiușcă, D., Cioflică, G., *Vulcanismul mezozoic din Masivul Dracea*, București, 1961
- Giurescu, C., Constantin, Giurescu, C. Dinu, *Istoria Românilor din cele mai vechi timpuri și până astăzi*, Editura Albatros, București, 1971
- Grossu, Sergiu, *Pasărea măiastră a Ortodoxiei Românești*, din Revista „Oastea Domnului”, 2008
- Erdélyi, Órszógyűlési Emlekek, Nr.XI
- Herbei, Lăcrimioara (și colaboratorii), *Mic ghid de dendrologie*, Editura Gutenberg Univers, Arad, 2004
- Hügel, P., *Cărămizi romane ștampilate*, descoperite la Cladova, în „Ziridava” Nr.XIX-XX, Arad, 1996
- Ichim, Ioniță, Bătuca, Dan, Rădoane, Maria, Duma, Didi, *Morfologia și dinamica albiilor de râuri*, Editura Tehnică, București, 1989
- Ilie, M., *Munții Apuseni*, Editura Științifică, București, 1957

- Ilieș, Al., *Etnii, confesiuni și comportament electoral în Crișana și Maramureș*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1998
- Iordan, Iorgu, *Toponimia românească*, Editura Academiei, București, 1963
- Iorga, N., *Istoria lui Mihai Viteazul*, București, 1968
- Kovacs, G., *Țărănimea arădeană în perioada reglementării urbariale din 1771-1786*, în „Ziridava” VIII, Arad, 1977
- Idem, *Conscripția satelor arădene din 1828*, în „Ziridava” XV-XVI, Arad, 1987
- Lupaș, Octavian, *Monografia comunei Sâmbăteni*, 1930
- Mac, I., Tudoran, M., *Geneza reliefului din latura vestică a Munților Zărandului*, Studii și cercetări geologice, geografice, seria geografie, 1971
- Maier, Radu, Octavian, *Arhitectura țărănească din vestul țării*, Arad, 1979
- Marian, Simion, Florea, *Nunta la români*, Tipografia Carol Göbl, București, 1890, Cultura Națională, București 1995
- Idem, *Nașterea la români*, Tipografia Carol Göbl, București, 1890, Cultura Națională, 1995
- Marinescu, I., *Probleme ale mobilității spațiale a populației*, în Revista de statistică nr.2, 1974
- Márki, Sándor, *Monografia județului Arad și orașului liber regesc Arad*, Vol. I, Arad, 1892
- Mărghitan, Liviu, *Academicieni originari din județul Arad (secolele XIX-XX)*, Editura Fundației „Moise Nicoară”, Arad, 2004
- Idem, *Meleagurile arădene, vatră de continuitate daco-romană și românească*, în „Ziridava”, Nr. XVIII, Arad, 1993
- Mândruț, Octavian, *Atlas geografic școlar*, Editura Corint, 2009
- Meașnicov, Ioan, *Contribuții la studiul migrației interne în România*, în Revista de statistică nr.2, 1974
- Medeleanu, Horia, *Valori de artă veche românească*, Arad, 1986
- Mihalca, Alexandru, Hurezan, Pascu, *Miniș – Muzeul viei și vinului*, 1995
- Mihalca, Alexandru, Lazea, E., *Tradițiile și experiența culturii viței de vie în zona Aradului*, București, Editura Ceres, 1990
- Mihalca, Alexandru, Crăciun, Avram, Chiper, Gheorghe, *Aspecte din istoria agrară a județului Arad*, Arad, 1995
- Mihalca, Alexandru (și colaboratorii), *30 de ani de activitate științifică în sprjinul producției viticole*, 1987

- Mihăilescu, V., *Dealurile și câmpiile României*, Editura Științifică, București, 1966
- Muntean, Florea, N., Chițu, C., Opriș, M., *Geografia solurilor României*, Editura Științifică, București, 1968
- Murgu, Emil, *Comuna Petriș – trecut și prezent, contribuție monografică*, Editura Mirador, Arad, 2009
- Nichin, Ioan, *Monografia administrativă a județului Arad. Realizările administrației românești de la Unire și până în 1938*, Arad, 1938
- Nistor, Viorel, *Colinde din Țara Zărandului*, Editura Mirador, Arad, 1997
- Olaru, Mircea, Nicoară, Petru, *Comuna Păuliș, județul Arad, Ghid turistic*, 2008
- Oprea, C.V., Ștefănescu, P., Crișan I., Teaci D., Maxim N., *Dealurile din partea de vest a țării, Nomenclatura și clasificarea lor, Studii și cercetări biologice și agricole*, vol.IX nr.1-2 Timișoara, 1962
- Oprea, C.V., Drăgan, Crișan I., Opriș L., *Fondul pedologic al părții de vest a țării și valoarea lui agricolă, Studii și cercetări științifice, seria științe agricole*, vol.IV, 1-2, Timișoara, 1957
- Pădurean, Corneliu, *Populația comitatului Arad în secolul al XIX-lea*, Editura Universității „Aurel Vlaicu”, Arad, 2003
- Petrescu, Alexandru, *Detășamentul Păuliș*, Editura Militară, București, 1965
- Pișota, Ion, Buta, Iuliu, *Hidrologie*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1983
- Pleșea, Gheorghe, *Lucrări practice de meteorologie*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1968
- Pop, Gheorghe, *Meteorologie și Climatologie*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1968
- Idem, *Noi contribuții geomorfologice privitoare la cursul inferior al Mureșului, vechiul curs Mureș-Bega*, Institutul Geografic Cluj-Napoca, vol. III, 1948
- Popeangă, Vasile, *Un secol de activitate școlară românească în părțile Aradului (1721-1821)*, Arad, 1974
- Idem, *Școala românească din părțile Aradului în perioada 1867-1918*, Arad, 1976
- Idem, *Aradul - Centru politic al luptei naționale din perioada dualismului (1867-1918)*, Editura Facla, Timișoara, 1978

- Posea, Grigore, Grigorie, M., Ilie, I., Popescu, N., *Geomorfologie generală*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1970
- Posea, Grigore, Popescu, N., Ielenicz, M., *Relieful României*, Editura Științifică, București, 1974
- Posea, Grigore, *Câmpiile din România, cu privire specială asupra Câmpiei Banato-Crișene*, „Terra”, anul XX(XI), nr.3-4, 1988
- Prodan, E., *Iobăgia în Transilvania în secolul al XVI-lea*, vol. II, București, 1978
- Roșu, Al., *Geografia fizică a României*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1973
- Rotariu, T., *Recensământul din Transilvania din 1880*, Editura Staff, Cluj-Napoca, 1997
- Roz, Alexandru, *Studii privind istoria județului Arad în perioada 1900-1944*, Casa Corpului Didactic, Arad, 1980
- Idem, *Aradul - Cetatea Marii Uniri*, Editura Mirton, Timișoara, 1993
- Roz, Alexandru, Kovács, Géza, *Dicționarul istoric al localităților din Județul Arad*, Editura Universității „Vasile Goldiș” Arad, 1997
- Savu, Alexandru, *Raionarea fizico-geografică a Câmpiei Tisei, Studii, seria Geografie*, Universitatea Babeș Bolyai, Cluj-Napoca, tom. III, nr. 5
- Idem, *România - sinteză geografică*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1975
- Suciu, Coriolan, *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*, Editura Academiei RSR, București, 1968
- Susan, Dumitru, *Cel mai greu examen*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1989
- Totir, Constantin, *Catalogul dascălilor și învățătorilor uciși în lupta împotriva comunismului - 6 martie 1945-16 decembrie 1989*, Editura „George Coșbuc”, Bistrița, 2004
- Tuduran, P., *Zona depresionară a Văii Crișului Alb*, Teză de doctorat, Cluj-Napoca, 1977
- Tufescu, Victor, *Modelarea naturală a reliefului și eroziunea accelerată*, Editura Academiei RSR, București, 1966
- Ujvari, I., *Geografia apelor României*, Editura Științifică, București, 1972
- Valea, Virgil, *Miniș - Istorie și cultură*, Editura Fundației „Moise Nicoară”, Arad, 2006
- Vancea, V., *Considerațiuni hidrologice în zona de câmpie a Aradului*, Lucrare științifică, seria geografie, Oradea, Revista Terra nr. 4, 1980

- Vesa, Pavel, *Bisericile de mir arădene între tradiție și modernitate*, Editura Mirador, Arad, 2000
- Idem, *Episcopia Aradului. Istorie. Cultură. Mentalități (1706-1918)*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2006
- Idem, *Episcopii Aradului (1706-2006)*, Editura Gutenberg Univers, Arad, 2007
- Idem, *Eparhia Aradului în perioada episcopului Gherasim Raț (1835-1850)*, Editura Mirador, Arad, 2008
- Idem, *Clerici cărturari arădeni de altădată*, Editura Gutenberg Univers, Arad, 2008
- Vlăduțiu, Ioan, *Etnografia românească*, București, 1937
- Xenopol, A.D., *Istoria Românilor*, volumul VIII, București, 1997

Internet

http://ro.wikipedia.org/wiki/S%C3%A2mb%C4%83teni,_Arad

Despre autori

Petru Nicoară

prof. Petru Nicoară s-a născut la 11 octombrie 1946, în localitatea Sâmbăteni, comuna Păuliș, județul Arad. Este absolvent al Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, Facultatea de Biologie-Geografie, promoția 1972.

Director coordonator al Școlii generale cu clasele I-VIII Păuliș în perioada 1978-1984 și 1994-2004. A obținut gradul didactic I, în învățământ în anul 1984.

A îndeplinit funcția de primar al comunei Păuliș, în perioada 1984-1989 și 2004-2008, ales și în perioada 2008-2012.

În cariera sa de profesor, director și primar a participat la o serie de cursuri de perfecționare obținând numeroase diplome și premii, contribuind astfel la dezvoltarea și înzestrarea edilitară a comunei.

Prof.Tatiana Tudur

S-a născut în 10 noiembrie 1960, la Lipova, județul Arad.

După absolvirea Liceului Pedagogic din Arad (1979) a fost repartizată ca învățătoare la Școala Generală Covăsânț, județul Arad. Din 1988 și până în prezent este cadru didactic titular la Școala Generală Păuliș.

În anul 2005 a absolvit Colegiul Universitar Pedagogic de Institutori din Arad, iar în 2008 a finalizat cursurile Facultății de Științe ale Educației și Asistență Socială din cadrul Universității „Aurel Vlaicu” Arad, obținând licența în Științe ale Educației, devenind profesor în învățământul primar.

A publicat articole de specialitate, a participat la simpozioane și sesiuni județene și naționale de comunicări științifice.

„Implicarea cu seriozitate în tot ceea ce faci constituie cheia reușitei”- este deviza pe care prof. Tatiana Tudur a transformat-o într-un mod de viață.

Cornelia Foster

Prof. Cornelia Foster s-a născut la 9 octombrie 1960, absolventă a Institutului de Învățământ Superior Baia Mare. Facultatea de Învățământ Pedagogic (3 ani) cu profilul biologie, promoția 1982.

Este profesor titular, pe catedra de biologie, din anul 1990 la Școala generală cu clasele I-VIII Sâmbăteni. A obținut gradul didactic I în anul 2005.

În anul 2008 obține licența în biologie la Universitatea Aurel Vlaicu din Arad, Facultatea de Științe ale Naturii.

A urmat de-a lungul carierei sale cursuri de perfecționare în domeniul „Consiliere și orientare”, „Managerul noi școli românești”, „Utilizarea calculatoarelor” și altele.

Este coautoare la Monografia școlii generale „Sabin Manoilă” Sâmbăteni apărută în anul 2008. Începând cu anul 2005 este Director la Școala generală „Sabin Manoilă” Sâmbăteni.

Cuprins

CAPITOLUL I

Denumirea și așezarea geografică a comunei Păuliș	7
I.1 Denumirea localității (Tatiana Tudur)	7
I.2 Așezarea geografică a comunei Păuliș (Petru Nicoară)	9

CAPITOLUL II

Condiții fizico-geografice (Petru Nicoară)	12
2.1 Relieful	12
2.1.1 Structura geologică	12
2.1.2 Forme de relief caracteristice	22
2.2. Clima	32
2.2.1 Principalele elemente climatice	34
2.3 Hidrografia	48
2.3.1. Condițiile geografice ale formării resurselor de apă	48
2.3.2 Apele subterane	52
2.3.3 Rețeaua hidrografică-râul Mureș	54
2.4 Vegetația	61
2.4.1. Principalele asociații vegetale	61
2.5. Fauna	71
2.6. Solurile	79
2.6.1 Caracteristici generale	79
2.6.2 Solurile azonale	80
2.6.3 Solurile zonale	81
2.6.4. Concluzii de ordin practic	85

CAPITOLUL III

File de istorie (Tatiana Tudur)	86
--	-----------

CAPITOLUL IV

Populația și sistemul de așezări din comună (Petru Nicoară)	113
4.1 Evoluția demografică a populației	113
4.1.1 Evoluția populației și organizarea cadrului vieții umane	113
4.1.2 Mișcarea naturală a populației	121

4.1.3. Mobilitatea teritorială a populației	124
4.1.4 Structura populației active și ponderea ei în ramurile economiei comunei	127
4.1.5 Structura națională și religioasă a populației	133
4.2 . Sistemul de așezări din comună	137
4.2.1 Apariția și dezvoltarea așezărilor (satelor)	137
4.2.2. Structura funcțională a așezărilor	144
4.2.3 Situația dotărilor social culturale și de învățământ din comună	145
4.2.4 Strategia de dezvoltare a comunei Păuliș	150

CAPITOLUL V

Aspecte din viața cotidiană a comunei Păuliș (Petru Nicoară)	157
5.1 Administrația comunei	159
5.1.1. Administrația comunei Păuliș	159
5.2. Ocupațiile locuitorilor	174
5.2.1 Agricultură	174
5.3. Meșteșugurile, comerțul și transportul	192
5.4. Mișcarea Legionară	195
5.5. Deportările în Rusia	196
5.6. Lupta împotriva comunismului (1945-1989)	197
5.7. Activitatea sportivă	200

CAPITOLUL VI

Considerații etnografice, folclorice și culturale (Petru Nicoară, Tatiana Tudur, Cornelia Foster)	207
6.1. Aspecte etnografice	207
6.1.1. Casa și gospodăria țărănească	207
6.1.2. Ocupațiile tradiționale ale locuitorilor comunei Păuliș	210
6.1.3. Aspecte referitoare la toponimia comunei Păuliș	213
6.1.4. Cercetări monografice în comuna Sâmbăteni-1934	217
6.1.5. „Oastea Domnului” în cercetările Fundației Culturale Regale „Principele Carol”	231
6.2. Obiceiuri, tradiții și datini din comuna Păuliș	232
6.3. Obiceiuri ale populației de etnie germană din Păuliș	256
6.4. Portul tradițional din comuna Păuliș	260
6.5. Activitatea culturală	265

CAPITOLUL VII

Spiritualitatea locală (Tatiana Tudur, Cornelia Foster)	277
7.1. Școala și învățământul din Păuliș de-a lungul timpului	277

7.2. Elita intelectuală	323
7.3 Biserica Ortodoxă Păuliș - lăcaș secular de spiritualitate românească	337
7.4 Știința de carte la Sâmbăteni.....	357
7.5 Personalități originare din Sâmbăteni	367
7.6. Scurt istoric al bisericii ortodoxe din Sâmbăteni	371

CAPITOLUL VIII

Economia comunei (Petru Nicoară).....	377
8.1. Considerații generale	377
8.2. Industria	379
8.3. Agricultură	386
8.4. Concluzii	418

CAPITOLUL IX

Potențialul turistic al comunei Păuliș

(Petru Nicoară, Tatiana Tudur, Cornelia Foster)	420
9.1. Considerații generale	420
9.2. Drumuri de acces, spații de cazare și restaurante	421
9.3. Obiective turistice	426
9.4. Obiective istorice	427
9.5. Edificii religioase	433

ANEXE	446
--------------------	------------

BIBLIOGRAFIA LUCRĂRII	473
------------------------------------	------------